

Gemeente
Amsterdam

Begroting
2018

Begroting 2018

Colofon

Dit is een publicatie van
de Gemeente Amsterdam
Postbus 202
1000 AE Amsterdam
www.amsterdam.nl

Fotografie: Patricia Biemold en Jannes
Nieuwenhuijzen Kruseman

Datum: 21 september 2017

Lasten € 5,654 miljard

1. Dienstverlening en informatie

€ 97,3 mln

Dienstverlening	€ 61,6 mln
Informatie	€ 29,1 mln
Gebiedsgericht werken	€ 6,6 mln

2. Openbare orde en veiligheid

€ 158,2 mln

Brandweer & crisisbeheersing	€ 74,1 mln
OOV-Vergunningen, toezicht en handhaving	€ 18,2 mln
Veiligheid	€ 41,0 mln
Gebiedsgericht werken	€ 24,9 mln

3. Verkeer en openbare ruimte

€ 843,7 mln

Openbaar vervoer	€ 154,6 mln
Parkeren	€ 391,7 mln
Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	€ 50,0 mln
Wegen, straten en pleinen	€ 100,3 mln
Groen en recreatie	€ 18,1 mln
Gebiedsgericht werken	€ 129,0 mln

4. Werk, inkomen en participatie

€ 1.020,9 mln

Werk	€ 169,0 mln
Inkomen	€ 686,9 mln
Armoedebestrijding	€ 113,1 mln
Participatie	€ 26,0 mln
Educatie en inburgering	€ 16,8 mln
Gebiedsgericht werken	€ 9,0 mln

5. Onderwijs, jeugd en diversiteit

€ 527,7 mln

Onderwijs en voor-schoolse educatie	€ 241,6 mln
Kwetsbare huishoudens	€ 4,9 mln
Jeugd en jeugdzorg	€ 253,7 mln
Diversiteit	€ 5,1 mln
Gebiedsgericht werken	€ 22,5 mln

6. Welzijn, zorg en sport

€ 652,0 mln

Gezondheidszorg	€ 90,3 mln
Maatschappelijke ondersteuning	€ 215,9 mln
Opvang	€ 217,2 mln
Sport	€ 64,5 mln
Gebiedsgericht werken	€ 64,1 mln

7. Economie en cultuur

€ 233,3 mln

Kunst en cultuur	€ 160,9 mln
Erfgoed	€ 3,6 mln
Economie	€ 47,1 mln
Gebiedsgericht werken	€ 21,7 mln

8. Duurzaamheid en water

€ 342,8 mln

Duurzaamheid	€ 25,1 mln
Afval	€ 23,2 mln
Water	€ 199,5 mln
Gebiedsgericht werken	€ 95,1 mln

9. Stedelijke ontwikkeling en wonen

€ 1.003,4 mln

Gemeentelijk vastgoed	€ 43,2 mln
Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	€ 31,7 mln
Wonen en stedelijke vernieuwing	€ 46,9 mln
Grond en ontwikkeling	€ 821,6 mln
Gebiedsgericht werken	€ 60,0 mln

10. Bestuur en ondersteuning

€ 64,0 mln

Bestuur	€ 9,2 mln
Bestuursondersteuning	€ 20,9 mln
Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	€ 12,4 mln
Gebiedsgericht werken	€ 21,5 mln

11. Algemene dekkingsmiddelen

€ 301,5 mln

12. Overhead

€ 409,7 mln

Baten € 5,654 miljard

1. Erfpacht

€ 188,9 mln

2. Gemeentefonds

€ 2.039,6 mln

3. Specifieke
uitkeringen

€ 673,0 mln

4. OZB

€ 167,2 mln

5. Toeristenbelasting

€ 79,6 mln

6. Drinkwater

€ 105,7 mln

7. Riool- en afval-
stoffenheffing

€ 169,2 mln

8. Parkeergelden

€ 196,0 mln

9. Dividend

€ 93,2 mln

10. Onttrekkingen
aan reserves

€ 835,2 mln

11. Grondopbrengsten
en winstnemingen

€ 516,0 mln

12. Overig

€ 590,8 mln

Inhoud

Voorwoord	9
Leeswijzer	11
1 Bestuurlijke hoofdlijnen	12
2 Financiële hoofdlijnen	18
2.1 Het financiële beeld	23
2.2 Stand van zaken bestuursopdrachten	36
2.3 Financiën op orde	40
3 Programma's	42
3.1 Dienstverlening en informatie	46
3.2 Openbare orde en veiligheid	62
3.3 Verkeer en openbare ruimte	88
3.4 Werk, inkomen en participatie	134
3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	172
3.6 Welzijn, zorg en sport	206
3.7 Economie en cultuur	244
3.8 Duurzaamheid en water	278
3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	304
3.10 Bestuur en ondersteuning	336
3.A Algemene dekkingsmiddelen	356
3.B Overzicht overhead	378
4 Verplichte en overige paragrafen	384
4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	388
4.2 Financiering	400
4.3 Lokale heffingen	416
4.4 Verbonden partijen	426
4.5 Onderhoud kapitaalgoederen	436
4.6 Grondbeleid	448
4.7 Stedelijk mobiliteitsfonds	462
4.8 Investeringsparagraaf	474
4.9 Subsidieoverzicht	496
4.10 Bedrijfsvoering	508

5	Bijlagen	520
5.1	Baten en lasten per programmaonderdeel	524
5.2	Samenvattend overzicht programmabegroting	544
5.3	Productenraming	548
5.4	Taakveldenraming	578
5.5	Reserves	582
5.6	Voorzieningen	600
5.7	Begrotingsregels	610
5.8	Verschillen doelen, activiteiten en indicatoren	614
5.9	Overzicht incidentele baten en lasten	626
6	Afkortingen	632

Voorwoord

Beste Amsterdammer,

U heeft zojuist de Begroting 2018 opengeslagen. De begroting kent een omvang van € 5,7 miljard. In de begroting staat wat het stadsbestuur allemaal wil realiseren in uw stad volgend jaar, en hoeveel geld dat gaat kosten. Het gaat om keuzes voor Amsterdam op alle gebieden, dat iedereen er prettig, veilig en leefbaar kan wonen, werken, recreëren, opgroeien en oud worden. De belangrijkste keuzes zijn dit voorjaar gemaakt in de Voorjaarsnota 2017 en worden in deze begroting uitgewerkt voor komend jaar.

Het zijn keuzes in een tijd waarin het goed gaat met Amsterdam: de stad blijft groeien en uitdijen en trekt steeds meer bezoekers en bewoners aan. De economie bloeit, steeds meer bedrijven en ondernemers vestigen zich in Amsterdam, er wordt volop gebouwd en stadsdelen als Noord en Nieuw-West zijn vol in ontwikkeling.

Deze aantrekkingskracht heeft als keerzijde dat het steeds drukker wordt in Amsterdam. Ons college wil grip houden op die drukte. Dit doen we door te investeren in de groei van de stad, daar waar het nodig is. Door 'de sprong over het IJ' te maken, door de aanpak van achterstallig onderhoud in buurten, door de stad bereikbaar en toegankelijk te houden, door te investeren in handhaving, nieuwe scholen en in anti-terreurmaatregelen en door de lokale lasten te verlagen, vier jaar op rij. Van 2015 tot 2018 wordt er in totaal € 3 miljard geïnvesteerd in de stad. Zodat Amsterdam een leefbare, schone, hele en veilige stad voor iedereen is én blijft.

De Begroting 2018 is tevens de laatste begroting van dit college, in maart zijn de gemeenteraadsverkiezingen. We lossen een aantal structurele financiële knelpunten op in deze begroting. Ook maken we geld vrij om toekomstige loon- en prijsstijgingen op te vangen, in aanvulling op het geld dat daarvoor is gereserveerd bij de voorjaarsnota. Want als we dat niet doen, schuiven we de onvermijdelijke lasten voor ons uit.

We vinden het belangrijk dat een volgend college begint met financiën die op orde zijn. Zo heeft Amsterdam eindelijk één concernadministratie, zoals het hoort bij een grote organisatie en een hoofdstad, in plaats van 44 verschillende financiële administraties met eigen werkwijzen. Bij deze wil ik alle medewerkers binnen de hele gemeente bedanken die hier zo keihard en volhardend aan hebben gewerkt.

Inzichtelijke, betrouwbare gemeentefinanciën en optimale transparantie van de besteding van uw belastinggeld, is de basis van het goed kunnen besturen van Amsterdam. En dat is wat u verdient.

Hoogachtend,

Udo Kock
Wethouder Financiën

Leeswijzer

Dit is de begroting van de gemeente Amsterdam. Deze begroting kent in grote lijnen dezelfde opzet als de eerdere begrotingen van dit college. In deze leeswijzer worden alle onderdelen van de begroting behandeld.

De Begroting 2018 bestaat uit de volgende onderdelen:

Hoofdpijnen

In dit onderdeel vindt u een beschrijving van de bestuurlijke en financiële hoofdpijnen voor 2018 en de daarop volgende jaren. In de hoofdpijnen wordt een beeld gegeven van de bestuurlijke keuzes die zijn gemaakt. Grotendeels betreft dit een uitwerking van de keuzes die in de Voorjaarsnota 2017 zijn vastgesteld.

Programma's

De Begroting 2018 is opgebouwd uit tien programma's (onderverdeeld in programmaonderdelen) en twee overzichten (algemene dekkingsmiddelen en overhead).

Alle programma's bestaan uit een inleiding met een samenvatting van de programmaonderdelen en de prioriteiten. Vervolgens wordt per programmaonderdeel beschreven welke doelen worden gerealiseerd, welke activiteiten daaraan bijdragen, wat de financiële ontwikkelingen zijn en welke beleidskaders er gelden. Ook wordt inzicht gegeven in de risico's en beheersmaatregelen per programmaonderdeel, evenals de subsidies van betekenis. Tot slot worden de verbonden partijen benoemd die worden ingeschakeld voor de realisatie van de doelen.

Indien er binnen een programma(onderdeel) geen sprake is van uitvoering door verbonden partijen, van risico's of subsidies van betekenis is dit, voor de volledigheid, ook onder de betreffende kopjes vermeld.

Aan het begin van hoofdstuk 3 is een inleiding opgenomen met een nadere toelichting op (de structuur van) de programmabladen.

De raad stelt de begroting en de toelichting daarop vast op het niveau van de programmaonderdelen. Dit geldt evenzeer voor de overzichten algemene dekkingsmiddelen en overhead. De bij de Begroting 2018 gepresenteerde meerjarenramingen en de productenraming maken (wettelijk) geen deel uit van de begroting of de toelichting daarop. Deze informatie wordt de raad ter beschikking gesteld, maar zowel de meerjarenraming, de productenraming en de taakveldenraming worden dus niet door de raad vastgesteld.

Om de voortgang van het realiseren van de doelen te meten zijn in de programmaonderdelen indicatoren met streefwaarden opgenomen. Hierbij is voortgebouwd op de Voorjaarsnota 2017. Een aantal doelstellingen, activiteiten en indicatoren is aangepast. Het gaat om aanpassingen in de programma's ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017 en Begroting 2017 en om aanpassingen van de verplicht gestelde doelen en indicatoren vanuit het vernieuwde BBV. Voor deze laatste indicatoren geldt dat conform het BBV hiervoor geen streefwaarden zijn opgenomen.

Gebiedsgericht werken

In de programma's is een programmaonderdeel gebiedsgericht werken opgenomen. Daarin zijn de belangrijkste opgaven en speerpunten van de stadsdelen voor 2018 opgenomen. Ook is daarin het overzicht van baten en lasten – met toelichting – van de stadsdelen opgenomen.

Paragrafen

In de Begroting 2017 was een aparte paragraaf 'Vereveningsfonds' opgenomen. Deze is met ingang van de Begroting 2018 vervallen. De ontwikkelingen van het vereveningsfonds zijn nu verwerkt in de paragraaf 'Grondbeleid'. In deze paragraaf wordt ook ingegaan op de grondexploitatie Zuidas. Alle overige paragrafen die in de vorige begroting waren opgenomen zijn ook in de Begroting 2018 opgenomen, zowel de verplichte paragrafen (art. 9 lid 2 BBV) als de overige paragrafen.

Bijlagen

In het laatste deel van de begroting zijn de financiële overzichten op detailniveau opgenomen.

In bijlage 5.1 is een overzicht van de baten en lasten per programmaonderdeel opgenomen.

In bijlage 5.2 vindt u een samenvattend overzicht en in bijlage 5.3 een productenraming.

Bijlage 5.4 geeft inzicht in de taakveldenraming. In de bijlagen 5.5 en 5.6 geven we een overzicht van de reserves en voorzieningen. De begrotingsregels zijn opgenomen in bijlage 5.7.

Bijlage 5.8 bevat een overzicht van de aanpassingen in de programma's van de gestelde doelen en indicatoren ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017 en Begroting 2017.

Het overzicht incidentele baten en lasten is opgenomen in bijlage 5.9.

Afkortingen

De Begroting 2018 wordt afgesloten met een verklaring van de afkortingen.

1

1

Bestuurlijke hoofdlijnen

Bestuurlijke hoofdlijnen

Stevig, stabiel en solide. Dat kenmerkt de Begroting 2018 die voor u ligt. Met veel ambitie is het college in 2014 gestart met de uitvoering van het coalitieakkoord 'Amsterdam is van iedereen'. Met als speerpunten onderwijs, armoedebestrijding, wonen, vernieuwing erfpacht, lastenverlaging en de financiën op orde. De speerpunten zijn door de jaren heen onze leidraad gebleven en daaraan zijn vorig jaar actuele thema's toegevoegd: de drukte in de stad, schoon, heel en veilig en de instroom en opvang van asielzoekers en statushouders.

Ook met deze begroting blijft dit onveranderd, omdat het onveranderd actuele en belangrijke thema's zijn die een stevige inzet vragen, zonder aan het vele werk dat op alle beleidsvelden gedaan wordt ook maar iets af te doen. Zo hebben we gewerkt en blijven we werken aan een Amsterdam dat van iedereen is. Waar een ieder de vrijheid en ruimte heeft om eigen keuzes te maken en gebruik te maken van die vrijheid.

In de Voorjaarsnota 2017 hebben we op veel onderdelen extra middelen beschikbaar gesteld. Twee thema's sprongen daaruit: drukte in de stad en vluchtelingen en statushouders. De stad groeit. Het aantal inwoners, bedrijven en toeristen blijft toenemen. Dat vraagt om investeringen om de groei mogelijk te maken en tegelijk een adequaat antwoord te vinden op de overlast en drukte die ervaren wordt en het vraagt om het gebruik van de stad in goede banen te leiden. Op deze manier blijven Amsterdam én de metropoolregio aantrekkelijk voor bezoekers en voor bewoners in het bijzonder. Daarom hebben wij in de Voorjaarsnota 2017 ruimte gemaakt voor investeringen in onder andere onderwijsgebouwen, veiligheid, sportaccommodaties, handhaving van illegale onderhuur, de voorbereiding van de Sprong over het IJ en de veerverbindingen. Voor vluchtelingen en de Amsterdamse aanpak statushouders zijn in de voorjaarsnota eveneens extra middelen beschikbaar gesteld om de aanpak te intensiveren en de opvang via Bed, bad en brood te continueren.

Met deze begroting verankeren we de keuzes uit de Voorjaarsnota 2017, uiteraard inclusief de daarbij door de raad besloten wijzigingen. Daarmee zetten we een stabiel pad uit naar 2018, dat consistent is met onze eerdere inzet. Ten opzichte van de voorjaarsnota is er door het saldo van de meicirculaire en een voordeel in het rentestelsel in totaal vanaf 2018 circa € 42 miljoen structureel (oplopend naar circa € 56 miljoen in 2021) en circa € 22 miljoen incidenteel extra beschikbaar in deze begroting. Hier staat onder andere de onzekerheid van een coalitieakkoord van het nieuwe kabinet tegenover. En uiteraard zijn er in 2018 gemeenteraadsverkiezingen. Dat vraagt (extra) terughoudendheid ten aanzien van eventuele nieuwe ambities in deze begroting¹. Temeer daar wij van mening zijn dat we met de in de Voorjaarsnota 2017 vastgelegde investeringen tegelijk zowel een ambitieuze, als realistische koers hebben uitgezet.

Bij deze begroting hebben we daarom, naast het bestendigen van de keuzes in de voorjaarsnota, primair gekozen² voor het versterken van de soliditeit door het verder op orde brengen van de financiën, door het oplossen van knelpunten en het aanvullen van de beschikbare middelen voor loon en prijsontwikkelingen ('nominaal'). Op deze wijze realiseren we dat de begroting schoner door de poort gaat voor een nieuw college.

De basis voor de toekomstige nominale ontwikkelingen wordt fors versterkt. Vanaf 2019 is er structureel circa € 31 miljoen extra beschikbaar, oplopend naar circa € 35 miljoen in 2021. Daarmee wordt de opgave die is vastgelegd bij de Voorjaarsnota 2016 om op termijn te komen tot het volledig meerjarig opnemen in de begroting van de benodigde middelen (prognose) voor nominale ontwikkelingen verder ingevuld.

1 Naast de afspraak dat we de voorjaarsnota als verdeelmoment hanteren.

2 De voorstellen worden nader toegelicht in de financiële hoofdlijnen.

Daarnaast stellen we middelen beschikbaar voor een aantal resterende structurele knelpunten in de begroting. Dit betreft de GGD, het Facilitair Bureau, de Zuidas, de gebleken meerkosten voor het weer in dienst nemen schoonmakers en de stadsdelen (op basis van een aanpak met zero-based budgetten, met uitzondering van Zuidoost³).

Ook bij de inzet van de beschikbare incidentele middelen kiezen we ervoor om knelpunten op te lossen, deels ook ten behoeve van 2019. Daarmee creëren we voor sommige onderdelen ook een overbrugging in 2018, zodat een volgend college de keuze heeft om dit onderdeel door te zetten of niet, zoals bij volwasseneneducatie. Dit betreft een aantal financiële knelpunten, zoals Sociaal Werk, de verdere invoering van de kostprijsdekkende huur, de exploitatie van nieuw op te leveren sportaccommodaties en de exploitatie van verenigingshallen. Beleidsmatige knelpunten (met een financiële component) betreffen de werkbrigade, de inzet van de werkbrigade in het domein Sport en Bos, volwasseneneducatie, kunst in de openbare ruimte en een extra bijdrage voor de aanpak van het lerarentekort.

Ten slotte kiest het college ervoor om op een viertal punten middelen in te zetten gezien het maatschappelijk belang:

- Viering 50 jaar Bijlmer (€ 0,1 miljoen);
- Gedeelde geschiedenis, waaronder onderzoek naar de mogelijkheden van een slavernijmuseum (€ 0,1 miljoen);
- Bijdrage aan internationale Aidsconferentie (€ 0,5 miljoen);
- Veiligheids- en antiterreurmaatregelen (€ 1 miljoen).

Naast de hierboven toegelichte onderwerpen zijn ten aanzien van de kosten en baten van de leges na een diepgaand onderzoek, de cijfers op orde gebracht. Uit dit onderzoek blijkt dat de baten met ingang van 2017 met structureel € 14,5 miljoen kunnen worden verhoogd. Daarmee kunnen knelpunten en benodigde extra capaciteit als gevolg van de groei van de stad binnen het legesdomein worden opgelost met een totaal aan lasten van € 13,5 miljoen. Het resterende miljoen wordt vooralsnog apart gehouden voor het opvangen van resterende knelpunten die nog nader onderzoek vergen. Over het geheel genomen blijft de gemeente (ruim) binnen de vereiste kostendekkendheid van de leges.

Tot slot

Voor u ligt de laatste begroting van deze collegeperiode. De verkiezingen staan voor de deur. Verkiezingen die overigens ook de start markeren van het nieuwe bestuurlijk stelsel dat gekenmerkt wordt door één bestuur voor Amsterdam, met een sterke lokale verankering.

De uitvoering gaat in volle gang door, met een krachtige en door ons zeer gewaardeerde inzet vanuit de gemeentelijke organisatie en in samenwerking met velen binnen en buiten Amsterdam. We willen de stad, de organisatie en de begroting in goede orde overdragen aan een nieuw college. Tegelijk blijven we inspelen op actuele ontwikkelingen, omdat de stad niet stil staat en we moeten blijven werken aan een Amsterdam dat van iedereen is, nu en in de toekomst.

3 Op basis van de zero-base analyse van Zuidoost is in de Voorjaarsnota 2017 € 4,6 miljoen beschikbaar gesteld.

2

2

Financiële hoofdlijnen

Financiële hoofdlijnen

Deze begroting – de Begroting 2018 – is de vierde en laatste begroting van dit college. In deze begroting presenteren we de uitgaven en inkomsten voor het laatste jaar van de collegeperiode.

In 2018 geven we naar verwachting ongeveer € 5,7 miljard uit. Tegenover deze uitgaven staan € 5,7 miljard aan inkomsten, waardoor de begroting voor komend jaar – maar ook voor de jaren daarna – in evenwicht is. Met een begroting van € 5,7 miljard heeft Amsterdam de grootste gemeentelijke begroting van het land.

Deze begroting is qua opzet vergelijkbaar met de vorige begroting. De indeling van de programmabladen, van de paragrafen en van de bijlagen is niet heel veel veranderd ten opzichte van een jaar geleden. Het zou immers vreemd zijn wanneer de begroting in ons laatste jaar een algehele metamorfose zou ondergaan.

Dit betekent niet dat alles bij hetzelfde is gebleven. We hebben wederom geïnvesteerd in het leesbaarder maken van de begroting. We hebben bijvoorbeeld een grote verbeterslag gemaakt in de opzet van de financiële toelichtingen, onder andere naar aanleiding van de uitkomsten van de methode Duisenberg. Daarnaast heeft deze begroting een toegankelijker opmaak dan de begroting van een jaar geleden, waarbij we voortbouwen op de verbeterslagen die zijn gemaakt in het afgelopen jaarverslag en in de afgelopen voorjaarsnota. Met deze veranderingen geven we u – de lezer van deze begroting – een beter inzicht in de begroting en is het beter te volgen waar we ons geld aan uitgeven.

Ook is er veel verbeterd in het instrumentarium dat gebruikt wordt bij het opstellen van de begroting. Dit is voor de lezer van deze begroting niet direct te merken, maar voor de opstellers ervan des te meer. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van een begrotingsapplicatie. Deze begrotingsapplicatie is een digitaal systeem dat ons helpt bij het opstellen van de begroting, en deze begroting is het eerste P&C-product dat met behulp van de begrotingsapplicatie tot stand is gekomen. Dit is een grote stap voorwaarts ten opzichte van de oude situatie, waarin we werkten met Excel en foutgevoeligheid op de loer lag.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de financiën in het begrotingsjaar 2018 en daarna. In de eerste paragraaf (paragraaf 2.1) komen de belangrijkste financiële ontwikkelingen aan bod. Onder andere staan we stil bij de ontwikkeling van het begrotingssaldo, de lasten en de baten in 2018. Daarnaast worden in deze paragraaf de reserves en de voorzieningen, de investeringen, de schuldontwikkeling en de risico's behandeld. In de tweede paragraaf (paragraaf 2.2) gaan we in op de stand van zaken van de bestuursopdrachten van dit college. Ten slotte wordt in paragraaf 2.3 aandacht besteed aan 'Financiën op Orde'.

2.1 Het financiële beeld

In de begroting staat wat we volgend jaar willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat dit ons gaat kosten. Deze begroting gaat dus vooral over het jaar 2018. Wanneer de gemeenteraad de begroting vaststelt, wordt daarmee formele goedkeuring gegeven tot het doen van uitgaven in het jaar 2018. De begroting bevat naast informatie over het jaar 2018 ook informatie over de jaren 2019 tot en met 2021. De informatie over de jaren 2019 tot en met 2021 wordt de 'meerjarenbegroting' genoemd. De meerjarenbegroting gaat ter kennisname naar de gemeenteraad en geeft context voor de gemeenteraad bij de vaststelling van de Begroting 2018. Wel is het bij de meerjarenbegroting van belang dat we meerjarig een reëel en structureel evenwicht presenteren.

De hoofdbesluitvorming over de verdeling van de middelen vindt plaats bij de voorjaarsnota. De belangrijkste keuzes over de inzet van budgetten in 2018 hebben we dus al gemaakt bij de Voorjaarsnota 2017. De begroting is geen budgettaire verdeelmoment, maar is een uitwerking van de budgettaire kaders uit de voorjaarsnota. Het uitgangspunt in deze begroting is consistentie in de keuzes van het college en de raad en stabiliteit ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017.

In onderstaande tabel 2.1 wordt een totaaloverzicht gegeven van de baten en lasten in 2018. Ook is in de tabel opgenomen hoeveel er in 2018 wordt onttrokken en gedoteerd aan de reserves.

Tabel 2.1 Begrotingstotalen 2018 per programma (in € miljoen)

Nr.	Programma	Baten	Onttrekkingen	Totaal Baten	Lasten	Dotaties	Totaal lasten	Saldo
1	Dienstverlening en Informatie	50	0	50	97	0	97	-47
2	Openbare Orde en Veiligheid	10	1	11	158	0	158	-147
3	Verkeer en Openbare Ruimte	359	287	645	723	120	844	-198
4	Werk, Inkomen en Participatie	641	20	660	1021	0	1021	-361
5	Onderwijs, Jeugd en Diversiteit	61	5	66	528	0	528	-462
6	Welzijn, Zorg en Sport	93	7	101	648	4	652	-551
7	Economie en Cultuur	18	14	32	233	1	233	-201
8	Duurzaamheid en Water	312	14	326	342	0	343	-17
9	Stedelijke Ontwikkeling en Wonen	652	318	970	809	195	1003	-34
10	Bestuur en ondersteuning	3	1	4	64	0	64	-60
A	Algemene Dekkingsmiddelen	2616	165	2780	210	92	301	2.479
B	Overhead	6	4	9	410	0	410	-400
	Totaal	4.819	835	5.654	5.242	413	5.654	0

2.1.1 Saldo

In de Voorjaarsnota 2017 hebben we een structureel sluitend meerjarenbeeld gepresenteerd. Nu – bij de begroting – hebben we aanvullende budgettaire besluiten moeten nemen. Een belangrijke oorzaak hiervoor ligt in de ontwikkeling van het gemeentefonds, want conform de bestendige lijn wordt de meicirculaire verwerkt in de begroting.

De afgelopen meicirculaire zorgt voor meevallers in alle toekomstige jaren. Daarnaast is sprake van een meevaller vanuit het rentestelsel. Hiermee lossen we een groot aantal structurele en incidentele knelpunten op, waardoor de soliditeit van de begroting verder wordt verbeterd en we een 'schonere' begroting doorgeven aan een volgend college. Ook stellen we een fors bedrag beschikbaar voor de toekomstige nominale ontwikkeling. Voor de toekomstige nominale ontwikkelingen is nog steeds sprake van een tekort, want we hebben in het verleden niet voldoende middelen gereserveerd om de toekomstige loon- en

prijsstijgingen helemaal op te kunnen vangen. Gedurende deze collegeperiode hebben we het tekort voor de nominale ontwikkeling teruggebracht, en in deze begroting nemen we de grootste stap tot nu toe. Met de toevoeging aan de post voor nominale ontwikkeling verbeteren we de financiële robuustheid van de begroting.

In onderstaande tabel 2.2 wordt een overzicht gegeven van de saldorelevante ontwikkelingen sinds de afgelopen voorjaarsnota. Onder de tabel worden de verschillende zaken toegelicht.

Tabel 2.2. Mutaties bij Begroting 2018 met een effect op het saldo

Begrotingsjaar (in € miljoen)	I/S	2018	2019	2020	2021
Saldo Voorjaarsnota 2017		0,0	0,0	1,2	1,1
ONVERMIJDELIJK		41,7	52,2	51,3	55,7
Meicirculaire	S	29,8	40,4	39,7	44,3
Renteresultaat	S	12,5	12,3	12,1	12,0
Effecten aanpassing omslagrente GGD	S	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
STRUCTURELE INVULLING		-20,1	-21,4	-21,4	-21,5
Knelpunt Zuidas	S	-4,0	-5,4	-5,4	-5,5
Knelpunt GGD Weglek	S	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Knelpunt Facilitair Bureau	S	-2,3	-2,3	-2,3	-2,3
Knelpunt Schoonmakers	S	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
Knelpunten Stadsdelen	S	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0
NOMINAAL		0,0	-30,7	-31,0	-35,3
Stelpost nominale ontwikkeling	S		-30,7	-31,0	-35,3
INCIDENTELE INVULLING		-10,6	-11,1	0,0	0,0
Financiële knelpunten					
Sociaal werk	I	-1,5	-1,9		
Kostprijsdekkende huur	I	-1,0	-4,0		
Exploitatie nieuwe sportaccommodaties	I	-0,6			
Knelpunt exploitatie verenigingshallen	I	-0,6			
Sportaccommodatiefonds (Koers 2025)	I	-0,2	-0,2		
Beleidsmatige knelpunten					
Werkbrigade	I	-1,5	-3,0		
Volwasseneneducatie	I		-1,7		
Kunst in de openbare ruimte	I	-1,8			
Inzet werkbrigade voor domein Sport en Bos	I	-0,3	-0,3		
Lerarentekort	I	-1,5			
Overig					
Wereld Aidsconferentie	I	-0,5			
Veiligheids- en antiterreurmaatregelen	I	-1,0			
50 jaar Bijlmer	I	-0,1			
Gedeelde geschiedenis	I	-0,1			
Reserve Meerjarige intertemporele compensatie	I	-11,1	11,1		
Saldo Begroting 2018		0,0	0,0	0,0	0,0

Onvermijdelijke ontwikkelingen

Meicirculaire

Het beeld uit de afgelopen voorjaarsnota is gebaseerd op de gemeentefondscirculaires uit september en december. Begin juni is de Meicirculaire 2017 gepubliceerd. De meicirculaire wordt zoals gebruikelijk verwerkt in de daaropvolgende begroting. Dit geldt overigens alleen voor de effecten uit de meicirculaire voor de jaren 2018 en verder. In de Begroting 2018 wordt het lopende jaar (het jaar 2017) namelijk niet aangepast op basis van autonome ontwikkelingen. Daarom worden de effecten van de meicirculaire voor 2017 verwerkt in de Najaarsnota 2017. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017 stijgt de gemeentefondsuitkering in 2018 met bijna € 30 miljoen. In de jaren daarna is het effect groter, oplopend tot ruim € 44 miljoen in 2021.

Renteresultaat

Bij de Voorjaarsnota 2017 is het renteresultaat meerjarig geactualiseerd. Het uitgangspunt bij het renteresultaat is dat dit alleen bij de voorjaarsnota wordt geactualiseerd en niet bij de begroting. Enerzijds omdat de begroting geen verdeelmoment is, anderzijds omdat bij de begroting niet wordt besloten over investeringen en terughoudend wordt omgegaan met wijzigingen in de begrote dotaties en onttrekkingen. Desondanks wordt nu bij de begroting een meevaller uit hoofde van het renteresultaat gepresenteerd. Het renteresultaat stijgt vanaf 2018 structureel met circa € 12 miljoen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017, wat resulteert in begrotingsruimte. De stijging komt omdat er bij de voorjaarsnota wel het nadeel van het beëindigen van het onnodig rondpompen van interne rentegelden in het renteresultaat was opgenomen, maar ten onrechte niet het voordeel bij de programma's.

Effecten omslagrente

Het rentestelsel van de gemeente Amsterdam (ook wel omslagstelsel genoemd) is een administratief systeem waarmee de kosten van de externe rentelasten en -baten plus interne rentetoevoegingen aan reserves, voorzieningen en grondexploitaties worden doorberekend aan de programmabudgetten. Zoals ook in de Voorjaarsnota 2017 is uitgelegd, hebben we onze interne omslagrente verlaagd als gevolg van het gewijzigde BBV. Een aanpassing van de omslagrente betekent een aanpassing van de lastenkant van de begroting (als onderdeel van de kapitaallasten opgenomen bij de betreffende producten) en tegelijkertijd een even grote tegengestelde aanpassing van de rentebaten (algemene middelen). Beide zijn interne effecten, die tegen elkaar wegvallen. De verlaging van de omslagrente heeft daarom geen effect op de begrotingsruimte.

Hierop geldt echter een uitzondering, namelijk de zogenaamde 'weglek' via de tarieven. Voor bepaalde tarieven (zoals drinkwater en rioolheffing) geldt namelijk dat deze neerwaarts worden bijgesteld omdat deze (praktisch) 100% kostendekkend zijn. Door de verlaging van de omslagrente worden de kosten lager, en daarmee worden de tarieven ook lager omdat anders de tarieven meer dan 100% kostendekkend worden. Als gevolg van de lagere tarieven nemen de inkomsten voor de gemeente af. Bij de Voorjaarsnota 2017 is ruimte gereserveerd voor de weglek als gevolg van het wijzigen van de interne omslagrente. In deze reservering was (nog) geen rekening gehouden met de weglek bij de GGD. Bij de GGD blijkt € 0,6 miljoen benodigd te zijn om de weglek op te vangen.

Bestuurlijke keuzes

Structurele knelpunten

Knelpunt Zuidas

Bij de Begroting 2016 is de rentevergoeding over de voorraad grond aan de Zuidas meerjarig geactualiseerd. Dit resulteerde in een hogere rentevergoeding aan de Zuidas. Deze rentevergoeding komt ten goede aan de grondexploitaties binnen de Zuidas. Tegenover deze hogere rentevergoeding dient een verrekening met de balans te worden gedaan om de exploitatiebudgetten van de Zuidas in balans te houden. Deze tegenhanger is echter toentertijd niet opgenomen in de begroting. Hierdoor ontstond een disbalans en draagt de Zuidas conform de begroting, onterecht, jaarlijks een bedrag af aan de algemene middelen. Deze disbalans wordt hiermee opgelost. De tegenvaller bedraagt € 4,0 miljoen in 2018, oplopend tot € 5,5 miljoen vanaf 2021.

GGD

De GGD mag bij de externe partijen waar de GGD voor werkt alleen de werkelijke kosten in rekening brengen. Doordat er door de bezuinigingen minder kosten worden gemaakt door de GGD, kunnen er ook minder kosten in rekening kan worden gebracht bij externe partijen. Dit heeft als gevolg dat er minder baten binnenkomen dan begroot. Om dit knelpunt op te lossen, wordt € 2,5 miljoen gereserveerd op een stelpost in onderdeel 3A.8 Overige eigen middelen. Dit bedrag wordt overgeheveld naar het betreffende programma, als voor het einde van 2017 uit een volledige en gedegen zero-based onderbouwing blijkt dat er sprake is van een budgettaire probleem.

Facilitair Bureau

Het facilitair bureau draagt zorg voor de facilitaire ondersteuning en advies voor de hele gemeente. Het voorziet onder andere in de beveiliging van gebouwen, catering, mobiele telefonie en de beschikbaarheid van kantoorartikelen. Op basis van de eerste contouren van de zero-based begroting van het facilitair bureau wordt duidelijk dat een knelpunt mogelijk wordt geacht. In afwachting van deze zero-based begroting (die uiterlijk eind 2017 dient te worden opgeleverd) reserveren we € 2,3 miljoen voor het opvangen van deze knelpunten.

Omdat we onderlinge vergelijkbaarheid op dit onderwerp met bijvoorbeeld de G4 belangrijk vinden, is een benchmark onderdeel van de onderbouwing en een voorwaarde voor het aanspraak maken op algemene middelen.

Schoonmakers

In november 2016 heeft de raad een amendement aangenomen bij de behandeling van de Begroting 2017 waarmee het schoonmaakpersoneel met ingang van 2018 in gemeentelijke dienst wordt genomen. Daarbij was de aanname dat deze wijziging € 1,5 miljoen structureel kost, waarvoor in het amendement dekking is aangeleverd. Inmiddels is duidelijk dat de kosten voor het in dienst nemen van de schoon-makers hoger uitvallen. Dit komt doordat in de berekening onvoldoende rekening is gehouden met de kosten aan het schoonmaken dat door Pantar wordt uitgevoerd en doordat de berekening is gebaseerd op de inzet van fulltime medewerkers, terwijl veel schoonmakers niet fulltime in dienst treden. Op dit moment wordt als gevolg daarvan rekening gehouden met € 1,2 miljoen structureel hogere kosten.

Dit bedrag wordt vooralsnog centraal opgenomen in de begroting. In september wordt de raad separaat geïnformeerd over dit onderwerp, inclusief de bij dit dossier horende structurele lasten.

Knelpunten stadsdelen

Bij de Voorjaarsnota 2017 is als onderdeel van de noodzakelijke begrotingsmutaties € 4,5 miljoen structureel toegekend aan stadsdeel Zuidoost. Dit is gebeurd op basis van een uitgebreide en gedegen zero-based onderbouwing van de knelpunten bij Zuidoost. Voor de andere stadsdelen geldt dat zij een flink aantal budgettaire knelpunten als gevolg van de introductie van het nieuwe bestuurlijk stelsel en de gemeentelijke reorganisatie en ontvlechting van de budgetten hebben ingediend, maar dat deze onvoldoende waren onderbouwd. Om die reden zijn deze claims niet gehonoreerd. We stellen voor een bedrag van € 10 miljoen structureel te reserveren voor de budgettaire knelpunten bij de stadsdelen. De stadsdelen krijgen de mogelijkheid bij de Viermaandsrapportage 2018 met een zero-based begroting te komen op basis waarvan knelpunten uit de beschikbare € 10 miljoen worden gehonoreerd.

Nominale ontwikkeling

Toevoeging stelpost voor nominale ontwikkeling

De stijging van lonen en prijzen heeft als gevolg dat onze uitgaven stijgen. Deze stijging van lonen en prijzen in de begroting wordt de 'nominale ontwikkeling' genoemd. De middelen voor toekomstige loon- en prijsstijgingen houden we aan op een centrale stelpost in onze begroting. Bij de Voorjaarsnota 2016 hebben we besloten dat ons streven is om deze stelpost voor nominale ontwikkeling op voldoende niveau te brengen. In deze begroting voegen we meer dan € 30 miljoen toe aan de stelpost voor de jaren 2019 en daarna. Daarmee is de stelpost nog altijd niet genoeg om de verwachte loon- en prijsontwikkeling meerjarig te dekken, maar wordt (wederom) een stap gezet in het op niveau brengen van de stelpost voor nominale ontwikkeling en daarmee het toekomstbestendig maken van de gemeentefinanciën.

Incidentele financiële knelpunten

Sociaal Werk

Op basis van het nieuwe prognosemodel dat in ontwikkeling is voor Sociaal Werk, is de verwachting dat in 2018 en 2019 sprake is van een tekort. Dit is gebaseerd op het verwachte aantal medewerkers in 'Sociaal Werk' en de verwachte gemiddelde bijdrage per medewerker per jaar. Naast afbouw van de Sw-beschut wordt in het prognosemodel gerekend met een stijging van het aantal medewerkers nieuw beschut en loonwaardesubsidie (participatiewet). Het tekort per jaar in 2018 en 2019 is naar verwachting hoger dan de middelen die hiervoor beschikbaar zijn in het programma Werk, Participatie en Inkomen (programma 4). We reserveren daarom € 1,5 miljoen in 2018 en € 1,9 miljoen in 2019 voor Sociaal werk.

De precieze hoogte van het benodigde bedrag voor 2018 en 2019 wordt definitief vastgesteld bij de besluitvorming over de visie Sociaal Werk in het najaar van 2017 en het uitwerkingsplan in februari 2018. De meerjarenraming vanaf 2020 wordt betrokken bij de Nota Begrotingsruimte 2018.

Kostprijsdekkende huur

In 2015 heeft de gemeenteraad, met de vaststelling van de Spelregels vastgoed, besloten tot de invoering van een minimaal kostprijsdekkende huur voor maatschappelijk vastgoed. In de Voorjaarsnota 2017 is dit uitgangspunt financieel vertaald in een stijging van de huuropbrengsten met € 1,0 miljoen in 2018, oplopend tot € 11,0 miljoen structureel vanaf 2021. Echter, vanwege een toezegging vanuit het college dat huurders die met een huurprijsstijging geconfronteerd worden, ten minste zes maanden voorafgaand aan die huurverhoging geïnformeerd worden en de opzegtermijnen die gelden voor het aanpassen van huurcontracten (drie maanden), kan pas vanaf 1 oktober 2018 tot huurprijsverhogingen worden overgegaan. Met het oog op een zorgvuldige en voor de huurders hanteerbare invoering van het nieuwe regime krijgen alle huurders die tussen 1 oktober 2018 en 1 januari 2020 met een huurverhoging worden geconfronteerd, daarvoor gedurende die periode een overbruggingsvergoeding ter hoogte van hun huurverhoging. Dat biedt hen de gelegenheid voor de periode vanaf 1 januari 2020 een compenserende huursubsidie aan te vragen, waarover dan tijdig (eind 2018) zal worden beslist. Deze huurders hebben vervolgens een jaar de tijd hun bedrijfsvoering aan de nieuwe situatie aan te passen. Voor deze voorgenomen en naar verwachting in de komende jaren benodigde vergoeding is in deze begroting rekening gehouden voor een bedrag van € 0,25 miljoen in 2018 en € 1,0 miljoen in 2019.

Voor 2019 is in het geval een hoger aantal huurders in aanmerking zou komen voor een vergoeding dan wij nu verwachten, aanvullend op deze middelen nog maximaal € 3 miljoen beschikbaar.

Sport

In totaal wordt er in de Begroting 2018 € 2 miljoen beschikbaar gesteld voor knelpunten binnen het sportdomein. We stellen in 2018 € 0,55 miljoen beschikbaar voor de exploitatie van nieuw op te leveren sportaccommodaties. Zo wordt de sporthal Zeeburgereiland opgeleverd en wordt het onvermijdelijke knelpunt ten aanzien van de exploitatielasten in 2018 opgelost. Voor het inpassen van het structurele deel van deze lasten in het programma Sport wordt een voorstel gedaan bij de Viermaandsrapportage 2018. Daarnaast maken we in 2018 € 0,55 miljoen vrij voor verenigingshallen zodat sportaccommodaties (zoals sportcentrum Ookmeer en de sporthal Caland) beter exploitabel gemaakt worden en tekorten op de exploitatie van deze hallen wordt opgelost. Ook hiervoor geldt dat de structurele component van deze lasten bij de Viermaandsrapportage 2018 wordt geadresseerd.

In 2018 en in 2019 is er € 0,15 miljoen beschikbaar in het Sport Accommodatie Fonds (SAF) ten behoeve van werkzaamheden om de sport goed in te passen in Koers 2025.

Tot slot wordt de werkbrigade in 2018 en 2019 ingezet in het domein Sport en Bos (zie Incidentele beleidsmatige knelpunten) voor € 0,6 miljoen.

Incidentele beleidsmatige knelpunten

Werkbrigade

We stellen incidenteel € 4,5 miljoen beschikbaar voor de werkbrigade in 2018 (€ 1,5 miljoen) en 2019 (€ 3 miljoen), zodat de ambitie, 500 mensen aan het werk, gehaald kan worden. Deze aanvullende middelen zijn nodig omdat niet alle cofinanciering waarmee vooraf rekening was gehouden, geheel kan worden gerealiseerd. Voor de werkzaamheden wordt onder andere gedacht aan ondersteuning van leraren en pedagogisch medewerkers, aan inzet op de schone openbare ruimte, aan gastvrouwen en gastheren en aan extra ondersteuning bij sportvelden en zwembaden. Voor dit laatste deel wordt vanuit sport € 0,6 miljoen extra cofinanciering ingezet. Hiermee wordt tevens de motie Roosma c.s. uitgevoerd, waarin het college gevraagd is bij de Begroting 2018 met voorstellen te komen voor uitbreiding van de werkbrigade naar domeinen waarin meer vrouwen werkzaam zijn.

Volwasseneneducatie

Als gevolg van rijksbezuinigingen op volwasseneneducatie is het ambitieniveau dat behaald kan worden met de beschikbare rijksmiddelen beperkt. In deze coalitieperiode stelt het college jaarlijks € 5 miljoen coalitiemiddelen beschikbaar. Met ingang van 2019 ontstaat echter een knelpunt. Het is aan een volgend college om een keuze te maken uit de eerder aan de raad voorgelegde scenario's. Gezien het belang dat we hechten aan volwasseneneducatie is continuïteit geboden totdat een nieuwe bestuurlijke keuze wordt gemaakt.

Door € 1,7 miljoen in 2019 beschikbaar te stellen voor de uitvoeringskosten van volwasseneneducatie wordt de continuïteit van de uitvoering van het huidige programma 'Taal om te Leren' in 2018 geborgd en wordt de volgende coalitie een basis geboden om een ambitie op volwasseneneducatie te formuleren zonder dat het bestaande apparaat reeds in afbouw is waardoor kennis en kunde verloren zouden gaan.

Kunst in de openbare ruimte

Ten behoeve van uit te voeren urgent onderhoud en de gevallen waarin een kunstwerk in de openbare ruimte herplaatst moet worden is in 2018 € 0,6 miljoen beschikbaar.

Daarnaast is € 1,2 miljoen beschikbaar voor het oplossen van knelpunten in de borging en integratie van kunst in de openbare ruimte in de groeiende metropool. Het gaat daarbij om opdrachten in ontwikkelgebieden en manifestaties die bijdragen aan de spreiding van kunst en cultuur over de stad met doorloop naar de regio en gericht zijn op een breed publiek. Op basis van de eerder geformuleerde uitgangspunten zoals vastgelegd in het Kunstenplan 2017-2020 (inclusief het initiatiefvoorstel Stadscurator Amsterdam van GroenLinks), Stad in Balans en Koers 2025, werken we aan een nadere uitwerking. Deze zal eind 2017 gereed zijn en vervolgens voor besluitvorming worden voorgelegd.

Inzet werkbrigade voor domein Sport en Bos

In 2018 en 2019 is jaarlijks € 0,3 miljoen beschikbaar om de werkbrigade in te zetten voor werkzaamheden bij de sportparken en zwembaden.

Lerarentekort

Amsterdam kent een groeiend lerarentekort, zodanig dat het een direct risico vormt voor de kwaliteit van ons onderwijs. We maken € 1,5 miljoen extra vrij in 2018 om gevolg te geven aan de uitvoering van het actieplan lerarentekort. Door het actieplan lerarentekort hebben we een beter beeld gekregen van doeltreffende maatregelen die we kunnen nemen en de daarmee gepaarde kosten en financiële knelpunten. Daarnaast willen we met deze middelen uitvoering geven aan de onlangs aangenomen moties (onder andere 'ouderen voor de klas', 'brede vervangingspool PO', en 'onderwijsondersteunend personeel doorstromen naar leraarschap').

Overig incidenteel

Wereld Aidsconferentie

In 2018 wordt een wereldwijde Aidsconferentie in Amsterdam georganiseerd. De conferentie is een manier om aandacht te vragen voor het onderwerp en een impuls te geven aan het delen van kennis. We streven ernaar de Amsterdammers en belangengroepen te betrekken bij deze conferentie. Dit doen we onder andere door middel van voorlichting via onderwijsinstellingen en doorbreken we, waar nodig, het taboe. In 2018 stellen we € 0,5 miljoen beschikbaar voor dit doel.

Veiligheids- en antiterreurmaatregelen

In 2018 maken we € 1,0 miljoen vrij voor het uitvoeren van antiterrorismemaatregelen op specifieke drukke plekken in de stad. Met deze middelen kunnen maatregelen worden getroffen in lijn met de uitkomsten uit het onderzoek dat, samen met de ondernemers, wordt uitgevoerd in opdracht van de driehoek. Aanleiding voor het onderzoek zijn de recente aanslagen in West-Europa en de consequenties van die aanslagen voor Amsterdam.

50 jaar Bijlmer

In 2018 wordt het 50-jarig bestaan van de Bijlmer gevierd. De Bijlmer is een markant en kenmerkend gebied in Amsterdam. De Bijlmer heeft een rijke en bewogen historie met de Bijlmerramp als onuitwisbare gebeurtenis. Dit college vindt het belangrijk dat bij de geschiedenis op een goede manier stilgestaan kan worden. In 2018 maken we daarom € 0,1 miljoen vrij om bij te dragen aan deze viering.

Programma gedeelde geschiedenis

In 2018 stellen we € 0,1 miljoen beschikbaar voor activiteiten in het kader van gedeelde geschiedenis en slavernijverleden.

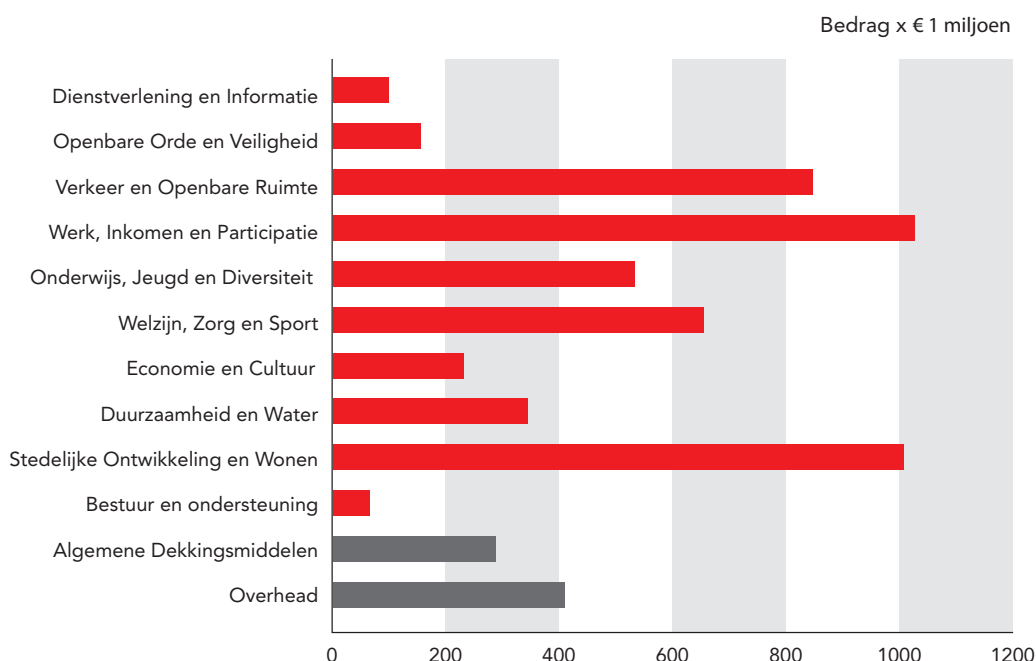
Reserve Meerjarige intertemporele compensatie

Met het totaal aan voorgestelde aanpassingen in de begroting die hierboven zijn uiteengezet, presenteert het college een begroting die over de jaren heen in evenwicht is. Om het overschot in 2018 in te kunnen zetten ter dekking van de voorgestelde incidentele uitgaven in 2019, wordt de bij de voorjaarsnota gevormde reserve Meerjarige intertemporele compensatie gebruikt. Het overschot in 2018 van € 11,1 miljoen wordt aan deze reserve gedoteerd en in 2019 onttrokken. Per saldo resteert een sluitende begroting in alle jaren.

2.1.2 Lasten

De totale uitgaven (lasten) van de gemeente Amsterdam in het jaar 2018 bedragen € 5,7 miljard. Met de uitgaven financieren we de verschillende beleidsdoelstellingen van dit college en van de raad. In de begroting van de gemeente Amsterdam zijn de beleidsterreinen opgedeeld in tien beleidsprogramma's. Daarnaast zijn er uitgaven aan de zogenoemde 'algemene dekkingsmiddelen' (zoals de door de gemeente betaalde rente) en aan 'overhead'. De tien beleidsprogramma's vormen samen met de algemene dekkingsmiddelen en het overzicht overhead het totaal van de begroting. In onderstaande figuur 2.2 is aangegeven hoe de uitgaven over de verschillende beleidsprogramma's zijn verdeeld.

Figuur 2.2 Uitgaven per beleidsprogramma in 2018

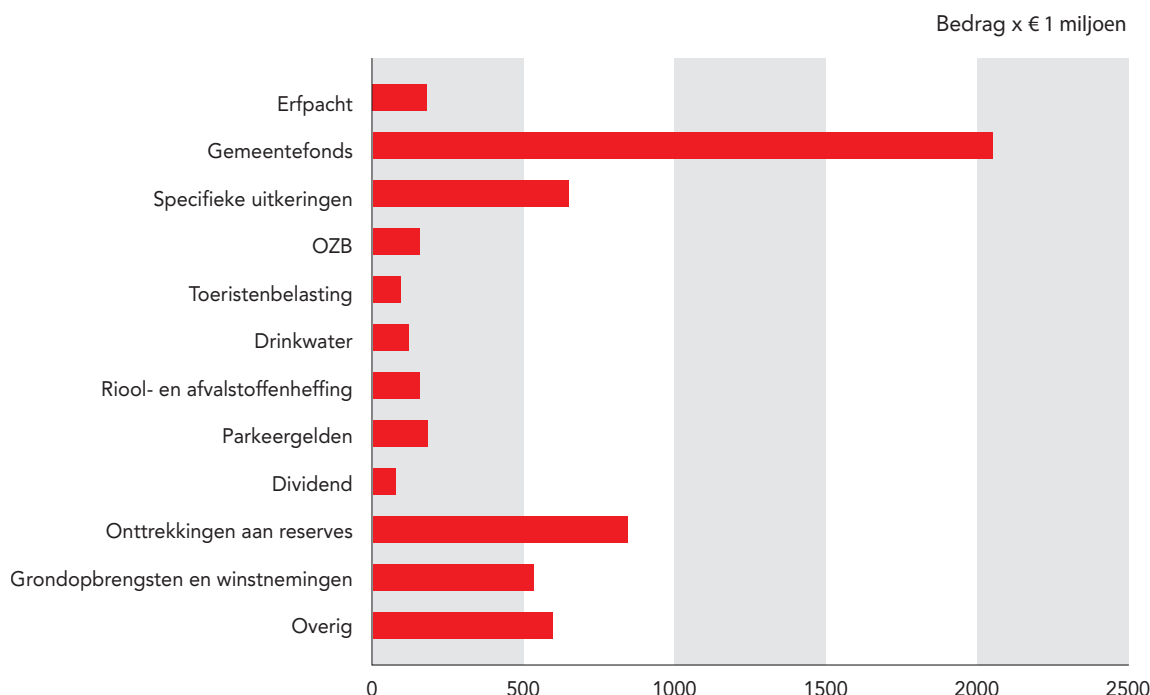

Amsterdam geeft in 2018 het meeste uit aan het beleidsprogramma 'Werk, Inkomen en Participatie' (circa € 1,0 miljard). Binnen dit programma vallen de uitgaven aan bijvoorbeeld armoedebestrijding, educatie en inburgering en sociale werkvoorziening. De andere grote beleidsterreinen uit de top drie zijn 'Stedelijke ontwikkeling en wonen' (met € 1,0 miljard) en 'Verkeer en Openbare Ruimte' (ca. € 0,8 miljard). Alle beleidsprogramma's, de algemene dekkingsmiddelen en het overzicht overhead worden uitgebreid behandeld en toegelicht in hoofdstuk 3. Per programma(onderdeel) wordt daarbij aangegeven wat de beleidsdoelen zijn, welke activiteiten de gemeente daarvoor inzet en welke gekwantificeerde doelen en resultaten (indicatoren en streefwaarden) daarbij van toepassing zijn. Vanzelfsprekend wordt bij elk programma(onderdeel) ook aangegeven wat de verwachte lasten en baten zijn voor het jaar 2018 en voor de jaren daarna.

2.1.3 Baten

Het is de bedoeling dat we een structureel sluitende begroting presenteren. Dat betekent dat de onze uitgaven gedekt moeten worden door onze inkomsten (baten). In het jaar 2018 worden alle uitgaven van in totaal € 5,7 miljard dus gedekt door inkomsten. In onderstaande figuur 2.3 is de verdeling van de inkomsten opgenomen. Het grootste deel van de inkomsten ontvangt Amsterdam vanuit het Rijk. Vanuit het gemeentefonds ontvangt Amsterdam een zogenoemde 'algemene uitkering', dat wil zeggen een uitkering die vrij besteedbaar is. Deze bijdrage vanuit het gemeentefonds bedraagt ongeveer € 2,0 miljard. Daarnaast ontvangt Amsterdam uitkeringen vanuit het Rijk met een specifiek doel. Deze specifieke uitkeringen bedragen ongeveer € 670 miljoen. Andere grote inkomstencategorieën zijn inkomsten uit grondopbrengsten en winstnemingen (ca. € 515 miljoen), parkeergelden (ca. € 200 miljoen) erfpacht (ca. € 190 miljoen) en de toeristenbelasting (ca. € 80 miljoen).

Figuur 2.3 Inkomsten (baten) per categorie in 2018

2.1.4 Reserves en voorzieningen

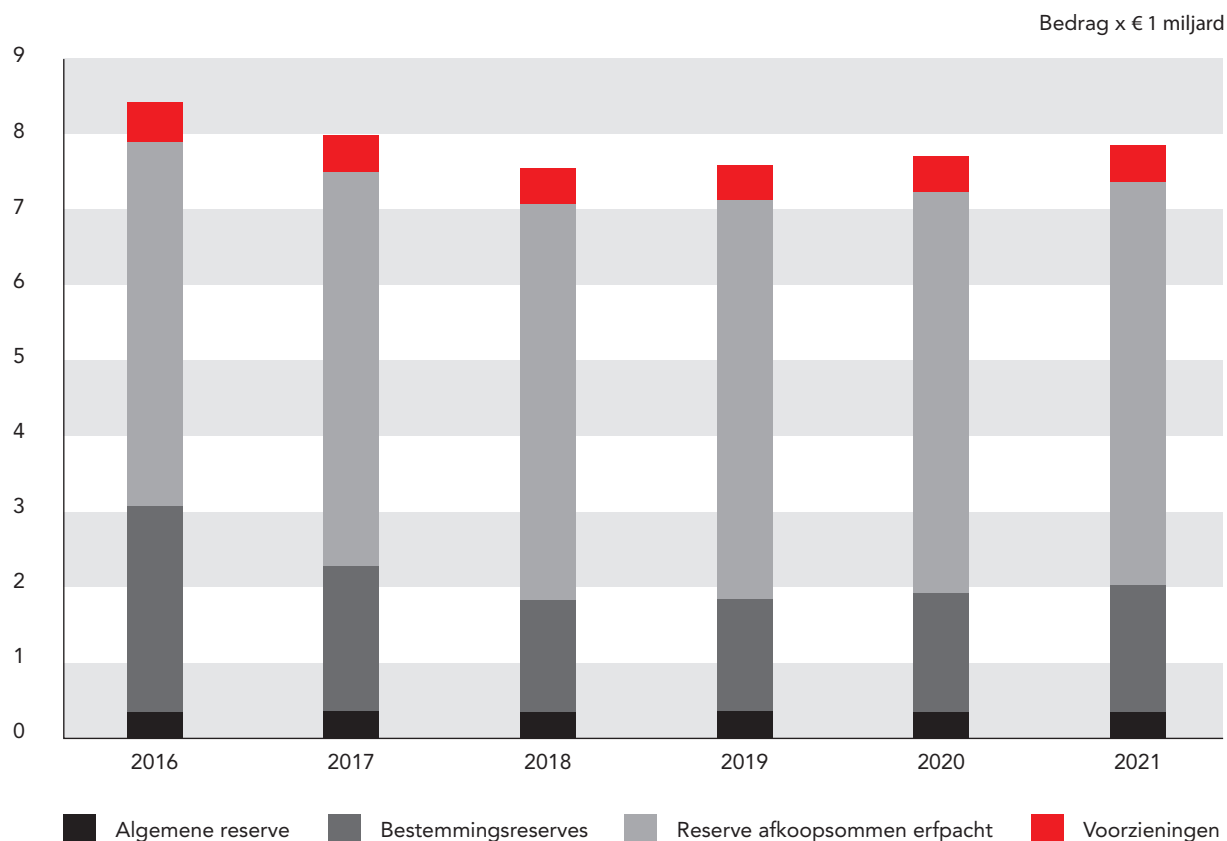
Met reserves en voorzieningen kunnen we budgetten 'sparen' in het ene jaar, om uit te geven in een later jaar. De reserves kunnen onderverdeeld worden in een algemene reserve en bestemmingsreserves. De algemene reserve dient als dekkingsbron in het geval zich bepaalde risico's voordoen.

Bij de bestemmingsreserves wordt onderscheid gemaakt tussen systeemreserves en overige bestemmingsreserves. Systeemreserves zijn door de raad aangewezen reserves die een specifieke functie hebben binnen de gemeente. Overige bestemmingsreserves zijn alle andere bestemmingsreserves. Systeemreserves kennen standaard een looptijd van vier jaar en overige bestemmingsreserves een looptijd van twee jaar.

Wanneer er sprake is van een toekomstige verplichting of een toekomstig verlies, treffen we een voorziening. Dit gebeurt wanneer de verplichting of het verlies een zekerheid is, of wanneer de kans daarop heel groot is. Ook worden voorzieningen getroffen wanneer de gemeente een bijdrage ontvangt van derden met een verplicht bestedingsdoel. Daarnaast worden door de gemeente voorzieningen gevormd voor groot onderhoud.

De ontwikkeling van de reserves en de voorzieningen is opgenomen in onderstaand figuur 2.4. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de algemene reserve, bestemmingsreserves en voorzieningen. De reserve 'afkoopsommen erfpacht' is de grootste reserve van de gemeente, en daarom is deze in onderstaand figuur apart inzichtelijk gemaakt. Het totaal aan reserves bedraagt eind 2018 naar verwachting € 7.071 miljoen, en het totaal aan voorzieningen bedraagt eind 2018 naar verwachting € 468 miljoen. Een uitgebreid overzicht van alle reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 5.5 (reserves) en bijlage 5.6 (voorzieningen). In deze bijlagen is het verloop van alle individuele reserves en voorzieningen voor de periode tot en met 2021 te vinden.

Figuur 2.4 Ontwikkeling reserves en voorzieningen voor de jaren 2016 – 2021

2.1.5. Investerings

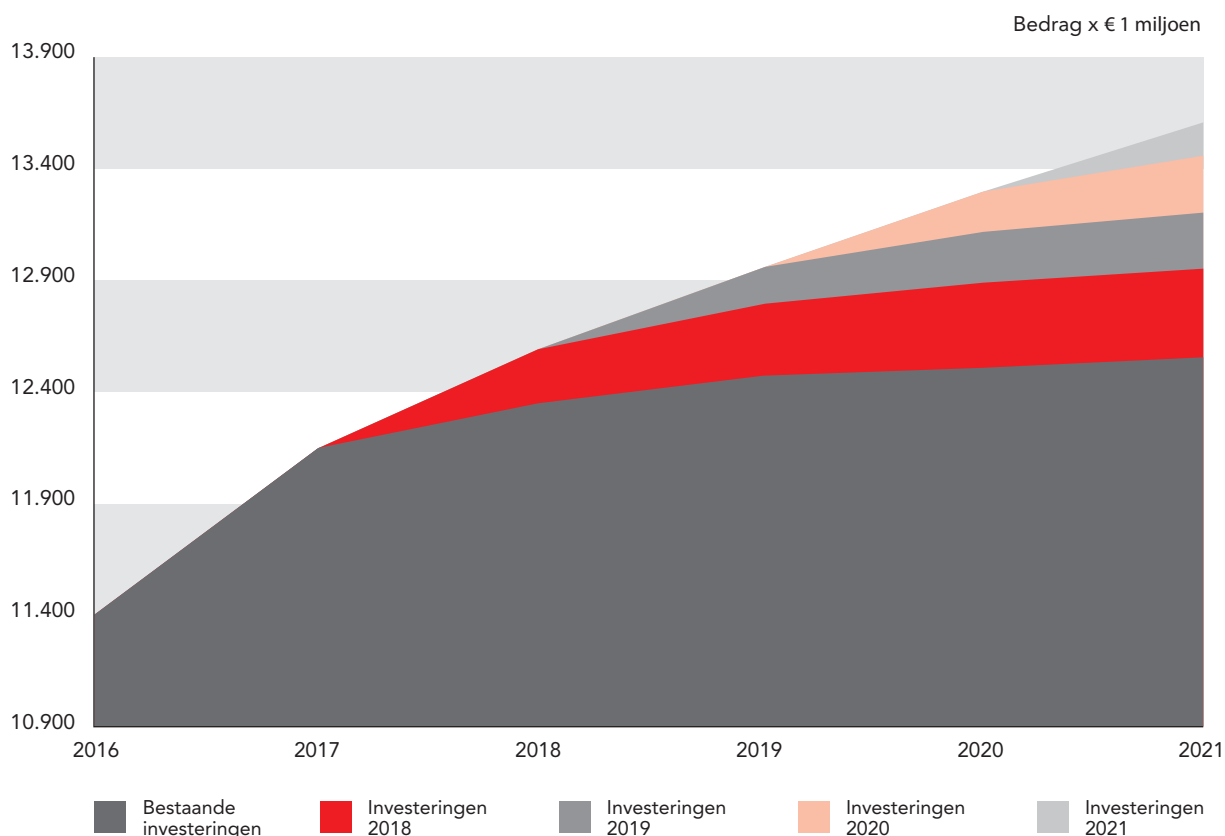
We hebben een omvangrijke investeringsportefeuille. Jaarlijks worden honderden miljoenen geïnvesteerd, bijvoorbeeld in de fysieke infrastructuur, onderwijs(huisvesting) en sportvoorzieningen. Investerings worden geactiveerd op de balans en vormen daarmee de materiële activa¹. In onderstaand figuur 2.5 is de ontwikkeling van de activa opgenomen.

De totale materiële activa nemen in 2018 naar verwachting toe met ongeveer € 450 miljoen. Daarmee stijgen de activa van € 12,1 miljard (eind 2017) naar € 12,6 miljard (eind 2018).

Een uitgebreide toelichting op de ontwikkelingen binnen de investeringsportefeuille is opgenomen in de investeringsparagraaf (zie Paragraaf 4.8). In de investeringsparagraaf wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de wijze waarop investeringen worden meegenomen in de begroting. De investeringsplannen zijn ambitieus, en het verleden heeft uitgewezen dat vertraging op de loer kan liggen. In zekere zin kan gesteld worden dat er sprake is van planningsoptimisme.

¹ Voor investeringen met een maatschappelijk nut wordt een ondergrens gehanteerd van € 5 miljoen, en voor investeringen met een economisch nut wordt een ondergrens gehanteerd van € 100.000. Investerings onder deze grenswaarden worden niet geactiveerd op de balans, maar worden direct 'genomen' in de exploitatie.

Figuur 2.5 Ontwikkeling activa voor de jaren 2016 – 2021

2.1.6 Schuld

De externe schuld is een resultante van de overige balansposten.² In onderstaand figuur 2.6 wordt getoond hoe de balansposten zich tot elkaar verhouden. Aan de linkerkzijde van de balans zijn de activa opgenomen, oftewel het 'bezit' van de gemeente Amsterdam. De omvang van de activa wordt voornamelijk bepaald door de materiële activa, die al aan de orde zijn gekomen in de vorige paragraaf. Aan de rechterzijde van de balans zijn de passiva opgenomen, oftewel de financieringsmiddelen. De passiva worden voornamelijk bepaald door de stand van de reserves en externe schuld. De rechterzijde van de balans toont dus hoe de linkerkzijde (het bezit) is gefinancierd.

Meer informatie over de balans is opgenomen in paragraaf 4.2.

Figuur 2.6 Versimpelde balans voor ultimo 2018

Activa		Passiva	
Immaterieel bezit	0,0	Reserves	7,1
Materieel bezit	12,6	Voorzieningen	0,5
Financieel bezit	1,0	Werkkapitaal	0,8
		Externe schuld	5,3
Totaal Bezit	13,6	Totaal financieringsmiddelen	13,6

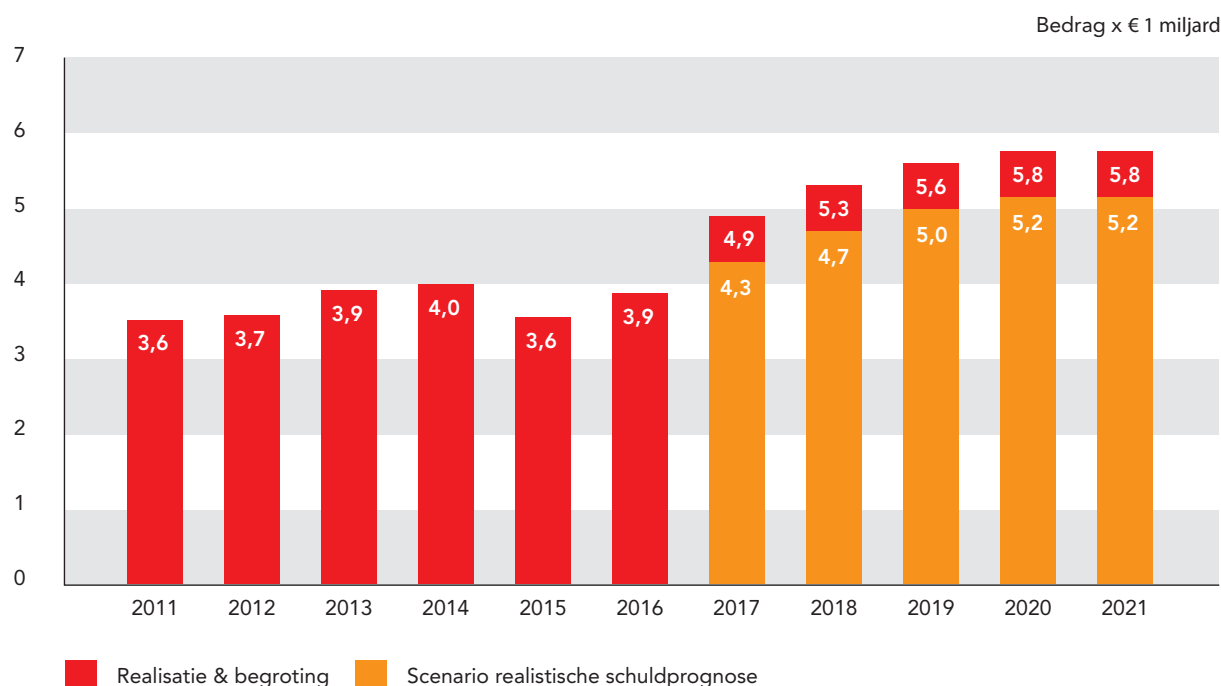
² Hierover wordt een uitgebreide toelichting gegeven in paragraaf 4.2

De meerjarenraming van de externe schuld in onze begroting wordt gebaseerd op de meerjarenramingen van de hierboven genoemde balansposten. In deze begroting hebben we de externe schuld geactualiseerd op basis van het in deze begroting opgenomen financiële beeld. Uit deze meerjarenramingen blijkt dat de externe schuld in 2018 toeneemt van € 4,9 miljard (eind 2017) naar € 5,3 miljard (eind 2018). De schuldontwikkeling is weergegeven in onderstaand figuur 2.7.

Zoals hierboven al genoemd, is de projectie van de externe schuld gebaseerd op de onderliggende balansposten, dus op de begrote ontwikkeling van de activa, de interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal. Net als bij de Voorjaarsnota 2017 presenteren we ook een scenario 'lagere schuld', voor meer inzicht in de betekenis van mogelijke lagere schuldvolumes. We doen dit omdat de schuld de afgelopen jaren lager uitkomt dan we van tevoren verwachten. De onderliggende oorzaak voor de afwijking is dat de overige balansposten anders uitkomen dan we van tevoren verwachten. Door planningsoptimisme worden reserves bijvoorbeeld minder onttrokken dan verwacht, of investeren we minder dan we van tevoren hebben gepland.

In het scenario 'lagere schuld' komt de externe schuld jaarlijks € 0,6 miljard lager uit dan begroot. Het bedrag van € 0,6 miljard komt overeen met de gemiddelde afwijking op de verwachte en uiteindelijk gerealiseerde interne financieringsmiddelen in 2015 en 2016. In paragraaf 4.2 wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de schuldontwikkeling en wordt verder ingegaan op wat we doen om de schuldprojecties te verbeteren.

Figuur 2.7 Ontwikkeling externe schuld voor de jaren 2011-2021

2.1.7 Risico's

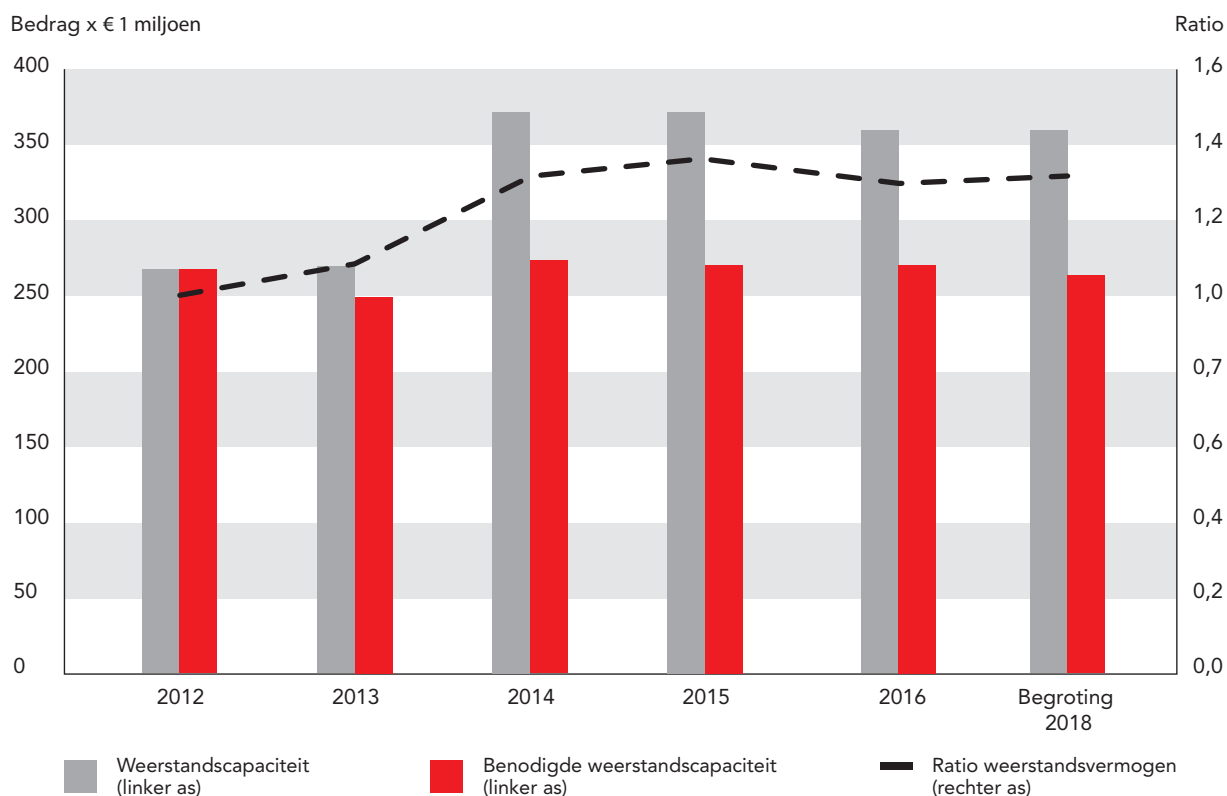
Onze begroting is niet vrij van risico's. Een risico is een onzekere gebeurtenis of omstandigheid met één of meerdere mogelijke oorzaken en met negatieve gevolgen op het behalen van doelstellingen van de gemeente Amsterdam. De risico's worden gekwantificeerd op basis van kans op optreden en mogelijke financiële gevolgen. De kans- en gevolgschattingen zijn gemaakt op basis van expertise en ervaring met de omgeving waarin de risico's spelen en de beleidsdoelen waaraan zij bijdragen. Alle resterende risico's tezamen vormen de 'benodigde weerstandscapaciteit'.

De mate waarin Amsterdam in staat is om deze risico's op te vangen wordt de 'beschikbare weerstandscapaciteit' genoemd. De beschikbare weerstandscapaciteit is in het BBV omschreven als 'de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken'. De belangrijkste component van de beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve. Daarnaast is de ongebruikte belastingcapaciteit een element in de beschikbare weerstandscapaciteit. De Algemene Reserve is de enige, directe en vrij beschikbare bron van weerstandscapaciteit. Het aanhouden van een voldoende hoge Algemene Reserve zorgt ervoor dat de gemeente deze mogelijkheden heeft en dat tegenvallers bij de uitvoering van de begroting kunnen worden opgevangen.

Wanneer de benodigde weerstandscapaciteit wordt gedeeld door de beschikbare weerstands-capaciteit wordt duidelijk wat de weerstandsratio is. De gemeenteraad heeft in 2014 bepaald dat er gestuurd moet worden op een Algemene Reserve die voldoende is om de weerstandsratio aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 - 1,4 te houden voor de raadsperiode 2014-2018. Met de ratio van het weerstandsvermogen voor het jaar 2018 (van 1,36) wordt aan deze doelstelling voldaan.

In onderstaand figuur 2.8 wordt de ontwikkeling weergegeven van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit, en van de weerstandsratio. Een uitgebreid overzicht van de risico's van de gemeente Amsterdam en een uitgebreide toelichting op de weerstandscapaciteit is opgenomen in paragraaf 4.1. Daarnaast komen de risico's ook in de programmabladen aan de orde (zie Hoofdstuk 3).

Figuur 2.8 Ontwikkeling weerstandsvermogen voor de jaren 2012-2018

2.2 Stand van zaken bestuursopdrachten

In hoofdstuk 4 van de Voorjaarsnota 2017 is gerapporteerd over de voortgang en eventuele afronding van de bestuursopdrachten die zijn geformuleerd bij het coalitieakkoord 2014-2018.

In deze paragraaf wordt een kort inzicht gegeven in alle actuele opdrachten.

1. Afvalstoffenheffing (ASH) – wethouder Choho

Op 20 juli 2017 heeft de raad de Voorjaarsnota 2017 vastgesteld waarin is opgenomen dat met het vaststellen van de uniforme en verlaagde tarieven Afvalstoffenheffing en het uitvoeringsplan Afval de bestuursopdracht is afgerond.

2. Parkeertarieven – wethouder Litjens – € 6 miljoen

Op 17 december 2014 heeft de raad ingestemd met de aangepaste “Verordening op de heffing en de invordering parkeerbelastingen 2015”. Hiermee is de harmonisatie van de vergunning tarieven afgerond.

3. Inkoop – wethouder Litjens – € 55 miljoen structureel in 2018

Omdat materiële budgetten in de begroting per jaar fluctueren is een klein deel van de structurele inkoopbesparing niet ingeboekt. Daarom wordt in 2018 € 1,5 miljoen, voor 2019 € 1 miljoen en voor 2020 € 0,6 miljoen gedekt uit de algemene middelen. Het college heeft besloten hier niet nog een extra besparingsmaatregel voor in te zetten. Daarnaast is bekrachtigd dat ingeboekte taakstellingen binnen programma's gerealiseerd moeten worden en er via de reguliere Planning en Control producten wordt gerapporteerd over de voortgang. Om ook het structurele karakter van de besparing na 2019 goed te borgen zal het college de grondslag van de inkooptaakstelling bij de Viermaandsrapportage 2018 opnieuw voorleggen en kan er op dat moment worden afgewogen of er een aanpassing op de verdeling van de ingeboekte inkoopbesparing moet worden doorgevoerd.

4. Slagvaardige overheid

4.1 Communicatie – Burgemeester – € 5 miljoen

In 2018 en 2019 wordt het resterende deel van de taakstelling (€ 2,1 miljoen) structureel gerealiseerd door een reductie van circa 35 fte. Door te sturen op mobiliteit en door natuurlijk verloop zal de reductie naar alle waarschijnlijkheid zonder gedwongen ontslagen worden gerealiseerd.

4.2 Juridische zaken – Burgemeester – € 5 miljoen

In 2018 en daarna wordt ingezet op de vier maatregelen die zorgen voor de realisatie van de bezuiniging. In de Voorjaarsnota 2017 is uitgebreider ingegaan op de efficiencytaakstelling (€ 1,5 miljoen), het ‘werken op bezetting’ (€ 1,6 miljoen), besparing op inhuur van advocaten (€ 1,6 miljoen) en de herinrichting van de juridische control organisatie.

4.3 Financiën – wethouder Kock – € 5 miljoen

Het centraliseren en professionaliseren van de financiële functie zorgt voor een besparing van € 6 miljoen vanaf 2018, waarbij € 1 miljoen wordt ingezet voor kwaliteitsverbetering en/of opleidingen.

4.4a Dienstverlening – wethouder Choho – € 3,4 miljoen

Het programma Slagvaardige Overheid voor Dienstverlening heeft een duidelijke verschuiving van balie- en CCA-contact naar online contact gerealiseerd. Tegelijkertijd is de besparing die hiermee wordt beoogd onzeker. In het kader van het verzwaaard toezicht worden de onzekerheden nader onderzocht. Bij de najaarsnota 2017 wordt de raad hierover verder geïnformeerd.

4.4b Standsbank van lening – wethouder Choho – € 1,6 miljoen

De besparing zal vanaf 2019 structureel gerealiseerd zijn. De reorganisatie die voor het uitvoeren van de besparing noodzakelijk was, is per 1 maart 2017 geëffectueerd.

4.5 Toezicht en handhaving – Burgemeester – € 2 miljoen

Vanaf 2019 zal de besparing volledig zijn gerealiseerd aan de hand van zes maatregelen. Het grootste gedeelte van de besparing (€ 0,9 miljoen) wordt gerealiseerd doordat de bestuurlijk boete overlast is ingevoerd in 2017. Het overige deel wordt gerealiseerd vanaf 2018 door maatregelen die betrekking hebben op betere samenwerking (efficiency) tussen rve's en stadsdelen, en bedrijfsvoering.

4.6a Vergelijkbare stadsdelen, onvergelijkbare uitgaven – wethouder van der Burg en Vliegenthart – € 2,5 miljoen

4.6b Beleid stad en stadsdelen – wethouder van der Burg en Vliegenthart – € 7,5 miljoen

De taakstellingen behorend bij dit domein zijn in de Begroting 2017 verdeeld.

4.7 Slagvaardig werken in de openbare ruimte – wethouder Choho, Litjens – € 13 miljoen

De nieuwe organisatie, waarbij de negen betrokken organisatieonderdelen opgaan in twee rve's, gaat volgens planning vanaf juni 2018 van start. Met de voorgestelde organisatiewijziging leiden besparingsmaatregelen, zoals de uniformering van processen, een efficiëntere uitvoering en het ontubbelen van taken tot een FTE reductie van 261. Deze moet geheel gerealiseerd zijn vanaf 2022.

5. Opschonen reserves en voorzieningen – wethouder Kock

In 2014 is uitvoering van de Bestuursopdracht reserves (en voorzieningen) gestart. Het doel van deze bestuursopdracht is het verhogen van transparantie en inzicht in de ontwikkeling van het eigen vermogen. Daarbij zullen de reserves en voorzieningen opgeschoond (en in aantal gereduceerd) worden. Ten opzichte van 2013 is het aantal reserves al met 60% afgenomen.

In januari 2017 heeft de raad de nieuwe beleidsnota reserves en voorzieningen 2017 vastgesteld. Op basis van het nieuwe beleid vindt de verdere opschoning van de bestaande reserves en voorzieningen plaats. Hierbij wordt door de organisatie getoetst of de bestaande reserves en voorzieningen voldoen aan het nieuwe beleid, of de doelstelling en de reden voor toekomstige dotaties en onttrekkingen voldoende concreet en specifiek zijn en aansluiten bij het begrote verloop van de bijbehorende reserves en voorzieningen. Op basis van deze toets wordt over de opschoningen van de reserves en voorzieningen geadviseerd en de bestuurlijke besluitvorming voorbereid.

Omdat de bestuursopdracht wordt afgerond na het opstellen van de Begroting 2018 zal de besluitvorming, die financieel gezien ook doorwerkt in 2018 en verder, op een later moment aan u worden voorgelegd.

6. Subsidie – wethouder van der Burg en Vliegenthart – € 25 miljoen

De bestuursopdracht is afgerond. De organisatie geeft uitvoering aan de vastgestelde besparing van € 25 miljoen structureel vanaf 2018.

7a. Belastingen – wethouder Ollongren

De bestuursopdracht is afgerond via de besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2016. Het doel was het afschaffen van kleinere belastingen zoals de hondenbelasting en reclamebelasting. Deze belastingen zijn afgeschaft per 1 januari 2016.

7b. Heffingen en toeslagen – wethouders Kock en Vliegenthart

De bestuursopdracht is afgerond via de besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2016. Het onderzoek naar de versimpeling van het systeem is afgerond. De conclusie is dat voor bestaande en voorziene regelingen betreffende het armoedebeleid geld wordt 'rond gepompt.' Het is gebleken dat in voorkomende gevallen dit ofwel het gevolg is van landelijke regelgeving ofwel omdat dit toch het meest efficiënt is om de uitvoeringskosten te beperken.

8a. Verkoop Deelnemingen – Wethouder Ollongren

In het eerste kwartaal van 2015 heeft de herijking van de gemeentelijke deelnemingen plaatsgevonden. Tijdens de herijking worden deelnemingen geëvalueerd, waarbij gekeken wordt of het publiek belang, waarvoor de deelneming ooit is aangegaan, nog steeds actueel is. Ook wordt gekeken of een deelneming nog steeds de beste manier is om dit publieke belang te behartigen en dus aangehouden kan worden, of dat de deelneming beter afgestoten kan worden. Voor zeventien deelnemingen is besloten om de mogelijkheden tot het afstoten van het gemeentelijk belang in deze deelnemingen verder te onderzoeken. Daarnaast zal voor één deelneming een onderzoek naar een gedeeltelijke verkoop van het gemeentelijk belang worden uitgevoerd. Voor de onderzoeksfase herijkingen is in 2015 een overkoepelend plan van aanpak opgesteld.

Voor elk van de te onderzoeken deelnemingen wordt een onderzoek opgesteld waarin wordt ingegaan op onder andere risico's, restricties en randvoorwaarden bij afstoten. Een onderzoek resulteert in een besluit tot het aanhouden van het belang in de deelneming of het afstoten (van een deel) daarvan. Het afstoten kan plaatsvinden door verkoop, liquidatie of wijziging van rechtsvorm. Een eventuele positieve verkoopopbrengst zal conform de bestuursopdracht (na aftrek van de verkoopkosten) worden ingezet voor schuldreductie.

De voortgang van de herijking is als volgt:

- voor elf deelnemingen is het onderzoek afgerond en is besloten het belang af te stoten. Dit betreft één deelneming die is geliquideerd (Cition), twee deelnemingen waarvan het belang is verkocht (Havengebouw, Glasvezel), drie deelnemingen waarvan het liquidatieproces nog loopt (Bavo, Hollandais, GETZ) en vijf deelnemingen waarvan verkoop van (een deel van) het belang wordt verkend (Stadion Amsterdam, RAI, ODE, DAC, Beurs van Berlage);
- voor vier deelnemingen is het onderzoek afgerond en is besloten het belang in de deelnemingen (voorlopig) aan te houden (AEB, Allander, Carré, LSFA). Voor Carré wordt op verzoek van de raad het onderzoek geactualiseerd in de huidige collegeperiode;
- voor vier deelnemingen wordt het onderzoek momenteel uitgevoerd of is het onderzoek gereed voor bestuurlijke besluitvorming (VGA, Havenbedrijf, Clipper, Zeedijk).
- De duur en kans van slagen van de uitvoeringsfase van het af te stoten belang in de deelnemingen zijn moeilijk in te schatten, maar zullen voor een deel doorlopen tot in 2018.

De te verwachten opbrengst van verkoop van deelnemingen op basis van de voortgang van de herijking is beperkt.

8b. Verkoop Vastgoed – Wethouder Litjens

Het doel van de opdracht is het opschonen van de vastgoedportefeuille voor panden die geen programmadoel dienen, panden die in de toekomst kunnen worden afgestoten, woningen zonder beleidsdoel en commercieel vastgoed. De verkoopopbrengst wordt ingezet ten behoeve van schuldreductie. Het verkoopprogramma van gemeentelijk vastgoed is geactualiseerd en bestuurlijk bekrachtigd door het college op 7 februari 2017.

De totale netto verkoopopbrengst over drie jaar (2016-2018) is geprognosticeerd op € 100 miljoen. Een deel hiervan (€ 57,9 miljoen) wordt aangewend voor het oplossen van de tekorten binnen vastgoed.

9. Leges – wethouder Choho

In juli 2016 is de bestuursopdracht afgerond. In oktober 2016 heeft het college het projectplan vastgesteld voor de vervolgoopdracht. De strekking van de vervolgoopdracht is dat deze getoetst wordt aan de hand van kostprijsonderzoek op welke wijze lastenreductie vorm kan worden gegeven. De bevindingen worden tevens gebruikt om de financiële beheersing rondom de geldstromen van de leges te versterken. In de legestabel zijn de tarieven aangepast naar aanleiding van het onderzoek.

10. Meerjareninvesteringsplan (MIP) en kredieten

Het doel van de bestuursopdracht is een betere sturing op de besluitvorming over nieuwe investeringen en uitvoering van lopende investeringskredieten. De opdracht, bestaande uit vier actielijnen, is in de afgelopen P&C producten voor een groot deel uitgevoerd. De eerste twee actielijnen (betere verantwoording over lopende kredieten en bestuurlijk heroverwegen van de wenselijkheid van lopende kredieten) zijn verwerkt in de Jaarrekening 2016 via de investeringsparagraaf en het afsluiten van een aantal kredieten. Door het opstellen van de Nota beoordeling investeringsvraagstukken is de derde actielijn afgesloten. In 2018 en verder ligt de nadruk op de doorontwikkeling en uniformering van de financiële processen ten aanzien van investeringen en kredieten waarbij optimaal gebruik kan worden gemaakt van het financiële systeem.

2.3 Financiën op orde

Dit college heeft financiën op orde als één van de prioriteiten opgenomen in zowel het coalitie-akkoord 'Amsterdam is van iedereen', als het hernieuwd coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van iedereen'.

Uitgangspunten hierbij zijn één concernadministratie met betrouwbare financiële gegevens, een uniforme administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) en een goed toegeruste controlorganisatie als één van de strategische partners voor het management.

In 2016 en 2017 zijn de aanbevelingen uit de raadsenquête een belangrijke leidraad geweest bij het versterken van control en financieel beheer. De elementen die horen bij de aanbevelingen zijn alle conform afspraken tussen het college en de raad opgepakt. Daarnaast is een eindbeeld tot en met 2018 voor de financiële functie vastgesteld in vijf speerpunten:

1. Organisatie, inclusief taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op orde;
2. Opzet, bestaan en werking van de AO/IC van financieel kritische processen op orde;
3. Financiële administratie op orde;
4. Financiële managementinformatie op orde;
5. Stimuleren op gewenst gedrag en een lerende organisatie.

Uitgangspunt is dat aan het einde van de collegeperiode een beheerste organisatie staat. We zijn dan echter nog niet klaar. Het nieuwe college zal opnieuw stappen willen zetten. Daarbij zullen we nog meer inzetten op kennis en kunde binnen én buiten de organisatie om de financiële functie te versterken van een beheerst naar een voorspelbaar niveau en op termijn naar een excellent niveau zoals de raad heeft aangegeven. Meer informatie over 'Financiën op orde' is te vinden in de Paragraaf Bedrijfsvoering (zie paragraaf 4.10). Ook zal de raad hierover in september separaat worden geïnformeerd.

3

3

Programma's

3.1	Dienstverlening en informatie	46
3.2	Openbare orde en veiligheid	62
3.3	Verkeer en openbare ruimte	88
3.4	Werk, inkomen en participatie	134
3.5	Onderwijs, jeugd en diversiteit	172
3.6	Welzijn, zorg en sport	206
3.7	Economie en cultuur	244
3.8	Duurzaamheid en water	278
3.9	Stedelijke ontwikkeling en wonen	304
3.10	Bestuur en ondersteuning	336
3.A	Algemene dekkingsmiddelen	356
3.B	Overzicht overhead	378

De structuur van de programmabladen

Alle programma's starten met een inleidend programmablad. Dit inleidend programmablad begint met een meerjarig overzicht van baten en lasten van het totale programma, een inleiding en een samenvatting van de achterliggende programmaonderdelen. In de tabellen met de baten en lasten is de kolom 'Begroting 2018' in een kleur weergegeven en dit is het budgettaire kader dat door de raad zal worden vastgesteld.

Na het inleidend programmablad volgen de programmaonderdelen van het betreffende programma. Alle programmaonderdelen hebben een vaste structuur. Het programmaonderdeel start met een kernachtige zin, waarin bondig wordt beschreven waarover het programmaonderdeel gaat. Vervolgens worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?
2. Wat willen wij bereiken (doelen)?
3. Voor welk(e) doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?
4. Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?
5. Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?
6. Wat is de achtergrond van de financiële ontwikkelingen?
7. Welke risico's zijn er en welke maatregelen neemt de gemeente?
8. Welke beleidskaders zijn van toepassing?
9. Wat zijn de subsidies van betekenis in 2018?

Indien er binnen een programma(onderdeel) geen sprake is van uitvoering door verbonden partijen, van risico's of subsidies van betekenis is dit, voor de volledigheid, ook onder de betreffende kopjes vermeld.

Per programmaonderdeel is ook een meerjarig overzicht van baten en lasten opgenomen. Onder de tabellen wordt de opbouw van de baten en lasten in het jaar 2018 verklaard (onder het kopje 'Algemeen') en worden de verschillen tussen de raming voor 2018 en voor 2017 en de verschillen tussen de raming voor het jaar 2018 en latere jaren verklaard (onder het kopje 'Ontwikkelingen'). Naast de baten en de lasten worden ook de mutaties in reserves apart toegelicht.

Ook in deze begroting hebben we nauwgezet gekeken naar de formulering van de bestaande doelen, activiteiten (specifiek voor 2018), doelenindicatoren en activiteitenindicatoren. Wijzigingen vloeien mede voort uit vastgestelde beleidsnota's door de raad. Een volledig overzicht van de aangepaste doelen, activiteiten en indicatoren is opgenomen in bijlage 5.8.

Ten slotte dient te worden vermeld dat de in de programmabladen genoemde subsidies van betekenis niet altijd één op één lijken aan te sluiten met de paragraaf 4.9 Subsidieoverzicht. Dit komt doordat in de toelichting op het programmaonderdeel in de meeste gevallen de belangrijkste individuele subsidies worden toegelicht, terwijl in het subsidieoverzicht meerdere subsidies kunnen zijn opgenomen op één regel.

3.1

Programma 1

Dienstverlening en informatie

3.1 Dienstverlening en informatie

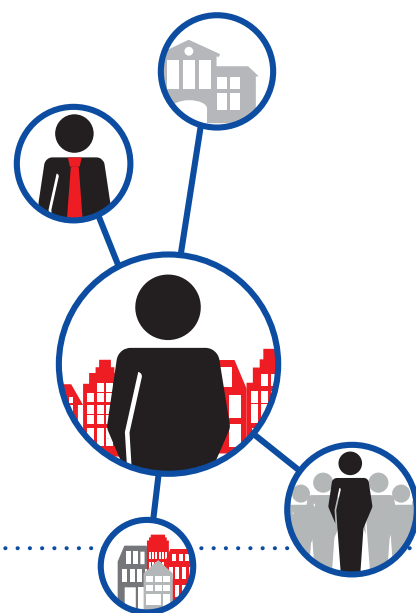
Tabel 3.1.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	57.834	49.450	49.767	49.767	49.767	49.767
Lasten	137.840	96.869	97.049	95.931	89.395	97.278
Saldo van baten en lasten	-80.006	-47.419	-47.282	-46.164	-39.628	-47.511
Onttrekking reserves	685	944	276	398	394	390
Dotatie reserves	202	242	255	271	271	271
Saldo van onttrekkingen en dotaties	483	702	20	127	123	119
Totaal	-79.523	-46.717	-47.262	-46.038	-39.506	-47.392

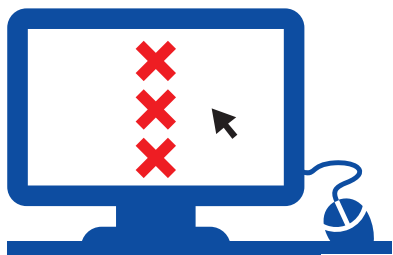
Samenvatting 3.1.1 Dienstverlening

We stellen de leefwereld van Amsterdammers en bezoekers van onze dienstverlening centraal. We richten ons daarbij op de inwoners, bedrijven, partners en bezoekers. We ontwerpen onze dienstverlening daarom vanuit Amsterdammers en bezoekers. Zo bieden we oplossingen die werken voor de gebruiker en daarmee altijd

toegevoegde waarde bieden. We geven de gebruiker inzage in zijn eigen informatie (wat we voor hem doen en wat we van hem weten) en lossen waar mogelijk zaken proactief op. Echt klantgerichte dienstverlening geeft meer toegevoegde waarde voor de inwoners, buurten, bedrijven, bezoekers en de gemeente.

Samenvatting 3.1.2 Informatie

We willen slagvaardig reageren op de veranderende omgeving en behoeften van burgers en ondernemers. We willen dat zij zo goed mogelijke toegang hebben tot gegevens en (historische) informatie over de stad. Data, technologie en onderzoek zijn hierbij doorslaggevend. We stellen data in de stad

centraal beschikbaar. We gebruiken het voor:

- sturing in de primaire processen van de gemeente;
- onderzoek;
- vernieuwende toepassingen.

Daarmee ontstaat een schat aan nieuwe mogelijkheden.

Samenvatting 3.1.3 Stadsdelen/gebieden

De stadsdelen gaan de klachtenafhandeling slimmer en beter organiseren door een gezamenlijk systeem voor klachtenafhandeling in te voeren en een uniforme procedure te volgen. Stadsdelen Oost en Noord die verantwoordelijk zijn voor een aantal begraafplaatsen en crematoria, werken steeds meer samen.

3.1.1 Dienstverlening

Diensten verlenen aan burgers, ondernemers en bezoekers via de balie en de telefoon, per post en e-mail, online en via social media.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Burgers en ondernemers verwachten steeds meer dat ze alles online kunnen regelen met de gemeente en dat al hun lopende zaken online inzichtelijk zijn.
- Burgers willen online steeds complexe(re) handelingen kunnen uitvoeren met meer vertrouwen in het online kanaal. Tegelijkertijd blijft er behoefte aan contact met de gemeente via telefoon en balie.
- Data worden steeds belangrijker bij alles rond dienstverlening en het voorkómen van fraude en misbruik. Tegelijkertijd moeten we er voor zorgen dat veiligheid en bescherming persoonsgegevens rondom data meegroeien met deze ontwikkeling.
- Prioriteit ligt bij het digitaliseren van klantcontacten waarbij voor speciale doelgroepen maatwerk mogelijk blijft.
- Op 21 maart 2018 zijn er de gecombineerde verkiezingen voor de gemeenteraad en de adviescommissies per stadsdeel. Er zijn dan voor het eerst verkiezingen voor de adviescommissies. Voor elk van de 22 gebieden in de stad kiezen de bewoners de leden die samen de adviescommissie per stadsdeel vormen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

De gemeente levert proactief en voor de burger en ondernemers zo makkelijk mogelijk de juiste producten en diensten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Aantal van de in totaal vijf kanalen (telefoon, online, balie, post/email, social media) waarvoor de tevredenheid van de burgers tussen de 7 en 8 ligt.	2 (2013)	4	5	5	5	5	5
1.2 Gemiddelde mate van inspanning die burger en ondernemer ervaren om een product geleverd te krijgen (5 punt schaal, hoe hoger de score hoe lager de ervaren inspanning).	3,76 (2013)	4	4	4	4	4	4

Doel 2

Activiteiten

A B

Burgers en ondernemers weten wat de gemeente van hen weet en voor hen doet, en hebben hier invloed op.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage producten, beschikkingen en besluiten dat via de verschillende kanalen voor de burger en ondernemer inzichtelijk en toegankelijk is.*	10% (2014)	25%	40%	60%	60%	60%	60%

* Effecten op indicatoren die kunnen voortvloeien uit het implementeren van de acties bestuursopdracht Slagvaardige overheid zijn nog niet opgenomen.

Doel 3

Activiteiten **A** **B** **C**

De gemeente verlaagt de regeldruk voor burgers en ondernemers.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal producten en regels per jaar dat is geschrapt, vereenvoudigd of versneld (minder, makkelijker, duidelijker).	n.v.t.	12	10	10	10	10	10
3.2 In de bestuursperiode 2014-2018 is de regeldruk voor ondernemers en burgers met 30% teruggebracht. (Voor de meting wordt het Standaardkostenmodel (SKM) gehanteerd).	100% (2014)				70%	70%	70%

Doel 4

Activiteiten **D**

De gemeente spoort fraude actief op.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Aantal processen binnen Dienstverlening waar fraudeherkenning is ingebouwd.	n.v.t.	11	10	12	12	12	12

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** **2** **3**

Burger/ondernemer in zijn eerste contact direct het product leveren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage van het totaal aantal producten dat in één keer online of via de andere kanalen kan worden geleverd aan de burger of ondernemer.	n.v.t.	35%	35%	50%	50%	50%	50%

Activiteit B

Doelen **1** **2** **3**

Ontwikkeling van een integraal klantbeeld opgebouwd vanuit alle kanalen (balie, telefonie, online; dit geeft de gebruiker onder andere inzicht in welke gegevens we van hem hebben en aan welke lopende zaken we voor hem werken).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal producten/processen dat online ontsloten is voor de burger en ondernemer.	5 (2014)	5	12	14	14	16	17

Activiteit C

Doelen 1 3

Regeldruk gestructureerd aanpakken via diverse methoden (klantprocesmanagers, focusteam, voortgangsrapportage).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage jaarlijks met alle betrokken partijen uitgewerkte gevallen van tegenstrijdige of overbodige regelgeving tegenover het totaal aantal door burgers en ondernemers ingediende gevallen.	n.v.t.	80%	90%	100%	100%	100%	100%

Activiteit D

Doelen 4

Werkprocessen zo in te richten dat vroegtijdige signalering van fraude mogelijk is.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Procentuele toename aantal opgespoorde fraudegevallen.	n.v.t.	65%	75%	100%	100%	100%	100%

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Efficiënt, kwalitatief goed en naar tevredenheid afhandelen van vragen, verzoeken en klachten van inwoners, bedrijven, partners en bezoekers van Amsterdam via e-mail, post en social media.
- Beschermen van informatie van burgers en bedrijven tegen ongeoorloofd gebruik.
- Het registreren van slachtoffergegevens bij rampen of andere noodsituaties en het informeren van verwanten, gedupeerden en burgers.
- Organiseren van verkiezingen en referenda.
- Aangeboden goederen op een juiste en zorgvuldige manier taxeren voor beleningen.
- Gevonden voorwerpen terugbezorgen aan de rechtmatige eigenaar.

Tabel 3.1.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	42.873	39.147	39.374	39.374	39.374	39.374
Lasten	94.052	61.732	61.568	62.218	55.433	63.315
Saldo van baten en lasten	-51.180	-22.585	-22.194	-22.844	-16.059	-23.941
Onttrekking reserves	0	570	0	127	123	119
Dotatie reserves	202	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-202	570	0	127	123	119
Totaal	-51.382	-22.015	-22.194	-22.717	-15.936	-23.822

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Klantcontactkanalen, Pandhuis en Verkiezingen, referenda en enquêtes en Dienstverlening overig.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 39,4 miljoen. De baten bestaan uit:

- Legesinkomsten voor onder andere burgerzaken en vergunningen (€ 26,8 miljoen);
- Het belenen van goederen, inclusief verkoop via veiling, winkel en sloop (€ 12,6 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 61,6 miljoen. De lasten bestaan uit:

- De vijf klantcontactkanalen zodat inwoners, ondernemers en bezoekers contact kunnen hebben met de gemeente. Dit zijn hoofdzakelijk de Stadsloketten, de telefoniecentrale (CCA) en online (€ 54,2 miljoen);
- Het Pandhuis: in drie filialen van de Stadsbank van Lening worden circa 33.000 pandgevers bediend die goud en sieraden belenen (€ 3,0 miljoen);
- Het beheer van gevonden voorwerpen: Bureau Beheer Gevonden Voorwerpen probeert zoveel mogelijk de gevonden spullen terug te bezorgen aan de eigenaren (€ 0,8 miljoen);
- Verkiezingen: In 2018 zijn er verkiezingen voor de gemeenteraad en bestuurscommissies (€ 3,6 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 nemen de lasten in 2018 met € 0,2 miljoen af. In 2019 nemen de lasten met € 0,6 miljoen toe ten opzichte van 2018. In 2020 dalen de lasten met € 6,8 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 stijgen de lasten vervolgens met € 7,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het in lijn brengen van budgetten met het ritme van de komende verkiezingen (zoals vermeld in de Voorjaarsnota 2017 p. 29):
 - In 2018 stijgen de lasten in verband met verkiezingen voor de gemeenteraad en de bestuurscommissies (€ 1,3 miljoen);
 - In 2019 zijn er verkiezingen voor Provinciale Staten, waterschappen en het Europees Parlement waardoor de lasten stijgen (€ 0,8 miljoen);
 - In 2020 zijn geen verkiezingen voorzien waardoor de lasten dalen (€ 4,4 miljoen);
 - In 2021 zijn de verkiezingen voor de Tweede Kamer voorzien, hierdoor stijgen de lasten ten opzichte van 2020. Wanneer het ritme van de verkiezingen verandert of het inzicht in de kosten wijzigt, volgt een aanpassing in de begroting via het eerstvolgende P&C product (€ 7,9 miljoen);
- Het niet onttrekken uit de reserve bedrijfsvoering in 2018, waar dit in 2017 wel nodig door het later realiseren van de besparing Slagvaardige overheid bij de Stadsbank van Lening (zoals vermeld in de Voorjaarsnota 2017 p. 43) (€ 0,6 miljoen in 2018 en verder);
- De lagere lasten voor de instandhouding van het Pandhuis in drie filialen van de Stadsbank van Lening (€ 0,8 miljoen in 2018 en verder);
- Hogere lasten vanwege ruimere openstelling van de stadsloketten en beheerlasten voor een nieuw klachtensysteem (€ 0,6 miljoen in 2018 en verder);
- Het gradueel aflopen van kapitaallasten voor diverse projecten waaronder 1 stad 1 dienstverlening (€ 0,3 miljoen in 2018 en € 2,4 miljoen in 2020);
- Via de Voorjaarsnota 2017 heeft de raad besloten middelen toe te voegen ten behoeve van het Contactcenter Amsterdam. De middelen zijn vanaf 2017 toegekend en zorgen derhalve niet voor een ontwikkeling ten opzichte van 2017 (€ 6,6 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 0,6 miljoen in 2018 en blijven de dotaties gelijk. In 2019 en verder stijgen de onttrekkingen met € 0,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een onttrekking van € 0,57 miljoen aan de reserve Bedrijfsvoering SBL (Stadsbank van Lening) in 2017 die in 2018 niet wordt gedaan. Vanaf 2019 is jaarlijks een onttrekking van € 0,1 miljoen begroot.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Onvoldoende inzicht in de klantbewegingen en kanaalvoorkeuren waardoor niet de beste verhouding inspanning/resultaat wordt bereikt. Dit kan tegenvallende prestaties en kosten met zich meebrengen.	Hanteren van een integraal sturingsmodel voor alle kanalen gericht op klantvoorkeuren van de gebruiker en de hieraan verbonden efficiency en uitvoeringskosten.
Onvoorzienbaarheid van ontwikkelingen in de klantvraag waardoor prestaties en kosten onvoldoende kunnen worden geprognoseerd.	Verder verbeteren analyses en prognoses.
Medewerkers veranderen onvoldoende naar een meer klantgerichte houding met nadruk op 'de vraag achter de vraag', waardoor het principe van 'in één keer goed' onvoldoende wordt ingevoerd.	Verder inzetten van het programma Leren en ontwikkelen voor medewerkers dienstverlening.
De vernieuwing is deels gebaseerd op digitalisering en goede ICT-systemen. Achterblijvende prestaties op dit gebied leiden tot tegenvallende resultaten in de dienstverlening.	De vernieuwing is deels een nauwe samenwerking met ICT-cluster binnen de gemeente.
Onvoldoende capaciteit en middelen om de dienstverlening via WhatsApp en webcare mee te laten groeien met de behoefte, waardoor de klanttevredenheid afneemt.	Verwachtingen managen. Geen actieve publiciteit geven aan deze kanalen. Monitoren klanttevredenheid.

Beleidskaders

- Besturingsmodel 'Samen dienstverlenen' is het gemeentekader voor samenwerking met andere programmaonderdelen.
- De Kieswet (1989), het Kiesbesluit (1989) en de Wet raadgevend referendum (2015) regelen de organisatie van de verkiezingen en de raadgevende referenda. Binnen de gemeente worden de kaders vastgesteld in de Verordening op de stadsdelen (2017), de Verordening op het burgerinitiatief, het volksinitiatief en het referendum (2016) en het Kiesreglement (2017).
- Pandhuiswet 2014: deze wet regelt de maximale hoogte van de beleenvergoeding, de minimale lengte van de beleentermijn en schrijft voor welke informatie we moeten geven aan consumenten.
- Gevonden voorwerpen: hierover staan in het Burgerlijk Wetboek de regels voor de taakuitvoering 'zorgplicht onbeheerde zaken'. Het gaat over de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.1.2 Informatie

Gemeentelijke en externe informatie beschikbaar stellen aan burgers, ondernemers en overheden.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De vraag naar overheidsinformatie stijgt, zowel binnen als buiten de gemeente. We willen dat deze informatie altijd door iedereen te gebruiken is, vanzelfsprekend binnen de grenzen van de privacywetgeving. Daarom bouwen we het gemeentelijk gegevensloket DataPunt verder uit. Ook gaan we de voorzieningen vervangen waarmee we de basisgegevens (zoals persoonsgegevens, Handelsregistergegevens en geografische informatie) ontsluiten. De nieuwe voorzieningen sluiten naadloos aan bij DataPunt.
- De stad groeit: inwoneraantal en de bouwactiviteit nemen toe. Voor de gegevens-huishouding van de gemeente betekent dit dat er meer wijzigingen zijn in de gegevens. Zo levert bijvoorbeeld de toegenomen woningbouw ook een groei op in de wijzigingen in de Basisregistratie Adressen en Gebouwen. Daarom blijven we werken aan:
 - efficiënter inwinnen van de gegevens in de basis- en kernregistraties;
 - verhogen van de kwaliteit ervan;
 - beter toegankelijk maken daarvan.

Dit is niet alleen belangrijk voor de dienstverlening, zoals vergunningen, uitkeringen, subsidies of verkiezingen. Het is ook belangrijk voor andere taken zoals actieve fraudebestrijding of het uitrusten van hulpdiensten.

- Overheden handelen steeds meer als één overheid en koppelen hiervoor gegevens. Burgers hebben steeds meer vragen over de manier waarop overheden omgaan met bescherming persoonsgegevens. En zij willen ook weten welke gegevens overheden over hen hebben.
- Via het Informatiebeveiligingsbeleid wordt de informatiebeveiliging verankerd in de organisatie. Informatiebeveiliging betekent aan de ene kant dat we risico's die verstoringen in de informatievoorziening met zich meebrengen duidelijk moeten hebben. Aan de ander kant dat we beschermende maatregelen moeten nemen om deze risico's te beheersen. Hierdoor brengen we de invloed van verstoringen van de informatievoorziening tot een aanvaardbaar niveau terug.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C D E

De gemeente beschikt over betrouwbare, vindbare en op elk moment toegankelijke informatie en maakt op een slimme manier gebruik van deze informatie om haar werk beter te kunnen doen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Aantal unieke bezoekers van de Archief- en Beeldbank op jaarbasis.	(2016)	1.250.000	900.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000

Doel 2

Activiteiten

A B C D E

De gemeente benut alle beschikbare informatiebronnen en werkt hierdoor effectief en efficiënt.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatie-raadplegingen uit DataPunt.	(2016)	n.v.t.	n.v.t.	25%	50%	60%	70%

Doel 3**Activiteiten B D**

De gemeente signaleert en controleert via gemeentelijke informatie oneigenlijk gebruik, misbruik en fraude en onderneemt actie hiertegen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage jaarlijkse vermindering onjuiste gegevens in de Basisregistratie Personen.	n.v.t.	5,5%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A**Doelen 1 2**

Verder ontwikkelen van één loket (DataPunt), waarmee we gegevens beschikbaar stellen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Totaal aantal ontsloten gegevensbronnen via het DataPunt.	n.v.t.	16	18	20	22	24	26

Activiteit B**Doelen 1 2 3**

Professioneel beheren van de landelijke basis- en Amsterdamse kernregistraties.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Totaal aantal in beheer genomen basisregistraties.	4 (2014)	7	6	7	7	7	7

Activiteit C**Doelen 1 2**

Online beschikbaar stellen van datasets met informatie over de stad en regio.

Activiteit D**Doelen 1 2 3**

Met datasets gebiedsrapportages over sociale en fysieke omstandigheden van elk gebied in de stad maken.

Activiteit E**Doelen 1 2**

Adviseren over en digitaal beschikbaar stellen van specifieke informatie.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Verwerven, beheren, behouden en toegankelijk maken en beschikbaar stellen van fysieke en digitale archieven.
- Toezicht en kaderstelling voor archieven van de gemeente Amsterdam.
- Monument De Bazel gebruiken als een breed publiekscentrum met informatie over de Amsterdamse geschiedenis.
- Door de groei van de collectie is een nieuw archiefdepot nodig, dat in 2019 in werking moet zijn.
- Publieksprogrammering over de geschiedenis en identiteit van Amsterdam.
- In verbinding staan met de Amsterdammers door Community management en de uitvoering van participatieprojecten.

Tabel 3.1.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	7.403	2.831	2.831	2.831	2.831	2.831
Lasten	34.043	28.456	29.110	27.355	27.604	27.604
Saldo van baten en lasten	-26.640	-25.625	-26.279	-24.524	-24.773	-24.773
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-26.640	-25.625	-26.279	-24.524	-24.773	-24.773

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Informatiebeheer documenten, Informatiebeheer gegevens en Informatiediensten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 2,8 miljoen. De baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit de verhuur archiefruimte, het ontsluiten van particuliere archieven en het verlenen van toegang tot tentoonstellingen in het kader van informatiebeheer van documenten (€ 0,4 miljoen);
- Legesopbrengsten in het kader van het informatiebeheer van de gegevens (€ 0,5 miljoen);
- Het verzorgen van opleidingen (€ 0,5 miljoen);
- Overige (buiten gemeentelijke) dienstverlening (€ 0,9 miljoen);
- Het voorzien in de vraag naar kennis, informatie en data door verzoeken van klanten in te willigen (€ 0,5 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 29,1 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Het beheren van de fysieke en digitale archieven in depots volgens kwaliteitsnormen van de Archiefwet in het kader van het informatiebeheer van documenten. We stellen de kaders op en voeren inspecties uit. We stellen historische informatie beschikbaar aan burgers, ondernemers en bezoekers van het Stadsarchief (€ 8,9 miljoen);
- Een functionerend stelsel van basis- en kernregistraties, dat beschikbaar is voor gebruik in gemeentelijke processen in het kader van het informatiebeheer van gegevens. Speerpunten zijn efficiënte en effectieve inwinning, hoge kwaliteit van de gegevens in de registraties, hoog gebruik en rendement van de gegevens en het vergroten van de kennis ter ondersteuning van de gemeentelijke processen (€ 13,2 miljoen);
- Wij bieden kennis, informatie en data aan om de gemeente én de Amsterdammers in staat te stellen zo goed mogelijk bij te dragen aan het behoud en de versterking van de leefbare stad. We maken data op een veilige manier toegankelijk voor de gemeentelijke organisatie en voor ondernemers en burgers. Door onderzoek, analyse, statistiek en visualisatie wordt er inzicht geboden en kennis ontwikkeld. Tot slot wordt er gewerkt aan innovatieve oplossingen in de stad (€ 7,0 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten in 2018 met € 0,7 miljoen. In 2019 dalen de lasten met € 1,7 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en verder stijgen de lasten met € 0,3 miljoen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door:

- Incidenteel hogere lasten in verband met voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van het nieuwe archiefdepot dat in 2019 in gebruik wordt genomen (€ 1,8 miljoen in 2018);
- Lagere lasten voor het informatiebeheer van gegevens (€ 1,3 miljoen in 2018) en hogere lasten voor het bieden van kennis, informatie en data (€ 0,2 miljoen in 2018);
- Lagere lasten voor het informatiebeheer van documenten in 2019 ten opzichte van 2018 doordat de eerder genoemde voorbereidende werkzaamheden incidenteel zijn (€ 1,8 miljoen);
- Hogere lasten voor bieden van kennis, informatie en data in 2020 en verder (€ 0,2 miljoen);
- Fluctuerende overige lasten (€ 0,1 miljoen lager in 2019 en € 0,1 miljoen hoger in 2020 en verder).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Verouderde, moeilijk te koppelen ICT-toepassingen bemoeilijken het beschikbaar stellen van gecombineerde informatie.	De ICT-toepassingen worden gestandaardiseerd en in aantal verminderd. DataPunt biedt voorzieningen waarmee ICT-toepassingen eenvoudig gegevens kunnen ophalen.
Organisaties en informatiebronnen zijn versnipperd waardoor informatie moeilijk toegankelijk is.	We ontwikkelen DataPunt om informatie uit bestaande systemen beschikbaar te stellen.
Door nieuwe wetgeving vallen incidentele opbrengsten weg, omdat de levering van de gegevens nu (deels) onder de spelregels voor hergebruik van overheidsinformatie (een deel van de archiefbescheiden) vallen of zelfs open data geworden zijn (datasets). In die gevallen mag er slechts een marginale vergoeding gevraagd worden.	Deze derving van inkomsten wordt zoveel mogelijk binnen de begroting opgevangen.
We beheren en bewaren verworven archieven niet volgens wet- en regelgeving.	Er wordt een nieuw archiefdepot gerealiseerd.
Zorgvuldig omgaan met gemeentelijke informatie vindt niet voldoende plaats.	Verstevigen van de toezichthoudende rol van Basisinformatie in samenhang met CIO-office (Chief Information Officer).

Beleidskaders

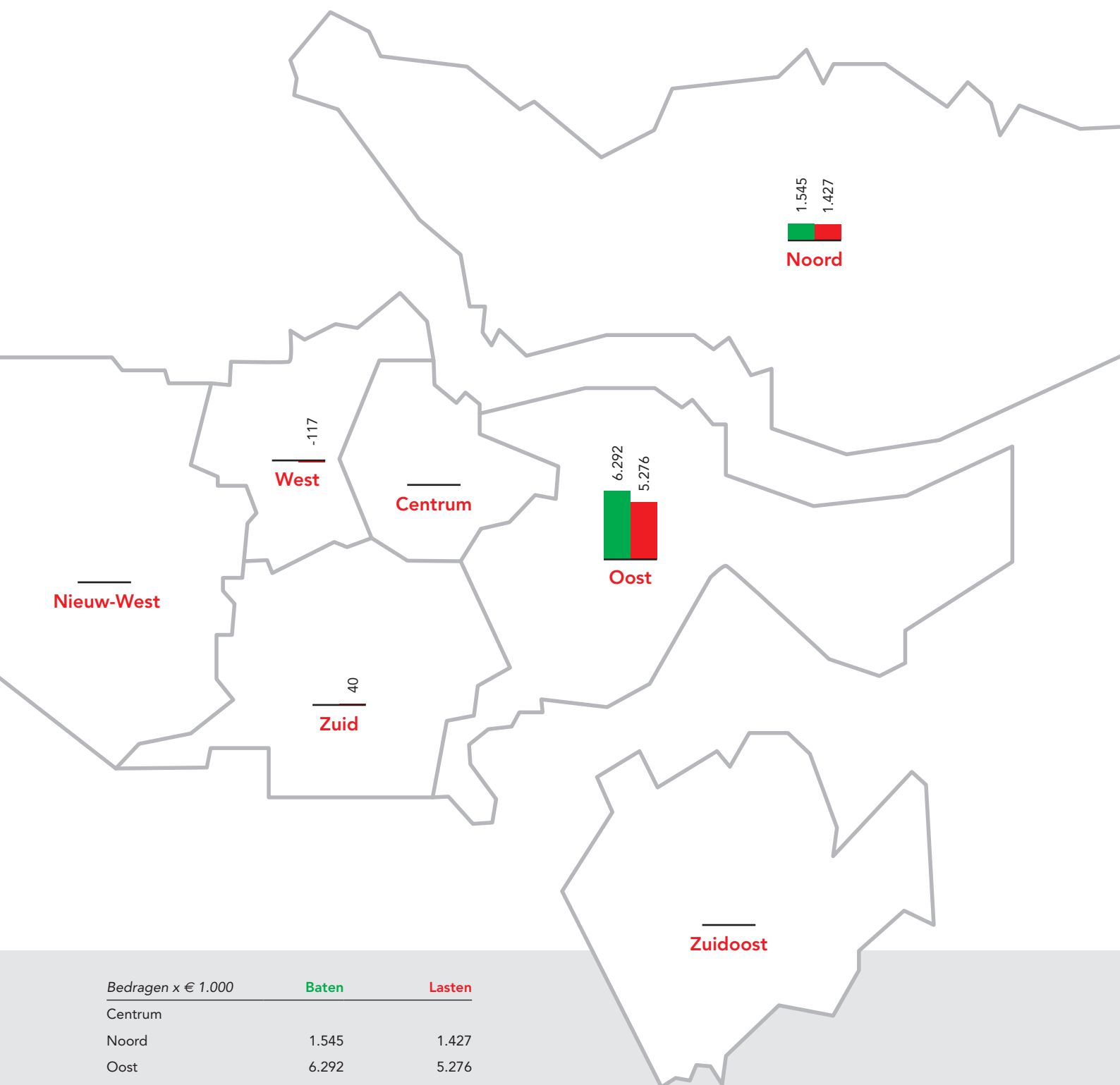
- Het landelijk stelsel van basisregistraties. De kaders voor het vastleggen, beheren en gebruik van gegevens zijn per afzonderlijke registratie wettelijk geregeld. Meer informatie over het stelsel van basisregistraties staat op www.amsterdam.nl/stelselpedia/.
- Het college legt dit jaar het Stedelijk beleidskader verwerking persoonsgegevens voor aan de gemeenteraad. Zo bereidt de gemeente zich tijdig voor op de nieuwe Europese Verordening Gegevensbescherming (AVG), die mei 2018 in werking treedt.
- De IV-Governance. In 2014 is de Governance informatievoorziening vastgesteld. Hierin staat hoe de gemeentelijke informatievoorziening is ingericht.
- Archiefwet 1995, de Archiefverordening 2008 en het Besluit Informatiebeheer 2010 schrijven voor dat procesgebonden informatie (archiefstukken) in goede, geordende en toegankelijke staat wordt bewaard. Dit zodat:
 - de bedrijfsvoering snel en ongestoord kan plaatsvinden;
 - de overheid zich publiek kan verantwoorden;
 - rechten en plichten kenbaar zijn;
 - historische informatie behouden blijft.
- Archiefverordening van de Gemeente Amsterdam.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Baten en lasten per stadsdeel

Dienstverlening en informatie

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum		
Noord	1.545	1.427
Oost	6.292	5.276
Nieuw-West	-	-
West	-	-117
Zuid	-	40
Zuidoost		
Totaal	7.837	6.627

3.1.3 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Begraafplaatsen

De stadsdelen Oost en Noord werken steeds meer samen bij het beheren en gebruiken van de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria. De Nieuwe Noorder en De Nieuwe Ooster zijn samen goed voor 99,5% van de uitvaarten op een gemeentelijke begraafplaats of crematorium. Kern van het dagelijkse werk van De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder is het mogelijk maken van ongeveer 2.800 uitvaarten en ongeveer vijf herdenkingen. Ruimte voor ieders persoonlijke wens staat daarbij centraal, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

Afgeleide taken zijn:

- beheer van de gebouwen;
- onderhoud parken en groen van de begraafplaatsen;
- onderhoud en in stand houden van cultuurhistorisch erfgoed ('het stenen archief van de stad').

De Nieuwe Ooster is onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Amsterdam. De Nieuwe Noorder is het eerste crematorium aan het water in Amsterdam en daarnaast een begraafplaats en gedenkpark.

Dienstverlening alle stadsdelen

Stadsdelen gaan de klachtenafhandeling slimmer en beter organiseren. Dit doen we door:

- een gezamenlijk klachtenafhandelingssysteem in te voeren;
- een uniforme procedure voor afhandeling van klachten te volgen.

Daarbij zal ook veel aandacht zijn voor het leren van klachten. Via een betere afhandeling van meldingen in de openbare ruimte willen we klachten voorkomen. Dat doen we ook door de achterliggende processen te verbeteren.

Met deze initiatieven verbeteren we de kwaliteit van onze dienstverlening.

Tabel 3.1.2 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	7.559	7.472	7.562	7.562	7.562	7.562
Lasten	9.745	6.681	6.371	6.359	6.358	6.358
Saldo van baten en lasten	-2.186	791	1.190	1.203	1.203	1.203
Onttrekking reserves	685	374	276	271	271	271
Dotatie reserves	0	242	255	271	271	271
Saldo van onttrekkingen en dotaties	685	132	20	0	0	0
Totaal	-1.501	923	1.211	1.203	1.203	1.203

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit het product Begraafplaatsen en Crematoria.

Baten

De baten in dit programma zijn € 7,6 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De inkomsten uit leges en (graf- en crematie)rechten, huuropbrengsten en exploitatieopbrengsten van de twee gemeentelijke begraafplaatsen, De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder (€ 7,6 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 6,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De exploitatielasten van de twee gemeentelijke begraafplaatsen (€ 6,4 miljoen). Deze exploitatielasten worden gedekt door inkomsten uit leges en rechten (zie baten).

Reserves

In dit programma wordt € 0,3 miljoen onttrokken aan een reserve en € 0,3 miljoen gedoteerd:

- De dotatie en onttrekking van € 0,3 miljoen hebben betrekking op de egalisatiereserve Exploitatie Nieuwe Ooster, waarmee fluctuaties in de exploitatie van begraafplaats De Nieuwe Ooster worden opgevangen.

Ontwikkelingen

In dit programma zijn geen significante financiële ontwikkelingen.

3.2

Programma 2

Openbare orde en veiligheid

3.2 Openbare orde en veiligheid

Tabel 3.2.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	20.175	9.678	9.677	9.491	9.491	9.677
Lasten	166.142	159.669	158.179	145.852	142.560	142.546
Saldo van baten en lasten	-145.967	-149.991	-148.502	-136.362	-133.069	-132.869
Onttrekking reserves	3.913	6.573	1.260	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	3.913	6.573	1.260	0	0	0
	-142.053	-143.418	-147.242	-136.362	-133.069	-132.869

Drukke in de stad - Handhaving en toezicht

De groei van de stad en de drukte in de stad maakt een verdere versterking van toezicht en handhaving nodig. Daarmee zijn we in 2017 begonnen. Vanaf 2018 investeren we organisatiebreed extra in de handhaving en toezicht in de stad. Dit gebeurt langs drie pijlers, waarin handhaving, toezicht, informatievoorziening en personeel en organisatie in samenhang worden aangepakt:

1. verbetering dienstverlening (24/7) en inzet op meldingen;
2. meer handhaving op straat;
3. duurzame inzet van personeel op het gebied van toezicht in aanvulling op de reguliere handhaving.

De uitwerking van de gezamenlijke aanpak over de verschillende programma(onderdelen) leggen we in het najaar van 2017 voor aan de raad.

Samenvatting 3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Amsterdam is onderdeel van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA). Samen met vijf buurgemeenten, politie, openbaar ministerie, brandweer en geneeskundige hulpdiensten werken we aan effectieve rampenbestrijding. De VrAA is op strategisch, tactisch en operationeel niveau altijd voorbereid op een crisis en op grootschalig optreden.

De belangrijkste opdrachten voor de brandweer in 2018 zijn:

- het voorkomen, beperken en bestrijden van brand, het beperken van brandgevaar, het voorkomen en beperken van ongevallen bij brand en alles dat daarmee verband houdt;
- het beperken en bestrijden van gevaar voor mens en dier bij ongevallen anders dan brand;
- vergroten van het bewustzijn van brandveiligheid in Amsterdam en de regio;
- uitwerken van de afspraken uit het manifest van de brandweer van eind 2016 en de overgang naar een moderne brandweerorganisatie.

Samenvatting 3.2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving dient voor een leefbare en veilige stad.

In 2018 zetten we de kennis en toepassing van gedragsbeïnvloeding voort. Bij handhaving gebruiken we nieuwe gedragswetenschappelijke inzichten over het menselijk keuzegedrag en het stimuleren van de spontane bereidheid om regels na te leven. Het blijft een uitdaging om de juiste balans te vinden tussen:

- wonen, werken en recreëren;
- verschillende economische functies;
- leefbaarheid en veiligheid.

Alleen boetes opleggen om deze balans te bewaren is onvoldoende. Het vertrekpunt hierbij is:

- burgers betrekken bij hun woon- en leefomgeving;
- toepassen van een doelgroepenbeleid en bonus-/malusregelingen;
- actieve communicatie.

Daarnaast trekken we meer handhavers aan om de zichtbaarheid van onze handhavers op straat en in het openbaar vervoer te vergroten.

Handhavers treden zichtbaar op waar de overlast het grootst is of

groot dreigt te worden. Verder ontwikkelen van gerichte informatie over verstoring van de leefbaarheid en veiligheid blijft een belangrijk thema voor 2018. Zowel waarnemingen van politie, handhavers, burgers en ondernemers als cameratoezicht helpen bij het verbeteren van informatie en handhaving. Inhoudelijke informatie brengen zij samen in overzichten. De stedelijke sturing versterken we en handhaving maken we flexibeler. Dit betekent dat we een stap zetten naar een meer op dezelfde manier optredende en effectievere gemeentelijke handhaving.

In 2018 versterken we de uitvoeringscapaciteit bij de stad en richten we ons op de bestuurlijk vastgestelde stedelijke handhavingsprioriteiten. De concrete uitwerking hiervan doen we in het najaar en zullen we daarna voorleggen aan de raad.

Samenvatting 3.2.3 Veiligheid

Toezicht en handhaving

De gemeente bestrijdt overlast in de openbare ruimte en voert toezicht en handhaving uit op overlast door onder andere:

- jongeren;
- drugshandel en -gebruik;
- drankmisbruik en ander oneigenlijk gebruik van de openbare ruimte.

Daarvoor gebruiken we diverse handhavingsinstrumenten zoals:

- cameratoezicht;
- het instellen van (dealer)overlastgebieden;
- opleggen van gebiedsverboden.

Daarnaast bevorderen we de noodzakelijke samenhang, samenloop en samenwerking binnen de gemeente in het domein toezicht en handhaving.

Horeca

In het horecabeleid kijken we waar ondernemers ruimte kunnen krijgen en waar het nodig is om streng op te treden. Handhaven gaat volgens het stappenplan uit de Handhavingsstrategie horeca (overtredingen APV en Drank- en Horecawet) en de in 2017 nieuw vast te stellen Handhavingsstrategie muziekgeluid horeca. Met de uitvoering van het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2017-2020 werken we aan het terugdringen van overmatig alcoholgebruik door jongeren.

We werken sinds 2015 samen met partners aan het terugdringen van uitgaansgeweld en overlast op en rondom het Rembrandtplein in de driejarige pilot 'Gastvrij en veilig Rembrandtplein'. Hosts werken in de weekendnachten als gastheer/-vrouw op het plein. We passen de openbare ruimte in het gebied aan zodat het tijdens de uitgaansnachten helpt voor

een goede sfeer. Horecaondernemers zorgen voor extra trainingen voor horecapersoneel en portiers. En zij werken aan de 'branding' van het uitgaansgebied. Ondernemers die zich extra inspinnen belonen we met verruiming van hun openingstijden. Halverwege 2018 loopt de proef af. Daarom evalueren we die in 2018 om na te gaan:

- hoe de proef wordt voortgezet;
- welke elementen uit de proef in andere gebieden van de stad toegepast zouden kunnen worden.

Veiligheid en zorg

Wat we doen is 'opgavegericht' werken. Naast de Top600, de Top400, Detentie en Terugkeer, de Treiteraankpak en de casuïstiekaanpak Radicalisering helpen ook andere activiteiten bij de aanpak van problemen waarbij veiligheid en zorg beide (integraal) nodig zijn. Naast de praktische coördinatie en sturing van projecten betekent dat ook het ontwikkelen van kennis en expertise. Voorbeelden hiervan zijn onder andere:

- het Forensisch Netwerk;
- de Expertisetafel;
- de pilot ISD voor jongvolwassenen.

Top600 / Top400

In 2018 gaan we door met de regie op de intensieve, integrale en persoonsgerichte aanpak Top600 / Top400. Dat is gericht op:

- verminderen van (high impact) criminaliteit;
- bewerkstelligen van een langdurige gedragsverandering bij de personen op de lijst;
- beperken van de instroom van broertjes en zusjes.

In dit programma werken ruim dertig organisaties samen. Waar de Top600 zich richt op de plegers van high impact crimes, richten we ons met de Top400 op een jongere doelgroep. Die groep heeft een minder zware criminele geschiedenis, maar wel een zorgelijk perspectief vanuit gegevens van zowel politie/justitie als zorgpartners. We sturen op uitvoeren en verder ontwikkelen van het programma.

Detentie en Terugkeer

De ambitie van het programma Detentie en Terugkeer is het zo klein mogelijk maken van de kans op terugval in de criminaliteit van ex-gedetineerden die terugkeren naar Amsterdam. Het verbeteren van het perspectief en motivatie tot gedragsverandering van de (ex-)gedetineerde zijn daarbij cruciaal. Het programma Detentie en Terugkeer richt zich op zowel volwassen gedetineerden die verblijven in penitentiaire inrichtingen (PI's) als op jongeren in justitiële jeugdinrichtingen (JJl's). Hierbij hebben we specifieke aandacht voor gedetineerden die behoren tot de Top600 en Top400. Het programma Detentie en Terugkeer werkt intensief samen met het Justitieel Complex Zaanstad en andere PI's in de regio. Voor de jeugd ligt de nadruk op de Kleinschalige Voorziening Amsterdam en de JJl's in de regio.

Treiteraankpak

We blijven doorgaan met het versterken van de positie van slachtoffers. En daarmee ook met de Treiteraankpak, waarmee we in 2013 gestart zijn. Slachtoffers van intimidatie in de woonomgeving weten dat de overheid hen beschermt omdat we de treiteraars blijven aanpakken. Het programma Treiteraankpak betreft een nauwe samenwerking met onder andere politie, OM, woningbouwcorporaties, GGD, 3 RO en WPI, met een cruciale rol voor de stadsdelen.

De Treiteraankpak wordt verankerd, onder andere in nauwe samenhang met de Meldpunten Zorg en Woonoverlast (MZWO) van de stadsdelen. Daar kunnen burgers en professionals signalen van zorgen over en overlast van burens melden. De MZWO's vervullen een belangrijke signalerende rol bij treiterzaken. Veroorzakers van treitersituaties kunnen 'in behandeling zijn' bij één van de andere programma's van het Actie Centrum Veiligheid en Zorg (ACVZ) of behoren tot de doelgroep van de (Militaire) Geestelijke Gezondheidszorg ((M)GGZ).

.....

Aanpak radicalisering

We werken aan het voorkomen van problemen vanwege radicalisering en polarisatie. Het doel is onze open en vrije samenleving te beschermen tegen een aanslag en weerbaar te maken tegen angst en verdeeldheid.

We willen kwetsbare groepen beschermen, steeds de verbinding zoeken en de dialoog aangaan en waar nodig inzetten op risico's. Dat doen we onder andere door sleutelfiguren in te zetten en door een online aanpak te ontwikkelen vanwege de belangrijke rol van het internet bij radicalisering en polarisatie. Maar ook door gesprekken te organiseren met allerlei groepen in de samenleving. Het meld- en adviespunt Radicalisering adviseert professionals en sleutelfiguren bij vragen over radicalisering. Daarnaast begeleiden regisseurs de mensen die dreigen te radicaliseren. Zij combineren straf- en zorgmaatregelen om te zorgen dat radicalisering niet doorgroeit naar terrorisme. De integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering is vanwege de vergelijkbare werkwijze als de Top600 ondergebracht bij het Actiecentrum Veiligheid en Zorg.

.....

Prostitutie

We werken aan:

- een gereguleerde vergunde branche;
- het aanpakken van misstanden en illegale prostitutie;
- empowerment van en zorg voor sekswerkers;
- preventieactiviteiten.

In 2018 willen we verder werken aan een meer gedifferentieerde aanpak binnen de vergunde branche. En we hebben meer aandacht voor de illegale branche in samenwerking met onze partners. Daarnaast moeten we de voorwaarden blijven verbeteren voor sekswerk als legaal beroep. We moeten de samenwerking vanuit de verschillende disciplines en met partners bij de aanpak van misstanden gecombineerd met een adequaat zorgaanbod nog verder vorm geven. Zodat we een continue, integrale aanpak kunnen waarborgen.

.....

Project 1012

Bij de herijking van project 1012 in december 2015 is afgesproken dat van de toen overgebleven sluitingsopgave van 83 prostitutieramen er 46 ramen alsnog open mogen blijven.

Naast de minnelijke verwerving doorlopen we de onteigeningsprocedure voor de 37 ramen die nog moeten sluiten.

.....

Bestuurlijke aanpak georganiseerde criminaliteit

In 2018 blijven we werken aan de al geïntensiverde gebiedsgerichte en thematische aanpak. Denk daarbij aan:

- de 1% motorclubs;
- sleutelplaatsen;
- de noodzakelijke blijvende aandacht voor mensenhandel.

Verder werken we nog meer aan de samenwerking met partners binnen de bestrijding van georganiseerde criminaliteit, zowel nationaal als internationaal. We voltooiën in 2018 het onderzoek naar de buitenlandse financieringsconstructies vanuit de Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten bij transacties waar de gemeente een rol heeft. Dit onderzoek moet zowel meer expertise op malafide (buitenlandse) financieringsconstructies als mogelijk nieuwe aanpakken van dit soort financieringen opleveren.

.....

Straatintimidatie

In het voorjaar van 2017 zijn we begonnen met de aanpak van straatintimidatie. Daar gaan we in 2018 mee door. Op basis van ervaringen, inzichten en onderzoek hebben we de aanpak stap voor stap ontwikkeld. De aanpak:

- heeft als doel straatintimidatie te verminderen;
- wil zichtbaar maken dat we geen enkele vorm van straatintimidatie tolereren;
- richt zich op iedereen die zich geïntimideerd voelt.

Maatregelen die we nemen zijn onder andere:

- ondersteuning van preventie op scholen;
- een bewustwordingscampagne;
- strafbaar stellen van vormen van straatintimidatie in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

In 2017 waarschuwen we nog, vanaf 1 januari 2018 kunnen daders een boete krijgen.

.....

Discriminatie

Amsterdam staat voor een open en gastvrije stad, waar ieder zich vrij voelt om zichzelf te kunnen zijn. We bestrijden onrechtmatig uitsluiten van mensen of groepen. We accepteren geen ongelijk behandelen of achterstellen op basis van ras, afkomst, geaardheid, sekse of religie. Het college wil met een brede aanpak naar een inclusieve en verdraagzame stad. In het Regionale Veiligheidsplan (RVP) staat het tegengaan van discriminatie als één van de prioriteiten. In 2018 willen we alle genoemde discriminatie-doelstellingen uit het Regionaal Veiligheids Plan behaald hebben.

.....

Samenvatting 3.2.4 Stadsdelen/gebieden

Binnen de stadsdelen richten we ons bij Openbare orde en veiligheid op de uitvoerende taken uit het Regionaal Veiligheids Plan rond preventie, casus-regie en nazorg. Hiermee vergroten we zowel de objectieve als de subjectieve veiligheid in de stad. Voor het vergroten van de veiligheid in de gebieden en de buurten gebruiken we een integrale aanpak. De nadruk ligt hierbij op:

- de overlast van (nep)dopeddealers;
- preventie;
- minimaliseren van criminele groepen (voornamelijk jeugdcriminaliteit);
- bestrijden van polarisatie en radicalisering.

Rond handhaving en toezicht werkt een aantal flexteams gericht samen met alle organisatie-onderdelen die zich bezighouden met handhaving en toezicht in de stad. Met verschillende partners zoals politie en woningbouwcorporaties willen we daarnaast inbraken, overlast en zware criminaliteit voorkomen. Via gemeenschappelijke beeldvorming, gezamenlijke prioriteitstelling en informatiegestuurde capaciteitstoedeling door alle partners vergroten we de slagkracht. Vooral bij de aanpak van alle vormen van overlast op straat en onveiligheid bij evenementen. Medewerking van bewoners bij de aanpak van veiligheidsproblemen blijft nog steeds belangrijk om de wijk leefbaar en (sociaal) veilig te houden.

3.2.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweezorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De veiligheidsregio blijft zich voorbereiden op het optreden na een terroristische aanslag.
- De ontvlechting van de GHOR Zaanstreek-Waterland en de meldkamer Ambulancezorg.
- De verplichte visitatie van de veiligheidsregio is in 2017 uitgevoerd. De uitkomsten betreffen we bij de totstandkoming van het nieuwe beleidsplan van de veiligheidsregio.
- In 2018 besteden we extra aandacht aan een risicogerichte aanpak voor de grootste veiligheidsrisico's, waarbij we publiek-private samenwerking zoeken met risicoveroorzakers en risicodragers.
- In 2018 komt er een nieuw regionaal crisiscentrum in het stadhuis van Amsterdam, die de bij crises gebruikte werkwijzen ondersteunt.
- De brandweer richt zich op het nakomen van de nog niet gehaalde onderdelen uit de Transitieovereenkomst, namelijk:
 - woninginspecties;
 - flexibiliseren van het rooster;
 - inrichten van een proeftuinkazerne.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten **A** **B**

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland is strategisch, tactisch en operationeel optimaal voorbereid op crises.
Het optreden bij rampen en crisis wordt in regionaal en in multidisciplinair verband voorbereid om bij een ramp binnen Amsterdam direct en passend te kunnen handelen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage gerealiseerde multidisciplinaire opleidingsplannen.	n.v.t.	83%	75%	75%	75%	75%	75%
1.2 Percentage calamiteiten- en crisisplannen gebruiksklaar.	90% (jaar n.v.t.)	95%	90%	90%	90%	90%	90%

Doel 2

Activiteiten **A** **B**

Brand voorkomen, beperken en bestrijden en bewustzijn van brandveiligheid in de Veiligheidsregio vergroten.
Conform de Wet Veiligheidsregio's is de brandweezorg binnen Amsterdam regionaal georganiseerd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Gemiddelde rapportcijfer voor het brandveiligheidsbewust-zijn van bewoners.	7 (2013)	7	7	7	7	7	7
2.2 Percentage realisering van de opkomsttijden redvoertuigen (portiekwoningen vóór 1945).	50% (2013)	55%	50%	50%	50%	50%	50%

Doel 3

Activiteiten **A** **B**

Tijdige en juiste alarmering van hulpdiensten en gemeenten in de Veiligheidsregio.
De meldkamer van de hulpdiensten –brandweer, politie, ambulancezorg- is regionaal georganiseerd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage 24/7 operationeel voor gelijktijdige meldingen.	n.v.t.	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Doel 4

Activiteiten **C** **D** **E**

Op niet-voorzien oververstorings wordt passend gereageerd.

Het beleidscentrum faciliteert tijdens rampen, crises en grootschalige evenementen vanuit het stadhuis de multidisciplinaire besluitvorming voor de gemeente Amsterdam en de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Beleidscentrum 24/7 paraat.	n.v.t.		100%	100%	100%	100%	100%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA)

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) is een gemeenschappelijke regeling. Zij voert de wettelijke taken uit de wet op de Veiligheidsregio uit. Bij alle genoemde doelen in dit programmaonderdeel wordt de VrAA ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** **2** **3**

De Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland financieren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage tankautosputten dat op tijd arriveert.	76% (2014)	65%	76%	76%	76%	76%	76%

Activiteit B

Doelen **1** **2** **3**

Toezen op de kwaliteit van uitvoering van de taken van de Veiligheidsregio.

Activiteit C

Doelen **4**

Het multidisciplinair voorbereiden van demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van de bevoegdheden van de burgemeester.

Activiteit D

Doelen **4**

De burgemeester van Amsterdam adviseren over demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van zijn bevoegdheden.

Activiteit E

Doelen **4**

Tijdens crises, rampen en grootschalige evenementen functioneert het beleidscentrum als locatie voor multidisciplinaire besluitvorming.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- De gemeentelijke processen van de crisisorganisatie binnen de gemeente organiseren.
- Het bevoegd gezag adviseren over openbare orde, evenementen en demonstraties.

Tabel 3.2.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	224	1.014	1.014	1.014	1.014	1.014
Lasten	78.436	74.661	74.061	73.436	73.436	73.436
Saldo van baten en lasten	-78.211	-73.648	-73.048	-72.423	-72.423	-72.423
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-78.211	-73.648	-73.048	-72.423	-72.423	-72.423

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Brandweer en crisisbeheersing.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 1,0 miljoen. De baten bestaan uit:

- De bijdragen van regiogemeenten aan Amsterdam voor het veiligheidsbureau en gemeentelijke taken voor regiogemeenten in het kader van crisisbeheersing (€ 1,0 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 74,1 miljoen. De lasten bestaan uit:

- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) (€ 70,3 miljoen);
- Crisisbeheersing waaronder het veiligheidsbureau (€ 1,6 miljoen);
- De aanpak van radicalisering (€ 0,8 miljoen);
- Gemeentelijke taken voor regiogemeenten voor crisisbeheersing (€ 0,3 miljoen);
- Veiligheid rondom evenementen en koningsdag (€ 1,0 miljoen, waarvan € 0,6 miljoen incidenteel).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 0,6 miljoen. Vanaf 2019 dalen de lasten met € 0,6 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het vervallen van de incidentele middelen voor veiligheid bij evenementen die zijn toegekend in het coalitieakkoord (€ 0,6 miljoen in 2018 en € 0,6 miljoen in 2019).

Beleidskaders

- De Wet Veiligheidsregio's. Op 1 oktober 2010 is de Wet Veiligheidsregio's in werking getreden. Deze wet brengt brandweezorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing samen in één organisatie.
- Beleidsplan Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. In dit beleidsplan formuleren we de beleidsvoornemens van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) voor de komende jaren. Daarmee vullen we de wettelijke plicht in zoals die in artikel 14 van de Wet Veiligheidsregio's staat. We willen met dit beleidsplan onze sleutelpartners in de crisisbeheersing binden, zoals de politie, de partijen rondom waterveiligheid of belangrijke beheerders van vitale infrastructuur.

Risicobeheersing

Niet van toepassing.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.2.2 OOV vergunningen, toezicht en handhaving

Door toezicht en handhaving zorgen voor een veilige en leefbare openbare ruimte.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- In 2017 is de nieuwe Personal Digital Assistent (PDA) voor alle handhavers openbare ruimte en openbaar vervoer in gebruik genomen. Hiermee kan veel extra informatie worden opgehaald, gedeeld en gebruikt om de handhaving verder te verbeteren. Dit en de koppeling aan het programma Informatie Gestuurd Handhaven met goede analyses van alle beschikbare harde en zachte informatie komt samen in het in 2017 gestarte stedelijk inzetoverleg. In dat gezamenlijk overleg wegen we de prioriteiten in de stad af en vertalen dat naar inzet, waar en wanneer die nodig is. Deze ontwikkeling gaat in 2018 de eerste vruchten afwerpen.
- We kunnen nieuwe handhavers aannemen door het bij de Voorjaarsnota 2017 beschikbaar gestelde budget voor extra handhaving. Daarmee kunnen we de inzet in de avond en nacht vergroten. En zo ook de flexibiliteit van de handhavingsorganisatie.
- Een andere ontwikkeling is het verbeteren van het meldingenproces (van burgers) en de opvolging en terugkoppeling daarvan. Daarmee hebben we in de eerste helft van 2017 ervaring opgedaan in het Binnenstad offensief. Dit rollen we verder uit in 2017 en 2018, met ook het aansluiten van alle handhavers van de stadsdelen op de Meldkamer. In 2018 wordt de rve Parkeren aangesloten op de Meldkamer. De Meldkamer ontwikkelt zich daarmee tot een stedelijk actiegericht service center, in eerste instantie voor de handhaving in de openbare ruimte. De ambitie reikt verder dan dat, namelijk ook voor andere operationele diensten in de openbare ruimte.
- Door het verzamelen en interpreteren van de verschillende signalen kunnen we zowel reactief als proactief handhaven en dienstverlening verbeteren. Met het inwerking stellen van een actiegericht service center ontstaat een multifunctionele schakel tussen burger, openbare ruimte en de gemeentelijke organisatie. Die doet recht aan het 24/7-ritme van Amsterdam en de dynamiek in die openbare ruimte.
- Om de burger en het oplossen van de ervaren overlast goed te kunnen bedienen, is het optreden als één handhavingsorganisatie in Amsterdam een vereiste. In 2018 werken we die wens uit en investeren we fors in die ontwikkeling. We zoeken daarbij op alle terreinen van handhaving de samenwerking en we doen verbetervoorstellen voor effectiviteit en efficiëntie. Deze handhavingsorganisatie kan het beste functioneren wanneer het de juiste informatie krijgt. Daar zijn nu door onder meer de nieuwe PDA grote mogelijkheden ontstaan.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht.

Zichtbaar optreden op plaatsen waar de overlast het grootst is of dreigt te worden op basis van informatie gestuurd handhaven. Voor stedelijke problematiek en bestuurlijke prioriteiten zetten we onder andere de Vliegende Brigade en de flexteams in. Voor acute vraagstukken kan dag en nacht vanuit de Vliegende Brigade een team binnen drie uur ter plaatse zijn.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Rapportcijfer buurtveiligheid.	6,3 (2013)	6,9	6,7	6,8	6,8	6,8	6,8
1.2 Veiligheidsgevoelens Amsterdamse reizigers: percentage dat zich wel eens onveilig voelt.	40% (2014)	27%	34%	32%	32%	32%	32%

Doel 2

Activiteiten

A B D

Burgers, ondernemers en bezoekers dragen met hun gedrag bij aan de leefbaarheid en veiligheid in de stad.
Bewoners en ondernemers stimuleren om op een positieve wijze bij te dragen aan de leefbaarheid en veiligheid van de stad.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aandeel Amsterdammers dat zich inzet voor of tegen een onderwerp dat met wonen in de buurt of stad te maken heeft.	19% (2013)	n.v.t.	22%	n.v.t.	22%	n.v.t.	22%

Doel 3

Activiteiten

A B

Eén slagvaardige, flexibel inzetbare toezicht- en handhavingsorganisatie, tegen minimale kosten.

Handhaving in de openbare ruimte wordt vanuit gezamenlijkheid georganiseerd met aandacht voor buurt- en stedelijke vraagstukken. De beschikbare capaciteit zo slim mogelijk inzetten om waar nodig tijdig, snel en passend op te treden.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

GVB

Voor doel 1 'Amsterdam is veilig en leefbaar door handhaving en toezicht' werken we binnen het openbaar vervoer samen met het GVB (de politie en de NS).

Bij de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn in 2018 is het belangrijk om direct de openbare orde te handhaven. Met de in de Voorjaarsnota 2017 toegekende middelen werven we vanaf het najaar 2017 zestien handhavers voor 24/7 inzet op de zeven nieuwe stations van de Noord/Zuidlijn.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen

1 2 3

Handhavingsteams flexibel inzetten op basis van gerichte informatie uit meerdere bronnen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Het percentage dat de inzet van de Vliegende Brigade/FIT wordt aangevraagd én kan worden geleverd.	100% (2016)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Activiteit B

Doelen

1 2 3

Specialistische handhaving en toezicht op taxi's, in en rond het openbaar vervoer, op de verkeersveiligheid en doorstroming, fout parkeren en op de prostitutiesector.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal gecontroleerde locaties (prostitutie).	390 (2014)	331	390	390	400	405	405
B.2 Aantal weggesleepte voertuigen.	8.900 (2013)	10.456	11.000	11.000	11.000	11.000	11.500
B.3 Aantal acties dat veiligheid en veiligheidsgevoel OV-reizigers verbetert.	9.000 (2015)	10.153	9.100	9.100	9.200	9.200	9.200

Activiteit C

Doelen 1

Bestaand cameratoezicht benutten om overlast direct aan te pakken samen met politie en stadsdelen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage van het aantal observaties dat leidt tot een constatering die wordt doorgezet naar Handhaving.	3,5% (2014)	15,4%	8%	10%	10%	10%	14%

Activiteit D

Doelen 1 2

Verder uitwerken van andere handhavingsinstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding

Activiteit E

Doelen 1

Uitwerking van het strategische personeelsplan voor gerichte mobiliteit en verdere in-, door- en uitstroom.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Samenwerking binnen de gemeente verder versterken om de overlast in de openbare ruimte gezamenlijk en flexibel aan te pakken.
- Vergroten van de flexibele en 24/7 inzetbaarheid van handhavers door mobiliteit te stimuleren en gerichte in-, door- en uitstroom.
- Organiseren van een beter nalevingsgedrag van regels door positieve gedragsbeïnvloeding en door vergroten van betrokkenheid van burgers, ondernemers en bezoekers bij hun omgeving.
- Bezwaar- en beroepsprocedures rond weggesleepte auto's afhandelen.
- Toezicht houden op de registratie van aan- en verkoop van fietsen door fietshandelaren.

Tabel 3.2.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	8.320	4.854	4.854	4.854	4.854	4.854
Lasten	25.757	16.639	18.213	18.146	18.079	18.079
Saldo van baten en lasten	-17.438	-11.784	-13.358	-13.292	-13.225	-13.225
Ottrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van ottrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-17.438	-11.784	-13.358	-13.292	-13.225	-13.225

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Toezicht en handhaving openbare ruimte, Vergunningen en handhaving horeca en evenementen en Verkeerstoezicht en handhaving.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 4,9 miljoen. De baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit wegsleep activiteiten, vergunningen en de inning van bestuurlijke boetes (€ 4,9 miljoen).

Lasten

De totale in dit programmaonderdeel zijn € 18,2 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Toezicht en Handhaving waar onder andere de inzet van de Vliegende brigade onder valt (€ 12,1 miljoen);
- Verkeerstoezicht en handhaving waardoor we onder andere kunnen handhaven in het openbaar vervoer (€ 6,1 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 blijven de baten gelijk. De taakstelling in het kader van 1Stad 1Opgave is conform besluitvorming in de Voorjaarsnota 2017 vanaf 2017 afgeboekt.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten in 2018 met € 1,6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het in gebruik nemen van de Noord/Zuidlijn. Dit vraagt aanvullende capaciteit om vanaf het begin de openbare orde op en rond de zeven nieuwe stations te handhaven. In de Voorjaarsnota 2017 zijn hiervoor middelen toegevoegd (€ 1,0 miljoen);
- Het oplossen van knelpunten in de begroting (€ 0,3 miljoen);
- Middelen voor areaaluitbreiding conform de vastgestelde systematiek (€ 0,3 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Minder productieve uren handhaving. Door de vergrijzing onder de handhavers en toegenomen opleidingseisen is een derde van het personeel niet flexibel inzetbaar, terwijl de vraag uit de samenleving groeit.	Strategisch personeelsbeleid moet de mobiliteit onder handhavers vergroten. Daarnaast is belangrijk de instroom van nieuwe handhavers te stimuleren. Voor dit laatste zijn extra middelen beschikbaar gesteld in 2017 en 2018.
Het ontbreekt aan voldoende gerichte stuurinformatie over overlast in de openbare ruimte (personen, gebieden) voor een gerichte inzet van capaciteit 24/7 op de plekken in de stad waar dit het hardst nodig is	Via het programma Informatie Gestuurd Handhaven en de introductie van de PDA, werkt de gemeente aan het verzamelen, combineren en analyseren van gegevens. Deze informatie gebruiken we om de handhavers op het juiste moment en op de juiste plek in de stad in te zetten.
(Economische) ontwikkelingen – werkloosheid, bezuinigingen – beïnvloeden de leefbaarheid en veiligheid in de stad.	We beperken sociale problematiek zoveel mogelijk, bijvoorbeeld via schuldhelpverlening en werkgelegenheid.
Agressie en geweld op straat tegen handhavers.	Door afspraken met de politie, training van handhavers en toereikende uitrusting met veiligheidsvesten en bodycams proberen we de effecten op onze medewerkers in te dammen.

Beleidskaders

- Algemeen Plaatselijke Verordening (APV).
- Het ministerie van Veiligheid en Justitie schetst de kaders voor de samenwerking met gemeenten en politie.
- Het regionaal Veiligheidsplan stelt gemeentelijke doelstellingen op voor gemeenten, politie en Openbaar Ministerie.
- De gemeenteraad stelt per twee jaar de stedelijke handhavingsprioriteiten vast.
- Wet Personen Vervoer.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.2.3 Veiligheid

De openbare orde en de veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Internationale ontwikkelingen hebben invloed op Amsterdam. We constateren een toenemend aantal meldingen bij het Meld- en Adviespunt Radicalisering.
- De jihadistische dreiging blijft voorlopig de voornaamste dreiging. Een toenemend aantal terugkeerders zal waarschijnlijk de binnenlandse jihadistische beweging in Nederland versterken en daarmee de dreiging die van deze beweging uitgaat. De komende jaren besteden we aandacht aan enerzijds het leggen van verbindingen tussen Amsterdammers aan het beschermen van kwetsbare groepen en individuen en anderzijds aan het aanpakken van diegenen in de stad die de grootste risico's vormen. Bij de individuele risico's blijft de aanpak van casuïstiek cruciaal.
- De overlast door criminaliteit blijft extra aandacht vragen. Openbare Orde en Veiligheid voert de regie op de persoonsgerichte aanpak om recidive te verminderen en gedrag van specifieke personen te veranderen.
- De stad groeit en moet in balans blijven. Het vinden van de juiste balans tussen wonen, werken en recreëren, een goed evenwicht tussen verschillende economische functies, leefbaarheid en veiligheid, is een voortdurende uitdaging in Amsterdam.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

 Activiteiten **A** **C**

Amsterdam is een veilige stad voor bewoners, bezoekers en degenen die er werken.

Amsterdam is een stad in balans, waar het veilig en vrij is voor iedereen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Veiligheidsindex van de regio Amsterdam-Amstelland.	100	96					
1.2 Het aantal registreerde misdrijven in Amsterdam.	92.636	89.808					
1.3 Aantal verwijzingen Halt per 10.000 jongeren. (BBV no. 6)	195,4 (2014)						
1.4 Aantal harde kern jongeren per 10.000 inwoners. (BBV no. 7)	2,8 (2014)						
1.5 Aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners. (BBV no. 8)	5,6 (2015)						
1.6 Aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. (BBV no. 9)	10,5 (2015)						
1.7 Aantal diefstallen uit woning per 1.000 inwoners. (BBV no. 10)	6,4 (2015)						
1.8 Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte per 1.000 inwoners. (BBV no. 11)	6,1 (2015)						

Doel 2

 Activiteiten **A** **B** **C**

Amsterdam heeft leefbare wijken en buurten.

Amsterdam ontwikkelt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe middelen om criminaliteit aan te pakken en herhaling van crimineel gedrag te voorkomen. Amsterdam ontwerpt met politie, justitie, rechterlijke macht en zorgpartners nieuwe methodes om ervoor te zorgen dat minder jongeren in het criminele circuit belanden.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Leefbaarheidsmonitor Wonen in Amsterdam (WIA) 2-jaarlijks.	7,4	7,5					

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?**Activiteit A**Doelen **1** 2

De Top600/1000-aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten controleren.

Activiteit B

Doelen 2

Bestuurlijke handhavinginstrumenten inzetten bij specifieke gebieden, bedrijven (zoals horeca) en groepen.

Activiteit CDoelen **1** 2

Persoonsgerichte aanpak regisseren, partners aansturen en resultaten bewaken, als treiteraanpak en radicalisering.

Activiteit D

Een transparante en correcte bedrijfsvoering regelen in risicobranches.

Tabel 3.2.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	5.081	923	735	735	735	735
Lasten	28.305	43.830	41.032	29.404	26.204	26.204
Saldo van baten en lasten	-23.224	-42.908	-40.297	-28.669	-25.469	-25.469
Onttrekking reserves	2.320	6.573	1.260	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	2.320	6.573	1.260	0	0	0
Totaal	-20.903	-36.335	-39.037	-28.669	-25.469	-25.469

Toelichting financiële ontwikkelingen**Algemeen**

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Buurtgerichte veiligheid, Jeugdveiligheid en Veiligheidsprojecten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,7 miljoen. De baten bestaan uit:

- De rijksbijdrage voor het Regionaal Informatie en Expertise Centrum Amsterdam-Amstelland (RIEC) (€ 0,7 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 41,0 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Handhavingsinstrumenten, -organisatie en -beheer (€ 18,5 miljoen, waarvan € 4,8 miljoen incidenteel).
De toegekende middelen bij de Voorjaarsnota 2017, namelijk € 6,6 miljoen voor Drukke in de stad, € 0,7 miljoen voor de pilot handhaving in burger in het damgebied en € 0,5 miljoen voor het meer datagedreven en informatie gestuurd handhaven maken onderdeel uit van dit budget. De overige middelen worden besteed aan informatie gestuurd handhaven, aanpak overlast, straatintimidatie en veiligheidsprojecten;
- Het bevorderen van de leefbaarheid en veiligheid rondom horecagelegenheden en coffeeshops en inspanningen ten behoeve van de Horecawet en de pleinenaanpak (€ 1,9 miljoen, waarvan € 0,8 miljoen incidenteel);
- De aanpak van georganiseerde criminaliteit (€ 2,2 miljoen, inclusief € 0,7 miljoen ten behoeve van het RIEC);
- De aanpak van jeugdcriminaliteit en overlast (€ 2,6 miljoen, waarvan € 0,3 miljoen incidenteel);
- De beveiliging van bedreigde instellingen en - ondernemers (respectievelijk € 0,4 miljoen en € 0,1 miljoen incidenteel);
- Het programma Prostitutie om de ergste uitwassen rondom prostitutie te bestrijden (€ 1 miljoen, waarvan € 0,7 miljoen incidenteel);
- Het verminderen van het aantal ramen t.b.v. prostitutie (Project 1012) (€ 0,7 miljoen incidenteel);
- De Top1000 aanpak (€ 8,4 miljoen, waarvan € 5,6 miljoen incidenteel). Behalve voor het domein Veiligheid worden de middelen voor een groot deel ingezet op de domeinen Zorg en Inkomen (€ 6,6 miljoen);
- De integrale aanpak van problemen op het gebied van Veiligheid en Zorg in samenwerking met partners (€ 1,9 miljoen);
- De specialistische aanpak van treiteraars (Treitera aanpak) (€ 0,5 miljoen);
- Het voorkomen van de terugval in de criminaliteit van Amsterdamse gedetineerden. (Detentie en terugkeer) (€ 1,2 miljoen);
- Aanpak van radicalisering (€ 0,5 miljoen incidenteel);
- Het uitvoeren van antiterrorismemaatregelen op specifieke drukke plekken in de stad (€ 1,0 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 1,3 miljoen onttrokken aan reserves:

- Een onttrekking van € 0,7 miljoen aan de reserve Project 1012. Bij de herijking van project 1012 in december 2015 heeft de raad besloten dat van de destijds resterende sluitingsopgave van 83 prostitutieramen er 46 ramen alsnog open mogen blijven. Vooralsnog zijn alleen proceskosten van € 0,7 miljoen begroot, omdat nog geen zicht is op nog uit te keren planschade en/of onteigeningskosten;
- Een onttrekking van € 0,3 miljoen aan de reserve IGH (informatiegestuurde handhaving). In 2017 wordt de inrichting van de informatiegestuurde handhavingsorganisatie vormgegeven en wordt het gedachtegoed in 2018 verder verankerd bij de medewerkers en leidinggevenden. Hierdoor kan de gemeente op basis van actuele en betrouwbare informatie de handhavers en middelen optimaal in te zetten om de gestelde handhavingsdoelen te behalen;
- Een onttrekking van € 0,3 miljoen aan de reserve Doeluitkeringen. De resterende middelen zijn bedoeld voor de gefaseerde afbouw van de inzet van Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA). Door de sluiting van de jeugdinrichting in Amsterdam in 2016 is ook nu nog extra behoefte aan SAOA straatcoaches en recidive beperkende trajecten. Samen met het ministerie van Veiligheid & Justitie wordt gekeken naar een structurele oplossing voor gevolgen van de geplande sluiting van grootschalige jeugdinrichtingen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het wegvallen van een rijksbijdrage voor bedreigde instellingen (€ 0,2 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten in 2018 met € 2,8 miljoen. In 2019 dalen de lasten met € 10,6 miljoen. In 2020 dalen de lasten vervolgens met € 3,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere lasten die gedekt worden uit de reserves Project 1012, IGH en Doeluitkeringen. (Verlaging van de lasten met € 5,2 miljoen in 2018);
- Het effect van incidentele budgetten die met ingang van 2018 vervallen. Dit betreft onder andere het vervallen van € 5 miljoen toegekend bij de Voorjaarsnota 2016 en € 1 miljoen toegekend bij de Voorjaarsnota 2017. (Verlaging van de lasten met € 6,3 miljoen in 2018);
- De structurele verlaging van de subsidie Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (Verlaging van de lasten met € 0,5 miljoen in 2018);
- De toegekende middelen in de Voorjaarsnota 2017 voor het thema 'Drukke in de stad, Handhaving' inclusief amendementen. (Verhoging van de lasten met € 7,8 miljoen in 2018, waarvan € 4,1 miljoen structureel);
- De toegekende middelen in de Voorjaarsnota 2017 voor de aanpak van radicalisering en het beschermen van bedreigde ondernemers (Verhoging van de lasten met € 0,5 miljoen incidenteel in 2018);
- De incidentele prioriteit voor anti-terreurmaatregelen (€ 1,0 miljoen in 2018);
- Het vervallen van incidentele prioriteiten voor de Top600, Top1000, bedreigde instellingen, Veiligheid en OOV en evenementen uit het coalitieakkoord 2014-2018 (€ 8,3 miljoen in 2019)
- De prioriteit voor 'Drukke in de stad, Handhaving' is in 2019 € 7,3 miljoen, (€ 0,6 miljoen hoger dan in 2018) In 2020 daalt de prioriteit naar € 4,1 miljoen (€ 3,2 miljoen lager dan in 2019);
- Het vervallen van incidentele middelen die bij de Voorjaarsnota 2017 en de Begroting 2018 zijn toegekend voor 2018 (radicalisering, de pilot handhaving afval in burger, datagedreven informatiegestuurd handhaving, bedreigde ondernemers en antiterrorismemaatregelen) (€ 2,7 miljoen in 2019).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 5,3 miljoen. In 2019 en verder dalen de onttrekkingen met € 1,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere onttrekkingen uit de reserves Project 1012, IGH en Doeluitkeringen (€ 5,2 miljoen);
- Lagere onttrekkingen uit eerder genoemde reserves in 2019 (€ 1,2 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door reorganisaties bij gemeente en politie is er minder menskracht om criminaliteit tegen te gaan.	De gemeente zet capaciteit flexibel in en handhaaft op basis van gerichte informatie.
Drukke in de stad gaat gepaard met overlast: er ontstaat spanning tussen wonen, werken en recreëren op een en dezelfde plek.	Om spanning te voorkomen stelt de gemeente regels op die vervolgens flexibel en op basis van gerichte informatie worden gehandhaafd.

Beleidskaders

- Het Regionaal Veiligheidsplan voor de politieregio Amsterdam beschrijft de veiligheidsprioriteiten 2015-2018.
- De Algemene Plaatselijke Verordening is het lokale handhavingskader voor de gemeente Amsterdam.
- De landelijke wet- en regelgeving rondom veiligheid vormt het algemene handhavingskader.

Subsidies van betekenis

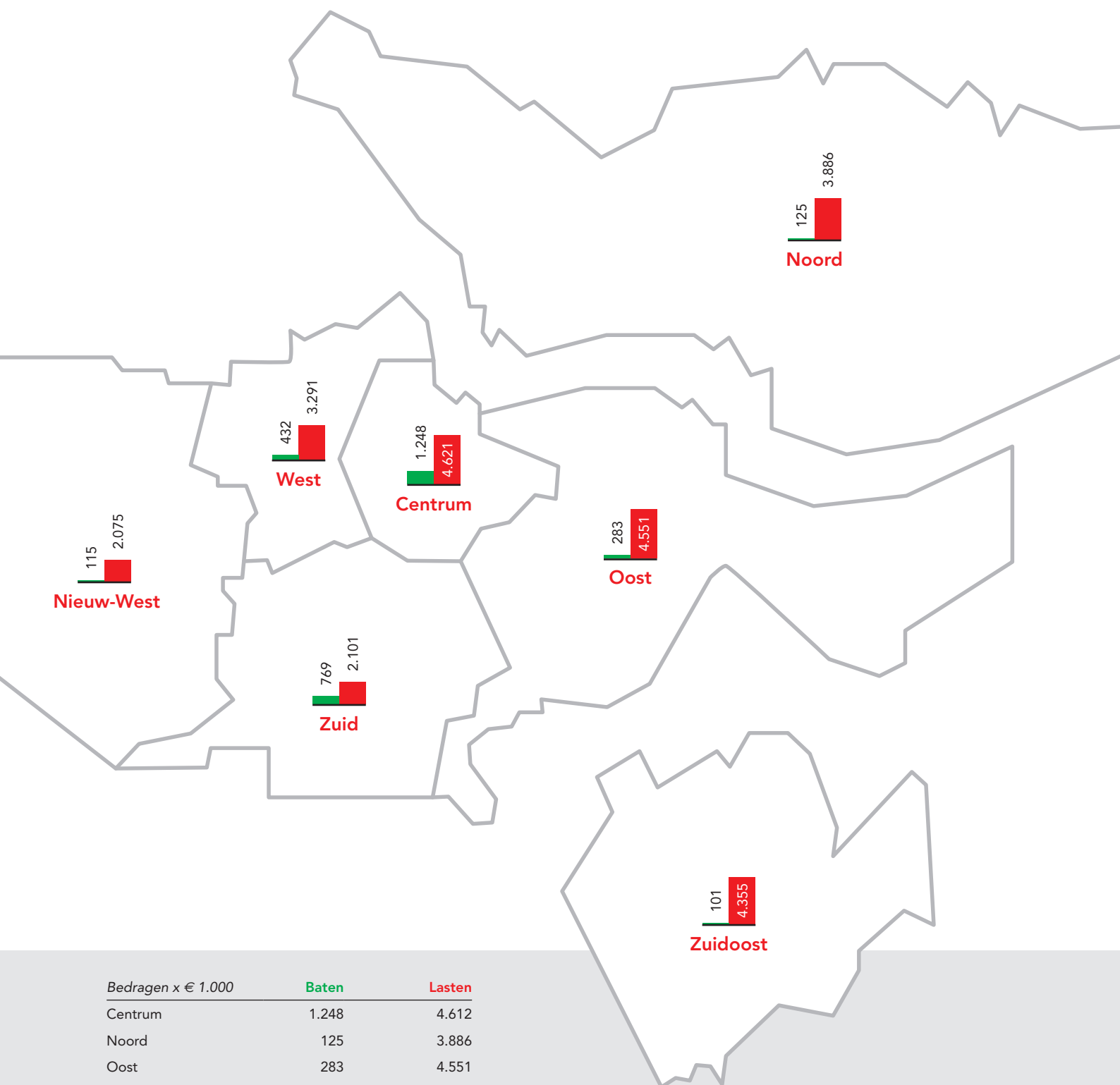
1. SAOA	€ 3.075.000
2. Spirit	€ 2.000.000
3. Bedreigde instellingen	€ 375.000
4. Top600/1000-regisseurs	€ 400.000

Toelichting

1. De centrale stad en de stadsdelen subsidiëren gezamenlijk SAOA; bovenstaand bedrag (€ 3,1 miljoen) is de bijdrage van de centrale stad. Doel is het terugdringen van de jeugdoverlast en het onderhouden van de informatiepositie over jongeren in Amsterdam. Op straat pakken de straatcoaches jongeren aan die overlast veroorzaken. Gezinsbezoekers bezoeken ouders om hen aan te spreken op het gedrag van hun kind(eren). De stichting werkt waar nodig samen met en doet mee aan stedelijke samenwerkingsverbanden, zoals Samen-Doen teams en Ouder- en Kindteams.
2. Spirit ontvangt subsidie voor een tweetal interventietrajecten:
 - de Intensieve Forensische Aanpak (IFA); forensische dwang- en drangaanpak van jongeren en jongvolwassenen met een midden tot hoog risicoprofiel op recidive, inclusief licht verstandelijk beperkten (Top600 personen, nazorg na detentie, veel- en meerplegers).
 - IFA; een semiresidentiële aanpak die voorsorteert op de Top1000 Aanpak, waarbij jeugdige high potentials een zelfde aanpak als de Top600 gaan krijgen.
3. Voor bedreigde instellingen is € 375.000 aan subsidie beschikbaar, voor bijvoorbeeld de beveiliging van religieuze en maatschappelijke instellingen.
4. De subsidie voor de Top600/1000-regisseurs is bestemd voor een tegemoetkoming in de kosten van de regisseurs Top600/1000 door:
 - het Openbaar Ministerie,
 - Reclassering Nederland,
 - het Leger des Heils,
 - Inforsa,
 - de Amstelland gemeenten,
 - de Raad voor de kinderbescherming.

Baten en lasten per stadsdeel

Openbare orde en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	1.248	4.612
Noord	125	3.886
Oost	283	4.551
Nieuw-West	115	2.075
West	432	3.291
Zuid	769	2.101
Zuidoost	101	4.355
Totaal	3.074	24.873

3.2.4 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

De drukte in het centrum manifesteert zich voor een belangrijk deel in de openbare ruimte. In 2018 geven we opnieuw prioriteit aan het tegengaan van de commercialisering van de openbare ruimte. Dat doen we onder meer door stringenter te handhaven op uitstallingen en terrassen in de drukste gebieden.

Daarnaast willen we ook in 2018 horeca- en drugsoverlast verminderen. We zijn begonnen met gebiedsgerichte handhavers in drie gebieden, die de buurt kennen en een netwerk in de buurt hebben. En die zo nodig opschalen naar specialisten of tijdelijk versterking krijgen.

Bij de aanpak van uitgaansgeweld op het Rembrandtplein voeren we samen met de partners het convenant uit. Bij het Leidseplein steunen wij de inzet van hosts door de ondernemersvereniging. Het groeiende aantal bezoekers veroorzaakt overlast. Daarom nemen we maatregelen om die overlast terug te brengen door handhaven van illegale hotels. En door activiteiten in het centrum die door bewoners als overlast worden ervaren te reguleren of verbieden. Ten slotte proberen we met gedragsbeïnvloeding en communicatie het ontstaan van overlast te voorkomen.

Stadsdeel Noord

Aandachtspunten op het gebied van veiligheid zijn:

- de Banne;
- Molenwijk;
- Volewijk;
- Waterlandpleinbuurt;
- IJplein/Vogelbuurt.

Naast sociale problematiek is er jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit en zijn er spanningen in de wijk. Preventieve maatregelen om dit tegen te gaan zijn:

- investeren in rolmodellen en sleutelfiguren;
- inzet jongerenwerk;
- opvoedondersteuning.

Ook werken we hard aan het tegengaan van radicalisering en polarisatie.

Waar nodig treden we repressief op en zetten handhaving en toezicht in, onder andere op:

- het traject Noord/Zuidlijn;
- het water;
- de veren.

Hiervoor werken we nauw samen met de andere partners in het gebied en sluiten aan bij de stedelijke programma's zoals Top1000, treiteraankpak en aanpak radicalisering.

Stadsdeel Oost

Preventie staat centraal in de aanpak van veiligheid. Op IJburg werken we aan het voorkomen van spanningen tussen bewoners met verschillende leefstijlen en leeftijden, zowel in woonblokken als op straat. In Watergraafsmere speelt behoud van leefbaarheid en sociale veiligheid een rol, vooral in gebieden met veel vernieuwing en verandering. In Oud-Oost werken we aan het verbeteren van de veiligheid door:

- aanpak van jeugdcriminaliteit;
- verbeteren van brandveiligheid;
- overkoepelend: het tegengaan van verloedering.

In de aanpak van jeugdcriminaliteit ligt de nadruk op high impact crimes en diefstal. In die aanpak staat het versterken van de samenwerking met alle ketenpartners centraal. Op buurtniveau ligt het

accent in de Dapperbuurt en het Oosterpark op de aanpak van alcohol- en drugsoverlast. In de Dapperbuurt zetten we het project cameratoezicht voort. In de Indische Buurt heeft het verminderen van inbraken en overlast door jeugdgroepen voorrang. Daarmee willen we het veiligheidsgevoel vergroten. Door activiteiten en het uitbreiden van sociale programma's willen we de inburgering bevorderen en de verbinding met de lokale samenleving versterken.

Stadsdeel Nieuw-West

We willen polarisatie, radicalisering en vervreemding tegengaan. Daarom stimuleren en ondersteunen wij ontmoetingen in kleine kring op buurtniveau met ouders, thema-avonden in buurthuizen en moskeeën. Dit om de onderlinge uitwisseling van ervaringen en het delen van kennis te ondersteunen.

Wij verminderen het aantal overlastgevendende groepen en proberen het afglijden naar crimineel gedrag te voorkomen. Dat doen we door:

- intensieve samenwerking tussen stadsdeel, politie, en corporaties;
- op specifieke locaties de inzet van alle betrokkenen vorm te geven door wijkpraktijkteams;
- het handavingsuitvoeringsplan uit te voeren.

Wij willen inwoners van Nieuw-West in de openbare ruimte inzetten als gastheren/-vrouwen, maar ook bij horecagelegenheden (vooral de incurante uren) in de omgeving van Plein '40-'45. We zoeken een koppeling met de Werkbrigade.

Gebied de Sloterdijken verandert van werkgebied naar een combinatie van wonen, werken en verblijven. Dat vraagt om een andere inzet van toezicht en handhaving.

Stadsdeel West

Wij werken nadrukkelijk aan het voorkomen van high impact crimes (inbraken, straatroven en ernstige geweldsmisdrijven). Bijvoorbeeld met:

- een geactualiseerd plan van aanpak woninginbraken;
- acties gericht op het tegengaan van autocriminaliteit en fietsendiefstal;
- preventieve inzet (en cameratoezicht) om winkellovervallen en straatcriminaliteit te voorkomen;
- nazorg bij winkel- en woningovervallen;
- inzet op ondermijnende activiteiten (de ongewenste vermenging van boven- en onderwereld).

Daarnaast hebben we expliciet aandacht voor de (toenemende) jeugdoverlast in het stadsdeel. Professionals én bewoners organiseren zich (soms in een Buurt Praktijk Team) samen dicht op het probleem in de wijk. Met als doel de straat of het plein weer van 'iedereen' te maken. Criminele jongens en meisjes pakken we via de Top1000 aan, waarin we óók oog hebben voor de broertjes en zusjes. We willen voorkomen dat die laatste groep net als de oudere broer of zus ook het criminele pad op gaat.

We zijn ook nadrukkelijk actief op het gebied van de treiteraankpak. Slachtoffer en dader in treitersituaties worden respectievelijk geholpen of aangepakt. Waarbij uiteindelijk niet het slachtoffer, maar de dader eventueel verhuist. Verder vinden wij het belangrijk dat iedereen in West zich thuis voelt en veilig zichzelf kan zijn, ongeacht geloof, ras en kleur. Met het actieprogramma 'Stay West' willen wij polarisatie en radicalisering een halt toeroepen.

Stadsdeel Zuid

We vergroten de weerbaarheid van ondernemers en bewoners tegen criminaliteit en normoverschrijdend gedrag. Door bijvoorbeeld ouderen te wijzen op babbeltuics. En door bewoners te stimuleren om actief mee te denken en mee te doen om hun veiligheid te vergroten (WhatsApp groepen en project 'Waaks').

We informeren jongeren en hun ouders via de scholen over alcohol en drugs. Dit om alcohol- en drugsgebruik tegen te gaan en (jongeren)overlast terug te dringen. We werken daarbij samen met onze partners in de buurt en betrekken ook de coffeeshops hierbij. Bij de aanpak van overlastgevendende jeugdgroepen proberen we de mogelijkheden die de digitale omgeving biedt te benutten.

We blijven aandacht houden voor het voorkomen van criminaliteit in toeristische- en uitgaansgebieden en bij steeds drukker wordende hot spots. We informeren bezoekers over criminaliteit en zorgen ervoor dat we treitersituaties, zoals in de woonomgeving, vroeg in beeld hebben en pakken deze in zijn geheel aan. Met preventieve maatregelen proberen we vooral bij jongeren de voedingsbodem voor radicalisering terug te dringen.

We verhogen de doeltreffendheid van onze handhaving door op steeds meer terreinen en onderwerpen informatie gestuurd te handhaven. Dit doen we bij de onderwerpen die bestuurlijk als handhavingsprioriteit zijn aangewezen. Denk daarbij aan de afvalproblematiek, met name de aanpak van hot spots, en de horeca-overlast. We versterken de samenwerking met onze ketenpartners om de openbare ruimte nog leefbaarder en veiliger te maken. Door maatregelen te nemen verminderen we de overlast.

Stadsdeel Zuidoost

De veiligheid en het verblijfsklimaat in de winkelcentra gaan we verbeteren. Dat doen we door versterking van de samenwerking met:

- politie;
- eigenaren en beheerders van de winkelcentra;
- ondernemers;
- bewoners;
- overige partners.

Gerichte inzet van bestuurlijke instrumenten (cameratoezicht, gebiedsaanwijzingen) blijft daarnaast nodig. We beantwoorden het groeiende bezoekersaantal in het uitgaanscentrum ArenApoort en bij evenementen, door een strakke regie op veiligheidsmaatregelen en het inzetten van extra handhaving. Via preventie proberen we high impact delicten als inbraken en overvallen te voorkomen. Daarnaast bieden we goede nazorg voor mensen die met high impact crime zijn geconfronteerd.

Samen met onze netwerkpartners (jongerenwerk, politie, sportverenigingen, straatcoaches, welzijnswerk etc.) dringen we jeugdoverlast terug en voorkomen we dat jongeren in de criminaliteit belanden door preventieve inzet. De jonge leeftijd van de overtreders en de zwaarte van de delicten zijn opvallend en krijgen daarom extra aandacht. De informatie van de straatcoaches (SAOA) en de ambulante jongerenteams is belangrijk bij de preventie. Na de start in Gaasperdam zijn de vier straatcoaches inmiddels actief in het hele stadsdeel. We willen meer straatcoaches kunnen inzetten en zorgen voor verbinding met stedelijke programma's als Top1000 en de Treiteraankpak.

Tabel 3.2.4 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	6.550	2.888	3.074	2.888	2.888	3.074
Lasten	33.644	24.539	24.873	24.866	24.840	24.827
Saldo van baten en lasten	-27.094	-21.651	-21.799	-21.979	-21.953	-21.752
Onttrekking reserves	1.593	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.593	0	0	0	0	0
Totaal	-25.501	-21.651	-21.799	-21.979	-21.953	-21.752

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Vergunningen en handhaving, Buurtgerichte veiligheid, Jeugdveiligheid en Veiligheidsprojecten.

Baten

De baten in dit programma zijn € 3,1 miljoen. De baten bestaan uit:

- Leges voor aanvragen van diverse vergunningen (drank- en horecavergunningen, exploitatievergunningen en evenementenvergunningen) (€ 2,7 miljoen);
- Overige baten voor diverse onderwerpen (€ 0,4 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 24,9 miljoen. De lasten bestaan uit:

- De bevordering van jeugdveiligheid met behulp van het ambulante jeugdteam en de inzet van straatcoaches. Hierdoor kunnen we de overlast jeugdgroepen aanpakken (€ 4,8 miljoen);
- Het borgen van buurtgerichte veiligheid door het uitvoeren van toezichtstaken (€ 10 miljoen);
- Het uitvoeren van veiligheidsprojecten voor een betere algehele veiligheidsbeleving (€ 3,7 miljoen);
- Het behandelen van aanvragen van diverse vergunningen (€ 3,1 miljoen);
- Het handhaven op vergunde activiteiten (bijvoorbeeld horecavergunningen en vergunningen voor kansspelen) (€ 3,3 miljoen).

Ontwikkelingen

In dit programma is geen sprake van significante financiële ontwikkelingen.

3.3

Programma 3

Verkeer en openbare ruimte

3.3 Verkeer en openbare ruimte

Tabel 3.3.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	755.758	356.839	358.693	357.388	357.163	357.163
Lasten	1.078.264	969.888	723.322	599.417	576.646	537.643
Saldo van baten en lasten	-322.507	-613.049	-364.629	-242.030	-219.483	-180.480
Onttrekking reserves	315.617	375.007	286.699	180.379	159.154	122.447
Dotatie reserves	300.757	135.073	120.425	118.757	114.764	114.443
Saldo van onttrekkingen en dotaties	14.860	239.934	166.274	61.622	44.390	8.004
Totaal	-307.647	-373.115	-198.355	-180.408	-175.093	-172.476

Samenvatting 3.3.1 Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer is van essentieel belang voor de stad. Sinds 2014 groeit het aantal Amsterdammers, forenzen en bezoekers dat het openbaar vervoer gebruikt. Mede door het toerisme zet deze groei naar verwachting de komende jaren door. Met het Rijk werken we samen binnen het Programma

Hoogfrequent Spoor. Dit om het Amsterdamse treinvervoer beter aan te laten sluiten op het regionale en landelijke netwerk en om het aantal treinen richting Amsterdam te vergroten. De Noord/Zuidlijn (9,7 kilometer lang) wordt in juli 2018 in gebruik genomen. Het metronetwerk wordt de ruggengraat van het OV-systeem. In 2018 bereiden we een nieuw OV-lijnnet voor. Dat doen we voor het bovengronds openbaar vervoer op het moment dat de Noord/Zuidlijn gaat rijden. Het grootste deel van de streekbuslijnen krijgt een eindhalte bij de metrostations aan de noord- en zuidkant. De tramlijnen in de binnenstad worden meer oost-west georiënteerd. Zo sluiten ze goed aan op het metronetwerk van Amsterdam. Hierdoor verbeteren we de bereikbaarheid en maken we het vervoerssysteem efficiënter. Samen met het GVB en de Vervoerregio Amsterdam werken we verder aan de transformatie

van alle 200 dieselbussen van het GVB naar elektrische, uitstootvrije bussen. In 2018 werken we verder aan de capaciteitsuitbreiding van de veren over het IJ. Dat doen we zowel door betere benutting als door de aanschaf van nieuwe veren.

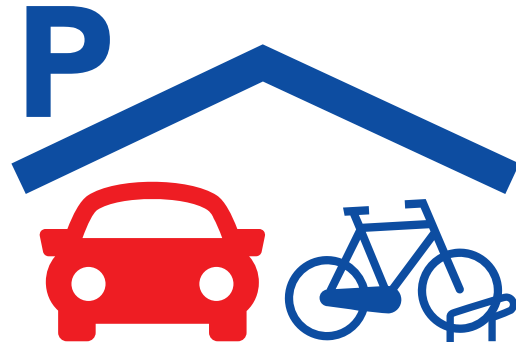
Om in Amsterdam op de opstapmarkt te mogen rijden hebben taxichauffeurs een aanvullende taxivergunning en een lidmaatschap bij een Toegelaten Taxi Organisatie (TTO) nodig. Steeds meer taxichauffeurs zijn actief op zowel de bel- als opstapmarkt. De regulerende rol van de TTO's moet toenemen om de kwaliteit van het taxivervoer op de opstapmarkt te verbeteren. We passen de taxiverordening en het aanvraagformulier voor een TTO-vergunning aan. Zo kunnen we de kwaliteit van het taxivervoer en mogelijkheden voor handhaving verbeteren.

Samenvatting 3.3.2 Parkeren

Door parkeergarages aan te leggen en bestaande garages beter te benutten, kunnen bewoners en bezoekers in de drukke gebieden makkelijker parkeren. Dit maakt het ook mogelijk op straat parkeerplaatsen op te heffen. De schaarse ruimte wordt steeds intensiever gebruikt. Daarom willen we minder auto's op straat en meer in garages. We gaan de handhaving op het betaald parkeren en digitalisering van de parkeerdienstverlening verder ontwikkelen. Ook werken we verder aan het verbeteren van handhaving op foutparkeren door het te combineren met handhaving op betaald (fiscaal) parkeren.

De stad groeit door. Nieuwe stadsontwikkeling en verdichting in de bestaande stad zorgen voor nog meer mobiliteitsopgaven. Parkeerbeleid is in de meeste gevallen een onmisbare schakel om de stad

leefbaar en bereikbaar te houden. In 2018 ronden we daarnaast de P+R-strategie af. We verkennen hoe P+R de komende jaren kan bijdragen aan de bereikbaarheid en leefbaarheid van de stad. Ook het fietsgebruik groeit nog steeds. Het aantal parkeerplekken voor fietsen in de stad breiden we flink uit. De drukste trein- en metrostations en drukste bestemmingen krijgen hierbij prioriteit.

Samenvatting 3.3.3 Verkeersmaatregelen

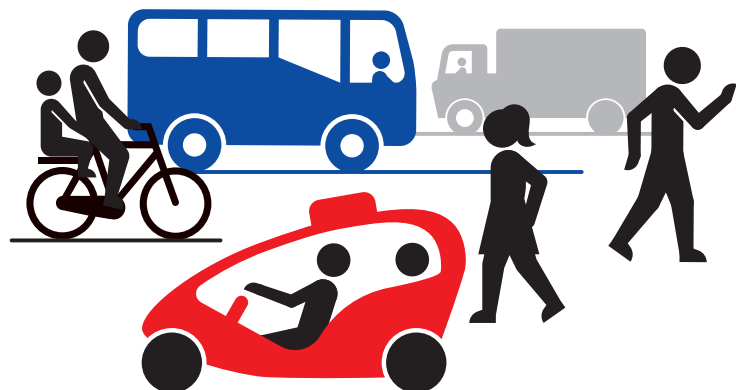
Het aantal voetgangers, fietsers, het openbaar vervoer, auto's, touringcars en goederenvervoer in en rond Amsterdam blijft toenemen. Onder andere vanwege de groei van het aantal bewoners en bezoekers in onze stad. We willen dat mensen zich comfortabel, snel en veilig door de stad kunnen blijven verplaatsen. Voor een goede doorstroming moeten we keuzes maken bij het inrichten van straten. Elk vervoermiddel krijgt op een aantal geschikte routes de ruimte. Zo verbeteren we de doorstroming uiteindelijk voor iedereen.

(corridors) rond het centrum nog belangrijker voor de doorstroming van gemotoriseerd verkeer. Hier investeren we in de technische middelen om het verkeer te monitoren en te sturen (dynamisch verkeersmanagement). Touringcars krijgen halteplekken aan de rand van het centrum.

We blijven het fietsen stimuleren, met veel aandacht voor veiligheid. Fietsers krijgen meer ruimte, onder andere door het aanleggen van bredere vrijliggende fietspaden of fietsstraten.

In het concept Meerjarenplan Fiets staan concrete maatregelen beschreven die hieraan bijdragen. Zo passen we de binnenring (Marnixstraat, Weteringschans, Sarphatistraat) stap voor stap aan tot een hoogwaardige en veilige fietsroute. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden voor een tweede fietsring op de route Bilderdijkstraat, Eerste Constantijn Huyjenstraat, Museumplein en Ceintuurbaan. We gaan de snorscooters met helmplicht verplaatsen naar de rijbaan.

In het centrum maken we na de Munt meer routes autoluw, zoals de Knip in de Prins Hendrikkade. Daarmee krijgen voetgangers, fiets en OV meer ruimte en verbetert de doorstroming van de auto. Door de autonome groei van het autoverkeer en het steeds meer autoluw maken van het centrumgebied, worden de grote doorgaande routes

Door het werk aan de weg sneller en efficiënter uit te voeren, levert het minder hinder op voor gebruikers en omwonenden. Bij de samenvaal van wegwerkzaamheden of evenementen werken we meer met operationeel verkeersmanagement. Bij grote evenementen als Koningsdag zorgen we ervoor dat zowel bewoners als

bezoekers van deze dag kunnen genieten. Dat doen we met een mobiliteits- en crowdmanagementplan en een actiecentrum op de dag zelf.

We werken ook aan slimme en innovatieve middelen om de veranderende behoefte aan mobiliteit in te passen. Dit doen we onder de noemer van Smart Mobility. Met het programma

Smart Mobility spelen we in op de belangrijkste innovaties en ontwikkelingen rond mobiliteit.

Met de ruimtelijke ambities van de stad (waaronder nieuwbouwlocaties) is het belangrijk beleid te ontwikkelen over de toekomstige verkeersnetwerken en het gebruik daarvan.

Samenvatting 3.3.4 Wegen, straten en pleinen

De Visie Openbare Ruimte 2025 is vastgesteld in 2017. Daarin staan stadsbrede richtlijnen voor ontwikkeling, inrichting en beheer van de openbare ruimte. Via assetmanagement beheren we de eigendommen van de gemeente en sturen we op prestaties, risico's en kosten van de assets. Dit geeft een doelmatige manier om de stad leefbaar, bereikbaar en veilig te maken.

De groeiende druk op Amsterdam vraagt ook om intensiever schoonmaken en beter onderhouden van de openbare ruimte. We willen naar niveau 'verzorgd' in 2025 voor het onderhouden en vanaf eind 2017 voor het schoonhouden van onze eigendommen in de openbare ruimte, volgens het beleidskader 1Amsterdam Heel en Schoon uit 2017.

Er is vanaf 2017 structureel € 11,2 miljoen extra beschikbaar voor het op niveau 'verzorgd' schoonmaken van de stad. Met het Aanvalsplan Schoon Amsterdam is in 2017 stadsbreed gewerkt aan verbetering van de dienstverlening. In 2017 zijn extra maatregelen ingezet zoals extra veeginzet in de vorm van Plus-teams, meer afvalbakken zichtbaar en herkenbaar positioneren in het straatbeeld en intensivering van de schoonmaak tijdens grote evenementen, waardoor 20 van de 22 gebieden op het gewenste niveau 'verzorgd' zitten. Via de ervaringen in 2017 met een stadsbrede aanpak van zwerfafval en vervuiling, komt er in 2018 een meerjarenplan Schoon.

Grote delen van Amsterdam liggen er niet goed genoeg bij. Bijvoorbeeld de 20e-eeuwse wijken buiten de ring en boven het IJ. Daarom investeren we ook in 2018 in een grote en duurzame opknapbeurt voor heel Amsterdam.

De inzet van € 40 miljoen extra in 2017 en 2018 dringt de achterstand terug op het onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies. Daarnaast gebruiken we ook € 6,8 miljoen om achterstanden in de ontwikkelbuurten in synergie met achterstallig onderhoud aan te pakken.

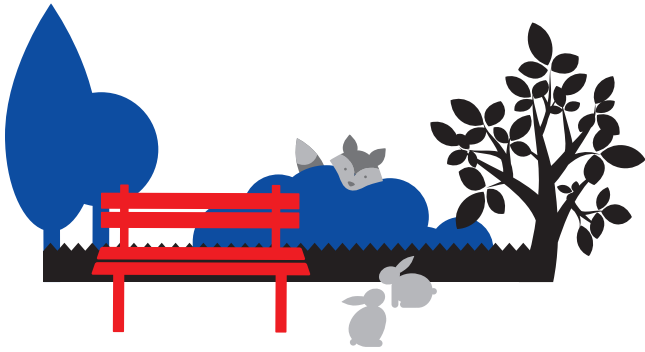
In 2018 zijn wederom kleine en grote onderhoudswerkzaamheden gepland aan onder andere:

- wegen;
- tunnels;
- kades;
- bruggen.

We beperken daarbij de overlast voor de Amsterdammers en de bezoekers zo veel mogelijk. Dat doen we met goede stedelijke programmering van fysieke werkzaamheden in de openbare ruimte.

In 2018 maken we een grote stap in de organisatieverandering van de beheertaken in de openbare ruimte. Met het programma Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR) harmoniseren en centraliseren we het assetmanagement binnen Amsterdam. Het op niveau brengen en houden van de kwaliteit van de openbare ruimte vraagt niet in ieder gebied dezelfde inzet. Het werkgebied van medewerkers is de hele stad Amsterdam en niet langer enkel het stadsdeel.

Samenvatting 3.3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie

Amsterdam heeft een hoge kwaliteit groen in en rond de stad. Die is belangrijk voor de leefkwaliteit in een verdichtende stad. We ontlasten daarom parken in de binnenstad en leggen verbindingen tussen parken. Dat doen we vooral door te investeren in parken. Bij het vergroenen van de stad leggen we nadrukkelijk een verband met verbetering van het woonmilieu en met duurzaamheid. Groen is niet alleen belangrijk voor de recreatie van stadsbewoners en bezoekers. Het maakt ook dat kinderen meer bewegen en spelen in een natuurlijke omgeving. De schoolpleinen die we vergroenen dragen daar aan bij. Groen speelt ook een rol bij vergroting van de biodiversiteit en van de klimaatbestendigheid van de stad. De temperatuurdemping maakt hete zomers draaglijker. En de opvang van regenwater verzacht de effecten van stortbuien. Daken vormen hierbij een potentieel dat we de laatste jaren steeds meer benutten. Dit doen we door groene daken met een

waterbergende functie te stimuleren. Bewoners kunnen in de openbare ruimte met subsidie uit de Groengelden groene initiatieven uitvoeren. Amendement nr. 1357 Groen in de Buurt zorgt sinds 2017 voor nog eens € 2 miljoen structureel in de begroting voor het vergroenen van buurten.

Als onderdeel van de uitvoering van de Agenda Groen en de Agenda Dieren investeren we ook in:

- de aanleg van natuur- en diervriendelijke oevers;
- ecologische verbindingen;
- natuurinclusief bouwen;
- postzegelparken.

De eerste tussenrapportage van de Agenda Groen laat zien dat we de gestelde doelen gaan halen. 2018 wordt voor groen vooral een jaar van nog meer zichtbare resultaten doordat veel projecten uitgevoerd worden.

Door de Agenda Dieren uit te voeren verankeren we dierenwelzijn steeds meer in gemeentelijk beleid. Prioriteiten zijn onder andere:

- handhaven op dierenwelzijn;
- het vervolg op de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima (ADAM)-regeling;
- fysiek verbeteren van kinderboerderijen;
- terugdringen van evenementen met dieren;
- voorlichten over dierenwelzijn.

Samenvatting 3.3.6 Stadsdelen/gebieden

Het gebruik van de vervoersmiddelen in de stad verandert. Het aantal voetgangers en fietsers stijgt en het autogebruik neemt af. Stadsdelen spelen in op deze trend door auto's op straat terug te dringen en ruimte voor de voetganger en fietsers te maken. Dit kan door onder andere de bouw van parkeergarages voor auto's én fietsen, verspreid over de hele stad. En door te werken aan het OV-netwerk. De komst van bijvoorbeeld de Noord/Zuidlijn vergroot de bereikbaarheid van zowel de omringende stadsdelen als de regio.

We gaan verder met de inhaalslag op het achterstallig onderhoud in alle stadsdelen, met een accent op buurten:

- buiten de ring;
- in Buitenveldert;
- in Noord;
- in Zuidoost.

We investeren in het maken en behouden van aantrekkelijke en groene openbare ruimte met verblijfskwaliteit. Dat doen we door groen(verbeterings)projecten uit te voeren en zelfbeheer van groen. Verder spreiden we de drukte in stadsparken voor een betere balans in gebruik.

3.3.1 Openbaar vervoer

Beleid maken voor, aanleggen en beheren van het openbaar vervoer en het taxivervoer.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Met de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn in 2018 verandert het openbaar vervoernetwerk in Amsterdam. In 2018 werken we verder aan de voorbereidingen van een nieuw, sterk gewijzigd OV-lijnnennet. Er verandert veel voor de OV-reizigers.
- Zowel bewoners als bezoekers kiezen vaak voor het openbaar vervoer in de stad. Door de groei van de stad zal de druk op verschillende stations toenemen. En ook op het stedelijk netwerk is meer ruimte voor het OV gewenst.
- Door de woningbouw in Havenstad, Houthavens, IJburg en Schinkelbuurt groeit de vraag naar nieuwe OV-ontsluitingen. Het aantal passagiers van de IJ-veren stijgt door de woningbouw in Noord en de verdere ontwikkeling van Overhoeks.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

De OV-infrastructuur is onderdeel van het gemeentelijke infrastructuurwerk en sluit goed aan op het regionale en landelijke OV-netwerk. De OV infrastructuur is kostenefficiënt.

De Noord/Zuidlijn (9,7 kilometer lang) wordt in juli 2018 in gebruik genomen. Hiermee wordt het metronet de ruggengraat van het Openbaar Vervoernetwerk. Met de ombouw van de bestaande Amstelveenlijn maken we een kosteneffectieve, hoogwaardige, verkeersveilige en toekomst vaste railverbinding.

Ook werken we aan het opknappen van de stations van de Oostlijn en aan verduurzaming van de metro en tramsystemen. Bijvoorbeeld door zonnepanelen op de daken van metrostations te plaatsen.

Samen met Vervoerregio en GVB werken we de komende jaren verder aan de uitvoering van de Investeringsagenda OV.

In 2018 liggen de accenten op inpassen en afwegen van de maatregelen in de stad en ontsluiten van de nieuwe ontwikkellocaties uit Koers 2025. We verwachten dat binnen het stedelijk en regionaal OV de regionale lightrailstudie en de Amsterdamse metrostudie een vervolg krijgen in 2018, in relatie met de plannen voor gebiedsontwikkeling.

Voor de ontwikkeling van nieuwe woningbouwgebieden kijken we naar aansluitingsmogelijkheden op het bestaande OV-netwerk. We stemmen met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu af wat de consequenties zijn van de Nationale Markt en CapaciteitsAnalyse voor de OV-systemen in en rond Amsterdam. We werken samen met regionale partners en OV-bedrijven toe naar een uitvoeringsagenda binnen het OV-Toekomstbeeld. Daarbij komt de focus op beter benutten van het regionale spoor- en HOV-netwerk.

Daarnaast toetsen en adviseren we over spoorprojecten waaronder Programma Hoogfrequent Spoorvervoer.

Met ProRail, NS en het Amsterdams havenbedrijf bereiden we de komst van extra personen- en goederentreinen voor. Met onder andere de Vervoerregio en de provincie Noord-Holland werken we in 2018 samen om de overstapfaciliteiten op stations te verbeteren. En om de functies in het station beter aan te laten sluiten op de omgeving.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Rapportcijfer tevredenheid reizigers over het stedelijk Openbaar Vervoer.	7,4	7,4 (2015)	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5

Doel 2

Activiteiten

D

De taxiklant kan rekenen op betrouwbaar taxivervoer.

Er is een sterke groei van het aantal taxichauffeurs op de opstap- en belmarkt in Amsterdam. Voor de kwaliteitsverbetering van de opstapmarkt moet de regulerende rol van de TTO's toenemen. Ook verstevigen we de relatie tussen de TTO's en de chauffeurs. De invoering van bonusbeleid is hier onderdeel van. We verbeteren de kwaliteit van taxivervoer en handhavingsmogelijkheden door aanpassen van de taxiverordening en digitaliseren van het aanvraagproces voor een TTO-vergunning. Het beleid voor standplaatsmanagement (schone taxi's) ontwikkelen we verder naar aanleiding van de nieuwe standplaats Leidseplein. Het beleid voor standplaatsmanagement (schone taxi's) ontwikkelen we verder naar aanleiding van de nieuwe standplaats Leidseplein.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1	Percentage klanten dat de genomen taxirit waardeert met minimaal een 5,5.	93% (2013)	94%	95%	95%	95%	95%	95%

Doel 3

De veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal sluiten aan bij de vervoersvraag en zijn kosteneffectief.

De vervoervraag op het IJ neemt snel toe. Na ingebruikname van een eerste, verlengd veer in 2016 hebben we daarom in maart 2017 een tweede veer in de vaart genomen. Zoals besloten bij de Voorjaarsnota 2017 volgen in 2018 een derde en vierde extra veerpunt. Verder is in de voorjaarsnota geld vrijgemaakt voor uitbreiding van het aantal vaaruren van de al aanwezige veren. Maar ook voor de inzet van verkeersregelaars die het in- en ontschepen begeleiden. Zo kunnen reizigers snel en comfortabel de veren blijven gebruiken, ook tijdens de drukke spitsuren. Daarnaast zorgt het voor een betere capaciteitsbenutting. Tot slot meten we de passagiersstroom vanaf 2018 continu. Hierdoor kunnen we sneller inspringen bij knelpunten in de capaciteit. Door de toename van het aantal reizigers en de vloot worden de veren steeds kosteneffectiever: de kosten per reiziger (zullen) dalen. In 2017 loopt het huidige contract met GVB af. We willen in het nieuwe contract met GVB een verdere kostendaling per reiziger en/of per vaatuur bereiken. Bij de Noordzeekanaalveren spelen er geen capaciteitsknelpunten. De veren zijn echter verouderd en storingsgevoelig. Vijf nieuwe veren worden vanaf 2018 gebouwd. Zij gaan de huidige Noordzeekanaalveren uit de jaren '30 vervangen. Toelichting en prognose rapportcijfer: het betreft het algemeen oordeel van reizigers over de veren. Het algemeen oordeel is weer gebaseerd op indicatoren als comfort, informatie en veiligheid. We verwachten dat het rapportcijfer onder druk komt te staan door de steeds verder toenemende drukte. We willen echter de kwaliteit van de veerdienst op niveau houden door te investeren in nieuwe schepen, verkeersregelaars en monitoring. We verwachten dat vanaf 2020 de optimalisatie van het IJpleinveer een positief effect kan hebben.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1	Rapportcijfer reizigers over veren.	7,8	8,0	7,8	7,8	7,8	7,9	8,0

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**GVB Holding N.V.**

Voor de doelen 1 en 3 wordt gebruik gemaakt van het GVB. Het GVB voorziet in Amsterdam in het openbaar vervoer. Het GVB heeft verschillende dochterondernemingen, of heeft een belang in ondernemingen. Het gaat hier om:

- GVB Exploitatie BV;
- GVB Veren BV;
- GVB Activa BV;
- GVB Infra BV;
- MEA BV.

GVB Activa BV is eigenaar van de zogenaamde strategische OV-activa. Dit zijn onder andere railvoertuigen, werkplaatsen, remises en eindpuntvoorzieningen. GVB Infra BV is opdrachtnemer van ons voor met name dagelijks onderhoud aan railinfra en tramvervangingsprojecten. Gemeente Amsterdam is opdrachtgever voor de veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal. GVB Veren BV voert dit uit volgens het exploitatiecontract 2013-2017 en de aanbesteding van de diverse investeringen. GVB Veren is, als onderdeel van het GVB, 100% bezit van de Gemeente Amsterdam.

Vervoerregio Amsterdam

Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van de Vervoerregio Amsterdam. De Vervoerregio is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten vanuit een Gemeenschappelijke Regeling rond verkeer en vervoer. De belangrijkste taken zijn opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de diverse Investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets. De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam. Per 2017 is de voormalige Stadsregio omgevormd tot Vervoerregio. Daarbij zijn de taken rond wonen en economie overgegaan naar de Metropoolregio. De komende tijd volgen nadere voorstellen over de (bestuurlijke) inrichting van de Vervoerregio. Verder wordt het Regionaal Verkeer en Vervoerplan – het uit 2004 stammende beleidsfundament van de Vervoerregio – geactualiseerd. We werken aan zoveel mogelijk kruisbestuiving met de gemeentelijke Mobiliteitsverkenning, die nu ook loopt.

De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een Rijksbijdrage (Brede Doeluitkering) van circa € 375 miljoen per jaar. De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A	Doelen 1
De Noord/Zuidlijn vanaf 2018 in beheer nemen.	
Activiteit B	Doelen 1
Infrastructuur voor het Openbaar Vervoer aanpassen en de investeringsagenda Openbaar Vervoer uitvoeren.	
Activiteit C	Doelen 1
Invloed aanwenden bij partijen als het Rijk, Vervoerregio, NS en ProRail om stedelijke doelen te behalen.	
Activiteit D	Doelen 2
De bijdrage van de Toegelaten Taxiorganisaties (TTO's) aan standplaatsmanagement krijgt vorm. TTO's betrekken we actief en maken we verantwoordelijk. Ook werken we aan een versteviging van de relatie tussen de TTO's en de chauffeurs.	
Activiteit E	Doelen 1
In 2017 voeren we een vervolgstudie uit naar de mogelijke uitbreiding van het metronetwerk.	

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- We stappen de komende jaren gefaseerd over op volledig uitstootvrije bussen. De elektrische bussen zijn niet alleen schoner, maar ook stiller en comfortabeler. In samenwerking met het GVB en de Vervoerregio Amsterdam blijven we onderzoeken welk systeem uitstootvrije bussen het beste bij Amsterdam past en bovendien betaalbaar is. Vanaf 2020 vervangt het GVB 28 bussen op vier druk bereden buslijnen in de stad (lijn 18, 22, 40 en 48) die rijden in gebieden waar de luchtkwaliteit het meest moet worden verbeterd. Daarvoor zullen we in 2018 werken aan de aanbesteding van deze bussen en de voorbereiding van de uitrol van de bijbehorende laadinfrastructuur.
- De Vervoerregio adviseren bij aanpassingen van en bij nieuwe Openbaar Vervoer-concessies in Amsterdam.
- De toegankelijkheid van bussen en trams vergroten voor gehandicapten.
- Trends signaleren en effecten van mogelijke maatregelen analyseren met verkeersonderzoeken.
- Amsterdam werkt met regionale partners samen in het Platform Bereikbaarheid MRA (Metropoolregio Amsterdam) en voor het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). In het bestuurlijk overleg over het MIRT eind 2016 hebben het Rijk en de regio afgesproken dat er een Programma Bereikbaarheid van, naar en in de MRA komt. Onderdeel hiervan is het deelprogramma Stedelijke Bereikbaarheid. Wij adviseren over het programma Bereikbaarheid en trekken het deelprogramma Stedelijke Bereikbaarheid. Bij het bestuurlijk overleg over het MIRT in het najaar van 2017 staat voor beide delen de governancestructuur en inhoudelijke aanpak op de agenda, waar we in 2018 een vervolg aan geven.
- Tevens werken we in 2018 samen en trekken we op met de Vervoerregio in onder meer de Werkgroep Verkeer en met de andere grote steden in de G4 Verkeer.

Tabel 3.3.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	196.594	72.111	74.311	74.311	74.311	74.311
Lasten	258.933	235.785	154.602	111.702	106.638	106.671
Saldo van baten en lasten	-62.340	-163.673	-80.290	-37.391	-32.326	-32.359
Onttrekking reserves	146.061	121.151	55.714	4.782	0	0
Dotatie reserves	121.900	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	24.161	121.151	55.714	4.782	0	0
Totaal	-38.179	-42.523	-24.576	-32.609	-32.326	-32.359

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Metro, tram, bus(stations) en Veren.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 74,3 miljoen. De baten bestaan uit:

- De subsidie van de Vervoerregio Amsterdam voor het beheer en onderhoud van de railinfrastructuur (€ 73,3 miljoen);
- Overige baten voor Veren (bijdrage vanuit het Stedelijk Mobiliteitsfonds) (€ 0,9 miljoen) en € 0,14 miljoen voor de spoorbaan Amsterdam-Utrecht (€ 1,0 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 154,6 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Metro en tram (€ 138,9 miljoen):
 - Gemeentelijk aandeel Noord/Zuidlijn (€ 53,7 miljoen);
 - Kapitaallasten Noord/Zuidlijn (€ 9,5 miljoen);
 - Aanloopkosten Noord/Zuidlijn (€ 7 miljoen);
 - Dagelijks onderhoud van metro, tram en kunstwerken (€ 33,3 miljoen);
 - Meerjarig Vervangingsprogramma (MVP) tram (€ 17,8 miljoen);
 - Onderhoud en beheer van metro en trams (€ 4,9 miljoen);
 - Apparaatslasten (€ 4,1 miljoen);
 - Beheer en Onderhoud van de Railinfrastructuur (BORI) (€ 2,5 miljoen);
 - Overig onderhoud railinfrastructuur (€ 2,2 miljoen);
 - Aanleg Tram waarschuwingsinstallatie (TW) bij de burgemeester Roëllstraat (€ 1,0 miljoen);
 - Overige kapitaallasten (€ 0,6 miljoen);
 - Eigenaarslasten en facilitaire zaken (€ 1,5 miljoen);
 - Overig onderzoek naar railinfrastructuur (€ 0,8 miljoen).
- Bus(station) (€ 2,8 miljoen):
 - Onderhoud straatmeubilair en borden, de lasten die worden gedekt uit de reserve voor het project IJsei worden ook op dit product verantwoord (€ 2,0 miljoen);
 - Beheer en onderhoud aan de gemeentelijke busstations (€ 0,8 miljoen).
- Veren (per saldo € 13,2 miljoen):
 - De exploitatie en het onderhoud van de veren over het IJ en het Noordzeekanaal (€ 34,1 miljoen);
 - Incidentele middelen beschikbaar voor 'Sprong over het IJ':
 - De aanschaf van een nieuw pontveer (€ 4 miljoen);
 - Een extra aanlanding IJpleinveer-Noord (€ 1,9 miljoen);
 - Extra inzet bestaande veren (€ 0,5 miljoen);
 - Betere benutting verencapaciteit door handhaving (€ 0,3 miljoen);
 - Monitoren reizigers aantallen en onderzoek veerverbindingen (€ 0,2 miljoen).
 - De veren over het IJ en het Noordzeekanaal worden gedeeltelijk ten laste gebracht aan de voorziening Veren en gedeeltelijk gedekt door een bijdrage uit het Stedelijk Mobiliteitsfonds. De onttrekking uit de voorziening is in 2018 hoog vanwege de vervanging van de Noordzeekanaalveren (-/- € 28,2 miljoen);
 - Overige lasten (€ 0,3 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 55,7 miljoen onttrokken aan reserves:

- De onttrekking aan de reserve gemeentelijk aandeel kosten Noord/Zuidlijn. Dit betreft het uitgavenritme van het project Noord/Zuidlijn, dat jaarlijks muteert met het werk dat in dat jaar voorzien wordt (€ 53,7 miljoen);
- De onttrekking voor project IJsei bedraagt (€ 2,0 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 2,2 miljoen in 2018. In 2019 en verder blijven de baten gelijk. Dit wordt veroorzaakt door:

- De BORI-subsidie is ieder jaar verschillend en voor de begroting gebaseerd op de subsidieaanvraag. In 2018 is de subsidie naar verwachting circa € 2,2 miljoen meer hoger dan in 2017 werd voorzien (€ 2,2 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 81,2 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 42,9 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en 2021 dalen de lasten vervolgens met € 5,1 miljoen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het dalen van de lasten doordat het project Noord/Zuidlijn halverwege 2018 wordt opgeleverd (€ 65,0 miljoen in 2018, € 50,3 miljoen in 2019 en € 3,4 miljoen in 2020 en verder);
- Het fluctueren van de kapitaallasten door de verlaging van het gehanteerde rentepercentage van 3,5% naar 1,3% vanaf 2018 en het activeren van een nieuw deel van de Noord/Zuidlijn (een verlaging van € 16,0 miljoen in 2018, een verhoging van € 14,5 miljoen in 2019 en een verlaging van € 0,2 miljoen 2020 en verder);
- Lagere lasten door het project aan de burgemeester Roëllstraat in 2018 wordt voltooid (een verlaging van € 0,5 miljoen in 2018 en € 1,0 miljoen in 2019);
- Lagere lasten voor het project IJsei (€ 0,3 miljoen in 2018 en € 0,6 miljoen in 2019);
- Lagere lasten doordat de verplaatsing van het IJpleinveer in 2017 is afgerond (€ 2,2 miljoen in 2018);
- Hogere lasten voor onderhoud railinfrastructuur door verschuivingen in het meerjaren-onderhoudsprogramma (€ 2,2 miljoen in 2018 en verder);
- Fluctuerende lasten door de middelen voor Sprong over 't IJ, onder andere door de toegekende voorbereidingskosten voor het metrostation Sixhaven (een verhoging van € 1,8 miljoen in 2018 en vervolgens een verlaging van € 5,4 miljoen in 2019);
- Overige lagere lasten (€ 1,2 miljoen in 2018);
- Lagere lasten voor het project IJsei (€ 1,4 miljoen in 2020 en verder).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 65,5 miljoen in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 50,9 miljoen ten opzichte van 2018 en in 2020 en verder dalen de onttrekkingen met € 4,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het fluctuerende uitgavenpatroon voor de Noord/Zuidlijn. Halverwege 2018 wordt het project Noord/Zuidlijn opgeleverd (een lagere onttrekking van € 65,0 miljoen in 2018, € 50,3 miljoen in 2019 en € 3,4 miljoen in 2020);
- Het verminderen van de onttrekkingen uit de reserve Gemeentelijk aandeel in kosten busstation/auto-onderdoorgang CS (€ 0,5 miljoen in 2018, € 0,6 miljoen in 2019 en € 1,4 miljoen in 2020).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door Rijksbezuinigingen op de bijdrage Vervoerregio daalt de kwaliteit van het Openbaar Vervoer.	Meer efficiency door samen met Vervoerregio en GVB de Openbaar Vervoer-investeringsagenda uit te voeren.
De toegelaten taxiorganisaties (TTO's) ontwikkelen zich onvoldoende als professionele organisaties.	We maken orde- en handhavingsafspraken met TTO's en handhaven vergunningen. Ook de aanpassing van het aanvraagformulier voor TTO-vergunning helpt daarbij. Daarnaast maken we een bonusbeleid om de verantwoordelijkheid voor kwaliteit te vergroten en te behouden.
Veren kunnen groeiende passagiersstroom onvoldoende aan.	Actieve monitoring van de reizigersstromen en de aanschaf van schepen over het IJ.

Beleidskaders

- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.
- Mobiliteits Aanpak Amsterdam 2030, het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030.
- Ruimtelijk Kader Hoogfrequent Spoorvervoer Amsterdam.
- Investeringsagenda Openbaar Vervoer Stadsregio, een overeenkomst met investeringen die Amsterdam en de Stadsregio Amsterdam (nu Vervoerregio Amsterdam) in de komende periode in het Openbaar Vervoer doen.
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit, de agenda die Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk houdt, met maatregelen voor meer ruimte en betere doorstroming voor voetganger, fietser, Openbaar Vervoer-reiziger en de automobilist.
- Taxiverordening Amsterdam.
- Nota Veren 2018, doorkijk naar toekomstige capaciteitsbehoefte en ontwikkeling.
- Wet Lokaal Spoor, in werking getreden op 1 december 2015; deze wet maakt de Vervoerregio Amsterdam (VRA) verantwoordelijk voor aanleg, beheer en veiligheid van lokale railinfrastructuur. VRA stelt een vervoerder aan via de OV-concessie en VRA mag een beheerder van de infrastructuur aanwijzen. Dit laatste wordt gedelegeerd aan het college van B en W van Amsterdam.
- De in 2015 vastgestelde Lijnennetvisie is het beleidskader voor het ontwikkelen van vervoerplannen. De gemeente voert overleg met vervoerbedrijven over inpassing van nieuwe vervoerplannen.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.3.2 Parkeren

Parkeren van voertuigen in de openbare ruimte, in garages en in stallingen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Parkeerdruk is onverminderd hoog, met name in Centrum, West en Zuid. Het geeft veel onnodig zoekverkeer.
- Het relatieve autobezit neemt nog steeds af. Maar het absolute aantal auto's in de stad neemt toe vanwege de groei van de stad.
- Verdichtingsopgave van de stad leidt tot meer mobiliteit. Parkeerbeleid is een belangrijk instrument om dit in goede banen te leiden. Effecten op automobilititeit moeten goed in beeld komen.
- Op sommige locaties is opheffen van straatparkeerplaatsen in de stad nodig voor meer ruimte voor fietsers en voetgangers. De opgave is om dit te doen zonder negatieve effecten op parkeerdruk en zoekverkeer.
- Amsterdammers gebruiken de fiets voor meer dan de helft van de verplaatsingen in de stad. Fiets en snorfiets worden vaker gebruikt.
- Grote wegwerkzaamheden en gebiedsontwikkeling in de stad zorgen voor nog meer druk op het wegennet en parkeerbehoefte.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

C

D

Bewoners en bezoekers kunnen voertuigen snel en veilig parkeren.*

We beperken parkeerdruk en zoekverkeer door:

- de uitvoering van het betaald parkeren;
- het stelsel van parkeervergunningen;
- het handhaven van het parkeerbeleid;
- het bouwen van parkeergarages voor vergunninghouders en P+R-plekken.

We onderzoeken welke optimaliseringsmaatregelen binnen het huidige parkeerbeleid nog mogelijk zijn. Experimenten met autodelen, parkeervergunningen of andere indeling van vergunningsgebieden worden bekeken.

In de garages Pontsteiger, Asscherkwartier en Albert Cuypgarage worden in 2018 parkeerplekken opgeleverd. Na de voorbereidingen in 2016 en 2017 beginnen wij eind 2018 met de bouw van de Willibrordusparkeergarage (investeringsbudget € 25,7 miljoen). De Willibrordusgarage biedt plaats aan ruim 200 auto's voor vergunninghouders en bezoekers. De realisatie van de parkeergarage en aanpassing van de openbare ruimte in de omgeving verbeteren de openbare ruimte, waarbij de verkeersveiligheid en leefbaarheid van het impulsgebied Van Woustraat en het Willibrordusplein substantieel verbetert voor fietsers en voetgangers, door een acceptabele parkeerdruk en een vermindering van zoekverkeer in de buurtstraatjes. De aanbesteding start in 2017 en gunning zal in 2018 plaatsvinden.

Medio 2017 wordt door het bestuur een uitvoeringsbesluit genomen voor de realisatie van de Singelgrachtgarage Marnix. Dit betreft een ondergrondse parkeergarage met circa 800 parkeerplaatsen. Van de 800 parkeerplekken in de Singelgrachtgarage worden 400 plekken ingezet voor verbetering van de openbare ruimte in stadsdeel Centrum en 400 voor verbetering van de openbare ruimte in stadsdeel West. De prioriteit in het centrumgebied ligt bij het bieden van voldoende en aantrekkelijk ingerichte openbare ruimte voor voetgangers, fietsers en kleine, schone voertuigen. Het selectief weghalen van parkeerplekken op straat is een belangrijk instrument hierbij. De aanbesteding start in 2018 en de gunning vindt naar verwachting in 2018 plaats.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Percentage gemiddelde bezettingsgraad van parkeerplaatsen in parkeerplan gebied.	92% (2013)	89,2%	89%	88%	88%	88%	88%

*Dit betreft het parkeerplan gebied centrum.

Doel 2

Activiteiten

C D

De wachtlijsten voor autoparkeervergunningen zijn 30% korter dan in 2012.

Het verkorten van de wachtlijsten is een belangrijk doel in het Parkeerplan Amsterdam 2012.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Procentuele afname van wachtlijsten ten opzichte van 2012.	p.m. (2013)	67%	32%	34%	34%	34%	34%

Doel 3

Activiteiten

A B C D E

Beter gebruik van de openbare ruimte door minder auto's en ongebruikte fietsen op straat.

In de Visie Openbare Ruimte staat dat de openbare ruimte:

- ingericht wordt op huidig en toekomstig gebruik;
- de dynamiek van de stad ondersteunt;
- duurzaam wordt ingericht en beheerd;
- overall in 2025 op verzorgd niveau wordt onderhouden en beheerd;
- een gezamenlijke opgave is.

Uit de Visie Openbare Ruimte (2017), maar ook uit het Parkeerplan (2012) en de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2016) komt de doelstelling voor meer openbare ruimte in het centrumgebied. Dat is bestemd voor verblijf, voetgangers en fietsers. De stadsdelen voeren deze plannen uit via herinrichtingen. Ook werken we verder aan de zoekgebieden voor meer ruimte door het bouwen van parkeergarages zoals in de Willibrordusstraat. Onderdeel van het Meerjarenplan fiets 2017-2022 is het aanpakken van de grootste fietsparkeerplekken. Hiervoor ontwikkelen we een gebiedsaanpak waarbij we integraal naar de inrichting van een gebied kijken. Hierbij is ook aandacht voor meer ruimte voor voetgangers door het reguleren van fietsparkeren. En waar nodig het instellen van een fietsparkeerverbod in combinatie met fietsparkeren aan de randen van het gebied. Het vorige MJP-Fiets liep tot en met 2016. We hebben toen flink gewerkt aan het fietsparkeren bij NS-stations en de Noord/Zuidlijn-stations. In deze periode zijn bijna zestienduizend nieuwe fietsparkeerplekken opgeleverd, waarvan elfduizend op stations in Amsterdam. Daarnaast zijn er nog veertigduizend fietsparkeerplekken in voorbereiding. Voor deze plekken is er een bestuurlijk besluit genomen, is er financiële dekking en is er een uitvoeringsorganisatie. Bij gebouwde stallingen geldt dat de doorlooptermijn (tussen besluitvorming en gebruik) relatief lang is. Dat geldt helemaal voor grootschalige projecten zoals het fietsparkeren bij CS en Zuidas. In 2018 worden er voor het fietsparkeren bij de NZ-lijn stations circa 3.100 fietsparkeerplekken opgeleverd. Daarvan zijn er 2.300 in pandig en 800 op het maaiveld. Daarnaast leveren we ook de fietsenstalling Beursplein naar verwachting in 2018 op. Die heeft ongeveer 1.700 fietsparkeerplekken. Verder exploiteren en beheren we de gemeentelijke parkeergarages en fietsenstallingen. We handelen verwijderde fietsen af via het fietsdepot.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Per jaar gerealiseerde fietsparkeerplekken, inclusief vervanging.	4.230 (2013)	5.536	12.500	12.500	12.500	12.500	12.500
3.2 Maximaal percentage verlaten en verwaarloosde fietsen in de rekken.	10%(2012)	6,2% (verlaten) 6,1% (verwaarloosd)	6%	5%	4%	3%	3%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten (SHPV)

Voor uitvoeren van het fiscaal parkeren (doel 1) gebruiken we het Nationaal Parkeer Register (NPR) van de coöperatie Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten (SHPV).

Het SHPV beheert namens aangesloten gemeenten het NPR. Zo kunnen we op dezelfde landelijke digitale wijze parkeer- en verblijfsrechten registreren en raadplegen voor (digitale) handhaving. Zijn parkeergarages in eigendom van de gemeente en onderdeel van een gebouwencomplex? Dan is de gemeente verplicht lid van de Vereniging van Eigenaren (VvE) voor het beheer en onderhoud van het gebouw.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **3**

Het aanbod van fietsparkeerplekken vergroten en huidige fietsparkeerplekken beter benutten.

Activiteit B

Voorkomen van verwaarloosde, ongebruikte en fout geparkeerde fietsen in de openbare ruimte.

Activiteit C

Doelen **1** **2** **3**

De capaciteit van P+R afstemmen op de vraag en het gebruik hiervan stimuleren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Totaal aantal gerealiseerde P+R-plekken.	n.v.t.	4.428	8.956	8.956	8.956	8.956	n.n.b. *

* Er is onderzoek gaande om de vraag per doelgroep te bepalen en de invloed van prijsstelling op het gebruik. Hiermee kunnen vraag en aanbod beter op elkaar worden afgestemd.

Activiteit D

Doelen **1** **2** **3**

Contracten afsluiten met parkeerexploitanten over parkeerplekken voor vergunninghouders.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal gecreëerde garageplekken voor vergunninghouders.	n.v.t.	316	1.196	186	186	216	0

Activiteit E

Doelen **3**

Nieuw ontheffingenbeleid voor stilstaan van voertuigen op het trottoir.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Voor touringcars komen er haltes aan de rand van het centrum, bijvoorbeeld aan de De Ruyterkade. Hiermee ondersteunen we parkeren buiten het centrum en vermindert de druk op het centrumgebied.
- Tegelijkertijd sluiten we het centrum af voor touringcars, zodra er een alternatief is voor het halteren van touringcars. We ontwikkelen een visie op de verdere toekomst voor de touringcars.
- Trends en ontwikkelingen signaleren bij fiets- en autoparkeren en het controleren van beleidseffecten.
- Optimaliseren en handhaving parkeren, zowel voor betaald (fiscaal) handhaven alsook voor foutparkeren.
- De garages Gooioord en Hoogoord worden in 2018 gesloopt. We richten dan het maaiveld in voor parkeren. De garages Huigenbos en Hakfort staan ook op de nominatie om gesloopt te worden, dit is gekoppeld aan de gebiedsontwikkeling.
- Efficiënter maken handhaving op foutparkeren door meer digitale handhavingsmogelijkheden te gebruiken, zoals die in de fiscale parkeerketen al worden gebruikt.
- Overleg met het Rijk over het parkeer- en verkeersbeleid van verschillende voertuigcategorieën (zoals de light electric vehicles).

- Start met nieuw parkeerbeleid voor Nieuw-West, als antwoord op de toenemende drukte.
- Na de voorbereidingen in 2016 en 2017 beginnen wij eind 2018 met de bouw van de Willibordusparkeergarage.
- In de garages Pontsteiger, Asscherkwartier en Albert Cuypgarage worden in 2018 parkeerplekken opgeleverd.

Tabel 3.3.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	414.042	225.473	226.284	226.284	225.966	225.966
Lasten	383.112	263.454	285.466	246.254	225.631	204.021
Saldo van baten en lasten	30.930	-37.981	-59.181	-19.970	335	21.945
Onttrekking reserves	114.043	163.440	184.501	143.650	123.389	103.468
Dotatie reserves	136.567	105.627	106.230	105.649	101.905	101.594
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-22.525	57.813	78.271	38.002	21.485	1.875
Totaal	8.406	19.832	19.090	18.032	21.820	23.820

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Parkeren (auto) en Specifieke vergunningen parkeren. Ook de inkomsten en uitgaven van het Stedelijk Mobiliteitsfonds en het Tijdelijk Parkeerbonds worden in dit programmaonderdeel verantwoord. Voor een toelichting op deze fondsen wordt verwezen naar de specifieke paragraaf.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 226,3 miljoen. De baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit straatparkeren (€ 196,0 miljoen). Dit zijn opbrengsten uit betaald parkeren op straat in Amsterdam (uit parkeerautomaten en Parkeer en Bel), uit vergunningen betaald parkeren op straat, naheffingsaanslagen en evenementparkeren;
- Opbrengsten uit garageparkeren (€ 28,7 miljoen). Die zijn de opbrengsten uit betaald parkeren en abonnementen in garages in de openbare stedelijke parkeergarages;
- Opbrengsten uit de Parkeren + Reizen (P+R) terreinen (€ 1,5 miljoen). Dit zijn de opbrengsten uit de (P+R) terreinen, waar bezoekers aan de rand van Amsterdam kunnen parkeren en met openbaar vervoer naar het centrum kunnen reizen.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 285,5 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Lasten voor garageparkeren (€ 30,0 miljoen). Dit bestaat uit de lasten voor beheer en exploitatie van de openbare stedelijke parkeergarages (€ 25,2 miljoen) en de incidentele lasten voor aanpak van de parkeergarages Gooioord, Hakfort, Hoogoord en Huigenbosch (€ 4,9 miljoen);
- Lasten voor de Parkeren + Reizen (P+R) terreinen (€ 1,5 miljoen). Hier staan navenante opbrengsten tegenover;
- Lasten (netto) van het Stedelijk Mobiliteitsfonds / Tijdelijk Parkeerbonds (€ 58,4 miljoen). Dit zijn lasten voor projecten die een verbetering van het bestaande verkeers- en vervoersysteem of van de openbare ruimte (inclusief groen en luchtkwaliteit) betekenen of mogelijk maken;
- Lasten voor het straatparkeren (€ 195,7 miljoen). Dit zijn lasten voor het beheer van de parkeerplekken op straat, zodat bewoners en bezoekers hun voertuigen snel en veilig kunnen parkeren.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 184,5 miljoen onttrokken aan reserves en € 106,2 miljoen gedoteerd:

- Er is voor 2018 zowel een onttrekking als een dotatie aan de reserve Tijdelijk parkeerbonds begroot (€ 41,5 miljoen). Hiermee worden de niet geraamde inkomsten en uitgaven van de bestemmingsreserve Mobiliteitsfonds geëgaliseerd;
- Er is voor 2018 zowel een onttrekking (€ 141,8 miljoen) als een dotatie (€ 63,9 miljoen) aan de Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel begroot. De voeding van de reserve wordt gevormd door de parkeeropbrengsten, de onttrekkingen worden gebruikt ter dekking van projecten die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds. De mutaties in de reserves Stedelijk Mobiliteitsfonds en het Tijdelijk Parkeerbonds worden in de aparte paragraaf Stedelijk Mobiliteitsfonds toegelicht;
- Er is voor 2018 zowel een onttrekking (€ 0,6 miljoen) als een dotatie (€ 0,5 miljoen) aan reserve Egalisatie CAN-gebied begroot en zowel een onttrekking (€ 0,6 miljoen) als een dotatie (€ 0,2 miljoen) aan reserve Tijdelijke reserve exploitatie Parkeergarages begroot. De onttrekking betreft het exploitatietekort van de Bomengarage (reserve Egalisatie CAN-gebied) en de kapitaallasten van de Piet Hein en Rokingarage (Tijdelijke reserve exploitatie Parkeergarages). De dotatie betreft onder andere de rentelasten en de bijdrage van Stadsdeel Noord.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 0,8 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere opbrengsten in 2018 door de ingebruikname van parkeergarage Rokin (€ 0,4 miljoen);
- Hogere opbrengsten in 2018 vanwege toename abonnementen, toename kortparkeerders en indexering van de abonnementen (€ 0,5 miljoen);
- Lagere opbrengsten in 2018 uit parkeren omdat er in 2017 een incidentele bate als gevolg van vrijval voorziening ontruimingskosten begroot is (€ 0,1 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 22,0 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 39,2 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de lasten met € 20,6 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 dalen de lasten met € 21,6 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten voor openbare stedelijke parkeergarages (€ 1,9 miljoen). Er is in 2018 € 4,8 miljoen meer beschikbaar dan in 2017 voor aanpak van bewonersparkeergarages (Gooioord, Hakfort, Hoogoord en Huigenbosch). Het voor 2017 incidentele budget van € 1,6 miljoen voor sloop van parkeergarages in Zuidoost is voor 2018 vervallen. Tot slot dalen kapitaallasten voor parkeergarages in verband met de verlaging van de omslagrente van 3,5% naar 1,3%;
- Hogere (netto) lasten het Stedelijk Mobiliteitsfonds / Tijdelijk Parkeerbonds (€ 20,6 miljoen). Deze hogere lasten voor projecten met betrekking tot verkeers- en vervoerssysteem of de openbare ruimte, worden gedekt door de Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel;
- Lagere lasten voor betaald parkeren (€ 0,4 miljoen). Voor het beheer van de parkeerplekken op straat zijn de lasten € 1,0 miljoen lager. Daartegenover staan hogere kapitaallasten door de oplevering van parkeerautomaten in garages (€ 0,6 miljoen).
- Het verloop vanaf 2019 wordt veroorzaakt door lasten voor projecten met betrekking tot verkeers- en vervoerssysteem of de openbare ruimte die worden gedekt door de Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel. Eenzelfde verloop is dus bij de reserves waar te nemen.

Reserves

Ten opzichte van 2017 stijgen de onttrekkingen met € 21,1 miljoen in 2018 en stijgen de dotaties met € 0,6 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 40,9 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de onttrekkingen met € 20,3 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 dalen de lasten met € 19,9 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- De ingebruikname van De Rokingarage in 2018. De kapitaallasten worden deels gefinancierd vanuit de tijdelijke reserve exploitatie Parkeergarages waardoor € 0,2 miljoen meer onttrokken wordt aan de reserves ten opzichte van 2017;
- De overige € 20,9 miljoen in 2018 en het verloop vanaf 2019 betreft de mutaties in de reserves Stedelijk Mobiliteitsfonds en het Tijdelijk Parkeerfonds. Voor een nadere toelichting op deze fondsen wordt verwezen naar de specifieke paragraaf.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
In 2020 loopt het 'Actieplan fietsparkeren bij treinstations' af. Aanvullende rijksfinanciering na 2020 is nodig om de restopgave bij de NS-stations in Amsterdam te behalen.	Lobby met partners richting Rijk.
Nieuwe inbandige fietsenstallingen leggen groot beslag op beschikbare middelen.	Meer plekken maken in rekken. Experimenteren met mogelijkheden om het totaal aantal geparkeerde fietsen terug te dringen zonder dat het aantal fietsritten afneemt (deelfietsen, beprijzen).
Inhuren van parkeerplaatsen in garages wordt na einde huurcontract duurder of onmogelijk.	Structureel opheffen van parkeerplaatsen zoveel mogelijk koppelen aan langlopende contracten, of aan compensatieplekken in gemeentelijke parkeergarages.

Beleidskaders

- Meerjarenplan Fiets 2017-2022 (vaststelling november 2017) en kader fietsparkeren.
- Nota parkeernormen fiets en scooter (vaststelling 2e helft 2017). Met normen en richtlijnen voor fiets en scooterparkeren bij nieuwbouw en functiewijziging.
- Parkeerplan 2012 – maatregelen om parkeerdruk te verlagen, wachtlijsten te verkorten en meer ruimte in de openbare ruimte te creëren.
- Plan Vernieuwing P+R – nieuw P+R-concept, waarbij we slim parkeerplaatsen inkopen en uitbreiding van P+R de vraag volgt.
- De (jaarlijkse) gemeentelijke parkeerverordening – regelgevingskader parkeerbeleid, waarin ge- en verboden rondom parkeren staan, en de typen parkeervergunningen.
- Verordening Parkeerbelastingen, met daarin tarieven voor kortparkeren en parkeervergunningen.
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit – maatregelen voor het verbeteren van de bereikbaarheid en leefbaarheid in de stad. Daarbij ligt de nadruk op scherpe keuzes (in het centrumgebied bijvoorbeeld voor voetgangers en fietsers).
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam.
- Nota Parkeernormen Auto (2017). Deze nota stelt parkeernormen vast voor nieuwbouw en transformatieprojecten in de stad. Hiermee wordt voorkomen dat de (auto)parkeervraag van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op straat wordt afgewenteld.
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam, een fonds vanuit inkomsten van het straatparkeren om de openbare ruimte en het verkeer- en vervoerssysteem te verbeteren. Het fonds bestaat uit een structurele reserve, een tijdelijke reserve en een exploitatiedeel.

Subsidies van betekenis

1. Subsidieregeling Lang Parkeren

€ 347.000

Toelichting

1. De subsidie Lang Parkeren is een regeling vanuit het Parkeerplan. Wanneer vergunninghouders uit het centrumgebied hieraan deelnemen, kunnen zij een vergoeding krijgen. Dat is als zij hun auto langer dan een dag parkeren in parkeergarages buiten het Parkeerplangebied. Deze vergoeding keren we op jaarbasis over maximaal veertig dagen uit. Zo kunnen bewoners een deel van hun vergunningtarief 'terugverdienen'.
De evaluatie is afgerond. We stelden vast dat de subsidie helpt bij de doelstelling van het parkeerplan. Het verleidt parkeerders die hun auto lange tijd niet nodig hebben om op een langparkeerlocatie te parkeren. De subsidie is daarom voor een jaar verlengd, met daarbij de afspraak de subsidie in principe jaarlijks te verlengen.

3.3.3 Verkeersmaatregelen

De openbare ruimte en infrastructuur aanpassen en verkeersstromen reguleren.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het aantal inwoners, bedrijven en bezoekers van de stad groeit. Daardoor nemen voetgangers, fietsers, openbaar vervoer, auto's, touringcars en goederenvervoer toe en daarmee de druk op de openbare ruimte.
- De groei van het toeristisch bezoek aan de stad levert vooral meer voetgangersverkeer op bij het plusnet voetganger.
- Amsterdammers gebruiken de fiets voor meer dan de helft van de verplaatsingen in de stad. Fiets en snorfiets worden vaker gebruikt en nemen daardoor meer ruimte in.
- Ook het aantal touringcars, vracht- en bestelverkeer en fietstaxi's in Amsterdam neemt toe.
- Door toepassen van digitale technologie in verkeersborden kunnen weggebruikers en reizigers zich beter informeren en kunnen overheden verkeersstromen beter meten en sturen.
- In Nederland hebben alleen Amsterdam en Rotterdam nog hardnekkige knelpunten in de luchtkwaliteit. Dit proberen we ook door verkeersmaatregelen (betere doorstroming) aan te pakken.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A C

Deelnemers aan het verkeer verplaatsen zich snel, veilig en comfortabel in, naar en door de stad.

Voor een goede doorstroming moeten we keuzes maken bij het inrichten van straten: elk vervoermiddel krijgt op een aantal geschikte routes de ruimte. Zo wordt de doorstroming uiteindelijk voor iedereen beter. In het Centrum maken we na de Munt meer routes autoluw, zoals de Knip in de Prins Hendrikkade. Daarmee krijgen voetgangers, fietsers en OV meer ruimte en de verbetert doorstroming van auto's. De grote doorgaande routes (corridors) rond het centrum worden nog belangrijker voor de doorstroming van gemotoriseerd verkeer. Dit komt door de autonome groei van het autoverkeer en het vaker autoluw maken van het centrumgebied. Hier investeren we in de technische middelen om het verkeer te monitoren en sturen (dynamisch verkeersmanagement). We behouden of verbeteren de doorstroming van het autoverkeer op het Plusnet auto, volgens het Beleidskader Hoofdnetten. Touringcars krijgen halteplekken aan de rand van het Centrum. We voeren het Meerjarenprogramma fiets 2017-2022 uit en geven fietsers meer ruimte. Dat doen we onder andere door aanleggen van bredere vrijliggende fietspaden of fietsstraten. We verbeteren de doorstroming voor de fiets op kruispunten, bijvoorbeeld door kleine infrastructurele maatregelen en regeltechnische aanpassingen. We maken nieuwe fietsverbindingen en vullen ontbrekende schakels in het netwerk in, zoals naar Zuidoost. We gaan de snorscooters met helmplicht verplaatsen naar de rijbaan. We voeren de maatregelen vanuit de Stand van Zaken-notitie Voetganger (2017) uit om de ruimte en doorstroming voor voetgangers te vergroten. Hieronder valt ook het opstellen van een indicator/streefkwaliiteit. Hiervoor houden we vanaf 2018 ook verkeerstellingen over voetgangersverkeer.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage 'plusnet' autoroutes dat voldoet aan toetswaarde voor gemiddelde trajectsnelheid uit de MobiliteitsAanpak Amsterdam (gerelateerd aan de autoroutes die gemonitord worden).	80%	86%	85%	85%	84%	84%	84%
1.2 Percentage 'plusnet' fietsroutes dat voldoet aan streefkwaliiteiten uit de MobiliteitsAanpak Amsterdam. (BBV no. 12)	87%	85%	87%	88%	89%	90%	n.n.b.
1.3 Percentage 'plusnet' voetganger dat voldoet aan streefkwaliiteit doorstroming uit het beleidskader Verkeersnetten. (BBV no. 13)	(2017)						

Doel 2

Activiteiten

Het percentage ernstige verkeersslachtoffers is in 2020 met 25% gedaald ten opzichte van 2010.

We voeren het meerjarenplan Verkeersveiligheid 2016-2021 uit. We willen meer ongevallen voorkomen door onveilige plekken veiliger te maken en risicovol verkeersgedrag te verminderen. Dit gebeurt met infrastructurele maatregelen, educatie, campagnes en handhaving. We richten ons op verbeteren van de verkeersveiligheid van doelgroepen die aandacht verdienen door hun grote aantallen in de ongevallenstatistieken of hun kwetsbaarheid. Enkele maatregelen zijn:

- Voorkomen van enkelzijdige ongevallen van fietsers. Dit door verwijderen van onnodige paaltjes (of die paaltjes beter zichtbaar maken met witte markering en ledlampjes) en met de campagne gericht op smartphonegebruik;
- Snorfiet van het fietspad naar de rijbaan met helmplicht. Snorfieters worden daardoor beter zichtbaar voor afslaande automobilisten;
- Jong leren in het verkeer. We bieden scholen een gratis afgestemd pakket verkeerseducatie aan. Deze 'Amsterdamse Verkeerslijn', uitgevoerd door het Verkeersplein Amsterdam biedt leerlingen een voortdurende leerlijn, van 0 tot 18 jaar.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1	Aantal ernstige verkeersslachtoffers per 100.000 inwoners.	120 - 100% (2010)	n.n.b.	99 - 82,5%	96 - 80%	93 - 77,5%	90 - 75%	90 - 75%
2.2	Percentage ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig*. (BBV no. 12)	9% (2015)	n.v.t.					
2.3	Percentage overige vervoersongevallen met een gewonde fietser*. (BBV no. 13)	10% (2015)	n.v.t.					

* Het Besluit Begroting en Verantwoording / de Regeling Beleidsindicatoren schrijft voor dat de indicatoren 2.2 en 2.3 opgenomen worden in de begroting en het jaarverslag van iedere gemeente, met ingang van begrotingsjaar 2017. Het ministerie van I&M heeft echter in 2009 besloten niet meer over ziekenhuisgewonden te rapporteren c.q. daar geen doelstellingen meer aan te verbinden. In plaats daarvan spreken we sinds die tijd over ernstig verkeersgewonden. Voor het stellen van doelen blijven we daarom indicator 2.1 gebruiken. Sinds 2016 ontvangen we daarvoor weer betrouwbare cijfers. Voor indicator 2.1 zijn nu cijfers t/m 2014 beschikbaar.

Doel 3

Activiteiten

De openbare ruimte is schoon, heel, veilig, toegankelijk en herkenbaar Amsterdams.

Verbeteren van het Plusnet Fiets wanneer er groot onderhoud is. In het concept Meerjarenplan Fiets 2017-2022 staat de ambitie dat alle fietspaden in 2025 zonder kuilen en hindernissen en comfortabel voor fietsers zijn. We starten met het asfalteren van de routes langs het Hoofdnet Auto waar nog tegelverharding ligt. Uitgezonderd zijn (delen van) routes:

- die op bijzondere plekken (Puccini) liggen;
- bij beeldbepalende plekken (Unesco-gebieden). Daarnaast leggen we nieuwe fietsverbindingen aan om drukke routes te ontlasten of om nieuwe ontwikkelgebieden goed te ontsluiten. In het concept MJP-Fiets staat een kaart met honderdvijftig gewenste nieuwe verbindingen.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1	Rapportcijfer van burgers voor de openbare ruimte.	6,4	6,4	6,8	7	7	7	7

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**Vervoerregio Amsterdam**

Voor de doelen 1 en 2 wordt gebruik gemaakt van de Vervoerregio Amsterdam. De Vervoerregio is een samenwerkingsverband van vijftien gemeenten vanuit een Gemeenschappelijke Regeling rond verkeer en vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de diverse Investeringsagenda's: OV, Weg en Fiets. De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam.

Per 2017 is de voormalige Stadsregio omgevormd tot Vervoerregio. Daarbij zijn de taken rond wonen en economie overgegaan naar de Metropoolregio. De komende tijd volgen nadere voorstellen over de (bestuurlijke) inrichting van de Vervoerregio. Verder wordt het Regionaal Verkeer en Vervoerplan – het uit 2004 stammende beleidsfundament van de Vervoerregio – geactualiseerd. We werken aan zoveel mogelijk kruisbestuiving met de gemeentelijke Mobiliteitsverkenning, die nu ook loopt.

De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een Rijksbijdrage (Brede Doeluitkering) van circa € 375 miljoen per jaar. De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A	Doelen 1 2 3
De belangrijkste routes voor voetgangers, fietsers, openbaar vervoer en auto's aanpassen.	
Activiteit B	Doelen 2
Aanpakken gevaarlijke kruispunten en (school)routes; inzet verkeerseducatie en onderzoek.	
Activiteit C	Doelen 1 2 3
Verkeersmanagement: weggebruikers informeren en verkeersstromen sturen. Sturing op wegwerkzaamheden door stadsregie.	
Activiteit D	
Verder gaan met het opstellen strategische visies op de Amsterdam openbare ruimte.	

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Het verkeer en de wegtunnels van Amsterdam worden vierentwintig uur per dag, zeven dagen in de week gemonitord, bediend en gestuurd.
- Bij grote evenementen als Koningsdag zorgen we ervoor dat zowel bewoners als bezoekers van deze dag kunnen genieten. Dat doen we met een mobiliteits- en crowdmanagementplan en een actiecentrum op de dag zelf. We werken ook meer aan regulier crowdmanagement op drukke plaatsen, zoals de Kalverstraat of de Wallen.
- Bij de samenvaal van wegwerkzaamheden of evenementen werken we meer met operationeel verkeersmanagement. Met Rijkswaterstaat, ProRail, provincie Noord-Holland en Vervoerregio werken we nauw samen om Amsterdam bereikbaar te houden tijdens grote werkzaamheden aan ZuidasDok, A10, A9, Centraal Station enzovoort. Dit onder de noemer Amsterdam Bereikbaar.
- We voeren de Uitvoeringsagenda Mobiliteit (UAM) uit, bijvoorbeeld:
 - Maatregelen tegen taxi-overlast in de Oude Zijde (Nieuwmarktbuurt) samen met de buurt, begin korte termijn maatregelen eind 2017;
 - Doorvoeren van Fietsstraat op de OV Binnenring - uitvoering Weteringschans deel afgerond in 2018.
- (Her)inrichtingsplannen voor de openbare ruimte uitvoeren.
- In het centrum van Amsterdam rijden of halteren alleen touringcars waarvan we hebben bepaald dat we deze toestaan. Dit om de leefbaarheid en bereikbaarheid te verbeteren.
- We voeren de maatregelen uit de Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam uit.
- Overleg met het Rijk, provincie Noord-Holland en de Vervoerregio Amsterdam over mogelijke ontwikkelingen en maatregelen om de autobereikbaarheid te verbeteren.
- Ontwikkeling visie Goederenvervoer in Amsterdam.

- Uitvoeren actieprogramma Smart Mobility: hiermee spelen we in op de belangrijkste innovaties en ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit. Denk daarbij aan de ontwikkeling van zelfrijdende auto's en slim datagebruik. We werken aan slimme verkeerslichten en mobiliteit als een service waar je voor betaalt. We werken via proeven aan beter en waar mogelijk meer integraal doelgroepenvervoer, dat aansluit bij de vraag van gebruikers met een mobiliteitsbeperking.
- Beleid ontwikkelen over de toekomstige verkeersnetwerken en gebruik daarvan in relatie tot de ruimtelijke ambities van de stad. Hoe ontsluiten we de nieuwbouwlocaties? Welke aanpassingen zijn nodig aan de bestaande infrastructuur?

Tabel 3.3.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	15.769	14.790	14.790	14.790	14.790	14.790
Lasten	45.703	115.393	50.000	34.068	33.604	33.645
Saldo van baten en lasten	-29.934	-100.603	-35.210	-19.279	-18.814	-18.856
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-29.934	-100.603	-35.210	-19.279	-18.814	-18.856

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Beheer openbare ruimte, Verkeersvoorzieningen en Specifiek Verkeersbeleid.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 14,8 miljoen. De baten bestaan uit:

- Opbrengsten voor buitenreclame (€ 12,6 miljoen);
- Vergoedingen voor schade aan de verkeersvoorzieningen (€ 1,4 miljoen);
- Bijdragen van deelnemers aan het coördinatiestelsel, een netwerk van kennis, overleggen en organisaties aangaande boven- en ondergrondse infrastructurele projecten (€ 0,8 miljoen).

Lasten

De lasten in de dit programmaonderdeel zijn € 50,0 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Verkeersvoorzieningen zoals openbare verlichting, stadsilluminatie, stadscoördinatie en verkeerssystemen (€ 30,1 miljoen);
- Beheer openbare ruimte. Dit bestaat voornamelijk uit de incidentele middelen voor het Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA, € 13,8 miljoen);
- Specifiek verkeersbeleid zoals onderzoek en advisering op het gebied van mobiliteit (€ 6,0 miljoen);
- De lasten in 2018 zijn inclusief toegekende prioriteiten voor taxi (€ 0,9 miljoen) en de versnelde ontwikkeling assetmanagement (€ 1,5 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 65,4 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 15,9 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en verder dalen de lasten met € 0,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Voor het domein Verkeersvoorzieningen dalen de lasten onder andere door het vervroegd afschrijven op de activa openbare verlichting. Deze afschrijving levert ten opzichte van 2017 een budgettaire ruimte op van € 3,3 miljoen per jaar vanaf 2018 (€ 51,6 miljoen in 2018);
- Een verlaging van de omslagrente van 3,5% naar 1,3% (€ 2,6 miljoen in 2018 en verder);
- Een toename van de lasten als gevolg van areaalontwikkeling openbare verlichting en verkeersregelinstanties (€ 0,5 miljoen in 2018 en verder);
- Een verhoging van lasten vanwege de prioriteit versnelde ontwikkeling assetmanagement (€ 0,7 miljoen in 2018);
- Overige lagere lasten in het domein Verkeersvoorzieningen (€ 2,2 miljoen in 2018);
- Lagere lasten voor het Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam (DORA) die over drie jaar zijn verdeeld (€ 7,7 miljoen minder beschikbaar in 2018 en € 13,8 miljoen minder in 2019);
- Het vervallen van de incidentele prioriteit voor de prioriteit om 200 watertappunten aan te sluiten (€ 1,2 miljoen in 2018);
- Overige lagere lasten in het domein Beheer openbare ruimte (€ 1,3 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de middelen voor het taxidossier, omdat dit een prioriteit voor 2017 en 2018 is (€ 0,9 miljoen in 2019);
- Het vervallen van de middelen voor de ontwikkeling van assetmanagement, omdat ook dit een prioriteit voor 2017 en 2018 is (€ 1,5 miljoen in 2019);
- Overige hogere lasten (€ 0,3 miljoen in 2019);
- De daling van de kapitaallasten van de investeringen in openbare verlichting (€ 0,5 miljoen in 2020).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door uitgebreide werkzaamheden aan weg en spoor (Zuidas) komen leefbaarheid en bereikbaarheid onder druk te staan.	We voeren samen met partners een probleemanalyse uit voor de komende tien jaar en stellen oplossingen voor.
Onbetrouwbare registratie van verkeersongevallen door het Rijk bemoeilijkt een degelijke beleidsvoering.	We ontwikkelen en gebruiken nieuwe methoden om verkeersveiligheid te meten, zoals de Network Safety Index.
De drukte en onveiligheid op de fietspaden neemt toe door groei aantal fietsers en snorfietsers.	De wetgever gaat het mogelijk maken dat we snorfietsers naar de rijbaan verplaatsen (met helmplicht). Afhankelijk van inwerkingtreding van de wet kan de maatregel in 2018 zijn doorgevoerd.

Beleidskaders

- Mobiliteitsaanpak 2030 is het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030.
- Beleidskader Hoofdnetten / Verkeersnetten waarin de belangrijkste netwerken voor de bereikbaarheid van en in de stad zijn aangegeven, inclusief de bijbehorende eisen en richtlijnen.
- Meerjarenprogramma Fiets 2017-2022, het nieuwe programma waarin is beschreven hoe we omgaan met de fietsers en hun fietsen, is ter consultatie voorgelegd (t/m 31 mei 2017). Vaststelling is verwacht september 2017.
- Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2016-2022, een geactualiseerd programma over de verkeersveiligheid in Amsterdam dat is vastgesteld door de gemeenteraad in 2016.
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit, de agenda houdt Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk. Concrete maatregelen die meer ruimte creëren en de doorstroming verbeteren. Voor voetganger, fietser ov-reiziger en de automobilist.

- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad.
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam, waarin voor het goederenvervoer in Amsterdam een aantal maatregelen staan om leefbaarheid, doorstroming en efficiëntere bevoorrading voor en door vervoerders en verladers te bevorderen.
- Actieprogramma Smart Mobility 2016-2018, waarmee inzicht wordt gegeven in de belangrijkste Smart Mobility ontwikkelingen en Amsterdamse projecten die daar op inspelen.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.3.4 Wegen, straten en pleinen

Openbare ruimte, infrastructuur, verlichting en verkeersregelininstallaties exploiteren, beheren, onderhouden en schoon houden.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Bewoners, bedrijven en toeristen gebruiken de openbare ruimte intensiever en voor verschillende functies. Dit leidt tot een grotere druk op het onderhoud en de reiniging van de openbare ruimte.
- De wet- en regelgeving (Bouwbesluit, Tunnelwet) stelt hogere (veiligheids)eisen aan de bruggen en tunnels.
- Door klimaatverandering, strengere milieuregelgeving en de eindigheid van fossiele energiebronnen is het belang van duurzaamheid toegenomen.
- Door extra beschikbare middelen kan achterstallig onderhoud worden weggewerkt (DORA: Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam, € 40 miljoen in 2017/2018 en 1Amsterdam Heel en Schoon).

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten A C E

De openbare ruimte en de infrastructuur zijn verzorgd.

We willen naar niveau 'verzorgd' voor het onderhouden en schoonhouden van onze eigendommen in de openbare ruimte, volgens het beleidskader 1Amsterdam Heel en Schoon (2017). 1Amsterdam Heel en Schoon vormt de basis voor de nieuwe stadsbrede systematiek voor het onderhoud en de reiniging van de stad. Er is vanaf 2017 vanuit het Aanvalsplan Schoon Amsterdam 2017 structureel € 11,2 miljoen extra beschikbaar voor het op niveau 'verzorgd' schoonmaken van de stad. Met het Aanvalsplan Schoon Amsterdam 2017 werken we vanaf 2017 stadsbreed aan verbetering van de dienstverlening. Slimmer, zichtbaarder en innovatiever schoonmaken, waarbij we stadsbreed samenwerking zoeken met bewoners, ondernemers en bezoekers. Dit betekent o.a. extra veeginzet, in de vorm van Plus-teams, om intensief gebruikte en druk bezochte delen van de stad schoner te houden. We positioneren meer afvalbakken zichtbaar en herkenbaar in het straatbeeld om zo het gebruik van deze voorzieningen te vergroten. En ook intensiveren we de schoonmaak tijdens grote evenementen. De aangebrachte focus en vernieuwing in de aanpak geeft als resultaat dat na de twee kwartalen in 2017 20 van de 22 gebieden op het gewenste niveau verzorgd zitten en alle evenementen, waaronder Koningsdag en Pride Amsterdam binnen 24 uur schoon waren. Met de ervaringen in 2017 met een stadsbrede aanpak van zwerfafval en vervuiling komt er in 2018 een meerjarenplan Schoon. De inzet van € 40 miljoen extra in 2017 en 2018 leidt tot het terugdringen van de achterstand op het onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies (DORA). Het betreft vooral gebieden in de stadsdelen buiten de ring, boven het IJ en het Amsterdamse Bos. In de nieuwe opzet van het beleidskader Puccinimethode komt ook rain-proof en het straatmeubilair. Daarmee is een apart handboek blauw en paars niet meer nodig. We maken in deze periode:

- het beleidskader Puccinimethode (vaststelling gepland voor begin 2018);
- het aangepaste (technische) Handboek Rood;
- het nieuwe handboek Groen. Tegelijkertijd verbeteren we de invoering daarvan. Dit geeft minder afwijkingen van de Puccinimethode, of juist goedkeuring van de Commissie Puccinimethode vooraf.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage kilometer van de wegen op beheerniveau sober.	100% (2013)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
1.2 Rapportcijfer voor de wegkwaliteit volgens weggebruikers.		Niet gemeten in 2016	6,5	6,5	6,5	7	7

Doel 2

Activiteiten A B C D

De infrastructuur is zo min mogelijk buiten gebruik.

Meerjareninvesteringsprogramma: door opstellen van een meerjarige overkoepelende programmering van werkzaamheden prioriteren en optimaliseren we projecten in de gebieden. Met het opstellen van het uitvoeringsprogramma beperken we de overlast voor inwoners en gebruikers. Dat gebeurt door af te stemmen tussen stad en de stadsdelen en andere partijen die werken in de openbare ruimte.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage van de tijd dat tunnels in gebruik zijn.	98,5% (2014)	98,9%	98%	98%	98%	98%	98%

Doel 3

Activiteiten

A C E

De infrastructuur wordt kostenefficiënt beheerd.

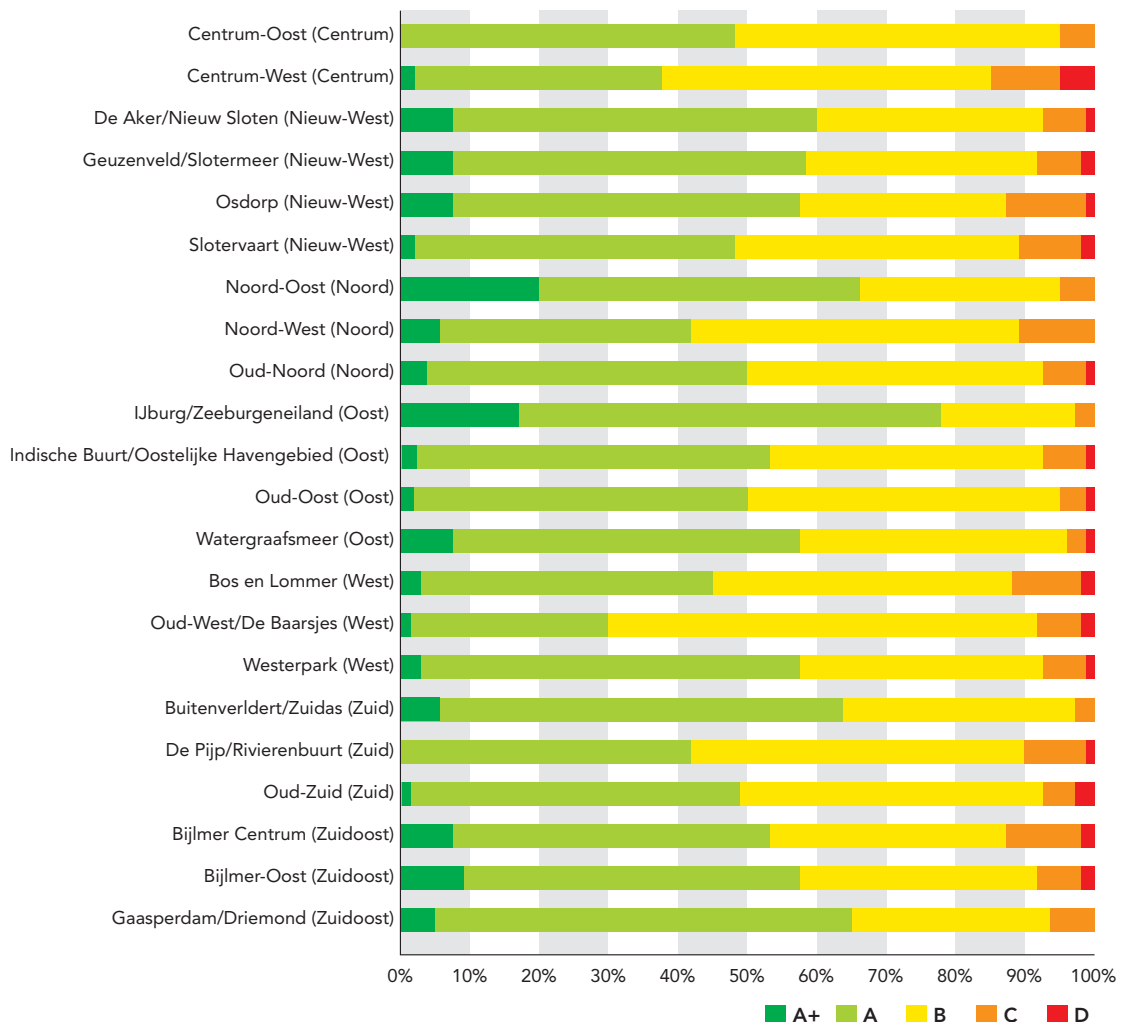
In 2018 gaan we verder met de doorontwikkeling we de kostenkengetallen en indicatoren. Zo ontstaan er structurele kostenreeksen per kwaliteitsniveau. In 2018 nemen we het totaal van investeringskosten, onderhoudskosten en beheer-kosten (Life Cycle-kosten) mee als beslis criterium bij investeringen. We werken doelmatiger door af te stemmen met de stadsdelen over de uitvoering en door gezamenlijke aan te besteden. In 2017 is gestart met de assets wegmeubilair en speeltoestellen ook onder het assetmanagementbeheersysteem te brengen. Afronding staat gepland voor medio 2018.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Beheer- en onderhoudskosten per vierkante meter weg in euro's. *		€ 1,38	€ 1,82	€ 1,82	€ 1,82	€ 1,82	€ 1,82

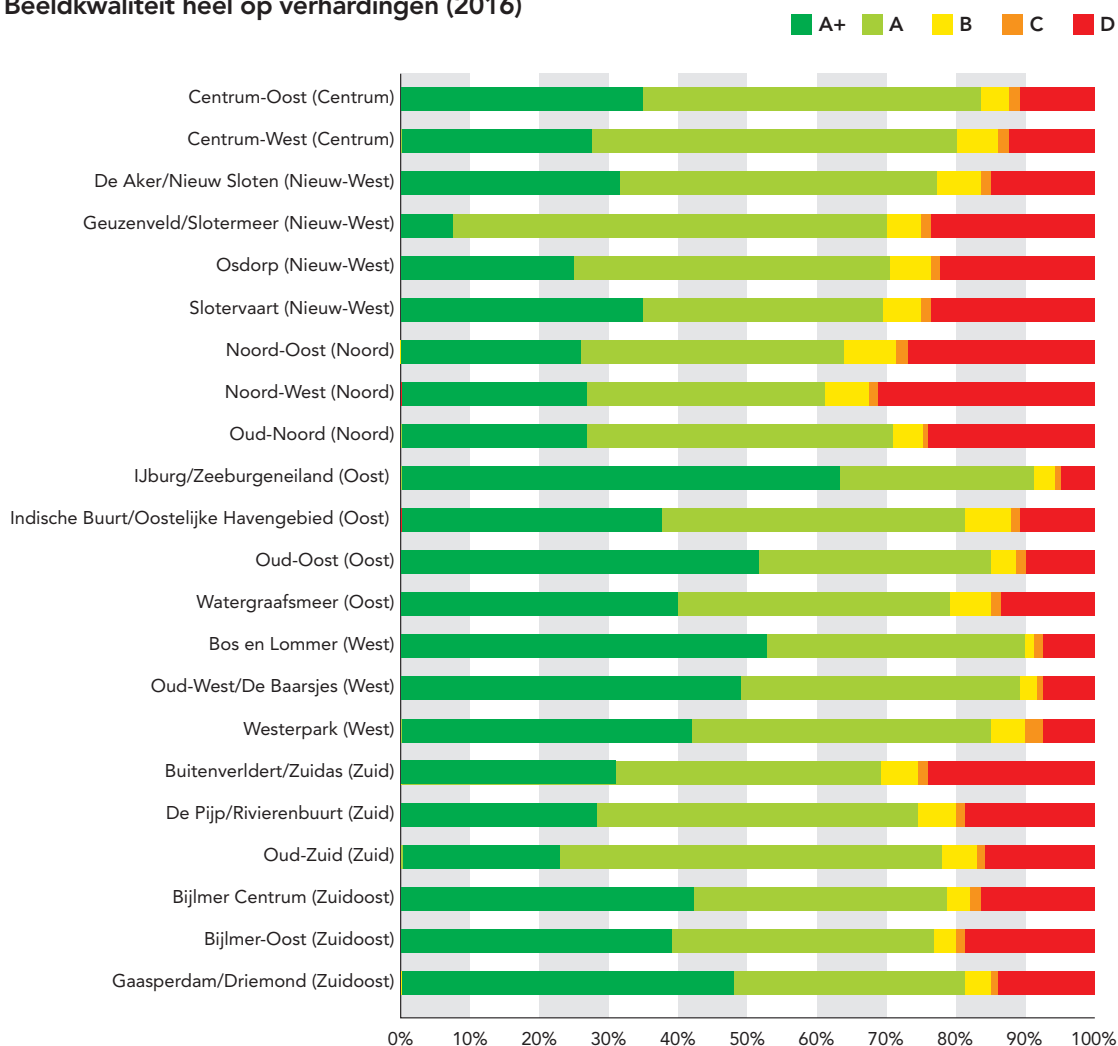
* De omvang van het werkenpakket en daarmee de kosten kunnen van jaar tot jaar verschillen. Daardoor kan ook de realisatiewaarde van deze indicator fluctueren in de tijd.

In het Beleidskader '1Amsterdam Heel en Schoon' (2017) is verder afgesproken dat indicatoren voor schoon, verhardingen en groen worden opgenomen in de begroting. Per gebied geven we het kwaliteitsniveau van het areaal voor schoon, verhardingen en groen aan. Onderstaande grafieken geven de kwaliteit weer per gebied voor schoon en verhardingen in 2016. Voor groen waren er in 2016 nog geen uniforme kwaliteitsmetingen over de hele stad. De begrotingsindicator voor groen zal in de volgende begroting voor het eerst worden gepresenteerd (over het jaar 2017).

De ambitie is dat alle 22 gebieden er verzorgd bij liggen. Voor het onderhoud van de verhardingen en groen in 2025 en voor het schoonhouden van de stad eind 2017. Een gebied is verzorgd wanneer de C- en D-scores rechts van de 90%-lijn liggen. In de grafiek schoon is bijvoorbeeld circa 95% van het areaal van Centrum-Oost op het schoonheidsniveau A of B, en circa 5% op schoonheidsniveau C.

Schoonheidsscores grof zwervafval op verhardingen/gras-gazon/beplanting (2016)

Beeldkwaliteit heel op verhardingen (2016)

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Door assetmanagement sturen we beter op prestaties, kosten en risico's. We zetten invoering van assetmanagement en de inbedding bij alle organisatieonderdelen die assets beheren voort.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage van basis-areaalgegevens (per type infrastructuur) dat compleet is.	n.v.t.	60%	90%	90%	90%	95%	95%

Activiteit B

Doelen 2

Risicogestuurde planning van beheer vanuit totale kosten levensduur bij arealen. In plaats van budget-gestuurd wegen we af op risico's voor het functioneren van de objecten, life cycle kosten en overkoepelende programmering van de werkzaamheden.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal arealen (typen infrastructuur) waarbij assetmanagement volledig wordt gebruikt.	0 (2014)	2	6	8	8	8	8

Activiteit CDoelen **1** 2 3

Het aspect duurzaamheid nemen we mee in het assetmanagement. In de instandhoudingsplannen voegen we een paragraaf duurzaamheid toe. Zo besteden we nadrukkelijk aandacht aan duurzaamheid bij beheren en onderhouden van de assets.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal onderhouds- en vervangingsprojecten waarbij duurzaamheidsmaatregelen worden ingezet.	0% (2014)			70%	80%	95%	95%

Activiteit D

Doelen 2

Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt. We voeren projecten die grote overlast voor de omgeving en voor de bereikbaarheid van de stad geven versneld uit. Zo beperken we de overlast.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Beheer- en onderhoudsprojecten waarbij 6 x 12 uur wordt gewerkt.	0% (2014)	>2		95%	95%	95%	95%
D.2 Percentage afwijkingen op het hoofdnet van het kader 'sneller werken'.	n.v.t.		0%	0%	0%	0%	0%

Activiteit E

Doelen 1 3

Werken volgens de Puccini-methode. Bij het materiaalgebruik passen we de Puccinimethode toe. Deze Amsterdamse standaard zorgt voor een samenhangend (straat)beeld dat past bij de stedenbouwkundige structuur.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Uitwerken en implementeren van de Puccini-methode.	n.v.t.	n.n.b.		Groen vastgesteld, Rood actualisatie			

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Slagvaardig werken in de Openbare Ruimte (SWOR): dit betekent dat we capaciteit en middelen inzetten daar waar het ertoe doet in de stad. Op niveau brengen en houden van de kwaliteit van de openbare ruimte vraagt niet in ieder gebied dezelfde inzet. Het werkgebied van medewerkers is de hele stad Amsterdam en niet langer enkel het stadsdeel. We kunnen het beter en efficiënter uitvoeren van beheertaken structureel waarborgen door stapsgewijs naar een andere organisatie toe te groeien. En daarmee kunnen we de besparingsopgave van € 30 miljoen behalen.
- We werken in 2018 verder aan verschillende projecten, waaronder drie beeldbepalende in het centrum van de stad. Bij het Centraal Station is het project de Entree (€ 154 miljoen) in 2017 aanbesteed en start in 2018 de uitvoering met het verdiepen van de Westertoegang. We maken in het voorjaar het Prins Hendrikplantsoen autoluw door het aanbrengen van de knip. Het project de Rode Loper, de herinrichting tussen Prins Hendrikkade en Cornelis Troostplein (€ 127 miljoen), rondt in 2018 de deelprojecten Beursplein en Vijzelgracht af. Het project Leidseplein (€ 73 miljoen) tenslotte heeft in 2017 het werk aan de Westkant van het plein opgeleverd en start in 2018 met de herinrichting van het Kleine Gartmanplantsoen en de bouw van de ondergrondse fietsenstalling.

- We willen alle tunnels aan de tunnelveiligheidseisen laten voldoen, waaronder wetgeving. We investeren daarom fors in de renovatie van installaties en het nemen van veiligheidsmaatregelen. Dit is een meerjarig programma waarin we aan de IJ-tunnel, Piet Hein-tunnel, Arenatunnel en de verkeerscentrale werken. Zo renoveren we de Piet Hein-tunnel grootschalig. Na een uitvoeringsbesluit eind 2017, wordt het werk in 2018 aanbesteed en gegund. De uitvoering vindt plaats in 2019. De renovatie kost naar verwachting circa € 47 miljoen.
- We willen de bruggen laten voldoen aan de zwaardere veiligheidseisen (Bouwbesluit 2012). Daarvoor werken we verder samen met G4-gemeenten en provincies. En werken we verder aan een Toetsingskader Constructieve Veiligheid (2019) en toetsing van bestaande bruggen aan constructieve veiligheid.
- Voor het project Centrale Object Bediening (COB) sluiten we in 2018 ongeveer acht bruggen aan op de centrale bediening bij Waternet. In 2018 wordt een volgende reeks brugwachtershuisjes in gebruik genomen als hotelaccommodatie.
- Voor 2018 staat het volgende groot onderhoud of vervanging geprogrammeerd:
 - bruggen en viaducten, onder andere:
 - Oosterdoksbrug;
 - Walter Süskindbrug;
 - Bullebakbrug;
 - Bullebaksluis.
 - kades:
 - Marnixkade, gelegen langs de Singelgracht;
 - Jacob-Catskade gelegen langs de Kattensloot.
 - wegen, onder andere:
 - President Allendelaan;
 - Nassaukade tussen Hugo de Grootkade en Tweede Hugo de Grootstraat;
 - Singel tussen Spuistraat en Muntplein;
 - Kattenburgerstraat geheel inclusief fietspad;
 - Buitenveldertselaan;
 - IJdoornlaan.
- We voeren reconstructies van wegen uit, waaronder in 2018: Amstelveenseweg (investeringsbudget € 16,6 miljoen) en de Hobbemakade (investeringsbudget € 2,3 miljoen). De doorstroming van het autoverkeer en het openbaar vervoer op de Amstelveenseweg is onvoldoende. Daarnaast is de verkeersveiligheid van de fietser in het geding: de weg is ingericht als een 50 km/u weg, maar niet over het gehele traject liggen vrijliggende fietspaden. De Hobbemakade is in 1970 aangelegd. Onderzoek wijst uit dat de weg technisch gezien aan het einde van haar levensduur is.
- De herinrichting van de De Ruijterkade West is in uitvoering. Het project betreft de herinrichting en verbreding van de kade, waardoor ruimte ontstaat voor een breed tweerichtingsfietspad aan de kade, een servicestrook voor touringcars en riviercruises, een voetpad en een dubbele bomenrij. Naar verwachting is het project in de eerste helft van 2018 gereed.
- Het voet- en fietspadenprogramma 2018 is nog niet in detail bekend. Hierin zit onder andere het verbreden van het Piet Kranenbergpad (fiets en voetganger) tussen Amsterdam Olympisch stadion en Zuidas, onderdeel van de Sportas-route naar Amsterdamse Bos/Amstelveen (€ 3,8 miljoen). 2018 zal verder in het teken staan van inlopen van achterstallig onderhoud op voet- en fietspaden. Daarnaast zetten we een aantal fietspaden, dat toe is aan onderhoud, om van tegels naar asfalt. Dit gaat onder andere om delen van fietspaden op de Burgemeester Roëllstraat, Jan van Galenstraat en de Spaarndammerdijk.
- In 2018 zetten we het LED-transitieprogramma voort. De ongeveer 20.000 armaturen met hoge vermogens vervangen we door LED. Dat doen we na de aanbesteding van aannemers en LED-armaturen. Die is mogelijk eind 2017 afgerond. We gaan ook versneld starten met het voorbereiden van de vervanging van de lagere vermogens openbare verlichting door LED. Dat is na het besluit van de gemeenteraad bij de Voorjaarsnota 2017 over de vervroegde afschrijving van (delen van) het areaal openbare verlichting.

- Vanwege de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn moeten we in 2018 veel verkeersregelininstallaties wijzigen vanwege de nieuwe dienstregeling voor en tram en bus. Dit moet naast het reguliere programma voor vervanging en aanpassing van verkeersregelininstallaties.
- In 2018 zal de nieuwe milieuzone operationeel zijn voor:
 - dieseltaxi's;
 - touringcars;
 - autobussen;
 - snorfietsen;
 - brommers;
 - scooters.

Tabel 3.3.4 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	1.643	22.983	22.748	22.816	22.909	22.909
Lasten	54.695	148.381	100.291	88.061	81.673	78.129
Saldo van baten en lasten	-53.052	-125.397	-77.542	-65.245	-58.764	-55.220
Onttrekking reserves	5.727	43.837	26.197	21.673	16.601	14.014
Dotatie reserves	13.317	12.694	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-7.590	31.143	26.197	21.673	16.601	14.014
Totaal	-60.642	-94.254	-51.346	-43.572	-42.163	-41.205

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Groot onderhoud en vervanging, Kades, bruggen en tunnels, Dagelijks onderhoud en beheer en Straatreiniging en gladheidsbestrijding.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 22,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De omzet van het Materiaalbureau (€ 10,9 miljoen);
- Bijdragen van derden, zoals subsidies van de Vervoerregio Amsterdam, aan projecten en vergoedingen voor in opdracht van derden uitgevoerde werkzaamheden aan wegen, straten en pleinen (€ 11,8 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 100,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Beheer en onderhoud van de stedelijke infrastructuur (€ 77,0 miljoen). Dit betreft onderhoud en beheer aan wegen en pleinen van de stad (€ 31,1 miljoen), bruggen (€ 19,2 miljoen), tunnels (€ 11,3 miljoen) en kades (€ 4,4 miljoen). Dit zijn budgetten voor regulier onderhoud en voor vervangingsinvesteringen met een omvang lager dan de activeringsgrens van € 5 miljoen. Daarnaast zijn er lasten (€ 10,9 miljoen) die gedekt worden door bijdragen en vergoedingen van derden;
- Bestrijding van gladheid door winterse omstandigheden (€ 1,9 miljoen);
- Straatreiniging: het Aanvalsplan Schoon Amsterdam (€ 11,1 miljoen);
- De kosten van het Materiaalbureau (€ 10,4 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 26,2 miljoen onttrokken aan reserves:

- Aan de reserve Leidseplein wordt in 2018 € 3,5 miljoen onttrokken. Deze reserve dient ter dekking van kosten voor de herinrichting van het Leidseplein en omgeving;
- Aan de reserve Rode Loper wordt in 2018 € 5,1 miljoen onttrokken. Deze reserve dient ter dekking van kosten om de openbare ruimte rond de vier nieuwe stations van de Noord/Zuidlijn in stadsdelen Centrum en Zuid opnieuw in te richten;
- Aan de reserve Stationseiland / De Entree wordt in 2018 € 8,8 miljoen onttrokken. Deze reserve is ter dekking van de projectkosten voor Stationseiland / De Entree;
- Aan de reserve Beheer Stedelijke Infrastructuur wordt, voor meerjarige projecten onder de activeringsgrens van € 5 miljoen, € 8,8 miljoen onttrokken.

Ontwikkelingen

Baten

De baten in dit programmaonderdeel hebben geen significante financiële ontwikkelingen.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 48,1 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 12,2 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de lasten met € 6,4 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 dalen de lasten met € 3,6 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere lasten in 2018 als gevolg van verlaging van de omslagrente van 3,5% naar 1,3% (€ 9,0 miljoen);
- Lagere lasten in 2018 door de taakstelling in het kader van slagvaardig werken in de openbare ruimte (SWOR) (€ 5,0 miljoen);
- Lagere lasten in 2018 door het wegvallen van de eenmalige lasten in 2017 (€ 23,4 miljoen) vanwege de afboeking van activa in het kader van de schuldaflossing op tunnels en bruggen;
- Lagere lasten in 2018 bij de projecten Rode Loper, Stationseiland, Leidseplein en diverse vervangingsprojecten stedelijke infrastructuur (€ 17,7 miljoen). Deze lagere lasten hangen samen met het uitgavenritme van de projecten en resulteren in lagere onttrekkingen aan de bijbehorende reserves;
- Hogere lasten in 2018 incidenteel vanwege de toegekende prioriteit voor constructieve veiligheid (€ 5,3 miljoen);
- Lagere lasten door het wegvallen van de incidentele extra middelen in 2017 (€ 1 miljoen) voor het Aanvalsplan Schoon Amsterdam;
- Hogere lasten in 2018 vanwege de overheveling van de budgetten voor oevers en sluizen van programma 8 Duurzaamheid en Water naar programma 3 Verkeer en Infrastructuur (€ 5,5 miljoen). Vrijwel alle infrastructurele assets vallen onder programma 3. Alleen de oevers en sluizen vielen tot en met 2017 onder programma 8 Duurzaamheid en Water. Zoals beschreven in de nota 1Amsterdam Heel & Schoon dienen budgetten flexibel inzetbaar te zijn over verschillende assets, zodat de middelen voor oevers en sluizen daarom met ingang van de Begroting 2018 opgenomen zijn in programma 3;
- Hogere lasten door diverse kleinere mutaties (€ 1,7 miljoen), waaronder overdracht op afstand bedienbare bruggen van Programma 8 Duurzaamheid en Water naar dit programma (€ 1,4 miljoen), lagere lasten door verdeling indirecte kosten (€ 1,0 miljoen), hogere lasten voor areaalontwikkeling bruggen (€ 0,3 miljoen), gladheidsbestrijding (€ 0,4 miljoen) en voor het onderhoud van de Spaarndammertunnel (€ 0,6 miljoen);
- Lagere lasten (€ 4,7 miljoen) vanwege een nog in te vullen taakstelling voor slagvaardig werken in de openbare ruimte (SWOR) van € 5,4 miljoen, waarvoor in 2017 voor € 6,2 miljoen en in 2018 voor € 1,4 miljoen ingroei beschikbaar is gesteld;
- In 2019 dalen de lasten vanwege het wegvallen van de incidentele middelen voor constructieve veiligheid (€ 5,3 miljoen);

- Het verloop vanaf 2019 wordt verder verklaard door het wisselende uitgavenritme bij de projecten Rode Loper, Leidseplein en diverse vervangingsprojecten stedelijke infrastructuur bij projecten. Met deze lagere lasten gaat een lagere onttrekking aan de reserves Rode Loper en de reserve Beheer Stedelijke Infrastructuur gepaard. Ook in 2020 en 2021 dalen de uitgaven op deze projecten verder met € 5 miljoen respectievelijk € 2,5 miljoen en daarmee ook de onttrekkingen.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 17,6 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 12,7 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 4,2 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de onttrekkingen met € 5,1 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 dalen de onttrekkingen met € 2,6 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het wisselende uitgavenritme bij de projecten Rode Loper, Leidseplein en diverse vervangingsprojecten stedelijke infrastructuur bij projecten (zie ook lasten).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Streven naar kostenbesparingen kan conflicteren met goed onderhoud van infrastructuur.	We voeren de sturingsfilosofie Assetmanagement in voor beheer en onderhoud.
Verder professionaliseren van de bedrijfsvoering en opdrachtverstrekking vraagt veel van de organisatie.	Gefaseerd invoeren over meerdere jaren, integrale aansturing, zo nodig areaal- of locatiegewijs.
Toenemend gebruik van de openbare ruimte geeft hogere beheerkosten en/of lagere kwaliteit.	Verkeersmanagement, spreiden gebruik, passende materiaalkeuze, areaalsystematiek ingevoerd per 2018: bekostiging van terugkerende werkzaamheden.

Beleidskaders

- In het Beleidskader "1Amsterdam Heel en Schoon" (2017) zijn de principes en voor onderhoud, reiniging en assetmanagement opgenomen.
- Wet Aanvullende Regels Veiligheid Wegtunnels (WARVW 2006, 2013, nieuwe versie komt in 2019) en Bouwbesluit 2012.
- Puccinimethode: bevat inrichtingsprincipes en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte.
- Beleidskader Hoofdnetten (2005). Hierin staan de beleidskaders voor het hoofdnet Auto.
- Beleidskader Verkeersnetten (2017), ter vervanging van het beleidskader Hoofdnetten uit 2005, waarin de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda staan uitgewerkt met daarbij een afwegingskader bij conflicterende belangen.
- 1 Stad 1 Opgave (maatregel Koopmanschap: 7 Puccini en 8 Inkoop Grond, Weg en Waterbouw).
- Beleidskader Verlichting (2017): definieert de rol van verlichting in Amsterdam en stelt de kaders waarbinnen de gemeente haar taken ten aanzien van de verlichting uitvoert.
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambitie geformuleerd en principes uitgewerkt om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad.
- Stedelijk Kader Buitenreclame (2016), bepaalt de randvoorwaarden voor het toestaan van reclame in de openbare ruimte.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie

Kwaliteit van groen realiseren voor een concurrerende, aantrekkelijke en leefbare stad.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Parken en groen in de woonomgeving worden intensiever gebruikt, en steeds meer gewaardeerd.
- De biodiversiteit neemt toe doordat we ecologische knelpunten oplossen en steeds vaker natuurinclusief bouwen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1	Activiteiten	A	B

Investeren in kwaliteit en spreiden van de druk op de stadsparken en het Amsterdamse bos.

Herinrichten van stadsparken of delen daarvan om intensiever gebruik te accommoderen. Door bijvoorbeeld:

- basisvoorzieningen te plaatsen (zoals toiletten, watertappunten, horeca en voorzieningen om te bewegen)
- te investeren in passende beplanting en;
- door de padenstructuur aan te passen;
- te investeren in stadsparken in de ringzone en buiten de ring zoals het Rembrandtpark en Noorderpark;
- toegankelijkheid van stadsparken te verbeteren door te investeren in entrees;
- grasvelden te verbeteren waardoor het veld het gehele jaar intensief kan worden gebruikt.

Bij het herinrichten van parken houden we rekening met de bodemomstandigheden.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Aantal stadsparken dat (gedeeltelijk) is heringericht ten opzichte van 2014, waardoor ze uitnodigen tot intensiever gebruik.	0 (2014)	2	4	8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Nb. Prognose voor de jaren na 2018 voor activiteiten/indicatoren die worden bekostigd het incidentele middelen (prioriteiten) zijn vanaf 2019 op nul gezet. Alleen als de doorwerking van het beleid wordt verwacht, is de streefwaarde op de betreffende indicator gehandhaafd.

Doel 2	Activiteiten	A

Meer groen in de buurt, inclusief groene daken voor een prettig leefklimaat, hittebestendigheid en regenbestendigheid.

Meer buurtgroen helpt bij verbeteren van klimaatbestendigheid, gezondheid, educatie, biodiversiteit en stadslandbouw. De mogelijkheid van het daklandschap voor groene daken benutten we beter. In de aanpak van de openbare ruimte verbeteren we de klimaatbestendigheid van de stad door groen in te zetten en groene daken leggen we aan met waterbergende functie. Bewoners kunnen in de openbare ruimte met subsidie uit de Groengelden groene initiatieven uitvoeren. Ook is er vanaf 2017 structureel jaarlijks € 2 miljoen voor Groen in de buurt bijgekomen door amendement nr. 1357 Groen in de buurt. Dat bedrag is voor groene initiatieven en voor begeleiding van de initiatieven.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aantal buurtparken dat is toegevoegd aan de openbare ruimte ten opzichte van 2014.	0 (2014)	7	22	35			

Doel 3

Activiteiten

Maken van een kwaliteitsslag in dierenwelzijn.

Zwerfdieren vangen we op in de stad. We geven voorlichting en educatie voor een bewuste aanschaf van huisdieren. Zo willen we het aantal zwerfdieren verminderen en dieren sneller met hun eigenaar herenigen. Daarnaast lobbyen we bij het rijk om chipregistratie ook bij katten te verplichten. Door de uitvoering van de Agenda Dieren verankeren we dierenwelzijn steeds meer in gemeentelijk beleid. In 2018:

- Is handhaving op dierenwelzijn een van de stedelijke prioriteiten;
- Krijgt de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima (ADAM)-regeling een vervolg;
- Ronden we de fysieke verbeteringen op kinderboerderijen af;
- Geven we gericht voorlichting over de uitgevoerde en nog lopende acties.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	40% (2010-2014)	44%	45%	50%	50%	50%	50%
3.2 Percentage zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	15% (2010-2014)	17%	20%	20%	20%	20%	20%
3.3 Aantal zwerfhonden dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	150 (2010-2014)	97	150	150	150	150	150
3.4 Aantal zwerfkatten dat door de asielen met de eigenaar kan worden herenigd.	225 (2010-2014)	184	225	225	225	225	225
3.5 Percentage honden uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	73%	90%	90%	90%	90%	90%
3.6 Percentage katten uit het asiel herplaatst.	90% (2010-2014)	58%	90%	90%	90%	90%	90%
3.7 Aantal honden uit het asiel herplaatst.	250 (2010-2014)	247	250	250	250	250	250
3.8 Aantal katten uit het asiel herplaatst.	1.200 (2010-2014)	996	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

De gemeente Amsterdam neemt deel aan vijf recreatieschappen:

1. Groen Gebied Amstelland;
2. Het Twiske/Waterland;
3. Spaarnwoude;
4. Recreatieschap Vinkeveense Plassen;
5. Goois Natuurreservaat.

Recreatieschappen bestaan al ruim dertig jaar, en moeten recreatie in de buitengebieden bevorderen. De buitengebieden zijn een aanvulling op de stadsparken en het buurtgroen. Wij zijn bezig met een uittredingstraject uit het recreatieschap Vinkeveense Plassen en het Goois Natuurreservaat. Het betreft gemeenschappelijke regelingen waaraan ook de provincie en buurgemeenten deelnemen.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2

Het doelgericht inzetten van de groengelden voor stadsparken, voor buurtinitiatieven, en voor verbetering klimaatbestendigheid en de regeling groene daken om groen te ontwikkelen en te verbinden.

Activiteit B

Doelen 1

Oplossen van knelpunten in de ecologische structuur, zoveel mogelijk plant- en diervriendelijk groenbeheer.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal knelpunten.	80 (2015)	22	21	24	n.v.t.		

Activiteit C

Subsidie voor groene daken, stimuleren 'natuurinclusief' bouwen.

Activiteit D

Doelen 3

Hulp aan huisdieren van minima.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal consulten/behandelingen van huisdieren van minima voor gereduceerd tarief bij een dierenarts (stadspasjaar van september t/m augustus opvolgende jaar).	0 (2014)	1.950	3.500	5.000	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit E

Doelen 3

Uitvoeren Agenda Dieren; kennis over dierenwelzijn vergroten via voorlichting, inzet handhaving op dierenwelzijn en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezonde gevolgen van voeren.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Meewerken aan het beheer en beleid van recreatiegebieden, Groen Gebied Amstelland, Het Twiske en Spaarnwoude.
- Opstellen lijst monumentale bomen en instellen adviescommissie daarvoor. Ook in 2018 voeren we de besteding van de middelen in het herplantfonds uit.
- Invoeren van Puccini-methode om de openbare ruimte in te richten, inclusief de Groene Puccini.
- Subsidie verstrekken aan dierenwelzijnsorganisaties, Artis en de Hortus.

Tabel 3.3.5 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	7.060	524	524	524	524	524
Lasten	23.499	37.781	18.147	14.784	14.659	15.335
Saldo van baten en lasten	-16.439	-37.256	-17.623	-14.260	-14.135	-14.810
Onttrekking reserves	1.030	3.502	1.006	0	0	657
Dotatie reserves	2.748	2.300	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-1.718	1.202	1.006	0	0	657
Totaal	-18.158	-36.055	-16.617	-14.260	-14.135	-14.153

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Het programmaonderdeel bestaat uit de volgende producten: Openbaar groen en Overig groen en recreatie.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,5 miljoen. De baten bestaan uit:

- Inkomsten van het Amsterdamse Bos. Dit zijn voornamelijk huuropbrengsten en gebruikersvergoedingen voor evenementen (€ 0,5 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 18,2 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Openbaar groen (€ 11,4 miljoen)
 - het beheer van het Amsterdamse Bos (€ 4,8 miljoen);
 - het beleidsbudget openbare ruimte (€ 1,1 miljoen);
 - de bijdrage aan recreatieschappen (€ 2,3 miljoen);
 - groen in de buurt (amendement 1357, € 2 miljoen);
 - het kappen, snoeien en herplanten van Canadese populieren (€ 1,2 miljoen);
 - de groengelden (€ 12,7 miljoen) zijn opgenomen bij het Stedelijk Mobiliteitsfonds.
- Overig groen en recreatie (€ 6,85 miljoen)
 - de subsidies aan Artis (€ 3,85 miljoen) en Hortus (€ 0,5 miljoen);
 - Kapitaallasten (€ 0,4 miljoen);
 - dierenwelzijn, inclusief de prioriteit van € 1 miljoen uit het coalitieakkoord (€ 2,1 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 1,0 miljoen onttrokken aan reserves:

- Voor de dekking van de onderhoudslasten van het recreatieschap Vinkeveense Plassen is een reserve ingesteld. Hierover zijn afspraken gemaakt bij de uittreding. In de Begroting 2018 is een onttrekking opgenomen van € 0,2 miljoen;
- In 2018 wordt voor de Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan het restant van € 0,8 miljoen aan de gelijknamige reserve onttrokken.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 19,6 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 3,4 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 blijven de lasten nagenoeg gelijk aan 2019 en 2021 stijgen de lasten met € 0,6 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- De lasten voor het Amsterdamse Bos dalen. In de Begroting 2017 was incidenteel budget opgenomen voor een eenmalige inhaalafschrijving van € 7,8 miljoen en € 0,6 miljoen voor vervangingsinvesteringen onder de activeringsgrens. Deze budgetten zijn niet in de Begroting 2018 opgenomen. Daarnaast dalen de investeringen ten behoeve van de herinrichting van Nieuwe Kalfjeslaan in 2018 met € 0,7 miljoen. (In totaal € 9,1 miljoen in 2018);
- Een verlaging van de lasten doordat in de Begroting 2017 incidenteel de volledige afschrijving van de boekwaarde van oude investeringen in het openbaar groen was opgenomen (€ 3,1 miljoen in 2018);
- Lagere lasten door het vervallen van de eenmalige prioriteit voor de Slotterplas in 2017 (€ 1,9 miljoen in 2018);
- Minder lasten inzake onderhoud Vinkeveense Plassen (€ 0,4 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de lasten die in 2017 ten laste van de reserve incidentele groenmiddelen kwamen. De middelen in deze reserve worden in 2017 volledig besteed. Derhalve zijn deze lasten niet in de Begroting 2018 opgenomen (€ 1,4 miljoen in 2018);
- Van de prioriteit dierenwelzijn is € 1 miljoen overgeheveld van 2016 naar 2017. Het bedrag kwam daarmee in 2017 uit op € 2 miljoen. In 2018 is opnieuw € 1 miljoen beschikbaar (€ 1 miljoen minder in 2018);
- Lagere lasten door een in 2017 eenmalig toegekende bijdrage aan de frictiekosten Artis van (€ 2,3 miljoen in 2018);
- De laatste tranche bezuiniging ten gevolge van de bestuursopdracht subsidies betekent een verlaging van de subsidie aan Artis (€ 0,5 miljoen in 2018);
- Het dalen van de lasten voor de herinrichting van de Kalfjeslaan (€ 0,8 miljoen in 2019);
- Het wegvallen van de prioriteit om Canadese populieren te kappen, snoeien en herplanten (€ 1,2 miljoen in 2019);
- Lagere lasten voor de dierenbescherming door het vervallen van de prioriteit (€ 1,0 miljoen in 2019);
- Overige lagere lasten waaronder voor subsidies (€ 0,1 miljoen 2019);
- Verdere verlaging lasten inzake onderhoud Vinkeveense Plassen (€ 0,2 miljoen in 2019);
- Daling afschrijvingslasten Amsterdamse Bos (€ 0,1 miljoen in 2019);
- Aanpassing bestedingsritme Vinkeveenseplassen (€ 0,6 miljoen in 2021).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 2,5 miljoen in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 1,0 miljoen ten opzichte van 2018.

- Voor de dekking van de onderhoudslasten van het recreatieschap Vinkeveense Plassen is een reserve ingesteld. De uitgaven inzake het onderhoud kennen een per jaar wisselend kasritme. Hierdoor is de onttrekking in 2018 € 0,4 miljoen lager dan in 2017 en € 0,2 miljoen lager in 2019;
- De middelen in de reserve incidentele groenmiddelen, bedoeld voor het behoud en versterking van de kwaliteit van het groen in en om de stad, worden in 2017 volledig besteed. Hierdoor vinden er in 2018 geen onttrekkingen meer plaats. Dit leidt tot een daling van € 1,4 miljoen in 2018;
- Ten opzichte met 2017 daalt de onttrekking aan de reserve Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan (€ 0,7 miljoen in 2018 en € 0,8 miljoen in 2019);
- De toevoegingen aan reserves dalen met € 2,3 miljoen. In 2017 is incidenteel een toevoeging begroot aan de reserve frictiekosten Artis.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Populaire parken trekken erg veel bezoekers en worden hierdoor minder aantrekkelijk.	Spreiden van bezoekers en inrichten, beheren en onderhouden afstemmen op het gebruik.
Intensief gebruik van groen door recreatie kan de ontwikkeling van de biodiversiteit in de weg staan.	We investeren onder andere in het oplossen van ecologische knelpunten, in ecologisch groenbeheer en in natuurlijke oevers.
Bewoners met recht op financiële ondersteuning voor dierenartsbezoek zijn niet voldoende geïnformeerd over het bestaan en de mogelijkheden van de Amsterdamse Dierenhulp Aan Minima-regeling (ADAM-regeling).	Investeren in communicatie over bestaan en gebruik ADAM-regeling.
Gemeentelijke handhavingsbevoegdheden op dierenwelzijn zijn beperkt.	Lobby bij het Rijk voor meer gemeentelijke handhavingsbevoegdheden. Investeren in kennis van gemeentelijke handhavers, signalerende functie bevorderen en netwerk versterken.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040, toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's, alsmede het beeld voor de toekomst op welke wijze de fysieke ruimte kan worden ingevuld.
- Agenda Groen, uitwerking van de gemeentelijke ambities inzake groen in de stad.
- Agenda Duurzaamheid, de agenda voor duurzame energie, schone lucht, een circulaire economie en een klimaatbestendige stad.
- Agenda Dieren 2015-2018, vertaling van de gemeentelijke ambities in verschillende acties om dierenwelzijn te bevorderen en dierenleed terug te dringen.
- Visie Openbare Ruimte 2025, uitwerking van de Structuurvisie voor de verblijfsfunctie van de openbare ruimte om regie te kunnen voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte op het schaalniveau van de hele stad.

Subsidies van betekenis

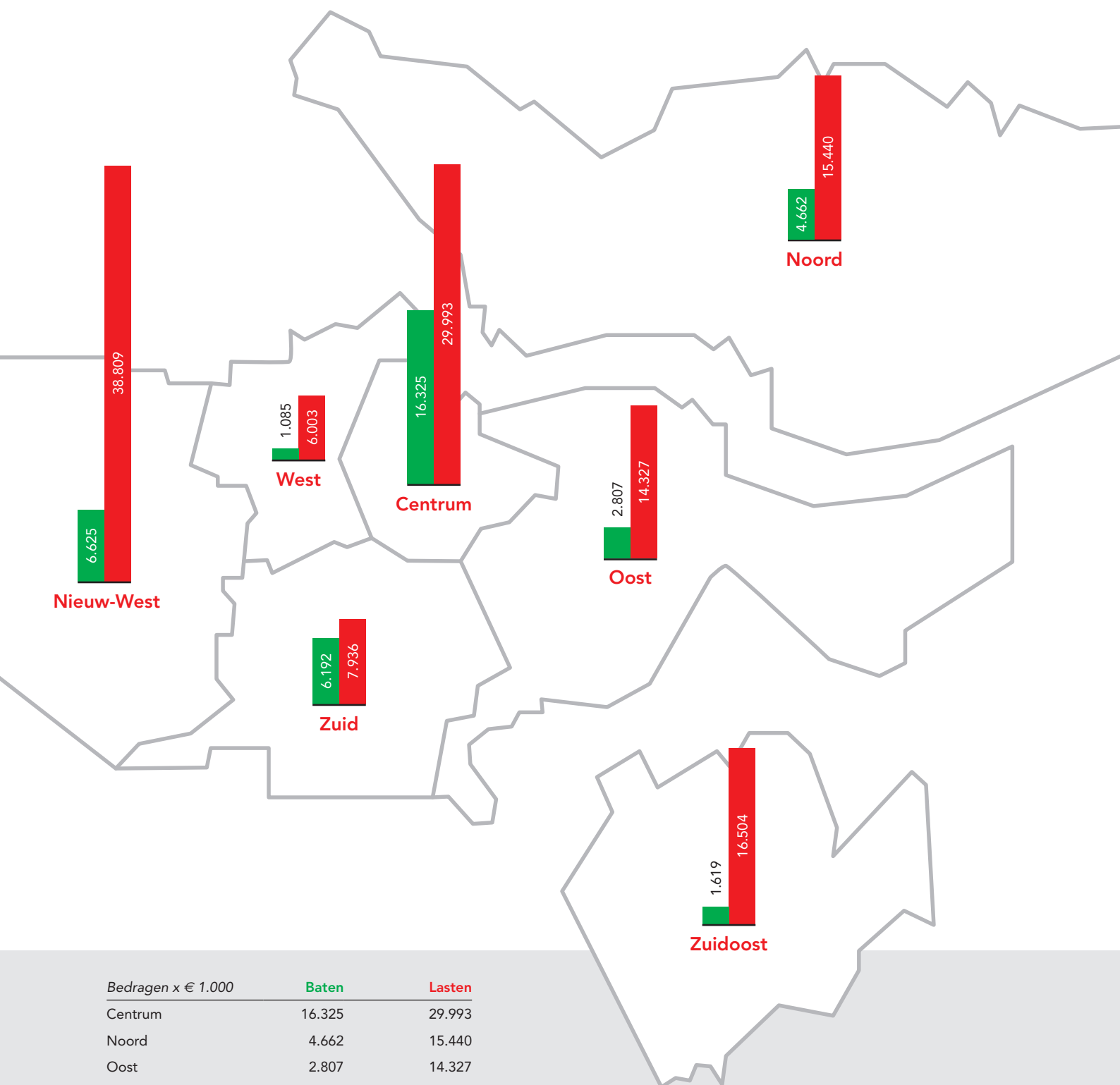
1. Artis	€ 3.850.000
2. Dierenwelzijnsorganisaties	€ 984.000
3. Hortus	€ 474.000
4. Groen	€1.000.000

Toelichting

1. De subsidies voor Artis en Hortus zijn bestemd voor de exploitatie. Artis en Hortus helpen bij een leefbare, aantrekkelijke en groene stad.
2. De verschillende dierenwelzijnsorganisaties in de stad krijgen ondersteuning voor:
 - opvang en vervoer van huisdieren, voor hulpbehoevende dieren;
 - voorlichting over dierenwelzijn.
 Vanaf 2017 doen de organisaties in de opvangketen een gezamenlijke subsidieaanvraag.
3. De subsidies voor Artis en Hortus zijn bestemd voor de exploitatie. Artis en Hortus helpen bij een leefbare, aantrekkelijke en groene stad.
4. Het betreft subsidies voor groene daken en gevels, schoolpleinen, groen in de buurt en stadslandbouw- en voedselinitiatieven.

Baten en lasten per stadsdeel

Verkeer en openbare ruimte

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	16.325	29.993
Noord	4.662	15.440
Oost	2.807	14.327
Nieuw-West	6.625	38.809
West	1.085	6.003
Zuid	6.192	7.936
Zuidoost	1.619	16.504
Totaal	39.315	129.011

3.3.6 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

De toenemende drukte gecombineerd met de schaarse openbare ruimte is in Centrum het zichtbaarst. Dit maakt dat we fundamentele keuzes moeten maken bij de inrichting van openbare ruimte. Daarbij komt prioriteit vooral bij voetgangers en fietsers te liggen. Belangrijke speerpunten zijn projecten zoals:

- een autoluwe fiets- en wandelboulevard op de Nieuwezijds Voorburgwal;
- een sterke reductie van het zwaar verkeer boven 7,5 ton (waaronder touringcars);
- tegengaan van de vercommercialisering van de openbare ruimte;
- maken van onder- en bovengrondse fietsparkeervoorzieningen.

Door de enorme slijtage is intensief beheer nodig. Daarbij is onderhoud aan bruggen en walmuren een speerpunt.

Het Waterlooplein en de markt zijn dringend toe aan vernieuwing. In 2018 beginnen we met de herinrichting van het plein. In twee tot drie fases verplaatsen en vernieuwen we de markt en de boxen op het plein.

Stadsdeel Noord

We besteden extra aandacht aan de bereikbaarheid en aan de kwaliteit van de openbare ruimte. Dit vanwege de snelle stedelijke ontwikkeling van Noord en de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn in juli 2018. In noord-zuidrichting geven we prioriteit aan verbeteren en intensiveren van verbindingen die aansluiten op bestaande en nieuwe (veer)verbindingen over het IJ.

We houden de bereikbaarheid van de stations voor voetgangers en fietsers in het oog. We volgen eveneens de afwikkeling van het reizigersverkeer na inwerkingtreding van het nieuwe OV-lijnnennet. We overleggen met vervoerders als blijkt dat aanpassingen nodig zijn. Als het Meerjarenplan Fiets en het Voorkeursbesluit Sprong over het IJ zijn vastgesteld, geven we prioriteit aan verbetering van oost-westverbindingen met de metrostations.

Bij de stedelijke verdichting en bevolkingsgroei besteden we aandacht aan de kwaliteit van groen in de wijk. Verder werken we aan de inrichting en bereikbaarheid van het Noorderpark en groen- en recreatieontwikkeling voor de Noorderplas. Dit is gerelateerd aan de waterfrontverbinding Noord met Zaanstad via het zuidelijk deel van de plas. Vanuit het plan Ontwikkelbuurten onderzoeken we of opwaardering mogelijk is van het Baanackerspark. Dit gekoppeld aan opgaven in de naastgelegen Buikslotermeer en Waterlandpleinbuurt.

Het bereikbaar houden van Noord blijft een speerpunt. Op plekken waar parkeeroverlast is, nemen we maatregelen zoals het invoeren van betaald parkeren of beperkte blauwe zones. Met nieuw parkeerbeleid lopen we vooruit op parkeren rond beide metrohaltes.

Met de vorig jaar vrijgemaakte, extra middelen werken we verder aan het wegwerken van onderhoudsachterstanden in de openbare ruimte van bestaande wijken in Noord.

Voor het opknappen van sportaccommodatie 'de Weeren' is een bedrag van € 3 miljoen beschikbaar gesteld.

Stadsdeel Oost

Belangrijke thema's voor de gebieden zijn meer ruimte voor voetgangers en fietsers en het vergroten van de gebruikswaarde van groen en openbare ruimte.

In het Oostelijk Havengebied en op IJburg geven we prioriteit aan een groen en gevarieerder verblijf met meer ruimte voor spelen. We knappen het Rietlandpark op en we leveren een overdekte fietsenstalling op. We gaan verschillende schoolpleinen vergroenen.

Verbinden van nieuwe gebieden als IJburg, Zeeburgereiland, Science Park en het Amstelveenkwartier op de bestaande omgeving is ook belangrijk. We werken daarbij onder andere aan een sociaal veilige fietsroute naar IJburg en een fietsverbinding tussen Zeeburgereiland en het Oostelijk Havengebied. In de Indische Buurt werken we aan meer en beter gebruiksgroen. In Oud-Oost bereiden we de herinrichting voor van:

- Weesperzijde;
- Eerste Oosterparkstraat;
- Tilanusstraat;
- Eerste van Swindenstraat.

Delen van het Oosterpark richten we opnieuw in, waaronder de openbare ruimte rondom het KIT en de nieuwe kinderspeeltuin. Ook leveren we het nieuwe skate- en pauzeland bij het Metis Montessori Lyceum op.

Groot onderhoud van de openbare ruimte heeft in de Watergraafsmeer prioriteit. De gefaseerde aanpak van Betondorp zetten we door. We starten ook met de gefaseerde aanpak van Middenmeer Noord en de Linnaeuskade. De laatste straat wordt ingericht als fietsstraat. Samen met het waterschap gaan we de Jan Vroegopsingel aanpakken. Het waterschap verhoogt de waterkering, waarna wij de weg opnieuw inrichten. Ondanks alle drukte willen we in het stadsdeel het beheer op niveau 'verzorgd' houden. Dus ook bij uitbreiding en herinrichting van de openbare ruimte.

Stadsdeel Nieuw-West

We onderzoeken de mogelijkheden voor aanvullend openbaar vervoer in minder goed ontsloten delen van Nieuw-West.

In overleg met buurtbewoners zoeken wij naar oplossingen vanwege parkeeroverlast door uitbreiding van betaald en gereguleerd parkeren. Verkeersveiligheid blijft ook in 2018 onze aandacht houden. Wij treffen snelheid beperkende maatregelen en leggen Kiss & Ride-stroken aan rondom scholen.

Bij uitvoering van herprofileringprojecten en het inlopen van achterstallig onderhoud houden wij nadrukkelijk rekening met de wens om de openbare ruimte meer uitnodigend en daarmee sterker onderdeel van de leefomgeving te laten zijn.

Stadsdeel West

In West neemt de druk op de openbare ruimte toe en verandert het gebruik. Dit geldt vooral in Oud-West, Westerpark en de Baarsjes. De ruimte wordt intensiever gebruikt en de verhouding tussen bewoners en bezoekers verschuift.

Om de leefbaarheid in de openbare ruimte te verbeteren voeren we verschillende projecten uit in onder andere de:

- Bellamybuurt;
- Borgerbuurt;
- Frederik Hendrikbuurt.

In winkelstraten, maar ook op andere drukke locaties, handhaven wij op het niet goed parkeren van fietsen en het verwijderen van wrakken. Daarnaast plaatsen wij extra fietsenrekken. En we pakken de verkeersveiligheid rondom scholen aan.

Stadsdeel Zuid

We ronden het programma Verkeersveiligheid 2015-2018 af. En we gaan door met het verbeteren van de verkeersveiligheid, onder andere door:

- aanleggen van verkeersdrempels;
- instellen van 30-km zones;
- vrijliggende fietspaden;
- verbeteren van schoolroutes.

We willen het vrachtverkeer en het aantal touringcars in het stadsdeel beperken, onder andere in Buitenveldert. We leiden de drukte in Zuid in goede banen zodat wonen, werken en recreëren aantrekkelijk blijven en de leefbaarheid op peil blijft.

We stimuleren medebeheer en participatie rond groen en schoon met ruimte voor kleinschalige initiatieven.

Wij werken verder aan ondergrondse parkeerplaatsen waaronder de Albert Cuyppgarage en, na besluitvorming, de Willibrordusgarage. We voeren het Plan van Aanpak Fietsparkeren 2015-2018 uit. Daarbij hebben we specifieke aandacht voor stations en de drukste delen van De Pijp. Bovendien zullen we ook een aantal grote (herinrichtings)projecten uitvoeren waaronder:

- Van Woustraat;
- Amstelveenseweg;
- Frans Halsbuurt.

We investeren in de kwaliteit van het:

- Martin Luther Kingpark;
- Gijsbrecht van Aemstelpark;
- Sarphatipark;
- Amstelpark;
- Vondelpark.

Stadsdeel Zuidoost

We verbeteren de kwaliteit van de openbare ruimte in de omgeving van metrostations en zorgen voor goede voorzieningen (project 'Bloeiende stationsomgeving'). Vanuit bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid besteden we daarbij onder andere aandacht aan:

- fietsparkeren;
- verbeteren van de bewegwijzering;
- benaming van fietspaden (wayfinding).

We onderzoeken en reguleren het parkeren in wijken met een hoge parkeerdruk in overleg met bewoners, ondernemers en bezoekers (BOB). We renoveren de onderdoorgangen van een aantal stations van de metro Oostlijn en de loopdekken. Dat doen we in navolging van de renovatie van de stations zelf. En we verhogen daar de bereikbaarheid en veiligheid door kunst, verlichting, sport en recreatie.

Ook zorgen we voor:

- aanpak van veiligheid rond basisscholen en voortgezet onderwijs;
- terugbrengen van de snelheid op de Paasheuvelweg;
- aanpak van locaties die bewoners en gebruikers onveilig vinden.

We verbeteren de verkeersdoorstroming bij de rotonde winkelcentrum Ganzenpoort/Ganzenhoef. En we optimaliseren het fietsnetwerk door verbindende schakels op het netwerk binnen de stad en regio te maken.

We oefenen met het geïntegreerd vervoeren van reizigers van het aanvullend en het regulier openbaar vervoer. Dat doen we vanaf de dienstregeling 2018 tot en met november 2019. We voeren dan een proef uit in Driemond en in landelijk Noord: het Experiment integratie Aanvullend OV in de wijk. En in overleg met de NS starten we een proef voor uitbreiding van nachtstops in de weekenden.

Om de openbare ruimte op het niveau 'verzorgd' te krijgen, zullen we onder andere in Driemond het achterstallige onderhoud aanpakken. We gaan door met de sloop van bewonersgarages en het opnieuw inrichten van de openbare ruimte met vervangende parkeerplaatsen.

Bij alle plannen voor de openbare ruimte trachten wij zoveel mogelijk werk met werk te maken. Tot slot stimuleren we vanuit 'Groen in de Buurt' bewonersinitiatieven op het gebied van schoon en groen. En starten we met een proef 'Het nieuwe Werken' wat informatiegestuurd beheer inhoudt.

Tabel 3.3.6 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	120.651	20.958	20.035	18.662	18.662	18.662
Lasten	312.323	169.096	114.817	104.547	114.442	99.842
Saldo van baten en lasten	-191.672	-148.138	-94.782	-85.885	-95.780	-81.180
Onttrekking reserves	48.757	43.078	19.281	10.273	19.164	4.307
Dotatie reserves	26.225	14.452	14.195	13.109	12.859	12.850
Saldo van onttrekkingen en dotaties	22.532	28.626	5.086	-2.836	6.305	-8.542
	-169.139	-119.512	-89.696	-88.721	-89.475	-89.722

Toelichting financiële ontwikkelingen

Dit programma bestaat uit de producten Fietsparkeren, Parkeren (auto), Specifieke vergunningen parkeren, Specifiek verkeersbeleid, Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte, Verkeersvoorzieningen, Beheer openbare ruimte algemeen, Dagelijks onderhoud en beheer, Groot onderhoud en vervanging, Kades, bruggen en tunnels, Straatreiniging en gladheidsbestrijding, Openbaar groen, Overig groen en recreatie en Voorzieningen voor kinderen.

Algemeen

Baten

De baten in dit programma zijn € 20,0 miljoen. De baten bestaan uit:

- Inkomsten met betrekking tot het beheer van de openbare ruimte (bijvoorbeeld het afsluiten van reclamecontracten) (€ 3,5 miljoen);
- Vergoedingen voor het opbreken en herstellen van de straat in opdracht van derden (€ 7,3 miljoen);
- Een bijdrage voor de stadsboerderij in het Rembrandtpark (€ 1,4 miljoen);
- De reiniging van de openbare ruimte door bijvoorbeeld graffiti te verwijderen in opdracht van derden (€ 3,0 miljoen);
- Overige baten binnen het domein openbare ruimte en groen (€ 4,8 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 114,8 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Het reinigen van de straat en de bestrijding van gladheid (€ 50,9 miljoen);
- De administratieve verwerking van onder andere de dekking vanuit mobiliteitsfonds ten behoeve van projecten in de openbare ruimte (-/- € 38,9 miljoen);
- Het onderhouden van het groen in de parken en het onderhoud van de speelplaatsen- en toestellen (€ 29,5 miljoen);
- Het op orde houden van de openbare ruimte doordat we zorgen voor belijning op de weg en het verzorgen van verkeersborden en andere verkeersvoorzieningen (€ 22,4 miljoen);
- De inspectie van de openbare ruimte, het voorzien in straatmeubilair en het plegen van klein onderhoud aan de straten (€ 14,0 miljoen);
- Het voorzien in groot onderhoud in de openbare ruimte, zoals aan wegen, en het opbreken en herstel van straten (€ 14,9 miljoen);
- Het onderhouden van kades, bruggen en tunnels (€ 11,9 miljoen);
- Het onderhoud van het Westpoort gebied (€ 2,8 miljoen);
- Overige lasten ten behoeve van bijvoorbeeld voorzieningen voor kinderen, fietsparkeervoorzieningen en verkeersvoorzieningen (€ 7,3 miljoen).

Reserves

In dit programma wordt € 19,3 miljoen onttrokken aan reserves en € 14,2 miljoen gedoteerd.

- Door € 7,4 miljoen te onttrekken aan de reserve Vernieuwing walmuren en bruggen kunnen waterbouwkundige werken in stand worden gehouden;
- Een onttrekking van € 8,4 miljoen aan reserves voor Groot onderhoud en vernieuwing beheren we de openbare ruimte;
- De overige onttrekkingen hebben betrekking op het onderhoud van het openbaar groen (€ 3,5 miljoen);
- Door € 14,2 miljoen te doteren aan verschillende reserves voor groot onderhoud en het onderhoud aan kades, bruggen en tunnels zorgen we ervoor dat er meerjarig voldoende middelen zijn voor het planmatig onderhoud in de openbare ruimte.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten in 2018 met € 0,9 miljoen. In 2019 en verder dalen de baten met € 1,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het wegvallen van incidentele baten voor het onderhoud van groen en de uitvoering van recreatieve programma's (€ 0,3 miljoen in 2018);
- Het wegvallen van incidentele baten voor het opbreken en herstel van straten (€ 0,3 miljoen in 2018);
- Het wegvallen van incidentele baten voor groot onderhoud (€ 0,3 miljoen in 2018);
- Het wegvallen van de incidentele bijdrage voor de stadsboerderij in het Rembrandtpark (€ 1,3 miljoen in 2019).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten in 2018 met € 54,2 miljoen. In 2019 en verder dalen de lasten met € 10,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De lagere kapitaallasten door bijvoorbeeld vervroegde afschrijvingen ten behoeve van schuldaflossing in het domein groot onderhoud (€ 36 miljoen in 2018);
- Lagere lasten in het domein openbaar groen (€ 7,2 miljoen in 2018);
- De vermindering van lasten voor het dagelijks onderhoud (€ 2,8 miljoen);
- Het verminderen van de lasten voor fietsvoorzieningen, omdat het programma Fietsparkeren Zuid in 2017 eindigt (€ 1,2 miljoen in 2018);
- De verlaging van lasten doordat we minder voorbereiding van verkeersmaatregelen doen en we minder verkeerstekens inzetten (€ 1,0 miljoen in 2018);
- De administratieve verwerking van de dekking vanuit mobiliteitsfonds, waardoor er lagere lasten zijn (€ 2,1 miljoen in 2018);
- Lagere lasten voor het beheer van de openbare ruimte (€ 2,7 miljoen in 2018);
- Het borgen van de kwaliteit van kades, bruggen en tunnels wordt met minder middelen uitgevoerd (€ 4,4 miljoen in 2018);
- De straatreiniging wordt eveneens met minder middelen uitgevoerd (€ 3,5 miljoen in 2018);
- Overige verhogen van lasten op diverse onderwerpen binnen het domein openbare ruimte (€ 2,5 miljoen);
- In 2019 en verder fluctueren de lasten voor groot onderhoud en voor onderhoud aan onze kades, bruggen en tunnels.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 23,8 miljoen in 2018 en blijven de dotaties nagenoeg gelijk. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 9,0 miljoen en dalen de dotaties met € 1,0 miljoen.

3.4

Programma 4

Werk, inkomen en participatie

3.4 Werk, inkomen en participatie

Tabel 3.4.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	605.353	617.697	640.504	649.795	656.379	661.628
Lasten	1.007.364	997.174	1.020.876	985.046	984.302	986.041
Saldo van baten en lasten	-402.011	-379.477	-380.371	-335.251	-327.924	-324.414
Onttrekking reserves	60.276	40.986	19.818	11.082	11.282	11.882
Dotatie reserves	17.681	2.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	42.595	38.986	19.818	11.082	11.282	11.882
Totaal	-359.416	-340.491	-360.553	-324.169	-316.642	-312.532

Door een snel aantrekkende economie groeit de werkgelegenheid in Amsterdam. Niet alle Amsterdammers profiteren daar in dezelfde mate van. Vooral jongeren komen door de economische groei snel aan het werk. Voor ouderen en arbeidsgehandicapten is de kans op werk minder groot. Aan hen besteden we extra aandacht. Wie kan werken, ondersteunen we daarbij. Lukt dat niet, dan zorgen we dat zij op een andere manier mee kunnen doen in de stad. Per saldo stijgt het aantal mensen dat een beroep doet op de gemeente licht: ruim 42.000 Amsterdammers zijn afhankelijk van een bijstandsuitkering.

- Met het Koersbesluit Re-integratie werken we aan een verbeterde dienstverlening voor mensen met een uitkering. Daarbij sluiten we beter aan bij de motivatie van werkzoekenden en bieden we ondersteuning op maat.
- Met de Leidraad Participatie bouwen we aan een nieuwe vorm van dienstverlening aan bijstandsgerechtigden voor wie een betaalde baan (nog) een brug te ver is en wie het niet lukt

om op eigen kracht te participeren. We willen letterlijk en figuurlijk dicht bij de mensen staan en hen ondersteunen om een plek in de samenleving te vinden waar zij zich gewaardeerd voelen en waar hun inzet loont voor henzelf en voor de stad.

- Met het armoedebelief wil Amsterdam financiële belemmeringen wegnemen om mee te doen in de stad. Daarbij willen we vooral kinderen kansen bieden. Steeds meer minimahuishoudens maken gebruik van de gemeentelijke ondersteuning. Wie financieel in de problemen komt, kan rekenen op hulp bij het regelen of beheersbaar maken van de schulden.
- We bieden statushouders (vluchtelingen met verblijfsvergunning) maatschappelijke begeleiding, een aanbod om de Nederlandse taal te leren en begeleiding naar werk of participatie. Door vroeg te starten, nog voor vluchtelingen definitief zijn gehuisvest, vergroten we hun kans om snel volwaardig mee te doen in de stad.

Samenvatting 3.4.1 Werk

We helpen Amsterdammers op weg naar een baan. We kiezen voor de aanpak met het hoogste maatschappelijk rendement en sluiten zo veel mogelijk aan bij de motivatie van werkzoekenden. We maken daarbij gebruik van begeleiding, leerstages en andere re-

integratievoorzieningen. Ook werken we aan de verhoging van het vakmanschap van onze begeleiders.

We begeleiden mensen met een arbeidsbeperking om een plek op de arbeidsmarkt te vinden en werken aan een verbeterde infrastructuur om hen maximaal

kansen op werk te bieden. In 2016 was de Amsterdamse jeugdwerkloosheid 9,4%, ongeveer even hoog als in 2015 (9,3%), en ligt daarmee, net als in 2015, iets onder het landelijk gemiddelde (9,8%). Het gaat om 9.800 jongeren, 3.200 jongeren hebben geen werk en gaan niet naar school en 6.600

jongeren zoeken werk naast hun opleiding. Van de werkzoekende jongeren had in 2016 52% een niet-westerse achtergrond. In 2015 was dat ook 52%. Samen met scholen stimuleren we jongeren om een startkwalificatie te halen en voorkomen we voortijdig schoolverlaten. Vanuit Jongerenpunten begeleiden

we jongeren naar werk of terug naar school. We werken aan een sluitende aanpak voor schoolverlaters met een arbeidsbeperking.

Samenvatting 3.4.2 Inkomen

Het aantal mensen dat een beroep doet op een uitkering groeit, naar verwachting, ook in 2018 nog licht. Aan wie niet kan voorzien in het eigen inkomen en recht heeft op een uitkering, bieden we die. We streven naar tevredenheid over onze dienstverlening en communicatie. We blijven investeren in digitale dienstverlening die aansluit bij de behoeften van de Amsterdammer en die zorgt voor lagere uitvoeringskosten voor de verstrekking van uitkeringen. Daarnaast blijft een persoonlijkere benadering en dienstverlening mogelijk.

Samenvatting 3.4.3 Armoedebestrijding

Ondanks het economische herstel zien we nog steeds veel huishoudens in armoede of met schulden. De armoede blijft hardnekkig en concentreert zich steeds meer in de stadsdelen Nieuw-West, Zuidoost en Noord.

Ook werkende Amsterdammers hebben, onder andere door de toenemende flexibilisering van arbeid, moeite om duurzaam uit de armoede te raken. Met het Aanvalsplan armoedebestrijding willen we ook in 2018 bereiken dat alle Amsterdammers, ongeacht de dikte van hun portemonnee, volwaardig mee kunnen doen in de stad. Vooral kinderen die opgroeien in armoede blijven onze speciale aandacht houden: dit mag hun ontwikkeling niet in de weg staan. Steeds meer mensen in armoede maken gebruik van onze minimaregelingen.

Om het oplopen van schulden tegen te gaan, wil de gemeente daar waar betalingsachterstanden optreden, er zo vroeg mogelijk bij zijn. Samen met de stadsdelen en schuldhulpbureaus werken we eraan om schulden zo veel mogelijk op te lossen en waar dat niet lukt, beheersbaar te maken. In 2018 willen we de succesvolle activiteiten en projecten ter vergroting van het bereik van armoedevoorzieningen, de projecten en innovaties in de schuldhulpverlening en de succesvolle pilots van de realtime armoede-aanpak veilig stellen.

Samenvatting 3.4.4 Participatie

We willen dat Amsterdam een stad is waar niemand aan de kant staat. We motiveren en ondersteunen Amsterdammers met een uitkering die (nog) geen zicht hebben op betaald werk, om mee te doen en actief te zijn in de samenleving, zich te ontwikkelen en in contact te komen met andere mensen. Dat doen we door letterlijk en figuurlijk dicht bij de Amsterdammer te staan. We voeren gesprekken met mensen in de wijk, geven oprechte aandacht en sluiten aan bij de behoeften en mogelijkheden van de persoon. Met dagbesteding, vrijwilligerswerk, activiteiten in de buurt of specialistische begeleiding op de werkvloer creëren we een breed aanbod zodat iedereen een passende plek kan vinden. Voor de deelnemers verkleint dit het risico op eenzaamheid, en leidt het tot een betere gezondheid en meer zelfvertrouwen. Mogelijk betekent het zelfs een stap op weg naar

betaald werk. Onze stad heeft baat bij actieve inwoners, omdat dit kan bijdragen aan een prettig leefklimaat, meer betrokkenheid bij de buurt en minder overlast.

Met het programma Meedoen Werkt hebben we vanaf 2015 veel projecten en experimenten kunnen uitvoeren. Daar is van geleerd. In 2018 gaan we, voor zover dat niet al is gebeurd, de geleerde lessen vast onderdeel maken van de reguliere dienstverlening.

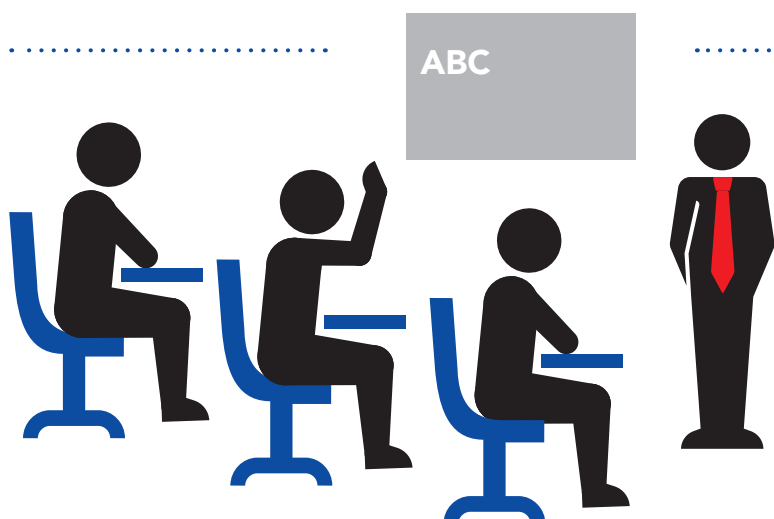

Samenvatting 3.4.5 Educatie en inburgering

Een goede beheersing van de Nederlandse taal is een belangrijke basis om mee te doen in de samenleving. Het draagt bij aan zelfredzaamheid, opvoedingsvaardigheden en een soepele toegang tot de arbeidsmarkt. Om de taalvaardigheid van Amsterdammers te vergroten maken we gebruik van een

afgewogen mix van professioneel volwassenenonderwijs, een brede inzet van vrijwilligers en digitale studiemogelijkheden. Amsterdam wil voor vluchtelingen een stad zijn die een nieuwe toekomst mogelijk maakt: door het vinden van werk, opleiding en door mee te doen. Dit doet de gemeente door de statushouders meteen naar werk,

opleiding of ondernemerschap te begeleiden, parallel aan de inburgering. Als dit niet kan, volgt eerst begeleiding naar zorg of participatie. Hiervoor heeft de gemeente de Amsterdamse Aanpak Statushouders ontwikkeld. Maatwerk is het sleutelwoord van de aanpak. Het doel is een goede integratie in de lokale samenleving.

Samenvatting 3.4.6 Stadsdelen/gebieden

Stadsdelen dragen bij aan de realisatie van diverse doelstellingen op het gebied van Werk, Inkomen en Participatie en leveren bijdragen aan programma's zoals het Aanvalsplan armoede, het programma Meedoen werkt! en het Aanvalsplan jeugdwerkloosheid.

In het kader van het Aanvalsplan armoede pakken we schulden preventief aan, onder andere door administratiegroepen, 'financiële salons', voorlichting en trainingen.

Wij vergroten het gebruik van minimavoorzieningen en voorkomen schulden en huisuitzettingen. Via gerichte communicatie vergroten we de bekendheid met en het gebruik van armoedevoorzieningen. In alle stadsdelen worden bewoners via vroege interventie ondersteund bij het voorkomen van schulden, worden burgers en ondernemers die schulden hebben geholpen bij het stabiliseren van en saneren van schulden en geholpen met hun thuisadministratie. De stadsdelen hebben zich daarbij gericht op specifieke risicogroepen, zoals gezinnen, alleenstaande moeders, ouderen, jongeren, mensen met psychosociale gezondheidsklachten, werkende minima en zzp'ers.

In alle stadsdelen worden, via het programma Meedoen Werkt!, participatietrajecten aangeboden aan bijstandsgerechtigden uit trede 1 en 2 van de participatieladder (moeilijk te bemiddelen bijstandsgerechtigden). Professionele en vrijwillige participatiecoaches ondersteunen bewoners met voorlichting, informatie en advies, training en begeleiding om een stap te zetten naar zinvolle dagbesteding of via re-integratie naar (on)betaald werk.

Het Aanvalsplan jeugdwerkloosheid is er onder meer op gericht (kwetsbare) jongeren succesvol te laten zijn op de arbeidsmarkt. De stadsdelen dragen daar aan bij door beroepsoriëntatie, het versterken van vaardigheden bij basisschoolleerlingen en het voorkomen van schooluitval bij voortgezet onderwijs- en MBO-leerlingen.

Taal is een onmisbare schakel om goed deel te kunnen nemen aan de samenleving. Diverse stadsdelen bieden in samenwerking met vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties een laagdrempelig taalaanbod om laaggeletterdheid tegen te gaan. Het betreft aanbod buiten de formele taal- en inburgeringstrajecten.

3.4.1 Werk

Werkzoekende Amsterdammers krijgen ondersteuning om werk of een zinvolle daginvulling te vinden aansluitend bij hun kansen en mogelijkheden.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De aantrekkende economie in de Amsterdamse arbeidsmarktregio biedt meer kansen op betaald werk. Gelijktijdig doet een toenemend aantal statushouders, arbeidsgehandicapten en ouderen een beroep op bijstand en ondersteuning.
- Doordat zich meer werkzoekenden op de arbeidsmarkt melden, blijft de concurrentie vooral aan de basis van de arbeidsmarkt groot. Dit beperkt de kansen voor Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- De afspraak van de sociale partners om banen te bieden aan mensen met een arbeidsbeperking is met ingang van 2017 verruimd, waardoor hun kans op werk groeit.
- Landelijk is in een raming vastgelegd dat Amsterdam eind 2018 230 beschutte werkplekken moet bieden voor mensen met een ernstige arbeidshandicap. Vooralsnog stelt Amsterdam de ambitie voor 2018 op 60 nieuwe plaatsen.
- De jeugdwerkloosheid blijft hoog, zeker onder jongeren met een niet-westerse achtergrond (13%).
- Door nieuwe instroom verwachten we dat het percentage jonge statushouders dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering, hoog blijft.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C D

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk economisch zelfstandig.

Werkzoekende Amsterdammers gaan betaald aan het werk. Jongere Amsterdammers gaan weer een opleiding volgen of gaan aan het werk. Vluchtelingen die zich in Amsterdam vestigen (statushouders) gaan zo snel mogelijk aan het werk of naar school.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Aantal Amsterdammers uit de uitkering aan het werk geholpen.	4.000 (2013)	5.927	4.200	5.000	5.000	5.000	5.000
1.2 Aantal jongeren begeleid naar werk en/of terug naar school.	3.000 (2013)	6.919	5.250	5.250	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
1.3 Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar. (BBV no. 26)	995,7 (2016)						
1.4 Netto arbeidsparticipatie van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking. (BBV no. 24)	67,5% (2016)						
1.5 Percentage werkloze jongeren (16 t/m 22 jaar). (BBV no. 26)	1,02% (2015)						

Doel 2

Activiteiten

Amsterdammers zetten hun vermogen om te werken maximaal in.

- Zorgen dat een toenemend aantal werkzoekende Amsterdammers met een arbeidsbeperking werk vindt en aan het werk blijft, waar nodig met ondersteuning;
- Stimuleringsmaatregelen (m.n. loonwaardesubsidie) voor werkgevers optimaal benutten om Amsterdammers naar werk te geleiden of aan het werk te houden;
- Amsterdammers begeleiden naar deeltijdwerk indien volledige uitstroom naar werk nog niet mogelijk is.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aantal mensen aan het werk geholpen met loonkostensubsidie naar loonwaarde (doelgroep Participatiewet).	n.v.t.	247	410	420	420	420	420
2.2 a Percentage van mensen met een deeltijdbaai dat doorstroomt naar een bijstandsonafhankelijk inkomen.	27% (2014)		27%	27%	27%	27%	27%
2.2 b Doorstroom van mensen met een deeltijdbaai naar een bijstandsonafhankelijk inkomen (in aantallen).	800 (2014)		800	800	800	800	800
2.3 Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar. (BBV no. 28)	349 (2016)						

Doel 3

Activiteiten

Aansluiten bij de kansen en mogelijkheden van de kwetsbare Amsterdammer.

Aansluiten bij kansen en mogelijkheden van werkzoekende Amsterdamse jongeren zonder startkwalificatie; specifiek jongeren met een niet-westerse achtergrond. Amsterdamse ouderen (50+) begeleiden naar werk of participatie. Zorgen dat Amsterdammers met een SW-indicatie aan het werk zijn in een (beschutte) leerwerkomgeving, gedetacheerd zijn bij een werkgever of in dienst zijn van een werkgever met begeleiding.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage werkzoekende Amsterdamse jongeren met een niet-westerse achtergrond ten opzichte van totale aantal werkzoekende jongeren.	49% (2014)	52%					
3.2 Aandeel uitstroom 50-plussers in de totale uitstroom naar werk.	14% (2014)	13,4%	15%	15%	15%	15%	15%
3.3 Percentage Amsterdamse jongeren dat binnen de Aanpak Jeugdwerkloosheid uitstroomt naar school.	20% (2015)		20%	20%	20%	20%	20%
3.4 Aantal SW-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever.	820 (2016)		770	728	680	640	640
3.5 Aantal plaatsingen op een beschutte werkplek.			40	60	60	60	60

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**Stichting Pantar**

Voor het aansluiten bij de kansen en mogelijkheden van de kwetsbare Amsterdammer schakelen wij de Stichting Pantar in. Pantar biedt Amsterdammers met een indicatie voor de sociale werkvoorziening (SW) een (beschutte) leerwerkomgeving of detacheert hen in groepsverband bij een werkgever. Pantar treedt op als gedelegeerd werkgever namens de gemeente voor een groot deel van de SW'ers. Daarnaast is Pantar werkgever voor de deelnemers van de werkbrigade. Volgens het gemeentelijke beleid om periodiek een herijking te doen van de verbondenpartijrelaties, vindt, mede in het kader van de ontwikkeling van een nieuwe visie op sociaal werk, een herijking van de relatie met Pantar plaats.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen123

Begeleiden van (jonge) Amsterdammers naar werk of naar school.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage jongeren zonder startkwalificatie dat met begeleiding weer naar school gaat.	25% (2016)		25%	25%	25%	25%	25%

Activiteit B

Doelen123

Bemiddelen van (jonge) Amsterdammers naar betaald werk.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Percentage re-integratietrajecten bij Werk & Re-integratie succesvol afgerond.	50% (2013)	53,1%	51%	52%	53%	54%	55%

Activiteit C

Doelen123

Bieden van passend werkaanbod, leerstages, en een leerwerkomgeving voor kwetsbare Amsterdammers.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Tevredenheid van deelnemers aan diverse toeleidingstrajecten.				7	7	7	7

Activiteit D

Doelen123

Stimuleringsmaatregelen zo goed mogelijk inzetten voor het werkaanbod voor Amsterdammers.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal Amsterdammers aan het werk met loonkostensubsidie naar loonwaarde en waar nodig jobcoaching (cumulatief).	0 (2013)		600	810	1.020	1.230	1.440

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- We introduceren de nieuwe koers volgens het door de raad aangenomen Koersbesluit Re-integratie waarbij het maximale maatschappelijk resultaat leidend is. We sluiten optimaal aan bij de kansen en mogelijkheden van de werkzoekende Amsterdammer en versterken ons professioneel handelen: kwaliteit en vakmanschap.
- We zetten een tijdelijke Werkbrigade in die bijdraagt aan een schoon, heel en veilig Amsterdam. Daarbinnen kunnen Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt – die graag aan de slag willen – betaald werkervaring opdoen.
- We ondersteunen werkzoekenden die als zelfstandige willen werken.
- We maken werk van snelle integratie en werk voor statushouders.
- We ondersteunen vanuit het Werkgeversservicepunt werkgevers bij het invullen van hun arbeidsmarktvraag en maken afspraken met werkgevers over begeleiding en compensatie voor werknemers die minder productief zijn.

- We zoeken, conform de in mei 2017 vastgestelde visie Sociaal Werk, meer plaatsingsmogelijkheden binnen de gemeente en in onze netwerken om mensen met een dienstverband in de sociale werkvoorziening en andere mensen met een arbeidshandicap, aan het werk te helpen. In 2018 wordt nog verder onderzoek gedaan naar hoe sociaal werk in Amsterdam georganiseerd moet worden.
- We ondersteunen en stimuleren werkgevers om maatschappelijk verantwoord te ondernemen onder andere door het toepassen van 'Social Return' bij inkoop door de gemeente.
- We stimuleren sociale firma's om Amsterdammers met grote afstand tot de arbeidsmarkt mee te laten doen of in dienst te nemen, bijvoorbeeld via een beschutte werkplek.
- We helpen bijzondere doelgroepen re-integreren, zoals ex-gedetineerden en de Top1000-doelgroep. Dit doen we samen met partners die zich inzetten voor inkomen, schuldhulp, zorg en huisvesting. We proberen te voorkomen dat ontbrekende Verklaringen Omtrent het Gedrag (VOG) de re-integratie belemmeren.
- We gaan waar mogelijk radicalisering tegen, met bijzondere aandacht voor re-integratie.
- We bieden ook niet uitkeringsgerechtigden dienstverlening om aan het werk te komen en zo hun economische positie te verbeteren.

Tabel 3.4.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	15.584	12.411	11.266	7.488	7.772	7.921
Lasten	184.984	173.504	169.048	150.260	143.880	140.046
Saldo van baten en lasten	-169.400	-161.094	-157.782	-142.772	-136.109	-132.125
Onttrekking reserves	19.998	7.115	0	0	0	0
Dotatie reserves	5.400	2.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	14.598	5.115	0	0	0	0
Totaal	-154.802	-155.979	-157.782	-142.772	-136.109	-132.125

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Naar werk geleiden, Sociale werkvoorziening, Werk bieden en Bestrijding jeugdwerkloosheid. Binnen deze producten vallen in 2018 ook de Werkbrigade en de Entree aanpak voor statushouders.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 11,3 miljoen. De baten bestaan uit:

- Baten uit het Europees Sociaal Fonds (ESF), waarvan € 4,1 miljoen structureel en € 1,3 miljoen incidenteel voor statushouders (€ 5,4 miljoen);
- Inleenvergoedingen vanuit detachering medewerkers sociale werkvoorziening (€ 3,0 miljoen);
- Inleenvergoedingen vanuit gesubsidieerde arbeid (€ 1,1 miljoen);
- Horeca inkomsten (€ 0,7 miljoen);
- Vergoedingen personeel (€ 1,1 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 169,0 miljoen. De lasten bestaan uit:

Activiteiten A en B:

- Inzet voor Amsterdammers met enige afstand tot de arbeidsmarkt (trede 3) (€ 29,6 miljoen);
- Specifiek bestemming voor de "nieuwe" doelgroep van de Participatiewet (€ 7,3 miljoen);
- Inzet voor Amsterdammers met een korte afstand tot de arbeidsmarkt (trede 4), hierin zitten ook de specifieke uitgaven voor statushouders van circa € 5 miljoen. Daar staan ook extra inkomsten tegenover vanuit coalitieakkoordmiddelen, ESF opbrengsten en vanuit de Doeluitkering (€ 23,4 miljoen);

- Verschillende instrumenten binnen het product naar werk geleiden, waarvan circa € 6,5 miljoen aan de Werkbrigade en € 0,7 miljoen aan premies voor proefplaatsingen en interne / externe leerstages. Tot slot wordt € 0,6 miljoen ingezet voor School2Work en ZelfaanZet (€ 7,8 miljoen);
- Maatregelen en activiteiten specifiek voor de aanpak van Jeugdwerkloosheid (€ 4,0 miljoen);
- Dekking voor het verwachte tekort op basis van het nieuwe prognosemodel voor Sociaal Werk (€ 1,5 miljoen);

Activiteit C:

- Passend leer/werkaanbod, waarvan een deel aan gesubsidieerde arbeid en een klein deel aan perspectiefbanen (€ 3,4 miljoen);
- De uitvoering van de Sociale Werkvoorziening, dit is inclusief de gemeentelijke bijdrage aan het tekort op het subsidieresultaat bij de uitvoering (€ 88,7 miljoen);

Activiteit D:

- Stimuleringsmaatregelen ten behoeve van het werkaanbod. Dit in het kader van de loonkostensubsidies naar loonwaarde (€ 3,3 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 1,1 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten vervolgens met € 3,8 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en 2021 stijgen de baten vervolgens met € 0,3 miljoen en € 0,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een afname van de incidentele ESF-baten met € 0,5 miljoen in 2018 ten opzichte van 2017. Het overige deel van de afwijking wordt verklaard door lagere rijksbaten voor nazorg detentie van € 0,3 miljoen als ook lagere inleenvergoedingen vanuit detachering- en gesubsidieerde arbeidsplekken van circa € 0,3 miljoen (€ 1,1 miljoen);
- De daling in de jaren daarna ten opzichte van 2018 is te verklaren door een verdere daling van de ESF-baten vanaf 2019 met € 1,3 miljoen. Verder dalen de inleenvergoedingen Sociale Werkvoorziening (Sw) de komende jaren in lijn met de afbouw van de Sw met circa € 0,2 miljoen per jaar. Het resterende deel van de daling in 2019 (als ook in 2020 en 2021 weer een lichte stijging) houdt verband met de fluctuatie van de Integratie Uitkering Sociaal Domein.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 4,5 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten vervolgens met € 18,7 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 dalen de lasten met € 6,4 miljoen en in 2021 met € 3,9 miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar. Met name de daling in 2019 ten opzichte van 2018 is substantieel en voor een groot deel het gevolg van wegvallen van incidentele coalitieakkoordmiddelen, het ontbreken van een meerjarenraming statushouders en het vervallen van de incidentele bijdrage Pantar 2018.

De daling van de lasten wordt veroorzaakt door:

- De specifieke uitgaven Jeugdwerkloosheid nemen af gezien het afronden van het aanvalsplan Jeugdwerkloosheid dit jaar. De daling is € 5,5 miljoen in 2018 ten opzichte van 2017 en vanaf 2019 worden deze lasten nog eens € 1,3 miljoen structureel lager;
- De lasten Sociale werkvoorziening (Sw) stijgen in 2018 ten opzichte van 2017 licht met € 0,1 miljoen en ten opzichte van 2018 dalen de lasten in 2019 met € 9 miljoen. Meerjarig dalen de lasten met circa € 3,9 miljoen conform afbouw van de Sw. De lasten dalen in lijn met het dalen van de rijksbijdrage (onderdeel van de Integratie Uitkering Sociaal Domein). De daling in 2019 wordt naast de afbouw van de Sw voor € 5 miljoen veroorzaakt door het wegvallen van de incidentele bijdrage (conform Voorjaarsnota 2017) aan de Stichting Pantar Amsterdam in 2018;
- Bij het product Werk bieden wordt vanaf 2018 € 1,3 miljoen minder uitgegeven. Onderdeel van de besparingsopgave WPI is de keuze om zorgvuldig om te gaan met de verstrekking van (tijdelijke) loonkostensubsidies. Ten opzichte van 2017 wordt een structurele besparing gerealiseerd van € 0,9 miljoen. Verder is onderdeel van deze € 1,3 miljoen de lagere lasten gesubsidieerde arbeid in lijn met de afbouw van de gesubsidieerde arbeid;

- Bij het product Naar werk geleiden zijn meerjarig diverse ontwikkelingen. Ten opzichte van 2017 is in 2018 per saldo sprake van een stijging van de lasten met afgerond € 1,0 miljoen;
- Ten opzichte van 2017 zijn de lasten voor de Entree aanpak statushouders in 2018 € 3,6 miljoen hoger. Vanaf 2019 zijn geen middelen voor de Entree aanpak in de begroting opgenomen, waardoor ten opzichte van 2018 de lasten in 2019 met € 4,7 miljoen dalen. Een en ander wordt betrokken bij de Nota Begrotingsruimte 2018;
- Naast deze hogere lasten statushouders in 2018 is een de besparingsopgave WPI verder ingevuld. Het programmabudget nieuwe doelgroepen is verlaagd met € 1,6 miljoen ten opzichte van 2017, er is een efficiency besparing proces Werk ingeboekt van € 0,5 miljoen en er worden activiteiten Fenix en School2Work samengevoegd om locaties te kunnen reduceren met een besparing van afgerond € 0,7 miljoen tot gevolg. Overigens is de structurele besparing op het programmabudget nieuwe doelgroepen minder hoog, omdat meerjarig rekening wordt gehouden met de groei van het aantal klanten Participatiewet;
- In 2018 en 2019 is sprake van een incidentele bijdrage van respectievelijk € 1,5 en € 3 miljoen voor de realisatie van de ambitie Werkbrigade (zie ook de Financiële hoofdlijnen). In 2020 vervalt deze incidentele bijdrage weer;
- De daling van de lasten in 2019 ten opzichte van 2018 met € 18,7 miljoen is voor € 10,1 miljoen te verklaren door het wegvallen van incidentele middelen bij het product Naar werk geleiden. Hierin zit het wegvallen van de incidentele middelen Werkbrigade, Entree aanpak statushouders en aanvalsplan Jeugdwerkloosheid. Het resterende deel is te verklaren door lagere lasten Sw zoals eerder omschreven;
- De lasten in 2020 en 2021 zijn lager als gevolg van de afbouw van de Sw met € 3,9 miljoen en het wegvallen van € 3 miljoen voor de Werkbrigade vanaf 2020.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 7,1 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 2 miljoen. Vanaf 2018 zijn er geen mutaties meer, omdat binnen dit programmaonderdeel geen reserves meer zijn.

Risico's	Maatregelen
Op de arbeidsmarkt komen niet-passende vacatures beschikbaar voor de Amsterdammers met een uitkering die we naar werk begeleiden.	We stimuleren werkgevers met verschillende instrumenten om geschikte vacatures te bieden die passen bij het profiel van de Amsterdammers die we naar werk begeleiden. Daarnaast richten we ons bij de begeleiding van mensen op die sectoren waar de meeste kansen zijn.
De continuïteit van de dienstverlening in het kader van Sociaal Werk is niet toekomstbestendig als gevolg van huidige infrastructuur en daarbij behorende kosten.	We werken de nieuwe visie op Sociaal Werk uit. Onderdeel hiervan betreft het sturen op de inzet van de doelgroep Sociaal Werk op gemeentelijke opdrachten, binnen gemeentelijke onderdelen, bij sociale firma's en bij reguliere werkgevers. We doen een nadere analyse op de doelgroep en daarbij horende infrastructuur en kosten. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een benchmark met andere Sw bedrijven.
Amsterdammers met een uitkering worden niet op tijd voorgesteld als werkgevers vacatures hebben.	We geven werkgevers meer inzicht in de profielen van de kandidaat-werknemers die wij begeleiden. Tegelijk versterken we het proces van vinden en toeleiden van passende kandidaten binnen de groep mensen die we als gemeente begeleiden.
Op de arbeidsmarkt komen onvoldoende passende vacatures beschikbaar voor Amsterdammers met een arbeidsbeperking die we naar werk begeleiden.	Gestructureerd jobcarving/jobcreation toepassen bij grote werkgevers en ervaring opdoen met het vervullen van vacatures door Amsterdammers met een arbeidsbeperking. En Amsterdammers met een arbeidsbeperking in (kleine) groepen bij werkgevers laten werken onder begeleiding van permanente jobcoach om zo de bekendheid bij werkgevers met deze doelgroep te vergroten.
Door strikte afbakening van de doelgroep van beschut werk zijn we, ondanks de wettelijke verankering van beschut werk, niet in staat het aantal gewenste kandidaten en plekken voor beschut werk te realiseren.	Intensiveren van acties: ■ om kandidaten te vinden en voor te dragen voor een advies bij UWV en ■ om tot zo veel mogelijk beschikbare plaatsen te komen en ■ lobby om de criteria voor het advies beschut werk aan te passen.

Risico's (vervolg)	Maatregelen (vervolg)
Wettelijke verplichting voor beschut werk leidt tot een hoger aantal aan te bieden plekken. Daarbij is de financiering via de Integratie uitkering Sociaal Domein op langere termijn ontoereikend.	Lobby voor structureel dekkende financiering voor beschut werk.
We zijn niet in staat voldoende gemeentelijke opdrachten te verwerven voor Amsterdamse burgers werkzaam in de Werkbrigade.	Bij onvoldoende gemeentelijke opdrachten bieden wij minder tijdelijke arbeidsovereenkomsten aan de Werkbrigadiers.

Risicobeheersing

Beleidskaders

- Participatiewet (2015); opvolger van de Wet werk en bijstand (WWB).
- Wet sociale werkvoorziening (1997); deze wet regelt dat gemeenten werk onder speciale condities aanbieden voor burgers die niet mee kunnen doen op de reguliere arbeidsmarkt.
- Aanvalsplan Jeugdwerkloosheid (2015).
- Koersbesluit Re-integratie (2016); in dit koersbesluit heeft de raad nieuwe uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid.
- Keuzedocument de Participatiewet in de Amsterdamse praktijk (2014); dit document bevat de Amsterdamse keuzes bij de introductie van de Participatiewet waaronder het definiëren van 2015 en 2016 en later ook 2017 als leerjaren.
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015); in dit kaderstuk staan de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2015-2018 op sociaal gebied.

1. Sargentini-regeling	€ 700.000

Subsidies van betekenis

Toelichting

1. De Sargentini-regeling is een subsidieregeling voor de loonkosten van arbeid in de sectoren cultuur en welzijn. Het bedrag van de loonkostensubsidies wordt door een eerder raadsbesluit jaarlijks afgebouwd. In de regeling is sindsdien geen nieuwe instroom meer mogelijk: de afbouw volgt het natuurlijk verloop.

3.4.2 Inkomen

We geven financiële ondersteuning aan Amsterdammers die niet kunnen voorzien in een inkomen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het aantal mensen aan wie we een uitkering verstrekken, stijgt nog licht, ondanks het economisch herstel. Het gaat daarbij vooral om ouderen, om mensen met een arbeidsbeperking en om statushouders.
- Ook voor 2018 wordt een rijksbudget verwacht dat niet toereikend is om daaruit alle inkomensvoorzieningen in Amsterdam te voldoen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Amsterdammers die recht hebben op een gemeentelijke uitkering krijgen deze.

De gemeente toetst zorgvuldig of mensen recht hebben op een uitkering/krediet.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Minimumpercentage uitkeringen en kredieten dat de gemeente rechtmatig verstrekt.	99,8% (2013)	99,8%	99%	99%	99%	99%	99%
1.2 Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners. (BBV no. 27)	794 (2016)						

Doel 2

Amsterdammers met een uitkering zijn tevreden over de dienstverlening en communicatie van de gemeente hierover.

Wie een uitkering aanvraagt, wordt goed geïnformeerd over de rechten en plichten en correct behandeld. Waar signalen van burgers komen over de dienstverlening (klachten) werkt de gemeente aan snel herstel van de relatie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Klanttevredenheid (rapportcijfer).	6,9 (2015)	7,1	7,2	7,4	7,6	7,7	7,7
2.2 Percentage klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn (doorlooptijd).	93% (2013)	74,6%	99%	99%	99%	99%	99%
2.3 Percentage klachten waarover binnen 5 werkdagen contact is opgenomen met de klager.			80%	85%	90%	90%	95%

Doel 3

De uitvoeringskosten om uitkeringen, kredieten en ondersteuning te verstrekken zijn zo laag mogelijk.

Door dienstverlening vanuit de klant in te richten, digitaal waar mogelijk en maatwerk waar nodig, beperkt de gemeente de uitvoeringslasten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Verhouding tussen de uitvoeringskosten voor uitkeringsverstrekking en het bedrag aan verstrekte uitkeringen.			5,15%	6%	6%	6%	6%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Coöperatie Wigo4IT

Amsterdam werkt met Den Haag, Rotterdam en Utrecht samen in de coöperatie Wigo4IT om de uitvoeringsprocessen van de sociale diensten digitaal te ondersteunen. In 2018 wordt in gezamenlijkheid de digitalisering verder ontwikkeld. De coöperatie wordt door de vier gemeenten gezamenlijk bestuurd.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Aanvragen van uitkeringen, ondernemerskredieten en ondersteuning beoordelen en verstrekken.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt.			60%	65%	70%	75%	80%

Activiteit B

Ten onrechte verstrekte uitkeringen terugvorderen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Percentage onterechte uitkeringen dat is voorkomen.	4,7% (2013)		6%	6%	6%	6%	6%

Activiteit C

De dienstverlening aan klanten verbeteren en waar mogelijk digitaliseren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Verhouding tussen geïncasseerd bedrag en openstaand bedrag aan vorderingen op klanten.	14,3% (2013)	12,8%	13%	13,2%	13,4%	13,6%	13,8%

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Stimuleren van positief gedrag: door goede dienstverlening wil de gemeente burgers in de uitkering helpen de regels na te leven (van bestraffen naar voorkomen).
- Sanctioneren van mensen die regels hebben overtreden.
- Rekening houden met verwijtbaarheid: proportioneel handhaven en terugvorderen.
- Vereenvoudigen van inkomstenverrekeningen, om de overstap van uitkering naar (deeltijd/flexibel) werk aantrekkelijker te maken.
- Terugbrengen van gegevens-uitvraag, om te voorkomen dat de Amsterdammer onnodig wordt lastiggevallen met bureaucratie en controle.
- Verder digitaliseren van de dienstverlening: Amsterdammers kunnen aanvragen digitaal indienen, andere communicatie wordt in 2018 steeds meer digitaal ondersteund.
- Aanbieden van persoonlijke dienstverlening voor kwetsbare klanten.
- Verhogen van de klanttevredenheid door gebruik te maken van de uitkomsten van klanttevredenheidsonderzoek.

Tabel 3.4.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	577.455	592.600	618.300	631.800	640.000	646.200
Lasten	658.548	666.603	686.924	695.491	704.609	711.329
Saldo van baten en lasten	-81.093	-74.003	-68.624	-63.691	-64.609	-65.129
Onttrekking reserves	34.360	29.212	17.118	11.082	11.282	11.882
Dotatie reserves	3.981	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	30.379	29.212	17.118	11.082	11.282	11.882
Totaal	-50.714	-44.791	-51.505	-52.609	-53.327	-53.247

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Bijstandsverlening, Bijstandverlening zelfstandigen en Inkomensvoorzieningen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 618,3 miljoen. De baten bestaan uit:

Activiteit A, B, C:

- Het rijksbudget voor de bijstandsuitkeringen. Uitkeringen worden betaald vanuit het budget dat daartoe van het rijk wordt ontvangen (€ 597,4 miljoen);
- Het rijksbudget voor de bijstandsverlening aan zelfstandigen (€ 3,3 miljoen);
- De terugvordering en het verhalen op (voormalige) bijstandsgerechtigde. Het gaat om een bedrag dat van burgers wordt teruggevorderd of op hen wordt verhaald vanwege teveel verstrekte uitkeringen (inclusief IOAW/IOAZ) (€ 12,9 miljoen);
- De terugvordering en het verhalen op zelfstandigen met een (voormalige) bijstandsuitkering (€ 4,7 miljoen);
- Vanwege een meerjarig tekort in het rijksbudget wordt een bijdrage uit de algemene middelen beschikbaar gesteld van € 15 miljoen. Waar dit niet toereikend is wordt een beroep gedaan op de egalisatiereserve Inkomensdeel en Conjunctuur.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 686,9 miljoen. De lasten bestaan uit:

Activiteit A:

- Te verstrekken bijstandsuitkeringen (€ 608,3 miljoen);
- Te verstrekken IOAW en IOAZ uitkeringen (€ 27,8 miljoen);
- Te verstrekken bijstand voor zelfstandigen (€ 10,4 miljoen).

Activiteiten A-C:

- Uitvoeringslasten zodat we de uitkeringen kunnen verstrekken (€ 40,5 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 17,1 miljoen onttrokken aan reserve:

- Voor het verstrekken van uitkeringen is voor 2018 een onttrekking uit de Egalisatiereserve Inkomensdeel en Conjunctuur van circa € 11,0 miljoen begroot. Dit is € 5,0 miljoen lager dan begroot voor het jaar 2017 (€ 11,0 miljoen);
- Voor het "mee-ademen" van de uitvoeringscapaciteit met het stijgende aantal uitkeringsgerechtigden wordt gerekend met een extra onttrekking uit deze reserve (€ 4,3 miljoen);
- Voor de extra middelen die in 2018 nodig zijn voor het bedienen van statushouders wordt aan de egalisatiereserve onttrokken (€ 1,8 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 25,7 miljoen in 2018. In 2019 stijgen de baten met € 13,5 miljoen. In 2020 stijgen de baten vervolgens met € 8,2 miljoen en in 2021 met € 6,2 miljoen ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit wordt veroorzaakt door:

- De stijging van het rijksbudget voor de bijstandsuitkeringen. Vooral door een toename van het aantal statushouders, mensen met een arbeidsbeperking en ouderen in de uitkering. Het toenemend aantal ouderen vertaalt zich in meer IOAW uitkeringen. In het jaar 2017 was sprake van een grote instroom van statushouders in de bijstand. Voor hen ontvingen we in het eerste jaar geen budget van het Rijk, pas in het jaar na instroom tellen ze mee in het budget. (€ 25,7 miljoen in 2018, 13,5 miljoen in 2019, € 8,2 miljoen in 2020 en € 6,2 miljoen in 2021).

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 20,3 miljoen in 2018. In 2019 stijgen de lasten met € 8,6 miljoen. In 2020 stijgen de lasten met € 9,1 miljoen en in 2021 met € 6,7 miljoen, steeds ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit wordt veroorzaakt door:

- De stijging van de uitkeringslasten voor bijstand, IOAW, IOAZ en bijstand voor zelfstandigen (€ 20,6 miljoen in 2018, € 9,0 miljoen 2019, € 8,5 miljoen in 2020 en € 6,8 miljoen in 2021);
- De daling van de uitvoeringskosten voor het verstrekken van de uitkeringen (€ 0,3 miljoen in 2018, € 0,4 miljoen in 2019, € 0,1 miljoen in 2020 en € 0,1 miljoen in 2021).

Nu de instroom van statushouders, naar verwachting, afvlakt in 2018, verwacht de stad een gunstiger verhouding tussen inkomsten en uitgaven. Het voorlopige rijksbudget voor 2018 wordt op 1 oktober 2017 door het rijk bekend gemaakt.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 12,1 miljoen in 2018 In 2019 en verder dalen de onttrekkingen met € 6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve Egalisatie inkomensdeel en conjunctuur (€ 12,1 miljoen in 2018 en € 6 miljoen in 2019 en verder).

Rekening houdend met de jaarlijks begrote bijdrage voor de uitkeringsverstrekking van € 15 miljoen vanuit de algemene middelen, bieden de voor de komende jaren geprognosticeerde onttrekkingen aan de egalisatiereserve naar verwachting voldoende ruimte voor dekking van de verwachte tekorten op het uitkeringsbudget en extra uitvoeringskosten tot en met het jaar 2021.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De hoogte van het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking en het Amsterdamse aandeel daarin, is te laag om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen.	1. Amsterdam zet zich, samen met de G4 en de VNG, in om te komen tot een adequate omvang en verdeling van het landelijke uitkeringsbudget. 2. In de meerjarenbegroting wordt voorzien in jaarlijkse dekking van het tekort ter hoogte van ca. € 15 miljoen. 3. Waar sprake is van tekorten hoger dan € 15 miljoen kan een beroep worden gedaan op de daartoe ingestelde Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur die naar verwachting tot en met 2021 voldoende ruimte biedt. Het is aan een nieuw bestuur om op basis van de meest recente inzichten te besluiten over de noodzakelijke dekking na 2021. 4. In het weerstandsvermogen is rekening gehouden met het, waar nodig, opvangen van meerjarige tekorten voor zover die niet kunnen worden opgevangen vanuit deze egalisatiereserve.
Maatwerk kan leiden tot ongelijke behandeling.	We trainen professionals in morele oordeelsvorming.
Ingewikkelde wet- en regelgeving vergroot de kans op onrechtmatigheden.	Voortdurende professionalisering van medewerkers. Ook werken we de beleidsvoorschriften voor de uitvoerders bij.
Klanten houden rekening met de wijze waarop de gemeente uitkeringen verstrekt en controles uitvoert.	We werken vooral aan voorkoming en gedragsbeïnvloeding. Daarnaast zetten we controle signaalgestuurd in.

Risico's (vervolg)	Maatregelen (vervolg)
We betalen uitkeringen soms niet op tijd uit waardoor burgers in financiële problemen komen.	We maken afspraken met banken over betalingen en gebruiken procedures om fouten te herstellen.
De digitale ondersteuning, waaronder ook de vernieuwde online dienstverlening, valt uit of presteert onder de maat waardoor dienstverlening vertraagt.	We bewaken het kwaliteitsniveau en maken hierover afspraken met betrokkenen, zoals softwareleveranciers
Veranderde werkwijze, waaronder de online dienstverlening, stelt nieuwe eisen aan de professionals.	Medewerkers steunen de veranderingen door continue te blijven leren en verbeteren.
Juist kwetsbare klanten kunnen tussen wal en schip vallen omdat ze te maken hebben met veel verschillende kanalen voor dienst- en hulpverlening.	Voor kwetsbare klanten wordt een persoonlijkere vorm van dienstverlening georganiseerd.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015).
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015).
- Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (2004); dit besluit regelt de ondersteuning van zelfstandig ondernemers.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.4.3 Armoedebestrijding

Om Amsterdammers, ongeacht de dikte van hun portemonnee, volwaardig mee te kunnen laten doen in de maatschappij, bieden wij inkomensondersteuning en schuldhulpverlening.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het aantal Amsterdammers met een laag inkomen lijkt zich weliswaar te stabiliseren maar armoede blijft voor een groot deel van de Amsterdammers een hardnekkig probleem.
- In Amsterdam groeit één op de vijf kinderen op in een huishouden met een inkomen lager dan 120% van het bijstandsniveau.
- Het aandeel langdurige minima blijft met 60% hoog en concentreert zich met name in de stadsdelen Zuidoost, Nieuw-West en Noord.
- Ook werkende Amsterdammers hebben, onder andere door de toenemende flexibilisering van arbeid, moeite om duurzaam uit de armoede te raken.
- Het draagvlak voor de ondersteuning van mensen met schulden en vasten-lasten-problematiek neemt toe.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1	Activiteiten				A	B	C	D

Amsterdammers zijn zo veel mogelijk financieel zelfredzaam.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage mensen met een laag inkomen (netto < € 1.350) dat zeer veel moeite heeft om rond te komen (Staat van de Stad).	20% (2014)	24% (2014)	21%	21%	21%	21%	21%

Doel 2	Activiteiten				A	B	C	D

Amsterdammers hebben geen financiële beperkingen om volwaardig mee te doen in de maatschappij.

Meer Amsterdammers maken gebruik van de participatie bevorderende armoedeverzoeken.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage mensen met een laag inkomen (< € 1.350) dat sterk sociaal geïsoleerd is.	22% (2012)	28%	21%	20%	20%	20%	19%

Doel 3	Activiteiten				A

Alle Amsterdamse kinderen hebben gelijke kansen om zich te ontwikkelen.

Meer Amsterdamse minimahuishoudens met kinderen in de leeftijd van 4 t/m 17 jaar maken gebruik van minimavoorzieningen voor kinderen en jongeren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage minimahuishoudens met kinderen dat van minstens één kindregeling gebruik maakt.	75% (2013)		80%	85%	85%	85%	86%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Wij bieden inkomensondersteunende voorzieningen voor minima, vergroten het bereik van de minimaregelingen en breiden de bestaande voorzieningen uit.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Bereik Stadspas onder minimahuishoudens.	44% (2013)	70% (2015)	70%	75%	80%	80%	80%
A.2 Bereik Scholierenvergoeding kinderen uit minimahuishoudens.	47% (2013/ 2014)	56% (2015)	60% (2016/ 2017)	65%	70%	70%	70%

Activiteit B

Doelen 1 2

Schuldenproblematiek zo vroeg mogelijk aanpakken door vroegsignalering (door onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak en Geregelde betaling).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aandeel vroegsignalering (Vroeg Eropaf en Geregelde betaling) meldingen over huurachterstanden dat leidt tot een adviesgesprek en/of een plan van aanpak.	64% (2013)	62,3%	66%	68%	70%	70%	72%

Activiteit C

Doelen 1 2

Schuldhelpverlening uitvoeren bij mensen die door hun schulden vastlopen en geen uitweg meer zien.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage succesvol afgeronde schuldhelp-verleningstrajecten.	50% (2012)	82%	70%	72%	74%	76%	78%

Activiteit D

Doelen 1 2

Het verkorten van de doorlooptijden in de schuldhelp.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage schuldhelpverleningsklanten dat binnen 6 maanden in aanmerking komt voor een schuldregeling (inclusief voortraject, exclusief stabilisatie).	43% (2012)	62%	60%	70%	75%	80%	82%

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Verhogen bereik en gebruik van minimaregelingen via de Pak je Kans aanpak, zoals de blijvende inzet van een team van medewerkers dat informatie en voorlichting geeft over minimaregelingen, intensivering van de aandacht voor specifieke groepen in verschillende gebieden in de stad. Dit om invulling te geven aan het streven van de gemeenteraad (motie Unver) naar een bereik van 80%.
- Doorontwikkelen van het armoedebelied door het integreren van verschillende kindregelingen in één Amsterdams Kindpakket waarmee het aanbod overzichtelijk wordt gemaakt.
- Verbeteren van de ketensamenwerking voor schuldhulpverlening om de effectiviteit te verhogen en de doorlooptijd te verkorten.
- Uitbreiden van de Amsterdamse aanpak van vroegsignalering voor bewoners met betalingsachterstanden om mensen met (een risico op) problematische schulden eerder te bereiken.
- Gericht ondersteunen van werkende minima en zzp'ers met een laag inkomen.
- Verder uitvoeren van de Realtime armoede-aanpak waarmee nieuwe instrumenten worden getoetst om de financiële zelfredzaamheid van minima te versterken.
- Vasthouden van de resultaten van projecten en innovaties van het programma schuldhulpverlening en de succesvolle pilots van de Realtime armoede-aanpak.
- Vertalen van wetenschappelijke inzichten over de effecten van armoede (schaarste) op het gedrag van mensen naar de uitvoeringspraktijk.

Tabel 3.4.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	1.643	2.591	1.391	1.391	1.391	1.391
Lasten	100.251	106.767	113.066	91.338	91.474	91.457
Saldo van baten en lasten	-98.608	-104.176	-111.675	-89.947	-90.083	-90.066
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-98.608	-104.176	-111.675	-89.947	-90.083	-90.066

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Maatregelen Armoedebestrijding en Schuldhulpverlening.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 1,4 miljoen. De baten bestaan uit:

- De terugbetaling van leenbijstand (€ 0,5 miljoen);
- De bijdragen van derden voor projecten binnen schuldhulpverlening (€ 0,9 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 113,1 miljoen. De lasten bestaan uit:

Activiteit A Maatregelen armoedebestrijding:

- Verschillende minimaregelingen zoals de Collectieve Zorgverzekering, individuele bijzondere bijstand, scholierenvergoeding, Regeling tegemoetkoming meerkosten voor chronisch zieken en gehandicapten en de stadspas (€ 84 miljoen).

Activiteiten B, C en D Schuldhulpverlening:

- De begeleiding van mensen met schulden door de schuldhulpbureaus in de stadsdelen, de Gemeentelijke Kredietbank en voor diverse projectmatige flankerende activiteiten (€ 29,1 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 1,2 miljoen in 2018 en verder.

Dit wordt veroorzaakt door:

- De rente-inkomsten van de Gemeentelijke Kredietbank als gevolg van gewijzigde regelgeving waardoor deze inkomsten niet meer binnen het programma mogen worden verantwoord (€ 1,2 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 6,3 miljoen in 2018. In 2019 en verder dalen de lasten vervolgens met € 21,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere uitgaven in verband met de Individuele Inkomensvoet (€ 1,9 miljoen in 2018);
- Extra incidentele inzet voor statushouders (€ 2,3 miljoen in 2018);
- Meer incidentele middelen voor een nieuw sportarrangement voor minimakinderen (€ 1,0 miljoen in 2018);
- De lichte stijging van lasten voor verschillende onderwerpen als gevolg van prijsstijgingen en groei van het aantal inwoners en een hogere doorberekening van overhead (€ 1,1 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de middelen weg die in het coalitieakkoord meerjarig incidenteel beschikbaar zijn gesteld voor armoedebestrijding en schuldhulpverlening (€ 22,5 miljoen in 2019);
- Het vervallen van incidentele middelen in 2019 voor statushouders (€ 2,3 miljoen), voor het sportarrangement (€ 1,0 miljoen), voor de pilot vervoerskosten voor mantelzorgers (€ 1,1 miljoen) en een tijdelijke rijksbijdrage voor bijzondere bijstand voor ouderen (€ 0,3 miljoen) en overige verlaging van lasten (€ 0,5 miljoen);
- Bij de Voorjaarsnota 2017 is € 5 miljoen van de verlaging van de lasten voor de armoedemaatregelen gecompenseerd door middelen toe te voegen (€ 5 miljoen in 2019).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De ingewikkelde keten van schuldhulpverlening maakt het moeilijk om verbeteringen snel in te voeren, waardoor doorlooptijden onder druk staan.	We maken afspraken met maatschappelijke organisaties en het Rijk over de uitvoering van de schuldhulpverlening.
Door uitbreiding van de doelgroep en door nieuw aanbod is het (volledig) gebruik van de voorzieningen onzeker.	We voeren maatregelen uit het actieplan 'Verhogen bereik voorzieningen' uit zoals Pak je kans, het voorlichtingsteam etc. om niet-gebruik tegen te gaan.
De armoederegelingen zijn open-einde-regelingen. Bij toenemend gebruik bestaat daarom het risico op overbesteding.	De gemeente volgt de ontwikkelingen in het gebruik nauwlettend en stuurt zo nodig bij.

Beleidskaders

- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2012); deze wet regelt dat burgers bij problematische schulden een beroep op de gemeente kunnen doen voor hulp.
- Participatiewet (2015); Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB).
- Aanvalsplan Armoede (2015); dit plan omvat de nieuwe initiatieven om te zorgen dat Amsterdammers met een minimuminkomen volwaardig kunnen meedoen in de samenleving.
- Kamerbrief Kansen voor alle kinderen (Klijnsma), 20 september 2016: structureel aanvullende middelen voor kinderen in armoede.
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015).

Subsidies van betekenis

1. Subsidieregeling basisvoorzieningen	€ 18.773.820
2. Fonds Bijzondere Noden Amsterdam	€ 388.562
3. Stichting Leergeld	€ 150.000

Toelichting

1. De bijdrage vanuit de subsidieregeling basisvoorzieningen betreft voornamelijk subsidies aan aanbieders van Maatschappelijke Dienstverlening. Met deze aanbieders worden afspraken gemaakt omtrent Schuldhulpverlening, Sociaal Raadslieden en Gebiedsgerichte programma's.
2. De Stichting Samenwerking Bijzondere Noden ontvangt een tweetal subsidies. De ene wordt al langer dan 10 jaar verstrekt. Het gaat om een relatief klein subsidiebedrag dat een grotere bijdrage vanuit de Amsterdamse samenleving genereert. Daarnaast ontvangt de stichting een subsidie voor de uitvoering van de witgoedregeling.
3. De subsidie voor Stichting Leergeld betreft middelen voor een project om door middel van huisbezoeken het bereik van kindregelingen te vergroten.

3.4.4 Participatie

Amsterdam biedt ondersteuning aan Amsterdammers die (nog) geen perspectief op betaald werk hebben zodat zij kunnen meedoen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Hoewel de economie zich herstelt, is er een grote groep die daar (nog) niet van profiteert, problematische schulden heeft, op meerdere terreinen vastloopt, en daardoor het gevoel heeft niet mee te doen of er niet toe te doen.
- Er is steeds meer (wetenschappelijk) inzicht dat er een verschil is tussen wat van burgers wordt verwacht en wat zij daadwerkelijk aankunnen. Mensen zijn minder zelfredzaam dan wordt verwacht en hebben daardoor moeite de ondersteuning te organiseren die ze nodig hebben.
- Met de drie decentralisaties in het sociaal domein is het takenpakket van de gemeente Amsterdam fors uitgebreid en is de weg vrij gemaakt voor een grote vernieuwing van de sociale ondersteuning van mensen in de stad. We maken de beweging naar de wijk en versterken de samenwerking met partners in de wijk om beter aan te sluiten bij de problemen en behoeften van de Amsterdammer. Dat heeft gevolgen voor de rol en taak van professionals zoals klantmanagers en inkomensconsulenten.
- Er is meer inzicht in welke interventies rond participatie doeltreffend zijn. De lessen die we leren, onder andere in het programma Meedoen Werkt, gaan we vertalen naar de reguliere praktijk volgens de uitgangspunten en principes van de Leidraad Participatie. Dat betekent dat de dienstverlening op het gebied van participatie in 2018 een transitie ondergaat.
- Amsterdam verwacht in 2018, net als in 2017, weer 1.600 nieuwe statushouders te huisvesten samen met partners buiten de gemeente. Een deel daarvan zal niet direct naar werk bemiddeld worden maar naar opleiding, participatie en/of zorg. Ook voor deze groep is het belangrijk dat zij snel mee kunnen doen in de Amsterdamse samenleving.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk zijn zelfredzaam.

We hebben een scherp en actueel beeld van de Amsterdammers met een bijstandsuitkering die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk. Vooral van die Amsterdammers die niet zelfstandig kunnen meedoen. Amsterdammers die een ondersteuningsaanbod van ons krijgen, vergroten hun zelfredzaamheid rond participatie.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Percentage bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht op betaald werk hebben maar die wel zelfredzaam zijn op de 2 domeinen maatschappelijke participatie en sociaal netwerk.	33,1% (2016)			35%	36%	37%	38%
1.2	Verskil in zelfredzaamheid tussen bijstandsgerechtigden die participeren en die (nog) niet participeren.	13,6% (2016)			20%	25%	30%	35%

Doel 2

Activiteiten A B C

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, participeren.

Amsterdammers die niet zelfstandig tot participatie kunnen komen, krijgen ondersteuning om te participeren. Het participatie-aanbod sluit aan bij de behoefte en ambities van mensen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, maar wel participeert.	24,5% (2016)		40%	40%	44%	48%	50%
2.2 Waardering (rapportcijfer) door bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, over de dienstverlening door de gemeente op het gebied van participatie.				7,5	8	8	8

Doel 3

Activiteiten A D

Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, ontwikkelen zich richting of naar werk.

Het aanbod aan dagbestedingsactiviteiten biedt de mogelijkheid tot doorgroei en persoonlijke ontwikkeling.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal Amsterdammers dat van participatie naar re-integratie is gegaan.	875 (2016)		300	1.000	1.050	1.100	1.200

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2 3

Wij voeren gesprekken met Amsterdammers met een bijstandsuitkering. Daarmee vormen we een beeld wat voor hen de best mogelijke stap tot participatie is en welke ondersteuning zij daarbij nodig hebben.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal persoonlijke gesprekken (telefonisch of face-to-face) dat is gevoerd met bijstandsgerechtigden om te bepalen of en in hoeverre zij ondersteuning nodig hebben om te participeren.	27.655 (2016)			35.000	36.000	36.500	37.000

Activiteit B

Doelen 1 2

Wij bieden ondersteuning, training, cursussen en participatieaanbod, aanvullend op basisvoorzieningen stadsdelen, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid rond participatie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal extra participatieplekken dat is gerealiseerd waardoor Amsterdammers meer kans hebben een passend aanbod te vinden.	1.600 (2016)		1.000	1.500	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Activiteit C

Doelen 1 2

Wij leiden Amsterdammers waar nodig toe naar het participatieaanbod, vrijwilligerswerk, taalles of naar het Wijkzorgnetwerk.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk, ontwikkelen zich richting of naar werk.	8.349 (2016)			14.000	15.000	16.000	17.000

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Bij de aanvraag van de uitkering vaststellen welke begeleiding het meest passend is voor participatie en/of re-integratie. Waar nodig doorverwijzen naar gerichte onderzoeken en trajecten om de doelmatigheid te bevorderen.
- Uitvoeren van innovatieve projecten vanuit het programma Meedoen Werkt.

Tabel 3.4.4 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	28.089	23.794	26.046	26.506	26.414	26.389
Saldo van baten en lasten	-28.089	-23.794	-26.046	-26.506	-26.414	-26.389
Onttrekking reserves	1.275	150	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.275	150	0	0	0	0
Totaal	-26.815	-23.644	-26.046	-26.506	-26.414	-26.389

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Participatie.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 26,0 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Reguliere uitvoeringskosten voor de activiteiten A en C. Dit betreft voor een groot deel de personele kosten van onze professionals (€ 14,5 miljoen);
- Extra uitgaven voor de uitvoering van het programma Amsterdamse Aanpak Statushouders, waarin wordt ingezet op intensieve begeleiding door onze professionals (€ 2,8 miljoen);
- Innovatieve projecten vanuit het programma Meedoen Werkt (€ 4,5 miljoen);
- Middelen om de trajectkosten te vergoeden aan klanten die gebruikmaken van re-integratie of activeringsvoorzieningen (€ 2,3 miljoen);
- Budget voor het uitvoeren medische keuringen om de inzetbaarheid van klanten vast te stellen (€ 1,0 miljoen);
- Specifieke maatwerkvoorzieningen en onderzoeken per klant (€ 0,6 miljoen);
- Inzet ten behoeve van vernieuwing en instrumentontwikkeling in het kader van de Participatiewet (€ 0,3 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten in 2018 met € 2,2 miljoen. In 2019 en verder stijgen de lasten met € 0,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Extra uitgaven voor de uitvoering van het programma Amsterdamse Aanpak Statushouders (€ 2,8 miljoen in 2018);
- Het dalen van lasten hoofdzakelijk als gevolg van invulling van gemeentebrede taakstellingen (€ 0,6 miljoen);
- De stijging van de lasten binnen het domein Participatie (€ 0,5 miljoen in 2019 en verder).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 0,15 miljoen in 2018.

Dit wordt veroorzaakt door:

- De bestemmingsreserve voor de uitvoeringskosten Sociale Firma's loopt tot en met 2017. Met ingang van 2018 vindt daarom voor de uitvoering van de regeling Sociale Firma's geen onttrekking meer plaats.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
We implementeren een nieuw dienstverleningsconcept waarbij we uitgaan van intrinsieke motivatie, aansluiten bij kansen en mogelijkheden. Dat vraagt om individueel maatwerk. Onzeker is of we daar (tijdig) de middelen voor krijgen.	Op basis van pilots ontwikkelen we een breed gedragen businessmodel om de transitie mogelijk te maken. Dat betekent dat we bouwen aan dienstverlening op maat waarbij we differentiëren in de mate van intensiteit in de ondersteuning.
In de nieuwe benadering gaan we uit van de vraag van de burger en zoeken we op basis van die vraag een passend participatieaanbod (vraaggericht). Dit verhoudt zich niet altijd even goed met het van te voren inkopen van aanbod (aanbodgericht).	- Monitoren vraag en aanbod; - Inspelen op nieuwe ontwikkelingen, eventueel creëren nieuw aanbod; - Aanbod meer laten aansluiten bij kansen en mogelijkheden van Amsterdammers.

Beleidskaders

- Koersbesluit Re-integratie (2016).
- Leidraad Participatie (2017): in dit document heeft het college nadere uitgangspunten vastgelegd voor de uitvoering op het gebied van Participatie.
- Programmaplan 'Meedoen werkt' (2016-2018) (2015); beschrijft hoe Amsterdam mensen op weg helpt, die geen directe kans hebben op werk en die het niet lukt op eigen kracht te participeren.
- Werkplan Meedoen Werkt 2017 (2016): beschrijft de inzet en doelstellingen van het programma.
- Participatiewet (2015); Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB).
- Aanvalsplan Armoede (2015); Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015).
- Taal om te Leren, Amsterdams taalbeleid voor volwassenen 2016-2018 (2016); dit beleidskader voorziet in een divers taalaanbod voor Amsterdammers.
- Wmo-verordening (2015); deze verordening regelt de ondersteuning waar Amsterdammers gezien hun specifieke behoefte een beroep op kunnen doen.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.4.5 Educatie en inburgering

Amsterdam biedt een toegankelijk en betaalbaar educatief aanbod voor Amsterdammers die moeite hebben met de Nederlandse taal en zet in op snelle integratie van statushouders met de Amsterdamse Aanpak Statushouders.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Amsterdam verwacht in 2018, net als in 2017, weer 1.600 nieuwe statushouders te huisvesten. Ook voor deze groep is het belangrijk dat zij snel mee kunnen doen in de Amsterdamse samenleving.
- Het Rijk wijzigt de Wet inburgering. De maatschappelijke begeleiding van statushouders en het voorbereiden op het tekenen van een "participatieverklaring" wordt een wettelijke taak van de gemeente.
- Mede op aandringen van Amsterdam speelt een bredere landelijke discussie over de rol van gemeenten in inburgering. De resultaten van het huidige stelsel vindt dit college zorgwekkend. Amsterdam pleit daarom voor meer regie bij de gemeente, zodat op lokaal niveau kan worden gestuurd op een integrale aanpak van werk, opleiding, inburgering en participatie. Mogelijk leidt de discussie ertoe dat het nieuwe kabinet de rol van gemeenten bij inburgering aanpas.
- De toenemende digitalisering van de samenleving brengt nieuwe vraagstukken rondom geletterdheid met zich mee. Naar verwachting biedt de Wet Educatie en Beroepsonderwijs vanaf 2018 de mogelijkheid om naast cursussen taal en rekenen, ook aparte cursussen digitale vaardigheden aan te bieden. Wanneer dit mogelijk is, start Amsterdam een pilot.
- 2018 is het laatste jaar waarin het beleidskader Taal om te Leren wordt uitgevoerd. Het is aan een nieuwe coalitie om de ambitie voor de latere jaren vast te stellen.
- De inzichten die worden opgedaan met de Amsterdamse Aanpak Statushouders vormen de basis voor een nieuw beleidskader 'Vluchtelingen in Amsterdam 2018-2022'. Kenmerken hiervan zijn de intensieve ketensamenwerking en maatwerk voor kwetsbare statushouders.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

Meer volwassen Amsterdammers verbeteren hun Nederlandse taal.

Waar nodig zijn de basisvaardigheden rekenen en digitale vaardigheden in het taalaanbod geïntegreerd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Het aantal Amsterdammers dat taalvaardig is geworden in de dagelijkse praktijk (niveau inburgering en taaleis Participatiewet A2/1F).	3.213 (2014)		2.500	2.500	1.250	1.250	1.250
1.2 Het aantal Amsterdammers daarvan (1.1) dat niet meer laaggeletterd is (niveau B1/2F).	22% (2014)		22%	22%	22%	22%	22%

Doel 2

Activiteiten

B D E

Vluchtelingen doen zo snel mogelijk volwaardig mee en zijn financieel en sociaal onafhankelijk.

- We bieden vluchtelingen een programma dat past bij hun talenten zodat zij snel werk vinden, starten met een opleiding en participeren.
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders draagt er aan bij dat meer statushouders gaan participeren in het arbeidsproces.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage van de Amsterdamse vluchtelingen dat gemiddeld 3,5 jaar in Amsterdam is gevestigd en op 1 januari van dat jaar participeert in het arbeidsproces.	26% (cohort 2012)		35% (cohort 2013)	38% (cohort 2014)	38%	38%	38%
2.2 Percentage van de vluchtelingen (voor 1-1-2013 in Nederland) dat binnen de termijn aan de inburgeringsplicht voldoet.	70% (2014)	94%	85%	94%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1

Taalcursussen aanbieden aan Amsterdammers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal gestarte taaltrajecten.	5.000 (2014)	4.007	4.900	4.900	3.000	3.000	3.000
A.2 Percentage taaltrajecten dat succesvol afgerond wordt.	73% (2014)	84%	70%	80%			

Activiteit B

Doelen 1 2

Vrijwilligers inzetten die ondersteunen bij het leren en onderhouden van het Nederlands.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal vrijwilligers dat het leren van de Nederlandse taal ondersteunt.	650 (2014)	1.024	700	900	0	0	0

Activiteit C

Doelen 1

Gebruik van digitale leermiddelen stimuleren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal gebruikers van digitale taalvoorzieningen (oefen-pc's in de Openbare Bibliotheek).	3.000 (2014)	8.809	5.000	7.000	0	0	0

Activiteit D

Doelen 2

Vluchtelingen begeleiden naar de arbeidsmarkt, opleiding of participatie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage vluchtelingen dat deelneemt aan opleiding, arbeidsmarktgerichte en participatieactiviteiten.	69% (2014)	73%	72%	73%	73%	73%	73%

Activiteit E

Doelen 2

Aanbieden van een Taal- en Oriëntatieprogramma om de inburgering van vluchtelingen te stimuleren met daarbij: maatschappelijke begeleiding en voorbereiding op het tekenen van Participatieverklaring.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal deelnemers Taal en Oriëntatie voor vluchtelingen.	242 (2014)		2.040	1.200			

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Amsterdam biedt een cursusaanbod dat aansluit bij de talenten en ambities van Amsterdammers, met als doel deelname aan de samenleving en duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Een goede beheersing van de Nederlandse taal heeft een positief effect op diverse leefdomeinen, zoals participatie, werk en gezondheid.
- Amsterdam zet in op een mix van leervormen voor effectief en toegankelijk taalonderwijs. De manier waarop iemand het beste leert is afhankelijk van de deelnemer en de aan te leren vaardigheid. Soms gaat het daarbij om een combinatie van leren in de klas, zelfstandig leren en oefenen met een taalvrijwilliger. Een andere keer is het de keuze voor één van deze vormen.
- Amsterdam richt het taalbeleid op het stimuleren en faciliteren van zelfstandig leren. De samenleving digitaliseert in rap tempo. Dat brengt voor Amsterdammers die de Nederlandse taal niet goed beheersen extra obstakels met zich mee. Tegelijkertijd biedt nieuwe technologie ook mogelijkheden om de taal zelfstandig te leren: modern, interactief en op een moment dat het je goed uitkomt.
- Amsterdam zet het taalaanbod ook in om te zorgen dat mensen voldoen aan de taaleis in de Participatiewet.
- Amsterdam biedt een aanbod Taal en Ouderbetrokkenheid om te zorgen dat minder kinderen opgroeien in een taalarme omgeving.
- Amsterdam biedt cursussen Taal en financiële zelfredzaamheid aan, o.a. ter voorkoming van schulden. Dat gebeurt in het kader van een integrale aanpak van Armoede, Taal en Laaggeletterdheid.
- Wij bieden statushouders maatschappelijke begeleiding. Deze begeleiding wordt geleverd door Stichting VluchtelingenWerk Noord-West Nederland in nauwe samenwerking met klantmanagers van de gemeente.
- Amsterdam adviseert de Europese Commissie over betere EU-regelgeving, directe toegang tot Europese fondsen voor steden en gebruik van data via het 'Partnership on Inclusion of Migrants and Refugees'.

Tabel 3.4.5 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	8.796	10.095	9.547	9.116	7.216	6.116
Lasten	21.863	16.999	16.795	12.438	8.912	7.808
Saldo van baten en lasten	-13.068	-6.903	-7.248	-3.322	-1.696	-1.692
Onttrekking reserves	4.422	2.700	2.700	0	0	0
Dotatie reserves	8.300	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-3.879	2.700	2.700	0	0	0
Totaal	-16.946	-4.203	-4.548	-3.322	-1.696	-1.692

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Educatie en inburgering.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 9,5 miljoen. De baten bestaan uit:

- De structurele rijksuitkering Educatie vanuit de Wet Educatie en Beroepsonderwijs voor het inkopen van taalcursussen, hiervan is € 1,1 miljoen voor de regiogemeenten van Groot-Amsterdam (€ 6,1 miljoen);
- De rijksregeling voor maatschappelijke begeleiding en uitvoering van de participatieverklaring van statushouders (€ 3,4 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 16,8 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Middelen voor het programma "Taal om te leren". Hiervan wordt € 1,1 miljoen besteed voor de regiogemeenten van Groot-Amsterdam (€ 7,8 miljoen);
- Budget voor het programma Amsterdamse Aanpak Statushouders. Dit betreft met name de kosten van maatschappelijke begeleiding en het oriëntatie programma (TOV) (€ 5,9 miljoen);
- Uitvoeringskosten. Dit betreft hoofdzakelijk personele kosten voor de uitvoering van de activiteiten (€ 3,1 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 0,5 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten met € 0,4 miljoen ten opzichte van 2018 en in 2020 dalen de baten vervolgens met € 1,9 miljoen. In 2021 dalen de baten met € 1,2 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere baten vanuit de Wet Educatie en Beroepsonderwijs. In 2017 zijn in het kader van de afbouw van verplichte inkoop bij de ROC's conform de daarover gemaakte afspraken, incidenteel gereserveerde middelen ingezet voor het inkopen van taalcursussen (€ 1,4 miljoen in 2018);
- Eerst hogere en in latere jaren lagere baten uit de rijksregeling voor maatschappelijke begeleiding als gevolg van de toename van het aantal opgenomen statushouders in Amsterdam (+/+ € 0,9 miljoen in 2018, -/- € 0,4 miljoen in 2019, -/- € 1,9 miljoen in 2020 en -/- € 1,9 miljoen in 2021).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 0,2 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten vervolgens met € 4,4 miljoen en in 2020 met € 3,5 miljoen en in 2021 met € 1,1 miljoen.

Dit wordt veroorzaakt door:

- Het wegvallen van de incidentele inkoop van extra taalcursussen (€ 1,4 miljoen in 2018);
- De stijging van lasten door de toename van het aantal statushouders, waardoor o.a. de uitgaven voor maatschappelijke begeleiding hoger uitvallen. Tevens zijn in 2018 extra aan middelen beschikbaar gesteld voor verbetering van de intake voor een opleiding en het realiseren van taalstages voor statushouders (€ 1,2 miljoen in 2018);
- De stijging van lasten voor de uitvoeringskosten van volwasseneneducatie (€ 1,7 miljoen in 2019 die in 2020 vervalt);
- De verlaging van lasten voor inburgering zoals bijvoorbeeld maatschappelijke begeleiding van statushouders (€ 4,4 miljoen in 2019, € 1,8 miljoen in 2020 en € 1,1 miljoen in 2021);
- De verlaging van de uitvoeringskosten voor educatie (€ 1,6 miljoen in 2019 en verder).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Doordat taaltrajecten minder intensief zijn geworden kan het zijn dat we de streefwaarden van het doel dat meer volwassen Amsterdammers hun Nederlandse taal verbeteren, niet halen.	Combinatie met vrijwillige inzet en digitale zelfwerkzaamheid om het niveau gelijkwaardig te houden. Volgen van aantallen deelnemers om wachtlijsten te voorkomen.
Doordat de verantwoordelijkheid voor het organiseren van een oefenplek in de praktijk is uitbesteed aan taalaanbieders, is er een kans dat deze niet aansluit bij de competenties van de deelnemer. Hierdoor kan het zijn dat het onderwijs minder effectief is voor de deelnemer.	Zorgvuldig volgen van de kwaliteit van de inzet van taalaanbieders ook waar het gaat om de oefenplekken.
Door onzekerheid in de opname van statushouders bestaat de kans dat de kosten per statushouder stijgen en dat de integratie achterblijft doordat niet snel gestart kan worden met begeleiding.	Zorgvuldig volgen van de ontwikkelingen en resultaten. Flexibel inzetten van extra personeel voor ondersteuning naar werk/participatie.

Beleidskaders

- Wet educatie beroepsonderwijs (1995); de wet regelt de bundeling van verschillende vormen van beroepsonderwijs en volwasseneneducatie.
- Wet inburgering (2012); in de wet staan de regels over de inburgering van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving.
- Participatiewet (2015); Opvolger van de Wet werk en Bijstand (WWB).
- Taal om te Leren, Amsterdams taalbeleid voor volwassenen 2016-2018 (2016); dit beleid geeft een divers taalaanbod voor Amsterdammers.
- Beleidskader Vluchtelingen (2015-2018) (2015); doelen en aanpak gemeente Amsterdam voor de opvang van vluchtelingen.
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 (2015).

Subsidies van betekenis

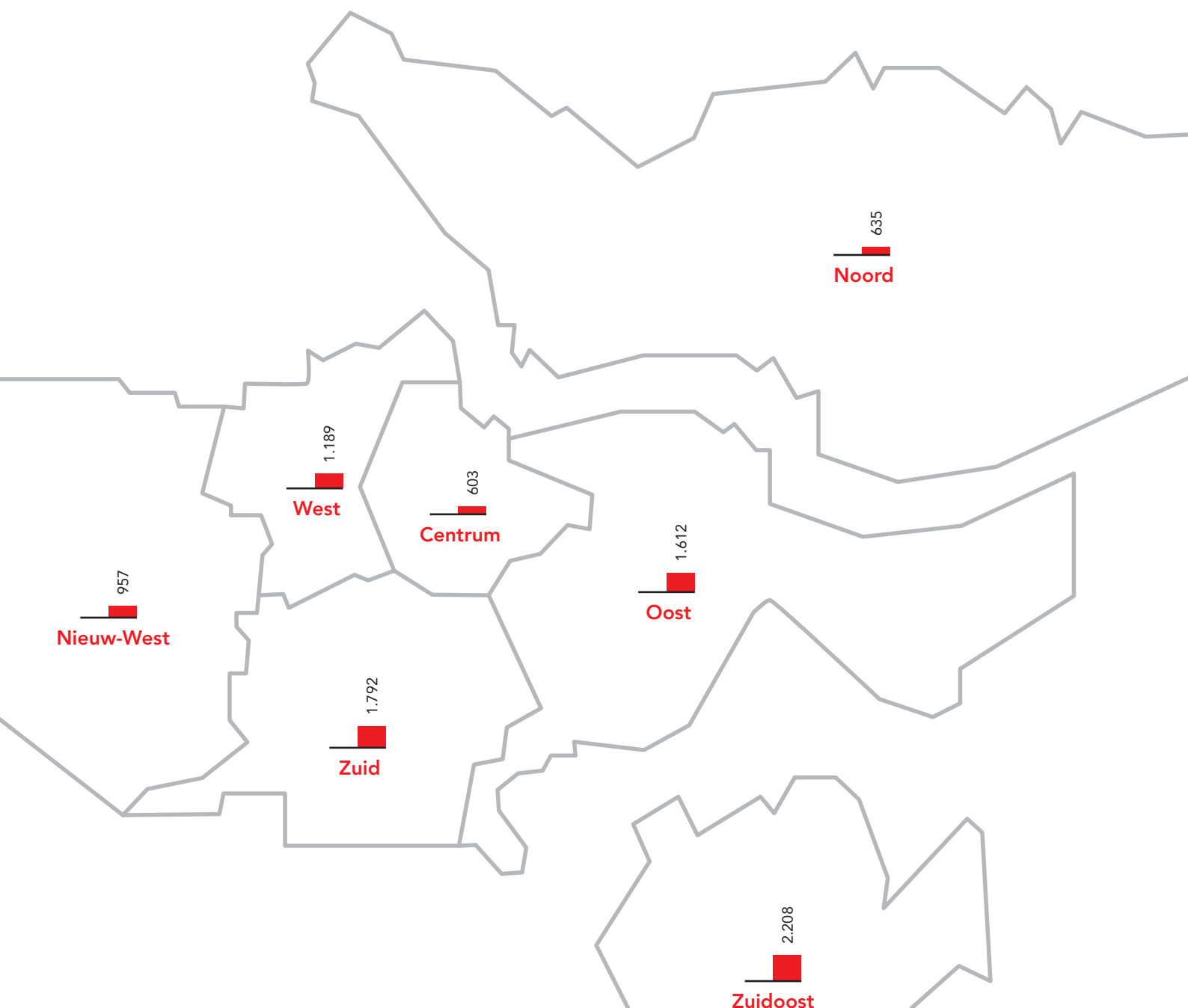
1. Stichting Vluchtelingenwerk Noord-West Nederland	€ 4.100.000
2. Taal en Ouderbetrokkenheid	€ 400.000
3. Taalcoaches	€ 200.000
4. Overige subsidies	

Toelichting

1. Amsterdam verstrekt aan de Stichting Vluchtelingenwerk Noord-West Nederland subsidie voor de maatschappelijke begeleiding van vluchtelingen. De hoogte van de subsidie hangt samen met het aantal vluchtelingen dat wordt gehuisvest.
2. Taal en Ouderbetrokkenheid: deze subsidie wordt verstrekt aan diverse instellingen voor een taalaanbod gericht op ouders van kinderen in Vroeg- en Voorschoolse Educatie, basis- en voortgezet onderwijs.
3. Taalcoaches: met deze subsidie worden bij verschillende organisaties taalmaatjesprojecten gefinancierd.
4. De overige subsidies betreffen:
 - a. Leef en Leer: laagdrempelige begeleiding bij het gebruik van digitale leermiddelen.
 - b. Amsterdams Buurvrouwen Contact: anderstalige geïsoleerde vrouwen begeleiden naar zelfstandigheid en participatie.

Baten en lasten per stadsdeel

Werk, inkomen en participatie

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	-	603
Noord	-	635
Oost	-	1.612
Nieuw-West	-	957
West	-	1.189
Zuid	-	1.792
Zuidoost	-	2.208
Totaal	-	8.997

3.4.6 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

Wij investeren in een intensieve samenwerking tussen klantmanagers van de RvA Activering en het lokaal welzijnswerk om de warme overdracht van WPI klanten mogelijk te maken. De daadwerkelijke activering wordt dan, middels activiteitsaanbod en vrijwilligerswerk, over gelaten aan het welzijnswerk. Zo kunnen klantmanagers, die nog steeds een heel grote caseload hebben, hun aandacht beter richten op de klanten die dit echt nodig hebben. Dit sluit aan bij de nieuw ontwikkelde werkwijze van Activering. We geven klanten van Activering ook de kans om hun ondernemersvaardigheden te ontwikkelen in een sociale coöperatie, Mokumse lente. Deze is in de zomer van 2017 opgericht en wordt in 2018 verder ontwikkeld.

We stimuleren en faciliteren waar mogelijk ondernemers(verenigingen) die participatieplekken of banen creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Specifieke aandacht is er voor de Oostelijke eilanden en de Noord-Jordaan/ Haarlemmerbuurt vanwege het relatief hoge aantal dat in armoede leeft, waaronder uitkeringsgerechtigden en zzp'ers met een inkomen onder de armoedegrens.

Stadsdeel Noord

In alle drie de gebieden van Noord is sprake van armoedeproblematiek. Met maatregelen uit het aanvalsplan armoede zoals financiële en administratieve steunpunten, uitbreiding van het bereik van voorzieningen voor minima willen we deze problemen tegengaan. Ook worden schulden verminderd door cursussen financiële zelfredzaamheid. Wij richten onze aandacht speciaal op de moeilijk bereikbare groepen. We willen deze meer gebruik laten maken van de voorzieningen, projecten, activiteiten en steunpunten met als doel hen duurzaam meer in hun kracht te zetten.

Met het programma 'Meedoen werkt' stimuleren, ondersteunen en faciliteren wij bewoners met het vinden van vrijwilligerswerk of meedoen in de wijk (participatie) en het wegwerken van taalachterstanden. Onder meer het participatiecentrum vervult hierin een belangrijke rol.

Wij nemen maatregelen om voortijdig schoolverlaten te voorkomen, de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt te vergroten en de jeugdwerkloosheid terug te dringen.

Dit doen we onder andere via stages, coaching en het verder verbinden van netwerken tussen jongeren, opleidingen, ondernemers en andere partners. Verder dragen we bij aan beroepsoriëntatie en begeleiding bij de overstap van voortgezet onderwijs naar het MBO. Daarnaast zijn we actief betrokken bij het initiatief om ouderbetrokkenheid in het primair- en voortgezet onderwijs te versterken.

Stadsdeel Oost

We bestrijden armoede door het terugdringen van werkloosheid bij volwassenen en jongeren, en een doeltreffendere armoedeaanpak. Daarbij zetten we het lokale netwerk zo goed mogelijk in. In de Indische Buurt en Oud-Oost staan kinderen en jongeren centraal in de armoedeaanpak. Ook op IJburg groeit het aantal minimajongeren en heeft armoedebestrijding prioriteit. We verbeteren de informatieverstrekking over minimavoorzieningen en reguliere dienstverlening. In Watergraafmeer (met name in Betondorp en Amsteldorp) speelt armoede vooral onder ouderen. Hier zal de inzet op aangepast worden.

Stadsdeel Nieuw-West

Startpunt is bedoeld om inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt actief te laten meedoen in verschillende maatschappelijke activiteiten, stage-activiteiten of leerwerktrajecten bij lokale ondernemingen. Doel is om deze inwoners hiermee de mogelijkheid te bieden een eerste voorbereidende stap naar werk te zetten. Daarnaast begeleidt Startpunt via het programma 'Pak je Kans' jongeren met criminele antecedenten, risicojongen en jongeren met complexe stille problematiek naar een baan en/of opleiding.

Ook onderdeel van het programma is het bieden van onderdak met begeleiding.

In nauwe samenspraak met de bestuurlijke en ambtelijke betrokkenen nemen we verdere maatregelen om het Startpunt voort te zetten als stedelijk instrument dat op meerdere plekken in de stad kan worden ingezet.

Via diverse buurtgerichte initiatieven pakken we armoede aan en voorkomen we schulden.

In het kader van de bestrijding schuldenproblematiek lopen de in 2017 gestarte projecten 'Psychosociale gezondheid en schulden' en 'Van overleven naar Leven' (beide in Geuzenveld-Slotermeer) ook in 2018 door.

Stadsdeel West

We ondersteunen bewoners met schulden en stabiliseren en, daar waar mogelijk, saneren schulden. Vanuit het Verbeterprogramma bieden we schuldhelpverleningsaanpak op maat voor specifieke doelgroepen. Wij investeren in het voorkomen van financiële problemen met vroege interventie via voorlichtingsbijeenkomsten.

Vanuit educatie en inburgering verstrekken we subsidies voor verschillende ondersteunende taalactiviteiten. Via buurtwerkplaatsen bieden we zinvolle dagbesteding, het ontmoeten van lotgenoten, aanleren van structuur en (werk)regelmaat en het opdoen van nieuwe vaardigheden die de afstand tot de arbeidsmarkt kunnen verkleinen.

Stadsdeel Zuid

Wij verbinden de lokale economie met het lokale netwerk van ketenpartners voor jongeren en volwassenen die een baan zoeken. Dit doen we onder andere door bewoners en ondernemers te koppelen aan kwetsbare bewoners. Wij willen zo de kwetsbare bewoners ondersteunen bij de schuldenproblematiek, een zinvolle dagbesteding aanbieden en eenzaamheid voorkomen. Door samen te werken met scholen in het project 'Hoe word je rijk in Zuid' willen we schulden bij jongeren voorkomen.

Met de wijkgerichte armoedeaanpak richten we ons vooral op verborgen armoede en zzp'ers in armoede. Verborgene armoede wordt in kaart gebracht door diverse vormen van 'huisbezoeken' om in gesprek te komen met bewoners en hen te ondersteunen bij het aanvragen van de extra's waar zij voor in aanmerking komen.

We starten een traject waarin we zzp'ers met een laag inkomen samenbrengen en hen koppelen aan succesvolle collega's in het stadsdeel. Zij leren hun inkomenspositie te verbeteren door het versterken van hun netwerk en het vergroten van hun ondernemersvaardigheden. Verder stimuleren wij ondernemers en bedrijven om leerwerkplekken, stages en (bij)banen te creëren. Om HBO'ers en WO'ers te activeren of te begeleiden naar stage en/of werk organiseren we diverse talentenmarkten.

De Marathonbuurt, De Pijp en de Rivierenbuurt blijven de buurten waarop het stadsdeel de aandacht concentreert. Dit vanwege de hoge (jeugd)werkloosheid en schooluitval. Via empowerment en sporttrainingen helpen we mensen om weer aan het werk of naar school te gaan.

Stadsdeel Zuidoost

Bewoners worden steeds zelfredzamer en daadkrachtiger. Door de uitvoering van de gebiedsgerichte armoedeaanpak GEDIK in Bijlmer Oost zorgen wij ervoor dat alleenstaande ouders, zzp'ers en werkende bewoners met een minimuminkomen maatwerk-interventies krijgen aangeboden en beter gebruik maken van minimavoorzieningen. We willen deze aanpak ook in de andere buurten inzetten.

We stimuleren de bewoners om hun mondelinge taalvaardigheid te verbeteren door innovatieve laagdrempelige taal-/oefen- en doe-plekken te realiseren.

De succesvolle aanpak voor Niet-Uitkeringsgerechtigden (NUG) en de toeleiding van jongeren naar betaald werk zetten we voort. De in 2017 geïntroduceerde Matchdays spelen daarbij een centrale rol.

We verhogen de participatie via activeringscursussen en fietscursussen. We vergroten kansen van bewoners op een betere toekomst door het aanbieden van startkwalificaties, stageplekken en werkplekken als leerwerktrajecten. Ook voor arbeidsbeperkten. Daartoe gaan we steeds intensiever samenwerken met de bedrijven in het Amstel III gebied.

Om mensen aan duurzaam betaald werk te helpen intensiveren we 'Meedoen Werkt!'. We bieden participatietrajecten aan bijstandsgerechtigden aan, in samenwerking met (sociale) ondernemers en uitzendbureaus. Met zes participatiemarkten per jaar, twee per gebied, leggen we de focus op het ter plekke matchen van de bewoners met een activiteit of een interventie.

Tabel 3.4.6 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	1.875	0	0	0	0	0
Lasten	13.628	9.507	8.997	9.013	9.013	9.012
Saldo van baten en lasten	-11.753	-9.507	-8.997	-9.013	-9.013	-9.012
Onttrekking reserves	222	1.809	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	222	1.809	0	0	0	0
Totaal	-11.531	-7.698	-8.997	-9.013	-9.013	-9.012

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Naar werk geleiden, Maatregelen armoedebestrijding, Schuldhulpverlening en educatie en inburgering.

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 9,0 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Middelen voor schuldhulpverlening en armoedebelid (€ 3,9 miljoen);
- De begeleiding naar werk, bijvoorbeeld in de vorm van sociale activering (€ 3,2 miljoen);
- Werkzaamheden ten behoeve van maatschappelijke participatie en inburgering (€ 1,9 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten in 2018 met € 0,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de uitvoeringskosten voor armoedemaatregelen, de lasten voor inburgering en participatiebevordering.

3.5

Programma 5

Onderwijs, jeugd en diversiteit

3.5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

Tabel 3.5.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	72.142	64.723	60.962	59.299	58.499	57.599
Lasten	549.337	550.821	527.681	505.875	503.564	504.214
Saldo van baten en lasten	-477.195	-486.098	-466.719	-446.576	-445.065	-446.615
Onttrekking reserves	11.109	5.707	4.800	3.900	100	100
Dotatie reserves	392	1.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	10.716	4.707	4.800	3.900	100	100
Totaal	-466.478	-481.391	-461.919	-442.676	-444.965	-446.515

Samenvatting 3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

De beleidsagenda's bieden een goed fundament voor de aanpak van belangrijke kansen en uitdagingen van Amsterdam. Een aantal thema's krijgt in 2018 speciale aandacht in de uitvoering.

Kansengelijkheid & lerarentekort

Met de lerarenagenda en de MBO-Agenda investeren we fors in leraren van het primair-, voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs. De leraren- en scholenbeurzen zetten we breed in voor kwaliteitsverbetering en bijscholing. Daarbij is er specifieke aandacht voor burgerschap en lesgeven in een grootstedelijke context.

In 2018 gaat extra inzet naar het oplossen van het lerarentekort. We werken samen met schoolbesturen aan:

- het aantrekken van meer studenten voor lerarenopleidingen;
- zij-instroom;
- de randvoorwaarden van lagere werkdruk, huisvesting en mobiliteit.

We geven in 2018 speciale aandacht aan de doorontwikkeling van de MBO-Agenda. Dit doen we om MBO-studenten die extra hulp vragen te begeleiden. En om MBO-onderwijs beter te laten aansluiten op de veranderende arbeidsmarkt zoals door de ontwikkeling van excellentie en omschooltrajecten.

Onderwijshuisvesting, diversiteit & internationalisering

Amsterdam groeit. Een groeiend inwoneraantal betekent ook meer scholen. De groei is echter grillig verspreid over de stad; er zijn ook wijken

waar scholen krimpen. We spelen hier op in met een grote investering in onderwijshuisvesting. Bestaande gebouwen worden gerenoveerd en aangepast aan moderne eisen. Nieuwe gebouwen bieden ruimte aan nieuwe onderwijsconcepten en -technieken.

De groei van de stad betekent ook dat we in 2018 speciale aandacht geven aan het aanbod van de verschillende niveaus van voortgezet onderwijs. Samen met de schoolbesturen werken we aan:

- ontwerp van een visie op het VMBO-onderwijs;
- het aanbod van profielen;
- de aansluiting op het MBO.

Er is een groeiende vraag naar (categoraal) VWO. We moeten opnieuw de balans afwegen tussen categorale scholen en scholengemeenschappen waar door 'stapelen' veel kinderen kunnen groeien. De uitbreiding en herschikking van onderwijs biedt ook de kans om randvoorwaarden te creëren voor meer diversiteit in het onderwijs. We zien graag dat kinderen van verschillende culturen en achtergronden elkaar tegenkomen op school.

Zowel planning van nieuwe scholen en wijken als inzet op brede scholen kunnen we hiervoor toepassen.

Amsterdam is ook thuis voor veel internationale leerlingen. En veel Amsterdamse ouders zoeken

naar internationaal georiënteerde scholen die vroeg verschillende talen aanbieden. In 2018 werken we verder aan de volgende uitbreiding van het internationaal onderwijs en investeren we in internationalisering van het reguliere onderwijs.

Samenvatting 3.5.2 Kwetsbare huishoudens

Samen DOEN biedt zorg en ondersteuning aan kwetsbare huishoudens. Deze huishoudens hebben ingewikkelde problemen op verschillende gebieden en zijn niet of beperkt zelfredzaam. De meest voorkomende problemen onder deze huishoudens zijn:

- geen werk of dagbesteding;
- armoede;
- schulden;
- wonen;
- kindveiligheid;
- lichamelijke en geestelijke klachten.

Doel is een stabiele en uiteindelijk langdurige en blijvende verbetering in de leefsituatie. Samen DOEN combineert de zorg en ondersteuning voor jeugdigen en volwassenen met elkaar, over de verschillende leefdomeinen heen. In de teams van Samen DOEN werken generalisten met verschillende achtergronden. Zij werken in de teams samen om de ingewikkelde problemen samen met de huishoudens aan te pakken. Waar nodig zet

Samen DOEN zich in om ingewikkelde situaties te doorbreken vanuit de (gemeentelijke) bevoegdheid.

Samenvatting 3.5.3 Jeugd en jeugdzorg

De jaren na de decentralisatie werkten we hard aan het vormgeven van de bedoeling van de nieuwe jeugdwet: kinderen, jongeren en hun ouders centraal stellen, zodat ze zo gezond mogelijk kunnen opgroeien in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie. Dat betekent dat kinderen en ouders de weg

weten naar Ouder en Kindteams in Amsterdam. En daar ook snel en deskundig hulp krijgen. Als er meer hulp of ondersteuning nodig is dan wijzen de Ouder en Kindadviseurs ouders en jongeren de weg.

We werken aan innovaties in de jeugdhulp om wachttijden voor specialistische jeugdhulp met verblijf terug te dringen. We investeren in andere woonvormen. Tegelijkertijd versterken we meer de zelfregie van jongeren en gezinnen. Dit door het resultaat dat zij willen bereiken met jeugdhulp meer dan ooit centraal te stellen, ook in de financieringswijze. Zo kopen we in 2018 bij

instellingen geen producten meer in, maar resultaten. We vragen aanbieders ouders en jeugdigen de ondersteuning te bieden die zij nodig hebben en daarbij beter samen te werken dan tot nu toe. Juist hiervan verwachten we dat de jeugdhulp veel effectiever gaat worden.

Dit vergt een omslag in professioneel denken en doen. Dat gaat niet vanzelf, omdat daar specifieke competenties voor nodig zijn. We investeren dan ook in uitgebreide leertrajecten.

We intensiveren de samenwerking met belangrijke ketenpartners zoals huisartsen.

Dit vanwege:

- het belang van preventie;
- het signaleren van kindermishandeling;
- goede afspraken over het verwijzen naar jeugdhulp.

Ook werken we aan de dialoog met de Volwassenenpsychiatrie. Dit om de aandacht voor kinderen van volwassenen die in behandeling zijn te versterken.

Voor kinderen in het Speciaal Onderwijs zetten we in 2018 op de scholen een speciaal team van vaste, vertrouwde jeugdhulpverleners. Die geven samen met de onderwijsondersteuners de samenwerking en samenhang tussen onderwijs en jeugdhulp voor deze kwetsbare kinderen vorm.

Samenvatting 3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een zeer diverse stad. Deze diversiteit moeten wij koesteren en beschermen. Dat betekent dat we aandacht en erkenning geven aan de positie van verschillende groepen en individuen in onze samenleving. We hebben oog voor de gedeelde geschiedenis van oorlog, slavernij of migratie en de betekenis daarvan voor het leven vandaag de dag. En dat betekent ook dat we kijken naar Amsterdammers die de toekomst van henzelf en hun kinderen

onzeker inschatten. Bijvoorbeeld vanwege globalisering of druk op de stad. We staan voor een inclusieve stad waar iedereen ongeacht kleur of achtergrond mee kan doen, een baan of stage kan vinden en niet gediscrimineerd wordt.

Vanuit diversiteit is er speciale aandacht voor de kwetsbare gemeenschappen. In 2018 blijft de uitvoering van de roze agenda ter versterking van de LHBTI-gemeenschap een prioriteit.

Iedereen moet openlijk zichzelf kunnen zijn in Amsterdam.

Vanuit diversiteit is er extra inzet op activiteiten vanuit het programma Gedeelde geschiedenis. Het slavernijverleden en racisme verdienen meer aandacht op scholen en in de programmering van culturele instellingen en het publieke debat.

Samenvatting 3.5.5 Stadsdelen/gebieden

We willen dat kinderen en jongeren zich zo goed en gezond mogelijk kunnen ontwikkelen. En dat zij opgroeien in een veilige, positieve, sociale en kansrijke leefomgeving. Onze speerpunten daarbij zijn:

- een goed opvoed- en pedagogisch klimaat;
- de vreedzame wijk;
- talentontwikkeling.

We zorgen voor stageplekken en we ondersteunen laagdrempelige talentontwikkeling. Dit om:

- schoolprestaties te verbeteren;
- voortijdig schoolverlaten te voorkomen;
- jongeren zo een goede startpositie te geven.

Via mentoraten dragen wij bij aan een succesvolle schoolloopbaan voor jongeren. We maken de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs makkelijker met een combinatie van hulp bij:

- huiswerkbegeleiding;
- beroepsoriëntatie;
- studievaardigheden;
- vrijetijdsbesteding.

Zo zorgen we voor een goede startpositie voor jongeren. Scholen en buurthuizen bieden een breed pakket aan naschoolse activiteiten aan. Via de activiteiten ontdekken kinderen waar ze goed in zijn en aan welke buitenschoolse activiteiten zij plezier beleven.

In alle stadsdelen zijn laagdrempelige voorzieningen om kwetsbare huishoudens te ondersteunen. Deze richten zich allereerst op:

- (leren) spelen;
- de (motorische en taal-)ontwikkeling van kinderen;
- ondersteunen van ouders bij opvoedvragen.

Met bijvoorbeeld spelinloop, speeltheek en spel aan huis ontwikkelen kinderen zich beter en maken zij een betere start op de basisschool. Jongeren kunnen terecht bij de Jongerenservicepunten voor informatie en advies. Ze worden daar geactiveerd en geholpen met onder andere:

- scholing;
- werk;
- stage;
- inkomensvraagstukken.

We vergroten de weerbaarheid van jongeren tegen de verleidingen van alcohol en drugs.

We werken aan het stedelijk diversiteitsbeleid door:

- emancipatie te vergroten;
- discriminatie (op de arbeidsmarkt) te bestrijden;
- respect te versterken;
- de bewustwording van mensenrechten te vergroten;
- de voedingsbodem voor radicalisering terug te dringen.

3.5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie

Kwalitatief goed onderwijs mogelijk maken en deels waarmaken voor alle Amsterdammers tot 27 jaar.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Met het ontwikkelrecht krijgen alle kinderen van 2,5 tot 4 jaar een ontwikkelaanbod op een peutervoorziening, met een doorgaande pedagogische en educatieve lijn naar de basisschool. In 2018 verdwijnen door een wetswijziging de peuterspeelzalen met voorschoolse educatie. De peuterspeelzalen worden kinderopvang¹. Het ontwikkelrecht voor peuters wordt uitgebreid tot 15 uur per week.
- Elf Amsterdamse basisscholen zijn gestart met 'Stadsscholen 020'. Dat breiden we voor schooljaar 2017-2018 uit met ruim dertig scholen. Zo krijgen ook de kinderen in de wijken met een opeenstapeling van problemen maximaal de kans hun talenten en capaciteiten te ontwikkelen.
- Om gelijke kansen voor alle kinderen te creëren en te verstevigen moeten scholen, ouders en gemeente zich gezamenlijk blijven inzetten. We blijven de soms moeilijke gesprekken hierover aangaan en aanjagen.
- Het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs groeit de komende tien jaar met 3,7% van 41.347 tot 42.865 in 2021/22.² Het leerlingenaantal basisonderwijs groeit van 62.600 naar 66.000 in 2031/32. De eerste twee jaren zal het aantal stabiliseren met daarna lichte krimp (-2%) tot 2023. Daarna groeit het aantal leerlingen met 5,5%.
- Onze uitdaging is om het schoolaanbod goed aan te laten sluiten bij de vraag van leerlingen en hun ouders. Kwantitatief én kwalitatief door het aanbieden van (nieuwe) onderwijsconcepten en door te voorzien in goede en gezonde schoolgebouwen, verspreid over de stad.
- De opgave voor onderwijshuisvesting blijft onverminderd groot: nieuwbouw van scholen in ontwikkelgebieden (Koers 2025), vervanging van verouderde gebouwen en spreiding van het onderwijsaanbod in de stad.
- We willen dat jongeren goed voorbereid zijn op de steeds meer internationaal gerichte samenleving. Daarom stimuleren we scholen vroeger te beginnen met meertalig onderwijs. En om hun onderwijsprogramma internationaler in te richten door bijvoorbeeld aandacht te besteden aan wereldburgerschap. En we stimuleren meer uitwisseling tussen docenten en leerlingen/scholieren. Zo ervaren ze hoe het is om kennis te maken met andere talen en culturen.
- Steeds belangrijker wordt ook de uitbreiding van het aantal internationale scholen in de regio. Bedrijven zien het beperkt aantal plaatsen op internationale scholen als groot knelpunt om zich te vestigen in de regio. Daarom investeren ze samen met Onderwijs en Economische zaken volop in internationale scholen in de regio.
- Het aantal voortijdige schoolverlaters moet in schooljaar 2017-2018 verder dalen en wel met 10% ten opzichte van 2016-2017. De definitieve cijfers voor schooljaar 2014-2015 laten een daling van 16% zien tegenover het schooljaar daarvoor. De definitieve cijfers over 2015-2016 komen in het najaar 2017. In de vervolgaanpak voor de komende vier jaar geven we meer aandacht aan de kwetsbare groep die het nu niet lukt om een startkwalificatie te halen. Voor deze groep werken we aan goede begeleiding richting arbeidsmarkt met mogelijkheden voor opleiding vanuit de werkplek.
- In G4-verband zijn afspraken gemaakt over het terugdringen van thuiszitters (leerplichtige leerlingen die geen onderwijs volgen: absoluut verzuim en langdurig relatief verzuim). In Amsterdam hebben we dat vertaald in een Plan van Aanpak met als doelstelling het terugdringen van het relatief verzuim met 75% en het absoluut verzuim tot nul in 2020.

¹ De gevolgen van deze wetswijziging zijn opgenomen in het beleidsplan Een voorziening voor alle Amsterdamse peuters.

² Leerlingenprognoses 2016/17 van OIS

- Het lerarentekort loopt volgens de prognoses snel op. Het college houdt rekening met tekorten van ruim vierhonderd fte in het basisonderwijs en vijfenzeventig fte in het voortgezet onderwijs in 2020. Voor de uitvoering van het Actieplan Lerarentekort is € 1,4 miljoen beschikbaar. We werken aan vijf lijnen:
 1. de imagoverbetering van het beroep leraar;
 2. het vergroten van de (zij-)instroom;
 3. het aantrekkelijker maken van de loopbaanpaden van Amsterdamse leraren;
 4. het aanpassen van het aanbod op de lerarenopleidingen;
 5. randvoorwaarden zoals reiskosten, parkeren en wonen.
- Na drie jaar investeren in het MBO (MBO-Agenda) zien we het aantal hybride leeromgevingen toenemen en versterking van de onderwijsteams. Loopbaanoriëntatie en begeleiding en daarmee de overstap van het VMBO naar het MBO gaan nu vorm krijgen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B D

Alle kinderen en jongeren doorlopen de schoolloopbaan die past bij hun keuze en capaciteiten.

Kinderen kunnen in Amsterdam rekenen op zo goed mogelijk onderwijs. Met het toekennen van de leraren- en scholenbeurzen draagt de gemeente bij aan een hogere kwaliteit van de leraren op de Amsterdamse scholen. Samen met de scholen/onderwijsinstellingen willen we het schoolverzuim verder terugdringen, zodat zoveel mogelijk jongeren hun schoolcarrière goed afsluiten en zo de grootste kans maken op een aansluitende baan.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen). (BBV no. 17)	0,4% (2015 – 2016)	0,4%	Max. 0,4%	Max. 0,4%	0,4%	0,3%	0,3%
1.2 Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen). (BBV no. 18)	2,5% (2015 – 2016)	2,5%	Max. 2,4%	Max. 2,4%	Max. 2,4%	Max. 2,4%	Max. 2,4%
1.3 Percentage voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers). (BBV no. 19)	3,1% (2014-2015)	2,9%	-10% t.o.v. 2016	-10% t.o.v. 2017	-10% t.o.v. vorig resultaat	-10% t.o.v. vorig resultaat	-10% t.o.v. vorig resultaat

Doel 2

Activiteiten

B D

Jongeren vinden een bij hun capaciteiten passende aansluiting op de arbeidsmarkt.

Jongeren die in het bezit zijn van een startkwalificatie vinden vaker werk dan jongeren die geen startkwalificatie behalen. Vanuit de MBO-Agenda zetten we samen met het onderwijs en bedrijfsleven in op voldoende beschikbare en passende stageplekken voor de Amsterdamse jongeren. Ook investeren we in de kwaliteit van het onderwijs via de Amsterdamse Lerarenagenda en MBO-Agenda waardoor minder jongeren zullen uitvallen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage 23-jarigen met een startkwalificatie.	73% (2013)	80%	79%	80%	80%	80%	80%

Doel 3

Activiteiten

C
Amsterdam beschikt over voldoende, moderne en gezonde schoolgebouwen, verspreid over de stad.

Met het programma Gezonde Schoolgebouwen voeren we op de scholen een overkoepelend maatregelenpakket uit voor het verbeteren van het binnenklimaat. Een goed en fris binnenklimaat helpt bij een goed leermilieu. De ontwikkeling van het totaal aantal leerlingen in Amsterdam stabiliseert de komende jaren, een lichte krimp in het primair versus lichte groei in het voortgezet onderwijs, waarna de groei in de volgende jaren verder door zet. Niet alleen het onderwijs maar ook andere functies doen een beroep op de (nog) beschikbare locaties en gebouwen. We zorgen ervoor dat er voldoende en kwalitatief goede schoolgebouwen zijn, zodat het aanbod van scholen aansluit op de vraag van leerlingen en hun ouders.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal plaatsen voor leerlingen in het primair onderwijs.	63.000 (2014)	63.557	65.300	63.800	63.700	63.400	63.000
3.2 Aantal plaatsen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.	40.300 (2014)	41.347	42.500	42.100	42.400	42.500	42.900

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?
Activiteit A

Doelen

1

Scholen en leraren ondersteunen bij het versterken van de onderwijskwaliteit door verdere professionalisering. De gemeente verstrekt hiervoor onder andere de leraren- en scholenbeurzen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage scholen dat gebruik heeft gemaakt van de scholenbeurs.	0% (2014/2015)	67%	75%	100%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
A.2 Percentage leerkrachten dat gebruik heeft gemaakt van de lerarenbeurs.	0% (2014/2015)	22%	30%	40%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit B

Doelen

1
2

Voortzetten aanpak voortijdig schoolverlaten en stimuleren van aanbod door voldoende passende stageplekken te scheppen om schooluitval te voorkomen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers).	1.415 (2014-2015)	1.345	1.146	1.087	979	881	792

Activiteit C

Doelen

3

Aanbieden van voldoende goede schoolgebouwen zodat het aanbod van scholen aansluit op de toenemende vraag van leerlingen in zowel het primaire als het voortgezet onderwijs.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Toename aantal gezonde en duurzame scholen gedurende 2016-2018.	102	29	30	30	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Activiteit D

Doelen 1 2

Voorschoolse educatie: aanbieden van een ontwikkelaanbod op maat voor peuters. Voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar is goede opvang beschikbaar, met een doorgaande pedagogische en educatieve ontwikkelingslijn.
De gemeente voert de handhaving en vergunningverlening uit voor de kinderopvangsector in Amsterdam (Wet Kinderopvang).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage doelgroepkinderen met een plek op voor- en vroegschoolse educatie.	n.v.t.	n.v.t.	88%	90%	90%	90%	90%

Activiteit E

Uitvoeren plan voor Gezonde Schoolgebouwen 2016-2018. In 2017 wordt in 30 schoolgebouwen het binnenklimaat verbeterd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Toename aantal gezonde en duurzame scholen gedurende 2016-2018.	102	29	30	30	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Ouderbetrokkenheid: alle ouders worden geïnformeerd over het Amsterdamse onderwijs en gestimuleerd tot meer betrokkenheid bij het onderwijs van hun kind.
- Met scholen een goede uitvoering geven aan de Wet passend onderwijs.
- Scholen ondersteunen om overgangen tussen de verschillende typen onderwijs zo goed mogelijk te laten verlopen.
- Organiseren en financieren van leerlingenvervoer.
- Uitvoeren van het programma Wetenschap en Techniek om kennis van techniek van (MBO) leerlingen te vergroten.
- Stimuleren van internationalisering van het onderwijs.
- Uitvoeren schooltuinenprogramma, programma natuur- en milieueducatie en boerderijeducatie.
- Uitvoeren schoolpleinenprogramma, wat betekent dat we dertig schoolpleinen opknappen die na schooltijd openbaar toegankelijk worden. Daardoor ontstaan er meer speelplekken in de stad.
- Handhaving en vergunningverlening kinderopvang.
- Organiseren van onderwijs voor leerlingen in PO en VO van vluchtelingen en statushouders.
- Financiering van onderwijstrajecten bij Amsterdamse Plus (ROC TOP) en ROC op Maat (ROC van Amsterdam) voor jongeren die zonder extra ondersteuning niet in staat zijn een startkwalificatie te behalen.

Tabel 3.5.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	70.525	64.178	60.322	58.659	57.859	56.959
Lasten	276.544	259.321	241.567	229.467	225.694	225.362
Saldo van baten en lasten	-206.019	-195.144	-181.244	-170.808	-167.835	-168.404
Onttrekking reserves	10.072	4.830	4.800	3.900	100	100
Dotatie reserves	392	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	9.680	4.830	4.800	3.900	100	100
Totaal	-196.339	-190.314	-176.444	-166.908	-167.735	-168.304

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Handhaving leerplicht, Leerlingenvervoer, Onderwijshuisvesting, Organisatie onderwijs, Passend onderwijs, Primair onderwijs, Voortgezet onderwijs en VVE kinderopvang en peuteropvang.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 60,3 miljoen. De baten bestaan uit:

- Een bijdrage van het Rijk voor de bestrijding van taalachterstanden (€ 53,7 miljoen inclusief inzet vooruit ontvangen middelen van het Rijk van (€ 2,5 miljoen);
- Rijksbijdragen voor het tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten (€ 4,3 miljoen);
- Overige baten uit de opbrengsten voor onderwijshuisvesting zoals huuropbrengsten uit het primair onderwijs (€ 2,3 miljoen).

Lasten

De lasten voor dit programmaonderdeel zijn € 241,6 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Peutervoorziening met voorschoolse educatie, hierbij verstrekken we subsidies voor onder andere peuterspeelzalen en voor voorschoolse- en vroegschoolse educatie (€ 56,2 miljoen);
- Kapitaallasten onderwijshuisvesting in het kader van de instandhouding van onderwijsgebouwen (€ 56,7 miljoen);
- Gebouw gerelateerde lasten zoals huurvergoedingen, OZB vergoedingen voor Voortgezet Onderwijs (VO) en Speciaal Onderwijs (SO), verzekeringen, klokurenvergoedingen, beheer- en onderhoudslasten van gymzalen en schoolgebouwen (in eigendom), het programma gezonde scholen, schoolpleinen en spoedaanvragen (€ 47,1 miljoen);
- Stadelijk primair onderwijs met daarin onder andere middelen voor vakleerkrachten bewegingsonderwijs (€ 4,4 miljoen), cultuureducatie (€ 0,6 miljoen), inzet conciërges (€ 2,0 miljoen), burgerschap/diversiteit/aanpak segregatie (€ 1,7 miljoen), schooltuinen en boerderij educatie (€ 5,0 miljoen), Stadsscholen020 (€ 1,9 miljoen) en bestrijding onderwijsachterstanden in het primair onderwijs (€ 9,5 miljoen) (in totaal € 31,6 miljoen);
- Middelen voor de handhaving van de leerplicht (€ 12,9 miljoen);
- Lasten voor het Voortgezet Onderwijs/MBO waaronder de professionalisering van leerkrachten en scholen en de bestrijding van het lerarentekort (een prioriteit van € 1,5 miljoen), kraamkamerinitiatieven (€ 1,4 miljoen), internationaal onderwijs (€ 0,5 miljoen) (in totaal € 6,6 miljoen);
- De uitvoering van de MBO-Agenda (o.a. docenten- en teambeurs, aansluiting arbeidsmarkt en succesvolle schoolloopbaan) (€ 4,8 miljoen);
- Professionalisering leerkrachten en scholen en bestrijding lerarentekort in het primair en voortgezet onderwijs (€ 6,7 miljoen);
- Apparaatslasten (€ 4,4 miljoen);
- Leerlingenvervoer (€ 4,3 miljoen);
- Middelen voor Plusscholen zodat kinderen met sociaal-emotionele problemen die in het reguliere onderwijs niet kunnen aarden in een rustige en gestructureerde omgeving een diploma kunnen halen (€ 2,7 miljoen);
- Gezonde schoolgebouwen zodat de luchtkwaliteit in de leslokalen voor onderwijs en voor- en vroegschoolse educatie wordt verbeterd (€ 1,8 miljoen);
- Handhaving en toezicht kinderopvang. We controleren, verbeteren en borgen voortdurend de kwaliteit van de kinderopvang. Dat doen we met een mix van goed toezicht en adequate handhaving, nieuwe initiatieven en pilots, goede informatievoorziening en afstemming met ondernemers (€ 3,2 miljoen);
- Middelen voor Aanval op de uitval, een brede aanpak om voortijdig schoolverlaten terug te dringen (€ 1,9 miljoen);
- Bestedingsplan passend onderwijs waardoor elk kind onderwijs krijgt dat past bij zijn of haar mogelijkheden en kwaliteiten (€ 0,7 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 4,8 miljoen onttrokken aan reserves:

- Aan de reserve Onderwijshuisvesting wordt in 2018 onttrokken.
Deze onttrekking is onder andere bedoeld voor de kosten die gepaard gaan met de toekomstige afboekingen als gevolg van sloop van oude schoolgebouwen en het wegwerken van achterstallig onderhoud aan onderwijsgebouwen (€ 4,8 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 3,9 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten met € 1,6 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en 2021 dalen de baten vervolgens met € 0,9 miljoen per jaar. Dit wordt veroorzaakt door:

- De daling van de rijksbijdrage voor het onderwijsachterstandenbeleid door een bezuiniging vanuit het Rijk van € 6,3 miljoen. Dit wordt in 2018 voor € 2,5 miljoen opgevangen door inzet van de vooruit ontvangen middelen van het Rijk (per saldo is de daling € 3,9 miljoen in 2018), in 2019 voor € 1,6 miljoen (per saldo een daling van € 4,7 miljoen), in 2020 voor € 0,9 miljoen (per saldo een daling van € 5,4 miljoen en 2021).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 17,7 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 12,1 miljoen ten opzichte van 2018. In 2020 en 2021 dalen de lasten vervolgens met € 3,8 miljoen en nog eens € 0,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De daling van de kapitaallasten voor onderwijshuisvesting. Dit is het gevolg van de bijstelling van het rentetarief van 3,5% naar 1,3% in de Begroting 2018 (€ 15,6 miljoen in 2018);
- Bij het onderwijsachterstandenbeleid leidt de bezuiniging op de rijksbijdrage tot minder inzet (€ 3,8 miljoen in 2018) op de bestrijding van achterstanden in de voorschoolse periode en het primair onderwijs ten opzichte van de Begroting 2017. Het overige deel van deze bezuiniging vangen we op door inzet van de vooruit ontvangen middelen van het Rijk voor onderwijsachterstandenbeleid van € 2,5 miljoen;
- Stijging van de lasten door overige wijzigingen (€ 0,2 miljoen in 2018);
- Lagere lasten door het vervallen van incidentele middelen (€ 10,6 miljoen minder in 2019, € 3,8 miljoen minder in 2020 en € 0,3 miljoen minder in 2021);
- Fluctuerende apparaatslasten door incidentele middelen (€ 3,5 miljoen meer in 2018 en vervolgens € 5,5 miljoen minder in 2019 en verder);
- Meer middelen voor het programma Gezonde scholen (€ 0,8 miljoen in 2018);
- Een incidentele prioriteit voor het uitvoeren van het actieplan lerarentekort (€ 1,5 miljoen in 2018 die vervalt in 2019);
- Minder middelen voor handhaving van de leerplicht (€ 0,3 miljoen in 2019);
- Een verdere daling van kapitaallasten (€ 3,7 miljoen in 2020);
- Dalende lasten voor het onderwijsachterstandenbeleid (€ 0,3 miljoen in 2020 en vervolgens nog eens in 2021);
- Stijgende lasten voor primair onderwijs (€ 0,2 miljoen in 2020).

Reserves

Ten opzichte van 2017 blijven de onttrekkingen gelijk in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 0,9 miljoen. In 2020 en verder dalen de onttrekkingen met € 3,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De lagere onttrekkingen uit de reserve Onderwijshuisvesting PO (Algemeen) (€ 0,9 miljoen minder in 2019 en € 3,8 miljoen minder in 2020 en verder).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Het ontbreekt aan voldoende, geschikte en/of betaalbare locaties om nieuwe schoolgebouwen te ontwikkelen. Dit is nodig om het aanbod van onderwijsplekken goed aan te laten sluiten bij de vraag.	We werken gemeentebreed en integraal aan de realisatie van Koers 2025 waarbij een belangrijk aspect is het beschikbaar hebben van voldoende en passende maatschappelijke voorzieningen. Bij gebiedsontwikkelingen en herinrichting van gebouwen wordt nadruk gelegd op de noodzaak van onderwijsvoorzieningen.
Onvoldoende financiën voor voorschoolse educatie op peutervoorzieningen en bestrijding achterstanden in het primair onderwijs door bezuinigingen van het rijk op de onderwijsachterstandsmiddelen.	Actieve lobby met partners (o.a. G4, VNG, PO-raad, branche kinderopvang).

Beleidskaders

- De Lerarenagenda Amsterdam.
- Overkoepelende Huisvestingsplannen voor onderwijshuisvesting.
- Vierjarig regionaal plan voortijdig schoolverlaten en jongeren in kwetsbare positie RMC regio 21.
- De Amsterdamse MBO-Agenda.
- Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam.
- Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters – beleidsplan peutervoorzieningen 2018-2020.
- Plan Gezonde Schoolgebouwen 2015-2018.
- Koers 2020-2025.
- Beleidsbrief 'Stadsscholen020' 2016-2018.

Subsidies van betekenis

1. Voor- en vroegschoolse educatie	€ 27.000.000
2. Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam en leraren agenda en MBO-Agenda	€ 31.600.000
3. Onderwijshuisvesting	€ 222.400.000

Toelichting

1. Alle kinderen in Amsterdam hebben van jongs af aan de kans om de voor hen meest geschikte en passende schoolloopbaan te doorlopen. De Subsidieregeling voorschoolse educatie helpt om optimale ontwikkelkansen voor kinderen tussen 2,5 en 4 jaar te bieden. Dit door een kwalitatief hoogwaardig aanbod van voorschoolse educatie zoals omschreven in het beleidsplan 'Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters'.
2. We investeren fors in het onderwijs. Daarvoor stelden we samen met het Amsterdamse onderwijsveld een uitgebreid en divers pakket aan voorzieningen op. Daar waar het beter kan, werken we aan doorontwikkeling en nieuwe voorzieningen. Het gaat om bijvoorbeeld:
 - de voorzieningen voor de vakleerkracht cultuur;
 - bewegingsonderwijs;
 - de conciërge.

Met de Amsterdamse lerarenagenda Primair Onderwijs (PO) en Voortgezet Onderwijs (VO) willen we samen met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van de scholen versterken. Met subsidies voor de lerarenbeurs en de scholen beurs geven we hieraan een extra stimulans. Deze agenda is opgezet met hulp van alle scholen, schoolleiders, bestuurders en leraren en de schoolbestuurlijke koepels voor PO en VO (BBO en OSVO). Ook de Amsterdamse lerarenopleidingen en de Vereniging van Meesterschappers hebben we geraadpleegd. Met de MBO-Agenda willen we met alle betrokken partijen de professionaliteit van leraren en de kwaliteit van teams (via scholenbeurzen) versterken. Met deze subsidies geven we hierin een extra stimulans. Daarnaast biedt deze agenda de MBO-instellingen de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Die subsidie is voor projectplannen die zich richten op een succesvolle schoolloopbaan voor jongeren en de aansluiting tussen het MBO en de arbeidsmarkt te verbeteren.

3. De stevige groei van Amsterdam en het intensieve gebruik van de stad leidt tot een enorme bouwvraag en daarmee druk op bouwmarkt. Dat zien we terug in een verhoging van het kostenniveau. Daarnaast moeten we rekening houden met de eisen die in het bouwbesluit 2018 worden opgenomen door het Rijk. In 2018 moeten alle overheidsgebouwen voldoen aan o.a. BENG (Bijna Energieneutraal Gebouw). Aan dit bouwbesluit toetsen we de plannen voor de vergunning die in het onderwijshuisvestings-programma 2018 en latere huisvestingsprogramma's worden opgenomen. Een en ander leidt ertoe dat de gehanteerde normbedragen per m² te laag zijn. De gemeenteraad heeft op 18 juli 2017 ingestemd met de aanpassing hiervan.

3.5.2 Kwetsbare huishoudens

Brede, samenhangende ondersteuning organiseren voor de meest kwetsbare huishoudens die niet of beperkt zelfredzaam zijn.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Samen DOEN biedt ook in 2018 hulp aan kwetsbare huishoudens die met multiproblematiek kampen en beperkt zelfredzaam zijn.
- We ontwikkelen samen met de zorginstellingen die medewerkers leveren aan Samen DOEN een plan om per 1 januari 2019 de instellingen Samen DOEN te laten overnemen. Per 1 januari 2019 dragen we het over aan de maatschappelijke partners. Wij zijn opdrachtgever en stellen de kaders vast. De uitvoering laten we aan maatschappelijke partners over. We verwachten dat dit leidt tot verbeterde zorg en ondersteuning aan Amsterdammers met multiproblematiek en vereenvoudiging in het sociaal domein. Daardoor kunnen aanbieders ondersteuning en zorg efficiënter leveren.
- De ontwikkeling van het plan en de besluitvorming komt in het najaar van 2017 of voorjaar 2018 op de bestuurlijke agenda.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

B

Kwetsbare huishoudens worden zelfredzaam.

Kwetsbare Amsterdamse huishoudens die kampen met multiproblematiek worden bereikt zodat zij de nodige zorg en ondersteuning krijgen. In de kern gaat het in de ondersteuning om het vergroten van hun zelfredzaamheid.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1. Aantal kwetsbare huishoudens dat Samen DOEN per jaar bereikt.	1.900 (2014)	3.410	3.250	3.250	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Doel 2

Activiteiten

A

B

C

Huishoudens met complexe problemen worden multidisciplinair ondersteund.

Multiproblematiek vraagt om een geïntegreerde aanpak, over de verschillende leefdomeinen heen. Zo kunnen kinderen en ouders effectievere zorg en ondersteuning krijgen. En zo kunnen we een lagere inzet hiervan behalen en de zelfredzaamheid van de betreffende huishoudens vergroten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Jaarlijks percentage kwetsbare huishoudens die Samen DOEN ondersteunt en op vier of meer leefdomeinen van de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) problemen heeft.	64%	67%	85%	85%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
2.2 Aantal leefdomeinen waarop kwetsbare huishoudens bij een 1- meting een verbetering van 6% of hoger te zien is op de ZRM (maximaal 11 leefdomeinen).	5	11	4	4	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Doel 3**Activiteiten****B C D****Stapelning van problemen en inzet van zorg voorkomen en daarmee zorg effectiever en goedkoper maken.**

We kunnen huishoudens effectiever ondersteunen en (onnodige) stapeling van zorg tegengaan. Dat kan met een regiecheck vooraf, het duidelijk beleggen van de regie en de korte lijnen met verschillende disciplines in het team.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage huishoudens waarvoor opschaling nodig is naar de gecertificeerde instellingen of stedelijke escalatietafel.	5%	11%	5%	5%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?**Activiteit A****Doelen 1 2****Eigen kracht versterken door inzet netwerk, professionele ondersteuning en houding medewerker.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 De mate waarin het huishouden zelf en/of netwerk een ondersteuningsplan uitvoert.	35 (2014)	40%	40%	40%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Activiteit B**Doelen 1 2 3**

Toepassen van 1 plan, 1 huishouden, 1 regisseur en 1 budget.

Activiteit C**Doelen 2 3****Sturen op tijdige overdracht van huishoudens van en naar wijkzorg en Ouder- en Kindteams.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage huishoudens dat via professionele derden instroomt in Samen Doen.	n.v.t.	36	35	35	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Activiteit D**Doelen 3**

Signaleren knelpunten in uitvoering zorg en in beleid, bevorderen van oplossingen.

Activiteit E**Doelen 3**

Inzetten van geschikte specialistische (jeugd) zorg via verwijzen en beschikken.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Verdere professionalisering en toerusting van Samen DOEN medewerkers ten behoeve van een effectieve en efficiënte ondersteuning van kwetsbare Amsterdamse huishoudens.
- De ondersteuning aan kwetsbare Amsterdamse huishoudens vanuit Samen DOEN ontwikkelen we verder en versterken en ontschotten we thematisch (Werk, schulden, GGZ en Wonen). We bieden hiermee een beter geïntegreerde benadering van de problematiek wat effectievere hulpverlening oplevert.

Tabel 3.5.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	64	0	0	0	0	0
Lasten	4.316	3.863	4.866	1.668	1.672	1.671
Saldo van baten en lasten	-4.252	-3.863	-4.866	-1.668	-1.672	-1.671
Onttrekking reserves	289	504	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	289	504	0	0	0	0
Totaal	-3.963	-3.359	-4.866	-1.668	-1.672	-1.671

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Kwetsbare huishoudens.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 4,9 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Het organiseren en faciliteren van de teamleden betrokken bij kwetsbare huishoudens (onder meer door de Leerlijn Samen DOEN) om hun werk zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen doen (€ 4,9 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten in 2018 met € 1,0 miljoen. In 2019 en verder dalen de lasten met € 3,2 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Incidentele lasten door een overheveling van middelen vanuit het programmaonderdeel "Maatschappelijke opvang" ten behoeve van het programma Samen DOEN (€ 2,4 miljoen in 2018);
- Het wegvallen van incidentele middelen die in 2017 beschikbaar waren uit het noodfonds zorg, werk en jeugdzorg (€ 0,9 miljoen in 2018);
- Het wegvallen van de lasten voor Samen DOEN die worden gedekt door een onttrekking uit de reserve Samen doen (€ 0,5 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de incidentele lasten van € 2,4 miljoen waardoor een budget van € 2,5 miljoen resteert in 2019 en verder. De inzet hiervan is afhankelijk van de planvorming Doorontwikkeling Samen DOEN per 1 januari 2019;
- In 2015 is € 0,8 miljoen structureel overgeheveld van Participatie naar Samen DOEN, terwijl deze overheveling incidenteel was. Vanaf 2019 worden deze middelen weer opgenomen in de budgetten ten behoeve van Participatie.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De druk op medewerkers- met name de SKJ-geregistreerden (stichting kwaliteitsregister jeugd)- in de Samen DOEN teams neemt toe.	Caseload wordt gemonitord. Zo nodig trekken we extra medewerkers met een SKJ-registratie aan voor de Samen DOEN-teams.
Door positionering en beperkte omvang van de Samen DOEN teams wordt een deel van de doelgroep niet of niet tijdig bereikt.	Afspraken met OKT en Wijkzorg over oppakken doelgroep vanuit eerste lijn. Goede externe communicatie over Samen DOEN en haar opdracht.

Beleidskaders

- Het stedelijk programma Samen DOEN.
- De Ontwikkelopgave Samen DOEN 2016.
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal domein 2015-2018.
- Koersbesluit Om het Kind.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.5.3 Jeugd en jeugdzorg

Hulp bieden aan jonge kinderen, jongeren en hun ouders.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Vanaf 1 januari 2018 financieren we de regionaal ingekochte (hoog)specialistische jeugdhulpinstellingen anders. Zo kopen we bij instellingen geen producten meer in, maar resultaten. De aanpassingen in de administratie en processen bereidden we in 2017 voor en regelen we in 2018 verder in. Aanbieders vragen we de ouders en jeugdigen ondersteuning te bieden die zij nodig hebben en daarbij veel beter samen te werken dan tot nu toe. Juist hiervan verwachten de regiogemeenten dat de jeugdhulp veel effectiever gaat worden.
- In 2017 is een aantal innovatieprojecten gestart om de wachttijden terug te brengen, vooral bij de verblijfsfuncties van jeugdhulp. In 2018 zal de daartoe ingestelde taskforce rapport uitbrengen. Dat rapport maakt de effecten in 2017 zichtbaar. Ook beschrijft het rapport hoe de inzet van deze projecten in 2018 onder de reguliere inkoop voort kan gaan.
- In 2018 start de aanbesteding van de opgroei- en opvoedondersteuning die onderdeel uitmaakt van de flexibele schil rondom de Ouder- en Kindteams (OKT). We willen een aanbod dat nog beter aansluit bij de taken van het OKT (het bieden van laagdrempelige passende ondersteuning aan ouders, jongeren en kinderen) en de specifieke wensen van de gebieden.
- In 2018 ronden we de aanbesteding Specialistische Jeugdhulp Speciaal Onderwijs (SJSO) af. Vijftig procent van de kinderen op Speciaal Onderwijs krijgt ook nu al enige vorm van jeugdhulp. Deze hulp kan nu samen met de leerkracht worden vormgegeven en vindt vaak ook op school plaats. Hierdoor gaan meer kinderen hiervan profiteren.
- Ook kopen we de zorg voor Ernstige Enkelvoudige Dyslexie (EED) opnieuw in. We gaan ook hierbij veel meer samen optrekken met het onderwijsveld. Dit gaat de beschikbaarheid ten goede komen zonder dat extra budget nodig is.
- We ontwikkelen een integraal aanbod vanuit het sociaal domein voor kwetsbare jongeren in de overgang naar volwassenheid (18-/18+). Dat willen we zonder systeembreuken, zodat deze jongeren niet tussen de wal en het schip vallen wanneer ze achttien jaar worden.
- Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen helpt ouders en jonge mensen sneller dan voorheen zelfstandig te kunnen wonen. Daarbij werken we sneller met de noodzakelijke ondersteuning en zorg aan het stabiliseren van problemen op andere leefdomeinen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B D

Meer jeugdigen groeien psychosociaal gezond op.

We werken aan de verbetering van de psychosociale gezondheid van jeugdigen door preventie en ondersteuning vanuit de Ouder- en Kindteams (OKT). En door snel en effectief specialistische jeugdhulp in te zetten als dat nodig is.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage jeugdigen met psychosociale problemen.	16% (2013)	14%	14%	14%	14%	14%	14%
1.2 Percentage jongeren met een delict voor de rechter. (BBV no. 22)	4,35% (2012)	2,85% (2012)	3,7%	2,5%	2,3%	2,1%	2,0%
1.3 Percentage jongeren met jeugdhulp (alle jongeren tot 18 jaar). (BBV no. 29)	7,9% (2015)	12,3%	8,1%	12,0%	11,5%	11,0%	10,5%
1.4 Percentage jongeren met jeugdbescherming (alle jongeren tot 18 jaar). (BBV no. 30)	1,2% (2015)	1,1%	1,2%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
1.5 Percentage jongeren met jeugdreclassering (alle jongeren van 12 tot 23 jaar). (BBV no. 31)	0,9% (2015)	0,9%	0,8%	0,8%	0,7%	0,6%	0,5%

Doel 2

Activiteiten

A B C

Meer jeugdigen groeien op in een veilige en positieve gezins- en thuissituatie.

We werken aan een veilige en positieve gezins- en thuissituatie door opgroei- en opvoedondersteuning, laagdrempelige hulp van Ouder- en Kindteams én meer intensieve gezinsbegeleiding vanuit de Samen DOEN-teams of jeugdbescherming.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aantal (machtigingen) uithuisplaatsingen.	630 (2014)	325	431	320	315	310	300
2.2 Kinderen in uitkeringsgezin (= % kinderen tot 18 jaar). (BBV no. 23)	14,47% (2012)						
2.3 Percentage achterstandsleerlingen (4 t/m 12 jarigen). (BBV no. 25)	22,51% (2012)						

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2

Ouder- en Kindteams bekostigen en zorgen dat deze teams jeugdhulp goed uitvoeren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	98% (2014)	99%	95%	95%	95%	95%	95%
A.2 Aantal jeugdigen/ouders met opgroei- en opvoedondersteuning en jeugdhulp door het Ouder- en Kindteam.	11.770 (2015)	17.877	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
A.3 Aantal beschikte jeugdhulpvoorzieningen.	14.574 (2015)	14.972	16.000	14.000	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Activiteit B

Doelen 1 2

Inkoopafspraken maken met jeugdhulpaanbieders en deze in de gaten houden en bijsturen.

Activiteit C

Doelen 2

Inkoopafspraken maken met aanbieders over de begeleiding van risicogezinnen en jeugdbescherming.

Activiteit D

Doelen 1

Afspraken maken met aanbieders over de kwaliteit van de zorg voor jeugd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage cliënten specialistische jeugdhulp dat een significante verbetering ervaart.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- In 2018 start een nieuwe aanbesteding voor 2019 voor de keten dak- en thuisloze jongeren en jonge gezinnen. Hiermee willen we alle kwetsbare dak- en thuislozen die een beroep doen op zorg en verblijf een passend aanbod geven gericht op participatie en herstel. De nieuwe aanbesteding moet zowel de afstemming en samenwerking verbeteren met:
 - diverse wijkteams (waaronder met name de OKT/ het MBO-Jeugdteam en SDT, maar ook de wijkzorgnetwerken en de participatieteams);
 - de specialistische Jeugdhulp;
 - de MOBW voor volwassenen.
- Belangrijke aandachtspunten zijn de verblijfsduur, doorstroom en uitstroom. Daarnaast is preventie van dak- en thuisloosheid van jongeren en jonge gezinnen een belangrijke insteek. De conceptplanning rondom de gunning is september 2018.
- De groei van de stad 2020-2025 betekent ook dat speciale aandacht in 2018 gaat naar het uitbreiden van de zorginfrastructuur in Amsterdam.
- In 2018 is onverminderd aandacht voor de rol van de klant (ouder(s), jongeren, etc.) De betrokkenheid en participatie van het jeugdplatform bij jeugd en de stedelijke Wmo-adviesraad voor de Wmo zijn hierin belangrijke betrokken partijen.
- In 2018 werken we verder aan het (brede) personeelstekort in het onderwijs, volwassenenzorg en de jeugdhulp. We onderzoeken samen met andere gemeenten, (jeugd)zorginstellingen, verzekeraars, Sigra en kennis- en onderwijsinstellingen hoe we dit personeelstekort kunnen terugdringen.
- We hebben een belangrijke opgave om het stelsel te vereenvoudigen en te verbinden. De samenwerking tussen de verschillende wijkteams (OKT, participatieteams, Samen DOEN en wijkzorgnetwerken) wordt intensiever, zodat hulp in samenhang wordt vormgegeven.
- Goed jeugd- en jongerenwerk stimuleren.
- De lokale verwijzindex risicojongeren ondersteunen.
- Opzetten en invoeren van zorgpakketten binnen het speciaal onderwijs.
- Een escalatieroute regelen wanneer hulpverlening aan (overlastgevende) multiprobleemgezinnen stopt.
- Ontwikkelen van een gedragslijn voor de driehoek Ouder- en Kindteam-huisartsen-onderwijs rond veiligheid van kinderen.

Tabel 3.5.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	1.018	584	678	678	678	678
Lasten	229.145	260.259	253.654	247.879	249.343	250.332
Saldo van baten en lasten	-228.127	-259.676	-252.976	-247.200	-248.665	-249.654
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	1.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	-1.000	0	0	0	0
Totaal	-228.127	-260.676	-252.976	-247.200	-248.665	-249.654

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Jeugdwelzijn, Algemene jeugdvoorzieningen en Individuele jeugdhulpvoorzieningen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,7 miljoen. De baten bestaan uit:

- De structurele bijdragen van de dertien deelnemende regiogemeenten aan het Regionaal Ondersteuningsteam (ROT) binnen het jeugdwelzijn (€ 0,7 miljoen).

Lasten

De lasten binnen dit programmaonderdeel zijn € 253,7 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Specialistische jeugdhulp (Zorg in Natura) (€ 90,3 miljoen);
- De inkoop en uitvoering van de Ouder- en Kindteams inclusief de Jeugd Gezondheidszorg (JGZ) (€ 62,7 miljoen);
- Jeugdbescherming en jeugdreclassering door gecertificeerde instellingen, dit is inclusief € 1,8 miljoen incidentele middelen voor bestrijding van de wachtlijsten (€ 26,7 miljoen);
- Opgroei- en opvoedondersteuning (€ 10,6 miljoen);
- Apparaat lasten en salaris voor de afdeling jeugd, lasten voor het Regionaal Ondersteuningsteam en de backoffice jeugd (€ 10,4 miljoen);
- Voorzieningen voor zwerfjongeren en tienermoeders (€ 9,2 miljoen);
- Specialistische jeugdhulp in het speciaal onderwijs. We starten deze vorm van jeugdhulp in het speciale onderwijs vanaf het schooljaar 2018/2019 (€ 7,0 miljoen);
- Persoonsgebonden budgetten (PGB's) (€ 6,9 miljoen);
- Het programma Veilig thuis (€ 6,1 miljoen);
- Lokale specialistische ambulante jeugdhulp (€ 5,9 miljoen);
- De inkoop van de Samen Doen teams (€ 5,8 miljoen);
- Stedelijk jeugd- en jongerenwerk en Jeugdveiligheid (€ 3,8 miljoen);
- Sociaal medische indicatie in de kinderopvang (€ 3,6 miljoen)
- Landelijke en niet ingekocht aanbod specialistische jeugdhulp (€ 2,9 miljoen);
- De knelpunten in de wijken ten aanzien van Jeugd die bij het gebiedsgericht werken naar voren zijn gekomen (€ 1,8 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt niet onttrokken aan reserves, noch gedoteerd. De verwachting is dat de in 2017 gevormde egaliseringsreserve Jeugd ingezet moet worden voor dekking van de op te heffen regelingen binnen het domein Jeugd en Jeugdzorg. Deze onttrekking is nog niet begroot.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 6,6 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten vervolgens met € 5,8 miljoen. In 2020 stijgen de lasten met € 1,4 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 nog eens met € 1 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Minder beschikbare middelen uit het noodfonds werk, zorg en jeugdzorg. In 2017 was er € 9,1 miljoen beschikbaar, in 2018 € 1,8 miljoen;
- De overheveling van middelen en dus een daling van de lasten voor het programma Veilig Thuis naar de GGD. Deze middelen worden daarmee vanaf 2018 verantwoord binnen het programma Welzijn, Zorg en Sport (€ 2,4 miljoen in 2018);
- Een verschuiving van middelen binnen de begroting leidt tot een verlaging van de lasten.. Van de € 2,8 miljoen PGB middelen die anders zijn ingezet, is € 2,2 mln beschikbaar voor het oplossen van knelpunten buurtgerichtwerken, verdere integratie van de JGZ in de Ouder- en kindteams en hogere uitgaven JGZ in verband met de groei van het aantal kinderen in de stad. Het restant (0,6 miljoen) is per 2018 aan de algemene middelen toegevoegd;
- De gemeentelijke taakstellingen op subsidies en inkoop leiden tot een verlaging van de lasten (€ 0,4 miljoen in 2018);
- Een stijging van de lasten als gevolg van amendement 916 bij Voorjaarsnota 2017 waardoor in 2018 eenmalig een bedrag beschikbaar komt voor het bestrijden van knelpunten en wachtlijsten in de jeugdzorg (€ 1,0 miljoen in 2018);
- De vorming van een egalisatie reserve zorgde in 2017 voor lasten, voor 2018 zijn geen onttrekkingen of dotaties voorzien en dus stijgen de lasten (€ 1,0 miljoen in 2018);
- Een stijging van de lasten voor areaaluitbreiding conform de vastgestelde systematiek en de verwerking van nominaal (€ 0,7 miljoen in 2018);

- Extra rijksmiddelen vanuit de meicirculaire 2017 voor de Zorg in Natura (€ 1,4 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de coalitieakkoordmiddelen voor Ouder- en Kind teams (€ 3,0 miljoen in 2019);
- De incidentele lasten door middelen uit het noodfonds zorg, werk en jeugdzorg vallen in 2019 weg, evenals de incidentele middelen voor het bestrijden van wachtlijsten in de jeugdzorg (€ 2,8 miljoen in 2019);
- Voor de Zorg in Natura is in 2020 en 2021 meer budget beschikbaar (€ 1,4 miljoen in 2020 en € 1,0 miljoen in 2021).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Zorgcontinuïteit vanaf 18 jaar tot 23 is onvoldoende gewaarborgd. Risico's: 1. Eigen risico kan zorgen voor zorgmijding (uitval). 2. Voortijdig schoolverlaters zijn kwetsbaar. 3. Het ontbreekt aan een integrale aanpak. 4. Hulp en zorg wordt niet altijd gecontinueerd bij 18. 5. Tekort aan beschikbare woonplekken voor kwetsbare jongeren. 6. Schuldenproblematiek	1. Obstakels in overgang jeugd-ggz naar volwassen ggz wegnemen (eigen risico). 2. Uitval van voortijdig schoolverlaters verminderen door betere overdracht van MBO-jeugdteam naar jongerenpunten te organiseren. 3. Inzetten op werken met een integraal toekomstplan waarin zorgcontinuïteit geborgd is. 4. Inzetten op meer informele ondersteuning. 5. In het najaar van 2017 is er voor jongeren een route naar zelfstandige woonplekken beschikbaar binnen het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen en kunnen ook zij uitstromen. 6. Er is een aansluitende samenwerking tussen jongerenpunten en programma schuldhulpverlening waarbij ingezet wordt op het wegnemen van de wachttijd van vier weken zodat de (kwetsbare) jongvolwassene een uitkering kan krijgen waarmee een verdere een opbouw van schulden wordt voorkomen.
De ingezette hulp wordt niet snel (en dus minder effectief) ingezet door wachttijden en onvoldoende samenwerking tussen organisaties onderling.	Lange termijn maatregel is het inkoopmodel voor 2018 en verder. Er zijn geen budgetplafonds meer, daarmee wordt marktwerking toegelaten in de jeugdhulp. Korte termijn maatregel is dat de gemeenteraad budget beschikbaar heeft gesteld voor innovatieve vormen van jeugdhulp door de gecontracteerde partijen die de wachttijden direct kunnen verkorten. Hiervoor is 4,5 miljoen beschikbaar gesteld.
De onveiligheid van jeugdigen wordt te laat gesignaleerd en er wordt te laat ingegrepen.	Lokale teams, GI's en Veilig Thuis hebben een nieuwe veiligheidschecklist -de ARIJ- ontwikkeld. Zij hebben ook een gezamenlijke visie op coördinatie en regie en op samenwerken in gezinnen opgesteld. Deze wordt in 2017 in de werkprocessen verwerkt. Ook hebben ze kaartje met oudersignalen opgesteld voor professionals die werken met volwassenen. Met teamleiders van deze partijen wordt een aantal keer per jaar in gezamenlijkheid duiding gegeven aan cijfers om meer inzicht te krijgen in de effectiviteit op het terrein van kindveiligheid. Het Plan van aanpak Borgen van Veiligheid is met succes afgerond, op onderdelen wordt er een vervolg aangegeven in het Amsterdams Actieplan HGKM 2017, bijvoorbeeld t.a.v. meldcode en systeemgericht samenwerken tussen volwassen GGZ en jeugdhulp. Ook bevat het plan nieuwe elementen.
Instellingen gaan failliet als gevolg als gevolg van de marktwerking binnen het jeugdhulpstelsel, waardoor er wachttijden kunnen ontstaan.	Vanuit contractmanagement wordt voortgang bij aanbieders goed gemonitord zodat het bestuur vroegtijdig geïnformeerd wordt. Daarbij wordt, waar nodig, een oplossing aangedragen dat past binnen het systeem van marktwerking in het jeugdstelsel.
Het loslaten van de budgetplafonds in de specialistische jeugdhulp leidt tot overschrijding van het begrootte budget.	De uitputting van de afzonderlijke aanbieders houden we nauwgezet in de gaten, zodat het totaalbeeld inzichtelijk is en we waar nodig kunnen ingrijpen. Dit is in de voortgangsgesprekken/prestatiedialoog met aanbieders en verwijzers een continu aandachtspunt.
De wijzigingen in de administratieve processen leiden tot onnodige vertraging en administratieve lastendruk.	In 2017 is/wordt dit in partnership met de aanbieders voorbereid. De verdere inregeling in de uitvoering wordt in 2018 – eveneens in samenspraak met de aanbieders – gevolgd. Er wordt een flexibel team ingericht om mogelijke problemen direct aan te pakken.
De wijze van contractering van jeugdhulpaanbieders zonder budgetplafond maar met vastliggende profielarieven, leidt tot de inzet van de goedkoopst mogelijke zorg.	Jaarlijks wordt een cliënttevredenheidsmonitor uitgevoerd. Materiële controle vindt plaats eind 2018. Voortgangsgesprekken worden gevoerd met de aanbieders en signalen van verwijzers worden opgehaald.

Risico's (vervolg)	Maatregelen (vervolg)
Het financieren van de specialistische jeugdhulp in speciaal onderwijs kunnen we niet opvangen door de te verwachte vermindering van uitgaven bij Pgb en specialistische jeugdhulp.	De budgetuitputting op de specialistische jeugdhulp en Pgb houden we tijdens het jaar nauwgezet bij. We signaleren tijdig wanneer we de verwachte afname in uitgaven bij Pgb en specialistische jeugdhulp niet behalen.
Implementatie van de transformatie van de specialistische Jeugdhulp: 1. Nieuwe werkwijze komt langzaam tot stand bij hulpverleners en Lokale Teams wat onder andere veel mutaties en extra druk oplevert. 2. Onvoorziene problemen bij start begin 2018.	1. Gedurende 2017 zal er veel worden geoefend en getraind. Wij zijn hierbij aangehaakt en kunnen in oktober het effect hiervan vaststellen. In 2018 wordt vinger aan de pols gehouden. Daarbij komt in 2018 een inhoudelijke vraagbaak beschikbaar. Signalen opvangen en bijsturen via Bestuurlijke tafel. 2. Inrichten van inhoudelijke vraagbaak en capaciteit beschikbaar houden voor onvoorziene vraagstukken en operationele problemen in eerste kwartaal 2018.
Door lokale teams / huisartsen wordt steeds vaker naar specialistische jeugdhulp doorverwezen	1. Stevig monitoren, prestatiedialoog met programmadirectie OKT, aantallen cliënten dat binnen de context van het aanbod van OKT geholpen wordt. 2. Aanbesteding lokaal aanbod (vrij toegankelijke opvoed en opgroei-ondersteuning): in de gunningscriteria opnemen dat er een goede aansluiting is met de gebiedsplannen, dus passend bij lokale problematiek. 3. Uitbreiden pilot Vaste GZ-psychologen van OKT bij de huisartsenpraktijken.

Beleidskaders

- Koersbesluit Om het Kind, waarin de hoofdlijnen van het nieuwe jeugdstelsel Amsterdam zijn geschetst.
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal domein 2015-2018: waarin de beleidsdoelen van het sociaal beleid (inclusief het jeugdbeleid) voor de komende jaren vastliggen.
- Transformatieagenda Zorg voor de jeugd 2015-2018: waarin de veranderopgave voor de komende jaren voor het jeugdstelsel geschetst wordt.
- Inkoopstrategie 2018 Specialistische Jeugdhulp.

Subsidies van betekenis

1. Argan	€ 314.356
2. Stichting Halt	€ 125.205
3. Agnes	€ 90.431

Toelichting

1. Stedelijk Centrum voor debat en dialoog over maatschappelijke thema's en actualiteiten.
2. Een stichting die ouders en jongeren helpt om strafbaar gedrag te voorkomen en overlast terug te dringen.
3. Een vakantiedagkamp voor Amsterdamse kinderen van 4-12 jaar oud.

3.5.4 Diversiteit

Amsterdam is een stad waar mensenrechten een fundamentele waarde zijn en waar diversiteit een kracht is. Het is een stad van veelheid en verschil. Iedereen moet kunnen zijn wie hij is, kunnen meedoen en kansen krijgen. Amsterdammers kennen elkaars geschiedenis.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

Maatschappelijke ontwikkelingen en internationale spanningen hebben hun weerslag op de verhouding tussen verschillende groepen Amsterdammers. Bij de uitslag van de landelijke verkiezingen in maart 2017 bleken binnen de stad grote verschillen in stemgedrag. Voor een stad die gelijke kansen wil voor haar inwoners groeit de behoefte aan verbinding en aan instrumenten die gelijke kansen daadwerkelijk bevorderen. Er is meer behoefte aan kennis over de kernwaarden van de democratische rechtstaat, de mensenrechten en onze gedeelde geschiedenis.

- We willen graag initiatieven versterken die racisme en (rassen)discriminatie tegengaan en het onderlinge gesprek bevorderen. Dit door het maatschappelijk debat over uitsluiting en discriminatie, deels aangezwengeld door nieuwe vormen van activisme, te faciliteren. Verder is het nodig om negatieve stereotyperingen en vooroordelen tegen te gaan.
- Discriminatie op de arbeidsmarkt is hardnekkig. Dit heeft gevolgen voor de emancipatie en participatie van groepen en voor de onderlinge verhoudingen in de stad. Intensivering van de bestuursopdracht Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt is noodzakelijk.
- Het percentage vrouwen dat economisch zelfstandig is blijft laag. We willen samen met partners de condities creëren om dit te veranderen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A C F

Meer Amsterdammers voelen zich verbonden met Amsterdam en met elkaar.

Amsterdam is een stad waarin mensenrechten worden geaccepteerd en actief worden uitgedragen. De mensenrechten zijn een middel om dialoog en begrip te bevorderen, onder andere in het onderwijs. Elke inwoner van de stad moet zichzelf kunnen zijn en in vrijheid kunnen kiezen. Mensen krijgen vertrouwen in een gedeelde toekomst door bewustwording van wat we als Amsterdammers delen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Het percentage personen dat zich verbonden voelt met Amsterdam (bron ABM).	83% (2015)	85%	84,5%	85%	85%	85%	85%

Doel 2

Activiteiten

B

Minder Amsterdammers discrimineren en/of worden of voelen zich gediscrimineerd.

Discriminatie met een overkoepelende benadering bestrijden daar waar zij het ernstigst is:

- tijdens het uitgaan, met onder andere een specifieke inzet van mystery guests en in overleg met de horeca;
- op de arbeidsmarkt, via Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt;
- in de openbare ruimte, met een accent op openbare orde en veiligheid.

Preventie op plekken waar we het verschil kunnen maken, samen met maatschappelijke partners en het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA). Onder andere in het onderwijs met een stevig accent op versterking burgerschapsonderwijs en mensenrechteneducatie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Het percentage personen van niet-westerse afkomst dat zich gediscrimineerd voelt (Bron Veiligheidsmonitor).	28% (2013)	20%	26%	20%	22%	22%	22%

Doel 3

Activiteiten

C**Meer Amsterdammers kennen de geschiedenis van de stad en de Amsterdammers.**

Amsterdammers kennen zowel de mooie als de donkere kanten van de geschiedenis van de stad en haar inwoners. De kennis van elkaars geschiedenis en de geschiedenis van de stad verbindt mensen en verdiept het besef van vrijheid en belang van mensenrechten. We fungeren als aanjager en verbinder van organisaties die op dit terrein initiatieven ontplooiën in de stad, zoals de netwerken Slavernij. We ondersteunen de Black Achievement Month. Geen indicator*. Er komt een haalbaarheidsonderzoek naar een slavernijmuseum in Amsterdam naar aanleiding van het initiatiefvoorstel van de Raad.

* Om na te kunnen gaan of de kennis van de geschiedenis van de stad groeit, moet duidelijk zijn hoe de relatie te leggen tussen de inspanningen van het programma en het feit dat bijvoorbeeld het slavernijverleden bekender is bij Amsterdammers, of bij specifieke groepen. Dergelijke relaties zijn in beleidsonderzoek nauwelijks te leggen omdat er te veel andere factoren een rol spelen en de uitvoering van de programmalijn gedeelde geschiedenis pas in 2016 / 2017 gestart is.

Doel 4

Activiteiten

D**Meer vrouwelijke Amsterdammers doen mee en zijn economisch zelfstandig.**

We verbinden lokale, informele netwerken met grotere, professionele aanbieders van diensten en informatie om zo beide partijen te versterken. Meer Amsterdamse meisjes worden weerbaar tegen aantasting van hun psychische, sociale en fysieke integriteit.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1	Het percentage vrouwen met een eigen inkomen van minimaal € 1.000 netto per maand (bron REB).	52% (2013)	n.n.b.	55%	*	56%		

* OIS werkt momenteel aan nieuwe cijfers over economische zelfstandigheid. Het is nog niet bekend wanneer deze gereed zijn.

Doel 5

Activiteiten

E**De (sociale) acceptatie van LHBTI's wordt groter.**

De sociale acceptatie van LHBTI-personen wordt groter. Dit betekent dat:

- de leefomgeving veilig is;
- de aandacht voor LHBTI verankerd is in het beleid van organisaties;
- LHBTI-personen zich laten zien en weerbaar zijn.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
5.1	Percentage jongeren (2e klas Voortgezet Onderwijs) met een negatieve houding tegenover homoseksuele schoolgenoten (bronnen Scorekaart Diversiteit, GGD).	n.v.t.	MDRA 2015 12, 2014 28	20%	20%	19%	n.t.b.	n.t.b.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1**

Uitvoering van de Amsterdamse mensenrechtenagenda.

Begroting 2018: Shelter city Amsterdam 3 x opvang en begeleiding internationale mensenrechtenverdedigerActies op het gebied van toegankelijkheid, privacy, kinderrechten en mensenrechteneducatie. Begroting 19, 20, 21: Shelter city 3 x jaar Mensen-rechteneducatie krijgt een plek in het pedagogisch klimaat van de wijken, draagvlak verbreding binnen de gemeente, training van ambtenaren om deskundigheid o.g.v. mensenrechten te vergroten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Vormgeven aan de 4 pijlers van de Mensenrechtenagenda.							

Activiteit B

Doelen **2**

Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.

Begroting 2018: Ondanks het gebrek aan cijfers van mensen met een migratie-achtergrond zal hier aan gekeken worden hoe dit toch te realiseren. Begroting 2019, 2020 en 2021: Ondanks het gebrek aan cijfers van mensen met een migratie-achtergrond zal hier aan gekeken worden hoe dit toch te realiseren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aandeel werknemers van niet-westerse herkomst in schaal 13 en hoger.	11% (2015)						
B.2 Aandeel mensen met een beperking.	42			42	42	42	42

Activiteit C

Doelen **1** **3**

Uitvoering programma Gedeelde Geschiedenis.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal (ondersteunende) activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	20	n.b.	20	20	20	20	20

Activiteit D

Doelen **4**

Aanpak vrouwenemancipatie, faciliteren van emancipatie-activiteiten, maatwerk in gemeentelijk beleid rond participatie, educatie en re-integratie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal ondersteunende activiteiten ter bevordering bewustzijn economische zelfstandigheid vrouwen.	25 (2015)	35	30	30	30	30	30

Activiteit EDoelen **5****Uitvoering roze agenda, onderhouden nationaal en internationaal netwerk Rainbow Cities.**

Begroting 2018: grootschalig UvA –onderzoek (onder LHBT-slachtoffers van ernstige geweldsincidenten) + onderzoek van Slachtofferhulp Nederland (nazorg);

- Een expertmeeting LHBT-slachtoffers van misdrijven met een hoge impact;
- Hulptool voor LHBT slachtoffers met ondersteuning via social media.

Begroting 2019, 2020 en 2021: Uitvoering van en vervolg op de acties van 2018.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Het opzetten van een Denktank Veiligheid ter bevordering van de aangifte- en meldingsbereidheid, met specifieke aandacht voor kwetsbare groepen binnen de LHBTI's.							

Activiteit FDoelen **1****Aanpak Radicalisering en Polarisatie.**

Het Project DNA van Amsterdam is een multidisciplinair Private Public Partnership project waarmee op een creatieve manier communicatie wordt ingezet om groepen in de stad met elkaar te verbinden.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Uitvoering subsidieregeling Burgerschap en Diversiteit voor stedelijke projecten van (vrijwillige) maatschappelijke organisaties.
- Netwerkbijeenkomst met circa 200 actieve organisaties en Amsterdammers.
- Ondersteunen antidiscriminatievoorziening Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) voor klachtenafhandeling (wettelijke taak), educatieve activiteiten, werken aan een toegankelijke arbeidsmarkt.
- We stellen de Diversiteitsmonitor (2017) op, die erop gericht is participatie en kansengelijkheid in beeld te brengen.
- We stimuleren de infrastructuur in de stad voor kennisuitwisseling en verbreding van initiatieven gericht op het slavernijverleden en antizwart racisme.

Tabel 3.5.4 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	97	0	0	0	0	0
Lasten	4.773	4.946	5.143	4.443	4.447	4.446
Saldo van baten en lasten	-4.676	-4.946	-5.143	-4.443	-4.447	-4.446
Ottrekking reserves	0	373	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van ottrekkingen en dotaties	0	373	0	0	0	0
Totaal	-4.676	-4.573	-5.143	-4.443	-4.447	-4.446

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Diversiteit en mensenrechten.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 5,1 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Middelen voor antidiscriminatiebeleid inclusief de mensenrechtenagenda, waarvan € 0,5 miljoen incidenteel door amendement 474 'Discriminatie: zero tolerance' bij de Voorjaarsnota 2017 (€ 1,0 miljoen);
- Apparaatskosten diversiteit (€ 1,5 miljoen);
- Middelen ter bevordering van de vrouwenemancipatie (€ 0,4 miljoen);
- Het uitdragen van onze gedeelde geschiedenis (€ 0,8 miljoen);
- De subsidieregeling Burgerschap & Diversiteit voor het onderhouden van diverse netwerken in de stad (€ 0,6 miljoen);
- Het tegengaan van radicalisering en polarisatie (€ 0,4 miljoen);
- Het uitvoeren van de Roze Agenda (€ 0,3 miljoen);
- Middelen voor de uitvoering van het programma Gedeelde geschiedenis (€ 0,1 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,1 miljoen in 2018. In 2019 en verder dalen de lasten met € 0,5 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het niet nogmaals ottrekken aan de reserve Tegengaan radicalisering en polarisatie waardoor de lasten dalen (€ 0,4 miljoen in 2018);
- De prioriteit uit de Voorjaarsnota 2017 voor antidiscriminatiebeleid (€ 0,5 miljoen in 2018);
- De prioriteit voor het uitvoeren van het programma Gedeelde geschiedenis (€ 0,1 miljoen in 2018);
- Het vervallen van de incidentele lasten voor antidiscriminatiebeleid en het programma Gedeelde geschiedenis (€ 0,5 miljoen en € 0,1 miljoen in 2019 en verder).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
(Inter)nationale incidenten beïnvloeden de mate van tolerantie en verbondenheid waardoor discriminatie toeneemt.	Aanpak Radicalisering en Polarisation, Gedeelde Geschiedenis en Burgerschap in het Onderwijs.
Het meten van de output en het trekken van conclusies op dit terrein is lastig.	Inzet van de nieuwe Diversiteitsmonitor.

Beleidskaders

- Bestuurlijke reactie rapport 'Slavernij, daar willen we meer van weten', 15 april 2014.
- Bestuursopdracht Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt, College december 2014.
- Beleidsnota Vrouwenemancipatie 'Initiatiefrijke vrouwen maken de stad!', 17 december 2015.
- Beleidskader antidiscriminatie 2015-2019 vastgesteld op 17 december 2015.
- Aanscherping Aanpak Radicalisering, College 28 mei 2015.
- Roze Agenda, College 28 april 2015.
- Uitvoeringsplan Roze Agenda, 17 december 2015.
- Mensenrechten in Amsterdam, september 2016.
- Beleidsbrief Gedeelde Geschiedenis, september 2016.

Subsidies van betekenis

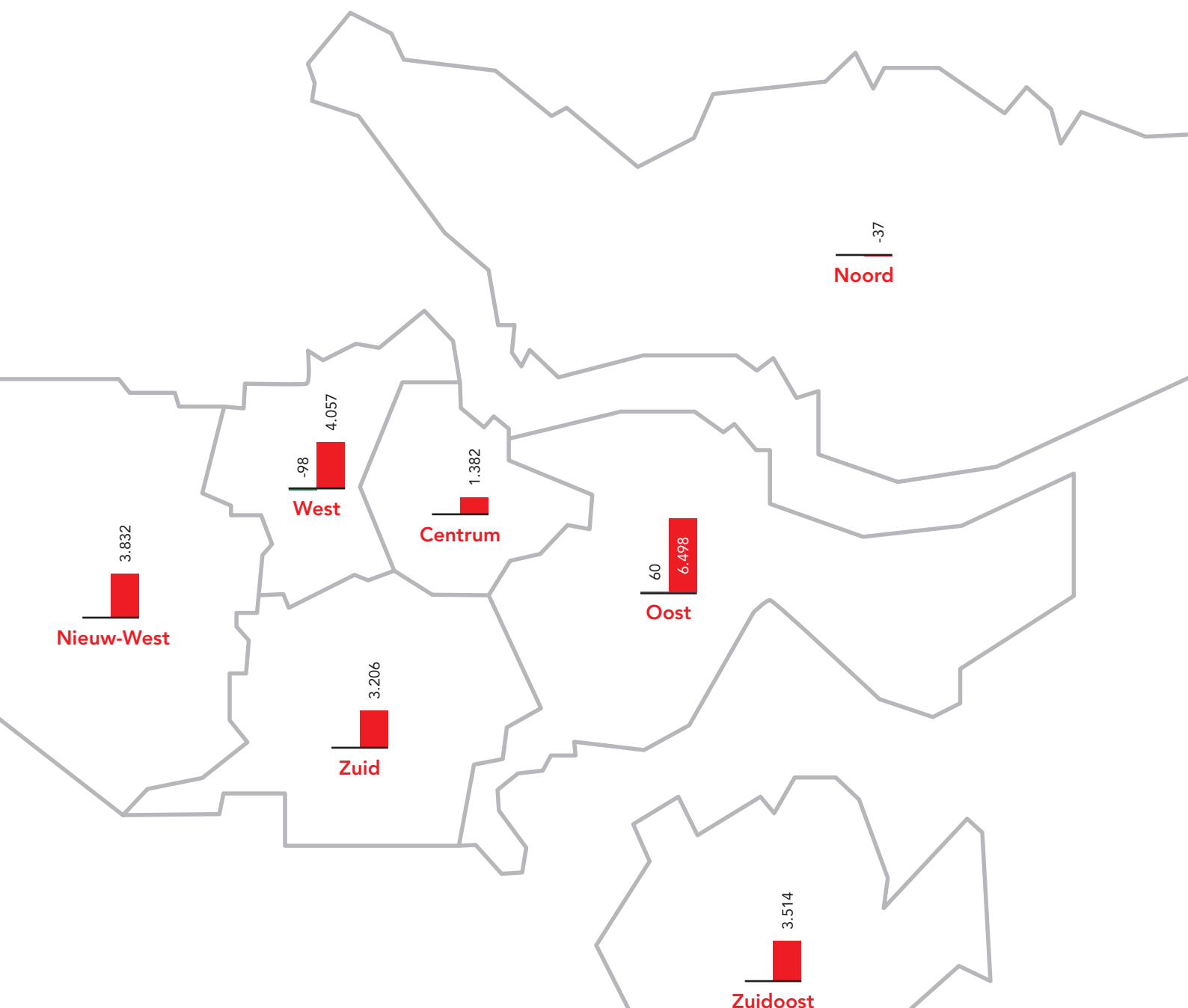
1. Subsidieregeling burgerschap en diversiteit	€ 640.049
2. Stichting Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA)	€ 425.907
3. Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee)	€ 339.356

Toelichting

1. Deze subsidieregeling ondersteunt kleinschalige (vrijwillige) initiatieven van groepen in de stad en sluit aan bij actuele ontwikkelingen.
2. De antidiscriminatieaanpak omvat preventie en een gemeentelijke reactie op incidenten. Zo stellen we grenzen voor daders en geven we steun aan slachtoffers. Het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) heeft hierbij een belangrijke rol in de registratie, klachtbehandeling, voorlichting en productontwikkeling (dit is een wettelijke taak). De subsidie bestaat uit een structureel deel van € 325.907, aangevuld met een meerjarige incidentele prioriteit van € 100.000 voor de resterende collegeperiode (t/m 2018).
3. Het slavernijverleden is een onderdeel van de gedeelde geschiedenis van de Amsterdamse bevolking. Amsterdam zal als verantwoordelijke hoofdstad het voortouw nemen bij het agenderen van het onderwerp op nationaal niveau. Het NiNsee heeft hierin een coördinerende taak. De subsidie van € 339.356 bestaat voor € 160.359 uit een structurele activiteitensubsidie en voor € 178.997 uit een subsidie voor het Ketu Koti festival.

Baten en lasten per stadsdeel

Onderwijs, jeugd en diversiteit

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	-	1.382
Noord	-	-37
Oost	60	6.498
Nieuw-West	-	3.832
West	-98	4.057
Zuid	-	3.206
Zuidoost	-	3.514
Totaal	-38	22.452

3.5.5 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

In Centrum maakt jongerenwerk onderdeel uit van de integrale wijkteams van welzijnsaanbieder DOCK. Speciale aandacht hebben wij voor veilig opgroeien in Centrum-Oost. Daar is door gewelddadige incidenten in het nabije verleden een toenemend gevoel van urgentie. Wij besteden aandacht aan het middelengebruik (alcohol en drugs) onder jongeren.

Stadsdeel Noord

In Noord werken we aan een positief pedagogisch klimaat door extra aandacht voor ouderbetrokkenheid en kinderopparticipatie. Ook bieden wij gebiedsgerichte naschoolse activiteiten aan. Dit gebeurt al in de:

- Waterlandpleinbuurt;
- Banne;
- Vogelbuurt/IJpleinbuurt.

Deze aanpak breiden wij uit naar alle gebieden in Noord.

In de Banne maken wij een tijdelijke voorziening voor jongeren, waarbij wij jongeren actief betrekken. Op vijf scholen zijn we gestart met de proef Focusscholen. Het aantal kinderen in schoolgaande leeftijd in Noord groeit sterk. Daarom is een voldoende en goed gespreid aanbod aan scholen in Noord een aandachtspunt. In 2017 zijn we gestart met maatschappelijk aanbesteden; bewoners, informele en formele partijen kunnen hiervoor plannen indienen.

Via stages, coaching en het verder verbinden van netwerken tussen jongeren, opleidingen en ondernemers werken we aan het terugdringen van jeugdwerkloosheid.

Stadsdeel Oost

We werken aan de verbetering van de ontwikkelkansen van de jeugd in een achterstandspositie. Dat doen we door de nadruk te leggen op:

- stageplaatsen;
- laagdrempelige talentontwikkeling;
- stimuleren van een gezonde leefstijl.

In de Indische Buurt heeft ruim 25% van alle kinderen overgewicht. In de aanpak hiervan zijn al hele mooie stappen gezet, maar er is nog veel te doen.

Ook in Oud-Oost heeft meer perspectief voor jongeren door scholing, brede talentontwikkeling, stages en werk prioriteit. In beide gebieden werken we aan een positief opvoedklimaat met de methode Vreedzame Wijk. En scholen doen mee aan het programma Jump-In. In Oud-Oost werken we aan behoud van goede spreiding van basisscholen in de buurten. Zo kunnen kinderen dichtbij en veilig naar school.

In het Oostelijk Havengebied vergroten we de kansen voor jonge mensen en hun talenten. Een voorbeeld hiervan is de Sail Academy 2020, een praktische leerschool voor jongeren. Samen met de buurt plaatsen we speelvoorzieningen in deze dichtbevolkte en stenige omgeving.

Op IJburg zijn momenteel te weinig voorzieningen voor het grote aantal jeugdigen. Een permanente locatie voor jongerenactiviteiten staat hoog op de agenda. Een beweegmarkt (jonge bewoners wegwijs maken in het sport- en spelaanbod) draagt bij aan activiteiten voor de jeugd op IJburg.

Stadsdeel Nieuw-West

We creëren een positief pedagogisch klimaat waarin kinderen meer kansen en perspectief krijgen voor hun verdere ontwikkeling. Dit doen we door intensief samen te werken met partners in de wijk rond onderwijs, talentontwikkeling en sport en door ouderbetrokkenheid te versterken.

We willen vijfhonderd studenten als rolmodel inzetten in de buurt. Ook willen we ons richten op:

- aanleren van omgangsvormen (houding en gedrag);
- tegengaan van laaggeletterdheid;
- leren omgaan met geld;
- bestrijden van jeugdwerkloosheid;
- inrichten studiezalen voor studenten.

Dit leidt tot een integraal pakket aan maatregelen waarmee we onze beleidsspeerpunten uitvoeren.

In De Aker en in Sloten/Nieuw-Sloten heeft passende voorzieningen aanbieden voor het hoge aantal jongeren prioriteit. Dit draagt bij aan een vermindering van jeugdoverlast.

Via Startpunt koppelen we participatie en taal aan elkaar om laaggeletterdheid onder volwassenen tegen te gaan. Bij iedere participatieplaats is er de mogelijkheid om (laagdrempelig) de Nederlandse taal te leren. Recente ontwikkelingen tonen dat een toenemend aantal jongeren uit de 3e en 4e generatie Nederlanders van buitenlandse komaf worstelt met dilemma's rondom identiteit. Om polarisatie in de samenleving te voorkomen geven we hier op meerdere manieren aandacht aan. Wij blijven een activiteitenprogramma voortzetten dat is gericht op verschillende beleidsterreinen uit het centraal stedelijke beleid van de uitvoering van de Roze Agenda 2015-2018 met een hoge sociale acceptatie van LHBTI's als doel.

Stadsdeel West

Talentontwikkeling krijgt extra aandacht. Door het aanbieden van mentoraten ondersteunen we kinderen bij de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. Met het programma Vreedzaam stimuleren we een positief pedagogisch klimaat. We willen dat de onderlinge omgangsvormen verbeteren en de verdraagzaamheid groter wordt. Dit doen we onder andere door jongeren en kinderen uit de wijken op één en dezelfde manier te benaderen.

Wij dragen bij aan emancipatie en aan het (mogen) tonen van anders zijn. Denk hierbij aan activiteiten uit het actieplan Roze agenda West. Maar ook activiteiten op het gebied van bewustwording van mensenrechten van Amsterdammers. Bijvoorbeeld door binnen het thema educatie en dialoog verbinding te leggen tussen mensenrechten en jongerenparticipatie.

Stadsdeel Zuid

Om zo goed mogelijk mee te doen in een sterke, pedagogische leefomgeving helpen wij:

- kinderen en jongeren;
- ouders en opvoeders;
- buurtbewoners;
- professionals.

Bijvoorbeeld door ondersteuning in:

- Maatjesprojecten;
- Buurtgezinnen (sterke gezinnen die zwakkere gezinnen ondersteunen);
- Spel aan Huis (opvoedvragen en spelontwikkeling).

Via de Amsterdamse Impuls Schoolpleinen en middelen uit het eigen stadsdeelbudget verbeteren we een aantal school- en speelpleinen. Ze worden groener en dagen uit tot bewegen. Ook werken we samen met partners aan talentontwikkeling. Dit doen we door gebruik van voorzieningen te stimuleren waaronder:

- speeltuinen;
- sportactiviteiten;
- buurt- en jongerencentra.

Verder organiseren we activiteiten op het gebied van Brede Talentontwikkeling om bij te dragen aan:

- de burgerschapsvorming van kinderen;
- hun schoolcarrière;
- het voorkomen van voortijdige schooluitval;
- hun functioneren in de samenleving.

We vergroten de weerbaarheid van jongeren tegen de verleidingen van alcohol en drugs. Ook is er aandacht en ondersteuning voor kwetsbare jongeren. In Buitenveldert wijzigt de bevolkingssamenstelling. En daarmee de behoefte aan bepaalde maatschappelijke voorzieningen voor jonge en oudere bewoners.

We richten ons op het bieden van gelijke kansen en het versterken van onderling respect. Daarom kiezen we voor preventieve acties die emancipatie, identiteit en respect ondersteunen en versterken. Dit gebeurt in lijn met de stedelijke aanpak.

Stadsdeel Zuidoost

Relatief veel kinderen groeien op in een minimumhuishouden en lopen een verhoogd risico op een onderwijsachterstand. We willen de ontwikkelkansen voor de jeugd vergroten. Daarom bieden we een breed en passend aanbod in het kader van brede talentontwikkeling en leerondersteuning. Dat doen we onder andere via de Buurt Talent Ontwikkeling en het project Het Kind Staat Centraal. Om een zo groot mogelijke groep te bereiken hebben we ook een aanbod in het weekend en in de zomervakantie. We werken samen met de schoolbesturen uit het (speciaal) basisonderwijs en het voortgezet onderwijs.

Via laagdrempelige activiteiten en begeleiding van jongeren werken we met alle partners, ouders en de buurt aan verbetering van het pedagogisch klimaat. We werken aan het versterken van formele en informele netwerken die ouders ondersteunen en de ouderbetrokkenheid vergroten.

In het kader van diversiteit en empowerment van vrouwen bieden we trainingen aan in sociaal ondernemerschap. Hiermee stimuleren we vrouwen een eigen onderneming te starten.

Tabel 3.5.5 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	438	-38	-38	-38	-38	-38
Lasten	34.559	22.432	22.452	22.418	22.408	22.402
Saldo van baten en lasten	-34.121	-22.470	-22.490	-22.456	-22.446	-22.440
Onttrekking reserves	748	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	748	0	0	0	0	0
Totaal	-33.373	-22.470	-22.490	-22.456	-22.446	-22.440

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Organisatie onderwijs, Jeugdwelzijn, Diversiteit en mensenrechten.

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 22,5 miljoen. De lasten bestaan uit:

- Het jeugdbeleid, hierdoor kunnen we werken aan brede taalontwikkeling en kunnen we bijvoorbeeld activiteiten coördineren op brede scholen (€ 20,5 miljoen);
- Het bevorderen van bijvoorbeeld de emancipatie van specifieke doelgroepen en maken we mentoraten mogelijk (€ 2,0 miljoen).

Ontwikkelingen

In dit programma is geen sprake van significante financiële ontwikkelingen.

3.6

Programma 6 **Welzijn, zorg en sport**

3.6 Welzijn, zorg en sport

Tabel 3.6.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	156.344	100.042	93.480	93.171	93.118	93.442
Lasten	728.237	649.622	647.941	612.697	611.824	613.570
Saldo van baten en lasten	-571.893	-549.580	-554.461	-519.527	-518.706	-520.128
Onttrekking reserves	20.505	13.442	7.303	2.210	1.130	710
Dotatie reserves	9.820	14.884	4.026	1.499	1.499	1.499
Saldo van onttrekkingen en dotaties	10.685	-1.442	3.277	711	-369	-789
Totaal	-561.208	-551.022	-551.184	-518.815	-519.075	-520.917

Samenvatting 3.6.1 Gezondheidszorg

De zorg voor de publieke gezondheid is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (Wpg). De zorg wordt doorgaans 'ongevraagd' aangeboden, dit in tegenstelling tot de reguliere, individuele gezondheidszorg. Naast preventieve taken vallen ook andere taken tijdens acute bedreigingen van de volksgezondheid onder het takenpakket van de publieke gezondheidszorg. De Wpg maakt de gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering en verplicht hen hiervoor een gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD) in stand te houden. De GGD heeft als werkgebied de regio Amsterdam-Amstelland en voor sommige taken is dit uitvoeringsgebied groter. 50% van de financiering van de GGD komt van partijen buiten de gemeente maar zijn wel opgenomen in deze begroting. Het betreft bijvoorbeeld zorgverzekeraars, rijksinstellingen, regiogemeenten en andere GGD-en.

In 2018 gaat de gemeente door met het bevorderen van de gezondheid van Amsterdammers en het verkleinen van de gezondheidsverschillen tussen Amsterdammers. Dit doet de gemeente door het uitvoeren van de lokale gezondheidsnota 'Preventief verbinden: winst voor Amsterdam én Amsterdammers'. Speerpunten in deze nota zijn roken en alcoholgebruik, actieve leefstijl en gezond gewicht, depressie- en angstproblematiek en eenzaamheid.

De gemeente gaat in 2018 door met de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht. Prioriteit is het actieplan 'De eerste 1000 dagen', dat zich richt op de periode vanaf de conceptie tot het kind twee jaar is. Ook breiden we het basisscholenprogramma Jump-In vanaf dit jaar uit naar alle voorscholen, om

nog eerder te kunnen beginnen met preventie van overgewicht.

In 2018 wordt gewerkt aan het verder ontwikkelen van Veilig Thuis (zowel organisatorisch als kwalitatief) en het terugdringen van de wachtlijsten.

In 2018 wordt het Actieplan age friendly city verder uitgewerkt met de volgende vier stedelijke actielijnen: dementie, eenzaamheid, ouderenhuisvesting en valpreventie & bewegen.

Van 23 tot 27 juli 2018 wordt in Amsterdam de 22ste internationale Aids-conferentie georganiseerd met ongeveer 20.000 bezoekers. De GGD zal proberen de Amsterdamse successen zo goed mogelijk voor het voetlicht te brengen. Zo heeft Amsterdam als

één van de eerste steden ter wereld de 90-90-90 doelstelling van Unaid's behaald: 90% van de met HIV besmette mensen kent zijn besmette status, 90% van hen die de status kent, wordt behandeld

en 90% van hen die behandeld worden, hebben een ondetecteerbare viral load (virus is niet terug te vinden in het bloed en daarmee zeer moeilijk overdraagbaar).

Samenvatting 3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

De gemeente wil stimuleren dat burgers problemen zo simpel mogelijk en dicht bij huis oplossen, eventueel met behulp van het eigen netwerk. Als dat niet lukt zijn er laagdrempelige voorzieningen in de buurt rond werk, inkomen, participatie, sportbeoefening, wonen, zorg en jeugdvoorzieningen. Dit basisaanbod in de Amsterdamse wijken draagt bij aan het stimuleren van de zelfredzaamheid van mensen, omdat iedereen er in de eigen buurt terecht kan, zonder toelatingseisen of een indicatie. Professionals kunnen soms net

dat steuntje in de rug bieden dat mensen nodig hebben om het weer zelf te kunnen. Als dat niet zo is, kan een verwijzing naar meer gespecialiseerde hulp nodig zijn, naar bijvoorbeeld begeleiding en/of dagbesteding.

De allianties Wijkzorg gaan in 2018 hun eerste hele kalenderjaar tegemoet.

Ze gaan drie hoofdtaken uitvoeren en verdiepen:

- Werk maken van verduurzaming van de netwerksamenwerking tussen partijen in zorg en welzijn,
- Deskundigheidsbevordering van professionals bij veldpartijen stimuleren,
- Eenduidig inrichten en waar mogelijk verhelderen en vereenvoudigen van de toegang via Wijkzorg.

Naar verwachting gaan ze op alle drie de taken forse stappen zetten.

Dat wordt zichtbaar door een sterkere verbinding tussen (al dan niet betaalde) spelers rond ondersteuning vanuit zorg en welzijn, waardoor deze ondersteuning samenhangender wordt naar Amsterdammers. De versteviging van de samenhang gaat echter verder in 2018, voorbij de strikte grenzen van Wijkzorg: de wijkzorgnetwerken bouwen de verbinding met teams vanuit Samen Doen, Activering, stadsdelen en Ouder & Kind verder uit. Zij worden daar in 2018 zelfs een drijvende kracht achter.

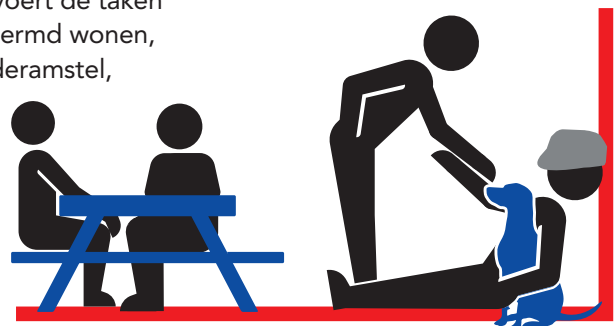

Samenvatting 3.6.3 Opvang

Voor de meest kwetsbare groepen in de stad, de dak- en thuislozen, de slachtoffers van mensenhandel en de mensen die geconfronteerd worden met huiselijk geweld, heeft de stad opvangvoorzieningen en biedt preventieve hulp en ondersteuning. De gemeente voert de taken uit op het gebied van maatschappelijke opvang en beschermd wonen, niet alleen voor Amsterdam, maar ook voor Diemen, Ouderamstel, Amstelveen, Aalsmeer en Uithoorn.

Het gaat bijvoorbeeld om:

- Nachtopvang/crisisopvang/noodopvang,
- 24-uurs wonen,
- Groepswonen,
- Individueel begeleid wonen.

Het aanbieden van verblijf gaat gepaard met het aanbieden van een integraal traject waarin inkomen/schuldhelpverlening/dagbesteding en medische zorg geboden wordt.

Daarom is er een ketenaanpak waarin tal van diensten en gemeentelijke afdelingen met elkaar samenwerken.

De komende jaren ligt de nadruk op het aanbieden van een zo

licht mogelijke voorziening, bij voorkeur individueel wonen, zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke situatie van de cliënt. Hiermee worden de beste voorwaarden voor participatie en herstel geschapen.

Samenvatting 3.6.4 Welzijn

Voor een Amsterdammer die zorg of ondersteuning nodig heeft die hij/zij niet binnen de eigen kring kan regelen, zijn er basisvoorzieningen. Basisvoorzieningen zijn activiteiten en voorzieningen in de wijken die de zelf- en samenredzaamheid van Amsterdammers versterken, zoals buurthuizen, beweegactiviteiten en maatjesprojecten.

Specifieke aandacht is er voor mantelzorgers en vrijwilligers die de ruggengraat vormen van het

informele zorgnetwerk in de stad. De stadsdelen hebben een belangrijke rol in het ondersteunen en waarderen van deze actieve Amsterdammers.

Samenvatting 3.6.5 Sport

Amsterdam is een sportieve stad, waar sport en bewegen verweven zijn in het leven van alledag. In het coalitieakkoord 2015-2018 is extra geld beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Sportplan, Jump-In, topsportevenementen en het sportaccommodatieplan. Om de sportdeelname te verhogen van kinderen die in armoede leven, is extra geld beschikbaar gesteld voor het Jeugdsportfonds. We stimuleren

sport met toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige sportaccommodaties, sportparken en (top) voorzieningen en sport in de openbare ruimte. We stimuleren sport op alle scholen en onder de 65-plussers, gehandicapten en mensen uit achterstandswijken. Om de talenten de mogelijkheid te bieden zich te ontwikkelen en de top te bereiken, verbeteren we de topsportinfrastructuur. Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO-) programma's bieden talentvolle sporters een unieke kans om fulltime trainen, studeren en het wonen in Amsterdam te combineren. Bij (top)sportevenementen organiseren en ondersteunen we jeugdactiviteiten via laagdrempelige activiteiten in de wijken.

Samenvatting 3.6.6 Stadsdelen/gebieden

Het Stedelijk Kader Afspraken Basisvoorzieningen bepaalt welke basisvoorzieningen in alle stadsdelen aanwezig moeten zijn. De stadsdelen zijn verantwoordelijk voor de realisatie van deze basisvoorzieningen, de wijze waarop is vrij. Het gaat hierbij om ondersteuning van en informatie over organisaties die helpen bij de 'dragende samenleving'. We zoeken daarbij naar wat burgers zelf doen of zouden kunnen doen, voor zichzelf, voor elkaar en gezamenlijk. Voorbeelden zijn mantelzorg, onderlinge hulp, vrijwilligerswerk, klussendiensten, verenigingen, clubs, buurt- en bewonersinitiatieven (zoals stadsdorpen), buurtondernemingen. De Huizen van de Wijk / Buurtkamers zijn er voor bewoners en om bewonersinitiatieven mogelijk te maken. De stadsdelen zetten zich in voor een zo goed mogelijk gebruik van de Huizen van de Wijk en Buurtkamers als dé ontmoetingsplekken voor bewoners.

Naast de gemeentelijke inzet zijn ook de informele netwerken en de voorzieningen op wijk- en stadsdeelniveau belangrijk voor een goede opvang en integratie van statushouders. In de stadsdelen wordt de verbinding gelegd tussen de nieuwe bewoners en de Amsterdamse samenleving.

De stadsdelen werken ook komend jaar aan de verdere professionalisering van de Meldpunten Zorg en Woonoverlast (onder andere uniform werkproces, aangescherpt convenant met belangrijkste partners als politie en GGD, en ontwikkelprogramma voor de medewerkers). Belangrijkste doel is één heldere en professionele ingang voor Amsterdammers en partners waar woonoverlast van burens of zorg om burens gemeld kan worden, en waar een aanpak kan worden gestart om woonoverlast te verminderen.

Sport is steeds minder aan tijd of plaats gebonden. Amsterdammers plannen hun sport en beweegactiviteiten op het moment dat het hen het best uitkomt en gebruiken daarvoor steeds vaker de beschikbare (openbare) ruimte in de eigen woonbuurt, bij of op weg naar het werk of school.

Stadsdelen stimuleren sport via projecten, programma's en activiteiten, de sportieve inrichting van de openbare ruimte, het aanbieden van sportfaciliteiten, het bevorderen van het lidmaatschap van sportverenigingen en door het organiseren van sportevenementen. In alle stadsdelen wordt daarbij een gezonde leefstijl en een gezond gewicht bij verschillende groepen bewoners bevorderd. Dit geldt bijvoorbeeld voor kwetsbare groepen van 23 jaar en ouder. We onderzoeken hoe sport meer kan worden toegepast als middel om welzijn te vergroten, zoals via het programma Welzijn op recept.

Zowel in het voortgezet onderwijs als in het basisonderwijs vinden naschoolse activiteiten plaats. Deze stemmen wij af op de stedelijke sportprogramma's Jump-In, Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht en Topscore.

3.6.1 Gezondheidszorg

De gezondheid van alle Amsterdammers beschermen, bewaken en bevorderen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Mensen wonen ook in 2018 steeds langer zelfstandig en zijn zelf verantwoordelijk voor hun eigen gezondheid en welzijn.
- Volwassenen en kinderen met een lage sociaaleconomische status hebben relatief vaak een ongezonde leefstijl. Dit blijft in toenemende mate uitwerking krijgen in beleid en uitvoering.
- Technologische ontwikkelingen veranderen de vraag van mensen en leiden ook tot wijzigingen in de aangeboden dienstverlening (digitale zorginnovatie).

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

De gezondheid, groei en ontwikkeling van 0-19 jarigen bevorderen, bewaken en beschermen.

De jeugd heeft de toekomst. Een gezonde jeugd staat voor een gezonde toekomst. Daarom ziet de GGD alle kinderen van 0 tot 19 jaar.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Afwijking van het percentage jeugdigen op gezond gewicht ten opzichte van het nationale gemiddelde.	8% (2013)	6%	6%	5%	5%	5%	5%
1.2 Percentage bereik van jeugdigen door jeugdgezondheidszorg.	95% (2013)	99%	95%	95%	95%	95%	95%

Doel 2

Activiteiten

D E

Mensen met openbare, geestelijke gezondheidszorgproblemen krijgen op tijd passende hulp.

Op tijd zorg leveren, zodat enerzijds wordt voorkomen dat de aandoening onnodig verergert en anderzijds dat er onnodig extra kosten worden gemaakt. Door middel van onafhankelijk triage en zorgtoeleiding.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Doel 3

Activiteiten

C D

Op tijd volksgezondheidsproblemen signaleren en – door samenwerking en afstemming met ketenpartners – helpen oplossen.

Een belangrijke bijdrage leveren aan een gezonde stad door volksgezondheidsproblemen op tijd te herkennen, door actieve controle, direct contact met risicogroepen en via tijdige signalering.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Geoeendheid 1e lijnketenpartners (70% is landelijke norm).	n.v.t.	meting niet opgenomen	70%	70%	70%	70%	70%
3.2 Geoeendheid sleutelfunctionarissen GHOR (90% is landelijke norm).	90%	meting niet opgenomen	90%	90%	90%	90%	90%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Gemeenschappelijke Regeling GGD Amsterdam-Amstelland

Per 1 januari 2017 zijn de taken van het Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK), Veilig Thuis, in de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland ondergebracht. Veilig Thuis heeft tot doel:

1. de duur, de ernst en de kans op herhaling van huiselijk geweld en kindermishandeling in afzonderlijke gezinnen/families doen afnemen;
2. meer kinderen geweldloos kunnen laten opgroeien;
3. meer volwassenen geweldloos kunnen laten leven.

Het openbaar lichaam bestaat uit zes leden, namelijk de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn. Het rechtsgebied van het lichaam omvat het grondgebied van de leden. Na inwerkingtreding van de gemeenschappelijke regeling is het Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland een dienstverleningsovereenkomst aangegaan met de GGD Amsterdam. In deze overeenkomst wordt de uitvoering van de taken aangaande het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (Veilig Thuis) alsmede het Centrum voor Seksueel Geweld opgedragen aan de GGD Amsterdam.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1**

Het Basistakenpakket Jeugdgezondheidszorg (JGZ) uitvoeren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Minimaal percentage kinderen dat wordt gevaccineerd.	90% (2012)	92%	90%	90%	90%	90%	90%

Activiteit B

Doelen **1**

Gezondheid bevorderende activiteiten uitvoeren, zoals het programma Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal basisscholen waar JUMP-in wordt toegepast.	70 (2012)	111	115	130	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit C

Doelen **1** **3**

Toeziën op de kwaliteit van kinderopvang.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage kinderopvanglocaties dat jaarlijks wordt geïnspecteerd.	100% (2014)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Activiteit D

Doelen **2** **3**

Crisisdienstverlening bieden rond geestelijke problemen vanuit de OGGZ.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage aangemelde cliënten dat binnen twee weken in behandeling is genomen bij Vangnet.	90% (2011)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Activiteit E

Doelen 2

De GGD Amsterdam geeft uitvoering aan Veilig Thuis. Dit in gezamenlijke opdracht van de gemeente Amsterdam en de regiogemeenten. In 2017 krijgt dit zijn beslag via de gemeenschappelijke regeling.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal meldingen bij Veilig Thuis.	2015 (gestart)	6.432	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Activiteiten Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR).
- Infectieziektebestrijding.
- Openbare geestelijke gezondheidszorg (drugshulpverlening).
- Onderzoek en gezondheidsbevordering (zoals de Amsterdamse Gezondheidsmonitor).
- Forensische geneeskunde.
- Milieu- en gezondheid en leefomgeving; dierplaagbeheersing (ratten in openbare ruimte).
- Jeugdgezondheidszorg; Uitvoeren Basis Taken Pakket, Voorzorg.
- Regioaanpak kindermishandeling en huiselijk geweld.

Tabel 3.6.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	100.498	61.822	58.243	58.058	58.005	58.329
Lasten	142.322	91.630	89.770	89.709	88.573	88.471
Saldo van baten en lasten	-41.824	-29.808	-31.527	-31.651	-30.568	-30.142
Onttrekking reserves	2.416	2.125	2.024	2.024	944	524
Dotatie reserves	524	524	524	524	524	524
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.892	1.601	1.500	1.500	420	0
Totaal	-39.932	-28.207	-30.027	-30.151	-30.148	-30.142

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten forensische artsen en medische advisering (FMA), Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR), Infectieziektebestrijding, Jeugdgezondheidszorg, Milieu en Gezondheid, Onderzoek en Gezondheidsbevordering, Openbare Geestelijke Gezondheidszorg en Overige activiteiten Gezondheidszorg. De baten en lasten kennen een duidelijke relatie met elkaar. Een groot deel van de kosten wordt doorbelast aan zorgverzekeraars, rijksinstellingen, regiogemeenten en andere GGD-en.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 58,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Inkomsten met betrekking tot forensische artsen en medische advisering (€ 3,2 miljoen);
- Bijdragen van deelnemende gemeenten aan de gemeenschappelijke regeling Veilig Thuis (€ 3,3 miljoen), een advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Inkomsten met betrekking tot infectieziektebestrijding (€ 24,2 miljoen), waaronder inkomsten uit het streeklaboratorium (€ 5,3 miljoen), inkomsten uit de polikliniek voor seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's) (€ 9,3 miljoen), inkomsten uit inspectie van de kinderopvang (€ 2,2 miljoen), inkomsten uit het reizigersadviesbureau (€ 1,8 miljoen);
- Inkomsten met betrekking tot de jeugdgezondheidszorg (€ 9,4 miljoen), waaronder inkomsten voor het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg Amsterdam (€ 2,8 miljoen) en voor het basistakenpakket jeugdgezondheidszorg gemeenschappelijke regeling Amstelland (€ 4,0 miljoen);

- Inkomsten met betrekking tot milieu- en gezondheidszorg, zoals dierplaagbestrijding (€ 1,6 miljoen);
- Inkomsten met betrekking tot onderzoek en gezondheidsbevordering (€ 3,9 miljoen);
- Inkomsten met betrekking tot openbare geestelijke gezondheidszorg (€10,4 miljoen);
- Inkomsten uit overige activiteiten gezondheidszorg (€ 2,1 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 89,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor infectieziektebestrijding (€ 28,2 miljoen). Hieronder vallen hygiëne en preventie, onderzoek naar infectieziekten en het streeklaboratorium;
- Lasten voor jeugdgezondheidszorg (€ 33,9 miljoen). De basistaken van Amsterdam, maar ook de Groeigids, KIDOS en de Vroegtijdige Onderkenning (VTO) maken onderdeel uit van Jeugdgezondheidszorg;
- Lasten voor onderzoek en Gezondheidsbevordering (€ 12,8 miljoen). De aanpak Gezond gewicht en het Instituut Sarphati bevorderen de gezondheid van de jeugd, volwassenen en ouderen in Amsterdam;
- Lasten voor openbare geestelijke gezondheidszorg (€ 24,7 miljoen). Hieronder vallen bijvoorbeeld Vangnet en Veilig Thuis;
- Lasten in verband met effect verandering omslagrente bij de GGD (€ 0,6 miljoen). Vanaf 2018 wordt het percentage dat gebruikt wordt om de rentelasten naar de programma's toe te rekenen, verlaagd. Dit is in beginsel budgetneutraal, omdat een voordeel (lagere rentelasten in de programma's) gecompenseerd wordt door een nadeel (lagere opbrengsten) in onderdeel 3A.3 Financiering. Daar waar deze lagere rentelasten gedekt worden door tarieven of externe baten, heeft dit wel een budgettair effect. In de Voorjaarsnota 2017 is hiervoor € 7,0 miljoen beschikbaar gesteld. Aanvullend hierop is nog € 0,6 miljoen structureel benodigd omdat de lagere rentelasten bij de GGD leiden tot lagere opbrengsten;
- Overigens zijn er in deze begroting ook lasten met betrekking tot de Wereld Aidsconferentie opgenomen (€ 0,5 miljoen), omdat in 2018 een wereldwijde Aidsconferentie in Amsterdam wordt georganiseerd en we ernaar streven de Amsterdammers en belangengroepen te betrekken bij deze conferentie, onder andere door middel van voorlichting via onderwijsinstellingen. Deze middelen zijn in het overzicht Overhead opgenomen.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 2,0 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,5 miljoen gedoteerd:

- Er wordt een onttrekking aan de reserve Health Valley begroot (€ 1,5 miljoen) ter dekking van kosten van het Sarphati Cohort, waar onder meer onderzoeken ten behoeve van de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht gedaan worden;
- Er wordt zowel een dotatie als een onttrekking aan de reserve frictiekosten GGD begroot (beide van € 0,5 miljoen). Hiermee worden frictiekosten van uitgeplaatst personeel opgevangen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 3,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten voor forensische artsen en medische advisering (€ 0,8 miljoen). Hiertegenover staan hogere lasten;
- Lagere baten door het niet meer begroten van rijksbijdragen die voor andere GGD'en worden ontvangen en aan hen doorbetaald worden (€ 9,5 miljoen). Hierdoor zijn ook de lasten (doorbetaalde rijksbijdragen) € 9,5 miljoen lager;
- Hogere baten voor jeugdgezondheidszorg (€ 0,6 miljoen);
- Hogere baten voor onderzoek en gezondheidsbevordering (€ 1,7 miljoen). Onderdeel hiervan zijn hogere baten in verband met rijksmiddelen voor Gezond in de Stad (€ 1,0 miljoen);
- Hogere baten (en lasten) op basis van gemaakte afspraken bij de openbare geestelijke gezondheidszorg (€ 2,9 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 1,9 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten voor forensische artsen en medische advisering (€ 0,7 miljoen). Hiertegenover staan hogere baten;
- Lagere lasten door het niet meer begroten van rijksbijdragen die voor andere GGD'en worden ontvangen en aan hen doorbetaald worden (€ 9,5 miljoen). Hierdoor zijn ook de baten (rijksbijdragen) € 9,5 miljoen lager;
- Lagere lasten voor jeugdgezondheidszorg (€ 0,4 miljoen);
- Hogere lasten voor onderzoek en gezondheidsbevordering (€ 1,5 miljoen). Onderdeel hiervan zijn hogere lasten voor Gezond in de Stad (€ 1,0 miljoen), die gedekt worden uit een rijksbijdrage;
- Hogere lasten voor openbare geestelijke gezondheidszorg (€ 7,9 miljoen). Onderdeel hiervan is overgedragen budget voor Veilig Thuis (€ 5,2 miljoen) vanuit de programmaonderdelen 5.3 Jeugd en 6.2 Maatschappelijke ondersteuning;
- Hogere lasten in verband met de verandering van de omslagrente bij de GGD (€ 0,6 miljoen vanaf 2018).

Reserves

Ten opzichte van 2017 zijn er in 2018 geen significante ontwikkelingen in de onttrekkingen en dotaties aan reserves. In 2020 en dalen de onttrekkingen met € 1,1 miljoen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve Health Valley (€ 1,1 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Voor externe auditors is het niet mogelijk bedrijfsvoeringsprocessen binnen de GGD te toetsen waardoor de organisatie haar certificaat dreigt te verliezen.	Dienstverleningsovereenkomsten (DVO's) opstellen voor de GGD-onderdelen die bepalend zijn voor het behoud van de certificering. In overleg met het cluster Bedrijfsvoering en de clusterstaf stellen we de DVO's op. Dit is zeer van belang omdat we anders een te groot risico lopen de certificering te verliezen.
Het verliezen van aanbestedingstrajecten, zoals voor (landelijke) aanbestedingen medische werkzaamheden (niet-wettelijke taken). Dit kan tot gevolg hebben dat de inkomsten (sterk) teruglopen.	Waar mogelijk optrekken met lokale, regionale en landelijke partners. Op de hoogte blijven van regelgeving, scherp calculeren en inzetten op hoge kwaliteit van kennis en dienstverlening (bijvoorbeeld hoogleraarschap forensische geneeskunde).
Het aantal meldingen bij Veilig Thuis blijft doorgroeien waardoor wachtlijsten ontstaan.	De capaciteit van Veilig Thuis wordt uitgebreid.

Beleidskaders

- Wet publieke gezondheid. Hierin staat omschreven welke taken een GGD hoort uit te voeren en op welk schaalniveau een GGD ingericht moet worden (schaal van de veiligheidsregio).
- Jeugdwet 2016, waarin de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg overgeheveld is naar de gemeenten met bijbehorende verantwoordelijkheden.
- Wet op de Veiligheidsregio's. In deze wet wordt omschreven wat veiligheidsregio's zijn en welke rol de GGD daarin heeft.
- Wet maatschappelijke ondersteuning.
- Wet gemeenschappelijke regeling, geldt voor de GR GGD Amsterdam-Amstelland.
- WMO verordening 2015 biedt handvaten voor het uitvoerende werk van de GGD in het kader van de WMO (wet maatschappelijke ondersteuning).
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018 bevat de kaders voor het cluster sociaal van de gemeente als totaal inclusief doelstellingen op het terrein van publieke gezondheid.
- Nota volksgezondheid "Preventief verbinden: winst voor Amsterdam én Amsterdammers" 2017-2020 (dit is de in de wet publieke gezondheid verplichte nota die elke gemeente op moet stellen over de doelstelling op het terrein van publieke gezondheid).

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.6.2 Maatschappelijke ondersteuning

Kwetsbare Amsterdammers ondersteunen om de regie over hun leven te nemen of te houden.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De afname van het aantal intramurale voorzieningen (dit zijn instellingen waar zorg, begeleiding en behandeling gedurende een onafgebroken verblijf van meer dan 24 uur wordt geboden) en de verschuiving van zorg en ondersteuning naar de wijk zet door. Als gevolg hiervan blijft het overgrote deel van de ouderen en de mensen met een beperking (langer) thuis wonen. Dit vraagt nog meer om integraal zorgaanbod.
- Cliënten met (mantelzorg)ondersteuning blijven langer zelfstandig wonen en andere doelgroepen nemen toe, zoals mensen met psychische problemen. Daardoor verwachten we een toename in de vraag naar respijt- of logeervoorzieningen die de mantelzorger voor een korte periode ontlasten of om mensen met psychische problemen op te vangen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

B

C

D

E

Amsterdammers kunnen volwaardig meedoen aan de maatschappij en krijgen daarbij waar nodig ondersteuning. Doel is dat Amsterdammers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Cliënttevredenheid in cijfers van 1-10. *	n.v.t.	7,7	7	7,5	7,5	7,5	7,5
1.2 Cliëntervaring (Cliëntervaringsonderzoek CEO). *	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	Landelijk gemiddelde	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
1.3 Aantal Amsterdammers met een Wmo voorziening.	g.g.b.	42.000	42.000	42.000	44.500	47.000	49.500

* Landelijk is afgesproken dat alle gemeenten werken volgens het landelijk Cliëntervaringsonderzoek Wmo (CEO). In 2018 zullen onderzoeken per voorziening worden uitgevoerd en daarnaast het Cliëntervaringsonderzoek Wmo (CEO). In 2018 zullen twee cijfers gepresenteerd worden.

1.1 Het cijfer bij de Cliënttevredenheid is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken die de gemeente die regulier uitvoert.

1.2 Het cijfer van het Cliëntervaring is het gemiddelde resultaat van de onderzoeken (CEO) nieuwe stijl.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A		Doelen 1						
Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding en/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2018 is het tweede jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.								
Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1	Aantal unieke gecontracteerde partijen:	120 (2016)	120	135	89	70	70	n.n.b.
	■ ambulante ondersteuning							
	■ dagbesteding							
	■ hulp bij het huishouden							
	■ kortdurend verblijf.							

Activiteit B

 Doelen **1**

Partijen contracteren die maatschappelijke dienstverlening, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer uitvoeren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal gecontracteerde partijen: maatschappelijke dienstverlening Wmo, aanvullend openbaar vervoer en individuele voorzieningen voor wonen en vervoer.	20 (2016)	20	20	20	20	20	n.n.b.

Activiteit C

 Doelen **1**

We bieden de Amsterdammers de mogelijkheid om met een persoonsgebonden budget (Pgb) zelf een Wmo-voorziening in te kopen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal verstrekte Pgb's Wmo aan cliënten.	5.142 (2015)	4.769	5.200	4.800	4.800	4.800	4.800

Activiteit D

 Doelen **1**

De eigen bijdragen bepalen en innen voor maatschappelijke ondersteuning en Wmo-voorzieningen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal cliënten dat een voorziening heeft met een inkomensafhankelijke eigen bijdrage.	31.300 (2015)	31.300	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000

Activiteit E

 Doelen **1**

Onderhouden van toegangsprocessen en klantroutes waarbij het uitgangspunt is dat professionals veel ruimte hebben om met de zorgvrager te bepalen wat nodig is.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal ingevulde ondersteuningsplannen (wijkzorg proces).	13.634 (2015)	7.644	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- We leggen een betere verbinding tussen de activeringsteams en Wmo-ondersteuning in de wijken waardoor we meer mensen bereiken en zo nodig op weg helpen naar maatschappelijke participatie.
- We hebben een belangrijke opgave om het stelsel te vereenvoudigen en te verbinden. De samenwerking tussen de verschillende wijkteams (OKT, participatieteams, Samen DOEN en wijkzorgnetwerken) wordt intensiever, zodat hulp in samenhang wordt vormgegeven.
- We hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid met het veld voor de doorontwikkeling van de wijkzorgnetwerken, bijvoorbeeld via de inkoop van de Allianties.
- Het toegangsproces tot wijkzorg is verbeterd en via wijkzorg kunnen Amsterdammers door middel van een ondersteuningsplan een passende Wmo-voorziening krijgen.
- Het ondersteunen van mantelzorgers krijgt meer aandacht in de Wmo-ondersteuning die de gemeente biedt. In de gesprekken die leiden tot ondersteuning komt de mantelzorger altijd aan bod.
- We stimuleren de verbinding tussen het formele en het informele aanbod door de wijkzorgnetwerken, de Allianties en de samenwerking met de stadsdelen.

Tabel 3.6.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	10.265	11.947	11.947	11.823	11.823	11.823
Lasten	202.624	207.717	213.386	196.565	197.244	199.097
Saldo van baten en lasten	-192.359	-195.770	-201.439	-184.742	-185.421	-187.273
Onttrekking reserves	1.240	3.000	3.000	0	0	0
Dotatie reserves	0	2.500	2.500	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.240	500	500	0	0	0
Totaal	-191.119	-195.270	-200.939	-184.742	-185.421	-187.273

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Begeleiding, Maatschappelijke dienstverlening, Uitvoering Nieuwe WMO Verordening en WMO inspraak.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 11,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De opbrengsten van de eigen bijdragen Wmo (€ 9,4 miljoen). De eigen bijdragen zijn de bijdragen die de cliënten betalen als zij gebruik maken van de voorzieningen Hulp bij huishouden, Woon- en vervoersvoorzieningen en Kortdurend verblijf;
- De ritbijdragen Aanvullend openbaar vervoer (AOV) (€ 2,5 miljoen). De cliënten, die gebruik maken van het AOV betalen een ritbijdrage.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 213,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor ambulante ondersteuning, dagbesteding, kortdurend verblijf en wijkzorg (€ 72,5 miljoen). Het betreft de zorg in natura, de persoonsgebonden budgetten (pgb's) en de apparaatskosten;
- Lasten voor indicatiestellingen Wmo (€ 3,1 miljoen);
- Lasten voor hulp bij het huishouden en ondersteuning bij het huishouden (€ 55,1 miljoen), zodat Amsterdammers zo lang mogelijk in hun eigen woonomgeving kunnen blijven wonen;
- Lasten voor vervoersvoorzieningen en aanvullend openbaar vervoer (€ 40,0 miljoen). Amsterdammers kunnen wonen en mobiel zijn in de stad en kunnen daardoor blijven meedoen;
- Maatschappelijke dienstverlening waardoor kortdurende ondersteuning en specifieke cliëntondersteuning geboden kan worden (€ 34,0 miljoen). Een voorbeeld hiervan is mantelzorgondersteuning;
- Lasten voor woonvoorzieningen, zodat Amsterdammers zo lang mogelijk in hun eigen woonomgeving kunnen blijven wonen (€ 8,5 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 3,0 miljoen onttrokken aan reserves en € 2,5 miljoen gedoteerd aan de twee reserves binnen het programmaonderdeel Maatschappelijke Ondersteuning:

- Aan de egalisatiereserve Wmo wordt in 2018 € 3,0 miljoen onttrokken. Deze reserve dient voor het opvangen van fluctuaties in de Wmo opneemregelingen (alternatief Wmo-voorzieningen). Bij de Begroting 2017 is besloten voor 2017 en 2018 jaarlijks € 3 miljoen te onttrekken om deze middelen te investeren in de gebiedsgerichte preventie in de zorg. Deze middelen zijn incidenteel overgeheveld naar de stadsdelen;
- Aan de reserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid wordt in 2018 € 2,5 miljoen gedoteerd. Deze reserve is ingesteld bij de Voorjaarsnota 2017 en heeft tot doel knelpunten in de stad op het gebied van fysieke en sociale toegankelijkheid op te lossen. Voor 2017 en 2018 is jaarlijks € 2,5 miljoen aan dit fonds gedoteerd vanuit de vrijval van het Fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg.

Ontwikkelingen

Baten

De baten zijn ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 5,7 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 16,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten in 2018 als compensatie voor een groeiende stad (areaaleffect) (€ 1,4 miljoen);
- Hogere lasten in 2018 als gevolg van de nominale compensatie voor de subsidies voor maatschappelijke dienstverlening (€ 0,4 miljoen);
- Hogere lasten in 2018 doordat de rijksmiddelen voor de uitvoering van de nieuwe Wmo-verordening toenemen (€ 4,4 miljoen);
- Lagere lasten in 2018 omdat de bijdrage vanuit het programma Meedoen Werkt daalt (€ 0,5 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 doordat de bijdrage van het Fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg vervalt (€ 12,9 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 omdat de bijdrage vanuit het programma Meedoen Werkt vervalt (€ 3,0 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 doordat de beschikbaar gestelde middelen voor Hulp bij huishouden vanuit het coalitieakkoord vervallen (€ 2,0 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 voor vervoersvoorzieningen (€ 1 miljoen), vanwege lagere verwachte uitgaven;
- Lagere lasten in 2019 door de afloop van de tijdelijke financiering van het programma Doelgroepenvervoer (€ 0,5 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 zijn de onttrekkingen en dotaties in 2018 gelijk. In 2019 dalen de onttrekkingen ten opzichte van 2018 met € 3,0 miljoen en dalen de dotaties ten opzichte van 2018 met € 2,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het aflopen van de reserve Knelpuntenfonds Toegankelijkheid, waardoor er na 2018 geen mutaties meer zijn aan deze reserve;
- De uitwerking van motie 790.16 (van de leden Roosma en Poorter inzake de Voorjaarsnota 2016 (investeren in gebiedsgerichte preventie zorg en welzijn), waardoor zowel in 2017 als in 2018 € 3,0 miljoen onttrokken is aan de egalisatiereserve Wmo. Deze onttrekking vervalt in 2019.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De beschikbare middelen zijn niet toereikend om tijdig ondersteuning te bieden aan mensen die dat nodig hebben. Er ontstaan wachtlijsten voor ambulante ondersteuning en/of dagbesteding.	Monitoren van uitgavebudget. Indien nodig ontwikkelen van extra voorstellen voor kostenbeheersing. Er worden afspraken met het veld gemaakt om zoveel mogelijk mensen ondersteuning te bieden die nodig is, zonodig in een andere/lichtere vorm.
Professionals weten elkaar niet op het juiste moment te vinden, waardoor cliënt onvoldoende ondersteuning krijgt.	Door de vorming van allianties wijkzorg in 2018 krijgt een aantal partijen expliciet de opdracht om verbinding tussen professionals makkelijker te maken.
Nieuw beleid Hulp bij het huishouden leidt tot onrust onder cliënten die minder hulp bij het huishouden (Hbh) ontvangen, of tot een hoger volume Hbh en daarmee tot overschrijding van beschikbaar budget.	We voeren uit in lijn met jurisprudentie en met zorgvuldige communicatie naar cliënten en medewerkers Hbh. Monitoren van uitgavebudget. Indien nodig ontwikkelen van extra voorstellen voor kostenbeheersing.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de raad vastgesteld. In dit meerjarenbeleidsplan zijn de ambities van het college opgenomen. De doelen en prioriteiten uit het beleidsplan vormen het kompas voor het sociaal domein in de komende jaren.
- Wmo-Verordening 2015. Deze is op 26 november 2014 door de raad vastgesteld en is geldig vanaf 1 januari 2015. De Wmo-Verordening:
 - beschrijft het toegangsproces tot voorzieningen,
 - omschrijft de aanwezige algemene voorzieningen,
 - bepaalt de voorwaarden voor toegang tot maatwerkvoorzieningen,
 - geeft helderheid over de omstandigheden waaronder de gemeente compensatie biedt aan burgers met beperkingen,
 - stelt voorwaarden waaronder een persoonsgebonden budget (Pgb) en financiële tegemoetkoming worden verstrekt,
 - geeft aan of er eigen bijdragen gelden.
- Uitgangspunten voor de inkoop Ambulante ondersteuning, dagbesteding, Hulp bij het huishouden en kortdurend verblijf 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 30 maart 2016 (nr 96/245).

Subsidies van betekenis

1 Aanbieders maatschappelijke dienstverlening	€ 13.717.589
2 Stichting MEE	€ 5.328.707
3 Stelpost Mantelzorgondersteuning	€ 4.091.319

Toelichting

- 1/2. Met de aanbieders van Maatschappelijk dienstverlening en Stichting MEE worden afspraken gemaakt voor het leveren van advies en informatie, vraagverheldering, kortdurende ondersteuning en cliëntondersteuning. Deze opdracht komt voort uit een wettelijke taak, uitgewerkt in de Amsterdamse Wmo-verordening.
3. Aan diverse projecten wordt subsidie verleend voor de uitvoering van activiteiten om mantelzorgers te ondersteunen. Een deel van dit budget gaat naar de stadsdelen ten behoeve van de basisvoorzieningen.

3.6.3 Opvang

Opvang en ondersteuning bieden voor mensen met langdurige psychische aandoeningen en dak- of thuislozen; handelen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het aantal mensen dat een beroep doet op beschermd wonen en maatschappelijke opvang blijft onveranderd hoog, dit is zichtbaar in een wachtlijst. De gemiddelde wachttijd is een jaar, streeftijd is drie maanden. De gemeente bestrijdt deze wachtlijst door een verhoogd aantal woningen te leveren voor mensen van de wachtlijst en de begeleiding die daarbij hoort extra in te kopen.
- Er zijn nieuwe doelgroepen die een beroep doen op de Amsterdamse opvangvoorzieningen, de zogenoemde niet-kwetsbaren: mensen met alleen een huisvestingsprobleem en gezinnen zonder huisvesting.
- Doordat er niet voldoende individuele woonruimte is voor de uitstroom uit de daklozenopvang, bij beschermd wonen en de opvang bij huiselijk geweld, blijven mensen ook in 2018 langer dan noodzakelijk de voorzieningen gebruiken.
- Met het zorgveld zijn raamovereenkomsten van vier jaar afgesloten om de ontwikkelopgaven in de Wmo in partnerschap vorm te geven. Dit leidt tot een versteviging van het partnerschap tussen gemeente en aanbieders. Gedurende de vier jaar werken we samen met de zorgaanbieders aan de opgaven om dure 24-uursopvang om te vormen tot lichtere vormen van groepsverblijf en individueel begeleid wonen.
- De aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties richt zich steeds meer op preventie, tijdig signaleren en bewerkstelligen van duurzame veiligheid zodat de druk op de opvang op termijn af kan nemen. Preventie is ook van belang bij de vermindering van de instroom in de maatschappelijke opvang.
- Het Programma Huisvesting Kwetsbare Groepen helpt cliënten om sneller dan voorheen zelfstandig te kunnen wonen, waarbij met de noodzakelijke ondersteuning en zorg sneller gewerkt wordt aan het stabiliseren van problemen op andere levensdomeinen.
- De verwachting is dat de omvang van benodigde hulp en opvang na huiselijk geweld in 2018 ongeveer gelijk zal blijven.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B

Amsterdammers met langdurige psychische aandoeningen en dak- of thuislozen krijgen, gegeven hun perspectief, passende opvang en/of ondersteuning.

De gemeente stimuleert via vernieuwing in het ondersteuningsaanbod dat mensen zo zelfstandig mogelijk wonen. Randvoorwaarde hiervoor is dat er in 2018 voldoende woonplekken zijn. De centrale toegang tot beschermd wonen en voorzieningen voor maatschappelijke opvang wordt verbeterd. Het Koersbesluit Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen 2016-2020, Thuis in de Wijk, is in het najaar 2016 vastgesteld in de gemeenteraad. De indicatoren zijn bij de VJN 2017 gespecificeerd. Het realiseren van voldoende woonplekken voor de uitstroom van de opvangvoorzieningen is een randvoorwaarde om de doelstellingen te bereiken. Het resultaat wordt gerealiseerd in het programma Wonen.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Daling van het aantal mensen dat in aanmerking komt voor Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen met 20% in 2020 ten opzichte van 2015.	874 (2015)	911	787	743	699	699	699
1.2	Aandeel nieuwe cliënten (nieuwe instroom) dat direct zelfstandig gaat wonen stijgt van 40% naar 60%.	41% (2015)	40%	50%	55%	60%	60%	60%
1.3	Het aantal her-aanmeldingen van mensen woonachtig in de regio Amsterdam daalt met 50% in 2020 ten opzichte van 2015.	228 (2015)	133	210	190	160	115	n.n.b

Doel 2

Activiteiten

C

Slachtoffers van mensenhandel en prostitutie krijgen passende ondersteuning en/of opvang.

De gemeente organiseert ondersteuning en zorg (psychosociaal, psychiatrische begeleiding, opvang) afhankelijk van de zorgvraag van de slachtoffers.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage van de bereikte slachtoffers van mensenhandel dat hulp krijgt.	100% (2015)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
2.2 Percentage van de organisaties die zorg bieden aan slachtoffers van mensenhandel dat handelt zoals afgesproken met de gemeente.	95% (2015)	95%	95%	95%	95%	95%	95%

Doel 3

Activiteiten

C

D

E

Slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties krijgen hulp zodat ze weer veilig kunnen wonen.

Het streven is dat slachtoffers binnen één jaar weer duurzaam veilig wonen. Door te investeren in preventie en tijdige signalering wordt voorkomen dat problemen ontstaan of langdurig blijven bestaan.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties dat binnen een jaar na start van de bemiddeling duurzaam veilig woont.	50% (2011)	n.n.b.	65%	65%	65%	65%	65%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**Gemeenschappelijke regeling GGD Amsterdam-Amstelland**

Met ingang van 1 januari 2017 worden de taken van het Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK) in de gemeenschappelijke regeling Openbaar lichaam GGD Amsterdam-Amstelland ondergebracht. Samen met de regiogemeenten wordt in 2018 'op weg naar duurzame veiligheid' (de regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020) uitgevoerd. Onderdelen zijn:

- voorlichting- en preventie-activiteiten;
- het verder ontwikkelen van multidisciplinair casusoverleg tussen straf-/zorgpartijen;
- het verbeteren van signaleringen en meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling door professionals en vrijwilligersorganisaties.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen

1

We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal gecontracteerde aanbieders maatschappelijke opvang en beschermd wonen (subsidie in 2016, inkoop vanaf 2017).	13 (2016)	13	13	13	13	13	n.v.t.

Activiteit B

 Doelen **1**

We verbeteren het proces van toegang, plaatsing, uitstroom van beschermd wonen en daklozenopvang.

Activiteit C

 Doelen **2** **3**

We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal mensen in opvang na huiselijk geweld (subsidie in 2016, inkoop in 2017).	237 (2015)	236	237	237	237	237	237

Activiteit D

 Doelen **3**

Opdrachtgeverschap Veilig Thuis in samenwerking met regiogemeenten. Onderdelen zijn preventie, ontwikkeling passend aanbod en verbeteren ketensamenwerking en signalering.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal afgehandelde adviesvragen (a) en meldingen (m) over huiselijk geweld en kindermishandeling. (Amsterdam (A) + regio (R))	5.119 (a) 4.838 (m)	5.748 (a+m)	5.000 (a) 5.000 (m)	3.560 (A) + 328 (R) (a), 5.613 (A) + 820 (R) (m)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit E

 Doelen **3**

Tijdelijk Huisverbod inzetten als middel bij meldingen van huiselijk geweld, om voor een afkoelperiode te zorgen, waarin we met zowel achterblijver als uithuisgeplaatste kijken welke hulp en acties opgestart moeten worden.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Het organiseren van opvang van de winterkoude en de bed-, bad- en broodvoorziening.
- Boedelbeheer: assistentie bij ontruiming en zorgen voor de opslag van de inboedel.
- Wet op de Lijkbezorging: zorgen voor een waardig afscheid van eenzame Amsterdammers.
- Het regelen van noodverblijf: opvangen van Amsterdammers die door een crisissituatie dakloos zijn geraakt.

Tabel 3.6.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	18.030	10.548	10.185	10.185	10.185	10.185
Lasten	213.585	218.708	217.201	206.230	206.328	206.333
Saldo van baten en lasten	-195.555	-208.159	-207.016	-196.045	-196.143	-196.148
Onttrekking reserves	1.726	1.055	1.055	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.726	1.055	1.055	0	0	0
Totaal	-193.829	-207.104	-205.961	-196.045	-196.143	-196.148

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Begeleiding en Zorg voor Dak- en Thuislozen, Crisishulp en Opvang Specifieke Doelgroepen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 10,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit de eigen bijdragen (€ 9,4 miljoen). Cliënten, die in de opvangvoorzieningen verblijven, betalen een eigen bijdrage;
- Opbrengsten uit crisishulp (wonen) (€ 0,8 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 217,2 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor begeleiding en zorg voor dak- en thuislozen (€ 173,8 miljoen). De middelen worden ingezet voor inkoop van maatschappelijke opvang en beschermd wonen. Het gaat om drie soorten voorzieningen: 24-uursopvang, groepswonen en individueel begeleid wonen. Daarnaast zijn er middelen voor onder meer ambulante begeleiding, preventie en prostitutiebeleid;
- Kosten voor subsidies volgens de subsidieverordening kwetsbare personen (€ 25,0 miljoen);
- Lasten voor opvang van specifieke groepen (€ 17,3 miljoen), waaronder hulp en opvang huiselijk geweld. Deze voorziening bestaat uit hulp en opvang aan vrouwen (en kinderen en eventueel mannen) die slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld (€ 8,3 miljoen).
- Lasten voor crisishulp, waaronder boedelbeheer (€ 1,0 miljoen). Hiertegenover staan inkomsten van € 0,8 miljoen.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 1,1 miljoen onttrokken aan reserves:

- Aan de reserve Voorzieningen begeleid wonen wordt € 1,1 miljoen onttrokken ter dekking van kosten voor uitstroom uit de maatschappelijke opvang.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 0,4 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere opbrengsten voor boedelbeheer (€ 0,4 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 1,5 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 11,0 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten in 2018 als gevolg van de nominale compensatie voor de subsidies voor maatschappelijke opvang (€ 0,4 miljoen);
- Lagere lasten doordat de inzet van het Fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg in 2018 daalt (€ 2,6 miljoen);
- Hogere lasten in 2018 in verband met een eenmalige bijdrage aan het programma Samen Doen (€ 2,4 miljoen) ten laste van de vrijgevallen middelen van het fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg;
- Hogere lasten in 2018 in verband met het deels later realiseren van de bezuiniging op Beschermd Wonen (€ 1,5 miljoen). In totaal is deze bezuiniging € 3,0 miljoen;
- Hogere lasten in 2018 omdat de rijksmiddelen voor Beschermd wonen en Maatschappelijke opvang toenemen (€ 5,8 miljoen).
- Lagere lasten vanaf 2018 door overheveling van budget naar programmaonderdeel 5.1 Onderwijs om een knelpunt bij Leerplicht op te lossen (€ 1,3 miljoen). De middelen die beschikbaar zijn gesteld voor compensatie van de onroerende zakenbelasting (OZB) worden hiervoor ingezet.

- Hogere lasten in verband met voortzetting van de noodopvang van vluchtelingen (bed, bad en brood) (€ 2,0 miljoen). Hiervoor worden in de Begroting 2018 extra middelen incidenteel beschikbaar gesteld;
- Hogere lasten in 2018 voor Vrouwenopvang, omdat de decentralisatie-uitkering toeneemt in 2018 (€ 1,0 miljoen);
- Lagere lasten vanaf 2018 door de overheveling van budget voor Veilig Thuis naar programmaonderdeel 6.1 Zorg (€ 2,7 miljoen);
- Wegens het administratief overhevelen van het programma Prostitutie naar programmaonderdeel 2.3 Veiligheid loopt de begroting naar nul;
- Lagere lasten in 2019 omdat de inzet vanuit het Fonds Zorg, Werk en Jeugdzorg (€ 10,6 miljoen);
- Hogere lasten in 2019 omdat de eenmalige bijdrage vanuit dit programmaonderdeel aan het programma Samen Doen vervalt (€ 2,4 miljoen);
- Hogere lasten in 2019 omdat de rijksmiddelen voor maatschappelijke opvang toenemen (€ 1,7 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 omdat de bezuiniging op Beschermd Wonen vanaf 2019 geheel behaald wordt, waar de bezuiniging in 2018 incidenteel voor de helft verlaagd is (€ 1,5 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 omdat de incidentele prioriteit voor vreemdelingenbeleid vervalt (€ 2 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 door de bezuiniging uit Inzet op herstel (€ 0,5 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 door het eindigen van de meerjarige prioriteit prostitutienota (€ 0,5 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 zijn de onttrekkingen in 2018 ongewijzigd. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 1,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het aflopen van de reserve Voorzieningen begeleid wonen in 2018, waardoor de onttrekking vanaf 2019 vervalt (€ 1,1 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Toegang tot beschermd wonen is niet te beheersen doordat er extra instroom is en door het beginsel van landelijke toegankelijkheid.	Strenge selectie aan de poort. Versnelde ontwikkeling van sobere huisvestingsvoorzieningen.
De aangiftebereidheid van prostitutieslachtoffers is laag, waardoor slachtoffers niet in beeld komen.	De gemeente benoemt een vertrouwensvrouw om prostitutieslachtoffers directe zorg, veiligheid en begeleiding bij aangiftetrajecten te bieden.
De middelen voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang zijn op historische basis verdeeld over 43 centrumgemeenten. Het Rijk is voornemens om begin 2018 een besluit te nemen over de objectieve verdeling van deze middelen over alle gemeenten vanaf 2020. Risico hierbij is een zeer forse budgetdaling voor de gemeente Amsterdam.	De gemeente voert gesprekken met het Rijk om de gevolgen van deze wijziging te beperken.
Bemiddeling blijkt onvoldoende effectief, bij onjuiste diagnoses en gebrek aan goede methodieken en samenwerking.	De gemeente verbetert de diagnose en de analyse en werkt aan betere samenwerking met partners.

Beleidskaders

- Uitgangspunten voor de inkoop Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr 68/173).
- Uitgangspunten voor de inkoop Vrouwenopvang 2017-2020. Vastgesteld in de gemeenteraad op 9 maart 2016 (nr 69/174).
- Regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2015-2020, 'Op weg naar duurzame veiligheid'. Vastgesteld in college van B&W 9 december 2014 (BD 2014-012447).
- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018.
- Wmo-Verordening 2015.
- Koersbesluit Maatschappelijke opvang en beschermd wonen.

Subsidies van betekenis

1. Maatschappelijke opvang/kwetsbare burgers	€ 24.591.188
2. Nachtopvang	€ 2.966.207
3. Opvang gezinnen	€ 1.022.830

Toelichting

1. Subsidie Maatschappelijke Opvang (MO) wordt verstrekt in het kader van de subsidieverordening opvang en begeleiding van kwetsbare burgers.
Gericht op het helpen van kwetsbare burgers om zo zelfstandig mogelijk te functioneren.
2. Nachtopvang betreft laagdrempelige opvang voor dak- en thuislozen in afwachting van een mogelijke instroom in de opvang.
3. Opvang van gezinnen met kinderen die dakloos zijn geworden door onder meer schulden of relationele problemen, en die niet in de reguliere opvang opgevangen kunnen worden.

3.6.4 Welzijn

Amsterdammers ondersteunen elkaar en zetten zich actief in voor hun omgeving. Mantelzorgers en vrijwilligers voelen zich gewaardeerd en ondersteund.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het beroep dat op vrijwilligers en mantelzorgers wordt gedaan neemt toe, onder andere door afname van professionele hulp.
- In Amsterdam zijn circa 80.000 Amsterdammers ernstig eenzaam (peiljaar eind 2016) en 220.000 Amsterdam matig eenzaam. Eenzaamheid leidt tot een lagere kwaliteit van leven. Daarnaast hebben eenzame mensen meer risico op gezondheidsproblemen.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

B

C

D

E

Amsterdammers zetten zich in voor elkaar en de omgeving. De leefbaarheid in de stad verbetert omdat mensen elkaar helpen en vrijwilligerswerk doen.

Er zijn minder eenzame mensen in de stad doordat de gemeente basisvoorzieningen organiseert waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en voor bepaalde groepen een specifieke aanpak heeft. De signalering door zorgprofessionals is belangrijk aangrijpingspunt voor interventies. Mantelzorgers worden tijdelijk ontlast van de zorg voor hun naasten door voorzieningen die de gemeente zelf biedt of door de inzet van vrijwilligers. Er zijn meer vrijwilligers die zich inzetten voor Amsterdammers die zorg of ondersteuning nodig hebben. De indicatoren worden eens per vier jaar gemeten door de GGD in de Amsterdamse Gezondheidsmonitor. Het meest recente onderzoek stamt uit 2012. De streefpercentages voor 2018 zijn vastgelegd in het Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage overbelaste mantelzorgers neemt af.	17,9% (2012)	17,9%	17,9%	17%	16%	15%	14%
1.2 Percentage Amsterdammers dat zich niet geïsoleerd voelt.	43% (2012)	48%	45%	45%	45%	45%	45%

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A		Doelen 1						
Het stimuleren, faciliteren, werven en bevorderen van (deskundigheid van) vrijwilligers.								
Activiteit B		Doelen 1						
Gebiedsgerichte afspraken maken met bestuurscommissies en maatschappelijke organisaties over aansluiting welzijn, wijkzorg, dagbesteding en informele zorg.								
Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1	Aantal gebieden waarin wijkzorgnetwerken worden gefaciliteerd.	22 (2015)	22	22	22	22	22	22

Activiteit CDoelen **1****Waarderen van mantelzorgers en vrijwilligers.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal mantelzorgers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	2.340 (2015)	2.858	2.750	3.000	3.000	3.000	3.000
C.2 Aantal vrijwilligers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	4.861 (2015)	4.861	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000

Activiteit DDoelen **1****Uitvoeringspartijen contracteren om mantelzorgers en vrijwilligers te ontlasten.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal partijen die vanuit het stedelijk kader subsidie ontvangen voor activiteiten mantelzorgondersteuning en bevorderen vrijwillige inzet.	16 (2016)	16	18	19	20	20	20

Activiteit EDoelen **1****Het stimuleren en bekostigen van basisvoorzieningen en maatschappelijke initiatieven die leiden tot versterking van de informele hulp.****Activiteit F**Doelen **1**

De Aanpak Eenzaamheid Amsterdam loopt vanaf 2017. 300 Aandeelhouders zijn actief in de aanpak, zij bereiken 75% van de eenzame Amsterdammers.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- De groei van de stad 2020-2025 betekent ook in 2018 dat speciale aandacht in 2018 gaat naar het uitbreiden van de zorginfrastructuur in Amsterdam.
- In 2018 is onverminderd aandacht voor de rol van de klant (burger, ouder, jongeren, etc.) De betrokkenheid en participatie van het jeugdplatform bij jeugd en de stedelijke Wmo-adviesraad voor de Wmo zijn hierin belangrijke betrokken partijen.
- In 2018 wordt verder invulling gegeven aan het (brede) personeelstekort in het onderwijs, volwassenenzorg en de jeugdhulp. In samenwerking met andere gemeenten, (jeugd) zorginstellingen, verzekeraar, Sigra en kennis- en onderwijsinstellingen wordt onderzocht hoe dit personeelstekort teruggedrongen kan worden.
- Samen met stadsdelen afspraken maken over de basisvoorzieningen in Amsterdam. Basisvoorzieningen zijn activiteiten en voorzieningen die Amsterdammers helpen om mee te doen in de samenleving. Ze heten zo omdat basisvoorzieningen in elke buurt te vinden moeten zijn. De basisvoorzieningen zijn:
 1. Versterken pedagogische dragende samenleving en (talent)ontwikkeling bij jeugd tot 23 jaar;
 2. Versterken vrijwillige inzet en informele netwerken;
 3. Activering en Participatie;
 4. Mantelzorgondersteuning;
 5. Basis maatschappelijke dienstverlening;
 6. Realisatie basisvoorzieningen en ruimte voor maatschappelijk initiatief.

Financiële ontwikkelingen

Algemeen

De baten en lasten voor Welzijn zijn opgenomen in het programmaonderdeel gebiedsgericht werken.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Geen toename van vrijwilligers informele hulp waardoor (kwetsbare) Amsterdammers zonder eigen netwerk kans lopen op vereenzaming.	Per wijk kansen in kaart brengen en faciliteren. Daarnaast als overheid het goede voorbeeld geven. De gemeente organiseert een vangnet in het geval de omgeving onvoldoende kan bijdragen.
Aanbod informele zorg en basisvoorzieningen is onvoldoende bekend bij professionele hulpverleners waardoor dit aanbod onvoldoende wordt ingezet.	Per 1 juni 2017 zijn per stadsdeel allianties van wijkzorgorganisaties gevormd. Een belangrijke opdracht voor deze allianties is de samenwerking met de stadsdelen om de verbinding formele/informele zorg te verbeteren.

Beleidskaders

- Meerjarenbeleidsplan Sociaal Domein 2015-2018. Dit is op 1 april 2015 door de raad vastgesteld.
- Wmo-Verordening 2015.
- Subsidieregeling Ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet, vastgesteld door het college op 6 juni 2017.
- Agenda Informele zorg en Vrijwillige inzet 2015-2017, vastgesteld door het college op 8 maart 2016 en op 20 juni 2017 collegebesluit tot verlenging tot en met 2018.
- Stedelijk kader Afspraken basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017-2018, vastgesteld door de gemeenteraad op 1 juni 2016 en op 29 juni 2017 raadsbesluit tot verlenging tot en met 2019.
- Subsidieregeling Basisvoorzieningen in de stadsdelen 2017, vastgesteld door het college op 13 juni 2017.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.6.5 Sport

Sportparticipatie stimuleren, sportaanbieders ondersteunen, topsport en (top)sportevenementen bevorderen en sportaccommodaties realiseren.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Maatschappelijk neemt de aandacht voor een gezonde leefstijl nog steeds toe, sport is hier een onderdeel van. De sportparticipatie van kinderen die in lage inkomenswijken leven gaat verder omhoog. Het aantal ouderen in Amsterdam dat structureel sport en beweegt groeit gestaag. De sportparticipatie onder mensen met een handicap is gegroeid door betere vindbaarheid en afstemming tussen vraag en aanbod.
- Een toenemend aantal sportverenigingen is maatschappelijk betrokken en biedt faciliteiten en een netwerk op gebied van activering, (re)integratie en vrijwilligerswerk. De trend dat steeds meer mensen sporten zonder lid te zijn van een sportvereniging zet onverminderd door. Anders georganiseerde sporten, alternatieve sportaanbieders en urban sports zijn in opkomst.
- Amsterdam maakt de komende jaren een aanzienlijke groei door, de beschikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen (waaronder sportaccommodaties) hoort daarmee gelijk op te gaan. Het sociaal domein (met name de gemeentelijke onderdelen Onderwijs; en Sport en Bos) bereidt zich voor op de grote opgave aan nieuw te maatschappelijk vastgoed.
- Landelijk rolt NOC*NSF haar nieuwe programmaplan 'Transitie Regionale topsportstructuur' uit. Daarmee krijgt Centrum Topsport en Onderwijs Amsterdam (CTO) een coördinerende rol bij de Regionale talentcentra in de Regio Noord West en wordt de samenwerking rond talentontwikkeling met de provincies Noord-Holland en Flevoland intensiever.
- De Coolste Baan met geïntegreerd het WK schaatsen is het grootste topsportevenement van 2018. Van half januari tot half maart zal er weer volop geschaatst worden in het Olympisch stadion. Daarnaast wordt met de diverse partners al voorbereidend werk verricht voor het WK 3x3 basketbal (inmiddels Olympisch geworden) in 2019 en de EK voetbal in 2020.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B

Meer kinderen en jongeren (van 2 t/m 17 jaar) bewegen en zij doen ook voldoende aan sport.

We gaan door met sportstimulering op scholen. Het accent komt nog sterker te liggen op die gebieden waar de sport en beweegparticipatie laag is en de percentages overgewicht en obesitas hoog. We verhogen sportdeelname onder risicogroepen, zoals 65-plussers, mensen uit achterstandswijken en gehandicapten.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Percentage jongeren (6-18 jaar) dat structureel wekelijks sport.	78% (2013)	78%	80%	80%	80%	80%	80%
1.2	Percentage volwassenen (18+) dat structureel wekelijks sport.	60% (2013)		63%	64%	65%	66%	66%

Doel 2

Activiteiten B

Meer volwassenen bewegen en sporten voldoende.

Voor volwassenen zal de vindbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van sport toenemen doordat we het sportservicepunt in het leven roepen. Op gebied van aangepast sportaanbod wordt in 2017 een netwerkorganisatie ingericht met als resultaat een toename van het aantal sporters met een handicap, omdat zij beter naar passend sportaanbod worden toegeleid. De cijfers over sportparticipatie in Amsterdam komen van Onderzoek, Informatie en Statistiek (OIS). Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) meet volgens een andere standaard dan de gemeente Amsterdam. Daardoor komen de waarden van het "aantal niet-sporters" en het "aantal sporters" niet overeen. Vanaf september 2016 kunnen we dit percentage jaarlijks bijstellen via de Amsterdamse sportdeelname-index vanuit de Richtlijn Sportdeelname Onderzoek (RSO) definitie.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage Amsterdammers dat lid is van een sportvereniging (6-18 jaar).	52% (2013)		55%	56%	57%	58%	58%
2.2 Percentage niet-sporters. (BBV no. 20)	54,5% (2014)			53%	52%	51%	51%

Doel 3

Activiteiten A B C D

Amsterdam heeft een grotere internationale bekendheid door topsport en sportevenementen.

We verbeteren de topsportinfrastructuur door uitbreiding van het aantal fulltime trainingsprogramma's van het Centrum Topsport en Onderwijs en door aantrekkelijke evenementen binnen te halen, te subsidiëren en/of te organiseren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Plaats van Amsterdam op de internationale ranglijst van topsportsteden.	24 (2013)		21	21	21	20	20

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?
Stadion Amsterdam NV

Stadion Amsterdam is een multifunctioneel stadion dat ruimte biedt voor bezoekers van verschillende (sport)evenementen en maakt deel uit van de infrastructuur van de stad.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 3

Sportstimuleringstrajecten organiseren voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Voor de jeugd tot en met 17 jaar het aanbod van de schoolprogramma's Jump-in, Topscore en Special Heroes.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Percentage scholen waar sportstimulering plaatsvindt.	93% (2013)	87%	99%	100%	100%	100%	100%
A.2 Percentage kinderen in groep 8 in het bezit van een zwemdiploma.	92% (2014)	92%	94%	95%	95%	95%	95%

Activiteit BDoelen **1** 2 3

Sportaccommodaties ontwikkelen, onderhouden en beheren. Het gebruik van de bestaande ruimte intensiveren we zoveel mogelijk en we vergroten de toegankelijk en bereikbaarheid van sport. Het achterstallig onderhoud wordt weggewerkt.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal jaarlijks afgeronde sportnieuwbouwprojecten en aanpassingen aan verenigingsaccommodaties.	10 (2014)	12	5	15	8	8	8

Activiteit C

Doelen 3

Talentontwikkeling in de sport stimuleren. De Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO)-programma's bieden talentvolle sporters een kans om fulltime te trainen, studeren en dat te combineren met het wonen in Amsterdam.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal programma's voor topsport en onderwijs, zowel standaard als paralympisch.	13 (2013)	12	16	19	19	19	19

Activiteit D

Doelen 3

(Top)sportevenementen werven, subsidiëren en/of organiseren met als doel de (inter)nationale profilering van de stad als sportstad, maatschappelijke en economische ontwikkeling van de stad.

Grote sportevenementen worden voorzien van laagdrempelige activiteiten in de wijken en buurten. We hebben het dan over topsportevenementen als EK's en WK's, een aantal gesubsidieerde jaarlijks terugkerende evenementen, waaraan in Amsterdam altijd side events en breedtesportprogramma's zijn gekoppeld.

Activiteit E

Doelen 3

Het sportplan als ontwikkelagenda met als doel vernieuwing van sport.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- In seizoen 2017-2018 gaat een netwerkorganisatie van start, gericht op een betere toeleiding naar en vindbaarheid van aangepaste sport, waardoor de sportparticipatie onder gehandicapte Amsterdammers toeneemt.
- Amsterdam Zuidoost voert een proef uit met een sportfonds voor kwetsbare volwassenen die onder het bestaansminimum leven zodat ook deze groep toegang heeft tot structureel sporten en bewegen.
- Als nadere uitwerking van de Sportvisie 2025 presenteren we de ouderen-sportvisie. Deze heeft als uitgangspunt om voor ouderen fysieke en financiële drempels tot sport- en beweegdeelname weg te nemen, in directe samenwerking met de GGD, afdeling Zorg en de 'Age Friendly City'.
- Het bereik van de minimaregelingen voor sport via het Jeugdsportfonds en de digitale Stadspas Sport wordt uitgebreid zodat de mogelijkheid om te sporten voor kinderen uit lage inkomensgezinnen verbetert.
- In 2018 wordt er binnen de bestaande programma's een accent gelegd op een specifieke aanpak voor de sportdeelname van meisjes. We breiden de mogelijkheden uit voor een inhaalslag voor kinderen die in het schoolzwemmen geen zwemdiploma hebben gehaald.

- Amsterdam geeft uitvoering aan het plan 'Veilig SportKlimaat' (VSK) zodat alle Amsterdamse sportaanbieders een omgeving bieden waar veilig -in de breedste zin van het woord - kan worden gesport. Vier sportverenigingen ontwikkelen zich in het project "de maatschappelijk betrokken sportvereniging" tot plekken waar buurtbewoners, statushouders en vluchtelingen welkom zijn en die zowel integratie- als activeringstrajecten bieden.
- In 2017 is door het college opnieuw incidenteel budget beschikbaar gesteld om nieuwe accommodaties te creëren. In 2018 resulteert dit in een groot aantal nieuwe velden en gebouwen.
- De gemeenteraad heeft besloten geen velden met infill van rubbergranulaat meer aan te leggen, maar voor nieuwe velden kurk als infill te gebruiken. Dit besluit leidt tot hogere kosten voor de aanleg en vervanging van velden.
- Het eigendom van de sportaccommodaties wordt in principe per 1 januari 2018 overgedragen van Sport en Bos naar Gemeentelijk Vastgoed.
- We organiseren een nauwe samenwerking tussen het Sportservicepunt en Topsport Amsterdam. Waar mogelijk combineren we de inspanningen voor de opbouw van het Amsterdamse sportnetwerk, marketing, talentontwikkeling, communicatie, gemeentelijke en private investeringen in sportieve ruimte en (het delen van) kennis.
- We versterken de regionale (met de provincies Noord-Holland en Flevoland) en nationale samenwerking om te bouwen aan een regionale topsportstructuur met bijbehorende regionale trainingscentra. In de nationale samenwerking zoeken we naar een gezond evenwicht tussen competitie en samenwerking bij het verwerven van evenementen.
- Binnen het CTO Amsterdam gaat vanaf augustus 2017 de nieuwe vierjarige Olympische cyclus van start met zowel fulltime Olympische, opleidings- en startup trainingsprogramma's.
- We blijven in 2018 met Topsport Amsterdam en partners investeren in de kwaliteit van de benodigde basisvoorzieningen (hardware en software, als het gaat om infrastructuur, maar ook programmatisch en met evenementen).
- Om meer te kunnen doen voor de Amsterdamse talenten en verenigingen moet er door Topsport Amsterdam meer geld in de markt worden gevonden. Hiervoor wordt in 2018 onder meer een plan van aanpak Amsterdams Talent opgesteld en worden nieuwe sponsorproposities in de markt gezet.

Tabel 3.6.5 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	17.000	15.583	12.963	12.963	12.963	12.963
Lasten	91.126	67.629	63.486	59.672	59.085	59.085
Saldo van baten en lasten	-74.126	-52.046	-50.523	-46.709	-46.122	-46.122
Onttrekking reserves	11.104	6.809	874	186	186	186
Dotatie reserves	8.410	11.860	1.002	975	975	975
Saldo van onttrekkingen en dotaties	2.695	-5.051	-127	-788	-788	-788
Totaal	-71.431	-57.097	-50.651	-47.497	-46.911	-46.911

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Sport Beleid en advies, Sportaccommodaties en Sportactiviteiten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 13,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit sporthallen en sportvelden in eigen beheer (€ 6,7 miljoen). Dit zijn voornamelijk huuropbrengsten;
- Zwembaden in eigen beheer (€ 4,4 miljoen). Dit zijn voornamelijk toegangsgelden;
- Sportaccommodaties niet in eigen beheer (€ 1,8 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 63,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor beleid en advies voor sport (€ 0,3 miljoen);
- Lasten voor sportaccommodaties (€ 48,3 miljoen). Deze kosten zijn ten behoeve van sporthallen en sportvelden in eigen beheer (€ 15,5 miljoen), zwembaden in eigen beheer (€ 7,2 miljoen), sportaccommodaties niet in eigen beheer (€ 9,7 miljoen), kapitaallasten (€ 11,2 miljoen) en kosten voor groot onderhoud (dotatie aan de voorziening van € 4,7 miljoen). Voor het grootste gedeelte van de sporthallen, velden en zwembaden wordt de exploitatie en het onderhoud in eigen beheer gedaan (bijna 60 accommodaties). Een paar voorbeelden: sporthal de Pijp, sporthal Laan van Spartaan, sportpark IJburg, sportpark de Eendracht, sportpark Ookmeer, het Noorderparkbad en het Brediusbad. Niet in eigen beheer zijn sportaccommodaties waar een bijdrage voor onderhoud en exploitatie wordt gegeven zijn bijvoorbeeld Sportplaza Mercator, het Bijlmersportpark en -centrum en het Sportfondsenbad Oost. Subsidie wordt onder andere verleend aan de stichting Space (voor de exploitatie van het Marnix, sporthal Oostenburg en het Parkschouwburg), de Jaap Edenbaan en het Olympisch Stadion;
- Aanvullende middelen die bij deze Begroting 2018 beschikbaar worden gesteld voor sport (€ 1,6 miljoen in 2018 en € 0,5 miljoen in 2019). Bij deze begroting wordt in totaal € 2,0 miljoen extra uitgetrokken voor sport. Zo wordt de werkbrigade ingezet voor werkzaamheden bij sportaccommodaties en het Amsterdamse Bos (€ 0,3 miljoen in 2018 en € 0,3 miljoen in 2019), komt er budget voor exploitatie van nieuwe sportaccommodaties (€ 0,6 miljoen in 2018), worden er aanvullende subsidies verstrekt voor verenigingshallen (€ 0,6 miljoen in 2018) en wordt er voor het Sportaccommodatiefonds (Koers 2025) € 0,3 beschikbaar gesteld in 2018 en 2019 tezamen.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 0,9 miljoen onttrokken aan reserves en € 1,0 miljoen gedoteerd:

- In 2018 is een onttrekking aan de reserve sportaccommodatiefonds begroot (€ 0,6 miljoen);
- In 2018 is een onttrekking aan de egaliseringsreserve kapitaallasten begroot (€ 0,3 miljoen);
- In 2018 is een dotatie begroot aan een drietal egaliseringsreserves voor de kosten van renovatie, groot onderhoud en kapitaallasten (€ 1,0 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 2,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Dit betreft een incidentele vrijval van een aantal onderhoudsvoorzieningen per accommodatie naar één nieuwe onderhoudsvoorziening voor alle accommodaties in 2017 (€ 2,6 miljoen). Deze vrijval is er niet in 2018 vandaar dat de baten lager zijn.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 4,1 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 2,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere kapitaallasten (€ 3,8 miljoen). De kapitaallasten zijn gedaald door een wijziging van de omslagrente van 3,5% naar 1,3%. De rentelasten worden hierdoor lager;
- Lagere onderhoudskosten (€ 5,1 miljoen);
- Hogere kosten voor groot onderhoud aan sportaccommodaties (€ 2,1 miljoen). Op basis van meerjarenonderhoudsplannen wordt jaarlijks bepaald bij welke accommodaties groot onderhoud plaatsvindt. De dekking komt uit de onderhoudsvoorziening. Voor het jaar 2017 is deze verdeling al gemaakt, voor het jaar 2018 vindt de verdeling in het najaar van 2017 plaats. De dotatie is in 2018 per saldo € 2,1 miljoen hoger dan in 2017;
- De aanvullende middelen (€ 2,0 miljoen in totaal) die in deze Begroting 2018 beschikbaar worden gesteld voor sport. Hierdoor stijgen de lasten in 2018 incidenteel met € 1,6 miljoen en in 2019 met € 0,5 miljoen.

- Hogere kosten door toegenomen subsidies (€ 0,5 miljoen). In de Voorjaarsnota 2016 is per 2018 een structurele bijdrage voor lastenverlichting in het sociale domein beschikbaar gesteld. Voor de teruggave OZB voor amateur sportverenigingen is dit een bedrag van € 0,5 miljoen;
- Lagere lasten vanaf 2019 omdat er onderhoudsbudget voor vastgoed wordt ingezet, in plaats van sport (€ 1,6 miljoen). Deze mutatie is gemeentebreed budgettair neutraal (conform besluitvorming bij de Voorjaarsnota 2017);
- Lagere lasten in 2019 voor sportaccommodaties dan in 2018 (€ 0,7 miljoen). Deze uitgaven worden gedekt uit reserves en zijn per saldo budgettair neutraal.
- Lagere kapitaallasten in 2019 dan in 2018 (€ 0,6 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 5,9 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 10 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De belangrijkste mutaties hebben betrekking op de twee reserves van het sportaccommodatiefonds. In 2017 is een bedrag van € 5,9 miljoen onttrokken aan de reserve sportaccommodatiefonds en gedoteerd aan de systeemreserve kapitaallasten sportaccommodatiefonds. Dit is ter dekking van de(toekomstige) kapitaallasten van kredieten. Conform besluitvorming Voorjaarsnota 2016 is een bedrag van € 5 miljoen gedoteerd aan de reserve sportaccommodatiefonds. Dit verklaart het verschil tussen de jaren 2017 en 2018;
- Vanaf 2019 zijn de onttrekkingen uit de reserves € 0,7 miljoen lager, dit is grotendeels de onttrekking uit de reserve sportaccommodatiefonds.

Risicobeheersing

Niet van toepassing.

Beleidskaders

- Sportvisie 2025.
- Sportaccommodatieplan 2015-2022.
- Het landelijke programma Sport en Bewegen in de Buurt met daarin twee lijnen:
 - Brede Impuls Combinatiefuncties,
 - Sportimpuls.

Subsidies van betekenis

1. Stichting SportService Amsterdam	€ 4.413.000
2. Stichting SpACe	€ 1.676.000
3. Jeugdsportfonds	€ 1.200.000
4. Stichting Topsport Amsterdam	€ 902.400

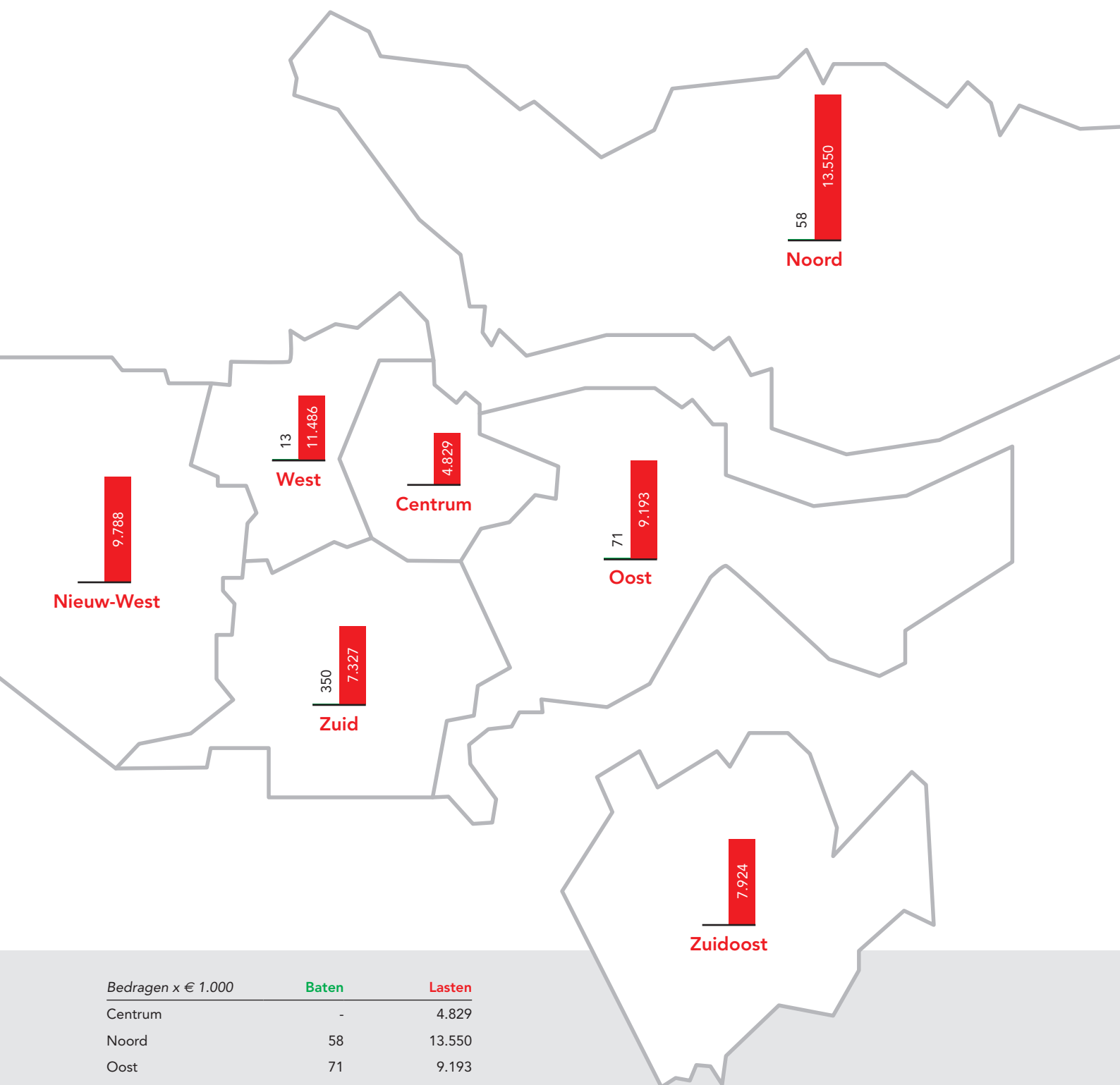
Toelichting

1. Stichting SportService Amsterdam heeft ruim 80 combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches in dienst. Zij zorgen er mede voor dat meer jeugd en volwassenen sporten en bewegen. Deze mensen worden onder meer ingezet voor sportstimuleringsprogramma's, bijvoorbeeld Jump In en Special Heroes. Zij maken onder andere de verbinding tussen school en het reguliere en aangepaste sportaanbod in de buurt. Afgelopen periode heeft de gemeente geïnvesteerd in het laten ontstaan van nieuw sportaanbod, met name in de lage-inkomenswijken. Dit is er aan de ene kant op gericht meer capaciteit in de sport te creëren zodat wachtlijsten korter worden en aan de andere kant meer kinderen die opgroeien in armoede, kans te bieden op structureel sporten.
2. Stichting Sport Amsterdam Centrum (SpACe) exploiteert voor de gemeente drie accommodaties in stadsdeel Centrum. Het genoemde bedrag is ter dekking van het gedeelte van de exploitatie, de huur en het onderhoud waar niet genoeg inkomsten tegenover staan.

3. Het Jeugdsportfonds Amsterdam ontvangt een subsidie van de gemeente Amsterdam, waarmee (ouders van) kinderen tot en met zeventien jaar die leven op of onder het bestaansminimum, financiële steun kunnen krijgen voor de kosten van het lidmaatschap bij een sportvereniging. Om de gemeentelijke doelstelling te behalen van een verbeterde sportparticipatie van kinderen die in armoede leven (coalitieakkoord en het Amsterdamse aanvalsplan op armoede), is de ambitie om ieder jaar een grotere groep kinderen te bereiken. Het is de ambitie om van de 26.000 kinderen die in Amsterdam opgroeien in armoede er in 2018 ruim 10.000 structureel te laten sporten. Door de combinatie van het Jeugdsportfonds en de digitale Stadspas sport is dat ambitieus maar wel realiseerbaar, als de groei van 2016 – en tot nu toe van 2017 – zich voortzet.
4. Stichting Topsport Amsterdam is verantwoordelijk voor de uitvoering van ons topsportbeleid. De stichting schept optimale randvoorwaarden voor talentvolle sporters via het Centrum voor Topsport en Onderwijs (€ 0,4 miljoen op basis van cofinanciering), adviseert topverenigingen, werft en ondersteunt internationale topsportevenementen en brengt het bedrijfsleven en de topsport in Amsterdam samen.

Baten en lasten per stadsdeel

Welzijn, zorg en sport

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	-	4.829
Noord	58	13.550
Oost	71	9.193
Nieuw-West	-	9.788
West	13	11.486
Zuid	350	7.327
Zuidoost	-	7.924
Totaal	491	64.098

3.6.6 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

We geven het gebiedsgerichte aanbod op het terrein van armoede, eenzaamheid en langer thuis wonen verder vorm. Voorbeelden zijn dat vrijwilligers bewoners helpen met kleine klussen in de woning zodat de bewoner langer zelfstandig blijft. We verbinden kwetsbare bewoners met informele zorg. Daarnaast versterken we sociale cohesie en nabuurschap door het ondersteunen van initiatieven als Stadsdorpen.

Stadsdeel Noord

We continueren de aanpak gezond gewicht en streven daarbij naar het voorzetten van de ingezette daling van het aantal kinderen met overgewicht. In Oud-Noord starten bewoners en informele organisaties een maatschappelijk initiatief voor gebiedsgerichte preventie van overgewicht. 'Samen Noord' is een bekend begrip voor de samenwerkende (grotere) organisaties in de basisvoorzieningen. We verstevigen deze werkwijze.

Daarnaast versterken we de verbinding van de vele initiatieven rondom informele zorg en ondersteuning met de basisvoorzieningen en de formele zorg door onder meer nauwe contacten in de gebieden. 'Oude' en 'nieuwe' Noorderlingen weten elkaar te vinden in 'Noord vindt Noord' als grote markt voor zorg en welzijn.

We geven sport en bewegen in het leven van alle dag veel aandacht, met maatwerk per gebied, zeker in de nieuwe ontwikkelgebieden. We leggen bij sport en bewegen nadrukkelijk de verbinding met andere beleidsdoelen als gezondheid, sociale cohesie en activering.

Stadsdeel Oost

Elk gebied vraagt om eigen specifieke basisvoorzieningen. Onze inzet op basisvoorzieningen is dan ook gebiedsgericht van karakter

In Oud-Oost en op IJburg/Zeeburgereiland blijven we inzetten op het verduurzamen van het wijkzorgnetwerk en het versterken van de eigen kracht en samenredzaamheid op het gebied van zorg. Op IJburg nemen het Huis van de Wijk, de Buurtkamer IJburg en de Flexbieb een centrale positie in. In Oud-Oost ondersteunen we dit met buurtgesprekken en faciliteren we initiatieven als Stichting Kraaipan Oase, die cliënten met een GGZ-beperking actief laat zijn in de buurt met klussen als tuinen opknappen en maaltijden bereiden.

Met het grote aantal ouderen in Watergraafsmeer is het van belang dat we toenemende zorgvragen, eenzaamheid, sociaal isolement en armoede sneller signaleren en passende voorzieningen bieden.

We stimuleren sporten en bewegen met maatwerk per gebied. Door lokale (vrijwillige) sportinitiatieven te faciliteren en bewoners op te leiden verhogen we het kwaliteitsniveau van het lokale sportaanbod en versterken we de 'civil society'.

Stadsdeel Nieuw-West

Samen met maatschappelijke organisaties en bewoners besteden wij veel aandacht aan het stimuleren van een gezonde leefstijl. Aanvullend op het reguliere aanbod van sportverenigingen bieden wij in alle buurten laagdrempelige sport en beweegmogelijkheden aan voor jongeren en volwassenen.

We leiden bewoners op tot gezondheidsambassadeurs die op hun beurt weer voorlichting geven over meer bewegen, gezonde voeding en die andere bewoners doorverwijzen naar activiteiten. We organiseren opvoeddebatten en laagdrempelige workshops over gezonde leefstijl. We stimuleren fietsen, wandelen, meidenvoetbal en organiseren door het jaar heen allerlei activiteiten die stimuleren om meer te gaan bewegen. Zoals Health-challenges waar kinderen in competitieverband strijden om het meest actief te zijn. Heel succesvol is het programma 'Ik ontmoet mij' van Zina, speciaal ontwikkeld voor vrouwen met psychosomatische klachten. De huisartsen verwijzen er graag naar omdat goede resultaten zien. Tot slot vinden wij voorlichting aan jonge ouders over het belang van hun eigen gezonde leefstijl voor het pasgeboren kind enorm belangrijk. Daarom werken wij actief mee met het uitvoeren van de 1000 dagen aanpak.

Om bewoners die in isolement verkeren actief en gericht te bereiken, geven we maatschappelijke instellingen opdracht om aan de hand van gerichte activiteiten te grijpen en contact te zoeken met bewoners in buurten. Activiteiten van de Huizen van de Wijk zijn bijvoorbeeld een podium voor ontmoeting, waar actief voorzieningen, specifiek voor (migranten) ouderen worden aangeboden. Wij zetten ons in om de openingstijden van ontmoetingsplekken (bijvoorbeeld in de weekenden) te verruimen.

We stimuleren de toename van het aantal buurtsportverenigingen en het maken van kleinschalige buurtsportparken.

Stadsdeel West

We zorgen ervoor dat mensen zolang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen, denk hierbij aan ondersteuning via klussendiensten. Hierbij hebben vrijwilligersorganisaties en mantelzorgers een steeds belangrijkere rol. Om de zelfredzaamheid van bewoners te vergroten, organiseren we activiteiten als lotgenotencontact, inloopsprekuren, voorlichtingen en trainingen. Vrijwilligers voeren verschillende praktische ondersteunende diensten uit, zoals belcirkels, boodschappendiensten en huisbezoeken.

We brengen met plannen per buurt formele en informele zorg bij elkaar. Met de introductie van Alliantie naast de wijkzorgnetwerken investeren we in (in)formele netwerken en samenwerking tussen zorg-, welzijns- en activeringspartners in de wijk.

We zetten sport in om de gezondheid van bewoners te bevorderen en om sociale doelen te realiseren. Onder het motto 'West Beweegt!' stimuleren en informeren we bewoners over sport en beweging door middel van laagdrempelige sportactiviteiten.

Stadsdeel Zuid

Via de Basisvoorzieningen (zie gemeenschappelijke tekst stadsdelen) realiseren we twee van onze speerpunten: activering en participatie. De ambitie is om veel bewoners meer of anders te activeren om te kunnen participeren. Dit is een belangrijke stap richting (meer) zelfstandigheid en het verminderen van eenzaamheid. Door te participeren leer je mensen kennen, word je vitaler en doe je nieuwe kennis en vaardigheden op. Niet iedereen participeert even makkelijk. Via het project 'Aan de slag in Zuid' helpen we bewoners om de juiste match te maken tussen hun vraag en ons aanbod. Het aanbod is divers en kan variëren van welzijnsactiviteiten, welzijn op recept, vrijwilligerswerk, tot een stage via bijvoorbeeld de succesvolle stagestraten en zo mogelijk een werkaanbod. Daarnaast investeren we in het stimuleren van samenwerkingen van de verschillende partners in de wijk.

Op het gebied van mantelzorg zijn er verschillende ondersteuningsvormen in Zuid: lotgenotenbijeenkomsten, cursussen en trainingen. Mantelzorgcoaches helpen met informatie, advies en persoonlijke hulp. Er is respijtzorg, geleverd door vrijwilligers en professionals en elk jaar op de Dag van de Mantelzorg wordt een evenement voor de waardering van de mantelzorgers georganiseerd. Wij stimuleren dat bewoners elkaar helpen om zo lang mogelijk zelfstandig te

kunnen leven of succesvol te zijn op school door middel van verschillende maatjesprojecten en via vrijwillige buurtdiensten. We ondersteunen verschillende laagdrempelige sociale accommodaties waaronder Huizen van de Wijk, Buurtkamers en buurtmaaltijden.

We zorgen dat sportstimuleringsactiviteiten nog beter aansluiten bij de specifieke behoefte vanuit de gebieden. Via onder andere sportactiviteiten, -voorzieningen in de openbare ruimte en promotie van sportaanbieders zorgen we ervoor dat bewoners een passend sportaanbod kunnen vinden. Voor ouderen organiseren we laagdrempelige sportactiviteiten in de buurt, waarbij ze ook sociale contacten opdoen.

Stadsdeel Zuidoost

We spitsen de basisvoorzieningen verder toe op kwetsbare ouderen, bewoners met een licht verstandelijke beperking, bewoners met psychische kwetsbaarheid en kwetsbare vrouwen. Zodat steeds meer bewoners de weg weten te vinden naar het aanbod. We zetten sleutelfiguren in de wijk en de lokale media in om de bekendheid met en de toeleiding naar het aanbod te verbeteren. Daarvoor versterken wij hun informatiepositie en voeren het plan mantelzorg uit.

Op het gebied van sport heeft het stadsdeel een grote kweekvijver van talenten. Om dit te stimuleren zetten wij bijvoorbeeld bij het voetbal in op nadere samenwerking met Ajax. We richten een fonds op met medewerking van het bedrijfsleven om toptalenten in diverse sporten te ondersteunen. We verwelkomen wedstrijd hockey en bieden plek voor 3x3 Street basketbal (Olympische status) in de openbare ruimte en onderzoeken de mogelijkheden om honkbal voor de lange termijn plek te bieden.

We bevorderen een gezonde leefstijl door te zorgen voor een gevarieerd sportaanbod in de wijken voor jong en oud, en door gezondheidsvoorlichting te geven. Het tegengaan van eenzaamheid (sociaal isolement) heeft prioriteit.

We geven prioriteit aan de uitvoering van het sportbuurtwerk en proberen door meer directe sturing van de betrokken uitvoerders sneller in te spelen op vragen vanuit de bevolking en behoeften in de gebieden.

Tabel 3.6.6 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	10.551	142	142	142	142	142
Lasten	78.580	63.939	64.098	60.522	60.594	60.584
Saldo van baten en lasten	-68.029	-63.797	-63.956	-60.380	-60.452	-60.443
Onttrekking reserves	4.018	453	350	0	0	0
Dotatie reserves	886	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	3.132	453	350	0	0	0
Totaal	-64.897	-63.344	-63.606	-60.380	-60.453	-60.443

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Gezondheidsbevordering, Maatschappelijke dienstverlening, WMO inspraak, Woonvoorzieningen, Overlast, Sociale redzaamheid en zelfstandige huishouding, Sociale samenhang en actief burgerschap en Vrijwilligerswerk en mantelzorg.

Baten

De baten in dit programma zijn € 0,1 miljoen. De baten bestaan uit:

- De middelen die we ontvangen voor sportinitiatieven en schoolsport activiteiten. (€ 0,1 miljoen).

Lasten

De lasten in programma zijn € 64,1 miljoen. De lasten bestaan uit:

- De middelen die benodigd zijn voor buurthuiswerk (€ 14,6 miljoen);
- De activiteiten ten behoeve van een dragende samenleving voor bijvoorbeeld het versterken van de leefomgeving voor ouderen en kwetsbare doelgroepen (€ 15,9 miljoen);
- Opbouwwerk zoals het creëren van vertrouwen in de eigen capaciteiten van jonge vrouwen en het tegengaan van polarisatie. We stellen onder andere subsidies beschikbaar om buurthuizen in stand te houden en bevorderen actief burgerschap (€ 5,8 miljoen);
- Subsidies voor maatschappelijk werk en cliëntondersteuning (€ 3,4 miljoen), WMO inspraak (€ 9,8 miljoen), sociale redzaamheid in de vorm van klussenhulp en wijkrestaurants (€ 1,5 miljoen) en vrijwilligerswerk (€ 5,3 miljoen);
- Het bevorderen van sportactiviteiten voor jong en oud (€ 6 miljoen);
- Overige activiteiten in het domein welzijn, zorg en sport (€ 1,8 miljoen).

Reserves

In dit programma wordt € 0,3 miljoen onttrokken aan reserves.

- In 2018 onttrekken we voor het laatst uit de reserve Multifunctionele Centra (€ 0,3 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 blijven de lasten ongeveer gelijk In 2018. In 2019 dalen de lasten met € 3,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Minder middelen voor WMO inspraak (€ 1,1 miljoen);
- Een verlaging van de lasten voor een dragende samenleving (€ 1,1 miljoen);
- Lagere lasten voor maatschappelijk werk (€ 0,5 miljoen);
- Een verlaging van de lasten voor sociale samenhang en actief burgerschap (€ 0,8 miljoen).

3.7

Programma 7

Economie en cultuur

3.7 Economie en cultuur

Tabel 3.7.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	19.728	22.228	18.383	18.261	18.275	18.290
Lasten	220.497	255.541	232.570	210.479	209.546	208.730
Saldo van baten en lasten	-200.768	-233.313	-214.187	-192.218	-191.272	-190.440
Onttrekking reserves	10.544	13.721	13.774	1.354	1.285	443
Dotatie reserves	37.358	3.165	681	639	598	586
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-26.815	10.556	13.093	715	686	-143
Totaal	-227.583	-222.757	-201.094	-191.503	-190.585	-190.583

Amsterdam is het hart van één van de sterkste economische en culturele regio's van Europa. De economie van de stad en de regio groeit sneller dan de rest van Nederland en andere Europese steden. De stad groeit qua aantallen bewoners, bezoekers, werkgelegenheid, evenementen, tentoonstellingen en concerten.

De waarde van kunst en cultuur voor de stad is groot en daarom investeert het gemeentebestuur in de periode 2017-2020 extra in deze sector.

De Hoofdpijnen Kunst en Cultuur 2017-2020 waarin de ambities voor kunst en cultuur zijn geformuleerd, vormen het beleidskader voor de Kunstenplaninstellingen. Het college stimuleert in deze periode meer spreiding: een stad met verschillende culturele kernen en daaromheen een breed en pluriform kunst- en cultuuraanbod. Begin 2018 verschijnt de evaluatie van het basispakket Kunst- en Cultuureducatie.

De kunst- en cultuursector van Amsterdam laat een voetafdruk over de hele wereld achter, die onder andere ten goede komt aan de bevordering van internationale handel; versterking van de bereidheid van buitenlandse bedrijven om te investeren in onze economie; en verbetering van kwaliteit van leven in onze stad. Daarom stimuleert het college internationale activiteiten en samenwerkingen van de Kunstenplaninstellingen. Daarnaast is het voor de stad van belang om ruimte te bieden aan creatief talent. Met de groeiende druk op de beschikbare ruimte in Amsterdam zet het college met het herziene broedplaatsenbeleid in op

zowel het behouden van reeds bestaande woon- en werkruimte als het actief stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe ruimtes voor creatief talent.

De gemeente wil het erfgoed optimaal benutten, zowel het erfgoed in de grachtengordel als het jongere erfgoed in de voor- en naoorlogse wijken is hierbij van belang. Met de notitie 'Erfgoed in de stad, de agenda voor het erfgoed in een groeiend Amsterdam' zijn hiervoor de lijnen uitgezet.

De gemeente verwelkomt nieuwe nationale en internationale bedrijven, start-ups en snelle groeiers en (internationaal) talent. Ook investeren we in om- en bijscholing, zodat de beroepsbevolking klaar is voor het werk van morgen. Het hebben van voldoende internationaal onderwijs en een goede samenwerking tussen het onderwijs en het bedrijfsleven is hierbij essentieel. Op deze manier versterken Amsterdam en de regio hun positie als internationaal centrum van economische en culturele vernieuwing en behouden we een aantrekkelijk ondernemers- en vestigingsklimaat.

Dat Amsterdam groeit, heeft een zichtbaar effect op de drukte in stad en regio. Met het programma Stad in Balans neemt de gemeente maatregelen om de groei van het gebruik van de stad door bewoners, bezoekers en ondernemers in goede banen te leiden. Door keuzes te maken, overlast aan te pakken en waar nodig grenzen te stellen, sturen we op de kwaliteit en op het bestrijden van negatieve effecten van de groei.

Samenvatting 3.7.1 Kunst en cultuur

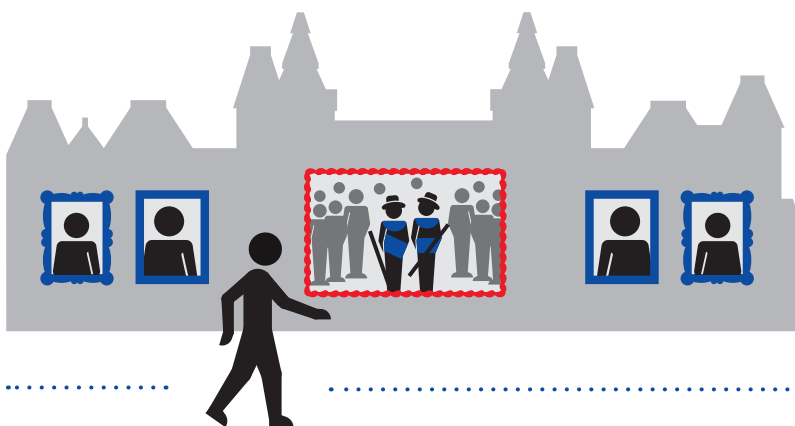
Om innovatie, dynamiek en flexibiliteit in de kunst en cultuur te bevorderen, zijn de subsidie-instrumenten verder verfijnd en aangepast aan de behoeften van de stad. Dat is nodig voor een sterke en veerkrachtige sector die tegelijkertijd in staat is om te experimenteren en te vernieuwen. Een sector die past bij een stad die voortdurend verandert. De Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2017-2020, waarin de ambities voor kunst en cultuur in de stad binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) zijn geformuleerd, vormen het beleidskader voor de Kunstenplaninstellingen. Dat zijn zowel de 21 kunst- en cultuurinstellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur

(A-Bis) als de instellingen die een subsidie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) ontvangen. De instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur, waarover de Amsterdamse Kunstraad adviseert, hebben een brede verantwoordelijkheid binnen de kunst- en cultuursector. Het college zet in de periode 2017-2020 in op de meerpolige stad: een stad met verschillende culturele kernen en daaromheen een breed en pluriform kunst- en culturaanbod. We stimuleren verbindingen en samenwerkingen tussen instellingen om de sector krachtiger en flexibeler te maken. Instellingen met een sterke positie in de stad worden gestimuleerd om niet alleen in het eigen gebouw maar ook

elders in de stad te programmeren en daarbij aan te sluiten bij wat er leeft in de wijken en gebieden. Scholen krijgen meer regie over de invulling van het aanbod cultuureducatie, zodat de samenhang tussen vraag en aanbod beter wordt. De betaalbaarheid van de buitenschoolse educatie voor alle inkomensgroepen wordt verbeterd.

Het broedplaatsenbeleid biedt creatief talent meer ruimte:

- Door doorstroming en juist gebruik in de ateliervoorraad te stimuleren wordt meer ruimte voor nieuw talent gecreëerd;
- Het college blijft nieuwe initiatieven ondersteunen en zet daar waar mogelijk in op het behouden van reeds bestaande broedplaatsen;
- De ontwikkeling van nieuwe atelierruimtes en broedplaatsen wordt verder gestimuleerd door het opnemen van broedplaats metrages in nieuwbouw tenders.

Samenvatting 3.7.2 Erfgoed

De dynamiek in de stad is ongekend. Het college wil het erfgoed optimaal benutten bij de transformatie en groei van de stad. Niet alleen de grachtengordel maar ook het jongere erfgoed in voor- en na-oorlogse wijken maakt Amsterdam tot een aantrekkelijke stad voor bewoners, ondernemers en bezoekers.

Voor de komende jaren zijn met Erfgoed voor de stad, Agenda voor het erfgoed in een groeiend Amsterdam de lijnen uitgezet waarlangs we het boven- en ondergrondse erfgoed benutten voor de groeiende en zich steeds ontwikkelende stad:

- Bestaande ruimtelijke kwaliteit waarderen en benutten bij transformatie en gebiedsontwikkeling;
- Erfgoed gebruiken om de identiteit van de stad en haar bewoners te versterken, onder

meer met educatieve projecten, de Open Monumentendag en de presentatie van archeologische vondsten in metrostation Rokin;

- In stand houden en waarderen van het huidige en toekomstige erfgoed;
- Profiteren van erfgoed als verbindende factor binnen de Metropool Regio Amsterdam en dit in samenwerking met de provincie en andere partners uitwerken.

Samenvatting 3.7.3 Economie

Economische activiteit concentreert zich steeds meer in (stedelijke) regio's waar vernieuwing en innovatie plaatsvinden. Dit maakt de MRA een van de sterkste economische regio's van Europa. Amsterdam kent een prettig woon- en werkklimaat dat aantrekkelijk is voor nieuwe bedrijvigheid, ondernemende mensen en buitenlandse bedrijven, echter de oververhitting van de Amsterdamse woningmarkt is een belangrijke keerzijde van deze medaille. De banengroei in Amsterdam ligt procentueel aanmerkelijk hoger dan in de rest van Nederland. Deze banen worden ingevuld door inwoners van Amsterdam, maar ook door forenzen. De goede economische ontwikkeling van Amsterdam komt daarmee ten goede aan mensen in heel Nederland. De werkloosheid in Amsterdam daalt, maar blijvende inzet is nodig om iedereen ook in de toekomst te laten deelnemen aan het economisch succes. Er speelt nog een aantal internationaal- economische onzekerheden, zoals de Brexit. Onze ambitie is om bij de top 5 van de economische regio's van Europa te blijven horen. De gemeente zet zich in om de economische groei duurzaam te bestendigen. Daarbij ligt de nadruk op enerzijds het blijven versterken van het ondernemers- en vestigingsklimaat en het stimuleren van de groei en ontwikkeling van de kenniseconomie en anderzijds op het in goede banen leiden van de toenemende drukte in de stad door bewoners, bezoekers en ondernemers. De gemeente voert daarom in 2018 onder andere de volgende acties uit:

Versterken van de structuur van de economie

De gemeente faciliteert en stimuleert de groei en ontwikkeling van de Amsterdamse kenniseconomie, onder andere door ondersteuning van Amsterdam Economic Board (AEB), Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions (AMS), het valorisatieprogramma van de Amsterdamse kennis- en onderzoeksinstituten IXAnext en het intensiveren van de samenwerking en profilering van de Amsterdamse kennisparken, zoals Amsterdam Science Park, VU Kenniskwartier & AMC Medical Business Park.

Met programma's als StartupAmsterdam en Amsterdam Impact investeren we in nieuwe innovatieve en sociale ondernemingen. Met het actieprogramma deeleconomie stimuleren we daar waar het de inwoners en de stad ten goede komt en grijpen we in als negatieve gevolgen (dreigen te) ontstaan.

Om iedereen zo goed mogelijk te laten profiteren van de aantrekkende economische groei, gaat Amsterdam samen met de MRA de aansluiting van opleidingen op de arbeidsmarkt verbeteren, vooral op MBO-niveau via opleidingshuizen. Ook bevorderen we Leven Lang Ontwikkelen en intersectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt. Statushouders begeleiden we sneller naar werk en opleiding met de Amsterdamse Aanpak Statushouders. Tot slot investeert de gemeente in de Digital Society School van de Hogeschool van Amsterdam. Het project biedt een vernieuwend en vooruitstrevend onderwijsmodel om de digitale professionals van de toekomst de juiste vaardigheden optimaal aan te leren. Dit vernieuwende onderwijsmodel bestaat uit flexibele programma's met een modulaire opbouw en eenvoudige in- en uitstroombmogelijkheden.

Behouden van een goed ondernemers- en vestigingsklimaat

Het ondernemersklimaat wordt onder andere versterkt door het uitvoeren van het Amsterdams Ondernemers Programma (AOP). Het college geeft verdere uitwerking aan de economische component van Koers 2025 door met de bouwstenen uit 'Ruimte voor de Economie van Morgen' kansen te bieden voor nieuw en divers ondernemerschap. Ook in de nieuwe delen van de stad. Amsterdam voert de coördinatie bij de transitie van de haven naar een meer toekomstbestendige (circulaire) economische basis, zoals beschreven van het strategisch plan van het Havenbedrijf Amsterdam N.V.

De gemeente trekt buitenlandse bedrijven aan via amsterdam inbusiness (AIB) en stimuleert internationalisering van het midden- en kleinbedrijf (MKB) door Amsterdam Trade. Dit zorgt voor meer werkgelegenheid en versterkt de economische positie van Amsterdam en de MRA. Amsterdam scoort goed op internationale ranglijsten als het gaat om vestigingsklimaat. Om dit ook in 2018 te behouden, wil Amsterdam samen met de regio het vestigingsklimaat en de randvoorwaarden voor het aantrekken van internationaal talent verbeteren, door Open Amsterdam, Strategy for International Talent uit te voeren.

Groei van de stad in goede banen leiden

De groei van de stad vereist maatregelen om ook de keerzijde van dit succes aan te pakken. Hiervoor is het programma Stad in Balans uitgewerkt. Door scherpe keuzes te maken, overlast aan te pakken en waar nodig grenzen te stellen, stuurt Amsterdam op de kwaliteit en op het bestrijden van negatieve effecten van de groei van de economie en op de spreiding van bezoekers over de MRA.

Het toenemende aantal bezoekers heeft ook zijn uitwerking op het winkelaanbod in met name het centrum van Amsterdam. Om de diversiteit van winkels en voorzieningen te behouden, voert de gemeente het (in 2017 vastgestelde) detailhandelsbeleid uit. Een speciaal aangenomen

retailloods gaat zich bezighouden met het bevorderen van de diversiteit aan winkels. Het uitgangspunt dat er in een groot deel (groot centrumgebied) van de stad geen nieuwe hotels meer bij mogen komen, draagt ook in 2018 bij aan het krijgen van meer grip op de groei.

Om de positieve beleving van de stad te bevorderen bij bewoners en bezoekers, positioneert de stad zich als een leefbare, creatieve, innovatieve en dynamische hoofdstad, waarbij evenementen een duurzame verbinding leggen met de stad en haar bewoners, ondernemers en instellingen. Dit draagt bij aan de leefbaarheid en zo goed mogelijk rekening houden met de woonomgeving.

Samenvatting 3.7.4 Stadsdelen/gebieden

In 2018 gaan de gebieden verder met het versterken van de economie op buurtniveau en zijn zij het aanspreekpunt voor ondernemers. Ruimte voor ondernemerschap en (buurt) initiatief wordt bijvoorbeeld vergroot door de freezones waar de gemeente in samenspraak met bewoners en ondernemers zorgt voor een veilige ontwikkelomgeving voor gebieden met minder regels voor winkels en horeca. Samen met ondernemers, politie en brandweer werkt de gemeente aan schoon, heel en veilige winkelgebieden, horecapleinen en bedrijventerreinen. Een deel van de Amsterdamse markten, voornamelijk buiten het centrum, is niet aantrekkelijk genoeg voor het publiek en heeft een lage bezettingsgraad. Deze markten worden verder ontwikkeld tot volle en aantrekkelijke markten.

Stadsdeelorganisaties maken zich sterk voor gebiedsgebonden cultuuractiviteiten en kunst in de openbare ruimte. Zij intensiveren de afstemming met het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK).

3.7.1 Kunst en cultuur

Kunst- en cultuurbeleid opstellen en culturele instellingen, cultuureducatie, Amsterdams Fonds voor de Kunst, bibliotheken en lokale omroep ondersteunen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- In het kader van het Kunstenplan 2017-2020 is door de gemeente aan de 21 instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (A-Bis) en door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) aan 133 kunst- en cultuurinstellingen een vierjarige subsidie verleend. Daarnaast heeft het AFK in het kader van het Kunstenplan 2017-2020 een tweejarige subsidie verleend aan dertien instellingen.
- Uitbreiding van subsidiemogelijkheden binnen het Kunstenplan en een toename van het budget moeten leiden tot meer ruimte voor nieuw talent, vernieuwing en experiment.
- Als onderdeel van de A-Bis hebben de vier cultuurhuizen, Tolhuistuin, Bijlmer Parktheater, de Meervaart en Podium Mozaïek, een bijzondere positie gekregen als basis voor de vorming van nieuwe, aantrekkelijke, grootstedelijke cultuurclusters die onder andere moeten bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving.
- In het stedelijke kunst- en cultuurbeleid haken we aan bij het gebiedsgericht werken. Aan de 'meerpolige stad' geven we invulling in onderlinge afstemming met de stadsdelen en in nauwe samenhang met Koers 2025 – Ruimte voor de stad en Stad in Balans. Samen met kunst- en cultuurinstellingen onderzoekt de gemeente hoe spreiding van kunst en cultuur in de stad en de ruimtelijke ontwikkeling van de stad elkaar verder kunnen versterken en welke concrete acties daarvoor nodig zijn.
- In het kader van Koers 2025 - Ruimte voor de Stad onderzoekt het college locaties voor minimaal één nieuwe grootstedelijke culturele voorziening. Concreet onderzoek vindt plaats op de Zuidas, rond de Sloterpas en in Zuidoost (Getz-kavel). Het Amsterdam Museum en het stadsdeel Nieuw-West hebben de gezamenlijke intentie om een nieuwe vestiging van het museum aan de Sloterpas te realiseren en zij onderzoeken hoe dit vorm kan krijgen.
- Ook op andere manieren wordt gekeken waar kansen liggen voor kunst en cultuur om mee te bewegen met de groeiende en verdichtende stad, en onder welke voorwaarden deze kansen kunnen leiden tot concrete projecten (kansenkaart).
- Met de centrale vestiging en het netwerk van 22 vestigingen verspreid over de stad biedt de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) elke Amsterdammer toegang tot betrouwbare informatie, een plek voor permanente ontwikkeling, kennismaking met kunst en cultuur, ontmoeting en debat. De OBA gaat de verbindingen met scholen, culturele instellingen en welzijnsinstellingen in de wijken verder intensiveren. Daarnaast kijkt de OBA naar het vestigingsbeleid in relatie tot de nieuwe ontwikkelgebieden.
- De samenwerking tussen Publieke Omroep Amsterdam en AT5 wordt geïntensiveerd. De uitwerking van de wijziging van de Mediawet met het oog op de Regionale Publieke Omroep is tot op heden nog niet bekend.
- Er is grote behoefte aan woon- en werkruimte voor (pas afgestudeerde) creatieven. Betaalbare ateliers zijn schaars en doorstroming in de bestaande ateliervoorraad is laag. Op basis van het herzien broedplaatsenbeleid worden nieuwe betaalbare ateliers gerealiseerd waar iedere kunstenaar maximaal 10 jaar kan huren. Binnen het programma Stedelijke Ontwikkeling is hier vanuit het coalitieakkoord 1 miljoen per jaar voor beschikbaar, daarnaast worden ISV-middelen ingezet.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C D

Amsterdam heeft een kwalitatief hoogwaardig en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en bezoekers.

- Ondersteunen en faciliteren van kunst- en cultuurinstellingen in alle disciplines, voor alle doelgroepen verspreid over de stad. Ook het nationale en internationale perspectief spelen hierbij een rol. Centraal instrument is het Kunstenplan;
- Het AFK wordt verbreed naar een grootstedelijk fonds dat zich richt op de hele sector, van amateurkunst tot kunstenaars en instellingen die meedraaien in de (internationale) top.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Totaal aantal bezoeken in Amsterdam aan culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2013-2016.	8.896.717 (2013)	9.302.336	9.212.391	9.643.138	10.427.609	10.028.255	n.t.b.

Doel 2

Bevorderen van internationalisering in de Amsterdamse kunst- en cultuursector.

- Stimuleren van meer Engelstalig/ internationaal aanbod en meer internationale uitwisseling, samenwerking en verbinding (zowel artistiek als zakelijk) via het Kunstenplan;
- Betrekken van en breder aanbod van Amsterdamse kunst- en cultuur bij het internationale beleid van de gemeente.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1	Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het kunstenplan in het buitenland.	1.987 (2015)	1.657	1.780	1.879	2.104	2.214	n.t.b.

Doel 3

Activiteiten

E

Alle Amsterdamse kinderen maken via cultuureducatie kennis met kunst en cultuur.

- Kinderen maken kennis met kunst en cultuur binnen schooltijd via het Basispakket Kunst- en Cultuureducatie. Het Basispakket wordt verbreed naar andere disciplines (naast muziek);
- Kinderen en jongeren kunnen hun talenten ontwikkelen in niet-school gebonden activiteiten voor cultuureducatie;
- In het kader van het Aanvalsplan Armoede stimuleren we deelname aan niet-school gebonden activiteiten voor cultuureducatie voor kinderen uit minimagezinnen.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1	Percentage leerlingen van 4-12 jaar dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie krijgt.	50% (2013)	64%	70%	80%	80%	80%	n.t.b.
3.2	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar 12-18 jaar.	27.000 3.000 (2015)	31.259 5.965	44.477 30.519	45.704 31.618	43.123 31.606	48.036 34.458	n.t.b.
3.3	Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds.	700 (2014)	1.704	2.000	2.500	2.750	3.000	n.t.b.

Doel 4

Amsterdam heeft een netwerk van bibliotheekvestigingen dat toegankelijk is voor alle Amsterdammers.

- De OBA biedt toegang tot betrouwbare informatie en heeft een belangrijke functie voor digitale geletterdheid, cultuurparticipatie en life long learning;
- Het beleidsplan van de Openbare Bibliotheek Amsterdam heeft betrekking op de periode 2015-2018. In 2018 wordt het nieuwe beleidsplan opgesteld.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Aantal leden bibliotheken.	164.616 (2012)	167.533	190.000	190.000	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Doel 5

Lokale publieke media hebben een groot bereik en een aanbod dat een afspiegeling van de stad is.

Publieke Omroep Amsterdam (POA) is houder van de lokale zendmachtiging en daarmee verantwoordelijk voor het publiek media-aanbod op radio, televisie en online. In opdracht van POA produceert ATV B.V. de Amsterdamse lokale nieuwsvoorziening op de zender AT5.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
5.1 Aantal kijkers AT5 gemiddeld per maand.	350.000 (2015)	n.v.t.	350.000	350.000	350.000	350.000	350.000
5.2 Aantal unieke bezoekers AT5.nl en AT5-app gemiddeld per maand.	1,8 mln. (2016)	n.v.t.	1,8 mln.	1,8 mln.	1,8 mln.	1,8 mln.	1,8 mln.
5.3 Page views gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	20 mln.	n.v.t.	20 mln.	22,5 mln.	27,5 mln.	30 mln.	30 mln.
5.4 Videoviews gemiddeld per maand (AT5.nl en AT5-app).	0,8 mln.	n.v.t.	0,8 mln.	1,1 mln.	1,4 mln.	1,6 mln.	1,6 mln.
5.5 Aantal programmamakers dat gebruik maakt van Open Acces kanalen van de Publieke Omroep.	150 (2015)	n.v.t.	160	170	185	200	200

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

 Doelen **1**

Stimuleren verduurzaming meerjaren onderhoud cultureel vastgoed.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Totaal aantal toekenningen in de periode 2017 – 2020 vanuit regeling verduurzaming meerjaren onderhoud (25 toekenningen in een periode van 4 jaar tijd).	0 (2016)	n.v.t.	10	15	20	25	n.v.t.

Activiteit B

 Doelen **1**

Meer ruimte voor nieuw talent door doorstroming in de ateliervoorraad te stimuleren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal voordrachten voor atelierruimtes door de CAWA.	211 (2015)	338	230	240	250	260	n.t.b.

Activiteit CDoelen **1****Culturele instellingen ondersteunen bij het vergroten van hun ondernemerschap.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Gemiddeld eigen inkomsten percentage Kunstenplaninstellingen.	53% (2015)	54%	47%	48%	48%	49%	n.t.b.

Activiteit DDoelen **1****Stimuleren actieve cultuurparticipatie door ouderen in het kader van Amsterdam Oudervriendelijke Stad.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal programma's ontwikkeld door culturele instellingen specifiek voor ouderen.	7 (2016)	n.v.t.	7	8	9	10	n.t.b.

Activiteit EDoelen **3****Gratis vervoer aan kinderen om hen op locatie te laten kennismaken met kunst en cultuur.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Het aantal vervoerde leerlingen per bus of boot naar culturele instellingen.	44.000 (2015)	56.512	48.000	49.000	49.000	50.000	n.t.b.

Activiteit FDoelen **4****Subsidie verstrekken aan alle vestigingen van Openbare Bibliotheek Amsterdam en toezien op prestatieafspraken.**

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
F.1 Aantal gesubsidieerde bibliotheekvestigingen.	23	23	23	23	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Toezicht houden op de bestedingen van culturele instellingen voor het onderhoud van hun gebouwen.
- Begin 2018 wordt de evaluatie van het Basispakket Kunst en Cultuur afgerond. De opdracht hiertoe wordt geformuleerd in nauwe samenwerking met Onderwijs.
- In het kader van het Aanvalsplan Armoede 2014-2018 ontvangen verschillende kunst- en cultuurinstellingen een subsidie om na- en buitenschools aanbod te ontwikkelen waarbij minimaal 50% van de deelnemers uit gezinnen komt met een inkomen van maximaal 120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum). De instellingen werken nauw samen met het Jongerencultuurfonds Amsterdam, dat de lesgelden vergoedt.
- Het college stimuleert de ontwikkeling van cultuuraanbod voor ouderen en ondersteunt nieuwe projecten waarbij de verbinding tussen kunst, zorg en gezondheid centraal staat.
- Om het Amsterdam Museum toegankelijker te maken en om de collectie beter tot zijn recht te laten komen, zijn aanpassingen en een verbouwing nodig. In 2018 wordt het ontwerp gemaakt en zal het definitief besluit over de investering in het Amsterdam Museum aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

- Amsterdamse talenten, kunstenaars, creatieve professionals en kunst- en cultuurstellingen bewegen zich over de hele wereld, bereiken een mondiaal publiek en verbinden zich met de internationale top. Dit blijkt onder andere uit de nieuwe uitgave 'Amsterdam Global Cultural Footprint 2015' (zie <https://www.amsterdam.nl/kunst-cultuur/kunstencultuurbeleid/kunstenplan/internationalisering/>). De sector is actief op alle continenten, waarbij een nadruk ligt op Europa, Noord-Amerika en Azië. Londen, New York, Parijs en Berlijn blijven populaire steden voor Amsterdamse makers en culturele instellingen.
Het college stimuleert een bredere aansluiting van de kunst- en cultuursector van Amsterdam op zijn internationale bestuurlijke reisagenda. Met inzet vanuit onder meer Economie wordt gewerkt aan een uitvoeringsagenda met diverse inkomende en uitgaande missies en werkbezoeken. Hierbij wordt ook actief samengewerkt met externe partners zoals het rijk, de cultuurfondsen en overige bestuurlijke stakeholders.
- In samenwerking met Amsterdam Marketing en de MRA-Partners en met inzet vanuit onder meer Economie, zal een uitbreiding van de MRA Cultuurmarketing Innovatie worden gerealiseerd (Engelstalig en aanbod erfgoed en musea) om de inwoners en bezoekers van Amsterdam en de MRA nog beter te gidsen in het cultuuraanbod van de stad en de regio.
- De gemeente investeert in het programma 'Amsterdam 021, maak je toekomst', een samenwerkingsproject van de OBA, Waag Society / Fablab Amsterdam, Pakhuis de Zwijger en de Hogeschool van Amsterdam. In zogenaamde Maakplaatsen worden kinderen en jongeren digitale vaardigheden bijgebracht.
- Gegeven de populariteit van de stad en de daarmee gepaard gaande schaarste van leegstaand vastgoed, zal de gemeente voorstellen doen om broedplaatsen tot onderdeel van nieuwbouwprogramma's te maken. Daarnaast zal monitoring, ondersteuning en versterking van bestaande broedplaatsorganisaties worden voortgezet.
- Tot slot zal de succesvolle 3Package Deal in samenwerking met het AFK en Amsterdamse kunstinstellingen worden voortgezet. Hierbij wordt toptalent gestimuleerd en gefaciliteerd met betaalbare woon- en werkruimte, budget en een netwerk.
- Kunst en Cultuur zal in overleg met de stadsdelen in 2018 achterstallig onderhoud aan kunstwerken in de openbare ruimte aanpakken (inclusief eventuele herplaatsing van kunstwerken). Verder zullen opdrachten beeldende kunst in ontwikkelgebieden worden gestimuleerd, evenals manifestaties die bijdragen aan de spreiding van kunst en cultuur over de stad en de regio en die gericht zijn op een breed publiek.

Tabel 3.7.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	649	400	400	400	400	400
Lasten	145.440	157.960	160.771	158.205	158.080	157.251
Saldo van baten en lasten	-144.792	-157.560	-160.371	-157.805	-157.680	-156.851
Onttrekking reserves	835	4.495	1.423	911	842	0
Dotatie reserves	673	2.579	94	53	12	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	162	1.916	1.329	858	829	0
Totaal	-144.630	-155.644	-159.042	-156.947	-156.851	-156.851

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Bibliotheek, Kunstenplan, Lokale media en Overige cultuur.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,4 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De vergoedingen voor het gebruik van de collectie Amsterdam door het Amsterdam Museum en het Stedelijk Museum (€ 0,4 miljoen). Hier staat voor eenzelfde bedrag aan lasten tegenover voor het beheer van de collectie.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 160,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor het Kunstenplan 2017-2020 (€ 128,2 miljoen). Dit bestaat uit de volgende onderdelen: In de Hoofdlijnennota Kunstenplan de volgende verdeling gemaakt A-Bis instellingen € 63,6 miljoen, vaste subsidies A-Bis-instellingen € 17,2 miljoen, cluster cultuureducatie € 8,7 miljoen en stelposten Kunstenplan 2017-2020 € 0,3 miljoen. In totaal ontvangt het Amsterdams Fonds voor de Kunsten in 2018 € 34,8 miljoen. Dit bedrag bestaat uit € 7,7 miljoen projectsubsidies, € 25 miljoen voor de regelingen vierjarige en tweejarige subsidies en de regeling projectsubsidies innovatie en € 2,1 miljoen voor beheerslasten van het fonds. Daarnaast is er € 1,4 miljoen beschikbaar in het kader van het Aanvalsplan Armoede, € 0,1 miljoen voor de Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans (gedekt uit de reserve Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans), € 0,7 miljoen voor Optimaliseren cultureel vastgoed (gedekt uit de reserve Optimaliseren cultureel vastgoed) en € 0,4 miljoen voor beheer van de collectie van het Amsterdam Museum en het Stedelijk Museum (gedekt door baten). Tot slot zijn er overige kosten van € 1 miljoen;
- De totale lasten voor de Openbare Bibliotheek Amsterdam (€ 26,2 miljoen);
- De lasten voor Lokale Media (€ 3,8 miljoen);
- Lasten voor overige cultuur waaronder de subsidie Stichting Centrum Beeldende Kunst Zuidoost (€ 0,8 miljoen);
- Het uitvoeren van noodzakelijk onderhoud en het oplossen van knelpunten ten aanzien van kunst in de openbare ruimte (€ 1,8 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 1,4 miljoen onttrokken en € 0,1 miljoen gedoteerd aan de vier reserves binnen programmaonderdeel Kunst en cultuur:

- Reserve Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans. Aan de reserve wordt in 2018 € 0,1 miljoen onttrokken ter dekking van de subsidies voor de stimuleringsregeling Eigentijdse Dans conform het raadsbesluit van 13 maart 2014;
- Egalisatiereserve Kunstenplan. Conform het op 9 november 2016 genomen besluit over het Kunstenplan 2017-2020 worden alle middelen die vrijvallen tijdens de Kunstenplanperiode toegevoegd aan de reserve en opnieuw besteed. Er zijn geen dotaties of onttrekkingen begroot;
- Reserve Cultureel Beleggen. De dotatie bestaat uit het rentevoordeel dat op basis van het raadsbesluit beleidskader cultureel beleggen van 21 juni 2006 wordt toegevoegd, en bedraagt voor 2018 € 0,1 miljoen. Conform het Kunstenplan 2017-2020 wordt € 0,6 miljoen onttrokken ter dekking van cultuureducatie;
- Reserve Optimaliseren cultureel vastgoed. Deze reserve is het gevolg van het samenvoegen van de reserves Investeren en Onderhoud cultureel vastgoed en Egalisatie huisvestingslasten Cultuurpanden conform het raadsbesluit 'Inzet reserve Optimaliseren cultureel vastgoed' van 5 april 2017 nummer 246. De reserve is bestemd voor het ondervangen van calamiteiten, het in goede staat en functioneel houden van cultureel vastgoed en het verduurzamen van regulier meerjarenonderhoud. Voor 2018 wordt er onttrokken € 0,6 miljoen ter dekking voor calamiteiten/knelpunten aan het cultureel vastgoed en voor het ontwerptraject Amsterdam Museum.

Ontwikkelingen

Baten

De baten zijn ten opzichte van vorig jaar niet gewijzigd.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 2,8 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten ten opzichte van 2018 met € 2,6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 in verband met de nominale aanpassing van de subsidies (€ 1,9 miljoen);

- Hogere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 in verband met de verzelfstandiging van Stichting Centrum Beeldende Kunst Zuidoost (€ 0,6 miljoen). Vanaf 2018 tot aan het nieuwe Kunstenplan ontvangt Stichting Centrum Beeldende Kunst Zuidoost een begrotingssubsidie vanuit het programmaonderdeel Kunst en Cultuur, in plaats van vanuit het programmaonderdeel gebiedsgericht werken. Gemeentebreed is de wijziging budgettair neutraal;
- Hogere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 vanwege een incidentele prioriteit voor kunst in openbare ruimte zodat knelpunten kunnen worden opgelost en noodzakelijk onderhoud kan worden gepleegd (€ 1,8 miljoen);
- Lagere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 door een verrekening van de subsidie aan Carré met de lening aan Carré, zoals bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten (€ 0,5 miljoen);
- Lagere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 door de bezuiniging ten gevolge van de bestuursopdracht subsidies (€ 0,5 miljoen). Dit betekent een verlaging van de subsidie aan de Openbare Bibliotheek Amsterdam met € 0,5 miljoen;
- Lagere lasten in 2018 ten opzichte van 2017 voor 'Optimaliseren cultureel vastgoed' (€ 0,7 miljoen), doordat incidentele uitgaven zoals de subsidie voor behoud van de Cromhouthuizen wegvallen;
- Lagere lasten in 2019 ten opzichte van 2018 door lagere afschrijvingslasten voor investeringen met betrekking tot het Kunstenplan (€ 0,3 miljoen);
- Lagere lasten in 2019 ten opzichte van 2018 voor 'Optimaliseren cultureel vastgoed' (€ 0,5 miljoen), doordat incidentele uitgaven voor het ontwerptraject Amsterdam Museum wegvallen;
- Lagere lasten in 2019 ten opzichte van 2018, omdat de incidentele prioriteit voor kunst in de openbare ruimte vervalst (€ 1,8 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 3,1 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 2,5 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 0,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve Optimaliseren cultureel vastgoed (€ 0,7 miljoen in 2018 en € 0,5 miljoen in 2019) in verband met de hierboven genoemde lastenverlagingen voor 'Optimaliseren cultureel vastgoed';
- Zowel een lagere dotatie als een lagere onttrekking (€ 2,4 miljoen), door het toevoegen van de reserves Investeren en Onderhoud cultureel vastgoed en Egalisatie huisvestingslasten cultuurpanden aan de nieuwe reserve Optimaliseren cultureel vastgoed in 2017. De reserves Investeren en Onderhoud cultureel vastgoed en Egalisatie huisvestingslasten cultuurpanden vielen daardoor in 2017 vrij voor € 2,4 miljoen, dit werd eenmalig gedoteerd aan reserve Optimaliseren cultureel vastgoed.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Voor de realisatie van de doelen en de activiteiten van het Kunstenplan is de gemeente afhankelijk van de uitvoering door Kunst- en cultuurinstellingen. Als de plannen van kunst- en cultuurinstellingen onvoldoende worden gerealiseerd door bijvoorbeeld grote financiële tegenvallers of juridische geschillen, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.	De gemeente voert minimaal eens per jaar monitorgesprekken met instellingen in de A-Bis over hun inhoudelijke en financiële prestaties. Het AFK voert deze gesprekken met de overige instellingen in het Kunstenplan.
De uitvoering van het Kunstenplan valt vanaf 2017 gedeeltelijk onder verantwoordelijkheid van het AFK. Als de uitvoering bij het AFK (gedeeltelijk) niet wordt gerealiseerd door bijvoorbeeld financiële tegenvallers of problemen in de organisatie, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.	De gemeente is een samenwerkingsovereenkomst met het AFK aangegaan waarin de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het Kunstenplan en de wederzijdse verplichtingen zijn vastgelegd. Door een intensieve overlegstructuur op zowel ambtelijk als bestuurlijk niveau en de jaarlijkse verantwoording van het AFK wordt de uitvoering gemonitord.

Beleidskaders

- Hoofdlijnen Kunst en Cultuur 2017-2020: inhoudelijke ambities, aanwijzing instellingen in de A-Bis en beleidskader AFK.
- Kunstenplan 2017-2020: nadere uitwerking van beleidsdoelstellingen op het gebied van cultuureducatie.
- Convenant Basispakket Kunst- en Cultuureducatie: inrichting van voorzieningen voor scholen op het gebied van cultuureducatie.
- Herzien Amsterdams Atelier- en Broedplaatsenbeleid 2015-2018: het beleid, het doel en de (subsidie)middelen van Bureau Broedplaatsen voor de periode 2015-2018.

Subsidies van betekenis

1. Kunstenplan 2017-2020 (inclusief vaste subsidies)	€ 114.493.789
2. Openbare Bibliotheek Amsterdam	€ 26.002.631
3. Publieke Omroep Amsterdam	€ 3.728.489

Toelichting

1. Voor het Kunstenplan 2017-2020 bedraagt het totaal aan subsidies aan de A-Bis instellingen € 80,7 miljoen, waarvan € 17,1 vaste subsidies voor huur en kunstaankopen, en door het AFK zal voor € 24,9 miljoen verleend worden voor de vierjarige regeling, de tweejarige regeling en het innovatiebudget. Daarnaast bedraagt het cluster cultuureducatie € 8,7 miljoen.
2. De gemeente verstrekt aan de Openbare Bibliotheek Amsterdam een subsidie van € 26 miljoen voor de hoofdvestiging en de 23 overige vestigingen. In 2018 wordt € 0,5 miljoen bezuinigd op de Openbare Bibliotheek Amsterdam.
3. Aan Publieke Omroep Amsterdam wordt jaarlijks € 3,7 miljoen subsidie verstrekt.
4. De overige subsidies van Kunst en cultuur bedragen € 10,4 miljoen. Hieronder vallen onder andere de projectsubsidies van het AFK € 7,6 miljoen en € 1,4 miljoen in het kader van de uitvoering van het Aanvalsplan Armoede.

3.7.2 Erfgoed

Het gebouwde, archeologische en landschappelijke erfgoed duurzaam behouden, versterken en (her)gebruiken.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De bouwproductie en de vele toeristen zorgen voor een grote behoefte aan advies, kennis en informatie over het Amsterdamse erfgoed.
- De maatschappelijke en economische waardering voor het erfgoed is groot daarom neemt de vraag naar begeleiding van restauratie en transformatie toe.
- Het erfgoed buiten de ring krijgt meer erkenning en een rol in economische en ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom wordt dit op waarde geschat en betrokken in de planvorming;
- Naoorlogse monumentale wandkunst krijgt extra aandacht. De gevolgen van nieuwe landelijke wetgeving voor historisch varend erfgoed brengen we in beeld.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

Amsterdams erfgoed heeft en behoudt een hoge cultuur-historische waarde.

Met onderzoeken en adviezen dragen we bij aan het ontwikkelen en behouden van de (cultuurhistorische) waarde van het erfgoed. Met publicaties en educatieve projecten versterken we het draagvlak voor het erfgoed.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Aantal onderzoeken, adviezen, publicaties, educatieve projecten en evenementen.	1.530 (2014)	1.530	1.530	1.530	1.530	1.530	

Doel 2

Activiteiten

A B C D E

Organisaties in de ruimtelijke sector kennen en benutten Amsterdams erfgoed.

We leveren kennis die nodig is voor het omgaan met en de transformatie van boven- en ondergronds erfgoed. Dit doen we door adviezen uit te brengen, vooroverleggen te voeren in het kader van de vergunningverlening en door planbegeleiding. Door veranderde werkwijze zal het aantal onderzoeken stijgen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening monumenten.	1.200 (2014)	1.571	1.200	1.450	1.450	1.450	1.450
2.2 Aantal adviezen en vooroverleggen voor de vergunningverlening archeologie.	140 (2014)	239	140	140	140	140	140

Doel 3

Activiteiten

A B C E

Burgers kennen en beleven het Amsterdamse erfgoed en het erfgoed wordt veelzijdig benut.

Open Monumentendag is het grootste, gratis toegankelijke, culturele evenement in Amsterdam. Jonge bezoekers vormen een bijzondere doelgroep. Erfgoed buiten het centrum heeft bijzondere aandacht. Met educatieve projecten, stages en evenementen wordt bijgedragen aan spreiding van kennis van en waardering voor erfgoed. Doordat het voorlichtingsbudget is komen te vervallen, daalt het aantal activiteiten na 2017.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal bezoekers Open Monumentendag.	35.000 (2012)	41.000	35.000	35.000	35.000	35.000	35.000
3.2 Aantal publicaties, educatieve projecten, stages en evenementen.	80 (2014)	80	60	60	60	60	60

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

N.V. Stadsherstel Amsterdam

Stadsherstel draagt bij aan de zorg voor monumenten en beeldbepalende panden in Amsterdam door ze zorgvuldig te restaureren, een passende bestemming te geven en ze te verhuren.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** 2 3

Informatie over archeologische vindplaatsen, monumenten en waardestellingen ervan online beschikbaar stellen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal nieuwe digitale kaartlagen met cultuurhistorische informatie.	2 (2014)	9	7	5	5	5	5

Activiteit B

Doelen **1** 2 3

Onderzoek doen naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal onderzoeken naar de cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden.	100 (2014)	431	350	300	300	300	300

Activiteit C

Doelen **1** 2 3

Archeologisch onderzoek verrichten, de collectie beheren, toegankelijk maken en presenteren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal archeologische onderzoeken.	10 (2014)	24	10	10	10	10	10

Activiteit D

Doelen 2

Advies geven bij vergunningverlening en bestemmingsplannen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal adviezen voor wettelijke procedures.	1.340 (2013)	1.811	1.340	1.590	1.590	1.590	1.590

Activiteit E

Doelen 3

Educatie organiseren en kennis ten dienste stellen van de stad, onder andere via de Open Monumentendagen en het Werelderfgoed Podium Amsterdam.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal evenementen, lezingen, publicaties en stages.	80 (2014)	80	60	60	60	60	60

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Het Werelderfgoed Podium verder ontwikkelen tot breed bekend kenniscentrum over Amsterdam als werelderfgoed en benutten als een startpunt voor bezoekers aan de grachtengordel.
- In samenwerking met andere partijen in de stad (Stadsarchief, Arcam, Amsterdam Museum), kennis leveren voor de ontwikkeling van erfgoededucatie voor het basis- en voortgezet onderwijs en voor binnen- en buitengemeentelijke organisaties.
- Realiseren van de presentatie van archeologische vondsten met het kunstwerk in het metrostation Rokin, inclusief het bijbehorende boek, documentaire en digitale informatie.

Tabel 3.7.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	394	244	244	244	244	244
Lasten	5.338	3.336	3.615	2.985	2.984	2.984
Saldo van baten en lasten	-4.944	-3.092	-3.370	-2.741	-2.740	-2.740
Onttrekking reserves	23	353	196	17	17	17
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	23	353	196	17	17	17
Totaal	-4.922	-2.739	-3.174	-2.724	-2.723	-2.723

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Bureau Werelderfgoed en Instandhouding monumenten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Inkomsten uit het geven van lezingen, verzorgen van educatie, het doen van onderzoek en het geven van adviezen op het terrein van zowel monumenten als archeologie.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 3,6 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De lasten voor Bureau werelderfgoed (€ 0,3 miljoen);
- De lasten voor Instandhouding monumenten € 3,3 miljoen.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 0,2 miljoen onttrokken aan reserves:

- Aan de reserve Kunstvorming Metrostation Rokin wordt in 2018 € 0,2 miljoen onttrokken als dekking voor uitgaven in het kader van het kunstobject dat zal worden geplaatst in het metrostation Rokin van de Noord/Zuidlijn;
- Een zeer geringe onttrekking is begroot aan Het Amsterdams Restauratiefonds voor de uitvoeringskosten van het Nationaal Restauratiefonds die de administratie van het Amsterdams Restauratiefonds voert.

Ontwikkelingen

Baten

De baten zijn ten opzichte van vorig jaar niet gewijzigd.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,3 miljoen in 2018. In 2019 en verder dalen de lasten met € 0,6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Aan de Begroting 2018 is bij de Voorjaarsnota 2017 via een motie incidenteel € 0,4 miljoen toegevoegd voor initiatiefvoorstellen inzake historische winkelpuien en wandkunst en voor subsidieregelingen inzake onderzoek naar en behoud van monumenten. De resterende structurele uitgaven op dit product dalen in 2018 als gevolg van de eveneens afgenomen onttrekking uit de reserve.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 0,2 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt doordat:

- De Noord/Zuidlijn in de afrondende fase terecht komt, nu gewerkt wordt aan het ontwikkelen van de kunstvorming in het metrostation. Aan deze reserve wordt in 2018 het nog te verwachten resterende saldo van € 0,2 miljoen onttrokken. De verwachting is dat ultimo 2018 deze reserve kan worden afgesloten.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Gebrek aan kennis en beleving van monumenten weerhoudt de bewoners en ondernemers ervan het erfgoed te waarderen waardoor de noodzaak voor behoud onder druk komt te staan.	De gemeente zorgt voor onderzoek, advies en voorlichting over erfgoed.
Cultuurhistorie is niet voldoende gekoppeld aan ruimtelijke processen waardoor de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage van erfgoed aan de leefbaarheid van de stad afneemt.	De gemeente start in een vroeg stadium vooroverleg over het belang van de inpassing van erfgoed in ruimtelijke processen.
Het erfgoed wordt onvoldoende benut waardoor de kans op verval van het erfgoed toeneemt.	De gemeente overtuigt organisaties van de economische waarde van het erfgoed en helpt dit duurzaam te benutten.

Beleidskaders

- Erfgoedwet: begeleiden en adviseren vergunningaanvragen monumenten en archeologische monumentenzorg.
- De Wet op de ruimtelijke ordening: onderzoek en inventarisatie (cultuurhistorische verkenningen en rapportages t.b.v. bestemmingsplannen en gebiedsontwikkeling), input voor MRA agenda.
- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht: wettelijke taak advisering vergunningverlening monumenten.
- Gemeentelijke erfgoedverordening 2015: inventariseren, waarderen en beschrijven van potentiële gemeentelijke monumenten en beschermde stadsgezichten; advisering vergunningverlening gemeentelijke monumenten en archeologische monumentenzorg.
- Programma van Eisen voor aanpassingen aan monumenten 2016: advisering over aanpassingen aan monumenten, waaronder verduurzamingsingrepen.
- Erfgoedagenda: ambities, doelen en acties gericht op het optimaal inzetten van erfgoed bij de transformatie en groei van de stad.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.7.3 Economie

De structuur van de economie van de Metropoolregio Amsterdam versterken.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Naar verwachting zet de positieve economische ontwikkeling van 2017 zich in 2018 voort in Nederland, MRA en Amsterdam. Dit wordt gesteund door een lichte maar stabiele economische groei in de Europese Unie. Er blijven internationaal-economische onzekerheden zoals de Brexit, de schuldpositie van de Zuid-Europese landen, de toekomst van het internationale handelsregime en de toekomst van het Parijse klimaatakkoord.
- Door de gestage groei van de economie stijgt de vraag naar arbeid, daalt de werkloosheid en ontstaan er in specifieke segmenten van de arbeidsmarkt tekorten. De groeiperiode die Amsterdam doormaakt en de aantrekkelijkheid van de stad als plek om te wonen, te werken en te bezoeken leidt tot een intensiever wordende belangenafweging om de invulling van beperkte en daardoor schaarser wordende ruimte.
- Dit leidt tot soms zeer forse prijsverhogingen en maakt in de meest populaire gebieden scherpe keuzes nodig over welke activiteit onder welke voorwaarden ruimte geboden wordt. Daarnaast maakt het de ontwikkeling van nieuwe aantrekkelijke woon- en werkgebieden en vervoersknooppunten noodzakelijk.
- Naar verwachting blijft groei van het aantal bewoners en bezoekers aanhouden, waardoor het druk in de stad blijft.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A C D E

De Metropoolregio Amsterdam behoort tot de top 5 van economische regio's in Europa.

Schiphol is met zijn uitgebreide bestemmingennetwerk één van de belangrijkste troeven die Amsterdam inzet in haar acquisitiebeleid vooral gericht op het binnenhalen van buitenlandse bedrijven. Deze bijdrage aan de economie van de Metropoolregio Amsterdam (MRA) leidt op diverse terreinen tot meer werkgelegenheid en welvaart in onze regio. Het Havenbedrijf Amsterdam levert direct een bijdrage aan de economische ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam waarbij verduurzaming en vernieuwing belangrijke speerpunten zijn, zoals ook het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1	Hogere economische groei in de Metropoolregio ten opzichte van economische groei Nederland.	0,5% (2014)	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%
1.2	Benchmarks waarop Amsterdam gelijk blijft of stijgt t.o.v. andere Europese steden. Hiervoor worden door de Amsterdam Economic Board 5 indicatoren voor generieke concurrentiekracht en 10 voor specifieke gebieden gemonitord.	78% (2015)	85%	67%	67%	67%	67%	67%
1.3	Bruto Gemeentelijk Product Verhouding tussen verwacht en gemeten product. (BBV no. 15)	2.9 (2013)						

Doel 2

Activiteiten

Amsterdam versterkt haar positie als centrum voor kennis en vernieuwing.

Het optimaal benutten van de kennisinfrastructuur voor economische en maatschappelijke ontwikkeling is essentieel voor het behoud van de welvaartsgroei in Amsterdam en de regio. We willen een schaa sprong bewerkstelligen voor kennisvalorisatie waarmee ook op de middellange termijn valorisatie een centrale plek krijgt in het innovatieklimaat. Kennisvalorisatie is het proces dat kennis omzet naar commercieel haalbare producten, processen of diensten. Het actieprogramma StartupAmsterdam heeft tot doel een sterk klimaat voor startups te ontwikkelen zodat deze snel kunnen groeien. Dat klimaat stimuleert bij uitstek economische groei van onderaf.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Totaal aantal techbedrijven (startups en scale ups) in Amsterdam per jaar.	498 (2015)	647	725	800	875	950	1.025

Doel 3

Activiteiten

Amsterdam blijft een aantrekkelijke vestigingsstad voor zzp'ers, mkb en (internationale) bedrijven.

De gemeente creëert meer ruimte voor ondernemerschap en meer ruimte in regels. Dit doen we onder meer door onze dienstverlening makkelijker, sneller en goedkoper te maken, regels te verminderen, ruimte te bieden voor experimenten, initiatieven en bedrijveninvesteringszones te faciliteren. We verbeteren de aansluiting van opleidingen op de arbeidsmarkt, vooral op MBO-niveau, via opleidingshuizen. We trekken buitenlandse bedrijven aan en stimuleren internationalisering mkb. Dit doen we onder andere door het aanbod internationaal onderwijs te vergroten en (internationaal) talent aan te trekken. De gemeente zet in op 'Stad in Balans' met als doel een aantrekkelijk Amsterdam en Metropoolregio voor alle gebruikers en voor bewoners in het bijzonder. Met de groei van de stad zijn maatregelen nodig op de thema's verblijven, verplaatsen en recreëren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal vestigingen (van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar). (BBV no. 16)	214,7 (2015)	214,7					
3.2 Percentage functiemenging. (BBV no. 14)	58,5 (2015)	58,5					

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**Matrix Innovation Center (MIC)**

Voor doel 2 wordt gebruik gemaakt van het Matrix Innovation Centre (MIC). Het MIC is in 1989 opgericht om in Amsterdam kennisoverdracht te stimuleren van kennisinstellingen naar het midden- en kleinbedrijf en om het Science Park tot ontwikkeling te brengen. MIC richt zich op de exploitatie van vijf bedrijfsverzamelgebouwen (Matrix II t/m VI) en de verdere ontwikkeling van Amsterdam Science Park. De bestaande gebouwen zijn bijna volledig verhuurd (97%). MIC is op 6 juni 2017 gestart met de bouw van Matrix VII met 8.000 m² verhuurbaar oppervlak voor de huisvesting van ARCNL (Advanced Research Centre for Nanolithography) en andere kleinere intensieve bedrijven.

Amsterdam Clipper Beheer

Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van Amsterdam Clipper Beheer. De Clipper 'Stad Amsterdam' is in de periode 1997-2000 door Economische Zaken en Randstad gebouwd als belangrijk werkgelegenheidsproject. Economie coördineert de inzet van de 20 gemeentelijke vaardagen, waaronder de minimaal 3 dagen durende jongerenreis. De Clipper wordt ingezet voor acquisitie van internationale bedrijven.

Stichting Science & Business Amsterdam Science Park

Voor doel 2 wordt gebruik gemaakt van de stichting Science & Business Amsterdam Science Park (S&B ASP). De stichting is in 2015 door de drie grondeigenaren (gemeente Amsterdam, UvA en

NWO) opgericht om het Science Park verder te ontwikkelen tot een van de toonaangevende in Europa en om de kennisontwikkeling op het Amsterdam Science Park beter te benutten en daardoor maatschappelijke en economische waarde toe te voegen aan de regionale economie.

De stichting S&B ASP heeft zich ten doel gesteld om het Amsterdam Science Park in 2020 een positie in de top 5 (nu top 15) van Europese Scienceparken te laten innemen. De Science & Business organisatie draagt hieraan bij door:

- Het verbinden van mensen, organisaties en netwerken binnen en buiten het ASP;
- Marketing en branding van het ASP;
- Het verzorgen van matchmakingprogramma's;
- Het organiseren van evenementen waarbij onderzoekers, ondernemers en studenten elkaar ontmoeten;
- Het opzetten van een Science & Business Database, en het delen van informatie en kennis door communicatieactiviteiten.

Amsterdam Economic Board

Voor de doelen 1, 2 en 3 wordt gebruik gemaakt van het Amsterdam Economic Board. De Amsterdam Economic Board fungeert als een netwerkorganisatie met als doel om binnen de Metropoolregio Amsterdam (MRA) de volgende vijf grootstedelijke uitdagingen te organiseren:

- Gezondheid: in 2025 hebben inwoners van de MRA twee extra gezonde levensjaren;
- Digitale connectiviteit: in 2025 is de MRA de belangrijkste plek in Europa voor data-gedreven innovatie;
- Mobiliteit: in 2025 is het vervoer van goederen, diensten en mensen in de MRA emissievrij;
- Circulaire economie: in 2025 bestaat er geen afval meer in de MRA door sluitende kringlopen;
- Talent van de toekomst: in 2025 sluiten arbeidsmarkt en talent in de MRA optimaal op elkaar aan.

Deze nieuwe verbindingen moeten leiden tot de ontwikkeling van innovatieve oplossingen voor de genoemde uitdagingen en daarmee tot duurzame economische groei. Zo verwachten wij de doelstelling te behalen om langdurig tot de top 3 van meest innovatieve regio's van Europa te behoren.

De Amsterdamse Compagnie

Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van De Amsterdamse Compagnie (DAC). Het doel van de DAC is het ontwikkelen van kleinschalige bedrijfsruimten, omdat de markt deze bedrijfsruimten niet of onvoldoende biedt. De gemeente participeert (voor 33%) samen met de woningcorporatie Stadgenoot (voor 67%) in DAC.

Life Sciences Fund Amsterdam

Voor doel 2 wordt gebruik gemaakt van het Life Sciences Fund Amsterdam (LSFA). Het LSFA is begin 2009 opgericht om het economisch potentieel te versterken van het (bio)medische cluster in de regio Amsterdam. Het fonds heeft in februari 2017 een verlenging gekregen van maximaal twee jaar om de afwikkeling van het fonds zo succesvol mogelijk te laten verlopen.

Schiphol

Schiphol helpt mee aan het bereiken van doel 1. Het doel van Schiphol is de internationale verbondenheid van Amsterdam. Dit is van belang voor de internationale positionering (vestigingsklimaat en concurrentiepositie) van de MRA als 'global business hub' (en de hiermee gepaard gaande economische spin off en werkgelegenheid voor de regio). Via het aandeelhouderschap kan de gemeente invloed uitoefenen op de impact van de luchthaven op veiligheid, overlast en milieu.

Haven Amsterdam

Voor de doelen 1 en 3 wordt gebruik gemaakt van de Haven Amsterdam. Het Havenbedrijf Amsterdam levert direct een bijdrage aan de economische ontwikkeling van de MRA. De gemeenteraad stuurt hierbij op de volgende vier thema's:

- de bijdrage aan de economie en economische ontwikkeling;
- de bijdrage aan verduurzaming & vernieuwing van de economie;
- het zorgvuldig omgaan met (in)direct ruimtebeslag, en een stabiel en gezond Havenbedrijf Amsterdam NV.

Dit doet de gemeente vanuit verschillende rollen. Vanuit de aandeelhoudersrol is dat vooral aan de hand van de Strategische Bedrijfsvisie (looptijd 12 jaar) en het Strategisch Plan (looptijd 4 jaar). In de statuten is bepaald dat deze plannen worden opgesteld door het Havenbedrijf, waarna deze voor wensen & bedenkingen worden aangeboden aan college en raad. In 2015 is de Visie 2030 in raad en college behandeld. In mei 2017 is het bijgestelde Strategisch Plan 2017-2021 behandeld in de raad. De raad heeft geen wensen en bedenkingen geuit ten aanzien van het strategisch plan. Het college heeft ook geen wensen en bedenkingen geuit en heeft het Strategisch Plan 2017-2021 op 13 juni 2017 vastgesteld in haar rol van aandeelhouder. Verder stuurt de gemeente als aandeelhouder via de Algemene vergadering voor Aandeelhouders (AvA) en aandeelhoudercommissie.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied

Voor doel 1 voert de Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.

Beurs van Berlage vennootschappen

Voor doel 3 wordt gebruik gemaakt van de Beurs van Berlage. De Beurs van Berlage draagt bij aan het creëren van economische bedrijvigheid als spin-off van de georganiseerde beurzen en evenementen van belang voor de gemeente. Ook wordt cultureel erfgoed in de stad behouden.

RAI Holding B.V.

Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van RAI. RAI draagt bij aan het creëren van economische bedrijvigheid als spin-off van de georganiseerde beurzen en evenementen in het complex.

Schiphol Area Development Company (SADC)

Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van de SADC. Doel van SADC is de economische dynamiek in de regio rondom de luchthaven Schiphol optimaal ruimte te bieden door het ontwikkelen van bedrijventerreinen. De samenwerking van de vier aandeelhouders moet zorgen voor een efficiëntere gebiedsontwikkeling, daarmee voorkomen verrommeling van het gebied met gebrekkige afwikkeling van vervoer en verslechtering van de bereikbaarheid van de luchthaven.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** **2**

De Kennis- en Innovatieagenda 2017 uitvoeren.

Het actieprogramma Valorisatie: Talent voor innovatie, moet een schaa sprong realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam en geeft kennisvalorisatie ook op de middellange termijn een centrale plek in het innovatieklimaat van Amsterdam.

Activiteit B

Doelen **3**

Door het uitvoeren van de acties uit het Amsterdams OndernemersProgramma 2015 – 2018 meer ruimte creëren voor ondernemerschap.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Tevredenheid over het ondernemersklimaat en de gemeentelijke dienstverlening. (Op basis van 'waar staat je gemeente.nl') (meting eens in de twee jaar).	6,0 (2015)	Geen peiling	6,2	n.v.t.	6,3	n.v.t.	6,4

Activiteit C

 Doelen **1** 2 3

Actief regionaal arbeidsmarktbeleid uitvoeren, met een geïntegreerde aanpak van onderwijs en scholing in opleidingshuizen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Totaal aantal opleidingshuizen in Amsterdam.	1 (2014)	7	10	10	10	10	10
C.2 Aantal afgenomen assessments.	n.v.t. (2016)	147	600	600	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit D

 Doelen **1** 2

Actief aantrekken van internationale bedrijven en (kennis)instellingen door verstevigen internationale vestigingsklimaat: door o.a. vergroten capaciteit internationale scholen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal nieuwe internationale bedrijven per jaar in de Metropoolregio.	115 (2013)	157	100	100	100	100	100

Activiteit E

 Doelen **1**

Actief invulling geven aan de verschillende rollen van de gemeente ten opzichte van Schiphol en van de Haven Amsterdam NV.

Tabel 3.7.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	10.339	13.256	9.954	9.831	9.845	9.860
Lasten	37.214	68.773	46.470	28.023	28.028	28.044
Saldo van baten en lasten	-26.875	-55.517	-36.516	-18.192	-18.183	-18.183
Onttrekking reserves	8.153	7.942	12.155	426	426	426
Dotatie reserves	36.685	586	586	586	586	586
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-28.532	7.356	11.568	-160	-160	-160
Totaal	-55.408	-48.161	-24.948	-18.352	-18.343	-18.343

Toelichting financiële ontwikkelingen
Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Acquisitie en citymarketing, Strategie en ontwikkeling en Verbeteren ondernemersklimaat.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 10,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Uit de bijdragen van € 7,9 miljoen van de 32 gemeenten en de twee provincies voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA);
- De bijdrage voor Amsterdam Inbusiness (AIB) van € 0,4 miljoen van de andere deelnemende gemeenten;
- De bezoekersafdrachten van Holland Casino (€ 1,3 miljoen);
- Verschillende diverse baten (€ 0,4 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 46,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor Acquisitie & Citymarketing (€ 15,9 miljoen), waaronder de uitgaven voor inzet aan AIB en International Trade van € 2,6 miljoen, IN Amsterdam (voorheen Expatcenter) en het aantrekken van internationaal talent voor € 2,5 miljoen. Ook zijn er uitgaven voor citymarketing voor € 5,3 miljoen en evenementen van € 4,9 miljoen. Verder voor het versterken van de economie door meer kwaliteitsbezoekers aan te trekken van € 0,6 miljoen;
- Lasten voor Kennis & Innovatie (€ 24,6 miljoen). Voor onderzoek en ondersteuning bij programma's EFRO en kennis en innovatie is € 2,9 miljoen beschikbaar. Vanuit de middelen Economische Structuurversterking wordt € 7,7 miljoen ingezet voor onder andere startup Amsterdam, Amsterdam impact, House of Skills en Digital Society School. Er wordt een subsidie verleend aan Stichting Advanced Metropolitan Solutions (AMS) van € 4,1 miljoen. Daarnaast wordt er € 2 miljoen besteed voor Amsterdamse Aanpak Statushouders. Ten slotte voeren we het convenant versterking economische samenwerking in de MRA uit voor € 7,9 miljoen, waaronder de bijdrage aan de stichting Amsterdam Economic Board;
- Lasten voor Verbeteren ondernemersklimaat (€ 5,9 miljoen) met daarin het Amsterdams Ondernemersprogramma voor € 3,0 miljoen en de BedrijvenInvesteringsZone voor € 2,9 miljoen.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 12,2 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,6 miljoen gedoteerd:

- Er is een dotatie aan de reserve Fonds Ontwikkelings Maatschappij (FOM) (€ 0,4 miljoen) en een onttrekking (€ 0,2 miljoen). De reserve FOM is bestemd voor deelname in rechtspersonen die bedrijfsactiviteiten ontplooiën met een structuurversterkende uitstraling;
- Daarnaast wordt er gedoteerd aan de reserve Holland Casino (€ 0,2 miljoen). Deze reserve is gevormd in samenspraak met Holland Casino en wordt gevoed vanuit de bezoekersafdracht;
- Er is een onttrekking aan Economische structuurversterking (€ 7,7 miljoen). In het coalitieakkoord 2014-2018 zijn middelen voor Economische structuurversterking beschikbaar gesteld voor in totaal € 32 miljoen. Omdat met deze middelen meerjarige programma's en actieplannen worden gefinancierd, heeft de raad bij de najaarsnota 2015 besloten hiervoor een reserve te vormen. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve en zijn bestemd voor besteding in latere jaren;
- Er is een onttrekking aan AMS (€ 4,1 miljoen). De reserve AMS is bestemd voor de uitvoering van het final contract van 19 maart 2014 gedurende de jaren 2014 tot en met 2023;
- Er is een onttrekking aan de reserve Holland Casino (€ 0,2 miljoen). Gezamenlijk met Holland Casino worden uit de reserve projecten gefinancierd om de (marketing) doelen van zowel Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 3,3 miljoen in 2018. In 2019 en verder dalen de baten met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere baten doordat de toegekende middelen vanuit het budget van de Metropool Amsterdam (MRA) voor regioprojecten van 2016 en eerder worden afgebouwd en daarmee ook de bijdrage van komt te vervallen (€ 3,5 miljoen). Met ingang van 2017 is het nieuwe convenant MRA ingegaan.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 22,3 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten ten opzichte van 2018 met € 18,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het in 2018 wegvallen van de incidentele middelen uit 2017 voor de Amsterdamse aanpak statushouders (€ 3,3 miljoen);

- Het in 2018 wegvallen van de incidentele middelen uit 2017 voor het Deltaplan Internationaal Onderwijs (€ 3,9 miljoen);
- Het in 2018 wegvallen van de incidentele middelen uit 2017 voor Stad in Balans (€ 0,7 miljoen);
- Het in 2018 wegvallen van de incidentele middelen uit 2017 voor iCapital (€ 1,0 miljoen);
- Het in 2018 verlagen van de inzet van de middelen voor Economische Structuurversterking (€ 9,5 miljoen);
- Het verlagen in 2018 van de middelen vanuit het budget MRA voor regioprojecten van 2016 en eerder (€ 3,5 miljoen);
- Een wijziging in 2018 in het bestedingsvoorstel, waardoor de inzet vanuit de reserve FOM verlaagd wordt (€ 1,0 miljoen);
- Een verlaging in 2018 van subsidies voor economie (€ 2 miljoen waaronder 1 miljoen voor AMS);
- Een verhoging in 2018 van de lasten voor het versterken van de economie van de stad en het aantrekken van meer kwaliteitsbezoekers verspreid over de MRA (€ 0,6 miljoen);
- Het in 2018 incidenteel € 2,3 miljoen beschikbaar stellen voor het laten ontwikkelen van een nieuw evenemententerrein aan de rand van de stad en voor maatregelen die de overlast verminderen bij andere veel gebruikte locaties;
- Het in 2019 wegvallen van incidentele middelen voor het Evenementenfonds, waaronder het incidentele budget voor het nieuwe evenemententerrein (€ 4,3 miljoen);
- Het in 2019 wegvallen van incidentele middelen voor AMS (€ 4,1 miljoen), waartegenover ook een lagere onttrekking aan de reserve AMS in 2019 staat;
- Het in 2019 wegvallen van incidentele middelen voor Economische Structuurversterking (€ 7,7 miljoen), waartegenover ook een lagere onttrekking aan de reserve economische structuurversterking in 2019 staat;
- Het in 2019 wegvallen van incidentele middelen voor Amsterdamse Aanpak Statushouders (€ 2,0 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 stijgen de onttrekkingen met € 4,2 miljoen in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 11,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een hogere onttrekking in 2018 aan de reserve Economische Structuurversterking (€ 6,1 miljoen) om uitvoering te geven aan projecten/programma's, zoals startup Amsterdam, Amsterdam impact, House of Skills en Digital Society School.
- Een lagere onttrekking in 2018 aan de reserves FOM (€ 1,0 miljoen) en AMS (€ 1,0 miljoen), tegenover lagere uitgaven hiervoor.
- Een lagere onttrekking in 2019 aan de reserve AMS van € 4,1 miljoen.
- Een lagere onttrekking in 2019 aan de reserve Economische Structuurversterking van € 7,7 miljoen.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Programma Stad in Balans: betreft een breed en overkoepelend probleem en geeft de gemeente nieuwe opgaven voor het treffen van maatregelen voor het behoud van een aantrekkelijke stad. Risico is dat gevoel van druktebeleving niet afneemt en dat daardoor de stad als onaantrekkelijker wordt ervaren door bewoners.	Maatregelen worden getroffen door intensieve afstemming met andere programma's en acties op het gebied van o.a. spreiding bezoekers, bestrijden van overlast, mobiliteit. Monitoring van actuele ontwikkelingen en van acties Uitvoeringsprogramma.
Actieprogramma voor Valorisatie. Valorisatie is het proces dat kennis omzet naar commercieel haalbare producten, processen of diensten. Gemeente Amsterdam heeft een hoge afhankelijkheid van externe partijen (vooral kennisinstellingen) in de realisatie van het programma.	Sterke betrokkenheid van de gemeente, onder andere via heldere resultaat afspraken en financiering op basis van tussentijdse evaluaties.
Programma House of Skills als uitvoering van de regionale aanpak Leven lang Ontwikkelen: duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Risico's zijn dat de werkgevers niet aanhaken, dat een van de partners uit de samenwerkingsverband stapt en dat het ICT platform niet functioneert waardoor de doelstellingen niet worden gehaald.	Vanuit verschillende werkpakketten richten de werkpakketmanagers zich actief op werkgevers. Afspraken daarover zijn geregeld in een samenwerkingsovereenkomst. De Stuurgroep besluit over eventuele overdracht van activiteiten naar een andere partner. Vereenvoudigde versie van ICT platform of temporisering.

Beleidskaders

- House of Skills, Leven Lang Ontwikkelen; duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt: ambities, doelen en aanpak voor de het bevorderen van Leven Lang Ontwikkelen en intersectorale mobiliteit op de arbeidsmarkt.
- Amsterdam Impact - Actieprogramma Sociaal Ondernemen 2015-2018: doelen en maatregelen gericht op een versterking van het ecosysteem van sociaal ondernemen in Amsterdam, en van de verbindingen tussen de partners in het ecosysteem.
- De Amsterdamse Aanpak Statushouders is ontwikkeld om door intensieve begeleiding en met innovatieve en nieuwe instrumenten statushouders sneller naar werk of opleiding te begeleiden.
- Actieprogramma StartupAmsterdam 2015-2018: ambities, doelen en maatregelen gericht op de versterking van het Amsterdamse Startup ecosysteem.
- Kennis en innovatieagenda van de Amsterdam Economic Board: de strategie voor de economische ontwikkeling van de regio en de acties die ondernomen moeten worden om de MRA in de top 5 van kennisregio's van Europa te krijgen.
- Actieprogramma Kennis & innovatie 2015-2018: beleidskader voor de randvoorwaardelijke investeringen die de economische structuur versterken.
- Het actieprogramma deeleconomie.
- Het project Digital Society School van de Hogeschool van Amsterdam.

Behouden van een goed ondernemers- en vestigingsklimaat

- Actiepunten uit het Amsterdams Ondernemers Programma (AOP) zijn het uitwerken van het beleid voor detailhandels, warenmarkten en subsidieregelingen.
- In 2018 worden als uitvloeisel van het AOP de beleidskaders ingevoerd voor detailhandel en de vestigingsmilieus voor bedrijven. De beleidskaders voor markten en verkooppunten in de openbare ruimte worden nog aan de gemeenteraad aangeboden ter vaststelling.
- Programma Open Amsterdam, Strategy for International Talent.
- Deltaplan internationaal onderwijs: doelen en maatregelen gericht op het vergroten van aanbod en toegankelijkheid van internationaal onderwijs in de MRA, voor zowel internationals als voor Nederlandse kinderen.

Groei van de stad in goede banen leiden

- Uitvoeringsprogramma Stad in Balans: ambities, doelen en indicatoren gericht op het in goede banen leiden van groei.
- Het overnachtingsbeleid waarbij de kern is meer grip te krijgen op nieuwe hotelontwikkeling. Uitgangspunt is dat er in een groot deel (groot centrumgebied) van de stad geen nieuwe hotels meer bij mogen komen. In een aantal gebieden geldt het "nee, tenzij" principe. Hierbij moet een hotelontwikkelaar aan een aantal (ruimtelijke) voorwaarden voldoen: buurtbetrokkenheid, duurzaamheid en sociaal ondernemerschap.
- Bestuursopdracht diversiteit winkel- en voorzieningenaanbod en het rapport 'Sturen op een divers winkelaanbod'.

Subsidies van betekenis

1. Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions	€ 4.111.000
2. Amsterdam Marketing	€ 3.738.000
3. Amsterdam Economic Board	€ 1.414.000

Toelichting

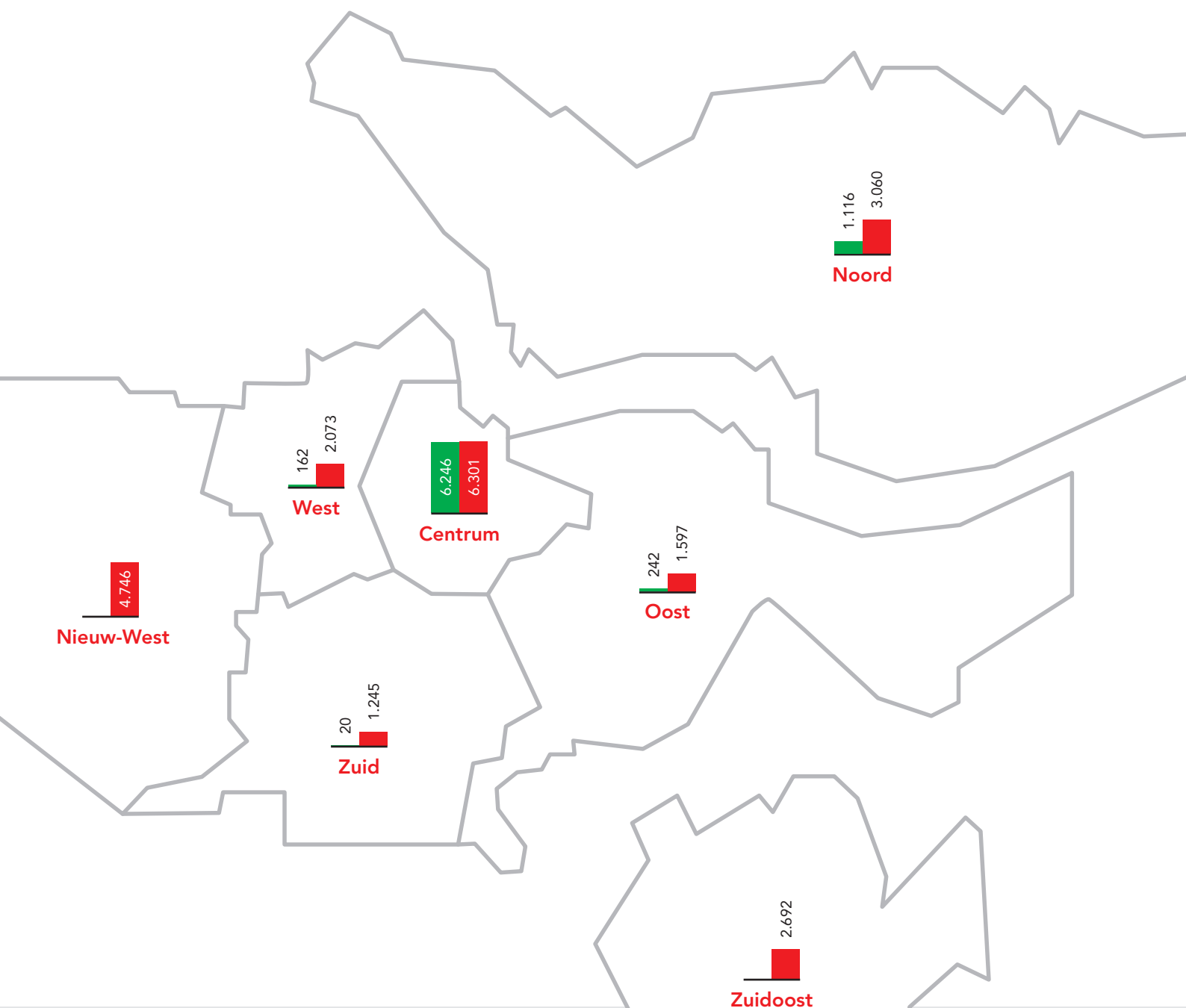
1. AMS ontvangt over de periode 1 april 2014 tot 1 april 2024 maximaal € 50 miljoen op grond van het Final contract van 19 maart 2014. De subsidiebijdrage wordt bepaald aan de hand van het annual plan voor 2017 dat de gemeente moet goedkeuren. In dat plan staat welke prestatie indicatoren AMS in 2018 gaat behalen voor de pijler Education, Research en Valorisation, Value platform en instituut AMS. De bijdrage wordt gedekt uit de reserve AMS.
2. Op de subsidie aan Amsterdam Marketing (AM) is vanaf 2018 € 0,2 miljoen structureel bezuinigd. Met de bijdrage voor 2018 dient AM de doelstellingen te behalen die gesteld zijn in het 'dashboard citymarketing'. De gemeente heeft in overleg met AM de doelstellingen aangepast, in lijn met de opdracht Stad in Balans. De aandacht vanuit de gemeente gaat hiermee meer uit naar de doelgroepen business en bewoners en minder naar bezoekers.
3. Het regionaal orgaan BO Platform Economie heeft besloten om de bijdrage aan de Amsterdam Economic Board gelijk te houden op € 1,4 miljoen. De subsidie wordt verstrekt voor de vaste basisformatie van de stichting Amsterdam Economic Board. Met deze subsidie wordt de Boardorganisatie (=input) in staat gesteld om de activiteiten (=output) uit te voeren die nodig zijn om de resultaten (=impact) te behalen op de grootstedelijke uitdagingen.

Overige subsidies en stelpost subsidies

Dit betreft de bedrijven investeringszones van € 2,9 miljoen, € 1,5 miljoen voor open Calls van de MRA, het evenementenfonds voor € 1,75 miljoen en € 0,3 miljoen voor Amsterdam Bezoeken Holland Zien.

Baten en lasten per stadsdeel

Economie en cultuur

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	6.246	6.301
Noord	1.116	3.060
Oost	242	1.597
Nieuw-West	-	4.746
West	162	2.073
Zuid	20	1.245
Zuidoost	-	2.692
Totaal	7.785	21.714

3.7.4 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

De drukte in sommige delen van de binnenstad leidt tot een aantasting van de leefbaarheid. Vanuit het programma Stad in Balans beschermen wij de diversiteit van het winkelaanbod. De Spuistraat, Hoogstraat, Damstraat en Sint Antoniebreestraat krijgen extra aandacht. Ondernemers, vastgoedeigenaren en bewoners onderzoeken met het stadsdeel op welke manier we samen de diversiteit van het aanbod kunnen verbeteren, met deze vier straten als voorbeeld.

Met veel markten in Amsterdam gaat het niet goed. In de afgelopen jaren zijn de bezettingsgraden gedaald en op veel markten inmiddels onder een aanvaardbaar niveau terechtgekomen. Ook is er sprake van achterstallig onderhoud bij het Marktbureau (ondergebracht bij Centrum) dat voor alle stadsdelen werkt. In de Voorjaarsnota 2017 is voor 2018 en 2019 een prioriteit toegekend om een inhaalslag te maken, waardoor alle markten weer vol en aantrekkelijk kunnen worden. Dit zal in 2018 al zijn weerslag vinden op markten in meerdere stadsdelen.

Stadsdeel Noord

De noordelijke IJ-oever is getransformeerd van grootschalige industrie naar een grootstedelijk gebied met een mix van wonen, werken en ontspanning. Nu start de periode waarin Noord een substantiële bijdrage levert aan de stedelijke woonopgave. Deze bepaalt, onder de naam Onstuimig Noord, ook onze ambities op het gebied van kunst & cultuur. Naast de bouwopgave zetten we in op versterking van het voorzieningenniveau en het cultuuraanbod. Daarbij leggen we de verbinding met de buurten 'achter' de IJ-oever. We willen bestaande en nieuwe bewoners van Noord de kans bieden aan cultuur deel te nemen en van het kunstaanbod te genieten. Het gaat om beter gebruik van bestaande voorzieningen en daarnaast om meer aanbod dat zich richt op buurten en wijken en hun bewoners, zoals in Tuindorp Oostzaan en Waterlandpleinbuurt. Het cultureel nog wat onbekende Molenwijk bestaat in 2018 50 jaar en in dat kader geven wij verschillende culturele impulsen.

In de groeilocaties (zoals het CAN-gebied) stimuleren wij de vestiging van nieuwe culturele initiatieven, zowel tijdelijk als definitief. Datzelfde geldt voor eenmalige projecten en ook voor vormgeving van de openbare ruimte. Wij spannen ons in voor een uitstekend beheer van de buitenkunst en het uitbreiden van deze publieke collectie. Bijvoorbeeld met een blijvende beeldende nagedachtenis aan de 'friendly fire' bombardementen op de Van der Pekbuurt 75 jaar geleden. Als versterking van het postindustriële karakter van de NDSM-werf verbinden wij ons met het ambitieuze Ferrotopia project van Atelier van Lieshout.

Op economisch gebied blijven bestaande voorzieningen bestaan en waar mogelijk breiden we ze uit. Concrete voorbeelden hiervan zijn het realiseren van horecamogelijkheden op het Zonplein, en het versterken van winkelvoorzieningen in onder meer Hogeland, De Banne en Molenwijk.

Stadsdeel Oost

Op het gebied van economie leggen we per gebied verschillende accenten.

Zo versterken we het economische klimaat in Oud-Oost (in met name de Eerste Oosterparkstraat, de Wibautstraat en de Eerste Van Swindenstraat) door bedrijfsruimte bereikbaar te maken en winkelgebieden te vitaliseren. In de Indische Buurt verbinden we ondernemers met elkaar en verbeteren we het functioneren van de Javastraat, Molukkenstraat en Sumatrastraat.

In het Oostelijk Havengebied stimuleren we maatschappelijk ondernemerschap en richten we ons op een goede balans tussen wonen en werken. Tevens zetten wij in op een sterke en duurzame economische zone in de Zouthaven en werken wij met aandacht voor het belang voor het gebied mee aan de stedelijke ontwikkeling om hier een tijdelijke TTR (opstappunt voor touringcars en rondvaartboten) te realiseren. Ook sluiten wij aan bij een initiatief van ondernemers om het "Nautisch Hart van Amsterdam" bij de Veemkade te ontwikkelen.

IJburg willen we nadrukkelijker profileren als aantrekkelijk woon-werkgebied, onder meer door culturele activiteiten te organiseren voor zowel (jonge) IJburgers als publiek van buiten de eilanden. Ook stimuleren wij de vorming van ondernemersplatforms. Bij het winkelcentrum wordt de ontwikkeling van maatschappelijk ondernemerschap ingezet om een vitaal, schoon en veilig winkelcluster te behouden. In de Watergraafsmeer streven we naar een adequaat voorzieningenniveau en een optimale mix van wonen en werken, zowel in de bestaande gebieden als in de gebieden waar een ontwikkelopgave geldt. Hierbij stimuleren we samenwerking tussen ondernemers en bewoners(-collectieven).

Op het gebied van kunst en cultuur gaan we in Oud-Oost beter gebruikmaken van maatschappelijke accommodaties, zoals buurttheater Oostblok, het Badhuis theater en het Centrum Beeldende Kunst Amsterdam.

Stadsdeel Nieuw-West

Wij stellen ons ten doel om ondernemersnetwerken in alle gebieden te stimuleren. Dit doet wij onder meer door laagdrempelige Meet & Greet voor ondernemers te organiseren per gebied. Daarnaast creëren we goede omstandigheden voor de verdere ontwikkeling van bedrijvenbroedplaatsen in met name de Sloterdijken en Slotervaart.

We verrichten extra werk om culturele en economische partners te verbinden aan Nieuw-West om de drukte en ook de voorzieningen, evenredig over de stad te verdelen. Het centrumplan Nieuw-West richt zich nadrukkelijk op de ontwikkeling van een regionaal winkelcentrum voor de MRA. Ook komt er kunst en cultuur rondom de Sloterplas, door placemaking en tijdelijke programmering. Voor de middellange termijn is het doel om nieuwe trekkers op het gebied van kunst en cultuur te laten landen aan de Sloterplas. Tenslotte stimuleren we nieuwe doelgroepen om deel te nemen aan het Amsterdamse culturele aanbod. Andersom willen wij hen ook stimuleren om een aansprekend cultureel aanbod (mede) te ontwikkelen, dit doen we met nieuwe subsidieregelingen en door culturele partners aan te trekken. Zo wordt een intentieovereenkomst tussen het Amsterdams Museum, Nieuw-West en de RVE Kunst en Cultuur voorbereid, met als doel bij de Sloterplas een locatie voor het Amsterdam Museum te realiseren

Stadsdeel West

Er is sprake van een sterke ontwikkeling van kleinschalige bedrijvigheid, kwalitatief goede winkelstraten en creatieve economie. Goede voorbeelden zijn het Ambachtshuis en de proef freezone Jan Evertsenstraat. Daarnaast is er een breed scala aan media en modebedrijven. West krijgt steeds meer een centrumfunctie, zoals te zien is aan het succes van de Westergasfabriek en De Hallen. Op de grotere bedrijventerreinen Westerkwartier, Landlust, Food Center Amsterdam en Sloterdijk 1 streven we - waar mogelijk - naar menging van functies en een sterkere wisselwerking met omliggende buurten. Voor het Food Center en Sloterdijk 1 staat transformatie en 'verkleuring' naar gezonde werk-woongebieden op de agenda.

Stadsdeel Zuid

Wij stimuleren en faciliteren ondernemers bij het creëren van aantrekkelijke, vitale en veilige winkelstraten. Zo versterken wij, via Bedrijfsinvesteringszones (BIZ) en winkelstraatmanagement, ondernemers(verenigingen) en winkelgebieden en maken wij gebiedsgebonden ondernemersinitiatieven mogelijk. Daarbij benutten we de mogelijkheden van publiek-private samenwerking en brengen die verder tot bloei, zoals bij de zeer succesvolle 'Gelderlandplein buslijnen'.

We behouden en vergroten de veiligheid in winkelgebieden via trajecten Veilig Ondernemen. We anticiperen op de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn, zodat de winkelgebieden langs het metro tracé en de buurten grenzend aan het centrum aantrekkelijk blijven voor bewoners en ondernemers. Waar nodig ondernemen wij regulerende activiteiten om een goede balans van bewoners, winkeliers en bezoekers te bevorderen.

We werken verder aan het versterken en onderhouden van de culturele infrastructuur. Uitgangspunt is dat bewoners zoveel mogelijk kunst kunnen ervaren, op welke manier dan ook. Dit doen we via subsidieregelingen voor culturele instellingen en via de regeling Eenmalige kunstprojecten. Ook onderhouden we kunst in de openbare ruimte en zoeken we mogelijkheden om de collectie buitenkunst verder uit te breiden. Het nieuwe cultuurhuis op het Asscherterrein zal zijn deuren openen, ondersteund vanuit het stadsdeel, met OBA en Ostade als exploitanten.

Stadsdeel Zuidoost

Om sociale cohesie en een positief imago te bevorderen, blijven wij een sterke wijk economie en meer bedrijvigheid stimuleren. Dit doen we door ondernemerschap te stimuleren, huidige winkelgebieden aantrekkelijk te maken en de winkelcentra te versterken. Verder besteden we extra aandacht aan kansrijke gebieden zoals Bijlmer Oost, Heesterveld en rondom de Fraijlemaborg door er hotspots te ontwikkelen die meer bezoekers aantrekken en vasthouden.

We zorgen voor verdere versterking van de organisatiegraad van ondernemerscollectieven in winkelgebieden en World of Food.

We werken aan de revitalisatie van de markten. Voor de markt Ganzenhoef versterken we het Caribische karakter van de markt en stimuleren we een hogere organisatiegraad van de marktondernemers en een samenwerking met de ondernemers van het winkelcentrum en bewoners. Het winkelcentrum Amsterdamse Poort wordt gerenoveerd. De opgave voor de aangrenzende markt Anton de Kom bestaat uit het versterken van de organisatiegraad van de marktkoopliden en een goede afstemming van het aanbod van de markt op het winkelcentrum en de behoefte van de bezoekers.

Verder besteden we extra aandacht aan kansrijke gebieden zoals Bijlmer Oost, Heesterveld en rondom de Fraijlemaborg. Dit doen we door er culturele, creatieve en ambachtelijke hotspots te ontwikkelen die als trekpleister fungeren voor meer bezoekers. In korte tijd zijn er zeven nieuwe hotels gerezen in het Amstel-3 gebied. De vele bezoekers die daar overnachten, maken nauwelijks gebruik van voorzieningen in het woongebied, zoals het theater, de horeca, culturele instellingen, de markten en de recreatiegebieden. Dit biedt kansen om verbindingen te leggen tussen de hotels en de verschillende hotspots.

Daarnaast hebben we de ambitie geformuleerd om een museale functie te realiseren.

De ambities sluiten aan bij de visies 'Meerpolige Stad' en 'Stad in Balans', om de vele bezoekers van de binnenstad van Amsterdam meer te verspreiden naar de stadsdelen.

Tabel 3.7.4 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	8.347	8.328	7.785	7.785	7.785	7.785
Lasten	32.504	25.472	21.714	21.265	20.454	20.452
Saldo van baten en lasten	-24.157	-17.145	-13.929	-13.480	-12.669	-12.667
Onttrekking reserves	1.533	931	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.533	931	0	0	0	0
Totaal	-22.624	-16.214	-13.929	-13.480	-12.669	-12.667

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Overige cultuur, Bibliotheek, Voorlichting en kennisoverdracht erfgoed, Acquisitie en citymarketing, Markten en straathandel en Verbeteren ondernemersklimaat.

Baten

De baten in dit programma zijn € 7,8 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De legesinkomsten voor het beheer van markten (€ 5,7 miljoen). Deze inkomsten zijn ter dekking van de kosten die we maken voor het beheer van de markten;
- De inkomsten van camping Vliegenbos (€ 1,1 miljoen). Deze inkomsten zijn ter dekking van de exploitatielasten die de gemeente maakt voor deze camping;
- Inkomsten uit kermisgelden, die de gemeente ontvangt voor het gebruik van de openbare ruimte (€ 0,6 miljoen);
- Overige inkomsten (€ 0,3 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 21,7 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Middelen ter ondersteuning van kunst en cultuur (€ 9,3 miljoen). We voorzien in kunst in de openbare ruimte (€ 2,2 miljoen), we verstrekken subsidies aan kunstenaars (€ 2,5 miljoen) en organiseren overige culturele activiteiten (€ 4,5 miljoen);
- Kosten voor het beheer van de markten (€ 7,1 miljoen);
- Kosten voor gebiedsgerichte promotie (€ 2,3 miljoen);
- Exploitatielasten voor camping Vliegenbos (€ 1,0 miljoen);
- Coördinatie van evenementen (€ 1,6 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 0,5 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere Inkomsten uit de uitleen aan particulieren en lagere exploitatiebijdragen van derden voor het Centrum voor Beelden Kunst (CBK).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 3,9 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een incidenteel budget voor vervroegd afschrijven van activa (€1,1 miljoen). Bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten om het meevallend renteresultaat te gebruiken voor vervroegde afschrijving van activa. Het budget in 2017 incidenteel verhoogd om in 2017 het cultuurland vervroegd te kunnen afschrijven;
- Lagere lasten voor cultuur (€ 1,5 miljoen). Voor het centrum voor beeldende kunst is er in 2018 € 0,7 miljoen minder beschikbaar dan in 2017, voor kunst in de openbare ruimte € 0,4 miljoen en voor ondersteunen van kunstenaars € 0,4 miljoen;
- Lagere lasten voor beheer van de markten (€ 0,3 miljoen);
- Lagere lasten voor gebiedsgerichte promotie (€ 0,9 miljoen).

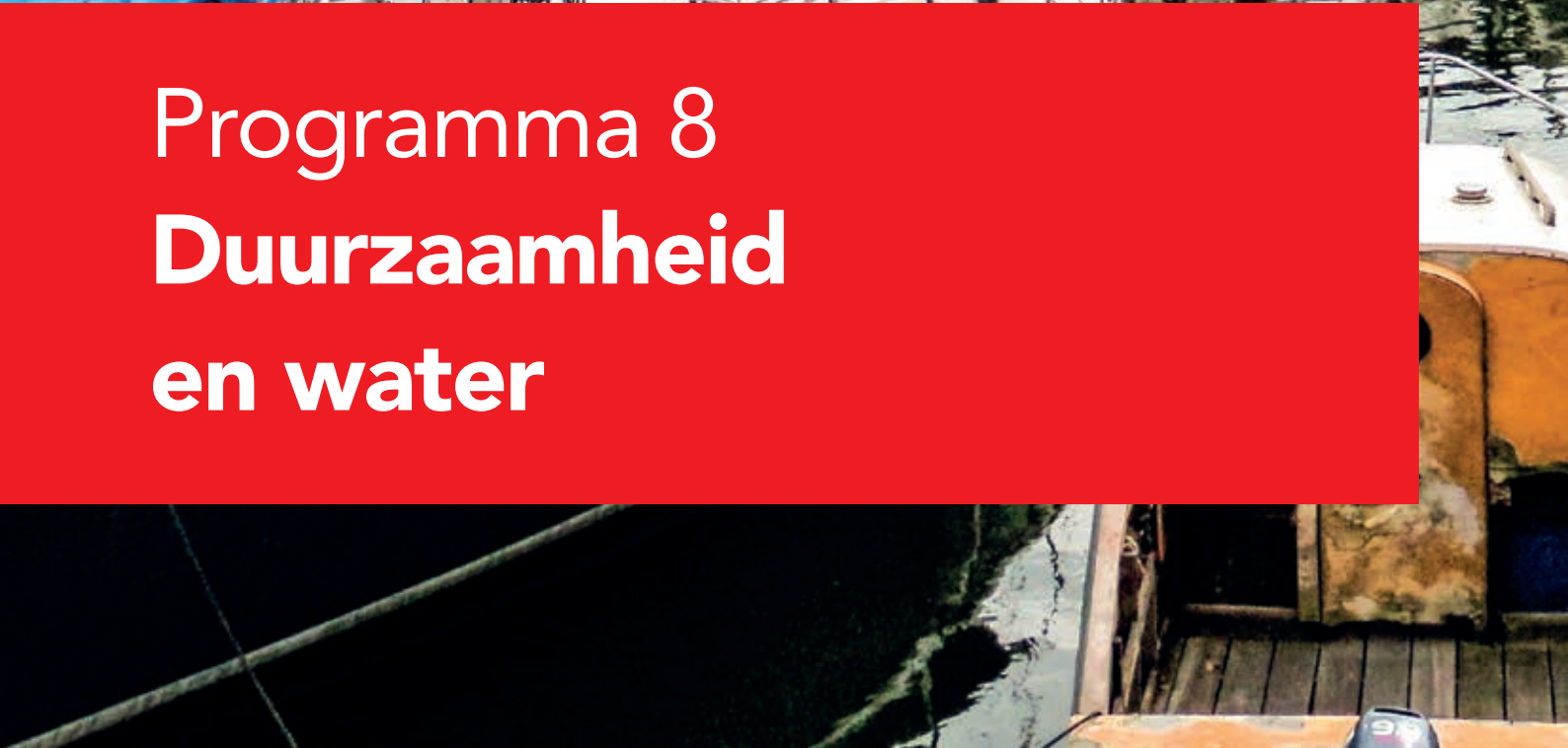
3.8

Programma 8

Duurzaamheid en water

3.8 Duurzaamheid en water

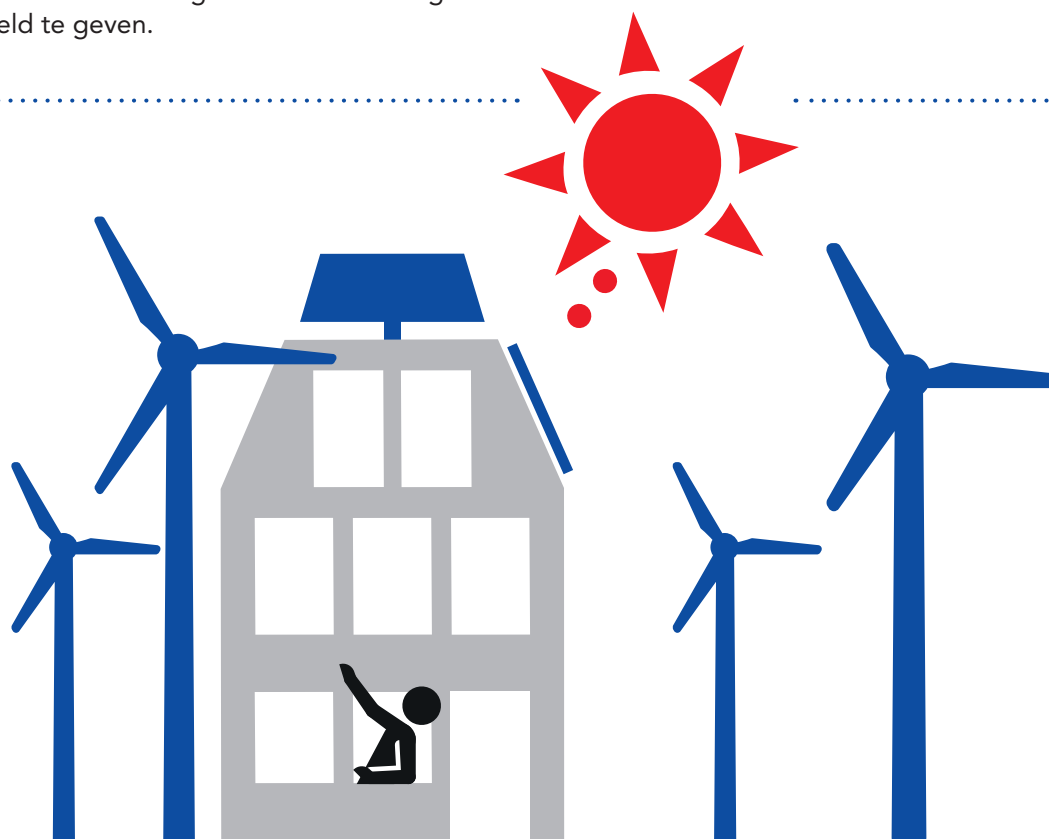
Tabel 3.8.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	334.731	317.427	311.598	313.816	316.129	318.171
Lasten	381.682	363.015	342.398	329.363	329.505	330.709
Saldo van baten en lasten	-46.950	-45.588	-30.801	-15.547	-13.376	-12.538
Onttrekking reserves	3.729	16.449	14.151	3.378	1.263	501
Dotatie reserves	13.367	2.331	402	525	647	619
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-9.638	14.118	13.749	2.854	615	-119
Totaal	-56.588	-31.471	-17.052	-12.693	-12.761	-12.657

Samenvatting 3.8.1 Duurzaamheid

Amsterdam werkt aan de uitvoering van de Agenda Duurzaam Amsterdam. De Agenda bevat doelen en activiteiten op de terreinen duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en een eigen duurzame organisatie. De duurzame projecten van bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties bepalen het succes van de Agenda Duurzaam Amsterdam. De gemeente ondersteunt door initiatiefnemers te faciliteren, afspraken te maken en te handhaven, door de markt uit te dagen en hen zelf het goede voorbeeld te geven.

In 2018 ligt de focus vooral op uitvoering en opschaling. De gemeente biedt hiervoor partijen in de stad een scala aan instrumenten, bijvoorbeeld op het gebied van zonne-energie. En samen met partners wordt gewerkt aan de uitvoering van activiteiten gericht op een aardgasloze stad. Ook wordt intensief ingezet op gezonde lucht, onder meer door begin 2018 diverse milieuzones in te voeren en koploper te blijven op het gebied van elektrisch vervoer.

Samenvatting 3.8.2 Afval

Amsterdam heeft als doel om in 2020 ten minste 65% van het huishoudelijk afval te scheiden om het als materiaal of product opnieuw te kunnen gebruiken. Om afval zo goed mogelijk aan de bron te kunnen scheiden én de openbare ruimte schoon te houden, investeert de gemeente in verbetering van de inzamelvoorzieningen. Dat doen we bijvoorbeeld door extra containers voor glas, papier, textiel en plastic en drankverpakkingen te plaatsen. Ook ondersteunen we initiatieven die zorgen voor een groter bewustzijn van afval scheiden, of die leiden tot minder restafval.

Samenvatting 3.8.3 Water

Amsterdam is een waterstad, we leven met en aan het water. Het openbare water in onze stad moet schoon en veilig zijn voor iedereen: voor wie hier woont, recreëert, sport of onderneemt en voor de toerist. Met een toekomstbestendige Watervisie maken we het drukke water zo goed mogelijk

beschikbaar en toegankelijk voor alle gebruikers. Daarnaast hebben alle Amsterdammers uiteraard continu toegang tot schoon drinkwater en heeft Amsterdam een goedwerkende en degelijke riolering die bestand is tegen extreem weer door klimaatverandering.

Samenvatting 3.8.4 Stadsdelen/gebieden

Amsterdam wil in 2020 ten minste 65% van het huishoudelijk afval scheiden en recycleren tot grondstof voor nieuwe toepassingen. Dat doen we onder andere met het 'Uitvoeringsplan Afval – Grondstoffen uit Afval' en met een in 2017 gestarte publiekscampagne 'Amsterdam maak er wat van'. We dragen aan de doelstelling bij door goede voorwaarden te scheppen voor afvalscheiding aan de bron.

De stadsdelen verbeteren het netwerk van boven- en ondergrondse afvalcontainers en plaatsen extra containers voor glas, papier en plastic-, metaal-, en drankverpakkingen. Ook ondersteunen stadsdelen initiatieven voor vermindering en lokale recycling of hergebruik van afval.

Via het Aanvalsplan Schoon Amsterdam pakken we afvalhotspots en afval rond ondergrondse containers aan door snel op te ruimen en te handhaven op basis van meldingen van bewoners. Bewoners die een container willen 'adopteren' spelen in deze aanpak een belangrijke rol. We verbeteren de manier waarop we afval inzamelen door onder andere gebruik te maken van dynamische routeplannen en door de vullingsgraad van containers te monitoren.

3.8.1 Duurzaamheid

Verantwoord gebruik van grondstoffen en energie in een leefbare, gezonde stad met een economie die op hergebruik is gericht.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De (inter)nationale aandacht voor de energietransitie neemt toe, mede door het klimaatakkoord van Parijs. Bij de Nationale Klimaattop (oktober 2016) zijn de internationaal gemaakte klimaatafspraken vertaald naar concrete acties voor Nederland. Lokaal vertaalt zich dit in een toenemende aandacht voor de energietransitie bij bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. De gemeente speelt hierop in door onder meer initiatieven voor energietransitie te stimuleren en ondersteunen.
- De Europese Commissie heeft wetgeving op het gebied van klimaatbeleid (CO₂-reductie) in voorbereiding die consequenties zal hebben voor de lokale overheden. Nederland zal hiervoor midden 2018 naar verwachting een eerste energie- en klimaatplan moeten indienen. Amsterdam zal hieraan meewerken via landelijke en regionale samenwerking en daarbij proberen invloed uit te oefenen.
- Eind 2015 is het EU Circular Economy Package vastgesteld. Dit gaat onder meer over de vernieuwing van het afvalbeleid en circulaire criteria voor gebouwen. Europese besluitvorming hierover wordt eind 2017 verwacht en een vertaling hiervan naar Nederlandse regelgeving zal vanaf 2018 plaatsvinden.
- De nationale Energieagenda, Naar een CO₂-arme energievoorziening (Ministerie van Economische Zaken, november 2016) gaat uit van een overgang naar een CO₂-arme energievoorziening en beschrijft de route naar vrijwel geen CO₂-uitstoot in 2050. Eén van de uitgangspunten is het op termijn stoppen met aardgas en niet langer automatisch aardgasnetten aanleggen in nieuwbouwwijken. De Amsterdamse strategie voor een overgang naar aardgasloos loopt hierin voorop.
- In 2018 wordt een nieuw landelijk actieplan luchtkwaliteit opgesteld door het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Voor Amsterdam is dit van belang omdat de meeste luchtvervuiling van buiten de stad komt. Het doel is om met een breed maatregelenpakket de luchtkwaliteit te verbeteren. Dit maatregelenpakket bestaat onder andere uit:
 - Europees bronbeleid voor voer- en vaartuigen;
 - nationale stimuleringsmaatregelen schoon vervoer en ontmoedigen vervuilend vervoer;
 - diverse lokale initiatieven en maatregelen van decentrale overheden;
 - het programma Slimme en Gezonde Stad.
- Om het Rijksbrede programma circulaire economie 'Nederland circulair in 2050' en het nationaal Grondstoffenakkoord uit te voeren, worden vijf transitie-agenda's uitgewerkt met bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen. De uitvoering hiervan is gepland vanaf 2018 en gaat over de thema's bouw, biomassa en voedsel, kunststoffen, maakindustrie en consumptie goederen.
- Onze ambitie voor meer windturbines op Amsterdams grondgebied stuit op het restrictieve beleid van provincie Noord-Holland. Amsterdam blijft zich met onder meer juridische middelen inzetten om toch meer windenergie op te wekken en belemmeringen weg te nemen.
- In 2018 werkt de Metropoolregio Amsterdam (MRA) verder aan de uitvoering van de Actieagenda MRA op het gebied van energie. Een energiestrategie en circulaire economie maken hier onderdeel van uit. Amsterdam levert hier een bijdrage aan.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

In 2020 per inwoner 20% minder energieverbruik en 20% hogere duurzame energieproductie dan in 2013.

Amsterdam werkt aan de energietransitie door partijen in de stad te stimuleren en ondersteunen om minder energie te gebruiken en om meer duurzame energie te produceren. Over deze energiedoelen rapporteren we ieder jaar uitgebreid in de Monitor Staat van Duurzaam Amsterdam.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016*	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Jaarlijkse duurzame energieproductie per inwoner. **	100 (ca 3,3 GJ/inwoner) (2013)	99		113		120	
1.2 Jaarlijks energieverbruik per inwoner. **	100 (68 GJ/inwoner) (2013)	91		85		80	
1.3 Percentage hernieuwbare elektriciteit. (BBV no. 34) ***	16,3% (2016)						

* Bij het opstellen van de Jaarrekening 2016 waren de gegevens over duurzame energieproductie en energieverbruik per bewoner nog niet beschikbaar. Omdat deze inmiddels wel bekend zijn, staan deze onder 'Rekening 2016' vermeld.

** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam zijn voor dit doel tot en met 2020 tweejaarlijkse streefwaarden bepaald. Hierdoor zijn er geen streefwaarden voor 2017 en 2019, maar wel voor 2018 en 2020.

*** Hernieuwbare elektriciteit is afkomstig van duurzame bronnen zoals wind en zon. Opname van deze doelindicator is per 2017 verplicht als gevolg van de ministeriële vaststelling verplichte BBV beleidsindicatoren. Er zijn geen streefwaardes bepaald.

Doel 2

Activiteiten

C

De lucht in Amsterdam wordt gezond, met zo min mogelijk stikstofdioxide, fijnstof en roet.

Amsterdam gaat verder dan de norm en zet koers naar zoveel mogelijk uitstootvrij vervoer in 2025. Daarvoor stimuleren en ondersteunen we schone vormen van mobiliteit, treffen we maatregelen tegen vervuilende mobiliteit en treffen we maatregelen op de zwaarst belaste locaties. Over de voortgang rapporteren we jaarlijks uitgebreid in de monitor Staat van Duurzaam Amsterdam.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016*	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Concentratie stikstofdioxide op zwaarst belaste locaties. **	100% (42,6 mg) (2014)	42,3 mg					
2.2 Hoogst gemeten concentratie roet. **	100% (1,65 mg) (2014)	1,62 mg					

* Bij het opstellen van de Jaarrekening 2016 waren de gegevens over de concentraties stikstofdioxide en roet nog niet beschikbaar. Omdat deze inmiddels wel bekend zijn, staan deze onder 'Rekening 2016' vermeld.

** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam zijn voor dit doel streefwaarden voor 2025 afgesproken. De streefwaarde 2025 voor stikstofdioxide bedraagt 30 mg. De streefwaarde 2025 voor roet bedraagt 1,16 mg (meetstations Van Diemenstraat en Stadhouderskade). Voor de tussenliggende jaren zijn geen streefwaarden geformuleerd vanwege de schommelingen in concentraties door de jaren heen, bijvoorbeeld als gevolg van weersomstandigheden en de invloed van achtergrondconcentraties.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Afval Energie Bedrijf (AEB)

Voor doel 1 wordt gebruik gemaakt van het AEB. Het AEB levert duurzame warmte en elektriciteit. Westpoort Warmte, een deelneming van het AEB en NUON, ontwikkelt en beheert het warmtenet in het grote delen van de stad.

Het AEB transformeert naar een energie- en grondstoffenbedrijf. Het is niet alleen actief op het gebied van duurzame energie, maar levert ook een bijdrage aan de realisatie van het Uitvoeringsprogramma afval en het stedelijk innovatieprogramma Circulaire Economie bijvoorbeeld door het realiseren van het nascheiden (plastic, drankenkartons en metaal) uit het restafval.

Activiteit B

Doelen 1

Uitvoering van activiteiten gericht op Amsterdam aardgasloos.

Het betreft activiteiten uit de Strategie "Naar een stad zonder aardgas" en activiteiten die in samenwerking met partners in de City Deal. worden uitgevoerd. Door het aanbieden van subsidies draagt de gemeente financieel bij aan aardgasloze projecten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018**	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal woning-equivalenten aardgasloos. *	62.000 (2013)	77.700		100.000		125.000	
B.2 'Nul op de meter'-woningen geregeld. ***	0 (2013)	0		1.000*			

* Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam was gekozen voor de indicator 'aantal woning-equivalenten aansluiting stadswarmte'. Bij het vaststellen van de Strategie "Naar een stad zonder aardgas" (Raad, december 2016) is afgesproken om de indicator aan te passen naar "Aantal woning-equivalenten aardgasloos". Voor deze indicator zijn tweejaarlijkse streefwaarden tot en met 2020 afgesproken. Hierdoor zijn er geen streefwaarden voor 2017 en 2019, maar wel voor 2018 en 2020.

** In het kader van de Staat van Duurzaam Amsterdam is de doelstelling aardgasloos voor 2020 met bijna 25% verhoogt van 102.000 naar 125.000 woningequivalenten en is de streefwaarde voor 2018 verhoogt van 81.000 naar 100.000 woningequivalenten.

*** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam is voor deze indicator alleen een streefwaarde voor 2018 bepaald.

Activiteit C

Doelen 1 2

Stimuleren elektrisch vervoer en faciliteren nieuwe cargohubs.

Stimuleren elektrisch vervoer door uitvoering subsidieregeling elektrische voertuigen en het uitbreiden van de publieke oplaadinfrastructuur inclusief snelladers voor specifieke doelgroepen.

Verminderen verkeersbewegingen van vervuילend vrachtverkeer door in samenspraak met bedrijfsleven de ontwikkeling van nieuwe cargohubs te faciliteren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal geladen elektrische kilometers op het publieke netwerk. *	24,5 mln. (2016)			37,5 mln.		50 mln.	
C.2 Aantal unieke gebruikers op het publieke netwerk. *	28.900 (2016)			44.000		60.000	
C.3 Aantal cargohubs. **	3 (2014)	4		5			

* Naar aanleiding van het advies uit het rapport methode Duisenberg is in het kader van de Staat van Duurzaam Amsterdam de indicator 'aantal openbare oplaadpunten elektrisch vervoer' vervangen door twee nieuwe indicatoren met streefwaarden voor 2018 en 2020.

** Bij de vaststelling van de Agenda Duurzaam Amsterdam is voor deze indicator alleen een streefwaarde voor 2018 bepaald.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Bij de planvorming en het uitvoeren van de stedelijke ontwikkelingsopgave van Amsterdam speelt de duurzaamheid van de plannen een belangrijke rol. Bij tenders gaan we uit van energieneutrale nieuwbouw.
- Uitvoeren en monitoren van de samenwerkingsafspraken met Amsterdamse woningcorporaties en de Huurdersvereniging Amsterdam over de verduurzaming van de corporatiewoningen. Het gaat hierbij om isolatie, het aardgasloos maken van bestaande woningen en het aanbrengen van zonnepanelen op de daken.
- Uitvoeren van de overgang naar meer openbare LED-verlichting.
- Als opdrachtgever van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD) zorgen we voor de uitvoering van toezicht- en handhavingstaken, zoals wat betreft de energieprestaties van bedrijven.
- We voeren convenanten met veelrijders (zoals taxi's en bestelvoertuigen) uit naar een uitstootvrij 2025. We stimuleren en faciliteren uitstootvrij vervoer. We voeren locatiegebonden maatregelen uit en we monitoren luchtkwaliteit.
- Per 1 januari 2018 voeren we milieuzones in voor autobussen en touringcars, taxi's en brom- en snorfietsen.

- Op basis van de evaluatie van het programma Amsterdam Circulair en het Circulair Innovatieprogramma inzetten op implementatie en opschaling van circulaire economie in de gebouwde omgeving en bij inkopen.
- We verduurzamen de gemeentelijke organisatie, onder andere de inkoop en het eigen vastgoed, om het goede voorbeeld te geven en de CO2-uitstoot en de ecologische voetafdruk van de gemeente te verminderen.
- Via het Duurzaamheidsfonds bieden we voordelige leningen aan bedrijven, coöperaties, maatschappelijke instellingen, bewoners(groepen) en VvE's, zodat zij in duurzaamheid kunnen investeren.
- Uitvoeren van maatregelen en regelingen vanuit Versnellingsmiddelen om opschaling van de verduurzaming in de stad te realiseren. We doen dit onder meer met stimuleringsregelingen voor zonne-energie, vrijstelling van leges en het aanbieden van extern advies. Zo stimuleren en ondersteunen we doelgroepen bij het versneld uitvoeren van duurzame initiatieven, met een focus op duurzame energie.
- We adviseren partijen in de stad, zoals VvE's, bedrijven en maatschappelijke instellingen over duurzame maatregelen en we bieden ondersteuning bij de uitvoering.
- We voeren promotiecampagnes gericht op het activeren van doelgroepen en we wijzen hen op de ondersteuningsmogelijkheden die de gemeente biedt.
- We werken samen met lokale partijen, kennisinstellingen en Europese partners op het gebied van duurzaamheid, waaronder de Zoncoalitie.
- We voeren een lobby bij het rijk en provincie onder meer vanwege belemmerende wet- en regelgeving ten aanzien van zonne-energie, windenergie en circulaire economie. En we lobbyen bij de Europese Commissie onder meer via het voorzitterschap Eurocities Environment Forum en via Eurocities Taskforce Circulair Economy.
- Jaarlijks maken we de Monitor Staat van Duurzaam Amsterdam waarin we met een brede set aan indicatoren uitgebreid rapporteren over de uitvoering van de Agenda Duurzaam Amsterdam. De monitor geeft aan wat de stand is ten opzichte van de gestelde doelstellingen en wat de prognose en het handelingsperspectief is.

Tabel 3.8.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	8.945	0	0	0	0	0
Lasten	24.458	33.064	24.940	14.823	14.115	13.864
Saldo van baten en lasten	-15.513	-33.064	-24.940	-14.823	-14.115	-13.864
Onttrekking reserves	557	10.432	10.452	980	380	128
Dotatie reserves	6	30	118	240	363	363
Saldo van onttrekkingen en dotaties	551	10.402	10.335	740	18	-234
Totaal	-14.963	-22.662	-14.605	-14.083	-14.098	-14.098

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Handhaving milieu, Luchtkwaliteit en Duurzaamheidsactiviteiten.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 24,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De lasten voor de milieutaken (zoals milieutoezicht) die worden uitgevoerd door de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (€ 9,8 miljoen);

- De lasten voor duurzaamheidsactiviteiten (€ 15,1 miljoen). Deze bestaan uit lasten voor het programma Amsterdam Aardgasloos (€ 3 miljoen), lasten voor het jaarprogramma duurzaamheid inclusief subsidies (€ 4,5 miljoen), de meerjarig incidentele prioriteit Klimaat en Energie tot en met 2018 (€ 0,8 miljoen), het niet-revolverende deel van het Duurzaamheidsfonds (de zogenoemde versnellingsmiddelen uit het hernieuwde coalitieakkoord, € 5 miljoen) en de interne gemeentelijke verduurzamingsprojecten (€ 1,8 miljoen);
- Daarnaast is in dit programmaonderdeel het programma Luchtkwaliteit opgenomen. In 2018 gaat het om een bedrag van € 11,7 miljoen. De lasten worden gedekt uit het mobiliteitsfonds en worden nader gespecificeerd in de paragraaf over het Stedelijk Mobiliteitsfonds. Vanwege de verrekening met het mobiliteitsfonds zijn de lasten in dit programmaonderdeel per saldo nul.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 10,5 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,1 miljoen gedoteerd:

- Er wordt voor 2018 een onttrekking begroot van € 7,5 miljoen en een dotatie van € 0,1 miljoen aan de reserve Duurzaamheidsfonds. Deze reserve heeft als doel het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing;
- Er wordt voor 2018 een onttrekking begroot van € 3,0 miljoen aan de reserve energieverduurzaming woningen. Uit deze reserve wordt de subsidieregeling Amsterdam Aardgasloos gedekt.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 8,1 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten ten opzichte van 2018 met € 10,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een incidenteel budget in 2017 van € 8,0 miljoen opgenomen voor de bevordering van een uitstootvrij openbaar vervoer (zero emissie bussen);
- De lasten vanaf 2019 dalen met € 10,1 miljoen vanwege de verwachte afloop van de subsidieregeling van het programma Amsterdam Aardgasloos (€ 2,5 miljoen) dat gedekt wordt uit reserve energieverduurzaming woningen, het vrijvallen van de meerjarige incidentele prioriteit voor klimaat en energie (€ 0,8 miljoen) en een verlaging van de budgetten die worden gedekt uit de reserve Duurzaam Energiefonds (€ 6,8 miljoen) waaronder het budget voor de versnellingsmiddelen (€ 5 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 zijn de onttrekkingen en dotaties ongewijzigd in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 9,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere onttrekking aan de reserve Duurzaam energiefonds (€ 6,8 miljoen);
- Lagere onttrekking aan de reserve Energie verduurzaming van woningen (€ 2,7 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
EU-norm voor luchtkwaliteit wordt niet overal in Amsterdam gehaald.	Amsterdam werkt met het vastgestelde maatregelenpakket hard aan het behalen van de luchtkwaliteitsnormen en gaat daarin zelfs verder dan de norm voorschrijft. We voeren daarbij onder meer locatie specifieke maatregelen uit. Het doel is een schonere en gezonde lucht voor alle Amsterdammers. Volgens berekeningen van het Rijkinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) blijven de gemiddelde concentraties stikstofdioxide ook de komende jaren dalen: Amsterdam heeft in 2020 geen enkele wettelijke overschrijdingslocatie meer en in 2018 is er nog maar één overschrijdingspunt.
Europa kan Nederland een 'ingebrekestelling' sturen. Dit betreft een langjarige procedure waarin de mogelijkheid tot het alsnog halen van de norm wordt besproken voordat er daadwerkelijk een boete wordt opgelegd. Een eventuele boete kan in theorie worden verhaald op decentrale overheden, als de verantwoordelijkheid overtuigend daar ligt. Gezien de inspanningen van Amsterdam en het feit dat een groot deel van luchtkwaliteitsproblematiek buiten de invloedssfeer van Amsterdam ligt, lijkt dit risico zeer gering.	
Het aantal duurzame maatregelen en projecten in de stad bij bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke organisaties blijft achter bij verwachtingen.	De gemeente biedt partijen in de stad een scala aan instrumenten aan om de verduurzaming te stimuleren en te faciliteren, zowel financieel als organisatorisch. Via promotiecampagnes worden doelgroepen gewezen op deze instrumenten. Hoewel de gemeente zich inspent om hiermee zo veel mogelijk resultaat te behalen, is het effect van de aangeboden instrumenten wel vraagafhankelijk.
De Amsterdamse doelstelling voor meer windenergie wordt niet gehaald door het restrictieve beleid van provincie Noord-Holland.	De gemeente wil meer windturbines plaatsen in het Westelijk Havengebied door onder meer juridische stappen tegen de besluiten van de provincie te nemen.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaam Amsterdam (maart 2015) met doelen voor de transitiepaden duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en een duurzame gemeentelijke organisatie.
- Landelijke regelgeving/SER-afspraken met afspraken tussen de overheid, werkgevers, vakbeweging, natuur- en milieuorganisaties en andere organisaties over energiebesparing, schone technologie en klimaatbeleid.
- Samenwerkingsafspraken tussen de Amsterdamse Federatie voor woningcorporaties (AFWC), Amsterdamse Huurdersvereniging en de gemeente Amsterdam (juli 2016) over de verduurzaming van de corporatiewoningen op het gebied van isolatie, aardgasloos maken van bestaande woningen en het aanbrengen van zonnepanelen op de daken. De afspraken gelden tot en met 2019.
- Uitvoeringsprogramma Schaalsprong Zon (maart 2016) met acties voor de periode 2016-2018 voor een versnelling bij de realisatie van zonne-energie op daken van bewoners, corporaties, bedrijven en maatschappelijke organisaties.
- Strategie 'Naar een stad zonder aardgas' (december 2016) met daarin de aanpak om, in nauwe afstemming met betrokken partijen in de stad, de overgang naar aardgasloos te versnellen. Naast stadswarmte zoeken we naar andere oplossingen en technieken.
- Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (2009) met afspraken tussen Rijk en lokale overheden gericht op het verbeteren van de luchtkwaliteit ten behoeve van de volksgezondheid en het voldoen aan de Europese normen.
- Het pakket Schone Lucht voor Amsterdam, op weg naar een uitstootvrij 2025 (juni 2016) met maatregelen om te zorgen voor een schonere lucht met minder stikstofdioxide, fijnstof en roet. Het maatregelpakket bestaat onder meer uit de invoering van milieuzones voor bestelvoertuigen, touringcars, taxi's en brom- en snorfietsen en maatregelen voor schoner parkeren.
- Strategie snelladen (2016) met de Amsterdamse aanpak voor slim laden, laadpleinen en een koppeling met de duurzame opwekking en opslag van energie.
- Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam (maart 2017) met een prominente plaats voor duurzame logistiek. Vrijwel alle maatregelen leiden tot een reductie en/of verschoning van het aantal gereden logistieke kilometers in de stad.
- Amsterdam Circulair; leren door te doen (november 2016) met 23 innovatieprojecten die vooral zijn gericht op het leveren van bewijskracht voor circulair bouwen in de gebouwde omgeving.

- Stedelijk innovatieprogramma (november 2016) waarin tientallen projecten van bedrijfsleven en kennisinstellingen zijn opgenomen gericht op het versnellen van de overgang naar een circulaire economie.
- Instelling van het Duurzaamheidsfonds (november 2015) voor het verstrekken van leningen met een lage rente aan bewoners(groepen), bedrijven en maatschappelijke instellingen voor duurzame projecten.
- Bestedingskader Versnellingsmiddelen (november 2016). In het Hernieuwde Coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van iedereen' is in 2016 afgesproken om € 10 miljoen vrij te maken om duurzaamheid in Amsterdam te versnellen. Bestedingen hiervan dragen bij aan het behalen van de doelen van de Agenda Duurzaam Amsterdam, met een focus op duurzame energie. De bestedingen gebeuren binnen het bestedingskader, dat de raad heeft vastgesteld. De besteding van de middelen vindt grotendeels in 2017-2018 plaats.

Subsidies van betekenis

1. Subsidieregeling Amsterdam Aardgasloos	€ 2.500.000
2. Subsidieregeling Elektrisch Vervoer	€ 1.725.000
3. Subsidieregeling Projectvoorbereiding duurzame initiatieven	€ 300.000
4. Anmec / De Gezonde Stad	€ 723.000
5. Overige subsidies	Zie toelichting bij 5

Toelichting

1. Subsidies voor woningeigenaren voor het aardgasvrij of nul op de meter maken van de woning.
2. Subsidie uitstootvrije voertuigen voor ondernemers.
3. Subsidie voor projectvoorbereiding van duurzame initiatieven.
4. Structurele bijdrage aan de exploitatie van Anmec en De Gezonde Stad.
5. Diverse subsidieregelingen gericht op onder meer zonne-energie en gebiedsgerichte duurzame projecten die in het kader van de Versnellingsmiddelen zijn opgesteld. Dekking van deze subsidieregeling komt vanuit het voor 2018 begrote bedrag aan Versnellingsmiddelen van € 5.000.000.

3.8.2 Afval

Amsterdam heeft als doel om in 2020 tenminste 65% van het huishoudelijk afval te scheiden om het als materiaal of grondstof opnieuw te kunnen gebruiken. Om afval zo goed mogelijk aan de bron te kunnen scheiden, investeert de gemeente in verbetering van het netwerk van boven- en ondergrondse afvalcontainers. Dat doen we bijvoorbeeld door extra containers voor glas, papier, textiel en plastic en drankverpakkingen te plaatsen. Ook ondersteunen we initiatieven die zorgen voor een groter bewustzijn van afval scheiden, of die leiden tot minder restafval.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Naar verwachting wordt begin 2018 het Landelijk Afval Beheer Plan 3 vastgesteld, met doelstellingen voor minder afval en preventie.
- In 2018 komt het mede door de gemeente Amsterdam ondertekende landelijke grondstoffenakkoord met een interventieprogramma en daaraan gekoppelde middelen. Doel is: Nederland circulair in 2050.
- In 2018 wordt de nieuwe raamoverkomst voor kunststofverpakkingen gesloten.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

Het huishoudelijk afval van Amsterdammer wordt gescheiden voor hergebruik, recycling en andere nuttige toepassingen.

Amsterdam kiest hierbij waar mogelijk voor afval scheiden aan de bron, maar ziet nascheiden als noodzakelijke aanvulling om de doelstelling van 65% afvalscheiden te behalen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage scheiding afval.	19% (2012)	28%	n.v.t.	40%	n.v.t.	65%	65%
1.2 Omvang huishoudelijk restafval (per inwoner). (BBV no. 33)	287 kg (2013)		n.v.t.	228 kg	n.v.t.	135 kg	135 kg

Doel 2

Activiteiten

A

Optimaliseren van de dienstverlening op basis van inzicht in gebruik inzamelvoorzieningen door Amsterdammers.

De gemeente gaat bewoners vragen hoe zij de afvalinzameling kan verbeteren en wat bewoners nodig hebben om meer afval te kunnen gaan scheiden.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Tevredenheid Amsterdammer dienstverlening afvalinzameling.	*	*	*	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

* Onderzoek nulmeting wordt uitgevoerd in 2017. Nu geen gegevens bekend. Op basis onderzoek wordt peiljaar vastgesteld en doel aangegeven voor volgende jaren.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Afvalservice West

De stichting Afvalservice West (ASW) verzorgt de inzameling van huishoudelijk afval in stadsdeel West en verleent daarnaast diensten aan enkele andere stadsdelen zoals het legen van plastic en papiercontainers en het reinigen van (ondergrondse) containers. De gemeente Amsterdam heeft statutaire bevoegdheden, waaronder de benoeming van toezichthouders.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A		Doelen 2						
Tevredenheidsonderzoek uitvoeren onder Amsterdammers over afvalinzameling en uitvoeren nulmeting.								
Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	
D.1 Nulmeting klanttevredenheid uitgevoerd, doelstelling gesteld.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Met het in gebruik nemen van de nascheidingsinstallatie verhogen we het scheidingspercentage en bevorderen we recycling met 8% en het hergebruik van grondstoffen. De nascheidingsinstallatie scheidt de organische natte fractie, plastic, metalen, drankkartons en papier.
- Ombouwen van afvalpunten naar recyclepunten, te starten met de Toetsenbordweg in Amsterdam.
- Proefdraaien in een buurt in Amsterdam met het in één bak inzamelen van GF-E, luiers en restafval via de 'multistromeninzameling' om na te gaan of we op deze wijze het scheidingspercentage kunnen verhogen.
- Uitrol van het op afspraak inzamelen van grofvuil voorbereiden door na Centrum ook in Oost-Watergraafsmeer hiermee te starten met inzamelen grofvuil op afspraak.
- Meer groente- en fruitafval inzamelen door uitbouwen en indien succesvol opschalen buurtgerichte projecten uit 2017.
- Afval scheiden aan de bron wordt gestimuleerd door in 2018 circa 2000 inzamelvoorzieningen te plaatsen en/of te vervangen.
- Invulling geven aan de opdrachtgeversrol Afval Energie Bedrijf Amsterdam.

Tabel 3.8.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	119.015	115.808	116.808	116.808	116.808	116.808
Lasten	22.489	24.835	23.186	23.186	23.186	23.186
Saldo van baten en lasten	96.526	90.972	93.622	93.622	93.622	93.622
Onttrekking reserves	2.620	3.410	533	533	448	448
Dotatie reserves	10.748	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-8.128	3.410	533	533	448	448
Totaal	88.398	94.382	94.155	94.155	94.070	94.070

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Vuilinzameling reinigingsrecht.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 116,8 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De inkomsten van de heffing voor afvalstoffenheffing (€ 108,5 miljoen) en reinigingsrecht (€ 8,3 miljoen). Zoals vastgelegd in het Uitvoeringsplan Afval, is het uitgangspunt dat deze tarieven de komende jaren niet wijzigen. Ook de tarieven voor inzameling van bedrijfsafval (inkomsten verantwoord onder 8.4 gebiedsgericht werken) zijn voor 2018 niet gewijzigd.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 23,2 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De kwijscheldings- en perceptiekosten (€ 20,1 miljoen) en de kosten voor het programmateam en verduurzaming van de afvalketen (€ 3,1 miljoen). Het grootste deel van de uitvoering van afvalinzameling (€ 91 miljoen lasten en 11 miljoen baten) wordt verantwoord onder 8.4 gebiedsgericht werken. Dit betreft lasten voor personeel, voertuigen, afvoer- en stortkosten, kapitaallasten en kosten voor beheer en onderhoud van (ondergrondse) containers;
- Met ingang van 2017 wordt overhead voor de afvalinzameling niet meer toegerekend aan programmaonderdeel Afval, maar apart verantwoord in overzicht overhead. In de tarieven voor afvalstoffenheffing en reinigingsrecht wordt wel rekening gehouden met deze kosten voor overhead.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 0,5 miljoen onttrokken aan reserves:

- De opbrengsten uit de afvalstoffenheffing vormen een gesloten systeem met de kosten hiervoor. Het saldo van baten en lasten wordt verevend in de egalisatie- en de innovatiereserve afval. Voor 2018 betekent dit een onttrekking aan de reserve van € 0,5 miljoen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 1,0 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- De begrote baten voor de afvalstoffenheffing stijgen in 2018 met € 1,0 miljoen ten opzichte van 2017 als gevolg van toename van het aantal huishoudens door de groei van de stad. De stijging van de baten van de afvalstoffenheffing is ter dekking van hogere lasten voor personeel door nominale ontwikkeling (€ 0,4 miljoen) en hogere stort- en verwerkingskosten (€ 0,6 miljoen), die in 8.4 gebiedsgericht werken zijn opgenomen.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 1,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Minder inzet en activiteiten voor de uitvoering van projecten uit het Uitvoeringsplan Afval en het programmateam Optimalisering Afvalketen Amsterdam (€ 1,6 miljoen). Voor overige details over de kostenonderbouwing van het tarief voor de afvalstoffenheffing en reinigingsrecht wordt verwezen naar de raadsvoordracht over deze tarieven die tegelijk met de begroting is geagendeerd.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 2,9 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een onttrekking in 2017 van € 3,4 miljoen aan de egalisatie- en de innovatiereserve afval, waarmee het verwachte saldo van baten en lasten wordt verevend. Voor 2018 en verder is er een begrote onttrekking van € 0,5 miljoen ter dekking van de kosten voor innovatie en verduurzaming van de keten, voor zover die niet gedekt kunnen worden uit de begrote inkomsten.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Scheidingsdoelstelling wordt niet gehaald, omdat producenten en Amsterdammers onvoldoende bereid zijn zich in te spannen om de hoeveelheid afval te verminderen en afval te scheiden.	De gemeente biedt faciliteiten om afvalscheiding makkelijk te maken, deelname te stimuleren en mensen bewust te maken door één campagne en gebiedsgerichte projecten.
De samenwerking tussen afvalketenpartners verloopt niet optimaal.	De gemeente versterkt de samenwerking tussen de afvalketenpartners en legt de afspraken vast.
Het rendement van de nieuwe nascheidingsinstallatie (HHAS) van AEB is lager dan begroot.	Monitoring van de resultaten en bijsturing waar mogelijk door het AEB. De gemeente heeft een risicoreservering vanuit het duurzaamheidsfonds opgenomen.

Beleidskaders

- Agenda Duurzaam Amsterdam 2014-2018 (11 maart 2015).
- Uitvoeringsplan Afval, Amsterdam 13 juli 2016.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.8.3 Water

Drinkwater leveren en zorg dragen voor de riolering, het grondwater en de grachten.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Door klimaatverandering worden de weersomstandigheden extremer. We moeten ervoor zorgen dat Amsterdam in de toekomst minder schade oploopt door extreme neerslag en dat de stad meer waarde uit neerslag haalt (bijvoorbeeld door versterking van de ecologie en biodiversiteit). Water speelt een belangrijke rol in de samenleving. Amsterdammers moeten zich ervan bewust zijn dat goed waterbeheer geen vanzelfsprekendheid is. Met het programma Rainproof werken we aan de bewustwording van deze problematiek.
- Er is steeds meer aandacht voor hergebruik van afval, zoals rioolwater, en voor energieopwekking door water zoals koude/warmte opslag. Duurzaamheid en innovatie zijn belangrijke pijlers van de gemeentelijke watertaken. We doen experimenten om grondstoffen en energie uit de waterstromen te halen en we halen bruikbare componenten uit reststromen die we hergebruiken of vermarkten. Op drinkwaterlocaties treffen we voorbereidingen om zonnepanelen te plaatsen.
- De opbouw van het drinkwatertarief wordt herzien.
- De uitvoering van de Nota Varen vereist als gevolg van de uitspraak Raad van State d.d. 7 juni 2017 een andere aanpak en implementatie van de beleidsdoelen. Dit zal van invloed zijn op de uitwerking van het stelsel van vergunningverlening, de beprijzing hiervan en de wijze van handhaving hierop. Doel van de nota blijft ook gericht op het terugdringen van de overlast op het water en vaartuigen duurzamer te maken.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

Alle Amsterdammers hebben continu toegang tot schoon drinkwater.

De dienstverlening wordt verdergaand geautomatiseerd door overschakeling naar mobiele diensten. Uit de watercyclus wordt meer duurzame energie teruggewonnen en bij de drinkwaterproductie worden minder chemicaliën gebruikt.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Score voor de wettelijke kwaliteitsnorm (<1).	0,0174 (2014)	0,012	0,015	0,015	0,015	0,015	0,015

Doel 2

Activiteiten

B

Amsterdam heeft een goed werkende en degelijke riolering.

De renovatieopgave wordt hoger door veroudering van het stelsel. De renovatie wordt conform het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016 – 2021 uitgevoerd. De openbare en private ruimte wordt benut voor het voorkomen van wateroverlast bij (hevige) neerslag. Het programma Rainproof gaat ervan uit dat gerichte, kleinschalige, fijnmazige en rendabele maatregelen de stad meer hemelwaterbestendig en tegelijk aantrekkelijker en leefbaarder maken. Rioolwater wordt ook als grondstof gezien. Dat betekent dat bruikbare stoffen zoals onder andere fosfaat worden teruggewonnen. Uitvoering hiervan wordt gedaan door het waterschap (Amstel, Gooi en Vecht).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Jaarlijks aantal meldingen van wateroverlast.	5.050 (2014)	5.064	4.400	4.500	4.500	4.500	4.500

Doel 3

Activiteiten

C D E

Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig.

Beleidsvoornemens uit de Nota Varen en de Watervisie worden uitgevoerd.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Schoonheidsgraad grachten (0-10).	7,9 (2014)	7,6	>7	>7	>7	>7	>7

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Stichting Waternet

Waternet zorgt in opdracht van de gemeente Amsterdam en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor veilig, schoon en voldoende water. Voor deze overheden voert Waternet alle publieke watertaken uit. De gemeente Amsterdam en het waterschap AGV geven de directie van Waternet mandaat om 'in naam van' en 'voor rekening van' taken uit te voeren.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit ADoelen **1**

De productie en distributie van drinkwater.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Geleverde m3 drinkwater.	88,2 (2014)	90,6	91,1	91,6	92,2	92,9	93,2

Activiteit BDoelen **2**

De aanleg, het beheer en het onderhoud van riolering en de grondwaterzorg.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal kilometer gerenoveerde riolering.	23 (2014)	45	38	50	50	50	50

Activiteit CDoelen **3**

Het baggeren, verwijderen van drijfvuil en grof vuil uit openbaar water.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Minimaal aantal ton verwijderd drijf- en grof vuil.	842 (2014)	595	650	650	650	650	650

Activiteit DDoelen **3**

Verder uitwerken van andere handhavinginstrumenten in het kader van gedragsbeïnvloeding.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn.	97% (2014)	98%	95%	95%	95%	95%	95%

Activiteit E

Doelen 3

Kaderstelling, vergunningverlening en handhavingsactiviteiten op het water.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal handhaafacties op snelheid voor de Centrale Stad.	104 (2014)	245	240	240	240	240	240

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Zorgen voor fauna- en natuurbeheer.
- Recreatie bieden in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Tabel 3.8.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	191.297	189.502	182.732	184.950	187.178	189.220
Lasten	206.239	210.876	199.482	196.561	197.498	198.971
Saldo van baten en lasten	-14.942	-21.374	-16.750	-11.611	-10.320	-9.750
Onttrekking reserves	0	487	3.102	1.786	356	0
Dotatie reserves	2.328	767	0	0	0	207
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-2.328	-280	3.102	1.786	356	-207
Totaal	-17.270	-21.654	-13.648	-9.825	-9.964	-9.957

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Drinkwater, Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer, Rioleringsaken en Vergunningen en handhaving.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 182,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit het drinkwatertarief (€ 105,7 miljoen);
- Inkomsten uit de rioolheffing en inkomsten voor uitvoering van rioleringsaken (€ 71,1 miljoen);
- Bijdragen voor het aanleggen van huisaansluitingen rioleringsaken (€ 3,0 miljoen);
- Inkomsten uit binnenwaterbeheer (€ 0,9 miljoen);
- Inkomsten uit havengeld voor pleziervaart (€ 2,0 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 199,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor de drinkwatertaken (€ 109,7 miljoen). Deze lasten worden gedekt uit de inkomsten uit het drinkwatertarief (zie baten);
- Lasten voor de rioleringsaken (€ 66,2 miljoen). Deze lasten worden gedekt door inkomsten uit de rioolheffing;
- Lasten voor oppervlaktewater- en vaarwegbeheer (€ 18,2 miljoen);
- Lasten voor de uitvoering van nieuw beleid als gevolg van de uitspraak Raad van State d.d. 7 juni 2017 door nietig verklaring vergunningen en continuatie op 'oude' vergunning voor rondvaartboten (€ 2,1 miljoen);
- Apparaatskosten voor uitvoering van de taken in dit onderdeel (€ 1,9 miljoen);
- Kosten voor de beoogde op- en afstaplocatie voor passagiersvaart buiten het centrum van Amsterdam (€ 1,3 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 3,1 miljoen onttrokken aan reserves:

- Om de baten in overeenstemming te brengen met de lasten is in 2018 een onttrekking uit de reserve drinkwatertarief nodig van € 3,1 miljoen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 6,8 miljoen in 2018. In 2019, 2020 en 2021 stijgen de baten ieder jaar met ruim € 2,0 miljoen ten opzichte van het jaar ervoor. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een verlaging van 6% op het drinkwatertarief en 2% op de rioolheffing. Een deel van de verlaging op het drinkwatertarief is het gevolg van een bepaling in de drinkwaterwet. Deze schrijft voor dat een overschrijding van Weighted Average Cost of Capital-norm (WACC-norm) in jaar x in jaar x+2 gecompenseerd moet worden. In 2016 is de WACC-norm met € 2,8 miljoen overschreden. Dit bedrag dient dus in 2018 gecompenseerd te worden. Verder heeft de gemeente Amsterdam een verlaging van het rentetarief op investeringen doorgevoerd van 3,5% naar 2,4%. Het lagere bedrag aan te betalen rente werkt ook door in lagere baten van zowel het drinkwatertarief als de rioolheffing.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 11,4 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 3,0 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De verlaging van het rentetarief op investeringen van 3,5% naar 2,4% waardoor de kapitaallasten € 6,9 miljoen lager uitvallen;
- Een nominale loonstijging van 3% en een prijsstijging van 1% zorgt tot een toename van € 2,3 miljoen op de overige kosten en een stijging van € 0,65 miljoen op de ICT-kosten; Daarnaast is voor flexibele inzet van budgetten voor sluizen en bruggen € 5,5 miljoen verplaatst naar het programmaonderdeel 3.4 wegen, straten en pleinen;
- Het programma Varen is in 2016 vastgesteld waarbij rekening werd gehouden dat het programma in 2018 in de afrondende fase zit, waardoor in 2018 circa € 1,1 miljoen minder lasten volgen dan in 2017. De verwachting is dat de recente uitspraken en nieuw te formuleren beleid zijn weerslag op zowel de uitgaven alsmede op de einddatum gaan krijgen.

Reserves

Ten opzichte van 2017 stijgen de onttrekkingen met € 2,6 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 0,8 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen ten opzichte 2018 met € 1,3 miljoen en in 2020 dalen de onttrekkingen ten opzichte 2019 met € 1,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- De daling van het drinkwatertarief van 6% wordt voor 4% gecompenseerd uit de reserve. Daarmee is er voor 2018 geen sprake van een dotatie maar wordt een onttrekking van € 3,1 miljoen uit de reserve begroot;
- Conform Voorjaarsnota 2017 worden er vanaf Begroting 2018 geen middelen meer onttrokken aan de reserve voor het programma Varen.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Calamiteiten van technische aard in de productie en leidingen van drinkwater.	Voldoen aan wettelijke normen mede door een toereikende calamiteitenorganisatie.
Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel.	Uitvoeren van het vastgesteld Gemeentelijk Rioleringsplan: ■ meer riolering vervangen; ■ aanleggen riolering ten behoeve van ongezuiverde lozingen; ■ aanpakken structurele problemen met wateroverlast in de stad; ■ verder verbeteren van de bedrijfsvoering.
Waterschade na hevige regenval.	Door klimaatverandering is er toename van extreme neerslag. Vergroten van riolen biedt hiervoor te weinig soelaas. Het programma Amsterdam Rainproof motiveert, informeert en activeert bewoners, ondernemers, ambtenaren en kenniswerkers om hemelwaterbestendig te werken bij de verandering van daken, straten, tuinen, parken en pleinen.
Gevolgen van de uitspraak en nieuwe procedures voor uitvoering nota Varen.	In het programma is rekening gehouden met extra inzet juristen en aangepast beleid.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2008) is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Het voldoen aan de KRW-richtlijn is een gezamenlijke opgave voor overheden en eigenaren. De gemeente Amsterdam is verantwoordelijk voor het nemen van of bijdragen aan maatregelen vanuit haar eigen taken en verantwoordelijkheden (beheer openbare ruimte, gemeentelijke watertaken, drinkwatertaken en als eigenaar). Uiterlijk in 2027 moet worden voldaan aan de KRW-richtlijn.
- Het Deltaprogramma Nederland. In het kader van het Deltaprogramma heeft Amsterdam in samenwerking met partneroverheden in de regio de Deltastrategie Regio Amsterdam opgesteld. De gemeente Amsterdam heeft de Intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie ondertekend die is voortgekomen uit de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Aanvullend daarop is er voor Rainproof nog een regionale intentieverklaring opgesteld. De deltabeslissingen uit het nationale Deltaprogramma zijn vastgelegd in het Nationaal Waterplan (NWP). De acties voor de gemeente zijn vastgelegd in de Agenda Duurzaam Amsterdam.
- Het Nationaal bestuursakkoord Water. De bezuinigingen van de overheid zijn voor de watersector vastgelegd in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011). Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven hebben hierin afspraken gemaakt om Nederland, met minder kosten en bestuurlijke drukte, de komende jaren droog en veilig te houden.
- Het Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021 (GRP). De gemeente Amsterdam heeft de wettelijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) voor het inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater, het inzamelen en verwerken van afvloeiend hemelwater en het nemen van grondwatermaatregelen in openbaar gebied. Doel van het GRP is om aan het bevoegd gezag te verantwoorden op welke wijze de gemeente Amsterdam deze watertaken uitvoert, en in hoeverre zij voldoende middelen heeft om dit in de toekomst te blijven doen. Hiermee voldoet de gemeente aan de planverplichting in de Wet milieubeheer (artikel 4.22) 1. Het GRP is tot stand gekomen in samenwerking met de waterschappen Hollands Noorderkwartier, Rijnland, Amstel, Gooi en Vecht en Rijkswaterstaat.
- Met de Nota Varen, vastgesteld door de gemeenteraad op 2 oktober 2013 streeft het bestuur "naar evenwichtiger gebruik van het Amsterdamse binnenwater, met kleinere en schonere vaartuigen, een betere spreiding van het vaarverkeer met slimme verkeersregelingen en dienstverlening waarmee alle soorten vaarweggebruikers ook op de drukste momenten kunnen doorvaren."

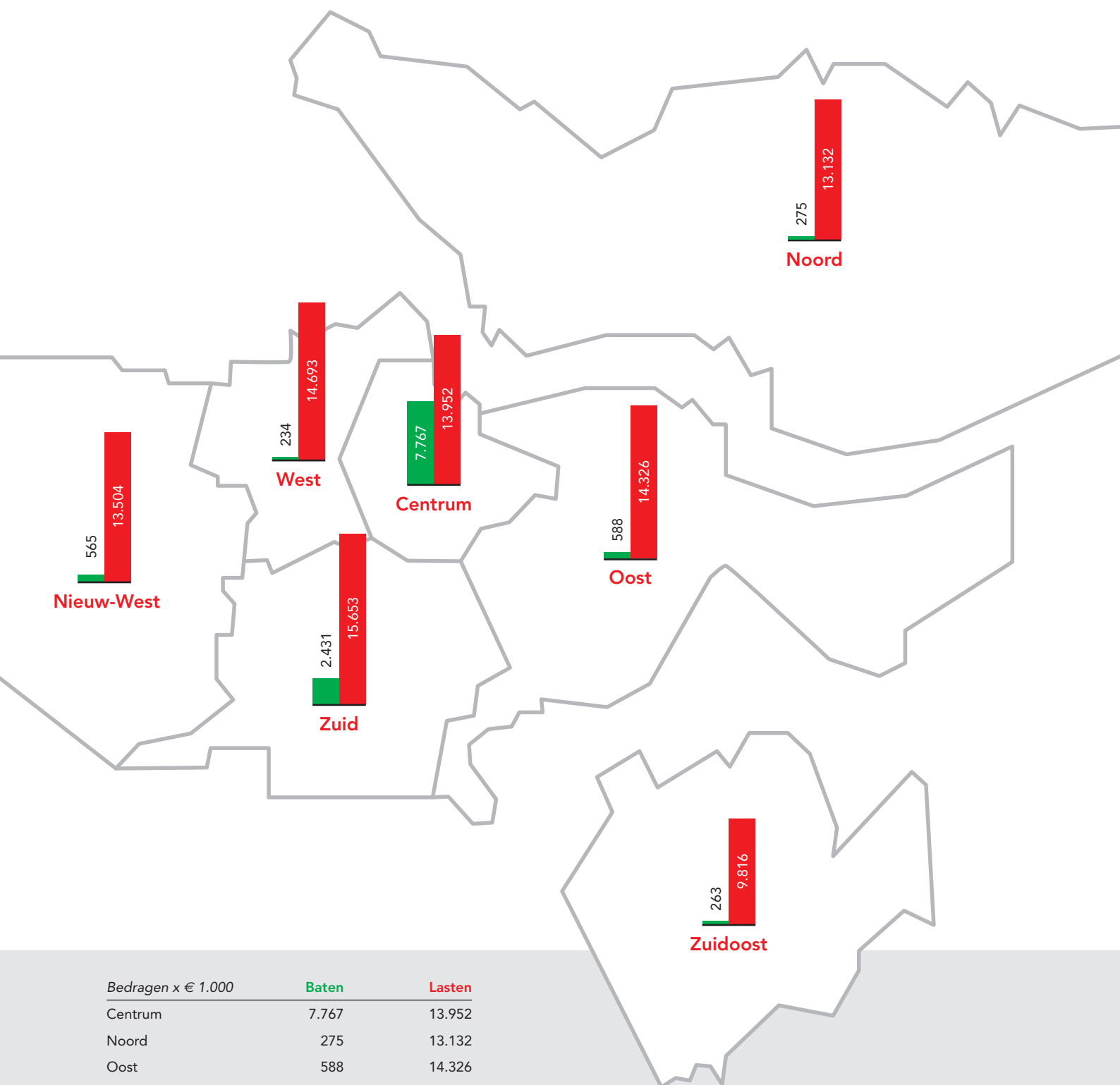
- Watervisie Amsterdam 2040. De Watervisie is een structuurvisie-uitwerking en geeft een ruimtelijk-economisch toekomstbeeld van het gebruik van het water in 2040 met een uitvoeringsagenda 2018. De verdere groei van het aantal bewoners en bezoekers zorgen voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op het water. Bovendien groeit de passagiers-, beroeps- en cruisevaart. Dit vraagt om maatregelen voor een optimaal en duurzaam gebruik van het water en een goede ordening van het groeiend gebruik van water en oevers. Het doel van de Watervisie Amsterdam 2040 is het toegankelijker en meer beleefbaar maken van het Amsterdamse water en de oevers en te zorgen voor een betere spreiding van het gebruik van het water over stad en regio. De gemeente investeert samen met andere partijen onder andere in nieuwe recreatieve verblijfsplekken, jachthavens, watersportvoorzieningen en zwemplekken aan de stadsplassen, het IJ en IJmeer en de Amstel. Ook gaan we het 'vaarrondje Sloterplas' ontsluiten door de renovatie en automatisering van de Westlandgrachtschutsluis en faciliteren en spreiden we de groei van de passagiersvaart en cruisevaart beter over de stad.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Baten en lasten per stadsdeel

Duurzaamheid en water

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	7.767	13.952
Noord	275	13.132
Oost	588	14.326
Nieuw-West	565	13.504
West	234	14.693
Zuid	2.431	15.653
Zuidoost	263	9.816
Totaal	12.123	95.076

3.8.4 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

Een schone straat is één van de basisvoorwaarden voor de leefbaarheid van de stad. Dat geldt zeker in het drukke centrum van Amsterdam. Via het Aanvalsplan Schoon richten wij ons niet alleen op de zogenaamde hotspots maar ook op illegale afvaldumping en afval rond fastfood- en andere horecabedrijven, het bijplaatsen van perscontainers en het uitbreiden van het aantal afvalbakken.

Schonere lucht en vergroening zijn in het drukke centrum belangrijke onderwerpen. Het uitbreiden van de milieuzones binnen de Ring A10, het beperken van zwaar verkeer in het centrum, waaronder de touringcars, en het stimuleren van elektrische voertuigen, ook in de taxi- en rondvaartbranche, moeten daaraan bijdragen. In het centrum is de aanpak in het bijzonder gericht op de Valkenburgerstraat en de Weesperstraat waar de luchtkwaliteit verbetering behoeft.

Stadsdeel Noord

Het Afvalpunt wordt verplaatst naar een nieuwe locatie in Noord. Via een Recyclepunt willen wij gescheiden inzameling nog meer bevorderen. Wij onderzoeken de mogelijkheid om ingezameld afval over water te transporteren naar de afvalenergiecentrale. In de nieuwe wijken komen nieuwe ondergrondse containers zonder passysteem.

In 2018 wordt het uitvoeringsprogramma 'Agenda Water Noord' opgesteld. Voorlopig is de uitvoering van de Watervisie stilgelegd in verband met andere prioriteiten.

Stadsdeel Oost

De Knowledge Mile, een netwerk van partijen rond de Wibautstraat in Oud-Oost, wil van de Wibautstraat de slimste en duurzaamste straat van de wereld maken. Eén van de dingen die we er doen is het uitvoeren van innovatieve pilots om het scheiden van afval te stimuleren.

In het Oostelijk Havengebied benutten we de mogelijkheden van het water door te zoeken naar uitbreiding van multifunctionele steigers, door onderzoek te doen naar veilige zwemlocaties en bewonersinitiatieven te ondersteunen. Ook in waterrijke gebieden als IJburg en Zeeburgereiland verzilveren we kansen rond waterrecreatie. Door de lage ligging van de polder Watergraafsmere geven we hier voorrang aan het verminderen van wateroverlast door waterberging te realiseren.

Stadsdeel Nieuw-West

We vergroten het recreatief gebruik van water, onder meer door het verbeteren van vaarroutes en van de waterkwaliteit van de Sloterplas. Dankzij het opknappen en het beter ontsluiten van het Sloterstrand kunnen meer bewoners genieten van de Sloterplas als zwemlocatie.

Naast het voorkomen van zwerfvuil, zowel in als buiten het water nemen we duurzaamheidsinitiatieven in De Aker, Sloten/Nieuw-Sloten. Het slimme energienetwerk is daarbij een katalysator voor een innovatieve en duurzame wijk en het groengebied De Oeverlanden. Met corporaties vinden gesprekken plaats om Nieuw-West gasloos te maken.

Stadsdeel West

We gaan door met het vervangen van ondergrondse afvalcontainers. Daarbij maken we een efficiëntieslag wat betreft containercapaciteit en de mogelijkheid om afvalstromen te scheiden (faciliteren bronscheiding conform Uitvoeringsplan Afval). Dit zal met name in het gebied Bos en Lommer plaatsvinden.

De drukte op het water neemt toe. Om te voorkomen dat het water zijn waarde voor zowel bewoners als bezoekers verliest, blijven wij ontwikkelingen op en rond het water kritisch volgen en toetsen op wenselijkheid.

Stadsdeel Zuid

De toegenomen drukte, de vele bezoekers en de plaatsing en vervanging van ondergrondse containers zijn voor ons een grote uitdaging bij het schoonhouden van het stadsdeel. Via het project GAAP (Gezamenlijke Aanpak Afval Problematiek) bundelen we aanwezige kennis en expertise over de afvalproblematiek en pakken wij het afval bij de 41 hotspotlocaties in Zuid aan. De mensen die een afvalcontainer hebben geadopteerd spelen daarbij een belangrijke rol. Onze handhavingscapaciteit zetten we slim in door informatiegestuurd te handhaven, duidelijk te communiceren over wat wanneer mag worden aangeboden en daarmee te voorkomen dat nieuwe hotspots ontstaan.

In Actieplan De Schone Pijp pakken bewoners en ondernemers in De Pijp gezamenlijk de afvalproblematiek aan. Dit doen ze onder andere door mensen aan te zetten tot gedragsverandering, door een doelgerichte aanpak van hotspots, door extra schoonmaak en door een meer collectieve inzameling van bedrijfsafval.

Vanwege de ambitie om de stad regenbestendiger te maken werken wij samen met Waternet aan een beter watermanagement, onder andere in de Rivierenbuurt.

Stadsdeel Zuidoost

Bij nieuwbouwprojecten hebben we vooral aandacht voor energiebesparing, aardgasloos en regenbestendigheid. In Gaasperdam zijn bewonersgroepen actief bezig met diverse vormen van verduurzaming. Zonnepanelen op daken van bewoners en bedrijven in het gebied dragen bij aan het terugdringen van CO₂.

Wij geven vervolg aan het plaatsen van milieuparken om het scheiden van afval en recycling te bevorderen. Om de luchtkwaliteit te verbeteren komt er per 1 januari 2018 een milieuzone bij. Voor vervuilende brom- en snorfietsen geldt dan, net als voor vervuilende vrachtauto's, een verbod binnen de bebouwde kom in Amsterdam, met uitzondering van landelijk Noord.

Op het gebied van waterbeheer gaan wij verder met het vervangen van de beschoeiingen.

Tabel 3.8.4 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	15.475	12.117	12.058	12.058	12.143	12.143
Lasten	128.496	94.239	94.791	94.793	94.706	94.690
Saldo van baten en lasten	-113.021	-82.122	-82.733	-82.735	-82.563	-82.546
Onttrekking reserves	553	2.120	65	79	79	-75
Dotatie reserves	285	1.534	285	285	285	50
Saldo van onttrekkingen en dotaties	268	585	-220	-206	-206	-125
Totaal	-112.753	-81.537	-82.953	-82.940	-82.768	-82.671

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Afvalverwerking, Contractanten-afvalinzameling, Vuilinzameling reinigingsrecht, Handhaving milieu, Duurzaamheidsactiviteiten, Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer en Vergunningen en handhaving.

Baten

De baten in dit programma zijn € 12,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Deze baten betreffen voornamelijk de inkomsten voor het inzamelen van bedrijfsafval (de reinigingsrechten en inkomsten uit contractanten van € 11,8 miljoen). De inkomsten uit afvalstoffenheffing (inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval) zijn begroot bij programmaonderdeel 8.2 Afval.

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 94,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Kosten voor het inzamelen en verwerken van het huishoudelijk afval en het bedrijfsafval waartegenover de reinigingsrechten staan (€ 79,5 miljoen). Deze kosten worden gedekt door de inkomsten uit afvalstoffenheffing (opgenomen in programmaonderdeel 8.2 Afval) en de inkomsten uit reinigingsrecht. Hiernaast is er € 2,8 miljoen beschikbaar in verband met de heffing en inning van het reinigingsrecht en de afvalstoffenheffing (de zogenaamde perceptiekosten);
- Kosten voor het inzamelen van bedrijfsafval, dat ingezameld wordt op basis van contracten die met bedrijven zijn afgesloten. Hiervoor wordt er voor €4,4 miljoen aan kosten gemaakt, deze worden gedekt door de inkomsten uit contracten;
- Kosten voor de controle en handhaving op afval (€ 3,6 miljoen). Hiermee controleren we op milieudelicten, zoals het verkeerd aanbieden van afval, en treden zo nodig handhavend op;
- Kosten voor onderhoud van oppervlaktewater en vaarwegen (€ 3,2 miljoen). Hiermee plegen we onderhoud aan de oevers en walkanten, wordt er gebaggerd en verwijderd het drijfvuil in die wateren waar de verantwoordelijkheid bij het stadsdeel ligt.

Reserves

In dit programma wordt € 0,1 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,3 miljoen gedoteerd:

- Aan de reserve baggeren wordt in 2018 € 0,1 miljoen onttrokken als dekking voor kosten van baggerwerkzaamheden ten behoeve van natuurvriendelijke oevers aan de Sloterplas. Aan deze reserve wordt jaarlijks ook € 0,2 miljoen gedoteerd;
- Aan de reserve Meerjaren onderhoud OR wordt € 0,1 miljoen gedoteerd. Deze reserve is bedoeld voor meerjarig integraal planmatig onderhoud in de openbare ruimte.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten voor het inzamelen en verwerken van afvalinzameling met € 0,8 miljoen door nominale ontwikkeling (stijging van het prijspeil). Dit wordt gedekt door hogere inkomsten uit afvalstoffenheffing (in programmaonderdeel 8.2 Afval).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 2,1 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 1,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Mutaties in de egalisatiereserve afvalstoffenheffing. In 2017 was er sprake van een onttrekking van € 1,3 miljoen en een dotatie van € 1,2 miljoen aan de egalisatiereserve afvalstoffenheffing. Hiermee worden overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing verevend ten behoeve van de burgers. Deze dotatie en onttrekking vallen in 2018 weg en daarom zijn de onttrekkingen en dotaties in 2018 € 1,3 miljoen lager dan in 2017;
- Mutatie aan de reserve Meerjaren onderhoud openbare ruimte. In 2017 was er een onttrekking van € 0,6 miljoen uit de reserve Meerjaren onderhoud openbare ruimte. Deze is er niet in 2018, waardoor de onttrekking in 2018 € 0,6 miljoen lager is dan in 2017;
- De reserve baggeren. In 2017 werd er € 0,2 miljoen aan onttrokken ter dekking van gemaakte kosten. In 2018 is dit € 0,1 miljoen en wordt er dus € 0,1 miljoen minder onttrokken dan in 2017.

3.9

Programma 9

Stedelijke ontwikkeling en wonen

3.9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

Tabel 3.9.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	1.015.581	934.948	651.628	617.757	561.230	522.296
Lasten	930.075	1.023.307	808.828	567.671	497.019	451.369
Saldo van baten en lasten	85.507	-88.359	-157.199	50.086	64.212	70.927
Onttrekking reserves	393.927	342.176	318.044	40.406	19.621	17.364
Dotatie reserves	510.982	251.613	194.583	147.874	131.187	129.205
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-117.055	90.563	123.461	-107.468	-111.567	-111.841
Totaal	-31.548	2.204	-33.739	-57.383	-47.355	-40.914

Samenvatting 3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Het college wil het gemeentelijk vastgoed efficiënt en transparant beheren. Hierbij is het essentieel dat we de versnipperde vastgoedportefeuille bijeenbrengen. Hiermee zijn we in 2015 gestart en het zal in 2018 worden afgerond door onder meer het vastgoed van sport aan de portefeuille toe te voegen.

De efficiency en transparantie die het college verlangt, bereiken we door dynamisch en professioneel beheer. We beoordelen gemeentelijk vastgoed op de bijdrage die het levert aan de gemeentelijke doelstellingen.

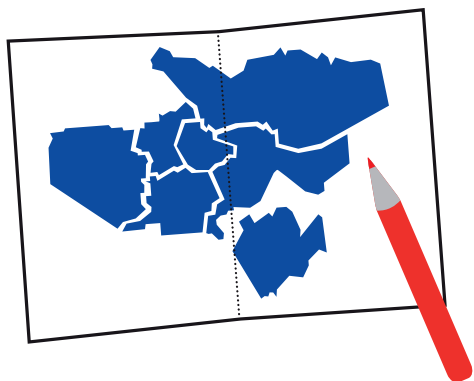
Vastgoed dat niet meer nodig is voor het behalen van deze doelstellingen stoten we zoveel mogelijk af.

De opbrengst van deze verkopen draagt bij aan de schuldreductie van de gemeente Amsterdam en aan het dekken van de vastgoedtekorten. Aan het gebruik van het vastgoed worden de daadwerkelijke kosten toegerekend. Op basis hiervan kunnen we berekenen wat de minimale huur is om de kostprijs te dekken. Zo ontvlechten we de subsidiestromen (uit andere

beleidsprogramma's) en de kosten van vastgoed en creëren we de noodzakelijke voorwaarden voor het afwegen van huisvestingsvraagstukken. Het invoeren van de kostprijsdekkende huur en het verkoopprogramma zijn de speerpunten van het college in dit begrotingsjaar.

Samenvatting 3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Het college heeft naast een kwantitatieve woningbouwambitie ook een kwalitatieve stedelijke ambitie. Om Amsterdam in de toekomst aantrekkelijk en leefbaar te houden, is nu behoefte aan ruimtelijke visievorming en planontwikkeling en ruimtelijke kaderstelling. In 2018 worden diverse gebiedsuitwerkingen en principebesluiten opgeleverd, in het kader van Ruimte voor de Stad/Koers 2025. Binnen vijf verkenningen, de bereikbare, verdichtende, groene, complete en duurzame stad, doen we thematische studies waarin we de ruimtelijke randvoorwaarden specificeren voor de groei van Amsterdam op basis van huidige behoeften en ambities. Een inhoudelijke speerpunt is De Bewegende Stad en Age Friendly City. We zetten ruimtelijk beleid en ontwerp in om bewegen in de stad te stimuleren en de

kwaliteit van leven voor alle leeftijdsgroepen te garanderen. Door de komst van de omgevingswet starten we de voorbereidingen voor het opstellen van de verplichte omgevingsvisie. We zetten de voorbereidingen voor de invoering van de

omgevingswet voort zodat Amsterdam er in 2019 klaar voor is als de wet van kracht wordt. De uitvoeringsbesluiten voor sprong over het IJ zullen in 2018 worden voorbereid.

Samenvatting 3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

Het college wil dat er voldoende betaalbare woningen zijn in Amsterdam. Ook de kwaliteit van de woningvoorraad en de verdeling van schaarste staan hoog op de agenda.

De toegankelijkheid van de woningvoorraad voor alle typen huishoudens in verschillende delen van de stad is cruciaal. Hiertoe is beleid geformuleerd, de handhaving van woonregels toegepast en wordt gerichte woonondersteuning geleverd voor kwetsbare groepen. Dit college heeft ervoor gezorgd dat de huurdersondersteuning is verbreed naar bewonersondersteuning. Initiatief en betrokkenheid van 'onderop' worden gestimuleerd en gewaardeerd. Goede samenwerking en afspraken met corporaties, particuliere verhuurders, huurdersorganisaties en andere betrokkenen staan hierbij voorop.

Samenvatting 3.9.4 Grond en ontwikkeling

In het programmaonderdeel Grond en Ontwikkeling staan de activiteiten die te maken hebben met gebiedsontwikkeling. In het kader van deze activiteiten wordt gewerkt aan het bouwrijp maken van gronden zodat we ze kunnen uitgeven om er woningen, voorzieningen, kantoren/bedrijven en andere functies op te realiseren.

Daarnaast wordt bij gebiedsontwikkeling de openbare ruimte ingericht, de bodem gesaneerd en infrastructuur aangelegd. De doelen zijn het realiseren van vol-

doende woningbouwproductie voor alle doelgroepen en het transformeren van gebieden en gebouwen.

Samenvatting 3.9.5 Stadsdelen/gebieden

Met Ruimte voor de Stad (Koers 2025) geven wij invulling aan de ambitie uit het coalitieakkoord 2014, om de bouwproductie op te schroeven naar structureel 5.000 woningen per jaar. Gezien de omvang van deze opgave (tot 2025 gaat het om 50.000 woningen) wordt in Koers 2025 ook gekeken naar noodzakelijke investeringen in bereikbaarheid, groen, openbare ruimte en maatschappelijke accommodaties. Hiermee is Ruimte voor de Stad een overkoepelende ontwikkelstrategie voor de middellange termijn die effect heeft op meerdere stadsdelen. Ook kijken meerdere stadsdelen naar de transformatie van lege kantoorruimten.

3.9.1 Gemeentelijk vastgoed

Beheren, (ver)huren, (ver)kopen en ontwikkelen van vastgoed voor de gemeente Amsterdam.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De groei van de stad vraagt om nieuwe maatschappelijke voorzieningen zoals scholen, sportaccommodaties en buurtvoorzieningen.
- De focus op het optimaal ondersteunen van beleid gaat gepaard met het strategisch afstoten van vastgoed dat hier geen bijdrage aan levert. Dit is het derde jaar van het verkoopprogramma gemeentelijk vastgoed.
- Er is een toenemende ruimtebehoefte voor wonen en voorzieningen en de noodzaak deze ook via herbestemming van vastgoed te realiseren. Daarbij denken wij aan transformatiemogelijkheden voor de groeiende behoefte aan woningen en scholen en de actuele ruimtebehoefte voor asielzoekers en statushouders.
- Er is grote aandacht voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen om bij te dragen aan de verduurzaming en circulaire economie van de stad.
- Het verder ontvlechten van subsidiestromen en exploitatiekosten door het invoeren van kostprijsdekkende huur.
- Door verdichting in de bestaande stad zullen nieuwe schoollocaties binnen de ring nodig zijn.
- Schoolgebouwen worden juridisch overgedragen aan schoolbesturen. Onderdelen van de gebouwen die niet aan onderwijs gebonden zijn, kinderdagverblijven en dergelijke, blijven in beheer bij Vastgoed. Dat geldt ook voor nieuw gebouwde scholen met kinderopvang. Dit zal ook de komende jaren de nodige mutaties veroorzaken in de vastgoedportefeuille en -exploitatie.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten A B

Gemeentelijk vastgoed ondersteunt het behalen van (gebiedsgerichte) beleidsdoelen van de gemeente.

Gemeentelijk Vastgoed draagt bij aan de beleidsdoelen van de gemeente, maar verliest daarbij haar eigen bestuursopdracht om vastgoed te verkopen niet uit het oog. Passend huisvesten van maatschappelijke activiteiten. Passend huisvesten van gemeentelijke organisatie (eigen huisvesting). Commercieel vastgoed afstoten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Percentage vastgoed dat beleidsdoelen ondersteunt.	n.v.t.	63,4%	69,5%	73%	74%	74%	75%

Doel 2

Activiteiten C D E

De huurbaten van gemeentelijk vastgoed zijn minimaal kostprijsdekkend.

De baten en lasten van het maatschappelijk vastgoed worden transparant gemaakt. Dit gebeurt onder andere door ervoor te zorgen dat vanuit de vastgoedexploitatie geen verborgen subsidiëring plaatsvindt voor maatschappelijke activiteiten.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Percentage verhuurbare eenheden dat minimaal kostprijsdekkend wordt geëxploiteerd.	n.v.t.	n.v.t.	70%	72%	80%	84%	88%*
2.2 Percentage leegstand verhuurbare eenheden van gemeentelijk vastgoed, maximaal.	5% (2014)	2,3%	5%	5%	5%	5%	5%

* In de jaren na 2021 groeien we door naar 100%. Het tempo is afhankelijk van bestaande huurcontracten.

Doel 3**Activiteiten****C****Gemeentelijk vastgoed voldoet aan duurzaamheids- en kwaliteitseisen van het Rijk.**

Maatregelen voor duurzaamheid sluiten aan bij de gemeentelijke Agenda Duurzaamheid, Agenda Groen en Routekaart CO2-Neutraal die invulling geven aan het Rijksbeleid.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Percentage gebouwen dat voldoet aan NEN 2767 onderhoudsniveau 3 (sober en doelmatig).	n.v.t.	80%	90%	95%	95%	95%	95%
3.2 Percentage gebouwen in het bezit van een energielabel.	n.v.t.		50%	75%	100%	100%	100%

Doel 4**Activiteiten****A****B****Verkoop van vastgoed voor het aflossen van de stadsschuld en om vastgoedtekorten te dekken (VJN2016).**

We stoten alleen vastgoed af dat geen beleidsdoel meer dient en niet geclaimd wordt vanuit een ander beleidsdoel. Verkoop vindt plaats conform vastgestelde procedures en stelregel TOM: transparant, openbaar en marktconform.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Aantal verkochte panden aan de hand van de vastgestelde lijst van te verkopen panden.	n.v.t.	15	63	32	5	5	5
4.2 Netto verkoopwaarde in € mln. van verkochte panden. *	n.v.t.	19 mln.	47,2 mln.	34,6 mln.	5 mln.	5 mln.	5 mln.

* Onder 'netto verkoopwaarde' wordt verstaan de totale opbrengsten van grond en opstal in het kader van uitgifte in erfpacht, verminderd met de resterende boekwaarde en verkoopkosten.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais**

N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollandais draagt bij aan het beheer en behoud van de cultuurpanden De Kleine Komedie en theater Bellevue.

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.

Carré draagt bij aan het behoud van cultureel erfgoed op een prominente plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie onlosmakelijk is verbonden met het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een gevarieerde programmering.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V. is eigenaar van de verpachte agrarische grond in de controlzone Volgermeer.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 4

Afstoten vastgoed zonder beleidsdoel.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal panden zonder beleidsdoel einde jaar.	n.v.t.	263	200	168	163	158	153

Activiteit B

Doelen 1 4

Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen en daaruit volgend de verkoopstrategie bepalen (halfjaarlijkse rapportage aan de raad over het huisvesten van de verschillende beleidsdoelen).

Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen en op basis daarvan de verkoopstrategie bepalen (rapportage aan de raad in de daarvoor bestemde P&C producten).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Aantal malen per jaar de vastgoedscan uitgevoerd.	n.v.t.	1	1	1	1	1	1

Activiteit C

Doelen 2 3

Per object een meerjarenonderhoudsplan opstellen/actualiseren, inclusief duurzaamheidsmaatregelen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Percentage gebouwen waarvoor een meerjarenonderhoudsplan is opgesteld (excl. slooppanden e.d.).	n.v.t.	90%	100%	100%	100%	100%	100%

Activiteit D

Doelen 2

Jaarlijks in kaart brengen van de kostprijsdekkende huur per (gebiedsgericht) beleidsdoel en deze afzetten tegen de werkelijk betaalde huren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Percentage contracten op minimaal kostprijsdekkend niveau gebracht.	n.v.t.	n.v.t.	70%	80%	90%	95%	100%
D.2 Aantal malen per jaar toets uitgevoerd.	n.v.t.						

Activiteit E

Doelen 2

Zodra het contractueel en bestuurlijk mogelijk is de huurprijs herzien naar een minimaal kostprijsdekkende huur.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Percentage huurcontracten dat tijdig is herzien.	n.v.t.		100%	100%	100%	100%	100%

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Het professioneel sturen op de leegstand. Onvermijdelijke leegstand combineren we zoveel mogelijk met sociaal-maatschappelijke initiatieven.
- Het verbeteren van de toegankelijkheid van de gemeentelijke gebouwen.
- Het verbeteren van de veiligheid van de gemeentelijke gebouwen.

Tabel 3.9.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	93.040	110.650	94.100	69.850	72.350	73.850
Lasten	72.992	56.549	42.919	42.431	41.939	41.939
Saldo van baten en lasten	20.048	54.101	51.180	27.419	30.411	31.911
Onttrekking reserves	3.397	1.643	1.596	1.575	1.575	1.575
Dotatie reserves	2.535	290	290	290	290	290
Saldo van onttrekkingen en dotaties	862	1.353	1.306	1.285	1.285	1.285
Totaal	20.910	55.454	52.486	28.704	31.696	33.196

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Gemeentelijk vastgoed. Dit bestaat uit de exploitatielasten en baten voor het maatschappelijk en commercieel vastgoed van de gemeente Amsterdam. De exploitatie van het vastgoed voor eigen gebruik (huisvesting ambtenaren) wordt verantwoord bij het overzicht overhead.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 94,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Opbrengsten van de verkoop van gemeentelijk vastgoed (€ 36,5 miljoen in 2018). De verkoopopbrengsten zijn incidenteel, gekoppeld aan het verkoopprogramma en verschillen sterk per jaar;
- Huuropbrengsten uit de verhuur van maatschappelijk en commercieel vastgoed van de gemeente (€ 58,3 miljoen);
- Hogere baten door het later invoeren van kostprijsdekkende verhuur van vastgoed (€ 0,8 miljoen in 2018). In de Voorjaarsnota 2017 is het invoeren van kostprijsdekkende huur financieel vertaald in een stijging van de huuropbrengsten met € 1,0 miljoen in 2018, oplopend tot € 11,0 miljoen structureel vanaf 2021. Ten behoeve van een zorgvuldige invoering kiezen we ervoor huurders, die met een huurprijsstijging geconfronteerd worden, tenminste zes maanden voorafgaand aan die huurverhoging te informeren. Daarnaast gelden opzegtermijnen voor het aanpassen van huurcontracten. Hierdoor kan pas vanaf 1 oktober 2018 tot huurprijsverhogingen worden overgegaan. Hierdoor wordt er in 2018 € 0,2 miljoen gerealiseerd. Daarnaast is er voor 2018 en 2019 compensatie beschikbaar (€ 0,2 respectievelijk € 4,0 miljoen) om via een subsidie de huurverhoging te compenseren als zero-based de noodzaak hiervan aangetoond wordt (zie onderdeel 3A.8 Overige eigen middelen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 42,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De kapitaallasten en kosten van onderhoud voor het maatschappelijk en commercieel vastgoed. Voor groot onderhoud is een voorziening getroffen. De benodigde voorziening wordt jaarlijks herrekend op basis van geactualiseerde meerjaren onderhoudsprogramma's. Een jaarlijks gelijkblijvende dotatie aan deze voorziening dekt de jaarlijks fluctuerende kosten voor groot onderhoud (€ 42,9 miljoen);

- In de huidige Begroting 2018 is rekening gehouden met de effecten van het voornemen om een substantieel deel van het vastgoedbezit te verkopen. Dit leidt onder andere tot lagere kapitaallasten en lagere lasten voor onderhoud (maar ook lagere huurbaten);
- De overdrachten uit andere beleidsterreinen (zoals Onderwijs, Sport en Parkeren met ingang van 1 januari 2018) zijn hierin nog niet verwerkt.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 1,6 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,3 miljoen gedoteerd:

- Aan de reserve Kapitaallasten gemeentelijk vastgoed wordt € 1,9 miljoen onttrokken in 2018 en € 0,3 miljoen gedoteerd. Deze egalisatiereserve wordt gebruikt ter dekking van een deel van de kapitaallasten;
- Aan de vastgoedreserve is een negatieve onttrekking van € 0,3 miljoen begroot.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten in 2018 met € 16,6 miljoen. In 2019 dalen de baten verder met € 25 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere verkoopopbrengsten vanuit het verkoopprogramma vastgoed (€ 14,3 miljoen). In 2017 waren de begrote opbrengsten € 50,8 miljoen, in 2018 is dit € 36,5 miljoen;
- Lagere baten als gevolg van het afstoten en verkopen van vastgoed (€ 2,5 miljoen). Door het afstoten van panden worden huurbaten verlaagd, door aangekochte en overgedragen panden worden de huurbaten verhoogd. Per saldo dalen de huurbaten door het afstoten van vastgoed. Hiertegenover staan ook lagere lasten (kapitaallasten en onderhoudskosten voor het vastgoed);
- Hogere huurbaten als gevolg van kostprijsdekkende huur (€ 0,2 miljoen in 2018). In de Voorjaarsnota 2017 is het invoeren van kostprijsdekkende huur financieel vertaald in een stijging van de huuropbrengsten met € 1,0 miljoen in 2018, oplopend tot € 11,0 miljoen structureel vanaf 2021. In deze Begroting 2018 wordt in 2018 € 0,8 miljoen incidenteel beschikbaar gesteld om de kostprijsdekkende huur later in 2018 in te voeren in verband met de zorgvuldigheid.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 13,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere kapitaallasten door verlaging van 3,5% naar 1,3% van het door de gemeente gebruikte percentage om de rentelasten door te berekenen naar de programma's (€ 9,5 miljoen);
- Lagere lasten van het verkoopprogramma (in 2018 €1,7 miljoen lager dan in 2017) als gevolg van een lager aantal verkooptransacties. Tegenover deze lagere lasten zijn ook lagere baten geraamd € 1,7 miljoen;
- Lagere kosten van onderhoud en een lagere dotatie aan de voorziening onderhoud (€ 2,7 miljoen);
- Hogere overige (zakelijke) lasten (€ 0,3 miljoen);
- Voor de jaren 2019 en 2020 heeft een administratieve correctie plaatsgevonden, waarbij zowel de huurbaten, als de dotatie voorziening onderhoud met een bedrag van € 9,8 miljoen zijn verlaagd. Deze correctie was bij de Voorjaarsnota 2017 al aangebracht in de begrotingsjaren 2017 en 2018, maar nog niet verwerkt in de jaren 2019 en 2020.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Indien voor verkoop gelabelde panden worden verkocht onder beperkende voorwaarden, of uit de verkoop worden gehaald voor andere beleidsdoelen, kan de taakstellende opbrengst niet worden gehaald (doelen 1 en 4).	In die gevallen zal compensatie moeten plaatsvinden vanuit de betreffende beleidsportefeuille.
De invoering van de kostprijsdekkende huur (doel 2) wordt vertraagd door juridische beperkingen in de huurcontracten, of door ongewenste indirecte beleidseffecten.	Deze aspecten worden nader onderzocht en mogelijke maatregelen worden in kaart gebracht, waarna bestuurlijke besluitvorming kan plaatsvinden.
Doel 3 Het ambitieniveau t.a.v. duurzaamheid (doel 3) kan niet worden gehaald omdat de middelen om de daarvoor benodigde investeringen te doen ontoereikend zijn.	De mogelijkheden en de daarvoor benodigde investeringen worden nader onderzocht en uitgewerkt. Daarbij wordt ook gekeken naar alternatieve financieringsconstructies, bijvoorbeeld bij het Rijk of bij huurders.

Beleidskaders

- De stedelijke vastgoedstrategie. Een belangrijk nieuw uitgangspunt is dat de gemeente in principe alleen vastgoed in bezit heeft om gemeentelijke beleidsdoelen te ondersteunen en niet voor commerciële doeleinden. De uitgangspunten van de stedelijke vastgoedstrategie zijn:
 - alle bezit is tijdelijk;
 - de vraag is leidend, niet het aanbod;
 - vastgoed wordt minimaal kostendekkend verhuurd;
 - leegstand wordt tot normale frictie (5%) beperkt;
 - panden in eigendom van de gemeente voldoen aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen en kwaliteitseisen.
- Uitwerking vastgoedstrategie: spelregels vastgoed. Hierin is voor de samenwerking tussen gemeentelijke organisaties en bestuurscommissies een set strategische uitgangspunten en spelregels opgesteld, zodat een ieder die wat wil met het gemeentelijk vastgoed volgens dezelfde principes beschouwd wordt. Ook hebben we de gemeentelijke vastgoedportefeuille geanalyseerd en de beleidsdoelen benoemd.
- Uitwerking vastgoedstrategie: omgang met leegstand. In deze notitie is onder andere aandacht besteed aan de randvoorwaarden en mogelijkheden van tijdelijke verhuur en buurtinitiatieven. De uitgangspunten voor leegstand zijn:
 - de feitelijke leegstand wordt beperkt tot maximaal 5%;
 - als we verwachten dat een gebouw maximaal één jaar leeg staat, wordt het direct gevuld met leegstandsbeheer;
 - bij de tijdelijke verhuur gaan we uit van kostprijsdekkende huur, waarbij maatschappelijke initiatieven voorrang hebben;
 - als we geen beleidsmatige huurder kunnen vinden en verkoop niet in beeld komt, dan worden leegstaande ruimtes verhuurd aan commerciële partijen.
- Uitwerking vastgoedstrategie: verkoop gemeentelijk vastgoed. Hier zijn de uitgangspunten voor verkoop (door middel van uitgifte in erfpacht) van gemeentelijk vastgoed behandeld. Het uitgangspunt is dat al het vastgoed transparant, openbaar en marktconform wordt aangeboden.
- Brief waarin we de raad informeren over de vierde uitwerking van de stedelijke vastgoedstrategie: de erfstukken. Dit zijn panden die geen beleidsdoel dienen maar die we niet afstoten om drie redenen:
 - het mag niet: verkoop is uitgesloten in regelgeving of overeenkomsten;
 - het lukt niet: er is geen interesse van de markt vanwege de lastige exploitatie;
 - het is niet wenselijk: er zijn beleidsmatige of praktische bezwaren tegen verkoop.
- Wet Markt en Overheid. Om concurrentievervalsing te voorkomen, moeten overheden zich aan gedragsregels houden. Deze staan in de Wet markt en overheid, die onderdeel is van de Mededingingswet.
- Nota Activeren, Waarderen en Afschrijven. Deze nota bevat het beleid van de gemeente Amsterdam voor activeren, waarderen en afschrijven.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht

Ruimtelijke visievorming en planontwikkeling, ruimtelijke kaderstelling, ruimtegebruik en bouwplantoetsing.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het inwonertal groeit, de economische dynamiek is groot, het aantal bouwplannen en de druk op de openbare ruimte nemen toe.
- Sociale dynamiek heeft ruimtelijke gevolgen, denk aan de toenemende vergrijzing, extramuralisering en de ruimtelijke spreiding van gezondheidsproblemen zoals obesitas. De groei van de stad biedt kansen.
- De snelle groei van de stad noodzaakt tot vernieuwing van huidige systemen, zoals verkeer, afval, energie en klimaatbestendigheid.
- De bevolking groeit sneller dan de woningvoorraad in Amsterdam.
- De gemeente werkt aan de voorbereiding van de invoering van de Omgevingswet in, die naar verwachting in 2020/2021 in werking zal treden.
- Opstellen van kaders, uitvoeringsbesluiten voor de stedelijke opgaven.
- De uitvoeringsbesluiten voor Sprong over het IJ worden opgesteld.
- De acties met prioriteit uit de MRA-actie-agenda worden afgerond.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

B

C

D

E

Goede ruimtelijke voorwaarden om demografische en economische groei mogelijk te maken.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Ruimte voor de stad: gebiedsstudie gereed.	3	7	3	0	0	0	0
1.2 Ruimte voor de stad: strategiebesluiten voorbereid t.b.v. besluitvorming B&W.	5	11	5	0	0	0	0
1.3 Percentage demografische druk. (BBV no. 37)	46,6 (2017)						

Doel 2

Activiteiten

A

B

C

D

E

Doel 2		Activiteiten					A	B	C	D	E
Goede ruimtelijke voorwaarden voor nieuwe woon-, werk- en leefmilieus.											
Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021			
2.1	Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Eenduidige flap format stad + 7 stadsdelen in gebruik.	1	1								
2.2	Harmonisatie bestemmingsplannen: 1 besluitvormingsproces voor stadsdeel-bestemmingsplannen.	1									
2.3	Harmonisatie bestemmingsplannen + motie 1077 "leesbaarheid" Evaluatiemoment "helder formuleren".	1									
2.4	Bewegende stad: Ontwerp gezond ingerichte wijk.	1	0	0	10						

Doel 3**Activiteiten****A B C D E****Samenwerking met de regio vergroten.**

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1	Metropoolregio Amsterdam (MRA): Ruimtelijke en economische agenda MRA voor middellange termijn vastgesteld in het Platform Ruimtelijke Ordening.	1	1					

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?**Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied**

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we op het gebied van bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG). Amsterdam participeert in de gemeenschappelijke regeling die eigenaar is van deze dienst. De ODNZKG werkt in mandaat van het college en de bestuurscommissies van de stadsdelen. De samenwerking gebeurt op basis van een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsovereenkomst waarin afspraken worden gemaakt over te leveren producten en diensten.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?**Activiteit A****Doelen****1 2 3****Planologisch-stedenbouwkundige verkenningen uitvoeren naar strategische locaties voor nieuwe woon- en werkmilieus.**

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1	Aantal behandelde aanvragen stadsloots.	338 (2013)	384	400	400	400	400	400

Activiteit B**Doelen****1 2 3****Activeren grote en kleine ontwikkelaars en investeerders zodat zij op strategische locaties nieuwe woon- en werkmilieus creëren.****Activiteit C****Doelen****1 2 3****De gemeente voert zelf de transformatieopgave uit in stedelijke milieus Haven-stad en andere potentiële locaties als het Marineterrein.****Activiteit D****Doelen****1 2 3****Woningbouwproductie en gebiedstransformatie gezamenlijk oppakken met de regio.****Activiteit E****Doelen****1 2 3****Grote en kleine partijen faciliteren en adviseren in locatiekeuze via de Stadsloots.**

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Planologisch ruimte creëren voor bouwplannen door het maken en wijzigen van bestemmingsplannen zodat vergunningverlening kan plaatsvinden.
- Vergunningverlening, handhaving en toezicht bij bouwaanvragen (via opdrachtgeverschap van de Omgevingsdienst).
- Commissie Welstand en Monumenten beheren.
- Gebouwd, archeologisch en cultuurlandschappelijk erfgoed behouden, versterken en duurzaam ontwikkelen.
- Detailhandelbeleid formuleren samen met de regio.

Tabel 3.9.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	43.330	10.250	10.250	10.250	10.250	10.250
Lasten	52.447	31.348	31.671	21.796	21.774	21.774
Saldo van baten en lasten	-9.118	-21.098	-21.421	-11.546	-11.524	-11.524
Onttrekking reserves	1.481	1.633	0	0	0	0
Dotatie reserves	3.114	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-1.633	1.633	0	0	0	0
Totaal	-10.750	-19.465	-21.421	-11.546	-11.524	-11.524

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Ruimtelijke kwaliteit en erfgoed, Stedenbouwkundige plannen, Structuurvisie en stedelijke beleidskaders en WABO vergunningen en bouwtoezicht.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 10,3 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Legesopbrengsten voor de omgevingsvergunning (€ 10,3 miljoen). De omgevingsvergunning is één geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu en komt voort uit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 31,7 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor de commissie Ruimtelijke Kwaliteit, voorheen de commissie Welstand (€ 1,5 miljoen);
- Resultaat op inzet voor Stedenbouwkundige plannen (-/- € 1,8 miljoen). Dit betreft het resultaat op de inzet van ambtelijke capaciteit voor stedenbouwkundige projecten. De lasten worden verrekend met binnengemeentelijke opdrachtgevers en komen ten laste van andere dekkingsbronnen;
- Lasten voor Structuurvisie en stedelijke beleidskader (€ 20,3 miljoen), inclusief de incidentele budgetten voor voorbereiding Sprong over 't IJ (€ 5,6 miljoen in 2017 en € 8,1 miljoen in 2018), de implementatie van de omgevingswet (€ 1,5 miljoen in 2017 en € 0,9 miljoen in 2018), Haven-Stad (€ 1,2 miljoen in 2017 en € 0,8 miljoen in 2018) en voor de Sloterplas (€ 2 miljoen in 2017 en € 1,0 miljoen in 2018);
- Lasten voor het opdrachtgeverschap naar de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (€ 0,3 miljoen);
- Lasten voor uitvoering van de bouwtaken (bouwtoezicht) van de Omgevingsdienst (€ 11,2 miljoen);
- Uitvoeringskosten (perceptiekosten) voor de legesheffing (€ 0,2 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,3 miljoen in 2018. Voor 2019 en verder dalen de lasten met € 9,9 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten vanaf 2018 ten opzichte van 2017 voor stedenbouwkundige plannen (€ 1,4 miljoen);
- Per saldo lagere lasten voor structuurvisie en stedelijke beleidskaders (€ 1,1 miljoen). In 2018 is een prioriteit opgenomen voor de uitvoering van Sprong over 't IJ, waardoor de lasten in 2018 € 2,5 miljoen hoger zijn dan in 2017. Hiertegenover staat een aantal lagere lasten, door het in 2018 vervallen van incidentele lasten voor 2017. Het betreft de Omgevingswet (€ 0,6 miljoen), Sloterplas (€ 1,0 miljoen), Haven-Stad (€ 0,4 miljoen) en Ruimte voor de Stad (€ 1,6 miljoen);
- Incidentele prioriteiten in 2018 die in 2019 vervallen (€ 9,0 miljoen). Voor de uitvoering van Sprong over 't IJ is er in 2018 incidenteel € 8,1 miljoen beschikbaar, te weten kosten voor programmamanagement (€ 0,4 miljoen) en voorbereidingskosten Javabrug (€ 7,7 miljoen). Voor de invoering van de omgevingswet is in 2018 incidenteel € 0,9 miljoen beschikbaar.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 1,6 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door: In de Begroting 2017 was een onttrekking van € 1,6 miljoen begroot aan het deel van de Reserve Actieplan bouwstimulering dat is ingesteld voor de dekking van de lasten van Ruimte voor de stad. Omdat in 2017 deze reserve volledig is onttrokken, is voor 2018 en verder geen onttrekking begroot.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Veel en snel woningen bouwen geeft een risico voor de integrale kwaliteit van de stad waarin we wonen: bereikbaarheid, openbare ruimte, groen, maatschappelijke voorzieningen en duurzaamheid.	We zoeken binnen de gemeentelijke middelen voor stedelijke ontwikkeling naar ruimte voor investeringen in groen, openbare ruimte en maatschappelijke voorzieningen om de integrale kwaliteit te borgen
Onvoldoende capaciteit: ■ De grote maatschappelijke dynamiek en vele bestuurlijke ambities kunnen ertoe leiden dat er onvoldoende ambtelijke capaciteit is: juridisch planologisch, ontwerp, procesbegeleiding en management. ■ De aantrekkende woningmarkt en de bestuurlijke ambities zorgen voor een forse toename van de vraag naar juridisch (planologisch) vastlegging in bestemmingsplannen.	Prioritering door in overleg met opdrachtgevers de capaciteit en behoefte af te stemmen. Prioritering door de capaciteitsvraag en -werving binnen R&D centraal aan te sturen.
Gebrek aan middelen. Er zijn in de voorjaarsnota geen middelen opgenomen voor het voorbereiden van nieuwe plannen voor woningbouw. Dit betekent dat vanaf 2022 onvoldoende woningen in planvoorraad zijn om 5.000 woningen per jaar te realiseren	Monitoring van grootte en doorlooptijd van planvoorraad. Hiermee wordt jaarlijks de urgentie van het probleem én benodigde tijd voor het maken van nieuwe plannen inzichtelijk gemaakt.
Krappe arbeidsmarkt voor medewerkers vergunningverlening. De omgevingsdienst heeft moeite om op een aantal kritieke functies de juiste mensen met voldoende ervaring te krijgen. Het risico bestaat dat de met de ODNZKG afgesproken kwaliteitseisen op vergunningverlening en -toezicht niet worden gehaald.	Tijdelijk aanpassen werkwijze door te prioriteren op basis van risico. Eerste prioriteit hebben veiligheid (brand-, constructieve, omgevings- en gebruiksveiligheid) en gezondheid (geluid, daglicht, vocht, ventilatie)

Beleidskaders

- Nationale wetgeving voor ruimtelijke ordening en bouwen, zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening die regelt op welke wijze ruimtelijke plannen van Rijk, Provincie en gemeenten tot stand komen en de Wet Administratieve Bepalingen Overgangsrecht (WABO) waarin kwaliteitseisen voor vergunningen, toezicht en handhaving zijn geregeld.
- De Structuurvisie, waarin het toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's is vastgelegd en een toekomstbeeld over hoe de fysieke ruimte kan worden ingevuld.
- Koers 2025, de stadsbrede inventarisatie van woningbouwlocaties waarmee we invulling geven aan de gemeentelijke woningbouwambitie.
- Ontwikkelingsbeeld Noordvleugel 2040, toekomstbeeld dat in 2007 met regiopartners gezamenlijk is vastgesteld als kader voor de structuurvisies binnen de Noordvleugel.
- MRA-agenda, de actie-agenda van de Metropoolregio Amsterdam voor de periode 2016-2020.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing

De omvang, samenstelling, verdeling, beschikbaarheid en kwaliteit van de woningvoorraad bewaken, met aandacht voor ondersteuning en betrokkenheid van de bewoners.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Door de toename van de populariteit van Amsterdam neemt de vraag naar woningen toe. Dit leidt tot schaarste waardoor huur- en koopwoningen steeds duurder worden.
- Huurders en bewoners krijgen en nemen meer ruimte bij de inrichting van hun eigen woon- en leefomgeving. Dit komt onder meer door de gewijzigde Woningwet en het collegebesluit 'Ruimte voor Maatschappelijk Initiatief.'
- De druk op de woningmarkt maakt het noodzakelijk om samen met de corporaties de aanpak van illegale onderhuur te verbeteren en te intensiveren.
- Het aantal mensen in kwetsbare groepen op de Amsterdamse woningmarkt neemt toe, onder anderen statushouders met een verblijfsstatus en mensen die de maatschappelijke opvangvoorzieningen verlaten.
- De druk op de (huur)woningmarkt is onverminderd groot. Dit maakt het noodzakelijk om het beleid van woonruimteverdeling opnieuw te bezien.
- Het gemengd wonen in de stad komt (nog) meer onder druk te staan.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A

In Amsterdam kan iedereen wonen en worden woningen ook daadwerkelijk gebruikt om te wonen.

Amsterdam heeft gemengde wijken waar mensen met lage, midden- en hogere inkomens wonen. Een gemengde wijk is een vitale en leefbare wijk en draagt bij aan het welzijn van haar bewoners. Er komen meer bestaande woningen beschikbaar voor meer mensen door te controleren op woninggebruik en door ruimte te bieden aan nieuwe woonvormen, bijvoorbeeld woningdelen. De aanpak van leegstand, illegale hotels, woonexcessen en verbetering van de woonkwaliteit neemt in intensiteit toe. Hierdoor zullen het aantal handhavingsprojecten en het aantal afgehandelde signalen per jaar stijgen ten opzichte van 2017. Illegale onderhuur (verhuur) van woningen geeft veel overlast. Om dit te bestrijden, intensiveren we het project Zoeklicht. Behalve het inzetten van aanvullende handhavingscapaciteit voor bestrijding van illegale onderhuur, investeren we ook in slimmer handhaven met behulp van Informatie Gestuurde Handhaving. Dit bestaat onder meer uit het uitwisselen van informatie met medeoverheden en het verbeteren van datakwaliteit. Voor de aanpak van illegale onderhuur is vanaf 2018 € 1,2 miljoen structureel beschikbaar. Overzicht handhavingsmiddelen:

- Prioriteit toeristische verhuur;
- Prioriteit woonexcessen;
- Prioriteit leegstand;
- Prioriteit permanente hotline;

- € ■ € 0,5 miljoen incidenteel in 2018 voor handhaving gericht op kamerverhuur in bed & breakfast;
- Prioriteit Zoeklicht (illegale onderhuur).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.1 Absolute ondergrens aan sociale woningvoorraad.	230.000 (2013)	223.383	>187.000	>187.000	>187K	>187K	>187K
1.2 Aantal handhavingsprojecten per jaar.	20 (2013)	37	30	35	35	35	35
1.3 Aantal door Handhaving en Toezicht afgehandelde meldingen per jaar.	2016	1.000	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
1.4 Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (BBV no. 38).	€ 645 (2015)	€ 530	€ 508	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
1.5 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (BBV no. 39).	€ 716 (2015)	€ 608	€ 586	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
1.6 Gemiddelde WOZ-waarde in €1.000 (BBV no. 35).	€ 216 (2015)	€ 253	€ 301	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Doel 2

Activiteiten

C

Sociale huurwoningen zijn betaalbaar en beschikbaar voor kwetsbare groepen en lage inkomens.

We voeren de Samenwerkingsafspraken met corporaties en huurders uit, en intensiveren de samenwerking met partners van Zorg en Welzijn. De samenwerkingsafspraken met de Amsterdamse Federatie voor Woningcorporaties en de Huurdersvereniging Amsterdam gaan onder andere over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen. Ook staan er maatregelen in die bijdragen aan een duurzame en gemengde stad. Vanuit de programma's Huisvesting Kwetsbare groepen en Ouderenhuisvesting gaan we verder met het aanbieden van passende woonruimte aan deze specifieke groepen met een eventueel zorgarrangement.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Aandeel percentage aanpasbaar gebouwde nieuwe sociale huurwoningen, exclusief jongeren en studentenhuisvesting.	80% (2015)	80%	90%	90%	90%	90%	90%
2.2 Aanbod sociale huurwoningen onder lage en hoge aftoppingsgrens (€ 576. resp. € 618).	>50% (2015)	85%	75%	75%	75%	75%	75%
2.3 In de samenwerkingsafspraken is vastgelegd dat 30% van het jaarlijks aanbod van huurwoningen ter beschikking komt voor kwetsbare groepen, met een ondergrens van 1.500 woningen.	m.i.v. 2016 in gebruik genomen.	1.566	≥1.500	≥1.500	≥1.500	≥1.500	≥1.500

Doel 3

Activiteiten

B

Meer ruimte voor zeggenschap voor bewoners, zowel huurders als eigenaren.

Het takenpakket van !WOON is het vernieuwen en verbreden van bewonersondersteuning. Daarnaast stimuleren we medezeggenschap van bewoners- en huurdersorganisaties en informeren we verenigingen van eigenaren (VvE's). Daardoor kunnen we efficiënter en eenvoudiger sturen op de doelen die we gesteld hebben. De nieuwe opzet en structuur geeft extra mogelijkheden om meer Amsterdammers te helpen en te ondersteunen bij hun woonvraag. De Huurdersvereniging Amsterdam behartigt de belangen van alle huurders in de stad, niet alleen de huurders van sociale huurwoningen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
3.1 Aantal contacten !WOON.	44.108 (2014)	45.728	50.000	53.000	55.000	55.000	55.000

Doel 4

Activiteiten

D

Bijna alle buurtcombinaties in Amsterdam scoren voor buurttevredenheid minimaal een 6,5.

In samenwerking met betrokkenen, onder andere bewoners en maatschappelijke organisaties, worden maatregelen opgesteld en uitgevoerd. Het doel van de bestuursopdracht wijkvernieuwing en – ontwikkeling is om de buurttevredenheid in de meest kwetsbare wijken te vergroten. De bestuursopdracht is overgegaan op DORA en de bestuursopdracht ontwikkelbuurten om een nog krachtigere impuls te kunnen geven tot en met 2018 (€ 14 mln.).

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
4.1 Aantal buurtcombinaties (van de 97) waar de buurttevredenheid lager is dan 6,5.	6 (2013)	3	2	2	1	1	1

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen1

Aanpakken van woonfraude gericht op illegale hotels en pensions, huisjesmelkers en onderhuur.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A.1 Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik met handhavingsmaatregelen.	300 (2013)	358	500	635	750	775	775
A.2 Aantal meldingen woonfraude bij Zoeklicht.	1.700 (2014)	2.606	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
A.3 Handhavingsbesluiten woonfraude (inclusief leegstand en woningkwaliteit).	300 (2016)	486	500	500	500	500	500
A.4 Buitendienst onderzoeken: ■ toeristische verhuur; ■ woonexcessen; ■ leegstand; ■ bezetting van een permanente hotline; ■ Illegale onderhuur (Zoeklicht)	m.i.v. begroting 2016	3.044	3.250	3.550	3.850	3.850	3.850

Activiteit B

Doelen3

Verbreding takenpakket !WOON plus nieuwe vormen van bewonersinbreng.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Percentage van het aantal vragen en klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld.	(2016)	94%	>95%	>95%	>95%	>95%	>95%

Activiteit C

Doelen2

Uitvoeren samenwerkingsafspraken met Amsterdamse Federatie van Woningbouwcorporaties en Huurdersvereniging Amsterdam. Uitvoeren van de programma's Huisvesting Kwetsbare Groepen en Ouderenhuisvesting.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal bemiddelingen (i.s.m. partners) voor bewoners met urgentie voor een zelfstandige woning.	≥ 1.500 (2015)	1.965*	≥ 1.500	≥ 1.500	≥ 1.500	≥ 1.500	≥ 1.500

* Bij indicator 2.3 bij doel 2 staat dat 1566 is gerealiseerd. 1566 is het aantal corporatiewoningen dat is geleverd in 2016 voor kwetsbaren. 1965 is het aantal woningen dat is geleverd door corporaties én particulieren voor kwetsbaren.

Activiteit D

Doelen4

Uitvoeren Bestuursopdracht wijkvernieuwing en – ontwikkeling en Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten om de buurttevredenheid voor zo goed als alle Amsterdamse buurtcombinaties naar 6,5 of hoger te tillen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
D.1 Aantal buurtcombinaties (van de 97) met extra maatregelen om leefbaarheidscijfer te verhogen.	3	3	3	3	3	3	3

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Afgeven van urgenties en vergunningen.
- Uitvoeren Woonlastenakkoord.
- Het uitvoeren van de activiteiten die zijn afgesproken in de Woonagenda (medio 2017).
- Bevorderen leefbaarheid in kwetsbare wijken.
- Verhuren, beheren en onderhouden van woonwagendstandplaatsen (192) en huurwoonwagens (10).
- Beheren van leningen, garant staan en achtervang zijn voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW).
- Uitvoering geven aan de Wet op de Lijkbezorging (WOL).
- Uitvoering geven aan het project Sanering van Verkeerslawaaï.
- Verstrekken en beheren van Energieleningen en Startersleningen.

Tabel 3.9.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	53.000	5.225	1.870	1.870	1.870	1.713
Lasten	49.952	43.900	44.784	40.889	20.914	20.682
Saldo van baten en lasten	3.048	-38.675	-42.915	-39.019	-19.044	-18.968
Onttrekking reserves	21.361	21.077	20.727	20.427	462	0
Dotatie reserves	32.939	2.156	2.156	2.156	156	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-11.578	18.921	18.571	18.271	305	0
Totaal	-8.530	-19.754	-24.344	-20.748	-18.739	-18.968

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Stedelijke Vernieuwing, Uitvoering Huisvestingswet en Wonen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 1,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Bestuurlijke boetes en dwangsommen die in het kader van handhaving op woninggebruik zijn opgelegd (€ 1,0 miljoen);
- Huurinkomsten uit woonwagendstandplaatsen en woonwagens (€ 0,4 miljoen);
- Leges voor huisvestingsvergunningen en vergunningen voor tijdelijke verhuur van woningen (€ 0,3 miljoen);
- Bijdragen van derden voor het project Zoeklicht en het vakblad NUL20 (€ 0,2 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 44,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten ten behoeve van de woningbouwcorporaties voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam (€ 20 miljoen);
- Subsidies voor de Bewoners- en huurdersondersteuning (€ 6,2 miljoen), voor Wonen boven winkels (€ 0,5 miljoen) en voor Warme voeten (isolatie van woningen, € 0,2 miljoen);
- Apparaatskosten voor stedelijke vernieuwing, uitvoering van de huisvestingswet en voor wonen (€ 11,5 miljoen);
- Een prioriteit voor de bestuursopdracht ontwikkelbuurten (€ 5,1 miljoen), die gedekt wordt uit het stedelijk mobiliteitsfonds;
- Kosten voor het huisvesten van statushouders (€ 3,0 miljoen) en van kwetsbare groepen (€ 1,5 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 20,7 miljoen onttrokken aan reserves en € 2,2 miljoen gedoteerd:

- Aan de reserve Hervorming stedelijke vernieuwing wordt jaarlijks € 20,0 miljoen onttrokken en € 2,0 miljoen gedoteerd in de jaren 2017, 2018 en 2019. Deze reserve wordt gebruikt ter dekking van de kosten voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam;
- Aan de Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven wordt in 2018 € 0,4 miljoen onttrokken ter dekking van subsidies voor Wonen boven Winkels en bedrijven;
- Aan de reserve Warme voeten wordt in 2018 € 0,2 miljoen onttrokken ter dekking van kosten van subsidies voor stimulering van isolerende (energiebesparende) maatregelen aan woningen;
- Aan de reserve Besluit woninggebonden subsidies 5e fonds wordt € 0,2 miljoen gedoteerd in 2018, uit deze reserve worden de kosten voor subsidies die in het kader van het Besluit woninggebonden subsidies 5e fonds gedekt.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 3,4 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een incidentele baat in 2017 van € 3,3 miljoen als gevolg van de verwerking van het resultaat over 2016 van de ISV-middelen (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing);
- Rentebaten voor verstrekte energieleningen (€ 0,1 miljoen), die met ingang van 2018 bij het onderdeel A.3 Financiering zijn opgenomen.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,9 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 3,9 miljoen ten opzichte van 2018 en in 2020 dalen de lasten met € 20,0 miljoen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere kosten door incidenteel extra budget in 2018 voor de voor huisvesting van statushouders (€ 1,7 miljoen);
- Lagere kosten voor wijkvernieuwing en ontwikkeling door vervallen incidenteel budget in 2017 (€ 0,5 miljoen);
- Lagere subsidie Warme voeten (isolatie van woningen) in 2018 ten opzichte van 2017 (€ 0,2 miljoen);
- De incidentele kosten in 2018 voor huisvesting van kwetsbare groepen vervallen in 2019 (€ 1,5 miljoen);
- Lagere lasten omdat het voor 2018 incidentele aanvullende budget voor huisvesting van statushouders vervalt in 2019 (€ 1,7 miljoen);
- De lasten voor subsidies voor Wonen boven Winkels en bedrijven vervallen in 2019 (€ 0,4 miljoen);
- Lagere lasten vanaf 2020 ten opzichte van 2019 door beëindigen van de bijdrage ten behoeve van de woningbouwcorporaties voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam (€ 20 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 blijven de onttrekkingen en dotaties gelijk in 2018. In 2019 dalen de onttrekkingen ten opzichte van 2018 met € 0,3 miljoen en in 2020 en dalen de onttrekkingen ten opzichte van 2019 met € 20,0 miljoen. De dotaties dalen in 2020 ten opzichte van 2019 met € 2,0 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een lagere onttrekking in 2019 ten opzichte van 2018 aan de reserve Warme voeten (€ 0,2 miljoen) en aan de reserve Wonen boven winkels (€ 0,1 miljoen);
- In 2020 wordt er niet meer gedoteerd (€ 2,0 miljoen) en onttrokken (€ 20,0 miljoen) aan de reserve Corporatiebudget, omdat deze ultimo 2019 geheel is onttrokken ter dekking voor bijdragen aan woningcorporaties.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Het aantal sociale huurwoningen daalt onder de 187.000.	- De gemeente maakt afspraken met huurders en corporaties over de hoeveelheid sociale huurwoningen en monitort het aantal. Wordt deze grens te dicht benaderd dan wel overschreden, dan zullen aanvullende eisen worden gesteld aan de corporaties op het gebied van verkoop en liberalisatie. - De 40-40-20 maatregel.
Onvoldoende woningen voor middeninkomens.	Gemeente maakt met huurders en corporaties aanbiedingsafspraken voor woningen tussen de huurtoeslaggrens en de bovengrens van € 971 (prijsspeil 2015). Ook bij dit onderdeel tracht de gemeente haar doelen te realiseren door intensieve samenwerking met corporaties.
De Huisvestingswet biedt onvoldoende instrumenten om effectief te kunnen handhaven.	Actieve lobby bij het Rijk en gemeentelijke inzet op digitale rechercheren, aanpak recidive en gerichte acties.

Beleidskaders

- Woningwet (2015), geeft richtlijnen voor volkshuisvesting partijen over wie wat mag doen en wie waar over gaat.
- Het Besluit Ruimtelijke Ordening (voorheen de Wet op de Ruimtelijke Ordening) (2016), regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, Provincie en gemeenten tot stand komen.
- De Huisvestingswet (2014), biedt instrumentarium om in te grijpen in de woonruimteverdeling en de samenstelling van de woonruimtevoorraad om de onevenwichtige en onrechtvaardige effecten te bestrijden die het gevolg zijn van de schaarste aan betaalbare woonruimte.
- Huisvestingsverordening Amsterdam 2016, beschrijft instrumentarium (onder andere meldplicht) en de toepassing hiervan, in relatie tot woonruimteverdeling en woningvoorraad.
- Leegstandswet (2015), wet ter bestrijding van leegstand van woningen en gebouwen.
- De Huurprijzenwet (2016), geeft het kader voor het huurprijsniveau van woonruimte.
- Woning Waardering Stelsel (2015), is een landelijk systeem waarmee de kwaliteit van een huurwoning wordt vastgesteld.
- Woonagenda 2025.
- Samenwerkingsafspraken (met corporaties en huurders) vormen een belangrijke basis voor het volkshuisvestelijke beleid in Amsterdam.
- Stedelijk Handhavingsprogramma (2015), richt zich op het tegengaan van woonfraude.

Subsidies van betekenis

1. Stimuleringsfonds vastgoeddeel en KTA-deel	€ 20.000.000
2. !WOON	€ 5.300.000
3. Huurdersvereniging Amsterdam	€ 700.000
4. Energiecoaches en bespaarpakketten	€ 200.000

Toelichting

1. De woningcorporaties kunnen voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden een subsidie aanvragen.
2. De vernieuwde organisatie !WOON is dé plek voor alle woonvragen van Amsterdammers, zowel voor huurders als eigenaar-bewoners. Via een website en moderne digitale dienstverlening hebben bewoners 24 uur per dag toegang tot informatie, zelfhulptools en beperkt advies. Er zijn zeven lokale steunpunten in de stadsdelen waar bewoners terecht kunnen voor meer informatie en advies op maat. Daarnaast biedt !WOON dienstverlening op specifieke woonthema's, zoals ongewenst verhuurgedrag, energiebesparing, zelfbeheer en wooncoöperaties en woonadvies voor ouderen.
3. De Huurdersvereniging Amsterdam (HA) heeft als hoofddoel het behartigen van en opkomen voor de belangen van alle huurders in Amsterdam.
4. De subsidie voor energiecoaches en bespaarpakketten wordt gebruikt voor de opleiding en begeleiding van energiecoaches, die aan huis een energieadvies geven dat is toegespitst op het betreffende huishouden. Ook bieden de energiecoaches materialen voor energiebesparing aan.

3.9.4 Grond en ontwikkeling

Gebieden ontwikkelen en grond uitgeven voor het realiseren van vastgoed en transformatie van gebouwen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De druk op de Amsterdamse woningmarkt blijft hoog en daarmee ook de vraag naar nieuwe bouwlocaties.
- Door de druk op de Amsterdamse woningmarkt en de stijgende vastgoedprijzen is er aandacht nodig voor de betaalbaarheid (sociale segment, middeldure huur en koop).
- Door de marktomstandigheden wordt transformatie van leegstaand vastgoed aantrekkelijker en neemt de leegstand van vastgoed af. Transformatie van incourant vastgoed blijft echter belangrijk voor een goede menging van wonen en werken in de stad.
- Er is een toenemende behoefte aan nieuwe hoogwaardige kantoorruimte.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Schiphol Area Development Company N.V.

Doel 1

Activiteiten

A B C D E

Hoogwaardige gebieds- en vastgoedontwikkeling.

We realiseren duurzame woon- en bedrijvenmilieus met aantrekkelijke publieke verblijfsruimten waarmee we bijdragen aan een divers (woning)aanbod en een aantrekkelijke en gemengde stad voor bewoners, ondernemers en bezoekers. In de planvorming en bij tenders wordt gestuurd op betaalbaarheid, ook bij de monitoring van de bouwproductie is er aandacht voor de betaalbaarheid van woningen. Zie indicatoren activiteiten verderop.

Doel 2

Activiteiten

A B C D E

Amsterdam heeft voldoende bouwgrond voor (de toenemende vraag naar) woningen en andere functies.

Amsterdam zorgt voor voldoende bouwproductie en werkt aan locaties waarmee de bouwproductie kan worden versneld om aan de vraag te voldoen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Totaal aantal nieuwe woningen.	5.203 (2014)	5.705	>5.000	>5.000	>5.000	>5.000	>5.000
2.2 Aantal gebouwde woningen per 1.000 woningen (BBV no. 36).	6,6 (2014)						

Doel 3

Activiteiten

C D E

Een goed gebruik van het beschikbare vastgoed.

Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar nieuwe functies, bijvoorbeeld voor wonen.

De gemeente is aandeelhouder van Schiphol Area Development Company N.V. (SADC) met als doel om in regionaal verband hoogwaardige, bereikbare, (inter)nationaal concurrerende werklocaties te ontwikkelen rondom Schiphol. Daarnaast werkt de gemeente Amsterdam samen met SADC in een deelneming (Lutkemeer CV/BV) om het bedrijventerrein Business Park Amsterdam Osdorp in stadsdeel Nieuw-West te ontwikkelen.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2

Uitwerken van de planvorming bij gebiedsontwikkelingsprojecten.

Activiteit B

Doelen 1 2

Saneren vervuilde grond en coördineren van grondstromen.

Activiteit C

Doelen 1 2 3

Programmeren bouwproductie en uitvoeren programma's zelfbouw, jongeren- en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Start bouw nieuwe sociale woningen (incl. jongeren- en studentenwoningen) door woningcorporaties.	1.787 (2014)	1.251	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200
C.2 Aantal jongeren en studentenwoningen (nieuw en transformatie/zelfstandig en onzelfstandig).	1.076 (2014)	1.818	1.782	2.625	2.625	2.625	2.625
C.3 Nieuw gerealiseerde middeldure huurwoningen.	800	1.319	900	1.500	1.500	1.500	1.500

Activiteit D

Doelen 1 2 3

Selecteren en contracteren van investeerders in gebieds- en vastgoedontwikkeling.

Activiteit E

Doelen 1 2 3

Stimuleren van transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen en andere functies.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Aantal m2 getransformeerde kantoren.	60.000	156.000	>60.000	>60.000	>60.000	>60.000	>60.000
E.2 Totaal aantal woningen door transformatie.	1.229 (2014)	1.370	>1.250	>1.250	>1.250	>1.250	>1.250

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Uitvoeren en monitoren acties uit het actieplan woningbouw.
- Monitoren productie en programma's.
- Toepassen spelregels 40-40-20 zoals door de gemeenteraad vastgesteld bij de Woonagenda 2025.

Tabel 3.9.4 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	740.665	755.828	512.219	492.807	448.255	399.071
Lasten	637.934	808.594	632.446	397.080	362.354	307.448
Saldo van baten en lasten	102.731	-52.766	-120.227	95.727	85.901	91.623
Onttrekking reserves	354.921	312.840	294.234	18.197	17.377	15.739
Dotatie reserves	470.754	244.849	189.118	142.409	127.722	125.896
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-115.833	67.991	105.116	-124.212	-110.345	-110.157
Totaal	-13.102	15.225	-15.111	-28.485	-24.444	-18.534

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Bodemsanering en nazorg, Grondexploitatie, Tijdelijke en permanente en Woningbouw en bevat de financiële stromen die te maken hebben met gebiedsontwikkeling, bodemsanering en de programma's uit het actieplan Woningbouw. Het overgrote deel van de baten en lasten in dit programmaonderdeel wordt verrekend met de balans of reserves en heeft daardoor geen relatie met de algemene middelen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 512,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De opbrengsten in de grondexploitaties (€ 361 miljoen);
- Winstnemingen in de grondexploitaties ten gunste van de reserves (€ 155 miljoen);
- Correctie rente Zuidas (lagere baten van € 4,0 miljoen in 2018 oplopend naar € 5,5 miljoen vanaf 2021). Bij het wijzigen van de rentevergoeding aan de Zuidas (bij de Begroting 2016) is onterecht niet een noodzakelijke, bijbehorende boeking gepleegd (lagere baten). Hiermee worden deze baten alsnog verlaagd en ontstaat de balans bij de budgetten voor de Zuidas.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 632,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De geraamde kosten in de actieve gemeentelijke grondexploitaties (€ 246 miljoen);
- Het saldo van de kosten en opbrengsten in de grondexploitaties moet met de balans worden verrekend (BBV-regelgeving). Deze post is in de begroting opgenomen onder de lasten (€ 115 miljoen);
- Toevoegingen aan de voorzieningen voor omvangrijke voorinvesteringen in nieuwe projecten (€ 234 miljoen). Belangrijkste post hierin is de dekking voor het landmaken van het Middeneiland IJburg (€ 102 miljoen);
- De bestedingen in het kader van de programma's uit het actieplan Woningbouw (€ 32 miljoen). De grootste uitgaven (€ 26 miljoen) zijn ten behoeve van de (tijdelijke) huisvestingsprojecten voor statushouders;
- Kosten voor bodemsanering (€ 5 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 294,2 miljoen onttrokken aan reserves en € 189,1 miljoen gedoteerd aan vier reserves:

- Aan de reserve Vereveningsfonds wordt een bedrag ter grootte van € 79 miljoen toegevoegd vanuit winstnemingen en rente. Ter dekking van voorinvesteringen en overige lasten wordt een bedrag van € 258 miljoen onttrokken;
- Aan de reserve Zuidas wordt € 86 miljoen gedoteerd vanuit winstnemingen en rente;
- Aan de reserve Bouwstimulering wordt ter dekking van de uitgaven voor de programma's actieplan Woningbouw een bedrag van € 32 miljoen onttrokken;
- Aan de reserve Bodemsanering en Nazorg wordt een bedrag gedoteerd van € 24 miljoen. Ter dekking van de uitgaven voor bodemsanering en nazorg wordt een bedrag onttrokken van € 4 miljoen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 243,6 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten met € 19,4 miljoen, in 2020 met € 44,6 miljoen en in 2021 met € 49,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Opbrengsten en winstnemingen in de grondexploitaties die van jaar tot jaar sterk kunnen verschillen. De financiële ontwikkelingen dienen daarom over de gehele looptijd van de grondexploitaties te worden gezien. Een uitgebreide toelichting op de meerjarige ontwikkelingen in de gemeentelijke grondexploitaties en de samenhangende fondsen is opgenomen in de aparte paragraaf "Grondbeleid" in deze begroting;
- De correctie met betrekking tot rente Zuidas (lagere baten van € 4,0 miljoen in 2018 oplopend naar € 5,5 miljoen vanaf 2021), waardoor in 2018 de baten ten opzichte van 2017 dalen met € 4,0 miljoen, in 2019 met € 1,4 miljoen ten opzichte van 2018 en in 2021 € 0,1 miljoen ten opzichte van 2020.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 176,1 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten verder met € 235,4 miljoen, in 2020 met € 34,7 miljoen en in 2021 met € 54,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Kosten ten behoeve van de grondexploitaties die van jaar tot jaar sterk kunnen verschillen. De financiële ontwikkelingen dienen daarom over de gehele looptijd van de grondexploitaties te worden gezien. Een uitgebreide toelichting op de meerjarige ontwikkelingen in de gemeentelijke grondexploitaties en de samenhangende fondsen is opgenomen in de aparte paragraaf "Grondbeleid" in deze begroting;
- De kosten voor de programma's uit het actieplan Woningbouw lopen in principe tot en met 2018. Dat betekent dat vanaf 2019 zowel de lasten als de dekking uit de reserve Bouwstimulering in de begroting wegvallen (€ 29,9 miljoen).

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 18,6 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 55,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Verrekeningen met de reserves, die van jaar tot jaar sterk kunnen verschillen. De financiële ontwikkelingen dienen daarom over de gehele looptijd van de grondexploitaties te worden gezien. Een uitgebreide toelichting op de meerjarige ontwikkelingen in de gemeentelijke grondexploitaties en de samenhangende fondsen is opgenomen in de aparte paragraaf "Grondbeleid" in deze begroting;
- De kosten voor de programma's uit het actieplan Woningbouw lopen in principe tot en met 2018. Dat betekent dat vanaf 2019 zowel de lasten als de dekking uit de reserve Bouwstimulering in de begroting wegvallen (€ 29,9 miljoen).

Saldo

Op hoofdlijnen daalt het saldo van de baten en lasten (inclusief dotaties en onttrekkingen aan reserves) in 2018 met € 26 miljoen ten opzichte van 2017. De belangrijkste redenen voor deze daling zijn:

- De incidentele uitname uit de reserve van het Vereveningsfonds ten behoeve van de algemene middelen is € 30 miljoen lager in 2018 dan in 2017. Hierdoor daalt het saldo;
- Daarnaast is in 2017 een incidenteel bedrag van € 3 miljoen toegekend voor de huisvesting van statushouders ten laste van de ISV-middelen. Dit zorgt voor een stijging van het saldo in 2018 ten opzichte van 2017.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Minder woningbouwproductie dan beoogd door onvoldoende bouwrijpe grond.	Ontwikkeling nieuwe locaties (o.a. Koers 2025).
Lagere opbrengsten door het wegvallen van de vraag naar bouwrijpe locaties waardoor de financiële uitvoerbaarheid van de gebiedsontwikkeling in gevaar komt.	Productie aanpassen aan de marktvraag, voorinvesteringen vooraf dekken en marketingactiviteiten (onder meer vastgoedbeurzen).
Beoogde programmering sluit niet aan bij de ontwikkeling van de stad.	Aandacht voor programmering bij tenders en uitvoeren specifieke programma's (zelfbouw, jongeren en studentenhuisvesting, statushouders en broedplaatsen).

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040: Economisch sterk en duurzaam.
- Samenwerkingsafspraken met corporaties en huurders.
- Nota Grondprijsbeleid.
- Actieplan Woningbouw.

Subsidies van betekenis

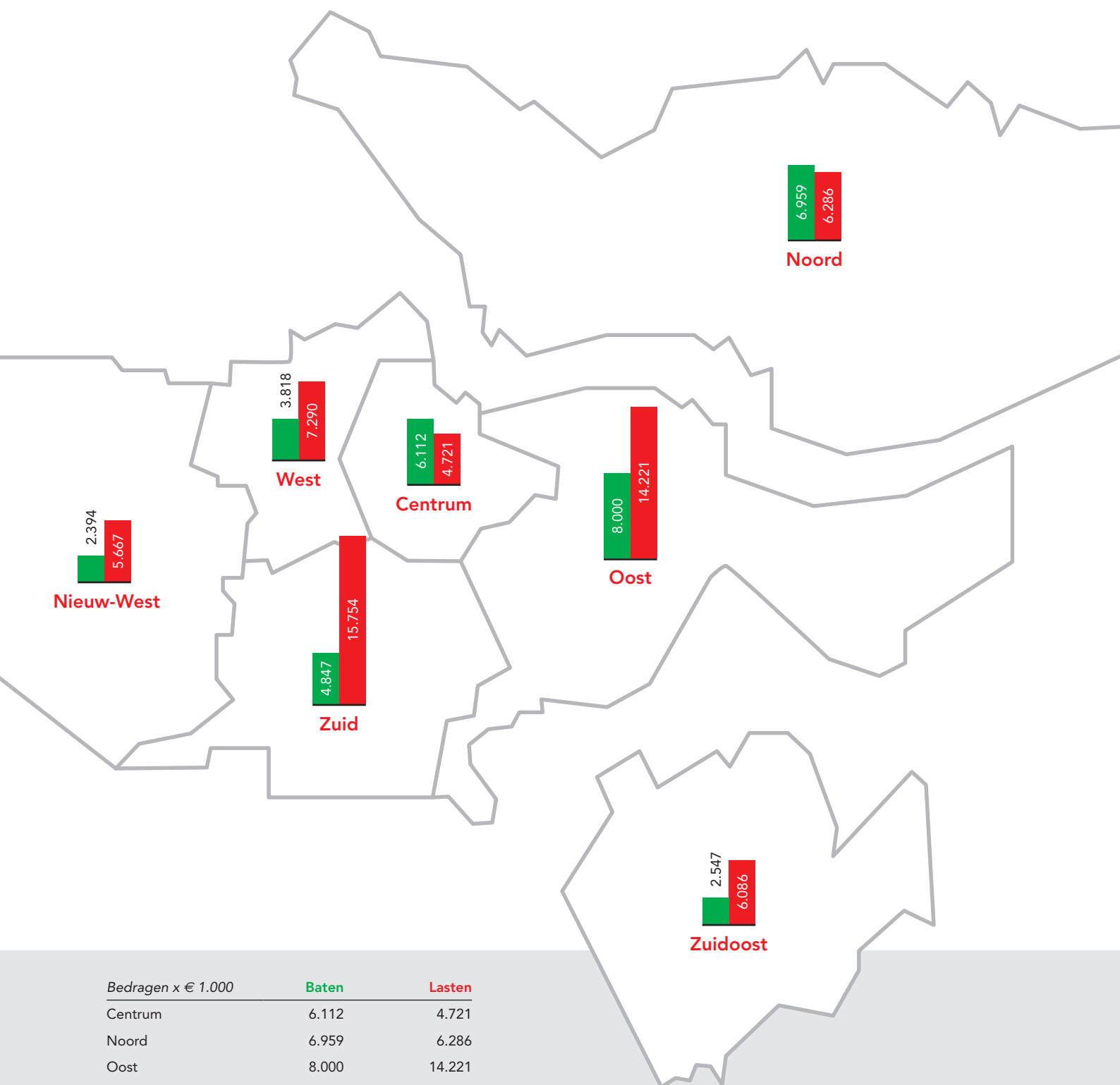
1. Stimuleringsbijdrage Jongeren- en Studentenhuisvesting	€ 500.000
2. Broedplaatsen en atelierwoningen	€ 1.000.000

Toelichting

1. De subsidies voor jongeren- en studentenhuisvesting worden verstrekt om de realisatie van projecten met betaalbare jongeren- en studentenwoningen te stimuleren.
2. De gemeente verstrekt subsidies om broedplaatsinitiatieven op gang te helpen en te stimuleren.

Baten en lasten per stadsdeel

Stedelijke ontwikkeling en wonen

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	6.112	4.721
Noord	6.959	6.286
Oost	8.000	14.221
Nieuw-West	2.394	5.667
West	3.818	7.290
Zuid	4.847	15.754
Zuidoost	2.547	6.086
Totaal	34.677	60.026

3.9.5 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

Stadsdeel Centrum

Er vinden belangrijke vernieuwingen plaats in met name de Oostelijke binnenstad, zoals de ontwikkeling en openstelling van het Marineterrein en de transformaties van Stadswerf Oostenburg en het Zeeburgerpad tot woon-werkgebieden. Daarnaast concentreert de Universiteit van Amsterdam een belangrijk deel van haar activiteiten rond het Binnengasthuisterrein en zijn er belangrijke projecten zoals de herontwikkeling van de Diamantbeurs en de voormalige V&D-panden en de nieuwbouw Sint Jacob. Ook op andere plekken in het stadsdeel wordt druk verbouwd, en de verwachting is dat de economische opleving zal leiden tot nog meer transformatieprojecten.

Verder herzien wij het bestemmingsplan 1012, waarbij het behoud en herstel van functiediversiteit een belangrijk element is.

In de afgelopen jaren zijn er veel illegale hotels bijgekomen in Amsterdam. Het is één van de grote ergernissen van binnenstadsbewoners, vanwege de overlast (geluid, afval, asociaal gedrag), de druk op de woningvoorraad en de onveiligheid.

De aanpak, bestaande uit onder meer controleacties, oplegging van boetes en sluiting van appartementen wordt stedelijk gecoördineerd en in 2018 voortgezet.

Stadsdeel Noord

In alle planvoorbereidingen hebben we blijvende aandacht voor het behoud van het aantal sociale huurwoningen. We blijven werken aan transformatie van kantoorpanden die leeg staan.

Het stadsdeel werkt de stedelijke "Bestuursopdracht ontwikkelbuurten, strategische buurtontwikkeling" uit en stelt de agenda op hoofdlijnen vast.

We werken mee aan de ontwikkeling van het werkplan Haven-Stad 2016. Daarnaast stimuleren en faciliteren we de wens van zelfbouw. De ontwikkeling van het Cornelis Douwesterrein loopt gestaag maar zal ook in 2018 nog doorgaan. Aandacht voor duurzaamheid bij nieuwbouw.

Samen met de corporaties zijn we nog volop bezig met de vernieuwingsplannen De Banne en Waterlandpleinbuurt.

Vanwege de invoering van de Omgevingswet passen wij diverse oude bestemmingsplannen aan en maken we hiermee een inhaalslag.

Stadsdeel Oost

We streven naar een passend woningaanbod met voldoende voorzieningen en een sterk formeel en informeel zorgnetwerk. In de Watergraafsmeer is het percentage ouderen hoog en het gemiddeld gezinsinkomen zeer laag. Ons doel is en blijft om ouderen tot op hoge leeftijd zelfstandig te laten wonen. De hoeveelheid geschikte en betaalbare woningen voor deze doelgroep is niet goed in balans met de vraag. Een goede match in het woningaanbod heeft daarom prioriteit.

In Oud-Oost betekent dit behoud van grotere woningen in de sociale sector, het realiseren van middeldure huur en het garanderen van kwaliteit van de bestaande woningvoorraad. In de kwetsbare buurten, met kleine, betaalbare woningen, geven wij extra aandacht aan het voorkomen van meer overlast door verwarde personen.

In het Oostelijk Havengebied is de slinkende voorraad sociale huurwoningen een opkomende prioriteit. Op de eilanden Java en Borneo is de voorraad inmiddels zeer schraal. In de groeigebieden IJburg, Zeeburgereiland en Amstelveen worden er de komende vijf jaar naar verwachting jaarlijks minimaal 2.000 woningen opgeleverd. Dit geeft niet alleen een forse areaaluitbreiding, maar we anticiperen ook op de toenemende vraag naar voorzieningen in deze gebieden.

Stadsdeel Nieuw-West

In Nieuw-West worden komend jaar ongeveer 2.600 woningen gebouwd. De nadruk ligt daarbij op woningen voor jongeren, middeninkomens en herhuisvesting van grote gezinnen.

Duurzaamheid is voor ons een belangrijk aandachtspunt bij de nieuwbouw, zoals maatregelen voor energiebesparing en afvalinzameling. Zo worden de woonlasten ook lager en dragen we bij aan het terugdringen van armoede.

Als we investeren in de woningvoorraad, pakken we tegelijk het achterstallig onderhoud in de openbare ruimte aan en verbeteren we de woonomgeving in de ontwikkelbuurten (Suha-, Reimerswaal-, Confucius- en Couperusbuurt, Overtoomse Veld, Jacob Geelbuurt en Geuzenveld). Daarbij geven wij ook nadrukkelijk aandacht aan maatschappelijke functies en voorzieningen. Voor (bijzondere) woonconcepten gaan we de bestemming van leegstaande kantoren wijzigen naar wonen, horeca, vrijetijdsbesteding: onder andere voor creatieve ondernemers, studenten, jongeren en starters. Dit draagt bij aan de 'sprong over de ring'. Door het aanbod van bijzondere woonvormen voor ouderen en jongeren uit te breiden, bevorderen we de doorstroming op de woningmarkt. We gaan verder met huisvesting van statushouders op diverse locaties in Nieuw-West. Op dit moment zijn die locaties Startblok Riekerhaven, Acta Louwesweg, J-kavel (sloterdijken), Nierkerkestraat, Lucasschool (Notweg) en AZC Willinklaan.

Stadsdeel West

We leveren een substantiële bijdrage aan de jaarlijkse woningbouwproductie in Amsterdam: in de ontwikkelbuurten (Kolenkitbuurt, Robert Scottbuurt, Bosleeuw midden) en in grote en kleine nieuwbouwprojecten als Houthaven, Laan van Spartaan, Foodcenter, Brediuslocatie en Spaarndammerschoollocatie. Ook investeren wij in transformatie van leegstaand vastgoed naar woningen en particuliere woningbouwinitiatieven (aan de Haarlemmerweg, Filips van Almondestraat en de Donker Curtiusstraat).

Onze ambitie blijft om achterstallig onderhoud aan te pakken en de woningvoorraad te verduurzamen. In het kader van Ruimte voor de Stad (Koers 2025) werken wij versnellingslocaties nader uit, zoals de Jan Evertsenstraat-West, Multatuli Sportpark en Sloterdijk 1 Zuid.

Stadsdeel Zuid

We leggen de nadruk in onze bijdrage aan de jaarlijkse woningbouwproductie in Amsterdam voornamelijk op het segment middenhuur, omdat de vraag hoog is en het aanbod laag. Vanuit Koers 2025 kijken wij naar mogelijkheden voor woningbouw in het Schinkelkwartier. We gaan door met grote projecten, zoals het Havenstraatterrein en het Archiefterrein.

Ook blijven we bestaande gebouwen transformeren tot woningen. Hiermee gaan we leegstand tegen en creëren we meer woningen. Bij deze projecten en transformaties leggen wij de nadruk op huurwoningen in het middensegment en op woningen voor ouderen, bijvoorbeeld in voormalige zorgcomplexen. Daarnaast verkennen wij nieuwe kleinschalige ontwikkellocaties en ronden wij de besluitvorming af over de aanwijzing van kleinschalige nieuwbouwlocaties.

Stadsdeel Zuidoost

Vanwege de gebiedsontwikkeling in de Bijlmer en Gaasperdam zetten we de nieuwbouwprojecten voort. We verzorgen voorzieningen voor sport, cultuur, recreatie en gevarieerd winkelaanbod om een bruisend en aantrekkelijk stadsdeel te worden. Daarnaast zullen we de gebiedsuitwerkingen voor Gaasperdam en de A9 afronden.

In Amstel III en Arenapoort ligt het accent in 2018 op het aansturen en mogelijk maken van de gebiedstransformatie. De komende jaren vinden diverse ontwikkelingen en transformaties (ook sloop-nieuwbouw) van bestaande kantoorpanden naar woningen en woon-werkconcepten plaats, inclusief ingrepen in de omliggende openbare ruimte (vergroenen) en in de infrastructuur om het nieuwe gebruik mogelijk te maken.

Specifiek voor het Arenapoort wordt er aangestuurd op de ontwikkeling van een hoog stedelijk centrumgebied. De functie van (inter)nationale evenementen wordt behouden. We spreiden de drukte om het gebied de gehele dag dynamisch en levendig te houden. Eén van de ontwikkelingen die daar sterk aan gaat bijdragen is het Urban Interactive District op de getz-kavel met een theater, poppodium, hotel, kantoor, horeca en woningen.

Tabel 3.9.5 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	85.546	52.994	33.190	42.981	28.506	37.412
Lasten	116.749	82.916	57.007	65.475	50.038	59.526
Saldo van baten en lasten	-31.203	-29.922	-23.817	-22.495	-21.532	-22.114
Onttrekking reserves	12.767	4.984	1.487	207	207	50
Dotatie reserves	1.640	4.317	3.019	3.019	3.019	3.019
Saldo van onttrekkingen en dotaties	11.127	666	-1.532	-2.812	-2.812	-2.969
Totaal	-20.075	-29.255	-25.349	-25.307	-24.343	-25.084

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Gemeentelijk vastgoed, Bodemsanering en nazorg, Grondexploitatie, Ruimtelijke kwaliteit en Stedenbouwkundige plannen, WABO vergunningen en Stedelijke Vernieuwing, Uitvoering Huisvestingswet en Wonen.

Baten

De baten in dit programma zijn € 33,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De opbrengsten uit leges voor omgevingsvergunningen, zoals bouwvergunningen, (€ 34,5 miljoen). Deze opbrengsten zijn ter dekking van de kosten voor het behandelen van aanvragen voor omgevingsvergunningen en toezicht en handhaving hierop;
- Een negatieve baat voor grondexploitaties (€ 2,2 miljoen), dit betreft de jaarlijkse afrekening van het projectsaldo op de grondexploitaties en het verplaatsen ervan naar de balans (waar de voorraad grond als 'onderhanden werk' op staat).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 57,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De kosten voor het behandelen van de aanvragen voor omgevingsvergunningen, zoals bouwvergunningen, en kosten voor toezicht en handhaving op de uitvoering van de vergunningen (€ 34,9 miljoen). Deze kosten worden gedekt door opbrengsten uit leges voor de omgevingsvergunningen (zie baten);
- De kosten voor stedelijke vernieuwingsprojecten, met als dekking het stedelijk mobiliteitsfonds en de reserve Sociaal Economische Gebiedsontwikkeling (€ 14,1 miljoen);
- De kosten voor uitvoering van de huisvestingswet en voor wonen, zoals het behandelen van aanvragen voor splitsingsvergunningen (€ 7,5 miljoen).

Reserves

In dit programma wordt € 1,5 miljoen onttrokken aan reserves en € 3,0 miljoen gedoteerd:

- Aan de reserve Sociaal Economische Gebiedsontwikkeling (SEG) is voor 2018 een onttrekking begroot van € 0,7 miljoen. Deze onttrekking dient ter dekking van de kosten van een aantal projecten, waaronder stedelijke vernieuwingsprojecten (stadsdeel West);
- Aan de reserve Oogst van Floriade (stadsdeel Zuid) wordt in 2018 € 0,6 miljoen onttrokken. Hiermee worden de kosten voor projecten die een bijdrage leveren aan groenvoorzieningen en de economische en culturele dynamiek gedekt;
- Aan de reserve Woningonttrekking wordt in 2018 € 0,2 miljoen onttrokken. Dit wordt ingezet ter bevordering van het woningbestand in de binnenstad door het subsidiëren van de omzetting van bedrijfsruimten naar woningen en het heffen van een compensatiebijdrage voor de omgekeerde beweging;
- De dotatie betreft een dotatie aan de reserve bestemmingsreserve in pandige parkeervoorzieningen (stadsdeel Zuid) van € 3,0 miljoen. Deze reserve wordt ingezet voor de voorbereiding, realisatie en de exploitatie van de parkeervoorzieningen en de herinrichting van de openbare ruimte direct daaromheen.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 19,8 miljoen in 2018. In 2019 stijgen de baten met € 9,8 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de baten met € 14,5 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 stijgen de baten met € 8,9 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het kasritme over de jaren van de grondexploitaties. De baten dalen in 2018 ten opzichte van 2017 met € 14,1 miljoen. Hiertegenover staan ook € 13,7 miljoen lagere lasten. In 2019 nemen de baten (en de lasten) voor grondexploitaties weer toe met € 9,7 miljoen, in 2020 dalen de baten (en de lasten) ten opzichte van 2019 weer met € 14,7 miljoen en in 2021 stijgen de baten en de lasten ten opzichte van 2020 weer met € 8,9 miljoen;
- Vervallen exploitatiebijdragen van derden, die er in 2017 waren, voor het maaiveld van de D-buurt en van Kleiburg, voor de omgeving van Holendrecht West en voor Natuurzoom (€ 3,5 miljoen);
- Een vrijval van de voorziening 'Oogst van Floriade' (€ 1,0 miljoen). Dit bedrag is conform besluitvorming van de gemeenteraad bij het Jaarverslag 2016 in 2017 gedoteerd aan de bestemmingsreserve 'Oogst van Floriade' (zie ontwikkelingen van de reserves).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 25,1 miljoen in 2018. In 2019 stijgen de lasten met € 8,5 miljoen ten opzichte van 2018, in 2020 dalen de lasten met € 15,5 miljoen ten opzichte van 2019 en in 2021 stijgen de lasten met € 9,5 miljoen ten opzichte van 2020. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- Een incidentele verhoging in 2017 om vervroegd op gemeentelijk vastgoed te kunnen afschrijven, waardoor de lasten in 2018 dalen ten opzichte van 2017 (€ 1 miljoen);
- Lagere lasten voor stedelijke vernieuwing in 2018 dalen ten opzichte van 2017 in verband met het verdeelvoorstel van het stedelijke mobiliteitsfonds dat bij de Voorjaarsnota 2017 is vastgesteld (€ 4,8 miljoen);
- Lagere lasten voor stedelijke vernieuwing in 2018 dalen ten opzichte van 2017 door incidentele budgetten voor projecten in 2017, zoals het Noorderpark, Don Bosco en het Stadionplein, die in 2018 vervallen zijn (€ 4,4 miljoen);
- Het kasritme over de jaren van de grondexploitaties. De lasten dalen in 2018 ten opzichte van 2017 met € 13,7 miljoen. Hiertegenover staan € 14,1 miljoen lagere baten. In 2019 nemen de lasten (en baten) voor grondexploitaties weer toe met € 9,7 miljoen, in 2020 dalen de lasten (en baten) ten opzichte van 2019 weer met € 14,7 miljoen en in 2021 stijgen de lasten en de baten ten opzichte van 2020 weer met € 8,9 miljoen.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 3,5 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 1,3 miljoen. In 2019 en verder dalen de onttrekkingen met € 1,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een lagere onttrekking aan de reserve stedelijke vernieuwing (stadsdeel Nieuw-West). Deze onttrekking was € 2,0 miljoen in 2017 en er is geen onttrekking begroot voor 2018;
- Onttrekkingen in 2017 aan de reserve Groencompensatie Noord/Zuidlijn van € 0,5 miljoen, reserve De Hallen van € 0,5 miljoen en de reserve Duurzaam Wonen van € 0,3 miljoen die niet voor 2018 begroot zijn;
- Vanaf 2019 vervallen de onttrekkingen aan de reserve Sociaal Economische Gebiedsontwikkeling (SEG) van € 0,7 miljoen en aan de reserve Oogst van Floriade van € 0,6 miljoen;
- Een dotatie in 2017 van € 1,0 miljoen aan de reserve Oogst van Floriade, terwijl er voor 2018 geen dotatie begroot is;
- Een dotatie in 2017 van € 0,3 miljoen aan de Reserve Bewonersgarages, terwijl er voor 2018 geen dotatie begroot is.

3.10

Programma 10

Bestuur en ondersteuning

3.10 Bestuur en ondersteuning

Tabel 3.10.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	4.562	3.210	3.226	3.226	3.226	3.226
Lasten	125.713	53.636	63.542	49.706	48.914	48.936
Saldo van baten en lasten	-121.151	-50.425	-60.316	-46.480	-45.688	-45.710
Onttrekking reserves	7.986	593	624	418	418	0
Dotatie reserves	252	1.133	469	469	469	52
Saldo van onttrekkingen en dotaties	7.734	-541	155	-52	-52	-52
Totaal	-113.417	-50.966	-60.161	-46.532	-45.740	-45.762

Samenvatting 3.10.1 Bestuur

Het jaar 2018 staat in het teken van de invoering van het nieuwe bestuurlijk stelsel en de verkiezingen. Op 21 maart 2018 zijn de verkiezingen voor de gemeenteraad en voor de stadsdeelcommissies. In 2017 stemde de gemeenteraad in met een nieuw bestuurlijk stelsel met betrokkenheid vanuit alle buurten. Er komt één bestuur voor Amsterdam met een sterke lokale verankering. Elk van de zeven stadsdelen krijgt een door het college benoemd dagelijks bestuur.

Er worden stadsdeelcommissies ingesteld. Die komen er om samen met de dagelijks besturen de belangen van burgers op lokaal niveau goed te behartigen. En dragen bij aan de besluitvorming met gebiedsgerichte adviezen.

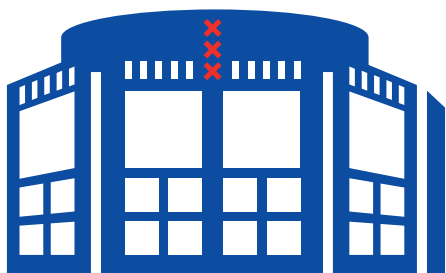
Een stadsdeelcommissie bestaat uit bewoners die zich verkiesbaar hebben gesteld voor hun gebied én door de bewoners in dat gebied zijn gekozen om de

gebiedsbelangen te vertegenwoordigen in de stadsdeelcommissie.

Het nieuwe stelsel gaat in nadat de stadsdeelcommissies zijn geïnstalleerd en de dagelijks besturen zijn benoemd.

Samenvatting 3.10.2 Bestuursondersteuning

Programma 10.2 veranderde flink door de toepassing van het nieuwe Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV). Het nieuwe BBV schrijft voor dat overhead apart verantwoord wordt en niet meer versleuteld wordt over alle programma's. Onder overhead vallen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces, zoals

Bestuursondersteuning. Voor dit programmaonderdeel betekent dit dat nagenoeg alle apparaatskosten van Bestuur en Organisatie en Bestuur en Ondersteuning (ook decentraal) niet meer deel uitmaken van dit programmaonderdeel. Wel blijven toegewezen prioriteiten, projecten, uitvoeringsprogramma's en contributies bestaan.

Grote onderdelen die voor 2018 nog hier onder vallen zijn:

- programma Financiële Onderzoeken van de directie Middelen en Control (€ 2 miljoen);
- Concern Audit Programma (€ 1,7 miljoen);
- de bijdrage aan de Metropoolregio Amsterdam (€ 1,2 miljoen).

Daarnaast ook een tiental programma's kleiner dan € 1 miljoen waaronder:

- Amsterdam Management Informatie (AMI);
- Bestuurlijk Stelsel;
- Herijking Deelnemingen;
- Taskforce AO/IC.

Samenvatting 3.10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM

De griffie ondersteunt de gemeenteraad logistiek, procesmatig en inhoudelijk zodat zij haar volksvertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende taken en verantwoordelijkheden goed uit kan voeren. Daarnaast verzorgt de Griffie de informatievoorziening naar de Amsterdammer. Iedereen heeft eenvoudig toegang tot alle openbare informatie van de gemeenteraad, zoals de genomen besluiten. Ook kan men zelf invloed uitoefenen via bijvoorbeeld inspreken. Het beoogd maatschappelijk effect is dat:

- het algemeen belang van Amsterdam op democratische en rechtmatige wijze wordt gediend;
- waar nodig en mogelijk burgers en instellingen betrokken worden bij de besluitvorming;
- dat zij steeds tijdig en volledig geïnformeerd zijn over alle fasen van het besluitvormingsproces.

De ombudsman en de rekenkamer zijn onafhankelijk en werken niet in opdracht van het college of de gemeenteraad. Hun activiteiten verantwoorden we daarom niet in de P&C-documenten van de gemeente. Zij hebben een eigen begroting en jaarverslag.

De ombudsman onderzoekt klachten van burgers. Daarbij oordeelt hij over de vraag of het optreden van de gemeente behoorlijk is. Dit doet hij door:

- onbevangen te luisteren naar klachten;
- oplossingen te zoeken voor incidentele en structurele problemen;
- door de gemeente te helpen leren van klachten.

Rode draad hierin is het belichten van het perspectief van de leefwereld wanneer de logica van de systeemwereld overheerst. Naast de individuele klachten die de ombudsman behandelt, besteedt hij in 2018 ook aandacht aan het aangaan van leercycli met de gemeente. En organiseert hij een 'slow lane' voor burgers in kwetsbare omstandigheden. Dat doet hij wanneer hun vragen niet passen binnen de op snelheid en efficiency gerichte 'fast lane' voor meer eenvoudige vragen. Ook zal de ombudsman in 2018 aandacht besteden aan complexe schuldenproblematiek.

De rekenkamer onderzoekt of het lokaal bestuur:

- volgens de regels handelt;
- de afgesproken doelen behaalt;
- daaraan niet meer geld uitgeeft dan nodig.

De gemeentelijke auditdienst ACAM controleert de Amsterdamse jaarrekening en ondersteunt de rekeningencommissie. Daarnaast voert ACAM audits uit voor het college (concern-auditprogramma) en organisatieonderdelen. Deze audits zijn niet opgenomen in dit programma maar in het onderdeel Overhead.

Samenvatting 3.10.4 Stadsdelen/gebieden

De bestuurscommissies zijn de oren en ogen van de buurt en de schakel naar het college en de gemeenteraad. Als verlengd bestuur zorgen ze ervoor dat hun acties passen bij:

- de behoeften in hun stadsdeel;
- het beleid voor de hele stad.

De bestuurscommissies werken op veel manieren samen met burgers en ondernemers aan de uitvoering van verscheidene gemeentelijke taken. Dat doen ze onder andere met de producten van de gebiedscyclus. Stad en stadsdelen stimuleren maatschappelijke initiatieven en experimenteren ook volop met nieuwe participatie vormen.

3.10.1 Bestuur

De dagelijkse besturing van de stad door de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en de bestuurscommissies.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Op 21 maart 2018 zijn de verkiezingen voor de gemeenteraad en de stadsdeelcommissies. De verkiezingen voor de stadsdeelcommissie organiseren we per gebied voor de 22 gebieden. Het aantal leden van de stadsdeelcommissie bedraagt minimaal 4 leden per gebied tot 50.000 inwoners. Gebieden groter dan 50.000 inwoners krijgen voor elke 10.000 inwoners daarboven 1 extra lid tot maximaal 6 leden.
- In 2018 wordt een nieuw bestuurlijk stelsel ingevoerd met dagelijks besturen die door het college zijn benoemd en stadsdeelcommissies die de inwoners van de stadsdelen kozen. De stadsdeelcommissie geeft het bestuur gevraagd en ongevraagd advies over die zaken die zij van belang vindt voor het stadsdeel en de gebieden daarin. Ook heeft zij als belangrijke taak om samen met het dagelijks bestuur de participatie te versterken. De adviezen van de stadsdeelcommissie zijn zwaarwegend en maken onderdeel uit van de besluitvorming. We voeren het stelsel in met een grote betrokkenheid van bewoners en ondernemers. Daarbij hebben we extra aandacht voor participatieve democratie, het gebiedsgericht werken en de samenwerkingscultuur.
- Na de verkiezingen treden een nieuwe gemeenteraad en een nieuw college aan.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B D

De doelen uit het (herziene) coalitieakkoord realiseren.

Doel 2

Activiteiten

A B C D

De wettelijke taken uitvoeren.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
2.1 Formatie in fte per 1.000 inwoners. (BBV no. 1)	16,4 (2015)						
2.2 Bezetting in fte per 1.000 inwoners. (BBV no. 2)	15,5 (2015)						
2.3 Apparaatskosten in kosten per inwoner. (BBV no. 3)	€ 1.209 (2015)						
2.4 Kosten externe inhuur. Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen (BBV no. 4).	19% (2015)						
2.5 Overhead als % van totale lasten. (BBV no. 5)	31,8% (2015)						

Doel 3

Activiteiten

A B C D

Het nieuwe bestuurlijk stelsel implementeren.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** 2 3

De gemeenteraad controleert het college van b en w en doet beleidsvoorstellen aan het college.

Activiteit B

Doelen **1** 2 3

Het college van b en w voert het (herziene) coalitieakkoord en wettelijke taken uit en doet beleidsvoorstellen.

Activiteit C

Doelen 2 3

Bestuurscommissies voeren (delen van) gemeentetaken uit en realiseren beleid voor specifieke gebieden.

Activiteit D

Doelen **1** 2 3

Implementeren nieuw Bestuurlijk Stelsel.

Vanaf maart 2018 is het nieuwe bestuurlijk stelsel in werking. Dat is nadat de gemeenteraad de stadsdeelcommissies heeft geïnstalleerd en B en W de dagelijks besturen heeft benoemd. Prioriteit voor 2018 is deze stelselwijziging bestuurlijk en ambtelijk in te voeren. Nadruk ligt op de samenwerkingscultuur, het gebiedsgericht werken (GGW) en meer inzicht voor de raad in de gebiedsopgaven en de lokale inbreng. De gemeentesecretaris zal de opgaven GGW ook betrekken bij de doorontwikkeling van de organisatie.

Activiteit E

Samenwerkingsbanden onderhouden, zoals met G4, de Metropoolregio Amsterdam en de VNG.

We trekken zoveel mogelijk op met partners uit de Metropoolregio Amsterdam. We handelen daarbij als Verantwoordelijke Hoofdstad, met een nieuwsgierige houding om te leren en kennis, capaciteit en expertise uit te wisselen. In 2018 werken we verder aan de samenwerking met de partners en aan de governance van de Vervoerregio Amsterdam. Tot eind september 2018 is Amsterdam voorzitter van de G4. Dat is het samenwerkingsverband van de vier grote steden. Het gemeentebestuur werkt vanuit die rol ook aan het verstevigen van de positie van Amsterdam en andere steden bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Dit jaar staat in het teken van de uitwerking van het Regeerakkoord en de kansen die er voor Amsterdam en de Metropoolregio liggen. Prioriteit is er voor:

- bereikbaarheid;
- wonen en werken;
- het vestigingsklimaat;
- de sociale staat van de stad;
- duurzaamheid.

Activiteit E

Vervolg

Daarnaast vragen we op diverse andere onderwerpen aandacht richting Den Haag, waaronder:

- Sprong over het IJ;
- warmtenetten;
- middeldure huur;
- de verdeling van het gemeentefonds;
- onderwijsachterstandenbeleid.

Vanuit de Amsterdamse Europastrategie werken we als hoofdstad van Nederland actief mee aan oplossingen voor grote maatschappelijke uitdagingen binnen Europa. In 2018 gaat het College door met uitvoering van de bestuurlijke Europa prioriteiten. Het jaar 2018 werken we onder andere aan:

- versterking van de hub-positie van Amsterdam;
- werving van internationaal talent;
- samenwerking rond platformen die toeristische verhuur aanbieden in woningen;
- Smart Urban Mobility;
- Positionering van Amsterdam als Europese innovatiehoofdstad;
- Agenda Duurzaamheid en duurzame stedelijke en metropolitane ontwikkeling in Europees verband;
- Preventieve aanpak van radicalisering.

Bijzondere aandacht gaat uit naar de uitvoering van de Urban Agenda. Die is tijdens het Nederlands EU-voorzitterschap vastgesteld via het Pact van Amsterdam. Amsterdam is trekker van het internationale partnerschap over de integratie van migranten en vluchtelingen binnen de Urban Agenda. In 2018 willen we ook het internationale profiel van Amsterdam als Internationaal Verantwoordelijke Hoofdstad versterken. Daarbij zullen we inhoudelijke thema's nog meer centraal stellen in de Amsterdamse keuzes voor internationale samenwerking en kennisuitwisseling. In 2017 evalueerden we het internationale beleid van Amsterdam van het afgelopen decennium. De uitkomsten daarvan zijn input voor nieuwe beleidskeuzes die we in 2018 maken wanneer de beleidsnotitie Amsterdam Internationaal Verantwoordelijke Hoofdstad 2014-2018 verloopt.

Welke belangrijke activiteiten voert de gemeente nog meer uit?

- Versterken kennis en onderzoeksfunctie:
We willen flexibel kunnen blijven inspelen op de ontwikkelingen in de samenleving. Daarom is een sterke kennis- en onderzoeksfunctie belangrijk met een stevige relatie met alle Amsterdamse kennisinstellingen én met landelijke en Europese kennisinstellingen. Belangrijk onderdeel van de functie is signaleren van relevante trends en ontwikkelingen vanuit het brede duurzame kennisnetwerk. Die moeten we meenemen in de Amsterdamse beleids- en besluitvorming. Een ander onderdeel is een methodische aanpak stimuleren die kan helpen bij het oplossen van de sociaal-economische en ruimtelijke ontwikkelopgave van de stad. Het College heeft hiervoor in 2017 aan de UvA het verzoek gedaan om een leerstoel te vestigen. Die is verbonden aan de kennis- en onderzoeksfunctie, getiteld Designing Urban Experience. Naast de uitvoering van het programma van de leerstoel:
 - wordt het onderzoek binnen de gemeente in kaart gebracht;
 - wordt een project gestart om onderzoekers en studenten te verbinden met beleidsmakers;
 - zal met het innovatieteam een overkoepelende architectuur worden ontwikkeld om kennis en resultaten inzichtelijk te maken.
- Programma Innoveren en Doen!:
We werken met een innovatieteam aan (technologische) innovaties. Die zullen de levenskwaliteit, aantrekkelijkheid en internationale concurrentiepositie van de stad verbeteren. Een voorbeeld is het platform Gebied Online. Samen met de Hogeschool van Amsterdam en Hello IJburg hebben we een online platform ontwikkeld. Daarmee verbeteren mensen samen de leefbaarheid van hun straat, buurt of stad. Het platform is in coöperatief eigendom. De innovatieprogramma's zijn bedoeld om te leren over nieuwe toepassingen en technologie door experimenten te doen. Doorlopende programma's in 2018 zijn:
 - Data-innovatie;
 - Mobiliteit;
 - Circulaire Economie;
 - Vitaliteit;
 - Meedoen;
 - Start up in residence.

Ook zullen we met de kennis- en onderzoeksfunctie werken aan gebruik van innovatieve toepassingen en methodieken om grootstedelijke vraagstukken op te lossen. Verder komt er in 2018 meer aandacht voor het moderniseren van de overheid zelf. Daarbij zien we de digitale transitie als grote drijver. De huidige organisatie is vooral gestoeld op papierstromen. En is daardoor niet meer optimaal (toekomstbestendig) georganiseerd. Daarnaast zullen vier tot zes focusaanpakken worden opgeleverd om complexe vraagstukken op te kunnen lossen.

■ Verbeteren kwaliteit bestuurlijke besluitvorming:

Het project Verbetering van de kwaliteit bestuurlijke besluitvorming ronden we in 2018 af. Voor de nieuwe bestuursperiode moeten de processen bestuurlijke besluitvorming zijn geactualiseerd en vastgesteld. De gemeentebrede opleidingen voor bestuurlijke besluitvorming zullen we aanvullen met zogenoemde 'expert modules' voor nadere verdieping. Onderdeel van afronding van het project is het actualiseren en herbevestigen van afspraken en kaders voor blijvende aandacht voor de besluitvormingskwaliteit. Het project Kwaliteit besluitvorming loopt samen met de vervanging van de applicatie Andreas. We willen deze vervanging ook in 2018 afronden. Het gaat onder andere om:

- een vernieuwde applicatie voor de raadsmodule;
- de binnengemeentelijke bestuurlijke afstemming;
- de koppelingen aan archief en publicatie.

Tabel 3.10.1 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	24.339	8.935	9.142	8.935	8.935	8.935
Saldo van baten en lasten	-24.339	-8.935	-9.142	-8.935	-8.935	-8.935
Onttrekking reserves	0	0	207	0	0	0
Dotatie reserves	0	516	52	52	52	52
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	-516	155	-52	-52	-52
Totaal	-24.339	-9.451	-8.987	-8.987	-8.987	-8.987

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten Bestuurscommissies, College en Raad.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 9,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De jaarwedde en facilitaire kosten voor het college van burgemeester en wethouders (€ 1,3 miljoen);
- Uitkeringen en pensioenen collegeleden (€ 0,8 miljoen);
- Raadsbudget, budget rekeningencommissie en onderzoeksbudget van de raad (€ 1,4 miljoen);
- Tegemoetkoming raadsfracties (fractievergoedingen, € 1,6 miljoen);
- Vergoedingen raadsleden, inclusief de aanvullende kosten ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 (€ 2,6 miljoen);
- Uitkeringen en pensioenen leden van bestuurscommissies (€ 1,4 miljoen).

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt in 2018 € 0,2 miljoen onttrokken aan reserves en € 0,05 miljoen gedoteerd:

- Er wordt jaarlijks € 0,05 miljoen gedoteerd aan de Vierjarige reserve Raadsgriffie, die dient ter dekking van kosten voortvloeiend uit de gemeenteraadsverkiezingen;
- In 2018 wordt er aan de Vierjarige reserve Raadsgriffie € 0,2 miljoen onttrokken ter dekking van extra kosten ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 0,2 miljoen incidenteel in 2018. In 2019 en verder dalen de lasten met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Kosten ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 (€ 0,2 miljoen). Deze extra kosten zijn bijvoorbeeld voor opleidingen van nieuwe raadsleden en worden gedekt door een onttrekking aan de Vierjarige reserve Raadsgriffie.

Reserves

Ten opzichte van 2017 stijgen de onttrekkingen met € 0,2 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 0,5 miljoen. In 2019 en verder dalen de onttrekkingen met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een onttrekking in 2018 van € 0,2 miljoen aan de Vierjarige reserve Raadsgriffie ter dekking van extra kosten ten behoeve van de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018;
- Een dotatie in 2017 van € 0,5 miljoen aan de reserve Raadsonderzoeken. Het niet bestede deel van het onderzoeksbudget van de gemeenteraad wordt gedoteerd aan deze reserve (tot een maximum van € 1,5 miljoen). Deze reserve wordt gebruikt ter dekking van de kosten van een raadsonderzoek of –enquête.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Het gemeentelijk beleid heeft onvoldoende maatschappelijk draagvlak.	De gemeente vergroot het draagvlak door onder andere Amsterdammers te betrekken bij de gebiedsplannen en gebiedsagenda's, ruimte te geven voor maatschappelijk initiatief en met hen participatie instrumenten te ontwikkelen.
De voorbereidingen van de verkiezingen stadsdeelcommissies zijn niet op tijd gereed.	Strakke wekelijkse sturing op de realisatie van (juridische) deadlines, op tijdige implementatie van het ICT-systeem en vroegtijdige communicatie.

Beleidskaders

- Gemeentewet, titel II en III.
- Coalitieakkoord "Amsterdam is van de Amsterdammer" (2014) en herzien coalitieakkoord "Amsterdam blijft van de Amsterdammer" (2016).
- Verordening op het lokaal bestuur.
- Wet gemeenschappelijke regeling-plus (Wgr-plus).

Subsidies van betekenis

1. Tegemoetkoming aan de raadsfracties	€ 1.548.000

Toelichting

1. De in de raad vertegenwoordigde raadsfracties ontvangen jaarlijks een financiële bijdrage als tegemoetkoming in de kosten voor het functioneren van de fractie. Deze bijdrage bestaat uit een vast deel voor elke fractie. Daarnaast ontvangt elke fractie een bedrag per raadszetel.

3.10.2 Bestuursondersteuning

De ambtelijke organisatie ondersteunt de gemeenteraad, het college van burgemeester en wethouders en de bestuurscommissies bij de dagelijkse besturing van de stad.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- Het nieuwe BBV schrijft voor dat we overhead apart verantwoorden en niet meer toerekenen aan alle programma's. Als gevolg hiervan wordt een substantieel deel van de uitgaven die eerder tot programmaonderdeel 10.2 behoorden, elders in de begroting opgenomen. Dit programmaonderdeel bestaat nu nog uit toegewezen prioriteiten, projecten, uitvoeringsprogramma's en contributies. Grote onderdelen die voor 2018 hieronder vallen zijn:
 - Bestuurlijk stelsel;
 - Bijdrage VNG;
 - Bijdrage Metropoolregio Amsterdam;
 - Taskforce AO/IC;
 - Opname mogelijke vergoeding betaalde achterstallige canon oorlogsslachtoffers;
 - Externe betrekkingen, internationale betrekkingen, herdenkingen, congressen, delegaties, in- en externe media;
 - Programma Financiële Onderzoeken van de directie Middelen en Control;
 - Concern Audit Programma.
- Daarnaast bevat dit onderdeel nog een tiental programma's kleiner dan € 1 miljoen waaronder Organisatieontwikkeling en Herijking Deelnemingen.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit programmaonderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Tabel 3.10.2 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	698	0	0	0	0	0
Lasten	60.658	12.847	20.946	9.739	8.917	8.939
Saldo van baten en lasten	-59.960	-12.847	-20.946	-9.739	-8.917	-8.939
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-59.960	-12.847	-20.946	-9.739	-8.917	-8.939

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit het product Bestuursondersteuning college.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 20,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Kosten voor communicatie, waaronder externe betrekkingen en internationale betrekkingen (€ 2,1 miljoen);
- Kosten voor onderzoeken op financieel terrein en audits in het kader van het concern audit programma (€ 2,8 miljoen);
- Kosten voor de taskforce AO/IC (€ 1,3 miljoen);
- De gemeentelijke bijdrage aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (€ 1,6 miljoen);
- De gemeentelijke bijdrage aan de Vervoerregio Amsterdam (VRA) (€ 1,2 miljoen);
- Kosten voor het beleid ten aanzien van het bestuurlijk stelsel (€ 1,0 miljoen);
- De vergoeding voor betaalde achterstallige canon van oorlogsslachtoffers (€ 10 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 8,1 miljoen in 2018. In 2019 en dalen de lasten met € 11,2 miljoen ten opzichte van 2018 en in 2020 dalen de lasten met € 0,8 miljoen ten opzichte van 2019. Dit wordt veroorzaakt door:

- De vergoeding voor betaalde achterstallige canon van oorlogsslachtoffers die incidenteel is in 2018 (€ 10 miljoen);
- Een hogere bijdrage aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten vanaf 2018 (€ 1,0 miljoen);
- Een hogere last in 2018 voor de taskforce AO/IC (€ 0,5 miljoen);
- Een lagere last voor financiële onderzoeken door incidenteel budget in 2017 hiervoor (€ 1,6 miljoen);
- Een lagere last voor herijking deelnemingen door incidenteel budget in 2017 hiervoor (€ 0,8 miljoen);
- Een lagere last in verband met incidenteel projectbudget in 2017 voor Amsterdamse Management Informatie (AMI) (€ 0,3 miljoen).

Beleidskaders

- Gemeentewet.
- Coalitieakkoord 'Amsterdam is van de Amsterdammer' (2014) en herziene coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van de Amsterdammer' (2016).
- Verordening op het lokaal bestuur.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

3.10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM

De gemeenteraad ambtelijk ondersteunen (griffie), de controle van de gemeenterekening uitvoeren en de rekeningencommissie ondersteunen (ACAM) en onderzoeken uitvoeren naar aanleiding van klachten van burgers of op eigen initiatief (ombudsman). De rekenkamer doet onderzoek naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het bestuur.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De raadsgriffie begeleidt de wisseling van de raad in de breedste zin. Dit onder andere door:
 - de afscheidsraad en de beëdigingsraad te organiseren;
 - een introductieprogramma voor raadsleden op te stellen;
 - informatie voor de (nieuwe) fracties te verzorgen.
- De griffie ondersteunt de raad bij een proef om de methode Duisenberg in Amsterdam toe te passen. De methode moet de inhoudelijke kwaliteit van de controlerende taak versterken en verdiepen. Dit gebeurt door ondersteuning van de gemeenteraad bij het voorbereiden van de behandeling van de begroting en het jaarverslag. Na evaluatie van het experiment eind 2017 wordt duidelijk of en hoe de griffie de methode Duisenberg zal integreren in de werkzaamheden van de griffie. Binnen de proef rapporteerden raadsleden in 2017 bij twee raadscommissies over vier beleidsterreinen.
- De participatiesamenleving vraagt meer maatwerk en meer samenwerking van de gemeente met maatschappelijke partners. Dat stelt eisen aan het werk en de oordeelsvorming van een rekenkamer.
- De rekenkamer zal bij gemeente-overstijgende onderwerpen meer samenwerken met andere rekenkamers en rekenkamercommissies.
- De rekenkamer betreft burgers bij rekenkameronderzoeken die zich daarvoor lenen en vergroot de digitale toegankelijkheid van de rekenkamerrapporten verder.
- De ombudsman werkt eraan dat wij klachten voorkomen en daarvan leren. Dit in plaats van dat hij optreedt als tweedelijns klachtbehandelaar, die zaken achteraf beoordeelt.
- De ombudsman helpt naast het oplossen van incidenten aan het verhelpen van structurele dienstverleningsproblemen bij de transformatie van de gemeente. Daarbij gaat hij uit van het zelf organiserend vermogen van burgers, bedrijven en instellingen, waarbij wij gelijkwaardig met burgers, bedrijven en instellingen samenwerken.
- ACAM blijft de brede aanpak voor de jaarrekeningcontrole verder ontwikkelen en breidt de inzet van data-analyse daarbij uit.
- ACAM zal de nieuwe gemeenteraadsleden extra ondersteunen. Indien gewenst biedt ACAM een opleiding aan over het BBV en de (controle op) de jaarrekening.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B D

De gemeenteraad, het college van b en w en de organisatieonderdelen hebben goed inzicht in de resultaten, de processen en de financiën van de gemeentelijke organisatie.

Doel 2

Activiteiten

A B C D

De gemeenteraad is in staat zijn taken en verantwoordelijkheden uit te voeren.

Doel 3

Activiteiten

A B C D E

Amsterdammers hebben makkelijk toegang tot informatie over de gemeenteraad.

Doel 4

Bijdragen leveren aan het verbeteren van het bestuur door Rekenkamerrapporten over het beleid, de beleidsuitvoering en informatievoorziening.

De rekenkamer is onafhankelijk en werkt niet in opdracht van het college of de gemeenteraad. Haar activiteiten worden daarom niet in de P&C-documenten van de gemeente verantwoord, maar in haar eigen begroting en jaarverslag. De begroting wordt jaarlijks ter zienswijze aan de gemeenteraad voorgelegd. Voorafgaande aan het vaststellen van het jaarlijkse onderzoeksprogramma worden de raadsfracties uitgenodigd onderzoeksvoorstellen te doen. De jaarrekening wordt ter verantwoording aan de gemeenteraad toegezonden.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

In dit programmaonderdeel gaat het bij verbonden partijen specifiek om gemeenschappelijke regelingen, namelijk voor de ombudsman en de rekenkamer. De Rekenkamer Amsterdam is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA voert ook de rekenkamerfunctie uit voor Zaanstad. De Ombudsman is onderdeel van de Gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Ombudsman.

Wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen **1** 2 3

De gemeenterekening controleren en aanbevelingen doen ter beheersing van middelen en processen.

Activiteit B

Doelen **1** 2 3

De rekeningencommissie en raadscommissie ondersteunen bij het onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
B.1 Controleverklaring beschikbaar gelijktijdig met publicatie gemeenterekening.	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Activiteit C

Doelen 2 **3**

Raads- en commissievergaderingen organiseren, alsmede het organiseren van het presidium en fractievoorzittersoverleg.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
C.1 Aantal raads- en commissievergaderingen per jaar.	104 (2013)	130	120	120	120	120	120

Activiteit D

Doelen **1** 2 3

De gemeenteraad adviseren over bestuurlijke processen die nodig zijn voor het functioneren van de raad.

Activiteit E

Doelen

3

Digitaal beschikbaar maken van informatie over de gemeenteraad, zoals agenda, vergaderstukken en live videoverbindingen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
E.1 Alle raads- en commissievergaderingen zijn live via internet te volgen en alle vergaderstukken zijn digitaal beschikbaar.	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 3.10.3 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	3.120	3.140	3.156	3.156	3.156	3.156
Lasten	12.429	12.179	12.352	12.349	12.346	12.346
Saldo van baten en lasten	-9.309	-9.039	-9.196	-9.193	-9.190	-9.190
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	52	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-52	0	0	0	0	0
Totaal	-9.360	-9.039	-9.196	-9.193	-9.190	-9.190

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programmaonderdeel bestaat uit de producten ACAM, Griffie, Ombudsman en Rekenkamer.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 3,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Bijdragen van andere deelnemende gemeenten aan de gemeenschappelijke regeling Gemeenschappelijke Ombudsman Metropool Amsterdam (€ 1,4 miljoen);
- Bijdragen van andere deelnemende gemeenten aan de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (€ 1,2 miljoen);
- Doorberekende kosten van ACAM voor audits (€ 0,5 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 12,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De lasten van het ambtelijk apparaat van de raadsgriffie (€ 2,1 miljoen);
- De lasten van onze interne audit- en accountantsdienst ACAM (€ 4,1 miljoen).
De controle van de jaarrekening kost jaarlijks € 3,6 miljoen. De ondersteuning voor audits kost € 0,6 miljoen (hiervan wordt € 0,5 miljoen doorberekend, zie baten);
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (€ 2,9 miljoen), hier staan baten vanuit andere deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling tegenover (€ 1,2 miljoen);
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Gemeenschappelijke Ombudsman Metropool Amsterdam (€ 3,2 miljoen), hier staan baten vanuit andere deelnemers aan de gemeenschappelijke regeling tegenover (€ 1,4 miljoen).

Ontwikkelingen

Geen significante financiële ontwikkelingen

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Niet-openbare informatie lekt uit.	De gemeente organiseert integriteitsbijeenkomsten voor raadsleden en een dilemmatraining voor de Griffie. Rekenkamer, Ombudsman en ACAM verstrekken aan derden geen niet-openbare informatie, tenzij zij daartoe op basis van een wettelijke regeling verplicht zijn.

Beleidskaders

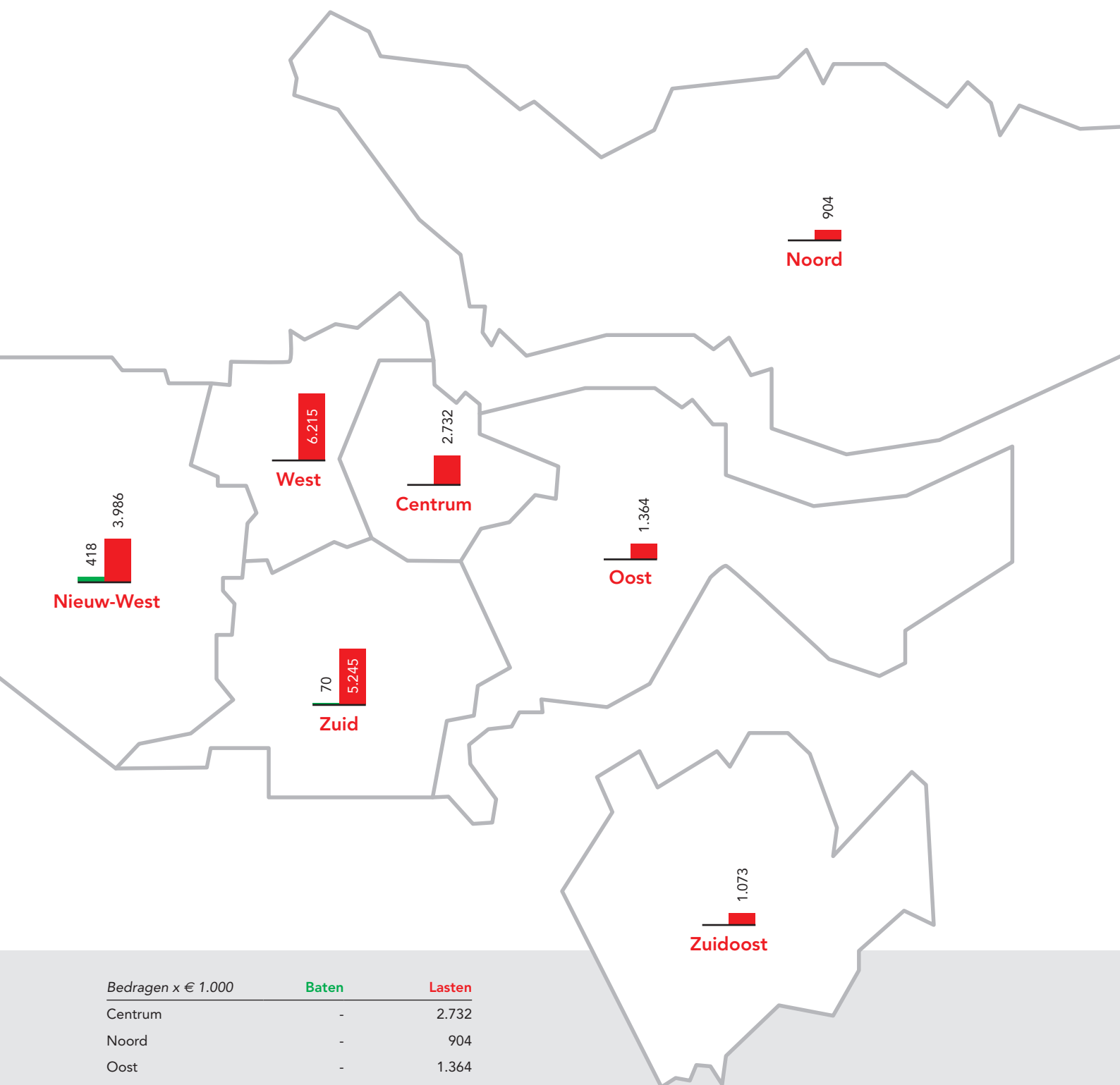
- Gemeentewet.
- Controleverordening (art 213 gemeentewet).
- Programma van Eisen accountantcontrole.
- Nota Auditketen, 2014.
- Het bureau en de werkwijze van de ombudsman vloeien voort uit de Gemeentewet (art. 81 q t/m v), de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de Gemeenschappelijke Regeling gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam.
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA).
- Beleidsvisie RMA 2016-2022 'navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving'.

Subsidies van betekenis

Er is geen sprake van subsidies van betekenis binnen dit programmaonderdeel.

Baten en lasten per stadsdeel

Bestuur en ondersteuning

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten
Centrum	-	2.732
Noord	-	904
Oost	-	1.364
Nieuw-West	418	3.986
West	-	6.215
Zuid	70	5.245
Zuidoost	-	1.073
Totaal	488	21.519

3.10.4 Stadsdelen/gebieden

Beleidsmatige ontwikkelingen

De bestuurscommissies zijn de oren en ogen van de buurt en de schakel naar het college en de gemeenteraad. Als verlengd bestuur zorgen ze er zo voor dat hun acties passen bij de behoeften in hun stadsdeel en bij het beleid voor de hele stad. De bestuurscommissies werken op vele manieren aan de uitvoering van verscheidene gemeentelijke taken in de gebiedsplannen.

De gebiedsplannen komen tot stand via het organiseren van (buurt)bijeenkomsten.

Centraal hierbij staat:

- Luisteren naar bewoners/burgerforum, ondernemers en maatschappelijke organisaties;
- Samen met hen kijken wat er in het stadsdeel of de wijk nodig is.

Deze bijeenkomsten geven dan ook een goed beeld van:

- welke problemen bewoners en ondernemers ervaren;
- welke kansen zij zien;
- welke wensen zij hebben;
- hoe we samen tot oplossingen kunnen komen.

Dit levert input voor de gebiedsplannen waarmee gebiedsteams werken en de samenhang van de uitvoering verbetert.

De verdere ontwikkeling van het gebiedsgericht werken neemt een belangrijke plaats in voor alle stadsdelen. Dit doen we onder meer door volop te experimenteren met nieuwe vormen van participatie. Via digitale tools maken we op maat oplossingen en verrijken we bestaande participatieprocessen. Dit om meer creativiteit en denkracht aan te boren, lokaal eigenaarschap te vergroten en participatieprocessen transparanter te maken.

Stad en stadsdelen stimuleren maatschappelijke initiatieven en we kijken hoe we initiatiefnemers op verschillende vlakken kunnen helpen.

Tabel 3.10.4 Financiële ontwikkelingen gebiedsgericht werken

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	744	70	70	70	70	70
Lasten	28.287	19.675	21.101	18.682	18.715	18.716
Saldo van baten en lasten	-27.543	-19.605	-21.031	-18.612	-18.645	-18.646
Onttrekking reserves	7.986	593	418	418	418	0
Dotatie reserves	200	618	418	418	418	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	7.786	-25	0	0	0	0
Totaal	-19.757	-19.630	-21.031	-18.612	-18.645	-18.646

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit programma bestaat uit de producten Bestuurscommissies, Bestuursondersteuning en Buurtgerichte aanpak.

Baten

De baten in dit programma zijn € 0,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Doorbelaste kosten van het stadsdeelsecretarissenoverleg (€ 0,1 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programma zijn € 21,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De vergoedingen voor het dagelijks en algemeen bestuur van de bestuurscommissies, fractiebudgetten en kosten voor uitzending van vergaderingen (€ 3,2 miljoen). De dagelijks bestuurders ontvangen een vaste vergoeding en de algemeen bestuurders ontvangen een vergoeding op basis van het aantal bezochte vergaderingen. Ook krijgen de verschillende fracties een jaarlijkse subsidie (fractiebudgetten). Tot slot zijn er kosten voor het uitzenden via internet van vergaderingen van het algemeen bestuur;
- De kosten voor ondersteuning van het bestuur (€ 3,8 miljoen), zoals juridische ondersteuning (€ 1,5 miljoen), communicatie (€ 0,5 miljoen) en algemene ondersteuning (€ 1,8 miljoen);
- De kosten voor buurtgerichte aanpak (€ 14,1 miljoen). Hieruit betalen we de buurtbudgetten, de kosten voor bewonersinitiatieven, het materieel budget voor buurtgerichte aanpak en gebiedsgericht informatiemanagement. Daarnaast worden hieruit de kosten voor het maken van de gebiedsplannen gedekt.

Reserves

In dit programma wordt € 0,4 miljoen onttrokken aan een reserve en € 0,4 miljoen gedoteerd:

- In 2018 wordt er € 0,4 miljoen gedoteerd en onttrokken aan de reserve vervanging automatisering.

Ontwikkelingen

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 1,4 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten ten opzichte van 2018 met € 2,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Het budget voor buurtgerichte aanpak, waarvoor in 2018 incidenteel € 2 miljoen verhoogd is naar aanleiding van amendement nummer 475 (buurtgeld voor buurtinitiatief, aangenomen bij de raadsbehandeling van de Voorjaarsnota 2017), om daaruit buurtinitiatieven te ondersteunen of in te spelen op lokale knelpunten. Vanaf 2019 dalen de lasten ten opzichte van 2018 met € 2 miljoen.

3.A

A photograph of a modern transit station interior. In the foreground, there are several turnstiles with orange tops and green digital displays. Behind them, a set of escalators leads up. The ceiling is a complex, grid-like structure with recessed lighting. The walls are made of large, light-colored panels. A security camera is visible on the right wall. The overall atmosphere is clean and modern.

Programma A Algemene dekkingsmiddelen

3.A Algemene dekkingsmiddelen

Tabel 3.A.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	2.834.541	2.621.033	2.615.710	2.645.377	2.680.606	2.717.736
Lasten	201.840	117.938	209.885	283.323	323.588	357.992
Saldo van baten en lasten	2.632.700	2.503.096	2.405.825	2.362.055	2.357.018	2.359.743
Onttrekking reserves	167.589	786.402	164.567	33.098	2.353	1.853
Dotatie reserves	295.026	637.274	91.568	48.895	49.141	52.597
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-127.437	149.128	72.999	-15.797	-46.788	-50.745
Totaal	2.505.264	2.652.224	2.478.824	2.346.258	2.310.230	2.308.998

Samenvatting 3.A.1 Erfpacht

In dit onderdeel zijn de inkomsten uit erfpacht (jaarlijkse erfpachtcanon en afkoopsommen) en de kosten voor erfpacht (kosten van het erfpachtbeheer en de rentekosten voor de in erfpacht uitgegeven gronden) opgenomen.

Samenvatting 3.A.2 Gemeentefonds

De grootste inkomstenbron van de gemeente Amsterdam is de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De uitkering uit het gemeentefonds omvat ook de decentralisatie- en integratie-uitkeringen, waaronder de integratie-uitkering sociaal domein. De decentralisatie- en integratie-uitkeringen zijn, evenals de algemene uitkering, in principe vrij besteedbaar. De integratie-uitkering sociaal

domein betreft de geldstroom die vanuit het Rijk is overgedragen als gevolg van de drie decentralisaties. De algemene uitkering biedt dekking voor een deel van de uitgaven in de programma's van onze begroting. Elke verandering in de hoogte van de uitkering uit het gemeentefonds aan Amsterdam beïnvloedt de beschikbare ruimte in de begroting.

Samenvatting 3.A.3 Financiering

In dit onderdeel zijn de externe rentelasten op de leningen die de gemeente Amsterdam heeft (gemeentelijke schuld) en de toerekening hiervan aan de verschillende programma's opgenomen.

Samenvatting 3.A.4 Algemene reserve

De Algemene reserve is de enige, directe en vrij beschikbare bron voor het dekken risico's met financiële gevolgen als die zich voordoen. De Algemene reserve is deel van het eigen vermogen,

het aanhouden van een voldoende hoge Algemene reserve zorgt ervoor dat de gemeente er toe in staat is om mogelijke tegenvallers bij de uitvoering van de begroting op te kunnen vangen.

Samenvatting 3.A.5 Dividenden deelnemingen

Onder dit onderdeel zijn de geraamde dividenden van de deelnemingen opgenomen. De dividenden worden meerjarig geraamd op basis van dividendafspraken /-beleid met de

deelnemingen. Tegenover de dividendinkomsten staan de kapitaallasten die verbonden zijn aan het aandelenkapitaal dat de gemeente houdt in de deelnemingen.

Samenvatting 3.A.6 Lokale heffingen

De belastingen die worden gebruikt als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's en overhead worden hier verantwoord. Het betreft de onroerendezaakbelasting, roerenderuimtebelasting,

toeristenbelasting, gemakelijkheidsretributie en precariobelasting (liggeld). Belastinginkomsten met een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing, worden in de betreffende programma's verantwoord.

Samenvatting 3.A.7 Onvoorzien

In de Begroting 2018 is een post onvoorzien opgenomen van € 2 miljoen. Hieruit kunnen onvoorziene uitgaven worden gedekt, die niet toe te rekenen zijn aan een programma uit de begroting.

Samenvatting 3.A.8 Overige eigen middelen

Onder de overige eigen middelen worden middelen opgenomen (stelposten) die in eerste instantie niet over de programma's te verdelen zijn, bijvoorbeeld de reservering voor kapitaallasten van toekomstige investeringen en reservering voor

nominale ontwikkelingen. Deze stelposten worden verdeeld naar de programma's nadat er een besluit is genomen over concrete bestedingsvoorstellen of bezuinigingsvoorstellen.

3A.1 Erfpacht

De gemeente Amsterdam geeft haar grond in erfpacht uit en erfpachters betalen een vergoeding voor het gebruik van die grond in de vorm van een jaarlijkse canon of een afkoopsom. In 2017 is, met het vaststellen van de overstapregeling, de besluitvorming over een nieuw, transparant en toekomstbestendig erfpachtstelsel afgerond.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De vraag in Amsterdam naar nieuw uit te geven grond, onder andere voor woningen en commercieel vastgoed, is groot. Naast de nieuwe gronduitgiften komen door de grote vraag naar woningen ook steeds meer bestemmingswijzigingen voor om bestaande gebouwen te transformeren. Daardoor neemt ook het aantal aanvragen toe om bestaande erfpachtcontracten aan te passen.
- De rentestand is op het moment relatief laag. Dit werkt ook door in de canonpercentages voor erfpacht met als gevolg dat er meer voor periodieke canonbetaling wordt gekozen en minder voor afkoop. Bovendien is door de aangescherpte hypotheekregels de keuze voor canonbetaling aantrekkelijker geworden.

Wat willen we bereiken?

De gemeente Amsterdam heeft op 1 juli 2016 eeuwigdurende erfpacht ingevoerd voor nieuwe gronduitgiften. Met eeuwigdurende erfpacht hebben erfpachters voor altijd zekerheid over de kosten van erfpacht. Op 29 juni 2017 is de gemeenteraad akkoord gegaan met de overstapregeling. Hierdoor kunnen erfpachters vanaf oktober 2017 overstappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel. Op het moment van het opstellen van deze begroting is het nog onduidelijk wat de financiële effecten zullen zijn van de overstapregeling. Het gaat dan om eventuele aanvullende opbrengsten van erfpachters die overstappen en direct de resterende canon afkopen en om de implementatiekosten van de overstapregeling. De gemeente werkt aan een systeem waardoor erfpachters de overstap zo eenvoudig mogelijk kunnen aanvragen. Afhankelijk van hoeveel erfpachters er een aanvraag in zullen dienen en de mate waarin de overstap geautomatiseerd kan plaatsvinden, zal er in 2018 en 2019 meer personeel noodzakelijk zijn. Het aanvullende personeel en de dekking van deze personeelslasten, ICT en communicatie zal later in 2017 of 2018 aangevraagd worden als meer duidelijkheid is over de benodigde inzet om alle erfpachters die willen overstappen te kunnen faciliteren.

Wat willen wij bereiken (doelen)?

Doel 1

Activiteiten

A B C

Het uitwerken van een overstapregeling naar het eeuwigdurende stelsel.

Doel 2

Activiteiten

A C

Tevredenheid bij de erfpachters over de dienstverlening van de gemeente.

Voor welk doel(en) schakelen wij verbonden partijen in?

Voor de doelen in dit onderdeel worden geen verbonden partijen ingeschakeld.

Wat gaan wij daar voor doen (activiteiten)?

Activiteit A

Doelen 1 2

Faciliteren overstap naar eeuwigdurende erfpacht door efficiënt werkend overstapportaal.

Activiteit B

Doelen 1

Beheren van 260.000 erfpachtrechten.

Activiteit C

Doelen 1 2

Communicatie met erfpachters en andere belanghebbenden.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	251.816	225.996	188.891	180.986	182.139	188.611
Lasten	106.566	-206.121	47.118	49.185	52.044	53.470
Saldo van baten en lasten	145.249	432.117	141.773	131.801	130.094	135.141
Onttrekking reserves	7.000	7.000	2.217	0	0	0
Dotatie reserves	115.303	407.040	59.643	47.895	46.141	49.597
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-108.303	-400.040	-57.425	-47.895	-46.141	-49.597
Totaal	36.946	32.077	84.348	83.907	83.954	85.543

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Uitvoering erfpachtbeleid.

Baten

De baten in dit onderdeel zijn € 188,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De ontvangen erfpachtcanon (€ 128,5 miljoen), afkoopsommen (€ 59,7 miljoen) en boeterente voor te late betaling (€ 0,6 miljoen). De ontwikkeling van de baten wordt beïnvloed door de nieuwe uitgifte van grond, mutaties van erfpachtrechten zoals bestemmingswijzigingen, bebouwingswijzigingen en de tussentijdse afkoop van canon door individuele erfpachters.

Lasten

De lasten in dit onderdeel zijn € 47,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Rentelasten voor de in erfpacht uitgegeven gronden (€ 32,1 miljoen);
- Kosten van het erfpachtbeheer (€ 15,0 miljoen), zoals kosten voor het bureau erfpacht van de gemeente.

Reserves

In dit onderdeel wordt € 2,2 miljoen onttrokken aan reserves en € 59,6 miljoen gedoteerd:

- Er wordt € 34,6 miljoen gedoteerd aan de reserve Afkoopsommen erfpacht. Als de erfpachtcanon in het voortdurende stelsel wordt afgekocht, wordt de grondwaarde toegevoegd aan de reserve afkoopsommen wat zorgt voor de toevoeging aan de reserve;
- Er wordt € 25,0 miljoen gedoteerd aan de reserve Vereveningsfonds algemeen deel. Op basis van de samenwerkingsafspraken met de woningcorporaties vinden afdrachten aan het Vereveningsfonds plaats. Het restant is het netto erfpachtresultaat en wordt afgedragen aan de algemene middelen. Het resultaat fluctueert van jaar tot jaar als gevolg van de ramingen van gronduitgiften, afkoopsommen en erfpachtwijzigingen;

- Er wordt € 2,2 miljoen aan de reserve Meerwaarden afkoopsommen Grondbedrijf onttrokken. In 2018 wordt hiermee het restant van deze reserve onttrokken en wordt de reserve opgeheven.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 37,1 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een andere administratieve verwerking van afkoopsommen in het eeuwigdurende erfpachtstelsel. Als nieuwe gronduitgiften eeuwigdurend worden afgekocht, zijn deze alleen nog zichtbaar in de grondexploitaties (programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen) en niet meer in het onderdeel erfpacht. Hierdoor daalt het deel afkoopsommen bij de baten.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 253,2 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een eenmalige administratieve correctie in 2017 (€ 315,4 miljoen), waarbij de reserve voor de erfpachtrechten van het Havenbedrijf samengevoegd wordt met de reserve Afkoopsommen. Dit leidt tot een vrijval van de reserve Financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam (zie onderdeel 3A.5 Dividenden deelnemingen) en een dotatie aan de reserve Afkoopsommen in dit onderdeel. Daarnaast is er een interne verrekening, die zich in dit onderdeel toont als een lagere last van € 315,4 miljoen in 2017 (met een tegenhanger in onderdeel 3A.8 Overige eigen middelen);
- Lagere rentelasten in 2018, vooral door aanpassing van het rentepercentage dat gebruikt wordt om de rentelasten aan de programma's toe te rekenen van 3,5% naar 1,3% (€ 49,8 miljoen). Dit is gemeentebreed neutraal, want tegenover deze lagere rentelasten staan ook lagere doorberekende rentelasten in onderdeel A.3 Financiering;
- Hogere lasten voor erfpachtbeheer in 2018 (€ 12,4 miljoen);
- Vanaf 2019 stijgen de geraamde lasten door een toename van de rente als gevolg van nieuwe gronduitgiften waarbij voor canonbetaling wordt gekozen. Hiertegenover staat een stijging van opbrengsten uit erfpachtcanon.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 4,8 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 347,3 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- Een eenmalige administratieve correctie in 2017 plaats waarbij de reserve voor de erfpachtrechten van het Havenbedrijf (€ 315,4 miljoen) samengevoegd wordt met de reserve afkoopsommen. Deze heeft geen effect op het resultaat, maar resulteert in een incidentele dotatie en incidentele lagere lasten in 2017;
- Het aflopen van de onttrekkingen aan de reserve Meerwaarden afkoopsommen Grondbedrijf (€ 4,8 miljoen). In 2018 wordt het restant van deze reserve onttrokken (€ 2,2 miljoen) en wordt de reserve opgeheven, terwijl er in 2017 nog € 7,0 miljoen werd onttrokken.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Het huidige erfpachtstelsel is complex en er zijn veel afwijkende situaties. Dit kan de automatische overstap van het oude naar het nieuwe erfpachtstelsel bemoeilijken.	Beheersmaatregel is dat er een gespecialiseerd team klaar staat om maatwerkaanbiedingen op te stellen.
Benodigde gegevensbronnen zoals Kadaster, BAG, WOZ en Hermes zijn onvoldoende eensluidend waardoor het overstapproces extra bewerkelijk wordt.	Om dit risico te beperken wordt sinds vorig jaar gewerkt aan het project data op orde.

Beleidskaders:

- Opeenvolgende algemene bepalingen.
- Overstapregeling Eeuwigdurende Erfpacht.

3A.2 Gemeentefonds

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is de vrij besteedbare uitkering van het Rijk en biedt voor een groot deel dekking van de begrotingslasten.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

- De omvang van het gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Dit wordt de 'trap-op, trap-af'-systematiek genoemd. Dit betekent dat als het Rijk meer te besteden heeft ook gemeenten een hogere gemeentefondsuitkering ontvangen. Uiteraard geldt het omgekeerde als het Rijk moet bezuinigen. De verrekening hiervan gebeurt via het accres.
- Het positieve beeld uit de Meicirculaire 2017 voor het jaar 2018 en verder kent een grote onzekerheid. De coalitieonderhandelingen naar aanleiding van de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017 zijn nog aan de gang. Verschuivingen in het staand beleid door een nieuw kabinet, zoals het opleggen van een (apparaats)korting op het gemeentefonds, kunnen tot grote verschuivingen in het accres leiden.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268
Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Algemene uitkering.

Baten

De baten in dit onderdeel zijn € 2.039,6 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De algemene uitkering uit het gemeentefonds (€ 1.377,1 miljoen);
- De integratie-uitkering sociaal domein (€ 506,7 miljoen). Dit is de integratie-uitkering ter dekking van de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein (op het gebied van zorg, werk en jeugdzorg);
- De integratie-uitkering Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) (€ 155,8 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 78,0 miljoen in 2018. In 2019 en stijgen de baten met € 45,1 miljoen, in 2020 met € 33,9 miljoen en in 2021 met € 30,6 miljoen, steeds ten opzichte van het jaar ervoor. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een groei in 2018 van de algemene uitkering (het accres) (€ 61,5 miljoen);
- Een stijging in 2018 van de algemene uitkering door de verrekening van de aanpassing van het plafond van het BTW compensatiefonds (€ 5,2 miljoen);
- Een stijging in 2018 van de uitkering door ontwikkeling van de aantallen op basis waarvan het gemeentefonds wordt verdeeld (€ 3,7 miljoen);
- Een daling in 2018 van de integratie- en decentralisatie-uitkeringen (inclusief de 'oude' Wmo) (€ 4,2 miljoen);
- Een stijging in 2018 van de integratie-uitkering sociaal domein (€ 8,1 miljoen);

- Overige mutaties in het gemeentefonds leiden per saldo tot een stijging van de uitkering (€ 3,7 miljoen);
- Een deel van de ontwikkelingen in de algemene uitkering wordt vertaald naar lasten in de programma's. Zo gaat, bijvoorbeeld, de stijging van de integratie-uitkering sociaal domein gepaard met navenant hogere lasten in de relevante programma's. Hierdoor is de stijging van de algemene uitkering in dit onderdeel niet gelijk aan effect op de begrotingsruimte (omdat een deel van de stijging van de uitkering gecompenseerd wordt door hogere lasten in de programma's). Het effect op de begrotingsruimte, zoals ook opgenomen in de Financiële hoofdlijnen, is € 29,8 miljoen in 2018, € 40,4 miljoen in 2019, € 39,7 miljoen in 2020 en € 44,3 miljoen in 2021, steeds ten opzichte van hetzelfde jaar zoals in de Voorjaarsnota 2017 opgenomen.

3A.3 Financiering

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

De belangrijkste externe ontwikkeling is dat financieringsbehoefte stijgt op basis van de inzichten uit het de begroting. De externe rentelasten stijgen daarom ook in 2018.

De belangrijkste interne wijzigingen komen voort uit de vernieuwing BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente. Daardoor wijzigt de interne omslagrente vanaf 2018 van 3,5% naar 1,3%. Door de daling van de interne omslagrente daalt vanaf 2018 de aan taakvelden toegerekende rente van circa € 250 miljoen per jaar naar circa € 110 tot € 120 miljoen per jaar. De budgetten of afdrachten aan de algemene middelen zijn één-op-één gecorrigeerd zodat er geen voor- of nadeel is voor de dekking van de andere programmakosten en –baten.

Als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente gaat ook de rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen wijzigen. Bij de bestuursopdracht Reserves en Voorzieningen wordt besloten of de rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen voortgezet moet worden. Immers, in de beleidsnota Reserves en Voorzieningen is het uitgangspunt opgenomen dat er in beginsel geen rente toegerekend wordt. Tevens wordt een maximum (lager) percentage vastgesteld waarmee er rente mag worden toegevoegd.

Verder wordt de renterisicobuffer apart buiten het renteresultaat gepresenteerd.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	-4.564	21.307	22.141	12.339	12.111	11.964
Lasten	-154.316	-90.600	59.827	68.440	79.162	75.571
Saldo van baten en lasten	149.753	111.908	-37.686	-56.101	-67.051	-63.607
Ottrekking reserves	0	121.697	0	0	0	0
Dotatie reserves	67.942	84.800	15.600	1.000	3.000	3.000
Saldo van onttrekkingen en dotaties	-67.942	36.897	-15.600	-1.000	-3.000	-3.000
Totaal	81.811	148.805	-53.286	-57.101	-70.051	-66.607

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Financieringsfunctie. Binnen dit onderdeel worden de rentelasten opgenomen die de gemeente betaalt op de schuld, de doorberekening van deze rentelasten aan de programma's en de renterisicobuffer (waarmee toekomstige rentestijgingen kunnen worden opgevangen).

Baten

De baten in dit onderdeel zijn € 22,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Ontvangen rentebaten uit leningen die de gemeente aan derden (voornamelijk deelnemingen) heeft verstrekt (€ 22,1 miljoen).

Lasten

De lasten in dit onderdeel zijn € 59,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De begrote rentelasten op de leningen die de gemeente Amsterdam heeft aangetrokken of nog zal aantrekken, rentetoevoegingen aan grondexploitaties, reserves en voorzieningen, de renterisicobuffer en kosten voor financiering, verminderd met de aan de programma's doorberekende rentelasten. Zie voor een nadere toelichting Tabel 1 Overzicht renteresultaat.

Reserves

In dit onderdeel wordt € 15,6 miljoen gedoteerd aan reserves:

- Aan de reserve Bijdrage schuldaflossing wordt in 2018 € 15,6 miljoen gedoteerd. Dit zijn de verwachte opbrengsten uit de verkoop van gemeentelijk vastgoed die ten goede komen aan schuldreductie. De opbrengst uit de verkoop van vastgoed wordt allereerst ingezet voor het dekken van de vastgoedproblematiek (zoals opgenomen in de Voorjaarsnota 2016, pagina 72). Voor 2018 zijn er € 19 miljoen aan verkoopopbrengsten begroot ter dekking van de vastgoedproblematiek, daarbovenop wordt een verkoopopbrengst van € 15,6 miljoen begroot die gedoteerd wordt aan de reserve Bijdrage schuldaflossing.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 0,8 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten met € 9,8 miljoen ten opzichte van 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- De rentebaten uit door de gemeente verstrekte leningen aan derden dalen in 2019 doordat er is afgelost op deze leningen.

Lasten

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met € 150,4 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- De daling van de omslagrente van 3,5% naar 1,3% als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente. Hierdoor daalt de aan de programma's doorberekende rente sterk. Deze wijziging is gemeentebreed neutraal, omdat in de programma's de rentelasten navenant dalen;
- Meevaller renteresultaat uit Voorjaarsnota 2017 (€ 12,5 miljoen in 2018 aflopende naar € 12,0 miljoen structureel vanaf 2021). Het renteresultaat stijgt vanaf 2018 structureel met circa € 12 miljoen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2017, wat resulteert in begrotingsruimte. De stijging komt omdat er bij de voorjaarsnota wel het nadeel van het beëindigen van het onnodig rondpompen van interne rentegelden in het renteresultaat was opgenomen, maar ten onrechte niet het voordeel.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 121,7 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 69,2 miljoen. In 2019 dalen de dotaties met € 14,6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een onttrekking aan de reserve Bijdrage schuldaflossing in 2017 van € 121,7 miljoen. Dit bestaat uit de gedoteerde renteresultaten en verkoopopbrengsten uit deelnemingen en vastgoed die ingezet worden voor schuldreductie;
- Een dotatie in 2017 van € 55,7 miljoen in verband met het voor schuldreductie beschikbare bedrag uit het Jaarverslag 2016. Deze vervalt in 2018. Bij de Najaarsnota 2018 zal duidelijk zijn wat het beschikbare bedrag voor schuldreductie in 2018 is dat gedoteerd wordt en zal deze dotatie worden voorgesteld;
- De verwachte opbrengsten uit de verkoop van gemeentelijk vastgoed die ten goede komen aan schuldreductie (€ 29,1 miljoen in 2017, € 15,6 miljoen in 2018, € 1 miljoen in 2019 en € 3,0 miljoen in zowel 2020 als 2021) verklaren de rest van het verloop van de dotaties.

De belangrijkste onderdelen van Financiering zijn het renteresultaat, de renterisicobuffer en de mutaties van de reserve schuldaflossing. Als eerst wordt het renteresultaat en de renterisicobuffer nader toegelicht. Vervolgens wordt ingegaan op de reserve schuldaflossing.

Renteresultaat

Wij beschikken zowel over interne- als externe financieringsmiddelen. De interne financieringsmiddelen worden gevormd door de reserves, het jaarresultaat en voorzieningen. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen. Het renteomslagstelsel van de gemeente Amsterdam is een systeem waarmee de financieringslasten en -baten worden doorberekend (omgeslagen) over de gemeentelijke organisatieonderdelen naar rato van de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar.

Het verwachte renteresultaat wordt opgenomen als begrotingsruimte. Meevallers ten opzichte van het begrote renteresultaat en renterisicobuffer in het lopende jaar worden aangewend voor schuldreductie.

Vernieuwing BBV

Als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente wijzigt de interne omslagrente vanaf 2018 van 3,5% naar 1,3%. Door de daling van de interne omslagrente daalt vanaf 2018 de aan taakvelden toegerekende rente van circa € 250 miljoen per jaar naar circa € 110 tot € 120 miljoen per jaar. De budgetten of afdrachten aan de algemene middelen zijn één op één gecorrigeerd zodat er geen voor- of nadeel is voor de dekking van de andere programmakosten en –baten. Met andere woorden, er is door deze aanpassing van de rente geen budgettair saldo-effect. Uitzondering hierop is het zogenaamde weglekeffect dat ontstaat bij het toerekenen van een lager rentepercentage in lokale heffingen (zoals bij het tarief voor drinkwater en de rioolheffing). In de Voorjaarsnota 2017 is dit effect verwerkt in de begroting.

De rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen is bij de begroting ongewijzigd gebleven. Deze zal naar verwachting nog dalen als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent de rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen. Bij de bestuursopdracht Reserves en Voorzieningen wordt in het najaar 2017 besloten of de rentetoevoeging aan bepaalde reserves en voorzieningen bij uitzondering op basis van een nog vast te stellen (lager) percentage voortgezet moet worden. De beleidsnota Reserves en Voorzieningen geeft aan dat er in beginsel geen rente toegerekend wordt. Dan worden ook de financiële effecten als gevolg van gewijzigde rentetoevoegingen aan reserves en voorzieningen inzichtelijk gemaakt. De behandeling van deze bestuursopdracht staat gepland voor het najaar van 2017.

Tabel 1 toont het renteresultaat. Het effect van de gewijzigde schuldontwikkeling als gevolg van het bijwerken van het meerjaren-investeringsplan en de ontwikkeling van de reserves en voorzieningen in deze begroting wordt verwerkt voor 2017 in de Najaarsnota 2017 en de volgende jaren in de Viermaandsrapportage 2018.

Tabel 1 Overzicht renteresultaat

Rentetoerekening (bedragen x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Rentelasten van externe schuld	87,8	90,1	87,2	84,1	80,7
Rentebaten van verstrekte leningen aan derden	-21,3	-22,1	-12,3	-12,1	-12,0
Saldo door te rekenen externe rente	66,5	68,0	74,9	72,0	68,7
Rente die aan grondexploitatie wordt toegerekend	1,8	2,7	2,7	3,4	3,6
Bespaarde rente, toegevoegd aan reserves en voorzieningen	33,9	37,8	40,3	44,7	48,0
Overige kosten	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
De aan taakvelden toe te rekenen rente	102,8	109,2	118,6	120,8	121,0
De aan taakvelden toegerekende rente	255,5	109,1	109,9	110,7	120,7
De aan taakvelden toe te rekenen rente	102,8	109,2	118,6	120,8	121,0
Renteresultaat	152,7	-0,1	-8,7	-10,1	-0,3

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de verschillende onderdelen van de rentetoerekening

Rentelasten van externe schuld

Dit betreft de betaalde rente aan financiers (banken) over de externe schuld.

Rentebaten van verstrekte leningen aan derden

Dit betreft de ontvangen rente over aan derden verstrekte leningen zijnde geen rve's of stadsdelen.

Rente die aan grondexploitaties wordt toegerekend

Dit betreft de rente die aan grondexploitaties wordt toegerekend. Deze bedraagt 1%.

Omdat de grondexploitaties een negatieve boekwaarde hebben betreft het hier een rentelast.

Bespaarde rente, toegevoegd aan reserves en voorzieningen

Dit betreft de rentevergoeding die wordt toegevoegd aan bepaalde bestaande reserves en voorzieningen. Het is de verwachting dat als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente de rentetoevoeging aan reserves en voorzieningen gaat dalen. Hierover wordt nader besloten bij de bestuursopdracht Opschoning reserves en voorzieningen.

Overige kosten

Dit betreft de kosten in verband met het uitvoeren van de Treasurytaak en aantrekken en verstrekken van een lening.

De aan taakvelden toegerekende rente

Dit betreft de ontvangen (omslag)rente over de interne leningen aan RVE's en stadsdelen ter financiering van de activa. Deze rente wordt als last in de programma's verantwoord. Als gevolg van de vernieuwing van het BBV en het toepassen van de gewijzigde regelgeving omtrent rente wijzigt de interne omslagrente vanaf 2018 van 3,5% naar 1,3%.

Renterisicobuffer

De renterisicobuffer is ingesteld om een rentestijging te kunnen opvangen. De renterisicobuffer bedraagt in 2017 1% en de jaren daarna 2%. De renterisicobuffer stijgt de komende jaren van € 8 miljoen in 2017 naar € 63 miljoen in 2021 en wordt nader toegelicht in de financieringsparagraaf.

Reserve schuldaflissing

Aan de reserve schuldaflissing worden de meevallers van het renteresultaat en het verkoopresultaat van vastgoed en deelnemingen gedoteerd. Dit wordt vervolgens ingezet voor de dekking van bijvoorbeeld versneld afschrijven van activa. Voor 2018 staat een verwacht € 15,6 miljoen verkoopresultaat van vastgoed begroot.

Beleidskaders

- Het rentestelsel inclusief omslagrente. Deze is in 2017 geactualiseerd naar aanleiding van de richtinggevende notitie Rente van de commissie BBV. De wijzigingen gaan in per 2018.

3A.4 Algemene reserve

De algemene reserve wordt in principe enkel en alleen gemuteerd als gevolg van het rekeningresultaat.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	159.802	10.000	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	159.802	10.000	0	0	0
Totaal	0	159.802	10.000	0	0	0

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Algemene reserve. In dit onderdeel worden de mutaties in de algemene reserve van de gemeente opgenomen. Daarnaast wordt ook het rekeningresultaat via de algemene reserve overgeheveld naar het komende jaar, zodat het als begrotingsruimte beschikbaar is.

Reserves

In dit onderdeel wordt in 2018 € 10,0 miljoen onttrokken aan de algemene reserve:

- Het college heeft bij de Voorjaarsnota 2016 ingestemd met het reserveren van € 10,0 miljoen in 2018 voor het compenseren van de erfpachtencanon die de gemeente Amsterdam heeft ontvangen van oorlogsslachtoffers na de Tweede Wereldoorlog en dit te bekostigen uit de algemene reserve.

Ontwikkelingen

Reserves

- Er zijn geen ontwikkelingen in de algemene reserve ten opzichte van 2017. Wel wordt het rekeningresultaat aan de algemene reserve gedoteerd om het jaar erop onttrokken te worden. Zo is in 2016 het jaarrekeningresultaat 2016 van € 159,8 miljoen gedoteerd aan de algemene reserve en wordt dit in 2017 weer onttrokken zodat dit als begrotingsruimte in de Voorjaarsnota 2017 kon dienen).

Beleidskaders

Het beleid binnen de gemeente Amsterdam voor het weerstandsvermogen is vastgesteld in de nota Regels weerstandsvermogen, vastgesteld door het college en de nota Risicomanagement, vastgesteld door de gemeenteraad in 2014. Op grond van dit beleid moet de algemene reserve voldoende zijn om negatieve (jaarrekening) resultaten als gevolg van resterende risico's te dekken. Vanuit het BBV wordt één algemene reserve voorgeschreven.

3A.5 Dividenden deelnemingen

Dit betreft de baten (inkomsten uit dividend) en lasten (rentelasten over de boekwaarde) van de deelnemingen waarin de gemeente een belang heeft. Ook de eventuele verkoop of liquidatie van een deelneming zal naar verwachting tot een resultaat leiden.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018

Als gevolg van de opvolging van de herijking deelnemingen (zie ook paragraaf Verbonden Partijen), kan er in 2018 sprake zijn van het afstoten van één of meerdere deelnemingen. Voor het afstoten van deelnemingen zijn geen baten en lasten geraamd, omdat enerzijds het moment van realisatie onzeker is en anderzijds het eventuele resultaat een uitkomst van onderhandelingen is en een vertrouwelijk karakter heeft. Indien sprake is van het afstoten van deelnemingen heeft dit, naast een verkoop- of liquidatieresultaat mogelijk ook financiële consequenties voor de geraamde rentelasten en (indien van toepassing) de geraamde dividendbaten.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	149.187	104.837	93.237	93.037	93.037	93.037
Lasten	29.503	24.387	9.058	9.058	9.058	9.058
Saldo van baten en lasten	119.684	80.451	84.179	83.979	83.979	83.979
Onttrekking reserves	0	304.824	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	304.824	0	0	0	0
Totaal	119.684	385.275	84.179	83.979	83.979	83.979

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Deelnemingen beheer.

De baten in dit onderdeel zijn € 93,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Dividenden uit deelnemingen (€ 93,2 miljoen). De dividenden worden meerjarig geraamd op basis van dividendafspraken (dividendbeleid) met de deelnemingen en zijn tevens afhankelijk van resultaat en kasstroom van de deelnemingen. Zowel exogene ontwikkelingen (zoals bijvoorbeeld ontwikkelingen in de markt of invoering van de Vpb-plicht) als endogene ontwikkelingen (zoals bijvoorbeeld verkoop van deelnemingen of een groot investeringsvraagstuk) kunnen aanleiding geven om de geraamde dividenden bij te stellen. Uitgangspunt is dat de dividenden door de gemeente zo realistisch mogelijk maar enigszins behoedzaam worden begroot, mede omdat (de uitkering van) het dividend niet volledig binnen de invloedsfeer van de gemeente ligt. Zoals hierboven is aangegeven, is het uit te keren dividend ook afhankelijk van het resultaat en de kasstroom van de deelnemingen. De directie en Raad van Commissarissen van de deelnemingen doen een voorstel voor winstbestemming (en dividenduitkering) aan de aandeelhouders waarna de aandeelhouders de winstbestemming vaststellen.

De lasten in dit onderdeel zijn € 9,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De rentelasten voor het aandelenkapitaal dat de gemeente bezit van deelnemingen (€ 9,1 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 11,6 miljoen in 2018. In 2019 dalen de baten met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Dividendontwikkelingen bij diverse deelnemingen. Bij de Voorjaarsnota 2017 zijn de begrote dividendbaten voor 2017 verhoogd als gevolg van (incidentele) hogere dividendaftochten (met name Alliander, Schiphol en VGA) en daarmee hoger dan in 2018. De voor 2018 tot en met 2021 opgenomen begrote dividendbaten komen overeen met de in de Voorjaarsnota 2017 opgenomen ramingen dividendbaten voor 2018 tot en met 2020 (ieder jaar circa € 93 miljoen).

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 15,3 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt door:

- De aanpassing van de interne rente van 3,5% naar 1,5%, waardoor de rentelasten dalen. gemeentebreed heeft dit geen effect, omdat de tegenhanger bij onderdeel 3A.4 Financiering opgenomen is.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 304,8 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt doordat:

- De reserve Financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam wordt samengevoegd wordt met de reserve Afkoopsommen. Dit leidt tot een vrijval in 2017 van de reserve Financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam in dit onderdeel en een dotatie aan de reserve Afkoopsommen in onderdeel 3A.1 Erfpacht.

Beleidskaders

De beleidslijnen voor deelnemingen zijn vastgelegd in Doelgericht op Afstand (DOA II) en het Beloningsbeleid Deelnemingen 2016.

3A.6 Lokale heffingen

Een deel van de belastinginkomsten heeft een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing. Deze worden in de betreffende programma's verantwoord. Daarnaast zijn er belastingen die worden gebruikt als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's en overhead. Het betreft de onroerendezaakbelasting, roerenderuimtebelasting, toeristenbelasting, vermakelijkhedenretributie en precariobelasting. Deze belastingen worden in deze paragraaf algemene dekkingsmiddelen verantwoord.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018

- In de Begroting 2015 is, conform de afspraken uit het coalitieakkoord, besloten de precariobelasting af te schaffen per 1 januari 2016. Daarna is bij de Begroting 2016 het besluit genomen dat de precariobelasting voor terrassen per 1 januari 2017 wordt afgeschaft. Vervolgens is bij de Begroting 2017 besloten om de afschaffing precariobelasting voor terrassen uit te stellen. Hierbij is aangegeven dat een onderzoeksvoorstel naar alternatieve vormen van beprijzen wordt opgesteld. Dit onderzoeksvoorstel is nog niet gereed. Een alternatieve vorm van beprijzen wordt uitgewerkt, maar zal nog niet tot aanpassingen leiden in de Begroting 2018. Omdat de inkomsten precariobelasting terrassen structureel staan begroot, is in ieder geval in de jaren 2017 en 2018 sprake van een meevaller van € 2,6 miljoen per jaar.
- Het tarief van de toeristenbelasting was in 2017 5%; het was daarmee even hoog als in 2016. Met ingang van 2018 zal door variatie in de hoogte van het bedrag (differentiatie van het tarief) de spreiding van de bezoekers over de hele stad worden gestimuleerd. De toeristenbelasting in het toeristische centrum, de stadsdelen Centrum, Zuid, Oost (met uitzondering van IJburg, Zeeburgereiland & Camping Zeeburg) en West, wordt verhoogd naar 6%. In de gebieden buiten het toeristische centrum wordt de toeristenbelasting verlaagd naar 4%. Een verblijf in de stad via vakantieverhuur, Bed & Breakfast en Short stay wordt in alle stadsdelen vanaf 2018 onder het verhoogde tarief van 6% gebracht. Alle campings in Amsterdam die buiten het centrum liggen, gaan 4% betalen. In totaal zal de differentiatie naar verwachting een opbrengst van € 9 miljoen structureel opleveren.
- Met ingang van 2018 zullen ook cruisetoeristen, touringcars en stadstours de vermakelijkhedenretributie (VMR) voldoen. De opbrengst van deze maatregel is naar verwachting € 3 miljoen structureel. Het college heeft op 28 maart 2017 besloten af te zien van het voorstel om per 1 januari 2018 toeristenbelasting te heffen op passagiers van touringcars, VMR in te voeren voor aanbieders van stadsrondritten per 1 januari 2018 en toeristenbelasting (als alternatief voor VMR) in te voeren voor passagiers van cruises per 1 januari 2019. Als gevolg hiervan wordt in plaats van de beoogde € 3 miljoen uit de Voorjaarsnota 2016 in 2018 € 0,2 miljoen en vanaf 2019 € 2,2 miljoen structureel gerealiseerd. Gesaldeerd met de hogere VMR van € 0,4 miljoen, ontstaat hierdoor per saldo een structurele lagere bijdrage van € 0,4 miljoen met ingang van 2019.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	269.579	253.647	267.659	270.101	270.471	270.671
Lasten	38.175	18.711	16.114	15.703	15.081	15.081
Saldo van baten en lasten	231.404	234.935	251.544	254.398	255.390	255.590
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	231.404	234.935	251.544	254.398	255.390	255.590

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit de producten Overige heffingen en onroerendezaakbelasting (OZB). Binnen de overige heffingen wordt bijvoorbeeld de toeristenbelasting opgenomen.

Baten

De baten in dit onderdeel zijn € 267,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De onroerendezaakbelasting (OZB). De verwachte opbrengsten OZB voor 2018 zijn ruim € 167,5 miljoen;
- De roerenderuimtebelasting (RRB) (€ 0,4 miljoen);
- De toeristenbelasting (€ 79,6 miljoen);
- De precariobelasting (€ 2,6 miljoen);
- De vermakelijkheidsretributie (€ 2,9 miljoen);
- De liggelden (€ 1,4 miljoen);
- Opbrengsten uit in rekening gebrachte kosten binnen de gemeente (€ 13,2 miljoen) in verband met dienstverlening (onder andere naheffingsaanslagen parkeren, vervolgingskosten).

Lasten

De lasten in dit onderdeel zijn € 16,1 miljoen.

- De (perceptie)kosten voor het heffen en innen van de verschillende heffingen en belastingen. Voor de overige heffingen (waaronder toeristenbelasting) zijn deze kosten € 7,9 miljoen. Voor OZB zijn deze kosten € 8,2 miljoen).

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 stijgen de baten met € 14,0 miljoen in 2018. In 2019 en verder stijgen de baten met € 2,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hoger lasten in verband met de differentiatie in het tarief voor de toeristenbelasting (€ 9,0 miljoen);
- Het bijstellen van de ramingen voor de OZB, de toeristenbelasting en de vermakelijkheidsretributie. Voor de OZB en de toeristenbelasting worden de ramingen aangepast door de realisatie van het afgelopen jaar als uitgangspunt te nemen en vervolgens een groei te veronderstellen. Hierdoor nemen de opbrengsten OZB in 2018 met € 1,5 miljoen toe en de toeristenbelasting met € 5,0 miljoen. Voor de VMR is de opbrengst voor 2018 met € 2,4 miljoen bijgesteld omdat het college heeft besloten af te zien van het voorstel om per 1 januari 2018 toeristenbelasting te heffen op passagiers van touringcars, VMR in te voeren voor aanbieders van stadsrondritten per 1 januari 2018 en toeristenbelasting (als alternatief voor VMR) in te voeren voor passagiers van cruises per 1 januari 2019.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 2,6 miljoen in 2018. In 2019 dalen de lasten met € 0,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Efficiencyvoordelen die ontstaan door de vernieuwing van de informatievoorziening.

Beleidskaders

De gemeentewet geeft een limitatieve opsomming van welke belastingen en rechten gemeenten kunnen invoeren. Het is aan een gemeente zelf te bepalen welke dit zijn.

De manier waarop belasting wordt geheven, bepaalt de gemeente door het vaststellen van verordeningen.

3A.7 Onvoorzien

Op basis van art. 8 lid 1e & 17 lid b van het BBV dient er in het overzicht van de geraamde algemene dekkingsmiddelen, een post te worden opgenomen voor het geraamde bedrag onvoorzien. Deze post voor onvoorziene uitgaven mag niet gelijk zijn aan 0 euro.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	1.123	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Saldo van baten en lasten	-1.123	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0	0	0	0
Totaal	-1.123	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit het product Onvoorzien. De wet- en regelgeving schrijft voor om elk begrotingsjaar een post onvoorzien in de programmabegroting op te nemen. Overigens zijn er geen voorschriften of normen over het volume van deze onvoorziene post. Het is aan de raad om aan te geven welke omvang zij nodig acht.

Lasten

De lasten in dit onderdeel zijn € 2,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De post onvoorzien, voor onvoorziene uitgaven (€ 2,0 miljoen).

Ontwikkelingen

Lasten

De post onvoorzien is in 2018 ongewijzigd ten opzichte van 2017 en dat zal zich herhalen in de komende jaren.

Beleidskaders

Besluit, begroting en verantwoording (BBV), betreffende artikel 8 lid1e & artikel 17 lid b.

3A.8 Overige eigen middelen

In het onderdeel Overige eigen middelen zijn het Amsterdams Investeringsfonds (AIF) en de zogenaamde stelposten opgenomen. Het gebruik van het AIF is beperkt, maar vanuit het AIF worden de reeds gecommiteerde leningen nog verstrekt ten laste van de reserves AIF. De stelposten betreffen de begrotingsposten die nog verdeeld zullen worden over de programma's, zoals de reserveringen voor kapitaallasten van toekomstige investeringen en voor nominale ontwikkelingen.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen voor 2018?

In 2018 zullen de stelposten voor kapitaallasten en voor nominale compensatie worden verdeeld naar de programma's.

Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	168.238	53.686	4.184	4.184	4.184	4.184
Lasten	180.789	369.561	75.767	138.937	166.242	202.813
Saldo van baten en lasten	-12.552	-315.874	-71.583	-134.752	-162.058	-198.628
Onttrekking reserves	160.589	193.078	152.349	33.098	2.353	1.853
Dotatie reserves	111.780	145.434	16.325	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	48.809	47.644	136.024	33.098	2.353	1.853
Totaal	36.257	-268.230	64.441	-101.654	-159.705	-196.776

Toelichting financiële ontwikkelingen

Algemeen

Dit onderdeel bestaat uit de producten Fondsbeheer AIF, Nader in te vullen en Centrale Budgetten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 4,2 miljoen. Deze baten bestaan voornamelijk uit:

- Baten van facilitair werkende organisatieonderdelen (€ 3,8 miljoen), zoals het Bureau Interim en Advies, Ingenieursbureau Amsterdam en het Projectmanagementbureau.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 75,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Verstreking van reeds gecommiteerde middelen uit het AIF (€ 0,5 miljoen). Dit wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve AIF;
- Nog te verdelen taakstellingen, die voornamelijk als stelpost zijn opgenomen in dit onderdeel (-/- € 2,2 miljoen);
- Lasten en doorberekende lasten van de facilitair werkende organisatieonderdelen (per saldo -/- € 2,1 miljoen). Tezamen met de baten van € 3,8 miljoen en een onttrekking aan Reserve bedrijfsvoering IBA van € 0,5 miljoen levert dat een saldo van € 6,4 miljoen op voor de facilitair werkende onderdelen;
- Positieve stelposten (€ 8,2 miljoen), zoals de stelpost voor ingroei van de taakstelling Slagvaardig werken in de openbare ruimte (€ 6,1 miljoen) en voor effecten van invoering van de vennootschapsbelasting, de verwachte te betalen vennootschapsbelasting voor activiteiten die door de gemeente als ondernemersactiviteiten zijn aangemerkt en de verwachte bijbehorende winst die daarvoor is begroot (€ 2,0 miljoen);
- De stelpost voor kapitaallasten voor toekomstige investeringen (€ 12,6 miljoen) en voor toekomstige investeringen onder de activeringsgrens (€ 18,0 miljoen);
- De stelpost voor nominale ontwikkelingen (€ 27,0 miljoen);
- Nog te verdelen lasten (-/- € 4,0 miljoen), voornamelijk van de IV-units, die tezamen met nog te verdelen baten, nog verdeeld moeten worden. Dat gebeurt voor 2017 bij de Najaarsnota 2017 en voor 2018 en verder bij de Viermaandsrapportage 2018;

- Middelen die in deze Begroting 2018 zijn vrijgemaakt voor het oplossen van een aantal knelpunten (€ 17,8 miljoen in 2018, € 21,9 miljoen in 2019 en € 16,0 miljoen vanaf 2020). Deze middelen worden voorsnog centraal, in dit onderdeel 3A.8 Overige eigen middelen, opgenomen en worden pas toebedeeld naar de verschillende programma's als het knelpunt zero-based onderbouwd is. Het gaat om de volgende knelpunten:
 - Weglek GGD (€ 2,5 miljoen structureel vanaf 2018). De GGD mag bij de externe partijen waarvoor de GGD werkt alleen de werkelijke kosten in rekening brengen. Doordat er door de bezuinigingen minder kosten worden gemaakt door de GGD, kunnen er ook minder kosten in rekening kan worden gebracht bij externe partijen, waardoor dit voordeel (lagere lasten) 'weglekt' naar derden;
 - Facilitair Bureau (€ 2,3 miljoen structureel vanaf 2018). Het Facilitair Bureau draagt zorg voor de facilitaire ondersteuning en advies voor de hele gemeente. Op basis van de eerste contouren van de zero-based begroting van het Facilitair Bureau wordt een knelpunt mogelijk geacht. Omdat we onderlinge vergelijkbaarheid op dit onderwerp met bijvoorbeeld de G4 belangrijk vinden, is een benchmark onderdeel van de definitieve zero-based begroting en een voorwaarde voor het aanspraak maken op deze middelen;
 - Schoonmakers in dienst (€ 2,3 miljoen structureel vanaf 2018). In november 2016 heeft de raad een amendement aangenomen bij de behandeling van de Begroting 2017 waarmee het schoonmaakpersoneel met ingang van 2018 in gemeentelijke dienst wordt genomen. Daarbij was de aanname dat deze wijziging € 1,5 miljoen structureel kost, waarvoor in het amendement dekking is aangeleverd. Inmiddels is duidelijk dat de kosten voor het in dienst nemen van de schoonmakers waarschijnlijk hoger uitvallen. Op dit moment wordt als gevolg daarvan rekening gehouden met € 1,2 miljoen structureel hogere kosten. Als uit een zero-based onderbouwing blijkt dat dit knelpunt inderdaad bestaat, wordt dit bedrag overgeheveld naar de betreffende budgetten;
 - Stadsdelen (€ 10,0 miljoen structureel vanaf 2018). Bij de Voorjaarsnota 2017 hebben verschillende stadsdelen een aantal budgettaire knelpunten als gevolg van de reorganisatie ingediend, maar op Zuidoost na waren deze onvoldoende waren onderbouwd. Gelet op de omvang van de knelpunten die tot dusver zijn ingediend wordt een bedrag van € 10 miljoen structureel gereserveerd. Stadsdelen krijgen de mogelijkheid bij de Viermaandsrapportage 2018 met een zero-based begroting te komen op basis waarvan wordt beoordeeld welk deel van de € 10 miljoen naar welk stadsdeel wordt overgeheveld;
 - Sociaal Werk (€ 1,5 miljoen in 2018 en € 1,9 miljoen in 2019). Op basis van het nieuwe prognosemodel dat in ontwikkeling is voor Sociaal Werk, is de verwachting dat in 2018 en 2019 sprake is van een tekort. Het tekort per jaar in 2018 en 2019 is naar verwachting hoger dan de middelen die hiervoor beschikbaar zijn in het programma Werk, Participatie en Inkomen (programma 4). We reserveren daarom € 1,5 miljoen in 2018 en € 1,9 miljoen in 2019 voor Sociaal Werk. De precieze hoogte van het benodigde bedrag voor 2018 en 2019 wordt definitief vastgesteld bij de besluitvorming over de visie Sociaal Werk in het najaar van 2017 en het uitwerkingsplan in februari 2018. De meerjarenraming vanaf 2020 wordt betrokken bij de Nota Begrotingsruimte 2018;
 - Kostprijsdekkende huur (€ 0,3 miljoen in 2018 en € 4,0 miljoen in 2019). In de Voorjaarsnota 2017 is het uitgangspunt gemeentelijk vastgoed minimaal kostprijsdekkende te verhuren, financieel vertaald waardoor de huuropbrengsten stijgen. Dit betekent dat onder meer door de gemeente gesubsidieerde huurders (maatschappelijke instellingen, kunst- en cultuurstichtingen) meer huur gaan betalen. Om de gevolgen van de huurstijging bij deze huurders op te kunnen vangen (door de subsidie te verhogen), stellen we € 0,3 miljoen in 2018 en € 4,0 miljoen in 2019 beschikbaar.

Reserves

In dit programmaonderdeel wordt € 152,3 miljoen onttrokken aan reserves en € 16,3 miljoen gedoteerd:

- Aan de reserve Meerjarige intertemporele compensatie wordt in 2018 € 91,5 miljoen onttrokken en € 11,1 miljoen gedoteerd. Deze reserve wordt gebruikt om begrotingsruimte over de jaren te verevenen, zodat er een jaarlijks sluitende begroting is;

- Aan de reserve Ambities coalitieakkoord wordt in 2018 € 58,0 miljoen onttrokken en € 3,6 miljoen gedoteerd. Deze reserve wordt gebruikt om begrotingsruimte over de jaren te verevenen, zodat er een jaarlijks sluitende begroting is;
- Aan de reserve Fusie waterbeheer wordt in 2018 € 1,6 miljoen onttrokken. Dit komt ten goede van de algemene middelen als dekking voor een nagelaten tariefsverhoging in 1997;
- Aan het AIF wordt in 2018 € 0,8 miljoen onttrokken ter dekking van verstrekte reeds gecommiteerde leningen;
- Aan de reserve Frictiekosten wordt € 1,7 miljoen gedoteerd, zodat hieruit toekomstige frictiekosten gedekt kunnen worden.

Ontwikkelingen

Baten

Ten opzichte van 2017 dalen de baten met € 49,5 miljoen in 2018. Dit wordt veroorzaakt doordat:

- In 2017 staat tegenover de stelpost voor toekomstige kapitaallasten een baat van € 49,5 miljoen. De toekomstige kapitaallasten doen zich immers pas voor in het jaar ná investering, zodat in het eerste jaar de reservering voor kapitaallasten wordt tegen geboekt. Tot en met 2017 bestond dit uit het opnemen van baten tegenover de last, vanaf 2018 wordt er een negatieve last opgenomen.

Lasten

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 292,0 miljoen in 2018. In 2019 en stijgen de lasten met € 63,2 miljoen, in 2020 met € 27,3 miljoen en in 2021 met € 36,6 miljoen, steeds ten opzichte van het jaar ervoor. Dit wordt veroorzaakt doordat:

- In 2017 de reserve voor de erfpachtrechten van het Havenbedrijf samengevoegd is met de reserve Afkoopsommen. Daarnaast is er een interne verrekening, die zich in dit onderdeel toont als een hogere last in 2017 (€ 304,8 miljoen), met een tegenhanger in onderdeel 3A.1 Erfpacht, waar de lasten dalen;
- De stelpost voor toekomstige kapitaallasten daalt in 2018 met € 15,4 miljoen;
- De stelpost voor nominale ontwikkelingen stijgt in 2018 met € 26,5 miljoen;
- Het verloop na 2019 wordt verklaard door het oplopen van de stelposten voor toekomstige kapitaallasten en voor nominale ontwikkelingen:
 - De stelpost voor toekomstige kapitaallasten stijgt in 2019 met € 11,0 miljoen, in 2020 met € 17,6 miljoen en in 2021 met € 15,4 miljoen, steeds ten opzichte van het jaar ervoor. Dit wordt deels veroorzaakt doordat in deze begroting er € 30,7 miljoen in 2019, € 31,0 miljoen in 2020 en € 35,3 miljoen vanaf 2021 aanvullend beschikbaar is voor nominale compensatie;
 - De stelpost voor nominale ontwikkelingen stijgt in 2019 met € 8,0 miljoen, in 2020 met € 11,8 miljoen en in 2021 met € 7,3 miljoen, steeds ten opzichte van het jaar ervoor;
- De middelen die in deze Begroting 2018 zijn vrijgemaakt voor het oplossen van een aantal knelpunten (zie lasten), waarvan een deel incidenteel is voor 2018 en 2019. Zo zijn er in 2018 € 17,8 miljoen hogere lasten dan in 2017, in 2019 € 4,1 miljoen hogere lasten dan in 2020 vanaf 2021 € 5,9 miljoen lagere lasten.

Reserves

Ten opzichte van 2017 dalen de onttrekkingen met € 40,6 miljoen in 2018 en dalen de dotaties met € 129,1 miljoen. In 2019 dalen de onttrekkingen met € 119,3 miljoen en dalen de dotaties met € 16,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een onttrekking aan de reserve Overheveling incidentele middelen stelpost (€ 32,8 miljoen) in 2017;
- Het verloop wordt verder vooral verklaard door de reserves Meerjarige intertemporele compensatie en Ambities coalitieakkoord, waarmee begrotingsruimte over de jaren verevend wordt, zodat er een jaarlijks sluitende begroting is.

3.B

Programma B

Overzicht overhead

3.B Overzicht overhead

Tabel 3.B.0 Financiële ontwikkelingen

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten	0	9.447	5.597	5.997	5.997	5.997
Lasten	0	428.845	409.557	397.344	392.934	392.687
Saldo van baten en lasten	0	-419.398	-403.960	-391.347	-386.937	-386.690
Onttrekking reserves	0	6.420	3.856	1.691	1.530	327
Dotatie reserves	0	0	115	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	6.420	3.742	1.691	1.530	327
Totaal	0	-412.978	-400.218	-389.656	-385.407	-386.364

In dit overzicht overhead zijn conform de nieuwe vereisten van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) vanaf 2017 de lasten van de overhead in de organisatie opgenomen. Volgens het BBV is overhead 'het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Tot de overhead behoren alle functies die dit doel dienen.' Deze definitie is ruimer dan de functies die georganiseerd zijn in het cluster bedrijfsvoering. Overhead bestaat uit:

1. Bestuursondersteuning en beleidsadvisering;
2. Financiën, toezicht en accountantscontrole gericht op de ambtelijke organisatie;
3. Personeelszaken en organisatie;
4. Juridische zaken;
5. Informatievoorziening, automatisering van PIJOFACH-systemen en gemeentebrede document en informatie voorziening (DIV);
6. Facilitaire zaken en huisvesting (inclusief beveiliging);
7. Interne en externe communicatie met uitzondering van klantcommunicatie;
8. Verzekeringen;
9. Hiërarchisch leidinggevend, controllers en managementondersteuning in de primaire processen en de staven van de clusters.

De bedoeling achter deze vernieuwing is de raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie. De lasten in dit overzicht betreffen alle gebruikelijke lasten, zoals de salarislasten, de materiële lasten, de kapitaallasten en ook de dotaties aan reserves. Voor zover baten direct samen hangen met de hiervoor genoemde domeinen zijn ook deze opgenomen, zoals onttrekkingen aan reserves en ontvangsten van derden.

De lasten in dit overzicht mogen volgens het BBV niet worden toegerekend aan de inhoudelijke beleidsprogramma's. Echter, wanneer er sprake is van overheadkosten die gedekt worden door fondsen, door externe financieringsbronnen, in grondexploitaties of in projectbudgetten, wordt er wel een toerekening aan de betreffende beleidsprogramma's gemaakt. De belangrijke achtergrond daarvan is dat het weglaten van deze doorberekening zou leiden tot dekkingsproblemen in de begroting en in gevallen tot reductie van de mogelijkheden deze kosten door te berekenen aan derden, bijvoorbeeld in het geval van tarieven waarin overhead mag worden opgenomen. De hoogte van de toerekening aan een product in de beleidsprogramma's wordt berekend aan de hand van verdeelsleutels per overheadonderdeel. In totaal bedraagt deze toerekening van overhead in 2018 € 85,1 miljoen (2017: € 88,3 miljoen). In de tabel hieronder is een uitsplitsing weergegeven naar de verschillende overheadonderdelen.

Bedragen x €1.000						
	Begroting 2017			Begroting 2018		
	Baten	Lasten	Toegerekend	Baten	Lasten	Toegerekend
Bestuursondersteuning						
Ondersteuning en beleidsadviesering aan college van B&W	-216	40.182		-216	42.887	
Ondersteuning organisatie (bedrijfsvoeringsfuncties)						
Financiën, toezicht en accountantscontrole		41.182	-7.030		37.184	-6.824
Personeel en Organisatie	-1.641	61.524	-15.486	-200	61.162	-14.816
Juridisch Bureau		5.012	-778		5.335	-877
Informatievoorziening en automatisering	-4.640	101.151	-19.239	-417	96.554	-18.301
Facilitaire zaken en huisvesting	-5.221	125.319	-24.726	-4.471	113.433	-24.611
Communicatie	-200	21.389	-2.581	-200	19.736	-2.340
Verzekeringen	-3.950	4.004		-3.950	4.000	
Management uitvoerende organisatie eenheden						
Management en management ondersteuning resultaatverantwoordelijke eenheden		57.676	-13.562		55.966	-17.342
Management en management ondersteuning stadsdelen		53.997			53.012	643
Clusterstaven exclusief informatievoorzieningen		5.725	-4.912		5.475	-604
Totaal Bruto Overhead	-15.868	517.160	-88.315	-9.454	494.743	-85.072
Toegerekend aan programma's en projecten		-88.315			-85.072	
Totaal na toerekening	-15.868	428.845		-9.454	409.671	
Netto lasten overhead		412.978			400.218	

De totale overheadkosten bedragen in totaal € 494,7 miljoen in 2018 (2017: € 517,2 miljoen). Daartegenover staan baten van derden, interne baten en onttrekkingen aan reserves ad € 9,5 miljoen. De overheadkosten zijn onder te verdelen in de lasten voor:

- bestuursondersteuning;
- bedrijfsvoering (de PIJOFACH-functies);
- leidinggevend, controllers en de managementondersteuning in het primair proces.

De interne toegerekende kosten van € 85,1 miljoen betreffen grotendeels kosten voor grondexploitaties en projecten in de ruimtelijke sector. Na de toerekening van € 85,1 miljoen aan de programma's bedragen de netto overheadkosten en baten € 400,2 miljoen. Dit is € 12,7 miljoen lager dan de netto lasten overhead van 2017. Het verschil wordt met name veroorzaakt door een daling van de lasten van de ondersteunende organisatie (bedrijfsvoering). Hieronder volgt een toelichting op de overheadkosten voor bestuursondersteuning, bedrijfsvoering en de leidinggevend, controllers en managementondersteuning. Daarbij wordt ook ingegaan op de ontwikkeling ten opzichte van 2017.

Bestuursondersteuning

Onder de overheadkosten vallen allereerst de kosten voor de bestuursondersteuning en beleidsadviesing. De lasten voor bestuursondersteuning betreft de ambtelijke organisatie die inhoudelijk en procesmatig ondersteuning biedt aan het college en de bestuurscommissies. Vanuit de verschillende beleidsdirecties voor inkoop, financiën, control, personeel, communicatie, juridische zaken en bureau integriteit wordt het bestuur integraal geadviseerd, wordt toegezien op de naleving van de gestelde kaders en wordt de focusaanpak gebruikt om vier tot zes bestuurlijke prioriteiten sneller tot resultaten te brengen. Daarnaast worden de college- en raadsvergaderingen en besluiten voorbereid, vastgelegd, gepubliceerd en gearhiveerd. Ook worden er samenwerkingsverbanden onderhouden, zoals met de G4, de Veiligheidsregio en de VNG en worden internationale betrekkingen onderhouden. De totale lasten bedragen in 2018 € 42,9 miljoen en zijn daarmee € 2,7 miljoen hoger dan in 2017. Dit komt door de prioriteiten vanuit de Voorjaarsnota 2017, waarbij een structureel budget voor de taskforce AO/IC (€ 1,3 miljoen) vanaf 2018 beschikbaar is gesteld voor onder meer het tegengaan van fraude in de gemeente en doelmatigheidsonderzoeken (€ 0,4 miljoen). Daarnaast is conform amendement 702", dat is aangenomen bij de raadsbehandeling van de Voorjaarsnota 2017, voor 2018 € 1 miljoen beschikbaar gesteld voor de versterking van de financiële functie.

PIJOFACH-functies

Het saldo van baten en lasten in het overzicht overhead voor personeel, informatievoorziening, juridische zaken, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting (PIJOFACH functies) bedraagt € 328 miljoen in 2018. De lasten zijn ten opzichte van 2017 gedaald met € 15 miljoen. Dit komt met name door lagere lasten inzake financiën, informatievoorziening en facilitaire zaken en huisvesting.

De lagere lasten op het terrein van financiën komt doordat vanaf 2018 taakstellingen worden gerealiseerd. De lagere lasten op het terrein van ICT is het gevolg van lagere lasten in de begroting op het domein van ICT en informatievoorziening conform de businesscase van een aantal jaar geleden.

De lagere lasten in 2018 op het gebied van facilitaire zaken en huisvesting komt met name door het afstoten van panden, de overdracht van het beheer van panden van stadsdelen naar de rve Gemeentelijk Vastgoed, het raadsbesluit om schoonmakers weer in dienst te nemen en door lagere rentelasten als gevolg van het aanpassen van het interne rentetarief vanaf 2018.

Voor de inhoudelijke toelichting op de plannen op het gebied van bedrijfsvoering wordt verwezen naar de paragraaf Bedrijfsvoering (4.10).

Management uitvoerende organisatieonderdelen

De salarislasten van het management, leidinggevend in het primair proces, controllers en de managementondersteuning zijn in 2018 conform het gewijzigde BBV gerubriceerd als overhead.

De lasten zijn daarbij onder te verdelen in de lasten bij de rve's voor € 56,0 miljoen (2017: € 57,7 miljoen), de lasten bij de stadsdelen van € 53,0 miljoen (2017: € 54,0 miljoen) en de lasten van de clusterstaven Sociaal, Ruimte en Economie en Dienstverlening en Informatie van totaal € 5,5 miljoen (2017: € 5,7 miljoen). De lasten van het management en de clusterstaven zijn meerjarig vanaf 2018 nagenoeg gelijk.

De lasten in 2018 voor overhead leidinggevend in het primair proces wijken voor sommige organisatieonderdelen af van 2017. Dit komt met name doordat van een aantal functies is vastgesteld dat deze alsnog wel of niet tot de overhead behoren.

4

Verboden
toegang voor
onbevoegden

4

Verplichte en overige paragrafen

4.1	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	390
4.2	Financiering	402
4.3	Lokale heffingen	418
4.4	Verbonden partijen	428
4.5	Onderhoud kapitaalgoederen	438
4.6	Grondbeleid	450
4.7	Stedelijk mobiliteitsfonds	464
4.8	Investeringsparagraaf	476
4.9	Subsidieoverzicht	498
4.10	Bedrijfsvoering	510

4.1

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.1.1 Uitgangspunten van het risicomanagementbeleid

Risico nemen hoort bij publiek bestuur. Bij besturen worden bestuurlijke en ambtelijke keuzes gemaakt waarbij er altijd onzekerheden zijn die risico's met zich mee brengen. Wat daarbij mag worden verwacht, is dat de gemeente risico's tijdig onderkent en zo goed mogelijk beheerst. Risicobeheersing is niet hetzelfde als risicovermijding, soms is het verstandig om een risico te accepteren.

Belangrijke uitgangspunten van het gemeentelijk risicobeleid zijn vastgelegd in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De gemeente Amsterdam streeft naar risicomanagement volgens ISO 31000-standaard, een standaard voor de organisatie van het risicomanagement en het proces waarmee risico's en de beheersing daarvan op een gedegen en een gestructureerde wijze plaatsvinden en worden vastgelegd.

4.1.2 Organisatie van het risicomanagement

Het risicomanagement binnen de gemeente Amsterdam is zo georganiseerd dat het management van de gemeentelijke afdelingen (resultaatverantwoordelijke eenheden / rve's) en de stadsdeelorganisaties verantwoordelijk is voor de beheersing van risico's bij hun bedrijfsprocessen. Het management wordt daarbij ondersteund door business- en stadsdeelcontrollers. Op deze manier is risicomanagement geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Op concernniveau geven we vanuit specifieke expertise invulling aan risicobeheersing van concernbrede risico's. De onderlinge samenwerking is vastgelegd in een organisatiemodel dat weergeeft hoe de verantwoordelijkheid voor risicomanagement is verdeeld.

Daarnaast zijn er de projecten en de programma's. De gemeente Amsterdam initieert en geeft uitvoering aan projecten om programmadoelstellingen te halen en om de bedrijfsvoering en de dienstverlening op het gewenste niveau te houden. Projecten met een hoge mate van complexiteit en invloed op de gemeente, kunnen onder de Regeling Risicovolle Projecten gebracht worden (hierna: de regeling). De regeling stelt eisen aan het project- en risicomanagement, de bestuurlijke informatievoorziening en het omgevingsmanagement. De regeling verplicht het organiseren van een Programma van Tegenspraak binnen de projecten.

In het verlengde van de regeling ligt het programma LetOp (Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten). Het programma is gericht op betere besluitvorming en aandacht voor het risico van tunnelvisie en blinde vlekken als we in de trechter van een project of programma stappen. De middelen die dit programma beschikbaar maakt, zijn verschillende vormen van tegenspraak, met inzet van zowel interne als externe experts.

4.1.3 Weerstandsvermogen

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Artikel 11 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden tot een risicomanagementbeleid waarin de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit een rol spelen.

De *beschikbare* weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. De belangrijkste bron voor beschikbare weerstandscapaciteit is de Algemene Reserve.

De *benodigde* weerstandscapaciteit wordt bepaald door het resterend risico. Dat is het risico waaraan de gemeente na het treffen van beheersmaatregelen nog is blootgesteld en dat redelijkerwijs niet in de programmabegrotingen kan worden opgevangen.

Voor het resterend risico moet binnen de gemeentebegroting dekking aanwezig zijn. Voor de hoogte van de dekking heeft de gemeenteraad normen gesteld in de Nota Risicomanagement 2014-2018. De hoogte van de dekking komt tot uiting in het weerstandsvermogen. Weerstandvermogen is de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit waarmee de financiële gevolgen van resterende risico's op het jaarrekeningresultaat gedekt kunnen worden;
- de benodigde weerstandscapaciteit voor resterende risico's waarvoor dekking niet meer redelijkerwijs binnen de programmabegroting is op te nemen.

Op grond van het risicomanagementbeleid moet de Algemene Reserve voldoende zijn om negatieve jaarrekeningresultaten als gevolg van resterende risico's te dekken. De gemeenteraad heeft in 2014 besloten te sturen op een Algemene Reserve die voldoende is om het weerstandsvermogen in de raadsperiode 2014-2018 aan de bovenkant van de bandbreedte 1,0 – 1,4 te houden.

Actualisatie van de benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend met het risicomodel¹. Met dit model maken we schattingen van de negatieve financiële gevolgen van risico's. Met deze schattingen wordt bepaald welke weerstandscapaciteit nodig is om het resterend risico op te kunnen vangen, zonder daarbij 100% garantie na te streven.

De benodigde weerstandscapaciteit bij de Begroting 2018 is € 263 miljoen. Dit bedrag is met een waarschijnlijkheid van 90% voldoende om voor een periode van twee jaar de financiële gevolgen van het resterend risico te dragen. Daarbij is er een kans van 10% dat dit bedrag toch tekortschiet.

Actualisatie van de beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is gesteld op € 359 miljoen, met als opbouw:

- de Algemene Reserve (€ 357 miljoen);
- de niet-benutte belastingcapaciteit (€ 12 miljoen)²;
- aftrek voorgenomen onttrekking Algemene Reserve voor dekking *Erfpachtkwestie slachtoffers Tweede Wereldoorlog* (- € 10 miljoen);

De Algemene Reserve is de enige directe en vrij beschikbare bron van weerstandscapaciteit. De Algemene Reserve is echter geen spaarpot, het is deel van het eigen vermogen en wordt niet in kasgeld aangehouden, omdat het al is ingezet ter financiering van gemeentelijk bezit. Gebruik ervan betekent onherroepelijk dat we middelen moeten aantrekken door gemeentelijk bezit te verkopen, een banklening aan te gaan of andere vormen van externe financiering. Het aanhouden van een voldoende hoge Algemene Reserve zorgt ervoor dat de gemeente deze mogelijkheden heeft en dat tegenvallers bij de uitvoering van de begroting kunnen worden opgevangen.

Weerstandvermogen

Voor de berekening van het weerstandsvermogen wordt de benodigde weerstandscapaciteit afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

Weerstandvermogen Bedrag x € 1 miljoen	2012	2013	2014	2015	2016	BG 2018
Beschikbare weerstandscapaciteit	€ 267	€ 269	€ 371	€ 371	€ 359	€ 359
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 267	€ 249	€ 273	€ 270	€ 270	€ 263
Weerstandvermogen (WSV)	1,00	1,15	1,36	1,37	1,33	1,36

¹ Het risicomodel werkt met een zogeheten Monte Carlo-methode, is onafhankelijk gewaardeerd en is geschikt voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit.

² De niet-benutte belastingcapaciteit is gesteld op 5% van de som aan belastinginkomsten, zoals begroot voor 2018.

Uit de tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de benodigde weerstandscapaciteit te leveren. Met een weerstandsvermogen van 1,36 voldoet de gemeente aan het door de gemeenteraad vastgestelde beleid om te sturen op een weerstandsvermogen aan de bovenkant van de bandbreedte van 1,0 tot 1,4. Een weerstandsvermogen in deze bandbreedte wordt op basis van empirisch onderzoek onder Nederlandse gemeenten als voldoende beschouwd.

In het risicoprofiel voor 2017 is een aantal verschuivingen opgetreden die hebben geleid tot een daling van de benodigde weerstandscapaciteit.

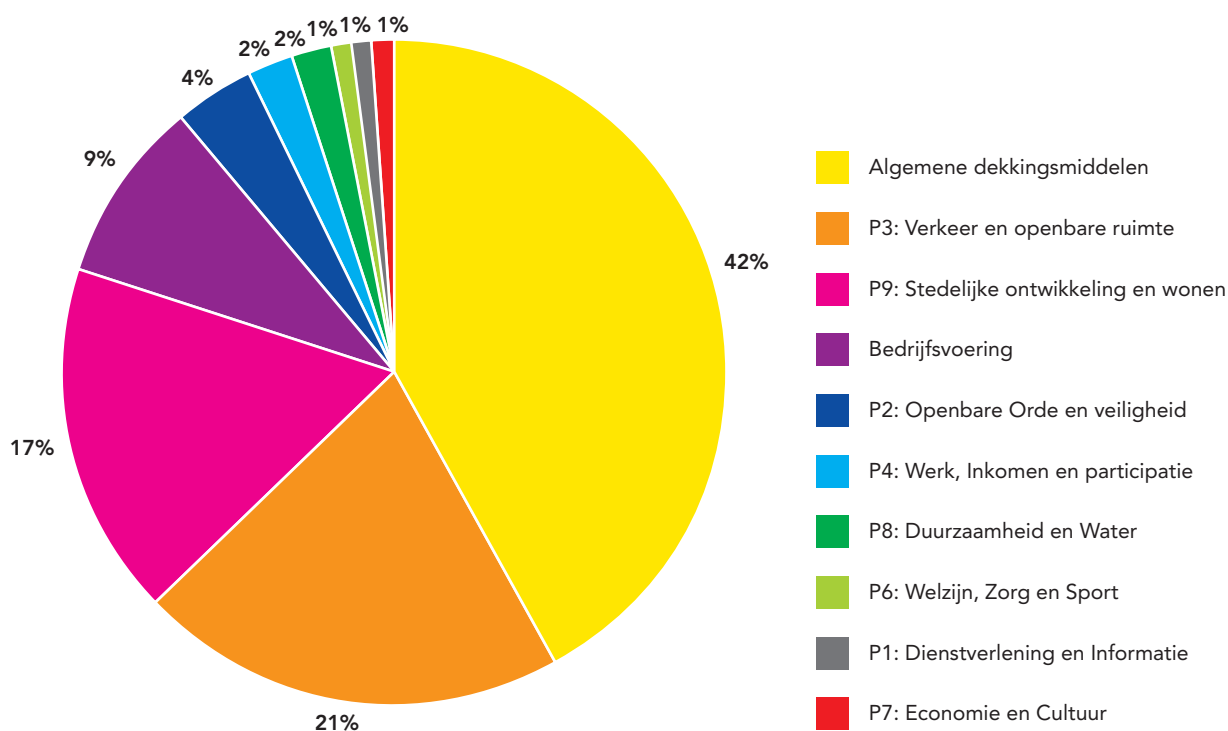
De daling in het risicoprofiel is voornamelijk het gevolg van de daling van het risico op het overschrijden van de opbrengstlimiet bij leges/WABO. Uit onderzoek is gebleken dat deze legesopbrengsten de kosten onderschrijden en daarmee in 2017 ruim onder de opbrengstlimiet zullen blijven.

Een factor die risicoverhogend werkt is de ingebruikname van de Noord/Zuidlijn die gepaard gaat met een grote aanpassing van het tramvervoersnet. Dit brengt een systeemsprong mee voor het Gemeentelijk Vervoerbedrijf waaraan het zich zal moeten aanpassen en waarvan we de positieve en eventueel negatieve gevolgen pas over een langere tijd zien. Het resterende financiële risico voor de gemeente zit dan in lagere dividend-afdrachten en in mogelijke kapitaalbijstorting.

4.1.4 Ontwikkeling van de risico's per beleidsprogramma

In deze subparagraaf beschouwen we per beleidsprogramma de belangrijkste risico's op gemeentelijk niveau. Risico's die zich in de beleidsprogramma's voor kunnen doen, lichten we bij de betreffende programma's toe in hoofdstuk 3 en de risico's voor de bedrijfsvoering in de verplichte paragraaf 4.10 Bedrijfsvoering.

De benodigde weerstandscapaciteit is hieronder uitgesplitst naar de beleidsprogramma's. Het diagram geeft inzicht in het aandeel per beleidsprogramma in de benodigde weerstandscapaciteit. Hierin zijn ten opzichte van Jaarrekening 2016 geen grote wijzigingen.

Uit de grafiek blijkt dat de resterende risico's in het onderdeel Algemene dekkingsmiddelen het grootste aandeel hebben in de benodigde weerstandscapaciteit. In dit onderdeel zijn de concernbrede resterende risico's opgenomen.

Per beleidsprogramma volgt hieronder een korte toelichting over het aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente.

Programma 1 Dienstverlening en informatie

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. De risico's gaan om continuïteit van ondersteunende processen en systemen en de ontwikkeling van innovatieve dienstverlening.

Programma 2 Openbare orde en veiligheid

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 4%. De risico's betreffen calamiteiten.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 21%. De risico's gaan om tegenvallende baten uit parkeren, waterbouwkundige werken, onvoorziene uitgaven als gevolg van ontwikkeling in fiscale wetgeving en -claimschade bij- projecten. Van de dertien projecten die op dit moment onder de Regeling Risicovolle Projecten (RRP, de regeling) vallen, zijn er acht onder het programma Verkeer en openbare ruimte. Het betreft: ZuidasDok, Noord/Zuidlijn, Renovatie Metro Oostlijn: Stationrenovaties, Renovatie Amsterdamse Wegtunnels, De Entree, Leidseplein, Singelgrachtgarage en Bruggen en Kades. Het programma Sprong over het IJ en daarmee samenhangend de verplaatsing van de Passagiersterminal Amsterdam staan op de nominatie voor toetreding tot de regeling. Het college heeft besloten het project Amstelveenlijn niet onder de regeling te brengen, omdat de eindverantwoordelijkheid van het project bij de Vervoerregio is belegd. Het college en de gemeenteraad zijn daarmee niet bevoegd om inhoudelijk te sturen op het project. Het financiële risico van het project Amstelveenlijn voor de gemeente Amsterdam is beperkt.

Programma 4 Werk, inkomen en participatie

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 2%. De risico's betreffen de onzekerheid over de hoogte van het macrobudget in het Inkomen-deel van de Wet werk en bijstand, en begeleiding van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

De risico's binnen dit programma dragen niet bij aan de benodigde weerstandscapaciteit. De risico's in het programma Onderwijs, jeugd en diversiteit zijn niet resterend en kunnen binnen het programma worden opgevangen. De kans op een claim op de algemene middelen als gevolg van een optredend risico vanuit dit programma is zeer klein. Risico's die binnen dit programma optreden kunnen worden opgevangen binnen de programmabegroting, de Egalisatiereserve Jeugd en de reserve Samen doen.

Programma 6 Welzijn, zorg en sport

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. In dit programma spelen vooral de integrale aanpak van het zorgdomein en de prestatie- en contractbeheersing met de zorgaanbieders.

Het college heeft besloten om het programma Professional Portal Innovatie (PPI) en Digitale dienstverlening onder de RRP (de regeling) te brengen. Het betreft een innovatieve IT-ontwikkeling in G4-verband waarbij baten op termijn ten goede komen aan dienstverlening aan (kwetsbare) burgers.

Programma 7 Economie en cultuur

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 1%. De risico's betreffen bezwaren tegen subsidiebeschikkingen.

Programma 8 Duurzaamheid en water

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 2%. De risico's betreffen versnelde vervanging van afvalcontainers en het Programma Varen - Passagiersvaart.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

De bijdrage van de risico's binnen dit programma aan de benodigde weerstandscapaciteit is 17%. De risico's betreffen de garanties Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW), Erfpacht, Gemeentelijk Vastgoed en plan- en claimschade. Daarnaast is binnen dit programma het grondbedrijf actief. Voor deze activiteiten - met uitzondering van de Zuidas - is een eigen risicoreserve aanwezig in het Vereveningsfonds.

Garanties

Het grootste deel van het garantievolume (99%) is gerelateerd aan de achtervangpositie voor het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) en heeft een laag risicoprofiel. De gemeente kan als achtervang aangesproken worden om gezamenlijk met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen indien hun fondsvermogen ontoereikend is.

Grondexploitaties

In programma 9. Stedelijke ontwikkeling en wonen en de paragrafen 4.6 Grondbeleid wordt ingegaan op de actuele prognoses van de grondexploitaties. De resultaten ervan hebben gevolgen voor het Vereveningsfonds en voor de reserve Zuidas.

Vereveningsfonds

In 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de regeling Financieel stelsel gebiedsontwikkeling. Als gevolg van het nieuwe financiële stelsel voor de gebiedsontwikkeling zullen voor grote investeringen (en voor tekorten) voorzieningen worden getroffen die ten laste komen van de reserve van het Vereveningsfonds. Hierdoor blijft de toekomstige toename van het onderhanden werk beperkt, waardoor na ontvangsten van toekomstige gronduitgiften eerder tussentijdse winsten kunnen worden genomen. Met deze tussentijdse winsten wordt de reserve van het Vereveningsfonds gevoed voor verder in de toekomst gelegen voorinvesteringen in de gebiedsontwikkeling. In geval van conjuncturele vraaguitval zijn de voorinvesteringen gedekt door de gevormde voorzieningen.

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting

In 2016 zijn alle grondexploitaties en verplichtingen uit het voormalig Stimuleringsfonds volledig geïntegreerd.

Zuidas

De resultaten van de grondexploitaties van de Zuidas dienen onder meer om de gemeentelijke bijdrage aan het ondergronds brengen van de ring A10-Zuid te dekken: het ZuidasDok. Daarnaast gaat het om het vergroten en moderniseren van Station Zuid en het herinrichten van het openbaar gebied. De nog te betalen gemeentelijke bijdrage aan het ZuidasDok bedraagt € 292,7 miljoen (nominaal prijspeil 2017) waarvan € 196,7 miljoen vaste bijdrage plus € 96 miljoen voor risicodelingsregelingen met het Rijk. De bijdrage ZuidasDok wordt jaarlijks geïndexeerd met de IBOI³. De huidige financiële vooruitzichten voor de Zuidas geven aan dat er nog voldoende marge is om deze bijdrage te dekken uit de gerealiseerde en de nog te verwachten resultaten uit de grondexploitaties.

3 IBOI, Index Bruto Overheidsinvesteringen, dit is de index van de gemiddelde prijsontwikkeling van de bruto investeringen van de collectieve sector, wordt gebruikt voor het indexeren van prijzen in overeenkomsten en gepubliceerd in de Nationale rekeningen.

Vernieuwing erfpachtstelsel

Conform de afspraken in het coalitieakkoord hebben wij in 2016 het erfpachtstelsel vernieuwd door de invoering van eeuwigdurende erfpacht voor nieuwe gronduitgiften. Voor bestaande erfpachters is de gemeenteraad op 29 juni 2017 akkoord gegaan met de overstapregeling. Hierdoor kunnen erfpachters vanaf oktober 2017 een aanvraag indienen om over te stappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende stelsel.

Bedrijfsvoering

De bijdrage van de risico's binnen de bedrijfsvoering aan de benodigde weerstandscapaciteit is 9%. De risico's zijn overwegend fiscale risico's en ICT-risico's.

ICT

De aandacht voor risico's op verstoring van de ICT-dienstverlening en in het bijzonder voor cybercrime is merkbaar gestegen.

Fiscaliteit

De fiscale beheersing is de afgelopen jaren beduidend verbeterd. De inrichting van de fiscale controlfunctie sluit aan bij de verwachtingen van de Rijksbelastingdienst en de wijze waarop de Amsterdamse controlfunctie is ingericht.

De fiscale risico's die samenhangen met de beheersing van de loonheffingen en omzetbelasting konden de afgelopen jaren naar beneden worden bijgesteld.

Vennootschapsbelasting

De gemeente is vanaf 1 januari 2016 voor een aantal activiteiten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Hieronder schetsen we kort de eventuele effecten van de vennootschapsbelasting (Vpb) op (de risico's van) een aantal onderdelen van de bedrijfsvoering:

- **Erfpacht en Vastgoed**

Voor het erfpachtbeheer en de verhuur van vastgoed heeft de gemeente het standpunt ingenomen dat deze activiteiten niet onder de belastingplicht vallen. Het is onzeker of de Rijksbelastingdienst dit standpunt volgt. Het overleg daarover met de Rijksbelastingdienst loopt. Er is een risico dat het totaalresultaat van erfpacht en grondexploitaties Vpb-plichtig is.

- **Parkeren**

Parkeren op de openbare weg wordt door de Rijksbelastingdienst aangemerkt als een overheidstaak, waardoor de gemeente over de opbrengsten geen omzetbelasting hoeft af te dragen. Er lopen twee procedures over de vraag of parkeren op de openbare weg voor de omzetbelasting als een overheidstaak of als een ondernemerstaak moet worden gezien. Als het als een ondernemerstaak moet worden gezien, dan moet de gemeente in de toekomst omzetbelasting gaan afdragen over de opbrengsten. Een mogelijk bijkomend gevolg kan zijn dat het parkeren op straat ook belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting gaat worden.

- **Effect deelnemingen**

Met ingang van 2017 geldt de Vpb-plicht voor Zeehavens. Dit heeft effect op de winsten van het Havenbedrijf Amsterdam N.V. en daarmee een potentieel effect op de dividenden.

Algemene middelen

De bijdrage van de risico's voor de algemene middelen aan de benodigde weerstandscapaciteit is 42%. De risico's gaan vooral om de inkomstenbronnen zoals gemeentefonds en gemeentebelastingen en de balans via Boekwaarde deelnemingen, verstrekte leningen en de financiering.

Rijksbeleid gemeentefonds

De ontwikkeling van het gemeentefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. In maart 2017 waren er Tweede Kamerverkiezingen. Een nieuwe regering kan leiden tot verschuivingen in de rijksuitgaven die van invloed kunnen zijn op de omvang van het gemeentefonds. Ook de financiële verhoudingen tussen het Rijk en gemeenten staan bij de coalitieonderhandelingen op de agenda. Die verhoudingen zijn uitgewerkt in de Financiële-verhoudingswet. De raming van het gemeentefonds is daarmee onzeker en er blijft een risico op een bijstelling naar beneden.

Gemeentebelastingen en tarieven

Jaarlijks ontvangt de gemeente Amsterdam inkomsten uit belastingen, tarieven en leges. Deze lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten. De OZB (onroerende zaakbelastingen) levert daarbinnen veruit de grootste bijdrage aan de algemene middelen. Voor deze belasting is het beleid dat een daling of stijging van de heffingsgrondslag gecompenseerd wordt met een aanpassing van het tarief. Correcte vastlegging van de heffingsgrondslagen in basisregistraties is daarom cruciaal. Een verslechtering van de economische situatie kan leiden tot het risico dat het maatschappelijk draagvlak onder het beleid van heffingsgrondslagcompensatie in het tarief onder druk komt te staan.

Naast de OZB leveren de opbrengsten uit toeristenbelasting een steeds grotere bijdrage aan de algemene middelen. Hiervoor bestaat een risico dat door een verslechtering van de economische situatie en/of een plotseling teruglopende populariteit van Amsterdam als vakantiebestemming, het aantal overnachtingen vermindert en dus ook de opbrengsten uit toeristenbelasting dalen. Andere risico's zijn de toename van wanbetaling van belastingen en een groeiend beroep op de kwijtscheldingsregelingen. Tot op heden hebben deze risico's zich in beperkte mate voorgedaan. Voor 2017 is de raming een toename van de inkomsten uit toeristenbelasting.

Deelnemingen

Het gemeentelijk aandelenbezit moet op de balans op basis van historische verkrijgingprijs worden gewaardeerd, tenzij de marktwaarde langdurig onder die prijs ligt. In het laatste geval moet worden afgewaardeerd. Jaarlijks beoordelen we de boekwaarde van de deelnemingen voor het opmaken van de jaarrekening en indien nodig waarderen we een deelneming af. Als er aanleiding voor is, wijzigen we ook tussentijds de boekwaarde. Bij de meeste deelnemingen beschouwen we het effect van (verplichte) afwaardering als gering. Toch bevat de deelnemingenportefeuille een aantal deelnemingen waarbij het risico van afwaardering aanwezig is. Het algemene risico op afwaardering van de boekwaarde van de deelnemingen is meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Een ander risico is dat dividenden lager uitvallen dan begroot. De gemeente heeft als bestendige gedragslijn om behoedzaam te begroten. Het risico is dus gering. Toch is er een kans dat de dividenden voor een aantal deelnemingen lager uitvallen. Met deze risico's hebben we in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit rekening gehouden.

Overige partijen waarbij de gemeente belanghebbende is

Behalve via deelnemingen, werkt de gemeente met een groot aantal private organisaties in diverse andere vormen samen om haar doelstellingen te realiseren. Denk aan samenwerkingsverbanden met publieke instellingen (gemeenschappelijke regelingen), woningcorporaties, scholen en zorginstellingen. Ervaringen in de laatste jaren leren dat, als deze organisaties in de problemen komen, zij soms een beroep doen op gemeentelijke financiële steun. Ook al is dat naar de letter niet altijd afdwingbaar, toch ziet de gemeente zich dan soms gedwongen bij te springen om een ongestoorde voortgang van de dienstverlening te waarborgen.

Financiering

De gemeente financiert een deel van haar bezit met schuld. Voor het begrotingsjaar 2018 wordt verwacht dat de gemeente Amsterdam € 5,3 miljard extern gaat lenen. De externe schuld zal naar verwachting tot en met 2021 stijgen naar € 5,8 miljard. Er zijn verschillende invalshoeken om schuld en de beheersbaarheid ervan te beoordelen waarbij financiële kengetallen een rol spelen. Van deze kengetallen worden de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio in paragraaf 4.2 Financiering

nader toegelicht. Vanuit de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) zijn de kengetallen kasgeldlimiet en renterisiconorm verplicht. Voor het begrotingsjaar 2018 liggen de financiën van de gemeente Amsterdam binnen de normering die deze kengetallen geven. (Zie voor de kengetallen hieronder subparagraaf 4.1.5 Definitie en toelichting kengetallen.)

Belangrijke risico's die de financieringsfunctie van de gemeente (kunnen) beïnvloeden zijn het renterisico en het beschikbaarheidsrisico van financiering.

Het renterisico treedt op over de omvang van de nog aan te trekken schuld. Dit is het verschil tussen de externe financieringsbehoefte en de al aangegane schulden. Het risico is dat de uiteindelijk te betalen rente hoger is dan begroot. Sinds het opstellen van de nota Herziening rentestelsel in 2015 worden mogelijk negatieve gevolgen van een rentestijging opgevangen met een renterisicobuffer. De rente is de afgelopen jaren gedaald. De renterisicobuffer bedraagt voor 2017 1% en de jaren daarna 2%.

Het beschikbaarheidsrisico van financiering treedt op wanneer een krapte aan beschikbare middelen op de kapitaalmarkt bestaat, of wanneer partijen niet meer bereid zijn de gemeente geld te lenen. Er zijn twee sectorbanken die specifiek zijn opgericht voor het financieren van lokale overheden. Daarnaast is Amsterdam aangesloten bij het obligatieprogramma voor Nederlandse gemeenten van de BNG Bank. Dit geeft Nederlandse gemeenten rechtstreeks toegang tot de Europese kapitaalmarkt via het uitgeven van obligaties. Een obligatie is een lening met gestandaardiseerde voorwaarden. Het beschikbaarheidsrisico wordt op dit moment als beperkt geschat.

Leningen en garanties

Voor het begrotingsjaar 2018 wordt verwacht dat de gemeente € 246 miljoen aan leningen aan derden verstrekt zal hebben aan het einde van het jaar. Eind 2016 had de gemeente € 492 miljoen aan leningen en € 10.867 miljoen aan garanties uitstaan. 85% van de totale hoofdsom aan leningen die de gemeente in 2016 had uitstaan, heeft een verhoogd risicoprofiel. Deze leningen betreffen AEB, Nemo, AIF en Schuldsaneringsleningen. Daarbij is er een sterke concentratie door het aandeel van 79% van AEB in de totale hoofdsom van de leningenportefeuille van de gemeente. De daling van omvang van de verstrekte leningen in 2018 wordt met name veroorzaakt door de beoogde aflossing van ruim € 200 miljoen van de verstrekte financiering aan deelneming AEB Amsterdam. Mogelijk gaat AEB deze lening al in 2017 aflossen. De uitstaande garanties hebben een laag tot gemiddeld risicoprofiel.

Toelichting op leningen en garanties met een gemiddeld en verhoogd risicoprofiel staat in de Financieringsparagraaf.

4.1.5 Definitie en toelichting kengetallen

Kengetallen kunnen vooral in onderlinge samenhang informatie geven. Van belang is te kijken naar ontwikkelingen en trends over een langere periode, evenals naar het onderliggende risicoprofiel. Op basis van de cijfers bij de Jaarrekening 2016 kunnen we concluderen dat de gemeente in 2016 aan de gestelde normen voldoet.

Financiële kengetallen

Kengetallen	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto schuldquote	63%	92%	108%	113%	117%	118%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	55%	83%	102%	108%	112%	113%
Solvabiliteitsratio	61%	55%	52%	51%	51%	51%
Structurele exploitatieruimte	2,6%	1,7%	0,8%	0,3%	0,5%	0,7%
Grondexploitatie(BRUTO)	-5%	-13%	-18%	-19%	-19%	-19%
Belastingcapaciteit	0,84	0,81	0,81	0,81	0,81	0,81

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt berekend door de netto schuld te delen door het begrotingstotaal. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën wordt een schuld lager dan 100% van het begrotingstotaal als voldoende bestempeld en een schuld hoger dan 130% van het begrotingstotaal als onvoldoende. De prognose netto schuldquote van de gemeente Amsterdam voor 2018 is met 108% volgens de VNG-norm redelijk. (Zie voor de actuele netto schuldquote met en zonder correctie voor verstrekte leningen paragraaf 4.2 Financiering).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De VNG-uitgave Houdbare gemeentefinanciën bestempelt een solvabiliteitsratio hoger dan 30% als voldoende en lager dan 20% als onvoldoende. De solvabiliteitsratio van de gemeente Amsterdam voor 2018 is met 52% volgens de VNG-norm voldoende.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten waarbij rekening gehouden moet worden met beperkingen en verruiming van de exploitatie door toevoeging en onttrekking aan reserves⁴. De maatstaf geeft aan welke ruimte de gemeente heeft om haar lasten te dragen. Het percentage geeft aan hoeveel de lasten nog kunnen stijgen dan wel de baten kunnen dalen, voordat de gemeente de lasten niet meer volledig kan dragen. Er is geen VNG-norm voor het niveau van dit kengetal, maar een negatief percentage geeft aan dat de begroting of jaarrekening niet sluit. Voor Amsterdam is de structurele exploitatieruimte in 2017 positief.

Grondexploitatie

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) en Bouwgronden in exploitatie (BIE)⁵ in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG-norm voor de hoogte van deze ratio. In de regel geldt: hoe lager de ratio des te minder investeringen in grondexploitaties er hoeven te worden terugverdiend en daarmee hoe lager het financiële risico voor de gemeente. De gemeente Amsterdam heeft zelfs een negatief percentage, omdat er in de lopende grondexploitaties meer opbrengsten dan kosten zijn geboekt. Hierdoor is de stand van de balanspost Bouwgronden in exploitatie (BIE) negatief en daarmee dit kengetal ook. De verdere daling van het percentage de komende jaren wordt veroorzaakt door geprognosticeerde positieve jaarlijkse kasstromen in de grondexploitaties en een toename van de voorzieningen die worden gevormd om grote voorinvesteringen zoals het landmaken IJburg te dekken.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit wordt bepaald aan de hand van de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden voor OZB, rioolheffing en reinigingsheffing ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De gemiddelde woonlasten in Nederland waren in 2017 € 723, terwijl deze in Amsterdam op gemiddeld € 586 lagen (bron: Atlas van de lokale lasten 2017, Coelo). De belastingcapaciteit van 0,81 in 2017 geeft aan dat de lastendruk in Amsterdam onder het landelijk gemiddelde ligt en ten opzichte van het landelijke gemiddelde verder daalt. Amsterdam heeft dus een gunstige belastingdruk.

4 Het saldo van de geraamde structurele baten en lasten minus het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves.

De structurele exploitatieruimte is de som van deze saldi gedeeld door de totale geraamde baten.

5 Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) betreft gronden die door de gemeente veelal anticiperend of strategisch aangekocht zijn op basis van de verwachting dat de grond (op termijn) volgens de aanwezige visies zal worden ontwikkeld. Een vastgesteld plan inclusief grondexploitatie is dan nog niet aanwezig. Binnen de Amsterdamse systematiek wordt geen gebruik gemaakt van het begrip NIEGG.

'Bouwgrond in exploitatie (BIE)' betreft een (door de raad vastgestelde) grondexploitatie in uitvoering.

4.2

Financiering

4.2 Financiering

4.2.1 Inleiding

In deze paragraaf beschrijven we de uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie. De financieringsfunctie zorgt ervoor dat voldoende geld beschikbaar is zodat we aan alle financiële verplichtingen kunnen voldoen. Hiervoor trekken we kortlopende en langlopende leningen aan. Onder de financieringsfunctie valt ook het verstrekken van leningen en garanties en het beheersen van financiële risico's.

Het wettelijk kader ligt voor een deel besloten in de nationale regelgeving en voor een deel in de Europese regelgeving. Binnen de nationale regelgeving zijn de kaders vooral de:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido);
- de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof);
- de Gemeentewet.

Deze wettelijke kaders hebben we verder uitgewerkt en vastgelegd in het gemeentelijke Treasury statuut. Het beleid over verstrekken en beheren van leningen en garanties door de gemeente aan derden staat in het "Lening- en garantiebeleid gemeente Amsterdam".

4.2.2 Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans over meerdere jaren geeft inzicht in de ontwikkeling van het bezit en hoe we het bezit financieren. In tabel 4.2.1 staat de vereenvoudigde¹ geprognosticeerde balans van de gemeente. Hieruit blijkt dat de gemeentelijke bezittingen eind 2016 € 12,7 miljard waren. Deze waren (afgerond) gefinancierd met € 8,6 miljard interne financieringsmiddelen (reserves, resultaat na bestemming en voorzieningen), € 3,9 miljard externe financieringsmiddelen en € 0,3 miljard aan werkkapitaal.

Tabel 4.2.1 Overzicht vereenvoudigde geprognosticeerde balans

Balans, vereenvoudigd (bedragen x € 1 miljoen)	Werkelijk 2016	2017	2018	2019	2020	2021
Immaterieel bezit	15	16	16	16	16	16
Materieel bezit	11.409	12.145	12.590	12.957	13.234	13.466
Financieel bezit	1.260	1.242	1.037	1.038	1.034	1.030
Totaal bezit	12.683	13.404	13.643	14.011	14.284	14.512
Reserves	7.894	7.494	7.071	7.112	7.212	7.355
Resultaat na bestemming	160	-	-	-	-	-
Voorzieningen	521	478	468	461	469	488
Externe financieringsmiddelen	3.853	4.858	5.348	5.650	5.804	5.846
Werkkapitaal	256	573	757	789	799	823
Totaal financieringsmiddelen	12.683	13.404	13.643	14.011	14.284	14.512

Hierna gaan we verder in op de samenstelling en ontwikkeling van de bezittingen en financieringsmiddelen.

¹ Het gaat hier om een vereenvoudigde balans omdat voorraden, debiteuren en crediteuren niet afzonderlijk zijn gepresenteerd maar als saldering (voorraden plus debiteuren minus crediteuren) in de vorm van het werkkapitaal.

4.2.3 Bezittingen

Materiële bezittingen bestaan onder andere uit:

- grond,
- weg-, water- en rioolwerken,
- Noord/Zuidlijn,
- (school)gebouwen.

Financiële bezittingen bestaan voornamelijk uit verstrekte leningen en aandelenkapitaal in deelnemingen.

Zoals uit tabel 4.2.1 blijkt nemen onze bezittingen de komende jaren toe van € 12,7 miljard in 2016 tot € 14,5 miljard in 2021. De omvang van de materiële bezittingen stijgt terwijl de omvang van de financiële bezittingen daalt. De samenstelling en ontwikkeling van de materiële bezittingen lichten we verder toe in de investeringsparagraaf.

Tabel 4.2.2 Overzicht financiële bezittingen

Financiële bezittingen (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Deelnemingen	736	735	735	735	735	735
Verstrekte leningen aan derden	488	467	256	257	253	249
Overige posten	36	40	45	45	45	45
Totaal	1.260	1.242	1.037	1.038	1.034	1.030

Tabel 4.2.2 geeft een overzicht van de samenstelling en verwachte ontwikkeling van de financiële bezittingen. Deelnemingen zijn het grootste deel van de financiële bezittingen. De waarde van de deelnemingen is constant gehouden. Maar dit kan in de toekomst wijzigen vanwege afstoten dan wel aangaan van een (nieuw) belang in een deelneming. Als dit daadwerkelijk gebeurt, nemen we dit nadat de transactie heeft plaatsgevonden op in de cijfers. Nadere (financiële) toelichting over de deelnemingen volgt in de paragraaf Verbonden partijen.

De daling van de verstrekte leningen in 2018 komt vooral door de beoogde aflossing van ruim € 200 miljoen van de verstrekte financiering aan deelneming AEB Amsterdam. Mogelijk gaat AEB zelfs deze lening al in 2017 aflossen. De verstrekte leningen aan derden lichten we later in deze paragraaf bij 4.2.7 Verstrekte leningen verder toe.

4.2.4 Financieringsmiddelen

De bezittingen financieren we met interne en externe financieringsmiddelen en het werkkapitaal. De interne financieringsmiddelen bestaan uit de reserves, resultaat na bestemming en voorzieningen. De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen. Het werkkapitaal is het verschil tussen de waarde van de voorraden plus de debiteuren minus de crediteuren.

Interne financieringsmiddelen

Zoals uit tabel 4.2.3 blijkt daalt de verwachte omvang van de interne financieringsmiddelen van € 8,6 miljard in 2016 tot € 7,5 miljard in 2018. Daarna stijgt het weer naar € 7,8 miljard in 2021. In de bijlagen reserves en voorzieningen lichten we de samenstelling en ontwikkeling van de reserves en voorzieningen verder toe.

Tabel 4.2.3 Overzicht interne financieringsmiddelen

Interne financieringsmiddelen (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve	357	357	347	347	347	347
Bestemmingsreserve	7.537	7.137	6.724	6.765	6.865	7.008
Resultaat na bestemming	160	-	-	-	-	-
Voorziening	521	478	468	461	469	488
Totaal	8.574	7.972	7.539	7.573	7.682	7.843

Werkkapitaal

We hebben een negatief werkkapitaal, wat betekent dat de omvang van de voorraden en debiteuren lager is dan de omvang van de crediteuren. Daarom hoeven we niet te lenen om onze voorraden en debiteuren te financieren en wordt het negatieve werkkapitaal gepresenteerd als financieringsmiddel. Uit tabel 4.2.1 blijkt dat de verwachte omvang van het negatieve werkkapitaal de komende jaren toeneemt van € 0,3 miljard in 2016 tot € 0,8 miljard in 2021. De ontwikkeling van het werkkapitaal is het resultaat van:

- de daling van de voorraad grond vanwege de sterk groeiende woning- en vastgoedmarkt.
- het verlagen van de waarde van de voorraad grond met de voorziening plantekorten grondexploitaties vanwege nieuwe boekhoudrichtlijnen.

Externe financieringsmiddelen

De behoefte aan externe financieringsmiddelen zal volgens de voorliggende prognoses stijgen van € 3,9 miljard in 2016 tot € 5,8 miljard in 2021. De behoefte aan externe financieringsmiddelen is het resultaat van de bezittingen minus de interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal.

Een belangrijke reden van de stijging van de schuld is dat we grote investeringsplannen hebben voor met name:

- (school)gebouwen;
- wegen, water- en rioolwerken;
- de afronding van de Noord/Zuidlijn.

Een andere belangrijke reden waarom de investeringen stijgen is erfpacht. Dit komt omdat de woningmarkt blijft aantrekken. Daardoor is er meer grondproductie nodig om aan de hoge behoefte aan nieuwe erfpachtgronden te voldoen. In het verleden resulteerde een stijging van de uitgifte van erfpachtgronden ook in een stijging van ontvangen afkoopsommen van erfpachtcontracten. Maar inmiddels zien we de trend dat de voorkeur uitgaat naar een erfpachtcontract met canonbetaling waardoor wij de grond blijven financieren.

Tabel 4.2.4 toont de samenstelling en ontwikkeling van de externe financieringsmiddelen uit kort- en langlopende leningen en de omvang van de nog aan te trekken financiering.

Tabel 4.2.4 Overzicht externe financieringsmiddelen

Externe financieringsmiddelen (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kortlopende schuld	596	375	375	375	375	375
Bestaande langlopende schuld	3.257	3.135	2.855	2.576	2.317	2.033
Nog aan te trekken langlopende schuld	-	1.348	2.117	2.698	3.112	3.438
Totaal	3.853	4.858	5.348	5.650	5.804	5.846

In de verwachte ontwikkeling van de externe schuld staan geen:

- beoogde toekomstige schuldreducties vanwege bijvoorbeeld verkoop van deelnemingen en vastgoed;
- eventuele toekomstige meevallers tegenover het begrote renteresultaat.

Dat gebeurt pas wanneer deze daadwerkelijk zijn behaald.

Actuele stand externe schuld

Op basis van de huidige informatie stijgt de externe schuld in 2017 met € 1 miljard naar € 4,9 miljard eind 2017. Momenteel bedraagt de externe schuld echter € 4,0 miljard (stand eind juli 2017). Dat betekent dat de externe schuld dit jaar nog € 0,9 miljard zou stijgen om op de begrote eindstand van € 4,9 miljard uit te komen. Deze stijging lijkt momenteel echter fors.

Schuldontwikkeling

De afgelopen jaren is de schuld lager uitgekomen dan verwacht. Zoals ook genoemd in de financiële hoofdlijnen uit de VJN is het nog niet gelukt de schuldprojecties gefundeerd te verbeteren. Op basis van een analyse van de oorspronkelijke begroting en jaarrekeningen over 2015 en 2016 zijn de oorzaken van de verschillen wel inzichtelijk geworden.

Een belangrijke oorzaak van de afwijkingen zijn hoger gerealiseerde baten dan begroot. Uit analyse blijkt dat de baten bij de programma's Stedelijke Ontwikkeling en Wonen en Verkeer en Openbare Ruimte in 2015 en 2016 fors hoger gerealiseerd zijn dan begroot was. Aan de andere kant is er sprake van planningsoptimisme in de uitgaven. De lasten voornamelijk bij de Algemene dekkingsmiddelen en deels ook bij Werk, Inkomen en Participatie zijn hoger begroot dan de realisatie in 2015 en 2016.

Beide factoren, namelijk hogere baten aan de ene kant en deels lagere lasten aan de andere kant, resulteerden in 2015 en 2016 in een noemenswaardig resultaat voor bestemming. Bij beide begrotingen was daarentegen een duidelijk negatief saldo van baten en lasten begroot. Dit negatieve saldo werd door begrote onttrekkingen uit reserves aangesloten op nul. Deze onttrekkingen bleken per saldo bij beide jaarrekeningen niet nodig, sterker nog, er werden dotaties aan reserves besloten. Dit heeft geleid tot een onderschatting van de interne financieringsmiddelen, die in werkelijkheid hoger waren dan begroot. De consequentie hiervan is een fors lager gerealiseerde schuld dan begroot.

Daarnaast hebben ook vervroegde aflossingen van leningen die de gemeente aan derden heeft verstrekt in 2015/2016 geresulteerd in een lagere schuld.

Diverse trajecten zijn gestart om de schuldprojecties verder te verbeteren. Voor programma's, waar de begrote baten substantieel lager zijn dan de gerealiseerde baten of waar de begrote lasten substantieel hoger zijn dan de gerealiseerde lasten, wordt nader onderzocht wat de oorzaken zijn van het niet goed begrooten. Dit onderzoek zal zich richten op de inhoudelijke en boekhoudkundige redenen van de verschillen en zal in samenwerking tussen de rve Financiën, DMC en de betrokken rve's uitgevoerd worden. De resultaten moeten leiden tot een plan van aanpak om de prognose aan te scherpen op basis van de analyses. De analyse en het plan van aanpak zullen worden gewisseld met de betrokken wethouders waarna het ook aan het college wordt aangeboden.

De periodeafsluiting is verder ontwikkeld en we werken aan de kwaliteit van de onderliggende data met als doel de informatiewaarde en daarmee de beschikbare sturingsinformatie te verbeteren.

De bestuursopdracht reserves (en voorzieningen) met het doel de transparantie en inzicht in de ontwikkeling van het eigen vermogen te verhogen is gaande. Op basis van de uitgevoerde toets wordt over de opschoning van de reserves en voorzieningen geadviseerd en de bestuurlijke besluitvorming in het najaar 2017 voorbereid.

Daarnaast zijn we gestart de gemeentelijke kasstromen ter verbetering van de informatievoorziening over de inkomsten en uitgaven van de organisatieonderdelen en programma's inzichtelijk te maken. Het doel is op basis van deze informatie in de toekomst een kasstroomprognose ter ondersteuning van de schuldprognose op te stellen.

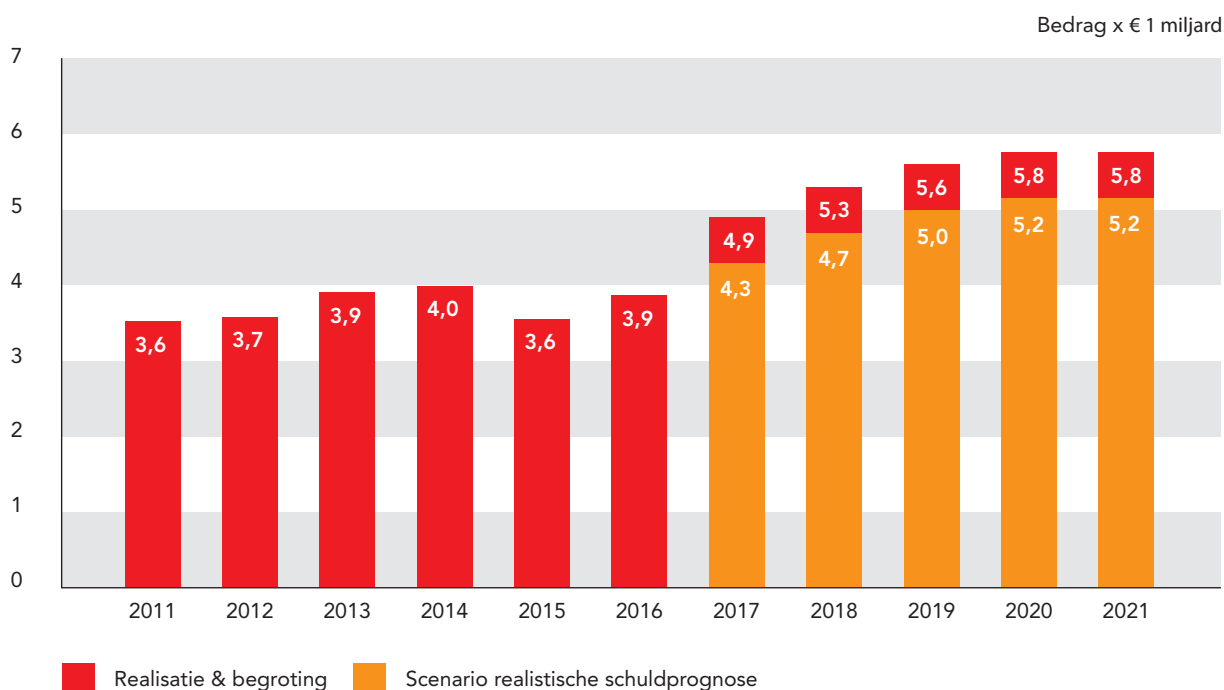
Het verbeteren van de onderliggende informatie, zijnde de begrote omvang van de baten en lasten, het verloop van de interne financieringsmiddelen en de toekomstige investeringen moet leiden tot

betere schuldprojecties. Hiervoor is de inzet van alle organisatieonderdelen nodig. Op basis van het inzicht in afwijkingen tussen prognose en realisatie dient per organisatieonderdeel bijgestuurd te worden en rekening gehouden te worden bij het opstellen van nieuwe prognoses. Inspanningen die hierop gericht zijn kosten tijd. Het gefundeerd verbeteren van de schuldprojecties blijft daarom ook bij deze begroting nog onderhanden werk.

Scenario realistische schuldprognose

Grafiek 4.2.1 geeft het verloop weer van de historische en verwachte ontwikkeling van de externe schuld. Uitgaande van de verloopstaat reserves en voorzieningen en het Meerjarig Investeringsplan (MIP), stijgt de schuld in 2017 naar verwachting naar € 4,9 miljard. In de jaren daarna stijgt de schuld verder naar € 5,8 miljard in 2021. Naast deze projectie die gebaseerd is op begrote ontwikkeling van de activa, de interne financieringsmiddelen en het werkkapitaal presenteren we net als bij de Voorjaarsnota 2017 voor meer inzicht in de betekenis van mogelijke lagere schuldvolumes ook een scenario. In dit scenario komt de schuld jaarlijks € 0,6 miljard lager uit dan begroot. Dat is namelijk de gemiddelde afwijking op de verwachte en uiteindelijk gerealiseerde interne financieringsmiddelen in 2015 en 2016.

Grafiek 4.2.1 Ontwikkeling externe financieringsmiddelen inclusief scenario realistische schuldprognose

Rentelast

Voor de Begroting 2018 gaan we uit van een verwachte rente van:

- 1,0% voor de nog aan te trekken langlopende schuld,
- -0,1% voor de nog aan te trekken kortlopende schuld.

Zoals uit tabel 4.2.5 blijkt blijven de rentelasten de komende jaren relatief stabiel waarna ze in 2020 dalen. De reden hiervoor is dat we aflopende leningen tegen een veel lagere rente kunnen herfinancieren.

Tabel 4.2.5 Overzicht rentelasten externe financieringsmiddelen

Externe financieringsbehoefte (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Omvang	3.853	4.858	5.348	5.650	5.804	5.846
Rentelast	88,0	87,8	90,1	87,2	84,1	80,7
Gemiddeld gewogen rentepercentage	2,4%	2,1%	1,8%	1,7%	1,6%	1,5%

Op basis van de huidige informatie kunnen we de toekomstige verplichtingen van de schuld, zoals de rente en aflossingen, voldoen. Op basis van de huidige marktrente verwachten we dat de rentelast ondanks een gestegen omvang van de externe financieringsmiddelen op termijn zal dalen vanwege een dalende gemiddelde rente.

Renterisicobuffer

De renterisicobuffer is ingesteld om een rentestijging te kunnen opvangen. De renterisicobuffer bedraagt in 2017 1,5% en de jaren daarna 2%. Zoals uit tabel 4.2.6 blijkt stijgt de renterisicobuffer de komende jaren van € 8 miljoen in 2017 naar € 63 miljoen in 2021. Dit komt door de stijgende omvang van de nog aan te trekken externe schuld. Deze neemt toe door de stijging van de externe schuld en leningen die aflopen en die we moeten herfinancieren.

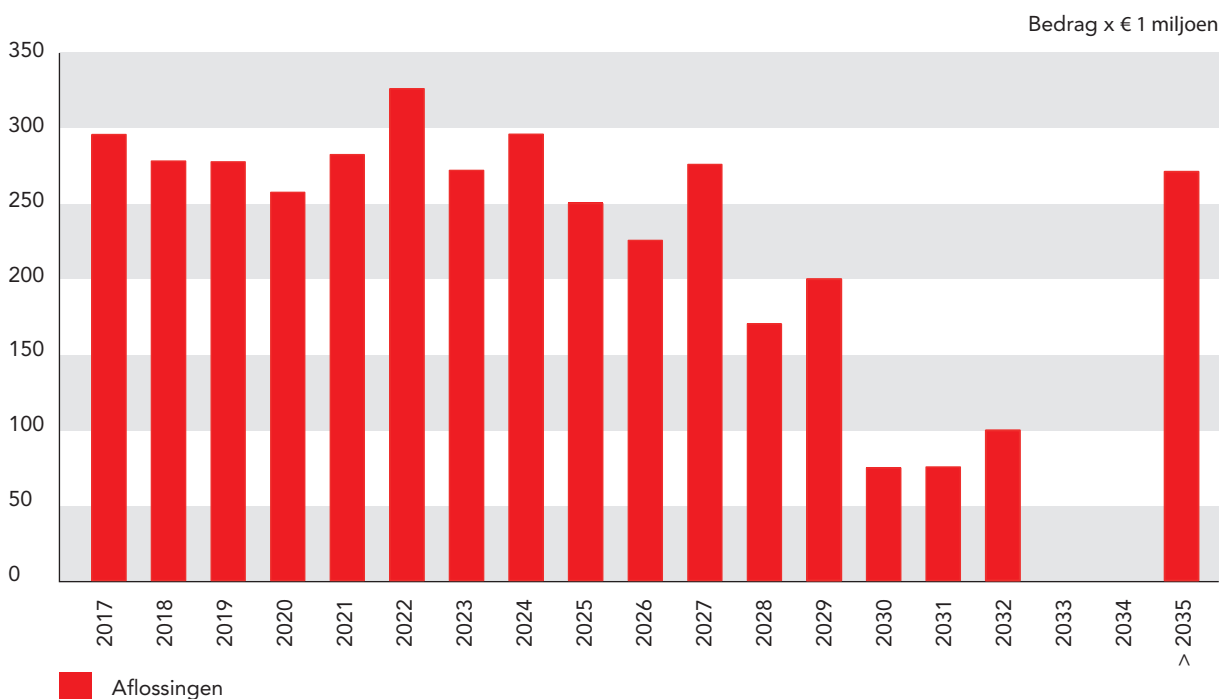
Tabel 4.2.6 Renterisicobuffer

Renterisicobuffer (bedragen x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Gemiddelde nog aan te trekken externe schuld	563	1.858	2.350	2.826	3.145
Percentage	1,5%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Renterisicobuffer	8,4	37,2	47,0	56,5	62,9

Aflossingsprofiel

Grafiek 4.2.2 toont een overzicht van de aflossingen van de totale bestaande langlopende schuld. Hieruit blijkt dat de aflossingsverplichtingen van de bestaande langlopende schuld goed zijn gespreid over de jaren. Per jaar hoeft minder dan 10% van de bestaande langlopende schuld te worden afgelost.

Grafiek 4.2.2 Aflossingen bestaande langlopende schuld

4.2.5 Kengetallen

Er zijn verschillende invalshoeken om schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen. In mei 2015 is een wijzigingsbesluit van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) genomen. Dit schrijft het invoeren van een verplichte set van financiële kengetallen in de begroting en jaarrekening voor. Dit is om onze financiële positie en wendbaarheid transparanter en begrijpelijker te maken. Van deze kengetallen lichten we de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio in de financieringsparagraaf verder toe, samen met de vanuit de Wet fido verplichte kengetallen kasgeldlimiet en renterisiconorm. In tabel 4.2.7 staan de kengetallen die gerelateerd zijn aan de schuld.

Tabel 4.2.7 Kengetallen schuld

Kengetallen Schuld	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Norm voldoende	Norm onvoldoende
Netto schuldquote	63%	92%	108%	114%	117%	118%	< 100%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	55%	83%	102%	108%	112%	113%	< 100%	> 130%
Solvabiliteit	61%	55%	52%	51%	51%	51%	> 30%	< 20%
Kasgeldlimiet	7%	8%	8%	8%	8%	8%		> 8,5%
Renterisiconorm	4%	6%	6%	6%	5%	6%		> 20%

Door de stijging van de externe schuld en de daling van de omvang van het begrotingstotaal stijgt de netto schuldquote² de komende jaren. In 2017 zijn we overgegaan naar een netto begrotingstotaal geschoond voor interne verrekeningen. Daardoor is in dat jaar het begrotingstotaal extra sterk gedaald en is daardoor de netto schuldquote extra sterk gestegen. De netto schuldquote blijft echter alle jaren binnen de 'redelijk'-norm van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). Dat is een netto schuldquote tussen de 100% en 130%. Doordat de omvang van de reserves daalt, daalt ook de solvabiliteit³. Deze blijft echter ruim boven de 'voldoende'-norm van de VNG.

Het scenario lagere schuld, waarbij de schuld jaarlijks vanaf 2017 € 0,6 miljard lager uitkomt dan begroot, heeft een positief effect op voornamelijk de netto schuldquote. Deze daalt in dit scenario en komt uit op 101% in 2019, in 2020 op 105% en in 2021 op 106%.

De kasgeldlimiet⁴ en renterisiconorm⁵ blijven de komende jaren constant en binnen de norm van de Wet fido.

Schatkistbankieren

Alle decentrale overheden moeten overtollige middelen vanaf een bepaald drempelbedrag in de schatkist van het ministerie van Financiën aanhouden. Deelname van de decentrale overheden aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van Nederland. Voor ons, met een begrotingstotaal ter hoogte van € 4,8 miljard in 2018, bedraagt het drempelbedrag aan liquide middelen dat we mogen aanhouden € 12,4 miljoen. Is de stand van de liquide middelen hoger dan het drempelbedrag, dan moeten we dit uitlenen aan de schatkist. Incidentele overschrijdingen van de limiet zijn toegestaan. Toetsing gebeurt achteraf op basis van het gemiddelde over een periode van drie maanden. Gezien de structurele financieringsbehoefte zullen we minimaal geld bij de schatkist aanhouden.

2 De netto schuldquote wordt berekend door de netto schuld (externe schuld plus het werkkapitaal) te delen door het begrotingstotaal exclusief de mutaties reserves. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen.

3 De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen.

4 De kasgeldlimiet geeft de verdeling van kort en langlopende leningen weer. Het wordt berekend door de gemiddelde omvang van de kasgeldleningen te delen door het begrotingstotaal.

5 De renterisiconorm geeft het renterisico op de bestaande langlopende schuld weer. Deze wordt berekend door het bedrag van de bestaande langlopende schuld dat binnen een gegeven jaar verplicht moet worden afgelost of waarvan de rente moet worden herzien te delen door het begrotingstotaal.

4.2.6 EMU-saldo

Het EMU-saldo is het verschil van inkomsten en uitgaven van de overheid. De inkomsten en uitgaven van de gemeente Amsterdam tellen mee bij het bepalen van het EMU-saldo van Nederland. Er is een verschil tussen het exploitatiesaldo en het EMU-saldo. In het EMU-saldo zijn investeringsuitgaven en aan- en verkopen van grond opgenomen maar geen afschrijvingen en toevoegingen aan reserves en voorzieningen. Dit is wel het geval in het exploitatiesaldo.

Tabel 4.2.8 toont het effect van de gemeente Amsterdam op het EMU-saldo van Nederland. Hieruit blijkt dat wij vooral in de jaren 2017 en 2018 een aanzienlijk negatieve invloed hebben op het EMU-saldo van Nederland. Dat komt door de grote investeringen die we in deze jaren in de stad hebben gepland. Door deze grote investeringen in onder andere grond, (school-) gebouwen en Noord/Zuidlijn stijgt onze externe schuld ook sterk in deze jaren.

Tabel 4.2.8 Overzicht EMU-saldo

EMU-saldo (bedragen x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Saldo van baten en lasten voor toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-559,6	-422,6	40,6	100,1	143,3
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	308,7	209,0	238,3	227,7	239,4
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	50,1	45,7	43,9	44,1	44,1
Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-1.045,0	-653,7	-605,1	-504,5	-471,7
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord	-	-	-	-	-
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op de exploitatie verantwoord	-	-	-	-	-
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw- woonrijp maken e.d. die niet op de exploitatie staan	-	-	-	-	-
Baten bouwgrondexploitatie voor zover niet in de exploitatie verantwoord	317,3	183,4	32,2	9,7	24,2
Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-92,3	-56,1	-50,8	-35,4	-25,5
Lasten i.v.m. transacties derden die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten lasten van de reserves worden gebracht	-	-	-	-	-
De bij verkoop van effecten te verwachten boekwinst	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo	-1.020,9	-694,4	-300,8	-158,4	-46,3

4.2.7 Verstrekte leningen

Leningen en garantiebeleid

We verstrekken leningen als het publiek belang is gediend en er geen andere financiers zijn om de financiering te verstrekken. Uitgangspunt is dat vanuit de financiële analyse van de onderliggende business case aan alle aflossings- en renteverplichtingen voldaan kan worden. Dit is echter niet zonder risico's. Juist de combinatie van publiek belang en de afwezigheid van externe financieringsmogelijkheid maakt het risico bovengemiddeld hoog. Garanties worden alleen verstrekt als dit een toegevoegde waarde oplevert ten opzichte van een lening. Bij specifieke risico's vormen we een reserve of een voorziening. De resterende risico's die we lopen bij het verstrekken van leningen en garanties zijn meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor houden we de Algemene Reserve aan vanuit de regels Weerstandsvermogen.

Tabel 4.2.9 toont een overzicht van de verstrekte leningen en de verwachte ontwikkeling tijdens de begrotingsperiode. We verwachten dat de omvang van de verstrekte leningen zal dalen van € 472 miljoen eind 2016 naar € 255 miljoen in 2021. Hierbij geldt dat een aantal kredietnemers onder de bestaande faciliteiten additioneel kan lenen voor bijvoorbeeld investeringen of werkkapitaal. De daling van de omvang van de verstrekte leningen komt voornamelijk door de verwachte aflossingen van de lening aan AEB Amsterdam van ruim € 200 miljoen in 2018. AEB Amsterdam heeft aangegeven deze lening mogelijk al in 2017 vervroegd te willen aflossen. De lening documentatie biedt deze ruimte.

Tabel 4.2.9 Overzicht verstrekte leningen

Verstrekte leningen (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Risico indicatie	Verant- woordelijke organisatie	Soort
AEB Amsterdam (incl. WPW)	389,8	365,0	149,0	144,0	141,0	133,0	Hoog	B&O	Deelneming
Afvalservice West	2,3	2,0	1,7	1,4	1,2	0,9	Middel	B&O	Overig
AIF	5,5	6,0	5,4	4,8	4,0	3,2	Hoog	B&O	Overig
Amsterdamse Middensegment Hypotheekleningen	18,3	17,0	16,0	13,0	11,0	11,0	Laag	Wonen	Overig
Carré	6,6	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	Middel	B&O	Deelneming
Duurzaamheidsfonds	0,7	11,0	19,0	29,0	32,0	35,0	Middel	R&D	Overig
Energieleningen	3,2	9,0	11,0	13,0	15,0	17,0	Laag	Wonen	Overig
GVB Activa	-	-	-	-	-	-	Laag	B&O	Deelneming
Marktkwartier	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	Laag	G&O	Overig
Nemo	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	Hoog	B&O	Overig
Schuldsaneringsleningen	13,9	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	Hoog	Inkomen	Overig
Stadsschouwburg Amsterdam	7,4	6,0	4,6	4,6	4,6	4,6	Laag	B&O	Overig
Startersleningen	20,5	20,0	19,0	17,0	14,0	14,0	Laag	Wonen	Overig
SVn stortingen voor energie- en startersleningen	6,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	Laag	Wonen	Overig
Overige leningen < €1 miljoen	1,8	2,0	1,9	1,8	1,8	1,7			
Totaal	493,5	472,5	262,1	263,2	259,0	254,9			
Correctie voorziening Marktkwartier	5,9-	5,9-	5,9-	5,9-	5,9-	5,9-			
Boekwaarde verstrekte leningen	487,6	466,6	256,2	257,3	253,1	249,0			

Per lening wordt een indicatie van het financieringsrisico gegeven. Een risico-indicatie 'laag', 'middel' of 'hoog' betekent dat er een lage, gemiddelde of hoge kans bestaat dat we rentebetalingen en/of aflossingen niet volledig ontvangen. Als een reserve, of voorziening is gevormd om het risico te dekken staat dit bij de toelichting op de betreffende lening. Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste mutaties en op die waar de risicocategorie 'middel' of 'hoog' is.

AEB Amsterdam

Aan AEB Amsterdam hebben we leningen verstrekt voor in totaal € 390 miljoen eind 2016. Onderdeel hiervan is een achtergestelde lening van € 108 miljoen en € 46 miljoen voor de financiering van WestPoort Warmte. Dat is een joint-venture van Nuon en AEB Amsterdam. De bedoeling is dat AEB Amsterdam uiterlijk in 2018 zijn reguliere lening extern herfinanciert, met uitzondering van de achtergestelde lening en de leningen voor WestPoort Warmte. AEB Amsterdam gaf echter aan dat ze mogelijk nog in 2017 in plaats van uiterlijk in 2018 haar reguliere lening van circa € 200 miljoen wil aflossen. Het financieringsrisico schatten we op 'hoog'. Dit omdat AEB Amsterdam opereert op een risicovolle markt en te maken heeft met allerlei (markt) ontwikkelingen. Er bestaat een reserve van € 14 miljoen als dekking van het risico van de achtergestelde lening.

Afvalservice West

We hebben Stichting Afvalservice West een achtergestelde lening ter financiering van een gebouw voor afvalinzameling verstrekt. De lening heeft een resterende hoofdsom van € 2,3 miljoen eind 2016. We houden het financieringsrisico op 'middel'. Dit gezien het achtergestelde karakter van de lening enerzijds maar anderzijds de stabiele bedrijfsvoering en resultaten op basis van onderliggende contracten met ons.

AIF leningen

Het Amsterdamse Investeringsfonds (AIF) heeft meerdere leningen op het vlak van economie, stedelijke ontwikkeling en duurzaamheid verstrekt voor in totaal € 5,2 miljoen eind 2016. Inmiddels is het fonds gesloten. We zullen enkel nog de reeds gecommitteerde leningen verstrekken. Dit loopt naar verwachting door tot midden 2018. Het financieringsrisico schatten we op 'hoog' omdat de leningen verstrekt zijn ter stimulering van nieuwe ideeën. We hebben een reserve gevormd die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Carré

Aan Koninklijk Theater Carré hebben we leningen verstrekt met een resterende omvang van in totaal € 6,6 miljoen eind 2016. We verstrekten tot en met 2017 een kapitaallastensubsidie voor de rente- en aflossingsverplichting van één van deze leningen. Bij de Voorjaarsnota 2017 is besloten om de resterende kapitaallastensubsidie te verrekenen met de verstrekte leningen. Daardoor zijn deze gedaald tot € 2,2 miljoen. Daarnaast hebben we een rekening courantfaciliteit van maximaal € 2 miljoen verstrekt. Die wordt momenteel niet gebruikt. Het exploitatieresultaat en de kasstroom is voldoende om aan de aflossings- en renteverplichtingen te kunnen voldoen. Het financieringsrisico houden we op 'middel'.

Duurzaamheidsfonds

Op 24 november 2015 heeft de gemeenteraad ingestemd met de instelling van het Duurzaamheidsfonds Amsterdam. Het Duurzaamheidsfonds heeft een vermogen van € 52,5 miljoen. Het geeft leningen aan duurzame projecten in de stad. Hiermee draagt het Duurzaamheidsfonds bij aan het halen van de doelen uit de Agenda Duurzaamheid. Door leningen met een lage rente (2%) beschikbaar te stellen, kunnen initiatiefnemers in de stad aan de slag met hun duurzaamheidsprojecten. Dit moet leiden tot forse CO₂-reductie en de stimulering van de circulaire economie.

De uitstaande leningen ultimo 2016 bedroegen € 0,9 miljoen. We verwachten dat deze sterk zullen groeien de komende jaren.

Vooraf beoordelen we debiteur en project uitgebreid voordat we een lening verstrekken. Daarnaast spreiden we de leningenportefeuille in veel leningen van een beperkte omvang. Dit zorgt voor een risicoprofiel 'middel'.

GVB Activa

We hebben GVB Activa een faciliteit van € 600 miljoen verstrekt om het gesubsidieerde rollend materiaal, ICT en vastgoed te financieren. Begin 2016 is deze financiering volledig afgelost. We verwachten dat deze faciliteit in de toekomst mogelijk weer gebruikt gaat worden. Daardoor blijft deze

vooral nog bestaan. Het systeem van verpandingen is wel gewijzigd. In het verleden hadden we al een automatische verpanding op het bezit van GVB Activa. Dit als zekerheid voor de financiering ongeacht of GVB Activa hiervoor leende bij de gemeente. De automatische verpanding is opgeheven. Wij krijgen nu pas een verpanding voor het gedeelte van het bezit waarvoor GVB Activa bij ons gaat lenen. Het financieringsrisico houden we op 'laag'.

Nemo

Aan Nemo hebben we een eeuwigdurende, aflossings- en rentevrije lening van € 11,3 miljoen verstrekt. Op het pand rust een recht van tweede hypotheek. Het financieringsrisico schatten we op 'hoog'. Door de aard van de lening is al een reserve gevormd voor de gehele hoofdsom.

Schuldsaneringsleningen

Vanuit schuldsanering als onderdeel van het gemeentelijk beleid voor armoedebestrijding hebben we leningen verstrekt, de stand per ultimo 2016 is € 13,9 miljoen. We schatten het financieringsrisico vanwege het karakter van schuldsanering op 'hoog'. Als maatregel van risicobeheersing volgt de gemeentelijke kredietbank (GKA) deze leningen intensief. Het GKA verstrekt deze leningen ook.

Overige Leningen < € 1 miljoen

We hebben een aantal kleinere leningen aan onder andere Artis, VGA en woningverbeteringen verstrekt. Het financieringsrisico van deze leningen is 'laag' of 'middel'.

4.2.8 Verstrekte garanties

We verwachten dat de omvang van de verstrekte garanties zal dalen van € 10,8 miljard eind 2016 naar € 9,6 miljard in 2021. De afname komt door de daling van de achtervangposities Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) en Waarborgfonds Eigen Woning (WEW). In tabel 4.2.10 staat een overzicht van de ontwikkeling van de verstrekte garanties.

Tabel 4.2.10 Overzicht verstrekte garanties

Verstrekte garanties (bedragen x € 1 miljoen)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Risico indicatie	Verant- woordelijke organisatie
Achternvangpositie WEW	2.377,0	2.209,0	2.041,0	1.873,0	1.705,0	1.537,0	Laag	Wonen
Achternvangpositie WSW	8.378,3	8.373,3	8.270,3	8.169,8	8.063,2	7.958,1	Laag	Wonen
Amsterdamse Compagnie	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Hoog	B&O
Broedplaatsen	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	Laag	G&O
De Meervaart	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1	1,0	Middel	Nieuw-West
Gemeente garanties wonen	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	8,4	Laag	Wonen
Gemeente garanties zorg	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2	Laag	Wonen
Het Waterlaboratorium	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Middel	B&O
Hoogeschool van Amsterdam	12,7	12,2	11,7	11,2	10,6	10,0	Laag	Nieuw-West
Impuls Westelijke Tuinsteden	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	Laag	Nieuw-West
Keersluis	4,8	4,6	4,4	4,3	4,1	3,9	Middel	Noord
Nationaal Restauratiefonds	2,3	2,2	2,2	2,1	2,0	2,0	Laag	Wonen
Regioplan 'Werk maken van talent'	5,5	5,5	5,5	-	-	-	Laag	Economie
Sportfondsenbad West	8,1	7,8	7,5	7,2	6,8	6,5	Middel	Sport & Bos
Stichting Financiering Bouw Sportaccommodaties	1,9	1,7	1,5	1,4	1,3	1,2	Laag	Sport & Bos
Stichting Waternet	61,0	46,3	34,0	31,1	28,3	25,4	Laag	B&O
Overig garanties < €1 miljoen	1,7	1,5	1,3	1,1	0,9	0,6		
Totaal	10.868,7	10.679,2	10.394,2	10.115,7	9.836,5	9.558,7		

Per garantie geven we een indicatie van het financiële risico. De risico-indicaties 'laag', 'middel' of 'hoog' betekenen dat er respectievelijk een lage, gemiddelde of hoge kans is dat de garantie wordt ingeroepen. Het gevolg daarvan is dat we de omvang van de garantie gedeeltelijk of in zijn geheel moeten verstrekken aan de begunstigde. Als er een reserve of voorziening is gevormd ter dekking van het risico dan staat dit bij de toelichting op de betreffende garantie. Nieuwe garanties, garanties met een risico-indicatie 'middel' of 'hoog' en de garanties met een risico-indicatie laag die groot van omvang zijn lichten we hieronder verder toe.

Verantwoording achtervang WEW en WSW

Zoals in de voorgaande jaren geven we de garantieomvang voor de achtervangpositie rond de waarborgfondsen weer als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven gerelateerd aan de gemeente Amsterdam. Dit is niet de werkelijke garantieomvang voor ons. Op dit moment lopen gesprekken met de Vereniging Nederlandse gemeenten, het Ministerie van Binnenlandse zaken en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Daarin bespreken we hoe we verantwoording van de achtervangfunctie WSW en de daaraan verbonden risico's in de toekomst vormgeven.

We kunnen als achtervang aangesproken worden om gezamenlijk met het Rijk renteloze leningen te verstrekken aan de waarborgfondsen als hun fondsvermogen ontoereikend is. Als we renteloze leningen moeten verstrekken heeft dit invloed op de netto schuldquote en de rentelast van ons.

Achtervangpositie met het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)

Het WEW borgt de leningen die burgers hebben afgesloten voor het kopen van een huis onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Als de leningnemer niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen kunnen financiers het WEW aanspreken voor de restschuld bij gedwongen verkoop. Het Rijk en gemeenten vormden tot eind 2010 een gezamenlijke achtervang als het garantievermogen van het WEW ontoereikend bleek. Het Rijk heeft deze taak voor leningen die vanaf 2011 zijn afgesloten volledig overgenomen. Het garantievermogen van het WEW bedroeg eind 2016 € 980 miljoen. Per ultimo 2016 bedraagt het volume aan NHG-hypotheken die tot en met 2010 voor Amsterdammers verstrekt zijn € 2,4 miljard. Dit is op basis van de originele hoofdsom van de geborgde leningen, exclusief aflossingen. Het totale volume aan NHG-hypotheken bedraagt eind 2016 € 214 miljard. We verwachten dat de Amsterdamse garantstelling verder zal afnemen. Dit omdat er geen nieuwe leningen meer onder de gemeentelijke achtervang bijkomen en op bestaande leningen wordt afgelost. We schatten het risico op aanspraak uit de gemeentelijke achtervang als 'laag' in. Dit vanwege het aanwezige vermogen bij het WEW, de lage hypotheekrente, de lage werkeloosheid en de aanwezige vraag op de huizenmarkt.

Achtervangpositie Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)

Het WSW staat borg voor de rente en aflossingen van leningen van woningcorporaties. Daardoor kunnen de corporaties tegen gunstige voorwaarden lenen. De achtervang van de deelnemende Nederlandse gemeenten en het rijk is onderdeel van een bredere zekerheidsstructuur die uit drie lagen bestaat:

1. De eerste zekerheid ligt in de onderlinge waarborg tussen de corporaties binnen het WSW (solidariteit). Als een corporatie niet meer kredietwaardig is kan deze saneringssteun ontvangen die de andere corporaties opbrengen met de saneringsheffing.
2. Als de saneringssteun onvoldoende is of besloten wordt om niet te saneren kunnen financiers aanspraak doen op het WSW (secundaire zekerheid). Het WSW zal proberen haar zekerheden – het onderpand van de noodlijdende corporatie(s) – uit te ponden om met de opbrengsten de schade zo veel mogelijk te beperken. Resterende schade wordt bekostigd uit het eigen vermogen van het WSW. Als het vermogen van het WSW onder een bepaald niveau dreigt te komen (0,25% van garantievolumen) moet het WSW verplicht bijstortingen opvragen bij de deelnemende corporaties. Pas als ook deze zekerheden niet toereikend zijn volgt aanspraak op de achtervangpositie.
3. De Nederlandse gemeenten en het Rijk verstrekken de derde zekerheid. Deze vullen het garantievermogen van het WSW met renteloze leningen aan, zodanig dat het WSW de borgstellingen aan geldverstrekkers kan nakomen.

Eind 2016 was de stand van het Amsterdamse geborgde aandeel € 8,4 miljard, op een totaal voor Nederland van € 81,5 miljard. De kans dat aanspraak gemaakt wordt op de gemeentelijke achtervang lijkt gering. De financiële positie van de corporatiesector is de afgelopen periode verbeterd. We verwachten dat het gemeentelijke achtervangvolume de komende jaren verder zal afnemen. Het financiële risico schatten we op 'laag'.

Amsterdamse Compagnie

We hebben als medeaandeelhouder van de Amsterdamse Compagnie aan de financier van de Amsterdamse Compagnie een garantie afgegeven om het eigen vermogen bij te storten als de solvabiliteit minder dan 20% bedraagt. Gezien de solvabiliteit en exploitatie schatten we het financieringsrisico op 'hoog'.

De Meervaart

We hebben een garantie verstrekt ter financiering van een verbouwing van theater De Meervaart. Het resterende saldo is € 1,5 miljoen eind 2016. We houden het garantierisico op basis van de ontwikkeling van het resultaat van de Meervaart op 'middel'.

Het Waterlaboratorium

We hebben een garantie aan het Waterlaboratorium verstrekt voor een in principe onbeperkt bedrag. Op dit moment gebruikt het Waterlaboratorium deze garantie niet. Vandaar dat we deze in het overzicht met p.m. noemen. De garantie wordt gedeeld met de andere aandeelhouders van het Waterlaboratorium, Dunea en PWN. We overleggen met het Waterlaboratorium over het aanpassen van deze garantie, zodat er in ieder geval een maximumbedrag komt.

Keersluis

We hebben een garantie verstrekt ter financiering van een bedrijfsverzamelgebouw op de Asterweg in Amsterdam Noord, bestemd voor startende bedrijven. Het resterende saldo hiervan is € 4,8 miljoen in 2016. Het risico houden we op basis van de verhuur van het gebouw op 'middel'.

Sportfondsenbad

We hebben een garantie ter financiering van het Sportfondsenbad Amsterdam West verstrekt. Het uitstaande saldo is € 8,1 miljoen eind 2016. De bedrijfsvoering van het Sportfondsenbad is stabiel. Het risico schatten we op 'middel'.

Overige garanties < € 1 miljoen

We hebben een aantal kleinere garanties verstrekt. Het risico van deze garanties is 'laag' of 'middel'.

4.3

Lokale heffingen

4.3 Lokale heffingen

Via lokale heffingen dragen inwoners en ondernemers in Amsterdam bij aan het welzijn, de leefbaarheid en de voorzieningen in onze stad. Deze lokale heffingen zijn een belangrijk onderdeel van de gemeentelijke inkomsten.

Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges.

- Belastingen zijn verplichte bijdragen aan de gemeente zonder dat hier een directe tegenprestatie tegenover staat;
- Retributies, 'verplichte betalingen', heffen we als we één van onze bezittingen ter beschikking stellen, of als we een dienst verlenen aan een individu of onderneming;
- Leges zijn vergoedingen voor kosten die wij maken voor administratieve handelingen zoals het geven van informatie en het verstrekken van vergunningen.

Deze paragraaf gaat over:

- het in 2018 te voeren beleid op het gebied van lokale heffingen;
- de daarmee gepaard gaande inkomsten;
- de daarbij behorende lokale lastendruk.

In het coalitieakkoord 2014-2018 is afgesproken de lasten voor Amsterdammers en bedrijven te verlichten. Dit heeft onder meer geleid tot verlaging van de afvalstoffenheffing en afschaffing van de hondenbelasting, de reclamebelasting en een deel van de precariobelasting.

In 2018 is geen sprake van grote aanpassingen in de tarieven. Zo blijven de tarieven voor de afvalstoffenheffing en het reinigingsrecht gelijk aan de tarieven in 2017. Wel is sprake van lastenverlichting doordat de rioolheffing voor eigenaren met een (drink)waterverbruik van minder dan 300m³ lager is in 2018 dan in 2017.

Daarnaast is de afgelopen jaren sprake van een reële lastenverlichting doordat de gemeente Amsterdam de eigen verdien capaciteit inzake de OZB niet volledig gebruikt. Via de negatieve inkomstenmaatstaf OZB wordt in het gemeentefonds rekening gehouden met de eigen verdien capaciteit van een gemeente. De OZB-tarieven worden jaarlijks aangepast op de WOZ-stijging zodat de bewonerslasten niet stijgen. In het gemeentefonds wordt er echter wel van uitgegaan dat een stijging van de WOZ-waarde leidt tot een inkomstenstijging voor de gemeente. De totale inkomsten zijn dus lager doordat in de uitkering uit het gemeentefonds rekening wordt gehouden met hogere inkomsten uit de OZB, terwijl deze hogere inkomsten uit de OZB niet (volledig) worden binnengehaald doordat Amsterdam de OZB-tarieven aanpast op de WOZ-ontwikkeling. Zo is de negatieve inkomstenmaatstaf tussen de stand bij de Begroting 2012 en de Begroting 2017 gestegen met € 44 miljoen, waar de OZB-inkomsten zijn gestegen met € 6 miljoen.

Alle belastingverordeningen voor 2018 (met tarieven) worden tegelijk met de Begroting 2018 aangeboden aan de gemeenteraad, als ze tenminste bekend zijn. De tarieven voor de onroerendezaakbelasting en de roerende ruimtebelasting zijn nog niet bekend, aangezien de hoogte daarvan afhankelijk is van de waardeontwikkelingen. Om de waardeontwikkeling te bepalen gebruiken we zoveel mogelijk verkooptransacties van onroerende zaken. De vaststelling van deze tarieven gebeurt daarom pas in december 2017.

4.3.1 Belastingen, retributies en leges

In de tabel hieronder staan de geraamde inkomsten voor 2018 en verder uit belastingen, retributies en leges. Vervolgens worden de verschillende inkomsten toegelicht.

Tabel 4.3.1 Overzicht totale opbrengst belastingen en retributies

(bedragen x € 1.000)	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
a. OZB gebruik	44.654	42.836	44.325	44.350	44.402	44.454
a. OZB eigenaren	123.281	123.313	122.836	123.252	123.570	123.719
b. RRB gebruik	16	11	11	11	11	11
b. RRB eigenaren	404	392	392	392	392	392
c. Rioolheffing	67.636	70.408	70.025	72.335	74.156	75.940
d. Toeristenbelasting	65.065	66.769	79.569	79.569	79.569	79.569
e. Binnenhavengeld	2.172	2.168	1.981	1.792	1.604	1.416
f. Afvalwater	3.360	2.983	2.983	2.983	2.983	2.983
g. Vermakelijkheidsretributie	3.340	2.694	2.894	4.894	4.894	4.894
h. Precariobelasting	4.537	4.064	4.064	4.064	4.064	4.064
i. Afvalstoffenheffing	93.699	89.996	90.996	90.996	90.996	90.996
j. Reinigingsrecht	8.267	8.260	8.260	8.260	8.260	8.260
k. Parkeerbelasting	199.145	196.000	196.000	196.000	196.000	196.000
l. Marktgeden	4.583	5.235	5.235	5.235	5.235	5.235
m. Lijkbezorgingsrechten	7.145	6.420	6.516	6.581	6.647	6.714

Tabel 4.3.2 Tarievenoverzicht belastingen en retributies

Tarievenoverzicht	Tarief 2016	Tarief 2017	Tarief 2018	Grondslag heffing
Afvalstoffenheffing				
- Eenpersoonshuishouden	€ 235	€ 235	€ 235	per perceel
- Meerpersoonshuishouden	€ 313	€ 313	€ 313	
Reinigingsrecht				
- Laag	€ 312 ex. btw	€ 312 ex. btw	€ 312 ex. btw	per ondernemer
- Hoog	€ 662 ex. btw	€ 662 ex. btw	€ 662 ex. btw	
Rioolheffing				
- Eigenaren Gebruik (<300m³)	€ 150,90	€ 128,40	€ 125,83	per aansluiting
OZB/RRB				
- Gebruik niet-woningen	0,14426%	0,13803%	n.n.b.	WOZ-waarde
- Eigendom woningen	0,06228%	0,04901%	n.n.b.	WOZ-waarde
- Eigendom niet-woningen	0,18044%	0,17265%	n.n.b.	WOZ-waarde
Toeristenbelasting	5%	5%	6 en 4%	omzet
Vermakelijkheidsretributie				
- Rondvaartboten	€ 0,66	€ 0,66	€ 0,66	per instapper
- Waterfietsen	€ 0,33	€ 0,33	€ 0,33	per opstapper
- Touringcars en rondritten			n.n.b.	

a. Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting (OZB) is een belasting voor de eigenaar van een woning of bedrijfspand(object) en een belasting voor de huurder/gebruiker van een bedrijfspand. De heffing stellen we vast via een percentage van de WOZ-waarde. De waardeontwikkelingen bepaalt de hoogte van de OZB. Dit geldt ook voor de roerende ruimtebelasting. Omdat we hiervoor zoveel mogelijk verkooptransacties van onroerende zaken gebruiken, stellen we het tarief pas in december vast.

Door de groei van de stad zullen de opbrengsten uit de OZB jaarlijks toenemen. In de nieuwe ramingssystematiek houden we niet alleen rekening met de verwachte meeropbrengsten vanwege de uitbreiding van de stad in het jaar dat deze zich voor het eerst voordoet. We houden ook voorzichtig rekening met de jaarlijks verwachte areaaluitbreiding in toekomstige jaren.

b. Roerenderuimtebelasting

Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en roerende bedrijfsruimten betalen roerenderuimtebelasting (RRB). Voor de RRB gebruiken we dezelfde tarieven als voor de OZB. De heffing stellen we vast via een percentage van de WOZ-waarde.

c. Rioolheffing

We leggen rioolheffing op aan alle burgers die een aansluiting hebben op de gemeentelijke riolering (aansluitrecht). Waternet voert de rioleringstaak uit, de afdeling Belastingen stuurt de aanslagen rond en int deze. De hoogte van het tarief bepalen we jaarlijks via een vijfjaarsprognose. Daarbij gebruiken we een egalisatievoorziening rioolheffing om tariefschommelingen en -stijgingen af te vlakken. De voorziening mag geen negatief saldo laten zien.

Vanaf 2017 berekenen we het tarief rioolrecht door een eigenarenheffing en een gestaffelde gebruikersheffing. De gebruikersheffing baseren we op het (drink)waterverbruik. Hiermee passen we het uitgangspunt toe dat de gebruiker/vervuiler betaalt.

Het tarief in 2018 voor het eigenarendeel is tegenover 2017 met 2% gedaald naar € 125,83. Voor de bepaling van de tarieven voor de gebruikersheffing hebben we een relatie gelegd met de mate van kostenveroorzaking en/of mate van vervuiling. Om optimaal recht te doen aan het principe 'de vervuiler betaalt' is de gebruikersheffing gestaffeld, met een drempel van 300 m3. Er zijn zeven staffels. Dat betekent dat grootgebruikers (vanaf 300 m3 waterverbruik) meebetalen aan de kosten voor het rioleringsstelsel naar rato van hun waterverbruik.

d. Toeristenbelasting

We heffen toeristenbelasting voor overnachtingen van personen die niet als ingezetene staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. De hoogte van het bedrag is een vast percentage van de overnachtingsvergoeding in hotels en andere belastingplichtige objecten zoals campings en vakantieverblijf.

Het tarief van de toeristenbelasting is in 2017 5%. We verhogen in 2018 de toeristenbelasting naar 6% in het toeristische centrum (stadsdelen Centrum, Zuid, West en Oost, met uitzondering van IJburg, Zeeburgereiland en Camping Zeeburg). In de gebieden buiten het toeristische centrum daalt de toeristenbelasting naar 4%. Verblijf in de stad via vakantieverblijf, Bed & Breakfast en short stay valt in alle stadsdelen vanaf 2018 onder het verhoogde tarief van 6%. Alle campings in Amsterdam gaan 4% betalen. In totaal zal de differentiatie naar verwachting een opbrengst van € 9 miljoen structureel opleveren.

e. Binnenhavengeld

Binnenhavengeld is een gemeentelijke belasting voor boten die aanmeren in Amsterdam. Met deze retributie betaalt de gebruiker onder andere mee aan:

- onderhouden en beheren van de Amsterdamse vaarwegen;
- handhaven van de orde en veiligheid op het water.

Door het beleid gericht op minder drukte op de grachten, daalt het aantal bezitters van pleziervaartuigen gestaag en daarmee ook de inkomsten. In de Voorjaarsnota 2017 is deze daling van de inkomsten gemeld en meerjarig verwerkt in de begroting.

f. Afvalwater

Vanuit de verordening Huisaansluitingen Afvalwater vragen we vergoedingen voor:

- kosten die we maken voor de aanleg (en eventuele verwijdering) van aansluitingen voor het afvalwater tussen een woning of bedrijfsruimte en het gemeentelijk hoofdriool;
- ontstoppen, onderzoeken en inspecteren van huisaansluitingen afvalwater.

De heffing bestaat naast de rioolheffing. De rioolheffing leggen we op voor het beheer en onderhoud van het rioolstelsel van Amsterdam.

Het gaat bij afvalwater om een taak die Waternet uitvoert. Het dekkingspercentage is 100%.

Dat betekent dat de lasten gelijk zijn aan de baten. De tarieven passen we in 2018 niet aan.

g. Vermakelijkheidsretributie

Tot en met 2017 leggen we de vermakelijkhedenretributie (VMR) alleen op aan aanbieders die tegen vergoeding vermaak op het water aanbieden. Voor 2017 gelden dezelfde tarieven als in 2016: € 0,66 per persoon voor rondvaartboten en € 0,33 per persoon voor waterfietsen en stationerende vaartuigen. Stationerende vaartuigen zijn vaartuigen die een vaste standplaats hebben.

Bij de Voorjaarsnota 2016 is besloten dat vanaf 2018 ook cruisetoeeristen, touringcars en stadstours de VMR moeten voldoen. In plaats daarvan voeren we per 1 januari 2018 VMR in voor aanbieders van stadsrondritten. Daarnaast voeren we per 1 januari 2019 toeristenbelasting (als alternatief voor VMR) in voor passagiers van cruises. Het opleggen van VMR aan deze doelgroepen, levert in 2018 € 0,2 miljoen en vanaf 2019 € 2,2 miljoen structureel op. Daarnaast zien we dat de VMR hoger uitvalt dan eerder geraamd, los van bovengenoemde wijzigingen. Op grond daarvan nemen we € 0,4 miljoen meer opbrengsten op in de begroting vanaf 2017.

h. Precariobelasting

We heffen precariobelasting als vergoeding voor het plaatsen/hebben van voorwerpen onder, op of boven gemeentegrond of –water met een openbare bestemming. In 2018 zijn er twee varianten van precariobelasting mogelijk: op terrassen en op een ligplaats in openbaar gemeentewater.

Terrassen

In de Begroting 2017 gaven we aan dat de precariobelasting voor terrassen die op of boven gemeentegrond of –water met een openbare bestemming staan vooralsnog niet wordt afgeschaft. Daarnaast gaven we aan dat we de precariobelasting voor terrassen betrekken bij het komende onderzoek naar de beprijzing van de openbare ruimte.

We hebben het onderzoek naar de beprijzing van de openbare ruimte nog niet afgerond. Daarmee is er vooralsnog geen wijziging in de verordening en daarbij horende tarieven van precario op terrassen.

Liggeld

Voor een ligplaats in openbaar gemeentewater heffen we precariobelasting. Voor woonboten is de precariobelasting € 6,69 per m², voor bedrijfsvaartuigen € 6,72 per m² (exclusief btw).

De tarieven liggeld voor woonboten en bedrijfsvaartuigen zijn in 2017 geharmoniseerd. Eén tarief voor woonboten en aanhorigheden en één tarief voor bedrijfsvaartuigen voor de gehele stad. Het college wil een marktconforme beprijzing van land en water. Daarom verwachten we dat de tarieven liggeld de komende jaren zullen stijgen. Dit omdat de tarieven liggeld sinds 1995 nagenoeg niet zijn gestegen in relatie tot de waarde van de gemeentegrond.

Het onderzoek naar marktconforme tarieven liggeld waarbij we aansluiten bij een tariefstelling gekoppeld aan erfpacht is nog niet afgerond. Dit komt onder andere door de uitgestelde besluitvorming rond de overstapregeling van voortdurende naar eeuwigdurende erfpacht voor woonbestemmingen. Daarom zijn er rond liggeld geen wijzigingen in de verordening en de daarbij horende tarieven.

Vanaf 2017 heffen we ook precario voor het ('s nachts) liggen van passagiersvaartuigen. Dat heeft de gemeenteraad op 9 november 2016 besloten.

Voor de passagiersvaartuigen zijn er twee tarieven, afhankelijk van het gebied waar het passagiersvaartuig ligt. In het centrumgebied, dat deels de stadsdelen Centrum, Zuid en West beslaat, is het tarief in 2018 € 20 per m² (exclusief BTW). Buiten het centrum geldt voor 2018 een tarief van € 10 per m² (exclusief BTW). Jaarlijks is er een verhoging van € 5 per m² (centrum) en € 2,50 per m² (buiten het centrum), tot een tarief van respectievelijk € 40 per m² en € 20 per m² in 2021.

i. Afvalstoffenheffing

We leggen een afvalstoffenheffing op aan burgers voor het inzamelen van afval van huishoudens. Na diverse veranderingen in de afgelopen jaren stelde de gemeenteraad op 13 juli 2016 bij het Uitvoeringsplan Afval onder andere de volgende intenties vast:

- om de komende vier jaar het tarief gelijk te houden;
- de middelen die daarbij eventueel vrij komen in te zetten voor (investeringen in) verduurzaming van de afvalketen.

Daarom blijven de tarieven in 2018 hetzelfde als in 2017. Bij de verwachte inkomsten van de afvalstoffenheffing houden we rekening met kwijtscheldingen. We zijn bij het verlenen van kwijtschelding gebonden aan door de rijksoverheid vastgestelde regels. De kwijtscheldingen bekostigen we vanuit de solidariteitsbijdrage door de huishoudens die de afvalstoffenheffing wel kunnen betalen. Deze bijdrage is verwerkt in het afvalstoffenheffingstarief. Het geraamde budget voor kwijtscheldingen is verlaagd. Het bleek dat de afgelopen jaren minder burgers een kwijtschelding vroegen dan waar we vooraf rekening mee hielden.

j. Reinigingsrecht

Reinigingsrecht gaat over het inzamelen en verwerken van bedrijfsvuil. Het reinigingsrecht heeft als doel (kleine) ondernemers te belasten voor de verzameling en verwerking van afval. Voor een aanbod tot vijf zakken wekelijks geldt een laag tarief. Voor een aanbod tussen vijf en negen zakken geldt een hoger tarief. De aanslag vervalt als de ondernemer een contract kan overleggen waarin staat dat zijn afval apart wordt ingezameld. Voor een aanbod boven de negen zakken is een contract verplicht.

Vanaf 2015 geldt er voor de hele gemeente één tarief. De tarieven in 2018 zijn niet gewijzigd ten opzichte van 2017.

k. Parkeerbelasting

Parkeerbelasting heffen we om de parkeerdruk in de openbare ruimte in goede banen te leiden.

De parkeerbelasting is in te delen in drieën:

1. parkeertarieven per uur voor bezoekers;
2. tarieven voor parkeervergunningen per half jaar voor bewoners en bedrijven;
3. tarieven voor aanslagen die worden opgelegd bij het niet betalen van verschuldigde parkeerbelasting (en eventueel voor het wegslepen).

Het hoogste parkeertarief van € 5 per uur is er voor parkeren in de oude binnenstad. Het laagste uurtarief van € 0,10 is er voor parkeren in een aantal winkelstraten, op bedrijventerreinen en enkele sportvelden en begraafplaatsen.

Voor 2018 komen er geen wijzigingen in de parkeertarieven. De hoogte van de naheffingsaanslag stellen we jaarlijks vast op basis van de kosten van de handhaving.

We hebben de geschatte meerjarenraming van de parkeerinkomsten verhoogd naar € 196 miljoen. Dat is vanwege de inkomsten van de parkeergelden in 2016 en in de eerste maanden van 2017. Toenemende aantallen betalende bezoekers is de belangrijkste reden voor de stijging van de inkomsten.

I. Marktgeldten

Markt- en staanplaatsgeldten zijn een retributie die we vragen aan kooplieden die op gemeentelijke markten staan en staanplaatshouders buiten de markten. Particuliere markten ('markten op afstand') betalen geen retributie maar een vergoeding voor het gebruik van de grond. Dat geldt in enkele stadsdelen ook voor de oliebollenkramen. De in tabel 4.3.1 vermelde bedragen betreffen uitsluitend de opbrengst van de retributies.

De tarieven voor de markten en staanplaatsen stijgen in 2018 met 1,2%. Dit is voor de compensatie van de stijging van onze aan de marktactiviteiten gerelateerde personeels- en materiële kosten.

m. Lijkbezorgingsrechten

Bij de tarieven voor lijkbezorging is er marktwerking. In de regio Amsterdam zijn naast de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria ongeveer tien andere begraafplaatsen en crematoria actief. Wij voeren ongeveer 40% van de uitvaarten van overleden Amsterdammers uit.

Uitgangspunt bij onze tariefstelling is uitvoeren van de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria op een goed niveau tegen marktconforme en kostendeekkende tarieven.

Voor alle gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria geldt één tarief voor vergelijkbare dienstverlening. Dat geldt voor:

- begraafrechten;
- crematierechten;
- de asbestemmingen;
- toeslagen tijdoverschrijding;
- accommodatieverhuur (behalve de begraafplaats Driemond);
- administratiekosten;
- grafbedekkingsmaterialen. Vanwege de aard van de begraafplaatsen kunnen er verschillende tarieven voor grafrechten en bijdrage aan onderhoud van begraafplaatsen zijn.

In 2018 stijgen de lijkbezorgingsrechten ten opzichte van 2017 met gemiddeld 2%, met uitzondering van de crematierechten die met 1% zullen stijgen. De geraamde opbrengst van alle tarieven tezamen dekken alle werkelijke kosten die bij de exploitatie van de begraafplaatsen en crematoria horen.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor kosten ('rechten') die we voor gemeentelijke dienstverlening heffen. Uitgangspunt daarbij is dat de kostenopbouw van de gehanteerde tarieven transparant is. Volgens de wet geldt daarnaast het uitgangspunt dat de inkomsten van leges niet hoger zijn dan de uitgaven. We mogen dus geen winst maken op de leges.

Het college wil een verlaging van de leges voor de Amsterdammer. We hebben de mogelijkheden voor lastenverlaging onderzocht. Daarvoor keken we naar twee sporen, namelijk via:

- procesoptimalisatie;
- deregulering, omdat sommige vergunningen een langere geldigheidsduur hebben of zijn komen te vervallen.

Daarnaast heeft het college in 2016, 2017 en 2018 geen indexering van de legestarieven toegepast. Door deze maatregelen daalden de lasten van de leges voor de verschillende soorten dienstverlening voor inwoners en bedrijven sinds 2014. De legesinkomsten zijn in totaal wel flink gegroeid. Dat komt door een gestegen vraag en niet door verhoogde tarieven van de leges.

Alle gemeentelijke legestarieven staan in de legestabel op onze website. Voor de rijkstarieven 2018 geldt dat we deze in Amsterdam gebruiken voor zover het Rijk deze bekend heeft gemaakt. We gebruiken die van 2017 voor die rijkstarieven waarvan we nog niet weten wat het tarief voor 2018 wordt. We passen het tarief direct naar beneden aan als een nog bekend te maken rijkstarief 2018 lager is dan het rijkstarief voor 2017. Als rijkstarieven stijgen passen we deze met de eerstvolgende begroting aan, dus een jaar later. Hier kunnen we van afwijken als dit fiscaal-juridisch nodig is of wanneer ons financieel belang dit rechtvaardigt.

Overzicht leges 2018

We mogen geen winst maken op de leges. De dekking van de gemaakte kosten door de opbrengsten mag dus maximaal 100% zijn. Bij leges onderscheiden we drie typen dienstverlening waarvan we dit afzonderlijk moeten vaststellen:

1. Algemene dienstverlening: Burgerzaken (zoals uittreksels, huwelijken, paspoorten en rijbewijzen) en vergunningen vanuit onder andere de winkeltijdenwet, venten, collecteren, verkeer en vervoer, ligplaatsen en kinderopvang. De dienstverlening van Burgerzaken is voor een belangrijk deel gebonden aan maximum tarieven, bijvoorbeeld bij paspoorten en rijbewijzen;
2. Omgevingsvergunning: bijvoorbeeld bouwvergunningen, huisvestingsvergunningen en kapvergunningen;
3. Dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn: bijvoorbeeld horecavergunningen, evenementenvergunningen, splitsingsvergunningen en vergunningen voor prostitutiebedrijven.

Voor de eerste twee typen geldt dat de legesopbrengsten in totaal niet meer dan kostendekkend mogen zijn. Daarbinnen mag het wel dat een of meerdere tarieven meer dan kostendekkend zijn. Voor het derde type geldt dat we de daarbinnen vallende vergunningen op zichzelf op kostendekkendheid toetsen.

In onderstaande tabellen staan de lasten en de baten van de drie typen dienstverlening met daarbinnen een specificatie per hoofdstuk van de legestabel. Per hoofdstuk is de kostenopbouw weergegeven. Daarbij hebben we de lasten opgedeeld in:

- Personeel en inkopen (zoals salarissen, adviserende instanties en materiële kosten);
- Overhead en BTW.

De kostenopbouw voldoet aan de fiscaal-juridische spelregels. Uit de overzichten blijkt dat we geen winst maken op de verschillende typen dienstverlening.

Algemene dienstverlening

Per hoofdstuk legestabel (x €1.000)	A Personeel en inkopen	B Overhead en BTW	Totale lasten (A + B)	Baten	Kosten- dekking
H1 Informatie	179	132	311	132	42%
H2 Burgerzaken	24.279	8.169	32.448	20.162	62%
H4 Economie	266	150	416	214	51%
H5 Openbare ruimte	1.097	516	1.613	2.457	152%
H6 Verkeer en vervoer	4.610	2.391	7.000	3.500	50%
H7 Binnenvaart	614	26	640	74	12%
H8 Kinderopvang	575	106	681	300	44%
Totaal	31.619	11.490	43.110	26.839	62%

Omgevingsvergunning

Per hoofdstuk legestabel (x €1.000)	A Personeel en inkopen	B Overhead en BTW	Totale lasten (A + B)	Baten	Kosten- dekking
H3 Fysieke leefomgeving	40.075	16.229	56.304	44.931	80%
Totaal	40.075	16.229	56.304	44.931	80%

Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn

(x €1.000)	A Personeel en inkopen	B Overhead en BTW	Totale lasten (A + B)	Baten	Kosten- dekking
Splitsingsvergunning (H3)	561	392	953	446	47%
Vergunningen prostitutiebedrijven (H3 en H4)	83	57	139	100	72%
Horecaverunningen (H4)	3.858	2.705	6.563	2.150	33%
Evenementenvergunningen (H4)	3.627	2.557	6.184	476	8%
Totaal	8.128	5.711	13.839	3.172	23%

4.3.2 Lokale lastendruk

Over alle heffingen die gemeenten opleggen, oftewel 'de lokale lastendruk', wordt jaarlijks door diverse organisaties gepubliceerd. In die publicaties wordt bij het bepalen van de lastendruk uitgegaan van allerlei gegevensverzamelingen en berekeningsmethoden. Wij volstaan hier met een vergelijking van de Amsterdamse tarieven met die in de andere grote steden. De tabel hieronder geeft een overzicht van de tarieven van de woonlasten voor huishoudens. Hieruit blijkt dat de woonlasten in Amsterdam in gunstige zin afwijken van de gemiddelde woonlasten in de G4.

Tabel 4.3.3 Woonlasten 2012-2016 van meerpersoonshuishoudens

(Bedragen in euro's)	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Gemiddeld	Amsterdam t.o.v. gemiddelde
Woonlasten in 2013	628	720	547	731	657	-4%
Woonlasten in 2014	624	738	546	707	654	-5%
Woonlasten in 2015	615	729	547	706	649	-5%
Woonlasten in 2016	608	721	549	708	647	-6%
Woonlasten in 2017	586	714	549	716	624	-6%

Voor 2018 kan er nog geen vergelijking van de woonlasten gemaakt worden, omdat daarvoor nog niet alle tarieven van de vier grote steden bekend zijn.

4.3.3 Kwijtscheldingsbeleid

Bij het verlenen van kwijtschelding van lokale heffingen is de gemeente gebonden aan regels die de rijksoverheid vaststelt. In Amsterdam kunnen inwoners in aanmerking komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing, de OZB en de RRB. Inwoners kunnen kwijtschelding aanvragen als hun netto besteedbaar inkomen op bijstandsniveau ligt en zij geen spaargeld of tegoed op een bankrekening hebben. De kwijtscheldingsnormen hangen af van de leeftijd en gezinssamenstelling van de aanvrager.

Voor de afvalstoffenheffing geldt dat in de begroting rekening wordt gehouden met het aantal geraamde kwijtscheldingen en in samenhang daarmee met lagere inkomsten. Deze lagere inkomsten worden in het tarief van de afvalstoffenheffing gecompenseerd in de vorm van een solidariteitsbijdrage door de huishoudens die de heffing wel kunnen betalen.

4.4

Verbonden partijen

4.4 Verbonden partijen

In deze paragraaf geven we – volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV) – een overzicht van alle deelnemingen en overige verbonden partijen van de gemeente en van de financiële aspecten ervan. Informatie over het beleid en de risico's bij de verschillende verbonden partijen staan in de programma's van de begroting die daarover gaan. Voor vier deelnemingen die niet aan een programma en specifiek beleidsdoel zijn gekoppeld, hebben we in deze paragraaf het publiek belang weergegeven.

Een verbonden partij is een rechtspersoon waarin de gemeente een financieel belang én een bestuurlijk belang heeft. Het gaat hierbij om:

- privaatrechtelijke rechtspersonen (vennootschappen, stichtingen en verenigingen);
- publiekrechtelijke rechtspersonen (gemeenschappelijke regelingen).

Voor de betekenis van de begrippen 'bestuurlijk belang' en 'financieel belang' gebruiken we de definities uit het BBV en de bijbehorende circulaire en toelichtingen daarop.

Er is sprake van een *financieel belang* als we:

- een aan een verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag bij faillissement niet kunnen verhalen;
- aansprakelijk zijn wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Dit kan onder meer het geval zijn wanneer we:

- aandeelhouder zijn;
- aan een gemeenschappelijke regeling deelnemen;
- een garantie hebben afgegeven;
- een lening hebben verstrekt.

Een *bestuurlijk belang* houdt in dat de gemeente zeggenschap heeft in de rechtspersoon, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Er is sprake van een bestuurlijk belang als een wethouder, raadslid of ambtenaar van de gemeente namens ons in het bestuur van de verbonden partij plaatsneemt, of namens ons stemt. Bij zitting in een toezichthoudend orgaan is geen sprake van vertegenwoordiging in het bestuur. Wanneer we in een toezichthoudend orgaan echter een besluitvormende stem hebben, wordt dit gelijk gesteld aan vertegenwoordiging in het bestuur. Er is dan wel een bestuurlijk belang. Wanneer er slechts sprake is van een adviserend lidmaatschap in een toezichthoudend orgaan, dan bestaat er geen bestuurlijk belang. Bij alleen een benoemingsrecht of voordrachtsrecht voor het bestuur is er strikt genomen geen sprake van een verbonden partij.

4.4.1 Beleid verbonden partijen

Het beleid voor verbonden partijen is vastgelegd in:

- het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' (DOA II, in maart 2013 aangenomen door de raad);
- het addendum 'Doelgericht op Afstand II, Kaderstelling Verbonden Partijen' (in maart 2014 aangenomen door de raad).¹

¹ De besluiten zijn te vinden op: <https://www.amsterdam.nl/gemeente/organisatie/overige/deelnemingen/deelnemingenbeleid/>

In 'Doelgericht op Afstand II' staat dat we de Nederlandse Corporate Governance Code (de Code) als leidraad hanteren voor de sturing en beheersing van deelnemingen. In 2016 is de Code herzien. Vanaf 2018 worden vennootschappen geacht te rapporteren over de naleving van de herziene Code. De gemeente beziet momenteel of en welke consequenties de herziening heeft voor het deelnemingenbeleid.

In 2016 hebben we de uitvoering van het deelnemingenbeleid vastgelegd in de uitvoeringsnotitie 'Deelnemingenbeleid Doelgericht op Afstand II'. Eind 2017 verwachten we ook de uitvoering van het beleid voor de overige verbonden partijen vast te leggen in een uitvoeringsnotitie.

Beloningsbeleid Deelnemingen

In 2016 is het Beloningsbeleid Deelnemingen vastgesteld. Het college heeft besloten om het beloningsbeleid 2012 voor de gemeentelijke deelnemingen aan te scherpen. De gemeente zet als aandeelhouder in op sobere beloning, overeenkomstig het publieke belang en het maatschappelijke kapitaal van een deelneming. Een randvoorwaarde is dat het nieuwe beloningsbeleid van de gemeente deelnemingen in staat moet stellen om gekwalificeerde en deskundige bestuurders aan te trekken. De gemeente zet onverkort in op verankering en naleving van het gemeentelijk Beloningsbeleid Deelnemingen bij de deelnemingen.

Jaarverslag Deelnemingenbeheer

In het najaar van 2017 stellen we naar verwachting het eerste Jaarverslag Deelnemingenbeheer op. Hierin beschrijven we hoe we in 2016 het aandeelhouderschap van de deelnemingen hebben ingevuld. Ook geven we daarin per deelneming op uniforme wijze een overzicht van ontwikkelingen onder meer op het gebied van:

- investeringen;
- goed ondernemingsbestuur (governance);
- maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- financiële resultaten.

4.4.2 Publiek belang van deelnemingen die niet in de programma's zijn opgenomen

1012INC N.V.

1012Inc heeft als maatschappelijke doelen om:

1. haar panden intensief, verantwoord en duurzaam kleinschalig te beheren,
2. bestaande monoculturen terug te dringen door het verbeteren van de functiebalans,
3. dubieus eigendom van vastgoed terug te dringen en te voorkomen.

Daarmee draagt 1012Inc bij aan het verbeteren van de leefbaarheid en het bevorderen van (bonafide) economische activiteiten in het postcodegebied 1012.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

BNG treedt op de geld- en kapitaalmarkt op als centrale inkooporganisatie voor decentrale overheden. Hierdoor ontstaat er een groter inkoopvolume wat zich vertaalt in scherpere (rente) tarieven voor financiering van publieke en semi publieke instellingen. BNG is één van de financiële instellingen die de gemeentelijke treasurer gebruikt voor het aantrekken of wegzetten van geld.

N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam

N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam vervult de centrale verzekeringsrol voor de gemeente. Daarmee verzekeren we ons onder optimale condities tegen risico's en beheersen we de schadelast voor de gemeente.

N.V. Zeedijk

De N.V. Zeedijk draagt bij aan het vergroten van de leefbaarheid en de (bonafide) economische activiteiten op en nabij de Zeedijk.

4.4.3 Ontwikkelingen en (financiële) kerngegevens deelnemingen

In deze subparagraaf staat wat de (financiële) kerngegevens zijn van deelnemingen die op dit moment in ons beheer zijn. En er staat welke voornemens we hebben om nieuwe deelnemingen (vennootschappen) aan te gaan of te beëindigen.

Voornemens om nieuwe deelnemingen aan te gaan

Er zijn op dit moment geen plannen om nieuwe deelnemingen aan te gaan.

Kerngegevens bestaande deelnemingen (reeds in beheer)

Verschillende deelnemingen keren winst uit aan de aandeelhouders, in de vorm van dividend. De dividendinkomsten hebben we verantwoord in het 'Overzicht algemene dekkingsmiddelen, onderdeel Deelnemingen' (3.A.5). In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens per deelneming. De afkortingen staan voor:

- BW: boekwaarde balans gemeente (in miljoenen euro's);
- EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's);
- VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's);
- NW: resultaat (in miljoenen euro's).

De cijfers zijn gebaseerd op de meest recent vastgestelde jaarrekeningen van de deelnemingen. Tenzij anders aangegeven betreft het de Jaarrekening 2016. De weergegeven boekwaarde (de verkrijgingsprijs van de deelneming; de investering, gestort aandelenkapitaal) betreft de waarde zoals opgenomen in de Jaarrekening 2016 van de gemeente Amsterdam.

Tabel 4.4.1: Kerngegevens per deelneming

#	Deelneming	Vestigings- plaats	Aandeel	Programma- onderdeel	BW	EV	VV	NW
1	1012Inc	Amsterdam	20%	Paragraaf verbonden partijen	21,2	131,2	70,7	22,9
2	Amsterdam Clipper Beheer B.V.	Amsterdam	100%	7.3 Economie	0	2,6	0	0
3	AEB Holding N.V.	Amsterdam	100%	8.2 Afval	145,3	136	463	47
4	Alliander N.V.	Arnhem	9,20%	8.1 Duurzaam-heid	72,6	3.864	3.871	282
5	Beurs van Berlage (C.V., Vastgoed B.V., Exploitatie B.V., Palazzo Pubblico Amsterdam B.V.)	Amsterdam	24,5%, 25%, 25%, 100%	7.3 Economie	0,1	3,2	11	1,1
6	Exploitiemaatschappij Carré B.V.	Amsterdam	100%	9.1 Gemeentelijk Vastgoed	0,2	7	15	0
7	De Amsterdamse Compagnie N.V.	Amsterdam	33%	7.3 Economie	1,5	4	17	0
8	GEM Lutkemeer (C.V., GEM Lutkemeer Beheer B.V., Gemeente Amsterdam Participatie Lutkemeer B.V. (GAP))	Amsterdam	20%, 50%, 100%	9.4 Grond en ontwikkeling	7,1 (GAP)	5*	0*	0*
9	GVB Holding N.V.	Amsterdam	100%	3.1 Openbaar vervoer	78,8	96	180	11,5
10	Havenbedrijf Amsterdam N.V.	Amsterdam	100%	7.3 Economie	304,9	399	160	72
11	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	1,10%	Paragraaf verbonden partijen	1,4	4.486	149.514	369
12	N.V. Maatschappij tot exploitatie van het Hotel en Café Hollands	Amsterdam	100%	9.1 Gemeentelijk vastgoed	1,2	2*	0*	0*
13	ODE Energie B.V.	Amsterdam	17%	8.1 Duurzaamheid	0,6	1*	4*	0*
14	RAI Holding B.V.	Amsterdam	25%	7.3 Economie	22,7	88	116	5
15	Life Sciences Fund Amsterdam B.V.	Amsterdam	29%	7.3 Economie	1,6	11	0	-1

16	Luchthaven Schiphol N.V.	Amsterdam	20%	7.3 Economie	16,9	3.860	2.567	306
17	Matrix Innovation Center	Amsterdam	25%	7.3 Economie	2,2	10	23	1
18	Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.	Amsterdam	100%	9.4 Grond en ontwikkeling	0,6	0,4	0	0
19	Schiphol Area Development Company N.V.	Amsterdam	25%	9.4 Grond en ontwikkeling	25,8	102,5	23,8	3
20	Stadion Amsterdam N.V.	Amsterdam	48% certificaten	6.5 Sport	6,6	102	34	1
21	N.V. Stadsherstel Amsterdam	Amsterdam	13%	7.2 Erfgoed	8,3	314	94	47
22	N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam	Amsterdam	100%	Paragraaf verbonden partijen	9,4	21	27	5
23	N.V. Zeedijk	Amsterdam	79%	Paragraaf verbonden partijen	6,5	10,4	16,9	1
24	GETZ B.V.	Amsterdam	50%	9.4 Grond en ontwikkeling	0	-1	1	0

*Cijfers op basis van boekjaar 2015.

De kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen hebben we afzonderlijk op de balans opgenomen onder de financiële vaste activa (zie paragraaf 4.2).

In de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' (zie paragraaf 4.1) staan de resterende risico's voor de deelnemingen. Het gaat dan enerzijds over het risico op mogelijke afwaardering op de boekwaarde (de 'verkrijgingsprijs'). Anderzijds is er voor een aantal deelnemingen een dividendrisico opgenomen in de resterende risico's.

Voornemens om bestaande deelnemingen te beëindigen

Zoals vastgelegd in het deelnemingenbeleid 'Doelgericht op Afstand II' (DOA II) bekijkt het college iedere collegeperiode voor alle deelnemingen of we onze deelname in de deelnemingen voortzetten. Dit heet de 'herijking'. Tijdens de herijking 2015 zijn de deelnemingen weer geëvalueerd.

Bij twee deelnemingen bleek dat het publiek belang niet meer actueel is en bij vijftien dat het publiek belang – op voorhand – niet noodzakelijk door een gemeentelijke deelneming verzorgd hoeft te worden. Voor deze deelnemingen hebben we onderzocht of onderzoeken we nog of de deelneming kan worden afgestoten. Dat kan via verkoop, opheffing – zgn. 'liquidatie' – of wijziging van rechtsvorm. De gemeenteraad heeft in april 2015 kennisgenomen van de uitkomsten van de herijking deelnemingen 2015.

Na het uitvoeren van de herijking deelnemingen 2015 hebben we een plan van aanpak opgesteld. In dit plan van aanpak staan prioriteiten, aan de hand waarvan we per deelneming een onderzoek uitvoeren. Op basis daarvan kunnen we besluiten over eventuele verkoop, liquidatie of wijziging van rechtsvorm per afzonderlijke deelneming. Zodra dat gebeurt, begint de zogenaamde uitvoeringsfase.

Onderstaand overzicht presenteert de deelnemingen waarvan het college besloten heeft te onderzoeken of deze afgestoten kunnen worden en de status per juli 2017.

We verwachten het grootste gedeelte van de onderzoeken in 2017 af te ronden. Van een aantal deelnemingen zal het onderzoek of de uitvoeringsfase nog doorlopen in 2018. Dit kan in 2018 ook leiden tot de beëindiging van een of meerdere bestaande deelnemingen. We informeren de gemeenteraad apart over de voortgang van de herijking. Hiervoor verwijzen wij naar de periodieke statusoverzichten voortgang herijking.

Tabel 4.4.1a: Deelnemingen waarvan de afstootmogelijkheden zijn/worden onderzocht en de status per juli 2017

Deelneming	Onderzoek	Resultaat	Uitvoeringsfase
AEB Holding N.V.	Afgerond	Voorlopig behouden	n.v.t.
Alliander N.V.	Afgerond	Voorlopig behouden	n.v.t.
Scheepsexploitatie Maatschappij Bavo N.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Beurs van Berlage C.V./B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Exploitatiemaatschappij Carré B.V.	Afgerond	Behouden actualisatie onderzoek voor eind collegeperiode	n.v.t.
Cition B.V.	Afgerond	Afstoten	Geliquideerd
Clipper VOF/B.V.	Loopt	-	-
De Amsterdamse Compagnie N.V. (DAC)	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Glasvezelnet Amsterdam B.V.	Afgerond	Afstoten	Verkocht
N.V. Het Havengebouw Amsterdam	Afgerond	Afstoten	Verkocht
N.V. Maatschappij Exploitatie Hotel en Café 'Hollandais'	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
Life Sciences Fund Amsterdam B.V. (LSFA)	Afgerond	Behouden tot 2019	n.v.t.
ODE Energie B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
RAI Holding B.V.	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
N.V. Stadion Amsterdam (Arena)	Afgerond	Afstoten	In uitvoering
N.V. Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)	Loopt	-	-
N.V. Zeedijk	Loopt	-	-
Havenbedrijf Amsterdam N.V. (HBA)*	Loopt	-	-
GETZ B.V.	Afgerond	Afstoten; liquidatie	In uitvoering

* NB. Voor HBA geldt dat aandeelhouderschap noodzakelijk is, maar dat verkoop van een deel van het belang van gemeente Amsterdam onderzocht wordt.

Door een ongelukkige samenloop van omstandigheden is de in 2001 opgerichte deelneming GETZ B.V. uit beeld geraakt, met name veroorzaakt doordat de wijze van financieren ervoor heeft gezorgd dat hij niet op de gemeentelijke balans terecht is gekomen. De mogelijkheden tot het afstoten van GETZ BV is onderzocht en liquidatie is in gang gezet. Met het huidige deelnemingenbeleid is het beheer van deelnemingen goed verankerd binnen de gemeentelijke organisatie.

4.4.4 Overzicht overige verbonden partijen en financiële gegevens

Slechts een deel van de Amsterdamse verbonden partijen zijn deelnemingen. Hieronder volgt een overzicht van de overige verbonden partijen. Daartoe behoren:

- publiekrechtelijk: gemeenschappelijke regelingen;
- privaatrechtelijk: stichtingen en (coöperatieve) verenigingen.

Zoals in de inleiding van deze paragraaf al staat, hebben we de beleidsinformatie en beleidsrisico's van verbonden partijen in de programma's van de begroting opgenomen die daarover gaan. Ontwikkelingen bij (overige) verbonden partijen die op dit moment in beheer zijn en eventuele plannen om nieuwe verbonden partijen op te richten of om verbonden partijen te beëindigen staan ook in de programma's.

Gemeenschappelijke regelingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de gemeenschappelijke regelingen. De cijfers komen uit de jaarrekeningen over 2016 van de gemeenschappelijke regelingen, zoals vastgesteld door het Algemeen Bestuur (AB).

Tabel 4.4.2: Kerngegevens per gemeenschappelijke regeling

#	Verbonden partij (bedragen x € 1 miljoen)	Vestigings plaats	Programma- onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Gemeenschappelijke Regeling Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB)	Amsterdam	7.3 Economie	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter	De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. voert de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.		
2	Veilig Thuis Amsterdam- Amstelland	Amsterdam	6.1 Gezondheidszorg	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter	De GGD Amsterdam voert taken uit voor andere deelnemers binnen de GR als opdrachtnemer (op basis van een dienstverlenings- overeenkomst) voor de andere deelnemers (opdrachtgever).		
3	Gemeenschappelijke regeling Gezamenlijke Ombudsman	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Lid AB. Benoeming ombudsman	0	0	0
4	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Zaandam	9.2/3 Ruimtelijke orde-ning en bouwtoezicht	Vertegenwoordiging in AB en DB	5	14	2
5	Recreatieschap Groengebied Amstelland	Amstelveen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB	3	3	0
6	Recreatieschap Twiske- Waterland	Velsen	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB. Stemrecht 18% in Twiske, 15% in Waterland	4	0	0
7	Recreatieschap Spaarnwoude	Velsen-Zuid	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB	18	1	0
8	Recreatieschap Vinkeveense plassen	Utrecht	3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Vertegenwoordiging in AB en DB. Stemrecht 50%	2	2	0
9	Rekenkamer Metropool Amsterdam	Amsterdam	10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Benoeming van lid (door raad) & bureau (door college) van de Rekenkamer	1	1	0
10	Vervoerregio Amsterdam	Amsterdam	3.1 Openbaar vervoer	Vertegenwoordiging in regioraad en DB. Tevens voorzitter	3	262	-10
11	Veiligheidsregio Amsterdam- Amstelland	Amsterdam	2.1 Brand-weer en crisis-beheer-sing	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter	15	44	0

Stichtingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de stichtingen. De cijfers komen uit de meest recente vastgestelde jaarrekeningen van de stichtingen. Tenzij anders aangegeven gaat het om de jaarrekening over 2016.

Tabel 4.4.3: Kerngegevens per stichting

#	Verbonden partij (bedragen x € 1 miljoen)	Vestigings- plaats	Programma- onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Amsterdam Economic Board	Amsterdam	7.3 Economie	Lid Board (2x). Tevens voorzitter	0	8	0
2	Amsterdam Marketing	Amsterdam	7.3 Economie	Lid Raad van Toezicht. Statutaire bevoegdheden	3	5	0
3	Pantar Amsterdam	Diemen	4.1 Werk	Statutaire bevoegdheden, w.o. benoeming toezichthouders	12	22	-2
4	Stichting Afvalservice West	Amsterdam	9.5.5 Stadsdeel West	Lid Raad van Toezicht. Statutaire bevoegdheden	1	1	0
5	Stichting Goois Natuurreservaat	Hilversum	3.5 Groen, dieren-welzijn en recreatie	Lid Algemeen Bestuur (2 zetels)	1	1	0
6	Stichting Waternet	Amsterdam	8.3 Water	Statutaire bevoegdheden, lid bestuur	0	127	0

(Coöperatieve) verenigingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de (coöperatieve) verenigingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de Jaarrekening 2016 van de (coöperatieve) verenigingen.

Tabel 4.4.4: Kerngegevens per (coöperatieve) vereniging

#	Verbonden partij (bedragen x € 1 miljoen)	Vestigings- plaats	Programma- onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten U.A.	Lathum	3.2 Parkeren	Lid bestuur. Belang bedraagt 11 van de 34 stemmen	0	25	0
2	VvE Parkeergarage Markenhoven	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 50%	0	0*	0*
3	VvE de Opgang in Winkelcentrum Boven 't IJ Amsterdam	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 62%	0	0*	0*
4	VvE P1 Arena	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 27%	0	0*	0*
5	VvE P18 HES/ROC	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 16%	Geen vastgestelde jaarrekeningen beschikbaar		
6	VvE Piet Hein (Pass. Terminal)	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 26%	Geen vastgestelde jaarrekeningen beschikbaar		
7	VvE Willemspoort	Amsterdam	3.2 Parkeren	Benoeming bestuur. Belang bedraagt 83%	Geen vastgestelde jaarrekeningen beschikbaar		
8	Wigo4it U.A.	Den Haag	4.2 Inkomen	Lid bestuur en deelnemersvergadering. Zeggenschap bedraagt 25%	4	14	-1

*Cijfers op basis van boekjaar 2015.

4.5

Onderhoud kapitaalgoederen

4.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Deze paragraaf toont het (niveau van) onderhoud van onze kapitaalgoederen en de vertaling van de financiële consequenties daarvan in de begroting. Dit is conform artikel 9 en 12 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Ook geven we aan of er achterstallig onderhoud is.

Bij de kosten van onderhoud onderscheiden we klein onderhoud (ook wel dagelijks onderhoud genoemd) en groot onderhoud. Bij klein onderhoud gaat het om de noodzakelijke periodieke kosten om het object in goede staat te houden tegen een van te voren vastgesteld kwaliteitsniveau. Voorbeelden zijn reinigen van rioolstelsels en periodiek onderhoud aan elektrische installaties. Kosten van groot onderhoud ontstaan na een langere gebruiksperiode van een object. Ze zijn veelal ingrijpend en betreffen een groot of belangrijk deel van het object.

In de tabel hieronder staan de kapitaalgoederen met de begrote bedragen voor het dagelijks en groot onderhoud in 2018.

(x € 1,0 miljoen)	Begroting 2017	Begroting 2018
Civiele kunstwerken	28,8	31,5
Gebouwen	33,4	20,8
Groen	33,9	28,5
Infrastructuur metro/tram	71,8	74,0
Openbare verlichting	10	11,1
Riolering	43,3	44,5
Sportaccommodaties en sportparken	11,2	6,7
Tunnels	5,6	6,0
Verkeerssystemen	6,2	6,4
Water	23,3	23,7
Wegen/ verhardingen	65,0	64,7
Totaal	332,5	317,9

De indeling van de kapitaalgoederen is gelijk aan de indeling in het Jaarverslag 2016. Dit wijkt op onderdelen af van de indeling in de Begroting 2017. Zo voegen we bruggen en sluizen bij elkaar en beschrijven we sportaccommodaties apart van gebouwen.

4.5.1 Beleidskader stedelijke infrastructuur

De Visie Openbare Ruimte 2025 is vastgesteld in 2017. Hierin staan stadsbrede richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte. Het is voor het eerst dat Amsterdam een stedelijke visie op de openbare ruimte presenteert. Met deze Visie Openbare Ruimte 2025 sluiten we direct aan bij de woningbouwstrategie Koers 2025: Ruimte voor de Stad en bij de aanpak om de bereikbaarheid van de stad te verbeteren (Uitvoeringsagenda Mobiliteit). Daarbij ligt de nadruk in de Visie Openbare Ruimte 2025 op de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Samen met de Structuurvisie Amsterdam 2040, de Agenda Groen (2015), de Watervisie (2016) en de Ecologische Visie (2012) vormen zij ons openbare ruimtebeleid.

Via assetmanagement beheren we de eigendommen van de gemeente en sturen we op prestaties, risico's en kosten van de assets. Dit leidt tot een doelmatige manier om de stad leefbaar, bereikbaar en veilig te maken.

In 2018 maken we een grote stap in het veranderen van de organisatie van de beheertaken in de openbare ruimte. Met het programma Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte (SWOR) harmoniseren en centraliseren we het assetmanagement binnen Amsterdam. Het op niveau brengen en houden van de kwaliteit van de openbare ruimte vraagt niet in ieder gebied dezelfde inzet. Het werkgebied van medewerkers is de hele stad Amsterdam en niet langer enkel het stadsdeel.

Naast een intensievere schoonmaak vraagt de groeiende druk op Amsterdam ook om beter onderhoud van de openbare ruimte. We streven naar 'niveau verzorgd' in 2025 voor het onderhouden en schoonhouden van onze eigendommen in de openbare ruimte. Dat is conform het beleidskader 1Amsterdam Heel en Schoon (2017).

We gaan voor hoogwaardig beheer op basis van de volgende vijf principes:

1. De openbare ruimte kan goed en veilig gebruikt worden.
2. We beheren de openbare ruimte duurzaam, met oog voor mens en milieu.
3. Beheer zorgt voor een aantrekkelijke en verzorgde openbare ruimte.
4. Waar mogelijk beheren we samen met bewoners en bedrijven.
5. We beheren slagvaardig en kosteneffectief.

Door het vaststellen van het nieuwe kader 1Amsterdam, Heel en Schoon verviel de nota BON (Beheren Op Niveau). De kwaliteitsniveaus zijn nu conform landelijke CROW¹ norm. Door eenduidige normen en definities weet elke beheerder wat we van hem of haar verwachten vanuit de ambitie van het gemeentebestuur. Voor het beheer van de stedelijk assets in de openbare ruimte spreken we over drie ambitieniveaus: sober, verzorgd en top.

Ambitieniveau	Toelichting
A+	Zo goed als nieuw
A = top	Technisch goed in orde
B = verzorgd	Heel en veilig
C = sober	Verminderd comfort/ veiligheid komt in het gedrang
D	Kapitaalvernietiging, functieverlies, aansprakelijkstelling

De kapitaalgoederen onderhouden we in het algemeen op het niveau 'sober', conform de Nota BON. In de Hernieuwing Coalitieakkoord 2014-2018 staat dat we de hele stad 'verzorgd' maken en houden waar we dat nu 'sober' schoonhouden.

We investeren ook in 2018 in een grote en duurzame opknapbeurt voor heel Amsterdam. De inzet van € 40 miljoen extra in 2017 en 2018 dringt de achterstand terug op onderhoud van verhardingen, groen en civiele constructies (DORA). Het betreft vooral gebieden in de stadsdelen buiten de ring, boven het IJ en het Amsterdamse Bos

¹ CROW is een kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte en verkeer en vervoer.

4.5.2 Civiele kunstwerken

Binnen civiele kunstwerken vallen vaste en beweegbare bruggen, kades en sluizen. In totaal beheren we 906 kilometer kademuren, 35 sluizen en 89 beweegbare bruggen en 1.513 vaste bruggen (inclusief viaducten)².

Het uitgangspunt van civiele kunstwerken is dat we ze op niveau 'sober' onderhouden. We willen dit niveau op termijn (2025) naar 'verzorgd' brengen.

We houden de assets in stand door het uitvoeren van dagelijks onderhoud. Daarbij zijn de belangrijke indicatoren voor het functioneren van de assets:

- betrouwbaarheid;
- beschikbaarheid;
- veiligheid.

Op basis van de resultaten van de inspecties programmeren we de assets meerjarig voor groot onderhoud of vervanging. Door de aanleg van nieuw areaal of het overdragen van areaal van andere beheerorganisaties binnen de gemeente kennen we vanaf 2018 op basis van vastgestelde percentages accres toe. We werken aan het opstellen van een stedelijk Meerjarig Investeringsprogramma Civiele constructies. We verwachten dat dit in 2018 klaar is.

In de begroting voor 2018 hebben we een extra (incidenteel) budget van € 5,25 miljoen opgenomen voor de uitvoering van Programma Constructieve Veiligheid Bruggen. Daarnaast is structureel extra geld beschikbaar gesteld door het invoeren van de areaalsystematiek. Het onderhoudsbudget voor bruggen is verhoogd voor de uitbreiding met camera's vanwege het project Centrale Object Bediening. Dat is het op afstand bedienbaar maken van bruggen.

4.5.3 Gebouwen

We beheren in totaal ongeveer vijftienhonderd objecten. Dit betreft onder meer:

- gemeentekantoren;
- werven;
- onderwijsgebouwen;
- sportaccommodaties;
- welzijnsvoorzieningen;
- woningen;
- cultuurpanden;
- parkeergarages.

Het kader voor het onderhoud is de Strategische Visie Vastgoed uit 2016 en de agenda duurzaamheid uit 2015. We hebben grote aandacht voor het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen. Zo kunnen we bijdragen aan de verduurzaming en circulaire economie van de stad. Het gewenste en huidige onderhoudsniveau is 'sober', behalve de bij de gebouwen die de GGD gebruikt. Daar is het het gewenste en huidige onderhoudsniveau 'verzorgd'. Dat is vanwege het zorgspecifieke karakter van de gebouwen die de GGD gebruikt en de bijbehorende wensen en eisen rond hygiëne en uitstraling. Er is geen achterstallig onderhoud.

In 2015 startten we met het centraliseren van het beheer van de vastgoedportefeuille. Daardoor kunnen we het gemeentelijk vastgoed efficiënt en transparant beheren. De focus op optimaal ondersteunen van beleid gaat gepaard met strategisch afstoten van vastgoed dat hier niet aan bijdraagt. We stoten ongeveer tweehonderd objecten in fases af via het verkoopprogramma, waarvan 2018 het derde jaar is.

² Bron: beleidskader 1 Amsterdam Heel en Schoon 2017

De komende jaren zal de vastgoedportefeuille verder in beweging blijven. Zo gaat beheer van de panden van de GGD in de periode 2017-2019 over naar Gemeentelijk Vastgoed. Schoolgebouwen gaan juridisch over naar schoolbesturen. Onderdelen van de gebouwen die niet aan onderwijs gebonden zijn blijven in beheer bij Gemeentelijk Vastgoed, zoals kinderdagverblijven. Dat geldt ook voor nieuw gebouwde scholen met kinderopvang.

In 2018 is een sterke daling van de lasten geraamd ten opzichte van 2017. De oorzaak hiervan is de relatief hoge raming in 2017. Dat was vanwege het opschuiven naar 2017 van onderhoud dat gepland was in 2016. De begrote uitgaven voor 2018 zijn op basis van de MJOP's. We hebben geen rekening gehouden met de verwachte verkoop van panden. Pas als de panden daadwerkelijk zijn verkocht passen we in het daarop volgende jaar de begroting aan.

Onderwijshuisvesting

Het areaal bestaat uit gymnastieklokalen en schoolgebouwen. Dit betreft 285 gymnastieklokalen VO/SO en PO. Voor ongeveer zeventig gymnastieklokalen zijn wij verantwoordelijk voor het onderhoud. De (tijdelijk) strategische voorraad bestaat uit tien gebouwen in 2017 en dertien gebouwen in 2018. Negenentwintig schoolgebouwen kunnen we (nog) niet overdragen aan de schoolbesturen. Het gewenste en huidige onderhoudsniveau is sober. In 2016 zijn voor vijftien schoolgebouwen en eenentwintig gymnastieklokalen meerjarige onderhoudsplannen opgesteld. Voor de overige gebouwen stellen we de onderhoudsplannen eind 2017/begin 2018 op. Op dat moment wordt ook duidelijk of op basis daarvan eventueel extra gelden nodig zijn. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Parkeergarages

We beheren en onderhouden zeventien openbare garages en tien bewonersgarages in Zuidoost (stand 31 december 2016). Daarnaast beheren we twaalf parkeerterreinen (inclusief P+R terreinen).

Het onderhoud doen we vanuit het meerjarenonderhoudsplan 2017. Het geldende beleidskader voor de gemeentelijke parkeergarages is sober en doelmatig.

Er is sprake van achterstallig onderhoud en bouwkundige gebreken bij een aantal garages (Piet Hein, De Opgang) en bewonersgarages (vooral in stadsdeel Zuidoost).

Voor de bewonersgarages in Zuidoost is inmiddels een plan 'Aanpak bewonersgarages Zuidoost' opgesteld en in werking getreden. Tot en met 2021 staat de sloop van een aantal bewonersgarages in Zuidoost gepland.

Ten opzichte van 2017 stijgen de lasten met ongeveer € 4,9 miljoen (aanpak bewonersgarages Zuidoost € 4,8 miljoen en ingebruikname Rokingarage 0,1 miljoen). Tussen 2018 en 2020 dalen de lasten weer met ongeveer € 3 miljoen. Dit komt door lagere lasten bewonersgarages Zuidoost, die vanaf 2021 volledig wegvallen.

Food Center Amsterdam

Door de herontwikkeling van het Food Center Amsterdam zijn de onderhoudswerkzaamheden beperkt tot een minimum. Medio december 2013 is de herontwikkeling van het Food Center vergund aan Ballast Nedam/Volker Wessels (Marktkwartier). Er is achterstand in het groot onderhoud maar de meeste gebouwen worden gesloopt voor nieuwbouw door Marktkwartier.

Woonwagens

Het beheer van woonwagenlocaties is een overheidstaak. Het areaal omvat achttien woonwagenlocaties. In totaal zijn er 192 standplaatsen. De achttien woonwagenlocaties zijn onderverdeeld in de volgende locaties:

- stadsdeel Nieuw West - 12 locaties, met in totaal 133 standplaatsen;
- stadsdeel Noord - 3 locaties met 49 standplaatsen;
- stadsdeel Zuidoost - 2 locaties met 7 standplaatsen;
- stadsdeel West - 1 locatie met 3 standplaatsen;

Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

In 2018 renoveren we de woonwagenlocatie Ma Braunpad. Het volgende groot onderhoud staat gepland in 2019. We vragen dan krediet aan volgens het meerjarig onderhoudsplan (MJOP) voor het dan geldend noodzakelijk onderhoud. In 2018 maken we hiervan een inventarisatie.

4.5.4 Groen

Ongeveer 10% van de totale oppervlakte van de stad bestaat uit groen, bestaande uit:

- 310.000 bomen;
- 16,5 miljoen vierkante meter gras;
- 8 miljoen vierkante meter houtachtige beplanting;
- 0,2 miljoen vierkante meter kruidachtige beplanting;
- 2 miljoen vierkante meter ruigte en oevers.²

Het openbaar groen onderhouden we op basis van de Agenda Groen en de Visie openbare ruimte 2025 en 1Amsterdam Heel & Schoon. In 2018 stijgt het totale budget voor groen met € 1 miljoen structureel door areaaleffecten, zoals besloten bij de Voorjaarsnota 2017.

Het onderhoud van openbaar groen voeren we op een planmatige manier uit. Voor bomen geldt het bomenbeleidsplan. Daarnaast volgen we stedelijke kaders als hoofdgroenstructuur en sluiten we in de toekomst aan bij de 'groene Puccini'.

Het huidige onderhoudsniveau is in de meeste stadsdelen 'verzorgd', met uitzondering van Noord (niveau 'minimum') en Nieuw West ('sober').

In Centrum, Noord, Nieuw-West en Zuid is er achterstallig onderhoud.

In Noord werken we verder aan de inrichting en bereikbaarheid van het Noorderpark en groen- en recreatieontwikkeling voor de Noorderplas. Dit is gerelateerd aan de waterfrontverbinding Noord met Zaanstad via het zuidelijk deel van de plas.

In Oost komen er proeven voor meer flexibel gebruik van de openbare ruimte, inclusief het groen.

In het Oostelijk Havengebied en op IJburg geven we prioriteit aan een groen en gevarieerder verblijf met meer ruimte voor spelen. We knappen het Rietlandpark op en we leveren een overdekte fietsenstalling op. We gaan verschillende schoolpleinen vergroenen.

In Zuid investeren we in de kwaliteit van het:

- Martin Luther Kingpark;
- Gijsbrecht van Aemstelpark;
- Sarphatipark;
- Amstelpark;
- Vondelpark.

We stimuleren medebeheer en participatie rond groen en schoon met ruimte voor kleinschalige initiatieven.

In Zuidoost proberen we bij alle plannen voor de openbare ruimte zoveel mogelijk werk met werk te maken. Tot slot stimuleren we vanuit 'Groen in de Buurt' bewonersinitiatieven rond schoon en groen. En starten we met een proef 'Het nieuwe Werken' wat informatie gestuurd beheren inhoudt.

² Bron: 1Amsterdam Heel & Schoon

Amsterdamse Bos

Het huidige onderhoudsniveau in het Amsterdamse Bos is momenteel op niveau minimum, terwijl verzorgd gewenst is. Basis voor het onderhoud zijn:

- Beheerplan Natuurboszone Amsterdamse Bos tweede omvormingsronde 2005;
- beheerplan Parkbos 2002;
- Agenda Groen 2015-2018.

Het bomenbestand (veel bomen van dezelfde leeftijd) en de essentaksterfte (ETS) zorgen voor hogere lasten. Verder klinken de speelweiden in en moeten we door de natter wordende seizoenen meer drainages gebruiken. Een deel daarvan functioneert niet meer en moeten we vervangen. Vanaf 2018 ontvangen we extra middelen door areaaleffecten (€ 0,3 miljoen). Die zetten we in om de stijgende kosten van zorgplicht/essentaksterfte te dekken.

Begraafplaatsen

Begraafplaats 'De Nieuwe Ooster' in stadsdeel Oost onderhouden we op het niveau 'verzorgd', op basis van het meerjaren-onderhoudplan Groen 2015-2019. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. Ook begraafplaats 'De Nieuwe Noorder' in stadsdeel Noord onderhouden we op het niveau 'verzorgd'. Daar is achterstallig onderhoud bij het onderhoud van bomen.

De daling van de lasten groen 2018 ten opzichte van 2017 komt voornamelijk door het vervroegd afschrijven in 2017. Dat leidde tot een incidentele last bij stadsdeel Nieuw West.

Infrastructuur metro, tram en bus

Metro bestaat 118 kilometer enkelspoor met:

- emplacementen;
- lijnwerkplaats;
- 52 stations en haltes;
- oostlijntunnel;
- viaducten;
- treinbeveiligingssysteem;
- ICT-systemen;
- tractie-energievoorziening.

Tram bestaat uit 210 strekkende kilometer traminfrastructuur met

- wisselverbindingen;
- technische systemen;
- energievoorzieningsinstallatie;
- 450 halteplateaus.

Het onderhoudsniveau is sinds 2012 vastgesteld op 'sober'. Het onderhoudsniveau is afgestemd op de beschikbare financiële middelen. Die zijn vastgesteld in het financieel kader van het Convenant dat we in 2013 met de Vervoersregio afsloten. De kapitaalgoederen die primair bedoeld zijn voor het laten functioneren van de infrastructuur (rails, energievoorziening) onderhouden we op het niveau 'verzorgd'. De overige kapitaalgoederen (bijvoorbeeld verharding, groenonderhoud, afwateringen) die vooral bijdragen aan de uitstraling en beleving van het areaal zijn op het vastgestelde onderhoudsniveau 'sober'. Er is geen achterstallig onderhoud.

In 2018 vinden diverse grote vernieuwings- en renovatieprojecten op het metronet plaats. Het betreft:

- Uitvoering vervangingsprogramma tram-infrastructuur 2018;
- Uitvoering vervangingsprogramma metro-infrastructuur 2018;
- Project S&C en ICT bestaande net en stations renovatie Oostlijn;
- Tractieverzwaring metro fase II.

In 2018 nemen we de infrastructuur van de Noord/Zuidlijn in beheer en gebruik. Het metro areaal neemt daarmee flink toe.

Het areaal busstations bestaat uit acht stedelijke busstations:

1. IJzijde;
2. Sloterdijk;
3. Bijlmer;
4. Holendrecht;
5. Appeltjesmarkt;
6. Amstelstation;
7. Duivendrecht;
8. Lelylaan.

In 2018 gaat de Noord/Zuidlijn rijden. Dan nemen we ook de nieuwe busstations Noorderpark en Buikslotermeerplein in gebruik. Het huidige en gewenste onderhoudsniveau van de busstations is 'sober'.

Het geplande onderhoud in 2018 concentreert zich op busstation IJzijde. Daar voeren we groot onderhoud en dagelijks onderhoud uit volgens het gewenste onderhoudsniveau.

Hierin inbegrepen is:

- onderhoud van liften en roltrappen;
- onderhoud van verhardingen en van de kap;
- dagelijkse schoonmaak;

Op de overige busstations beperkt het onderhoud zich tot kleinschalig onderhoud van de verhardingen.

4.5.5 Openbare verlichting

Het team openbare verlichting beheert ongeveer 149.000 armaturen en 125.000 masten voor straatverlichting die zo'n 155.000 lampen bevatten. Ook de verlichting die monumenten en historische gebouwen uitlicht, de brugverlichting en 130 stadsklokken vallen onder dit kapitaalgoed. Voor openbare verlichting geldt het Beleidskader Verlichting 2017 en 1Amsterdam Heel & Schoon. We gaan over tot versnelde invoering van LED. Dat betekent dat we minimaal zo'n 20.000 conventionele armaturen vervangen vanaf 2018 of meer bij hogere vervangingssnelheid. We bereiden een nieuwe aanbesteding van de onderhoudscontracten voor. Daarin houden we rekening met:

- sterk afnemende hoeveelheden conventionele verlichting;
- vooral tot nul afnemende replace;
- sterk afnemende aantallen storingen;
- flinke inspanningen bij de resterende LED-transitie voor de jaren erna;
- betere registratie van de objecten in de beheersystemen.

Daarnaast zal naar verwachting begin 2018 de overdracht voltooid zijn van de lichtschakelpunten aan Liander. Daardoor is het oplossen van storingen bij (de verbindingen van) de lichtschakelkasten niet meer onze verantwoordelijk. Dat leidt dus tot minder kosten. De schakeltafel zal niet meer schakelen via het kopernetwerk, maar via de ICT-systemen van Liander en dus operationeel blijven.

Voor 2017 (€ 0,8 miljoen) en 2018 (€ 1,5 miljoen) incidenteel toegekende budget voor de versnelde invoering assetmanagement is aan het beheer budget van openbare verlichting toegevoegd. Daarnaast zijn diverse taakstelling in het kader van SWOR ingeboekt (€ 1 miljoen) vanaf 2017. Vanaf 2018 wordt structureel € 0,2 miljoen extra budget geraamd voor areaaleffecten.

4.5.6 Riolering

Het rioolstelsel heeft een totale lengte van ongeveer 4.100 kilometer. Het bestaat vooral uit:

- transportriool;
- gemengd riool;
- vuilwaterriool;
- regenwaterriool;
- persleiding.

Het areaal rioolgemalen bestaat vooral uit:

- bergbezinkbassins en bergbezinkleidingen;
- boostergemalen;
- (druk)rioolgemalen;
- polderrioolgemalen.

Basis voor het onderhoud is het Gemeentelijke Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021, dat in 2015 is vastgesteld. Het rioolstelsel verkeert in verzorgde staat. Er is geen achterstallig onderhoud.

De renovatie riolering betreft de vervanging van oud riool. En incidenteel het repareren of aanbrengen van een nieuwe binnenwand om de levensduur van bestaand riool te verlengen.

De vervanging van de riolering door Waternet stemmen we af met de vervanging van de weg via het Stedelijk Meerjaren Investerings Programma. Dit om zo veel mogelijk te komen tot een gezamenlijke wijkgerichte aanpak. Hierdoor beperken we de overlast voor de burgers en houden we de kosten laag.

In het gemeentelijk rioleringsplan staat dat we voor 2018 38 kilometer riolering moeten vervangen. Voor 2018 staat er ongeveer vijftig kilometer riolering voor vervanging gepland. Dat komt door een toename van de investeringen in de vervangingsprogramma's van de wegen, voornamelijk in de stadsdelen Noord, Zuid en West

We beperken overlast tot een minimum door naar aanleiding van meldingen op tijd riolen, kolken en putten te ontstoppen. En daardoor herstellen we de afvoerfunctie van het riool. Het reinigen en inspecteren heeft als doel:

- de afvoer- en bergingscapaciteit van de riolering te handhaven;
- inspectie mogelijk te maken;
- aantasting van de riolering tegen te gaan;
- de vuiluitworp op het oppervlaktewater en wateroverlast te beperken.

4.5.7 Sportaccommodaties en sportparken

Het kapitaalgoed sportaccommodaties en sportparken betreft onder andere:

- 26 sporthallen;
- 36 sportparken;
- 11 zwembaden.

Het beleidskader is de Sportvisie 2016. Het gewenste onderhoudsniveau is 'verzorgd'. Dit niveau is nog niet bereikt. Echter zijn in 2016 voor de sporthallen en zwembaden Meerjarig onderhoudsplannen (groot onderhoud) opgesteld. Daarmee brengen we de sportaccommodaties op een hoger onderhoudsniveau. Voor de sportparken worden de MJOPs nu opgesteld/bijgesteld. Via de beschikbare middelen bepalen we sinds 2016 welke accommodaties groot onderhoud nodig hebben. Het onderhoudsniveau varieert. Via het sportaccommodatiefonds leggen we sinds 2015 nieuwe sportaccommodaties of nieuwe velden aan. Dit zijn nieuwe accommodaties en hebben het gewenste onderhoudsniveau. Jaarlijks vervangen we via de vervangingsinvesteringen een aantal velden dat is afgeschreven.

Het budget daalt in 2018 vanwege het wegvallen van incidenteel budget van € 5,5 miljoen. Dat was in 2017 (en in 2016 € 2,8 miljoen) beschikbaar gesteld voor extra onderhoud aan de sportaccommodaties. Hiermee komt het budget weer op regulier structureel niveau. Vanaf 2018 draagt de rve Sport en Bos het onderhoud van het eigenaarsgedeelte (de buitenste schil) voor sporthallen en zwembaden over aan Gemeentelijk Vastgoed. De definitieve verwerking en verdeling van de onderhoudsmiddelen zal nog plaatsvinden.

4.5.8 Tunnels

Amsterdam heeft in 2018 vijf wegtunnels:

1. Michiel de Ruijtertunnel;
2. IJ-tunnel;
3. Piet Heintunnel;
4. Arenatunnel;
5. Spaarndammertunnel;

Daarnaast kennen we de Verkeerscentrale Amsterdam.

De tunnels onderhouden we op het niveau 'sober'. Renovatieprojecten voor de Piet Heintunnel en Arenatunnel staan gepland voor respectievelijk 2019 en 2020. Vernieuwing van de Verkeerscentrale is gestart met een onderzoeksfase.

Er is in de Voorjaarsnota 2017 € 0,3 miljoen structureel beschikbaar gesteld voor tunnelveiligheid van wegtunnels. De kosten worden veroorzaakt doordat we bij onderhoud de tunnels volledig moeten afsluiten. Want het in twee richtingen rijden in één tunnelbuis is niet meer toegestaan. Ook is de rolopvatting van de politie gewijzigd als het gaat om verkeersmaatregelen bij tunnelafsluitingen. Daardoor moeten we hogere kosten maken voor verkeersmaatregelen. Als wettelijk kader gelden de Wet aanvullende regels veiligheid Wegtunnels en het Bouwbesluit 2012.

4.5.9 Verkeerssystemen

Het kapitaalgoed verkeerssystemen bestaat uit de verkeersinformatiesystemen dat bestaat uit:

- dynamische bewegwijzeringssystemen;
- parkeerverwijzing;
- stadsplattegronden;
- cameratoezicht;
- verkeersregelininstallaties (de verkeerslichten en de centrale systemen waarmee de verkeerslichten worden beheerd en aangestuurd).

De verkeersinformatiesystemen onderhouden we op het niveau 'sober'. In 2018 vervangen we de huidige communicatieverbindingen (koper) door draadloze 4G verbindingen. Ook gaan we verder met de modernisering van het VBS-netwerk. Dit bouwen we om tot een intelligent en toekomstproof netwerk (VORIN).

4.5.10 Water

Waternet beheert namens ons alle installaties en leidingen om voor voldoende en gezond drinkwater te zorgen. Het gaat om:

- twee productielocaties drinkwater;
- drie pompstations;
- twee boosterpompen;
- ongeveer 2900 kilometer drinkwaterleidingen.

De drinkwaterassets verkeren in verzorgde staat zoals ook staat in het Drinkwaterplan 2016 - 2021. In het plan staan:

- de huidige situatie;
- de ambities voor de komende jaren;
- de wijze waarop deze worden vormgegeven.

Voor 2018 staan vooral bouwkundige investeringen voor de gevels en daken in de planning. Door assetmanagement onderhouden en vervangen we gericht. Hierbij nemen we in de beslissingen risico's mee rond:

- leveringszekerheid;
- veiligheid;
- kwaliteit;
- imago;
- milieu;
- schade.

Het assetmanagement heeft daarbij betrekking op het gehele proces van bron tot tap. Uitval van installaties en klachten van klanten beperken zich tot een minimum.

4.5.11 Wegen/verhardingen

Verhardingen beslaan ongeveer 10% van de stad en heeft een totale omvang van 28 miljoen m².⁴ Het gaat om:

- wegen;
- pleinen;
- trottoirs;
- fietspaden;
- busbanen.

De Visie Openbare Ruimte 2025 is vastgesteld in 2017. Daarin staan stadsbrede richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte. Via assetmanagement beheren we onze eigendommen en sturen we op prestaties, risico's en kosten van de assets. Dit geeft een doelmatige manier om de stad leefbaar, bereikbaar en veilig te maken.

In 2017 stelde de gemeenteraad het beleidskader 1 Amsterdam Heel & Schoon vast. Hiermee is besloten dat we in de periode tot 2025 toewerken naar het niveau 'verzorgd' voor de hele openbare ruimte in Amsterdam.

4 Bron: 1Amsterdam Heel & Schoon

4.6

Grondbeleid

4.6 Grondbeleid

In overeenstemming met artikel 16 van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid:

- de visie op het grondbeleid en de wijze waarop deze wordt uitgevoerd;
- een actuele prognose van het totaal van de grondexploitaties;
- de wijze en onderbouwing van winstnemingen en de aangehouden reserves in relatie tot de risico's.

Eerst wordt ingegaan op het grondbeleid en overige beleidsmatige uitgangspunten voor de grondexploitaties. Vervolgens behandelen we de prognoses voor het Vereveningsfonds. Hierbij wordt ook ingegaan op de inzet van de vereveningsruimte met als doel de grondproductie voor woningbouw en ander vastgoed op peil te houden. De prognoses van de Zuidas zijn opgenomen in een apart hoofdstuk. In het laatste deel worden de laatste ontwikkelingen op het gebied van de vennootschapsbelasting voor grondbedrijven beschreven.

4.6.1 Grondbeleid

Per begin 2017 zijn 197 grondexploitaties actief binnen het Vereveningsfonds, die op uniforme wijze worden beheerd en beheerst. De plannen laten in totaliteit een positief beeld zien. De financiële resultaten van de actieve grondexploitaties worden verantwoord binnen het gesloten systeem van het Vereveningsfonds, waarbij de resultaten ten gunste of ten laste van de reserve Vereveningsfonds worden gebracht. Het Vereveningsfonds heeft naast de algemene reserve nog twee specifieke bestemmingsreserves Marineterrein en reserve POR Zuidelijke IJ-oever. Dit betreffen (nog) geen grondexploitaties en om die reden wordt in deze paragraaf niet verder ingegaan op deze specifieke reserves.

Naast de grondexploitaties in het Vereveningsfonds worden door Zuidas achttien grondexploitaties beheerd binnen een afzonderlijke bestemmingsreserve. De resultaten van de grondexploitaties van Zuidas worden ten gunste of ten laste van deze reserve gebracht en hiermee wordt de Amsterdamse bijdrage (inclusief risico-opslagen) aan het Zuidasdokproject gedekt. Om te kunnen monitoren in hoeverre deze bijdrage is verdiend en om te voorkomen dat er uitnames uit de reserve gedaan kunnen worden voor andere doeleinden, is er een zogenaamd 'hek' om de Zuidas geplaatst. Nadat de bijdrage aan Zuidasdok, inclusief risico-opslagen, is gerealiseerd, zal het meerdere worden toegevoegd aan het Vereveningsfonds.

Amsterdam stuurt actief op en faciliteert de verdere (her-)ontwikkeling van de stad. Omdat bouwgrond in de regel in erfpacht wordt uitgegeven, heeft de gemeente hierbij bijna altijd een actieve rol. Binnen de huidige lopende grondexploitatieportefeuille is de gemeente doorgaans verantwoordelijk voor het bouw- en woonrijp maken van de locatie, om de kavels daarna in erfpacht uit te geven. Daarnaast draagt de gemeente zorg voor het planontwikkelp proces. De kosten en opbrengsten van de door de gemeente actief te ontwikkelen gebieden worden opgenomen in zogenoemde grondexploitatiebegrotingen. De bouw van het vastgoed gebeurt vervolgens door de ontwikkelaar, die de grond in erfpacht afneemt. In toenemende mate laat Amsterdam het initiatief van transformaties van bestaand vastgoed ook over aan derden en faciliteert de gemeente door onder andere bestemmingsplannen en erfpachtcontracten aan te passen. In de voorgeschreven notitie grondexploitaties 2016 zijn aanvullende wettelijke eisen gesteld, specifiek op het terrein van de grondexploitaties. Op 30 november 2016 heeft de gemeenteraad de nieuwe bepalingen van het BBV geoperationaliseerd naar de Amsterdamse praktijk. In deze bepalingen is met name de versterkte controletaak van de gemeenteraad benadrukt waarbij de gemeenteraad alle nieuwe plannen en de jaarlijks geactualiseerde plansaldi vaststelt. Nieuwe planvoorstellen worden geïnitieerd door het college en de bestuurscommissies.

4.6.2 Beleidsmatige uitgangspunten

De gemeente opereert bij haar actieve grondbeleid in financieel opzicht prudent overeenkomstig de per medio 2016 vastgestelde beleidsvoorstellen voor de (financiële) sturing in de gebiedsontwikkeling. Enerzijds werkt de gemeente aan de actieve lopende grondexploitaties waarbij kavels die al in de crisis bouwrijp zijn gemaakt, snel tot uitgifte worden gebracht. Anderzijds raakt onder de huidige marktomstandigheden de voorraad aan actieve plannen versneld op en zijn nieuwe ontwikkellocaties (Koers 2025) nodig om onder meer de woningproductie op middellange termijn op peil te houden. Nieuwe ontwikkelingslocaties gaan veelal gepaard met hoge voorinvesteringen, met een relatief lange termijn waarop deze investeringen worden terugverdiend door (veel) latere toekomstige inkomsten uit gronduitgifte. Omvangrijke voorinvesteringen vooruitlopend op een investeringsbesluit of gelijktijdig met een investeringsbesluit van nieuwe ontwikkellocaties worden vooraf gedekt uit de gerealiseerde vereveningsruimte. Deze ruimte is ontstaan door toename van de reserve algemeen deel van het Vereveningsfonds vanuit in het verleden gerealiseerde grondopbrengsten. In financieel-technische zin gebeurt dit door tussentijdse winstnemingen vanuit de huidige actieve grondexploitaties of door het afronden van positieve plannen. Deze beleidsmaatregelen gaan verder dan de dwingende bepalingen van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeente (BBV) voor grondexploitaties en zijn erop gericht om bij een volgende crisis minder risico te lopen als gemeente.

Bij het grondprijnsbeleid hanteert de gemeente een 'genormeerde residuele' benadering van de grondwaardebepaling. In het grondprijnsbeleid wordt de waarde van de grond marktconform bepaald op basis van de daarop te realiseren bestemming (de functie). De genormeerde residuele grondprijnsbenadering houdt in dat de grondprijs het verschil is (het residu) van de gemiddelde marktwaarde van een bestemming en de genormeerde kosten die moeten worden gemaakt om het vastgoed te realiseren (stichtingskosten). Voor deze genormeerde residuele grondprijsbepaling wordt elk jaar en zo nodig twee keer per jaar onderzoek gedaan naar de marktontwikkelingen in de verschillende vastgoedsegmenten. Daarnaast worden elk jaar de stichtingskosten van de verschillende typen vastgoed onderzocht.

Bij nieuwe plannen is de verwervingsstrategie van grond en opstallen van belang. Hierbij wordt vooral gekeken of zonder gemeentelijke verwerving de door de gemeente gewenste grondontwikkeling mogelijk is door derden. Verwerving is aan de orde als binnen nieuwe plangebieden noodzakelijke vernieuwing van openbare ruimte nodig is of als verwerving nodig is om voor andere gebiedsdelen ten behoeve van de ontwikkeling (milieu)belemmeringen weg te nemen. De verwachting is dat in toenemende mate nieuwe plannen zullen worden gestart die bestaan uit een mix van actief en faciliterend grondbeleid. Faciliterend daar waar het kan en actief daar waar het moet. Bij faciliterend grondbeleid is de inzet van de meerwaarden bij de nieuwe erfpachtrechten en het kostenverhaal bij eigen grond essentieel voor een financieel verantwoorde exploitatie van de gemeente. De ramingen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn, voor zover deze verder in de tijd liggen, gebaseerd op het systeem van eeuwigdurende erfpacht. In 2017 en 2018 vinden echter nog vooral uitgiften plaats tegen het voortdurende erfpachtstelsel op basis van eerder gemaakte contractuele afspraken.

Voor de uitgifte van grond aan marktpartijen wordt overwegend en bij voorkeur het instrument van de tender en de optievergoeding gebruikt, conform het door de raad vastgestelde selectiebeleid. Hierbij wordt het ontwikkelrecht voor een kavel (optie) getendeerd, waarbij op basis van vooraf beschreven kwalitatieve en financiële criteria de optie wordt gegund aan een ontwikkelende partij. Jaarlijks wordt een tenderkalender opgesteld en bestuurlijk vastgesteld.

De raad heeft op 19 juli 2017 de Woonagenda 2025 vastgesteld. Besloten is om bij nieuwe plannen in te zetten op een woonprogrammering van 40-40-20 (40% sociaal, 40% middelduur en 20% duur). Dit heeft in principe een beperkt effect op de huidige actieve plannen, omdat in deze gebieden al grotendeels contractuele afspraken over het programma zijn gemaakt. Maar bij sommige projecten en vooral bij de nieuwe plannen zijn de financiële effecten groot door lagere grondprijzen. Deze beleidswijziging wordt verwerkt bij de eindejaarsactualisatie van de grondexploitaties eind 2017. In de Eindejaarsrapportage Fondsen (ERF) 2017 zal over het financiële effect worden gerapporteerd.

Andere belangrijke beleidsmatige uitgangspunten zijn het hotelbeleid en de kantorenstrategie. In het nieuwe hotelbeleid van de gemeente Amsterdam dat per 1 januari 2017 van kracht is, is in het overgrote deel van de stad geen ruimte voor nieuwe hotels. In de rest van de stad geldt het principe 'nee, tenzij...'. In de programmering van de actieve portefeuille is daarom het aantal nieuwe hotels afgebouwd. Alleen de projecten waar al voorafgaand aan het nieuwe beleid afspraken met derden zijn gemaakt, zijn nog opgenomen in de programmering. De nieuwe kantorenstrategie is nog in ontwikkeling. De verwachting is dat deze eind 2017/begin 2018 wordt vastgesteld.

4.6.3 Prognoses Vereveningsfonds

De prognoses van het Vereveningsfonds in deze paragraaf zijn gebaseerd op de per november 2016 geactualiseerde verwachtingen van de financiële inkomsten en uitgaven per grondexploitatie die uiteindelijk zijn geland in de Eindejaarsrapportage Fondsen (ERF) 2016. Naast de inkomsten en uitgaven van de grondexploitaties die op de balans verantwoord worden in het zogenaamde 'onderhanden werk' en pas bij afsluiting met de reserve (of voorziening) worden verrekend, zijn er ook inkomsten en uitgaven die rechtstreeks met de reserves worden verrekend. Bij sommige uitgaven (onder andere overhead) is ervoor gekozen om deze niet om te slaan over de grondexploitaties, maar jaarlijks rechtstreeks met de reserve te verrekenen. Daarnaast komen op basis van de samenwerkingsafspraken met de Amsterdamse woningcorporaties de bijdragen aan de gemeente uit verkoop van woningen van corporaties en huurliberalisatie ten gunste van het Vereveningsfonds.

4.6.4 Geprognosticeerd programma

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het totaal van de gronduitgiften binnen de grondexploitaties van het Vereveningsfonds. Voor de duidelijkheid: dit betreft niet de start bouw maar de gronduitgiften in erfpacht. Over het algemeen ligt de start bouw enige tijd (soms wel één tot twee jaar) later. Naast het programma in de grondexploitaties worden ook in toenemende mate bij transformaties van bestaand vastgoed nieuwe woningen of ander programma ontwikkeld. Omdat deze projecten geen onderdeel zijn van de grondexploitaties zijn ze niet opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel: Prognose programma in afzonderlijke grondexploitaties waarvoor uitgifte wordt verwacht per jaar binnen het VEF. (Bron: Planex)

Vastgoedsegment	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ev	Totaal
Wonen Markt (aantal)	4.945	3.756	2.595	2.543	1.299	4.287	19.425
Wonen Sociaal (aantal)	1.039	2.553	468	461	577	659	5.757
Totaal Wonen (aantal)	5.984	6.309	3.063	3.004	1.876	4.946	25.182
Kantoren (m2 bvo)	4.838	15.470	33.644	27.970	2.000	90.110	174.032
Bedrijfsruimte (m2 bvo)	108.362	82.482	34.741	61.940	44.530	177.241	509.296
Winkels (m2 bvo)	3.776	25.051	12.742	19.045	8.338	22.053	91.005
Hotels (m2 bvo)	35.586	18.751	0	38.136	0	0	92.473
Totaal Niet Wonen (bvo)	152.562	141.754	81.127	147.091	54.868	289.404	866.806

Als gevolg van steeds verdergaande realisatie van de huidige portefeuille wordt de bestaande planvoorraad van zowel marktwoningen als sociale huurwoningen steeds kleiner. Een normaal patroon omdat dit de portefeuille van vastgestelde plannen betreft. Wel blijkt hieruit de noodzaak om te zoeken naar nieuwe locaties voor gebiedsontwikkeling. Ondanks het aflopende beeld is het de verwachting dat, bij een voorspoedige ontwikkeling van de nieuwe locaties die in Koers 2025 zijn geïnventariseerd, kan worden voldaan aan de beleidsdoelstelling van het realiseren van 5.000 woningen per jaar in de komende jaren in de gehele stad.

Bij het hotelprogramma wordt het nieuwe hotelbeleid zichtbaar. Alleen de bestaande hotelprojecten waar reeds afspraken zijn gemaakt mogen nog worden uitgevoerd. Het aantal hotelontwikkelingen binnen de plannen stukt na 2020. Hotels die na die periode stonden geprogrammeerd zijn uit de planvorming genomen. Daarbij is het hotelprogramma waar mogelijk vervangen door een ander segment.

In 2017 staat een flinke hoeveelheid bedrijfsruimte geprogrammeerd. Grote leveranciers voor bedrijfsruimte zijn met name Sloterdijk, waarbinnen jaarlijks een prognose van ruim 22.000 m² geprogrammeerd staat en Science Park waar voor 2017 een uitgifte van 35.000 m² is voorzien. Samen met Lutkemeer, goed voor zo'n 15.000 m² per jaar beslaat dit meer dan de helft van de planvoorraad.

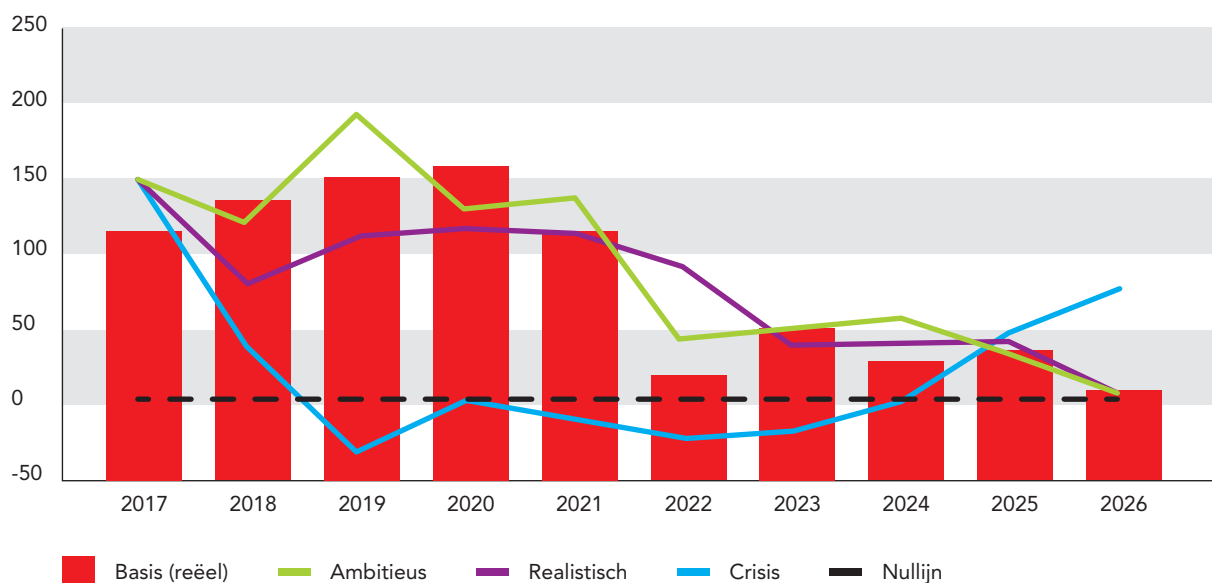
De grondexploitaties zijn per project gebaseerd op realistische inschattingen van opbrengsten, kosten en de fasering van deze kosten en opbrengsten in de tijd. Daarbij wordt niet op voorhand rekening gehouden met vertragingen. Vertragingen zullen er echter zeker zijn, bijvoorbeeld een juridisch-planologisch proces neemt meer tijd in beslag dan verwacht, onderhandelingen met marktpartijen duren langer dan gepland en wijzigende bestuurlijke inzichten zorgen voor aanpassingen en vertraging. Er is echter niet op voorhand aan te geven binnen welke projecten vertraging zal optreden. Voor een verantwoorde financiële inschatting op portefeuilleniveau moeten de prognoses per grondexploitatie daarom worden gecorrigeerd door middel van een scenariobenadering voor de gehele portefeuille.

4.6.5 Scenario's

Om gevoel te krijgen bij het effect van optredende generieke risico's (zoals grondprijzdalingen en vraaguitval) is een scenarioanalyse toegepast. Daartoe zijn drie scenario's geformuleerd:

- een realistisch scenario (gelijkmatig stijgende grondprijzen, gemiddelde afzet van aantallen woningen of niet-woningen (kantoren, bedrijven, winkelruimtes, hotels);
- een ambitieus scenario (grondprijsstijging conform de afgelopen jaren, afzet woningaantallen conform het realistisch scenario);
- een crisisscenario (simulatie van de crisis in de jaren 2008 tot en met 2013, en een krachtig herstel nadien).

Cashflow VEF (x € 1 miljoen) van verschillende scenario's in de tijd

De grafiek laat zien dat de komende jaren in het realistische scenario de omvang van de positieve kasstroom uit de actieve grondexploitatie zich rondom de € 100 miljoen zal bewegen. Als gevolg van de afname van de portefeuille nemen deze kasstromen na vijf jaar af. De grafiek laat ook zien dat als het crisisscenario optreedt, meerdere jaren negatieve kasstromen kunnen ontstaan, maar ook dat herstel optreedt. In dit scenario zal een groot deel van de waarde van de actieve portefeuille verdampen, maar wel positief blijven.

4.6.6 Meerjarenraming kasstromen: 2017 en verder

In onderstaand overzicht zijn de totale geraamde inkomsten en uitgaven binnen het Vereveningsfonds weergegeven. Dit betreft de inkomsten en uitgaven van de grondexploitatie en de inkomsten en uitgaven die rechtstreeks ten laste van de reserve Vereveningsfonds komen. De inkomsten en uitgaven zijn gebaseerd op het realistische scenario.

Nominale kasstromen Vereveningsfonds gebaseerd op het realistisch scenario (x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Inkomsten					
Inkomsten grondexploitatie	409,0	291,0	319,0	258,0	220,0
Inkomsten Foodcenter en Marinterrein	5,0	2,0	5,0	3,0	10,0
Inkomsten Fondsniveau	25,0	33,0	27,0	28,0	32,0
Totale inkomsten	439,0	326,0	351,0	289,0	262,0
Uitgaven					
Uitgaven grondexploitatie	-261,0	-210,0	-209,0	-145,0	-107,0
Uitgaven Foodcenter, Marinterrein en POR	-18,0	-11,0	-4,0	-4,0	-6,0
Uitgaven planinitiatieven	-14,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Uitgaven op Fondsniveau	-78,4	-40,6	-26,0	-50,0	-26,0
Totale uitgaven	-371,4	-261,6	-239,0	-199,0	-139,0
Kasmutatiegrondexploitatie	148,0	81,0	110,0	113,0	113,0
Kasmutatie niet grondexploitatie	-80,4	-16,6	2,0	-23,0	10,0
Kasmutatie	67,6	64,4	112,0	90,0	123,0

De geraamde uitgaven in bovenstaande tabel verschillen in 2017 en 2018 met de Eindejaarsrapportage Fondsen 2016 (ERF 2016). Op 19 juli 2017 heeft de raad de Voorjaarsnota 2017 vastgesteld, waarbij ter dekking van bestuurlijke prioriteiten uit de reserve algemeen deel van het Vereveningsfonds in 2017 € 8,4 miljoen en in 2018 € 14,6 miljoen wordt onttrokken.

De omvang van de verwachte inkomsten van de plannen neemt al enkele jaren toe. Dat is voornamelijk een gevolg van de gestegen grondprijzen. Die grondprijsontwikkeling wordt in belangrijke mate beïnvloed door de 'residuele' grondslag voor de berekening van die grondprijzen. De grondprijzen in de gemeente Amsterdam worden residueel bepaald op basis van de vastgoedwaarde minus de stichtingskosten. De stichtingskosten zijn de afgelopen jaren ongeveer op hetzelfde niveau gebleven. De stijging van de vastgoedwaarde vertaalt zich daardoor geheel in een stijging van de grondprijzen. Door het zogenaamde 'hefboomeffect' zijn de grondprijsstijgingen procentueel zelfs hoger dan de procentuele stijging van de vastgoedprijzen.

4.6.7 Verwachte toename van de Vereveningsruimte

Het realistisch scenario vormt mede een basis voor de geraamde winstnemingen. Als gevolg van de positieve kasstromen in dit scenario wordt een relatief hoog niveau van tussentijdse winstnemingen verwacht. Aangevuld met de overige elementen die de reserve bepalen, levert dit de volgende verwachte ontwikkeling van de reserve en de vereveningsruimte op.

Meerjarenraming reserve en Vereveningsruimte (x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Raming reserve Vereveningsfonds per 1 januari	381,0	226,0	64,3	142,2	207,5
Rente	6,4	3,9	0,8	2,3	3,6
Winstnemingen	110,0	75,0	85,0	97,0	99,0
Bijdragen Verkoop Woningen Corporaties	11,0	11,0	11,0	11,0	11,0
Meerwaarde Erfpacht Corporaties en huurliberalisatie	8,0	14,0	7,0	6,0	8,0
Overhead en niet doorberekende proceskosten	-12,0	-12,0	-12,0	-12,0	-12,0
Bijdrage aan proceskosten stadsdelen	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Onvoorzien	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0	-7,0
Incidentele uitgaven	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Afdracht achterstallig openbare ruimte/ sportaccommodaties/Sprong over IJ	-36,0				
Voorjaarsnota 2017 voorbereiding brug over het IJ	-8,4	-14,6			
Spaardammerweg				-25,0	
Raming reserve Vereveningsfonds per 31 december	446,0	289,3	142,2	207,5	303,0
Weerstandsvermogen	-114,0	-114,0	-114,0	-89,0	-89,0
Grondbedrijfvreemd	-17,0	-17,0	-17,0	-17,0	-17,0
Raming vereveningsruimte zonder nieuwe planvoorstellen	315,0	158,3	11,2	101,5	197,0
Beslag op Vereveningsruimte nieuwe plannenvoorstellen	-220,0	-225,0	pm	pm	pm
Raming vereveningsruimte nieuwe planvoorstellen	95,0	-66,7	11,2	101,5	197,0

De cijfers in de tabel zijn gebaseerd op het ERF 2016 (vastgesteld door de gemeenteraad op 10 mei 2017). In het ERF 2016 is in detail ingegaan op de posten binnen deze tabel. Het verloop van de reserve wijkt licht af van de verloopstaat reserves en voorzieningen, vanwege een aantal mutaties die na de vaststelling van het ERF hebben plaatsgevonden. Conform bestuurlijke afspraken worden de ramingen van het ERF aangehouden voor de begroting en de paragraaf Grondbeleid. Ten opzichte van de tabel in het ERF 2016 zijn er slechts twee onvermijdelijke aanpassingen geweest. Dit zijn de eerder genoemde aanvullende uitnames in 2017 en 2018 waarover besloten is bij de Voorjaarsnota 2017. De tweede aanpassing betreft een correctie als gevolg van de Jaarrekening 2016.

De contractueel vastgelegde bijdrage van afgerond € 25 miljoen voor de Gaasperdammerweg is in bovenstaande tabel onderdeel van het weerstandsvermogen en niet, zoals in het ERF 2016 stond, onderdeel van een voorziening.

In de tabel is weergegeven wat de verwachte ontwikkeling is gebaseerd op de bestaande portefeuille ('Raming vereveningsruimte exclusief nieuwe planvoorstellen') en wat de verwachte ontwikkeling is als ook rekening wordt gehouden met de nieuw te ontwikkelen gebieden ('Raming vereveningsruimte inclusief nieuwe planvoorstellen'). Direct een belangrijke kanttekening: in de donker gearceerde cel staat een negatief bedrag. Dat zou betekenen dat meer vereveningsruimte wordt gebruikt dan beschikbaar is. Die situatie kan zich in werkelijkheid nooit voordoen. Onder de spelregels van het Financiële stelsel voor Gebiedsontwikkeling is opgenomen dat alleen vereveningsruimte kan worden ingezet als deze daadwerkelijk is verdiend. In de tabel komt in ieder geval tot uitdrukking dat de vereveningsruimte ongeveer gelijk is aan het bedrag dat benodigd is voor de aanstaande investeringen in nieuwe gebieden.

4.6.8 Tussentijdse winstnemingen

Voor de winstnemingen gelden de uitgangspunten vanuit het Besluit begroting en verantwoording. Deze zijn vertaald in de spelregels voor winstneming als onderdeel van het Financieel stelsel voor de Gebiedsontwikkeling dat op 23 juni 2016 door de gemeenteraad is vastgesteld. Kort gezegd is in de spelregels opgenomen dat tussentijds winst kan worden genomen als de inkomsten in voldoende mate zijn gerealiseerd en de nog te realiseren uitgaven goed in beeld en beheersbaar zijn. Daarbij worden meer specifiek de volgende omstandigheden in aanmerking genomen:

- er moet altijd sprake zijn van een financieel positieve grondexploitatie;
- bij het bepalen hoe de te maken kosten zich verhouden tot de te realiseren inkomsten worden de inkomsten na vier jaar uit voorzichtigheid buiten beschouwing gehouden;
- het voornemen om winst te nemen wordt gesterkt als het onderhanden werk na winstneming een negatieve stand behoudt (waarbij meer inkomsten dan uitgaven zijn gerealiseerd);
- vanzelfsprekend wordt ook het risicoprofiel van een grondexploitatie meegewogen;
- bij optievergoedingen wordt vaak winst genomen: deze vergoedingen worden niet geraamd in de grondexploitatie en zijn daarom altijd 'extra'. Bovenstaande punten kunnen echter aanleiding geven om dat toch niet te doen.

4.6.9 Nieuw te ontwikkelen gebieden

De nieuw te ontwikkelen gebieden – zoals geschetst in Koers 2025 - vergen in totaal een investering van € 1 miljard die naar verwachting grotendeels wordt terugverdiend met gronduitgiften. De investeringen in zaken als infrastructuur, grootschaliger groen en openbare ruimte komen daar nog bovenop voor een bedrag van grofweg € 1,5 miljard. Dat wordt uit meerdere dekkingsbronnen betaald, waaronder het Vereveningsfonds. Er wordt nu rekening gehouden met ongeveer € 0,5 miljard vanuit het Vereveningsfonds, bijvoorbeeld in de vorm van een bijdrage aan de bruggen over het IJ.

Voor het merendeel van deze investeringen geldt dat nut en noodzaak nog moeten worden onderzocht. Voor een aantal investeringen is dat onderzoek in een wat verder stadium, en is de verwachte belasting van de vereveningsruimte meer concreet. Die belasting van de - verdiende - vereveningsruimte vindt conform het Financiële stelsel voor de Gebiedsontwikkeling plaats voor de dekking van tekorten of de voorfinanciering van grote voorinvesteringen, voorafgaand aan te realiseren grondopbrengsten.

In onderstaande tabel zijn de projecten opgenomen waarover naar verwachting in de komende twee jaar bestuurlijke besluitvorming plaatsvindt, en die leiden tot een beslag op de vereveningsruimte. Omdat de investeringsbedragen nog indicatief zijn, geldt dat ook voor het weergegeven beslag op de vereveningsruimte. Bestuurlijke besluitvorming over de feitelijke belasting van het Vereveningsfonds vindt plaats bij de besluitvorming over deze projecten en investeringen.

Verwachte belasting vereveningsruimte - hoge mate van zekerheid (x € 1 miljoen)

Werk	Project	2017	2018
Bruggen en tunnels	Noord-Hollandskanaal, Sciencepark, fietstunnel Weespertrekvaart, Kabelweg	30,0	10,0
Sluisbuurt	Fietsbrug en zandsuppletie		95,0
Herprofilering	Jan Evertsenstraat	15,0	
Middeneiland	Landmaken en bruggen	100,0	
Verwervingen divers	Jan Evertsenstraat, Sloterdijk I-Zuid, Hamerstraat	60,0	5,0
Brug	Brug over het IJ: Javabrug 50%		100,0
Groen	Bijdrage parkverbetering		15,0
Huisvesting Statushouders	Dekkingstekort grondexploitaties	15,0	
Stedelijke vernieuwing	pm		
Totaal		220,0	225,0

De vereveningsruimte is met ingang van 2017 ook bestemd voor de tekorten op de toekomstige grondexploitaties in de Stedelijke Vernieuwing (de zogenaamde ontwikkelbuurten). Dat is een gevolg van de opheffing van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting, waarbij het gronddeel van het Stimuleringsfonds is opgegaan in het Vereveningsfonds. Deze plannen moeten nog worden uitgewerkt en een goede inschatting van de betreffende tekorten is daarom nog niet beschikbaar. In de tabel is deze post daarom PM opgenomen.

Ook in de jaren na 2018 zullen aan de uitvoering van de plannen uit Koers 2025 aanzienlijke verwervingen en (voor)investeringen verbonden zijn. Die zullen een groot beslag op de Vereveningsruimte leggen. Jaarlijks zal bij de Eindejaarsrapportage inzicht worden gegeven in de verwachte investeringen in de eerstvolgende jaren.

4.6.10 De waarde van de lopende portefeuille

In onderstaande tabel is de per eind 2016 totale geactualiseerde waarde weergegeven van de actieve grondexploitaties zonder risicoafslagen. De tabel is ingedeeld per stedelijk gebied.

Saldi grondexploitaties per gebied nominaal en netto contant (x € 1 miljoen)	Nominaal saldi	NCW saldi
Grond en Ontwikkeling Overige	5,7	5,5
Noord en Zuidoevers	293,2	271,5
Oost	276,6	260,4
Ringzone West	-7,8	-7,6
Werkgebieden	124,5	119,3
West	173,6	159,1
Totaal Grond en Ontwikkeling	865,7	808,2
Stadsdeel Centrum	-0,9	-0,9
Stadsdeel Nieuw West	-38,2	-36,5
Stadsdeel Noord	-31,1	-28,9
Stadsdeel Oost	7,8	7,4
Stadsdeel West	21,1	20,3
Stadsdeel Zuid	-5,3	-5,3
Stadsdeel Zuidoost	-18,4	-17,6
Totaal Stadsdelen	-65,0	-61,4
Totaal Vereveningsfonds	800,7	746,8

Het BBV schrijft voor dat de nominale waarde wordt opgenomen in de paragraaf grondbeleid. De nominale waarde is de optelling van totale inkomsten en uitgaven op basis van de huidige waarde zonder rekening te houden met tijdseffecten. Verder wordt de Netto Contante Waarde (NCW) weergegeven op basis waarvan bij plantekorten de voorziening wordt bepaald. Bij de NCW wordt rekening gehouden met prijsindexering en worden de toekomstige bedragen netto contant gemaakt met de vanuit het BBV voorgeschreven discontovoet van 2 procent.

In de opgenomen toekomstige waarde van de actieve portefeuille is ook de gerealiseerde waarde van het onderhanden werk opgenomen van € 113,5 miljoen. Het onderhanden werk is negatief, dat wil zeggen dat cumulatief meer inkomsten dan uitgaven zijn gerealiseerd. De portefeuille van de actieve grondexploitaties is onder te verdelen in positief en negatief geraamde plannen. In onderstaande tabel is deze onderverdeling weergegeven.

Onderverdeling in positieve en negatieve grondexploitaties (x € 1 miljoen)	Netto Contant
Positieve grondexploitaties	987,3
Negatieve grondexploitaties	-240,5
Totaal	746,8

Voor de negatief geraamde grondexploitaties is een voorziening plantekorten gevormd van € 240,5 miljoen. Bij verschillende grondexploitaties die voortkomen uit het Stimuleringsfonds zijn daarnaast contractuele afspraken gemaakt met de woningcorporaties waarbij de gemeente na voltooiing van de grondexploitatie een bijdrage moet uitkeren aan de desbetreffende woningcorporatie. Deze bijdragen zijn afzonderlijk voorzien.

4.6.11 Waarde portefeuille na risico-afslagen

Bij de waardering van de portefeuille dient rekening te worden gehouden met projectspecifieke risico's en generieke risico's. In bovenstaande tabel is dit nog niet meegenomen.

Projectspecifieke risico's

De projectspecifieke risico's zijn in beeld gebracht in het gemeentebrede Naris-systeem waarbij de risico's zijn vertaald in kans en financieel gevolg. In dit systeem wordt gewerkt met statische kans- (risico-)berekening over het totaal van de risico's, waarbij met een zekerheid van 90 procent het totaal van de risico's niet hoger is dan € 104 miljoen. Dit betreft de risico's bij financieel positief geraamde grondexploitaties. De projectspecifieke risico's van negatief geraamde plannen zijn opgenomen in het weerstandsvermogen voor een bedrag van € 45 miljoen, omdat deze bij optreden direct de vereveningsruimte aantasten, omdat de voorziening moet worden opgehoogd. Ook hier is een statistische zekerheid van 90 procent aangehouden.

Generieke risico's

Generieke risico's treffen de portefeuille als geheel. Vraaguitval of prijsdalingen als gevolg van conjuncturele verslechtingen treden bijvoorbeeld in (bijna) alle plannen op. In onderstaande tabel zijn dezelfde scenario's opgesteld als bij de jaarlijkse kasstromen: optimistisch, realistisch en crisisscenario. Op basis van de huidige inzichten is de huidige toekomstige waarde van de actieve portefeuille € 663 miljoen, maar de periode van realisatie is nog lang en een conjuncturele daling in een periode van tien jaar is waarschijnlijk. De nabootsing van de afgelopen crisis leidt tot een aanzienlijke daling van de waarde. Als dit scenario direct optreedt groeit de vereveningsruimte nog maar beperkt, de gerealiseerde vereveningsruimte wordt echter slechts beperkt aangetast. Als de marktprijzen in het hoge tempo blijven stijgen, komt het optimistische scenario in beeld.

In onderstaande tabel zijn de verschillende scenario's weergegeven.

Stand ncw waarden bij risicoafslagen (x € 1 miljoen)	
Grondexploitaties	747
Projectspecifieke risicoafslag	-104
Totaal	643
Realistisch scenario	663
Optimistisch scenario	797
Crisisscenario	177

4.6.12 Zuidas

In onderstaande overzichten en toelichting wordt kort weergegeven hoe de reserve ontwikkeling Zuidas in verhouding staat tot de risico's op basis van de laatste actualisatie grondexploitatie en eindstanden in de Jaarrekening 2016. Aanvullend is een raming voor de ontwikkeling van de reserve Zuidas en saldo grondexploitatie weergegeven, gebaseerd op de aannames uit het Eindejaars Financieel perspectief 2016 Zuidas.

Saldo reserve en grondexploitatie in verhouding tot risicoprofiel

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de relatie tussen de reserve, het saldo van de grondexploitaties (NCW) en de stelposten die zowel projectspecifieke als generieke risico's afdekken.

Reserve en ontwikkelsaldo van de Zuidas (x € 1 miljoen)	
Reserve eind 2016	207,8
Saldo grondexploitaties inclusief Zuidasdokbijdrage NCW	53,0
Totaal saldo grondexploitaties	260,8
Stelposten afdekking risico's	-127,5
Totaal	133,3

In deze tabel is het volgende af te lezen:

- De reserve (€ 207,8 miljoen) geeft aan in hoeverre de Zuidasdokbijdrage reeds is verdiend en via winstnemingen (t/m 2016) uit de grondexploitaties is overgeheveld naar de reserve Zuidas.
- Het saldo van alle actieve grondexploitaties is € 53 miljoen netto contant, nominaal is dit € 61,6 miljoen. Het gepresenteerde grondexploitatiesaldo van € 53 miljoen is onvoldoende om de risico's op te vangen. De reserve Zuidas vormt de noodzakelijke buffer om zowel de betaling van de Zuidasdokbijdrage zeker te stellen als de hieronder beschreven risico's te kunnen opvangen. Risico's die samenhangen met de ontwikkeling van Zuidas zijn gekwantificeerd, stelposten ter afdekking van deze risico's bedragen in totaal € 127,5 miljoen. In onderstaande tabel is de opbouw van de stelpost weergegeven.

Stelposten afdeling risico's (x € 1 miljoen)	
Stelpost Planningsoptimisme en Herprogrammering	0
Stelpost Grondprijzen	53,0
Stelpost Discontovoet	36,2
Stelpost Overige risico's	38,3
Totaal	127,5

- Het totaalsaldo gecorrigeerd voor risicostelposten is aanzienlijk verbeterd (€ 125,8 miljoen) ten opzichte van het saldo bij de voorjaarsactualisatie 2016 en bedraagt nu € 133,3 miljoen.

Ontwikkeling raming reserve en saldo grondexploitatie

In de hierna volgende tabel staat de prognose van de ontwikkeling van de reserve Zuidas voor de jaren 2017 tot en met 2021.

In 2016 heeft Zuidas een vergelijkbaar systeem van tussentijdse winstneming ingesteld als bij het Vereveningsfonds. Als we de uitgangspunten van het BBV en de vertaling hiervan in de spelregels in acht nemen zoals opgenomen in het beleid 'Financieel stelsel voor de gebiedsontwikkeling', dan zijn voor de jaren 2017, 2018 en 2019 winstnemingen geraamd. Verder wordt de reserve aangevuld met rentetoevoegingen.

Zolang binnen de reserve Zuidas de Zuidasdokbijdrage niet is verdiend, is sprake van een gesloten systeem. Daarbij is ook weerstandsvermogen nodig voor de actieve grondexploitaties.

Meerjarenraming reserve Zuidas (x € 1 miljoen)	2017	2018	2019	2020	2021
Raming reserve Zuidas per 1 januari	207,8	311,7	397,6	430,2	438,4
Rente	3,9	5,9	7,6	8,2	8,3
Winstnemingen	100,0	80,0	25,0	0,0	0,0
Raming reserve Zuidas per 31 december	311,7	397,6	430,2	438,4	446,7

In het Eindejaars Financieel Perspectief 2016 Zuidas is in detail ingegaan op de posten zoals beschreven in deze paragraaf. Er is besloten het toekomstige woonprogramma op Zuidas aan te passen als gevolg van het nieuwe 40-40-20 beleid. De negatieve financiële gevolgen hiervan zijn nog niet verwerkt in de cijfers van de Zuidas

4.6.13 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 is de vennootschapsbelasting voor ondernemingsactiviteiten van overheden ingevoerd. Daaronder vallen alle grondexploitaties binnen het gemeentelijk grondbedrijf. Dat zijn alle grondexploitaties binnen het Vereveningsfonds en Zuidas. Om te verkennen of een gemeentelijk grondbedrijf in aanmerking komt voor een aanslag voor vennootschapsbelasting, kan een gemeente een winsttoets opstellen. Hiervoor heeft de Rijksbelastingdienst in samenwerking met de Vereniging Nederlandse Gemeenten een Quicksan geformuleerd. Het eerste concept van de winsttoets voor het jaar 2016 voor de gemeente Amsterdam komt uit op een fors verlies. Dat is onder andere een gevolg van de afboekingen (ten bedrage van € 1 miljard) bij de balansopschoning in 2013 en 2014. Door de afboekingen maken deze gerealiseerde kosten geen onderdeel meer uit van de saldi van de actieve plannen, maar ze hebben daar wel betrekking op. Voor een volledig beeld worden deze daarom meegenomen in de fiscale opstelling.

De voorlopige winsttoets 2016 is opgesteld en besproken met de Rijksbelastingdienst. Tot mei 2017 was niet duidelijk hoe moest worden omgegaan met de gemaakte rentekosten, een belangrijk onderdeel van de winsttoets die tot nu toe buiten beschouwing was gehouden. Inmiddels is hierover overeenstemming bereikt tussen onder meer de VNG en Rijksbelasting. Op basis hiervan wordt de definitieve winsttoets 2016 opgesteld. Bij de Vennootschapsbelastingaangifte 2016 die de gemeente als geheel moet indienen, zal het totaal van de grondexploitaties niet worden meegenomen omdat over 2016 in fiscale zin sprake is van een duidelijke verlieslatende situatie volgens de winsttoets. Deze winsttoets zal elk jaar moeten worden herhaald.

4.7

Stedelijk mobiliteitsfonds

4.7 Stedelijk mobiliteitsfonds

De Begroting 2018 is een doorvertaling van de Voorjaarsnota 2017. In de Voorjaarsnota 2017 is de volgende stap gezet om de parkeeropbrengsten integraal af te wegen en nog meer recht te doen aan een fonds waarmee de stad in staat wordt gesteld om investeringen te doen:

- in de inrichting en kwaliteit van de openbare ruimte;
- in een goede doorstroming voor alle verkeersdeelnemers;
- in veilige straten en pleinen;
- in parkeergarages zodat plekken op straat kunnen worden opgeheven;
- in stallingsmogelijkheden voor fietsen en;
- in alternatieven buiten de drukste delen van de (binnen)stad.

Maar ook investeren we in de leefbaarheid van buurten, in parken, in schone lucht en in duurzame mobiliteit.

Investeringen die ten laste komen van het stedelijk mobiliteitsfonds (SMF) moeten voldoen aan de hiervoor geldende spelregels zoals opgenomen in de verordening op het SMF. Daarom vallen de reguliere activiteiten zoals instandhouding, beheer, reguliere beleidstaken en kosten voor gebiedsontwikkeling die vooral ten bate komen voor het te ontwikkelen gebied zelf buiten de scope van het SMF. Er is één stedelijk mobiliteitsfonds, waarvoor aanvragen integraal worden geprioriteerd. In deze prioritering worden de verschillende aanvragen tegen elkaar afgewogen.

4.7.1 Omvang van het stedelijk mobiliteitsfonds

De omvang van het SMF wordt bepaald door de parkeerinkomsten, de kosten om deze te innen en de afdracht aan algemene middelen. Voor de komende periode worden de parkeeropbrengsten geraamd op € 196 miljoen. Naast de netto opbrengsten is er ook nog een reserve met middelen uit eerdere jaren. Van de netto parkeeropbrengsten worden vervolgens nog afgetrokken de afdrachten aan de algemene middelen en de structurele lasten voor onder andere het beheer en de exploitatie van parkeergarages en fietsenstallingen. Zo bepalen we het vrij besteedbare deel.

Tabel 1. Exploitatie stedelijk mobiliteitsfonds

Exploitatie stedelijk mobiliteitsfonds	2018	2019	2020	2021
Bruto Parkeeropbrengsten	196.000.000	196.000.000	196.000.000	196.000.000
Kosten t.b.v. inning en handhaving	32.000.000	32.100.000	32.200.000	32.300.000
Netto parkeeropbrengsten	164.000.000	163.900.000	163.800.000	163.700.000
Structurele lasten:	58.575.392	59.063.836	62.389.554	62.600.554
- Afdrachten algemene dienst stadsdelen	24.693.005	24.693.005	24.693.005	24.693.005
- Afdrachten algemene dienst stedelijk	18.225.025	18.359.939	18.359.939	18.359.939
- Afdrachten in het kader van SWOR	1.314.000	1.314.000	1.314.000	1.314.000
- Reservering taakstellingen binnen scope	404.824	401.311	401.311	401.311
- Kosten fondsbeheer	150.000	150.000	150.000	150.000
- Parkeergarages en P+R	7.536.538	7.498.581	10.685.299	10.685.299
- Veren	872.000	872.000	872.000	872.000
- Milieuzone	600.000	600.000	600.000	600.000
- Fietsstallingen en Fietsdepot	4.780.000	5.175.000	5.314.000	5.525.000
Dotatie aan reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds	63.920.951	64.995.333	69.047.941	76.768.267
Dotatie aan reserve Tijdelijk Parkeerfonds	41.503.657	39.840.831	32.362.505	24.331.179
Resultaat	-	-	-	-

Bij het samenvoegen van de parkeerfondsen en het Centraal Mobiliteitsfonds is aangegeven dat er sprake is van een overgangsfase. In deze fase kunnen we de totale parkeeropbrengsten nog niet inzetten volgens de nieuwe spelregels. We hebben afgesproken dat de meerjarige verplichtingen van de stadsdelen, zoals handhaving fietsparkeren en onderhoudsactiviteiten, moeten worden gerespecteerd. Daarom is een Tijdelijk Parkeerfonds opgericht waarin alle gerespecteerde uitgaven zijn opgenomen. We bouwen dit Tijdelijke Parkeerfonds af en zullen het opheffen zodra de ramingsfunctie en de financiële verdeling tussen stad en stadsdelen gereed is.

De onderstaande tabel geeft inzicht in de ontwikkeling van de reserve Tijdelijk Parkeerfonds.

Tabel 2 Reserve Tijdelijk Parkeerfonds

Reserve Tijdelijk Parkeerfonds	2018	2019	2020	2021
Beginstand	-	-	-	-
Dotatie parkeerinkomsten	41.503.657	39.840.831	32.362.505	24.331.179
Onttrekking bestedingen	41.503.657	39.840.831	32.362.505	24.331.179
Eindstand	-	-	-	-

Zoals uit de tabel blijkt krimpt het Tijdelijk Parkeerfonds in de loop van de tijd. Dit komt doordat incidentele activiteiten eindigen en er geen nieuwe reserveringen worden toegevoegd.

De beginstand van de reserve 2018 betreft de eindstand Jaarrekening 2016 die is vermeerderd met de begrote parkeerinkomsten en is verminderd met de begrote bestedingen 2017

Tabel 3 Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds

Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds	2018	2019	2020	2021
Beginstand	137.720.672	59.802.941	22.121.375	1.275.232
Dotatie parkeerinkomsten	63.920.951	64.995.333	69.047.941	76.768.267
Onttrekking bestedingen:	141.838.682	102.676.899	89.894.083	78.004.416
- Meerjarenplannen stadsdelen	48.255.085	32.253.732	18.316.916	9.561.916
- Bestedingsvoorstel	93.583.597	70.423.167	71.577.167	68.442.500
Eindstand	59.802.941	22.121.375	1.275.232	39.083

In de Verordening Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam 2016 is opgenomen dat de parkeerinkomsten binnen het fonds blijven, om in latere jaren ingezet te worden voor activiteiten die binnen de verordening passen. Uit de bovenstaande tabel blijkt dat bijna alle middelen zijn belegd.

4.7.2 Werkwijze meerjareninvesteringsprogramma

De aanvragen van hele stad worden beoordeeld op basis van maatschappelijke resultaten. Deze resultaten zijn in de verordening opgenomen als de bestedingsdoelen in het SMF. Het gaat hierbij om de volgende maatschappelijke resultaten:

- Bereikbaarheid;
- Verblijfskwaliteit;
- Verkeersveiligheid;
- Duurzaamheid.

We maken onderscheid tussen fysieke en niet-fysieke aanvragen, omdat deze zich ten opzichte van elkaar lastig laten scoren. Wel worden deze aanvragen na scoring weer integraal gezien om te komen tot het verdelingsvoorstel.

In de ordening van de scores is gebruik gemaakt van een systematiek die vergelijkbaar is bij de medaille-spiegel die wordt gehanteerd bij de Olympische Spelen. Scoort een aanvraag een 10 (hoogst mogelijke score) op één van de maatschappelijke resultaten, bijvoorbeeld bereikbaarheid, dan staat deze aanvraag altijd hoger in rangorde dan een aanvraag die op alle resultaten een 9 (zeer hoge score) scoort. En zo staat een aanvraag met twee keer een 6 nooit boven een aanvraag met één keer een 7, enzovoorts. De methode is er op gericht de aanvragen met een uitstekend maatschappelijk resultaat de meeste kans te geven op toewijzing van middelen uit het SMF. Als aanvullend kader bij de scoring zijn de bestuurlijke status van een investering en de fase van uitvoering meegenomen.

De onderstaande lijst met activiteiten laat het logischerwijs doorzetten van de lijn uit de Begroting 2017 bij zowel stad als stadsdelen zien evenals de doorontwikkeling van de Uitvoeringsagenda Mobiliteit, het Meerjarenplan Fiets 2017 – 2022 en Koers 2025 – Sprong over 't IJ. Er zijn twee thema's voor de besteding van de parkeerinkomsten, namelijk de bestaande stad en de nieuwe stad. De thema's, activiteiten en hun samenhang worden uitgebreid beschreven in het MIP SMF. Hieronder worden enkele grote ontwikkelingen toegelicht.

4.7.3 Bestaande stad

In de bestaande stad worden middelen beschikbaar gesteld voor fiets, voetganger, openbaar vervoer en is aandacht voor kwaliteit van de openbare ruimte, vooral in de stadsdeelgebieden. We investeren in fietsparken op Rokin, Rembrandtplein en Munt en in lokale- en centrale fietsenstallingen en de fietsparkeerproblematiek bij de OV-knooppunten. De ontwikkeling van de binnenring krijgt een vervolg, het Piet Kranenbergpad wordt aangelegd en het meerjarenplan Fiets 2017 – 2022 wordt uitgevoerd. Voor de verbetering van de openbare ruimte en duurzaamheid zijn middelen voor luchtkwaliteit tot en met 2018 beschikbaar. Met het beschikbaar komen van de nieuwe jaarschijf 2021 zijn er ook voor 2021 weer groengelden beschikbaar voor investeringen in groenvoorzieningen. Projecten als Leidseplein, de Entree en de Rode Loper leggen ook een beslag op het fonds en dragen bij aan de verbetering van de openbare ruimte. Binnen het fonds worden voor het eerst middelen beschikbaar gesteld voor Rainproof. De Uitvoeringsagenda Mobiliteit zorgt voor een verbetering van de doorstroming van modaliteiten en er zijn middelen gereserveerd voor de openstelling van de Overdiemerweg. Vanuit verkeersmanagement wordt de bestaande infrastructuur beter benut en is aandacht voor nieuwe ontwikkelingen zoals de zelfrijdende auto en Smart Mobility. Voor het openbaar vervoer worden onder meer middelen uitgenomen om de Investeringsagenda Openbaar Vervoer uit te voeren en zijn er middelen beschikbaar voor de ombouw van de Amstelveenlijn. Ook werken we aan een monitor van de impact voor wanneer de Noord/Zuidlijn rijdt. De uitbreiding van P+R en het Parkeerplan zijn volgens de huidige vastgestelde ambities in het fonds opgenomen. De beheer- en exploitatiekosten voor nieuwe parkeergarages maken onderdeel uit van de structurele lasten, terwijl de voorbereidingskosten uit het fonds worden betaald.

We dekken ook maatregelen uit het fonds om de verkeersveiligheid te vergroten, zoals het veiliger maken van de infrastructuur en verkeerseducatie. Ook zijn er middelen beschikbaar gesteld voor het verplaatsen van de snorfiets naar de rijbaan. We voldoen aan de wens van de stadsdelen om middelen te hebben voor snelle kleine verkeersmaatregelen zoals het plaatsen van drempels. Het personenvervoer met taxi of touringcar heeft ook een plek gekregen binnen het fonds. We werken aan een transferium voor touringcars en rondvaartboten buiten het centrum en een tijdelijke halte bij Sloterdijk. De verbinding met de regio wordt verbeterd met de beschikbaar gestelde middelen voor de aanpak van de Slotenburg.

4.7.4 Nieuwe stad

Amsterdam groeit en de woningbouwproductie trekt aan. Om de verdere ontwikkeling van Amsterdam mogelijk te maken, heeft het college opdracht gegeven om een ontwikkelstrategie voor de stad op te stellen: Koers 2025. Hierin staat hoe we de komende jaren een aantrekkelijkere stad willen worden. Daar komt meer bij kijken dan woningbouw alleen. Dit vraagt ook om investeringen in bereikbaarheid, groen, openbare ruimte, ruimte voor ondernemingen en voorzieningen. Hierbij is oog voor gebieden als Oostlob (Zeeburgereiland/IJburg), Noord, Havenstad, Ringzone West - Parkstad, Schinkel/Riekerpolder, Amstel/AMC en Zuidas en natuurlijk Sprong over 't IJ. Voor de nieuwe stad geldt dat veel investeringen zich nog in de onderzoeksfase bevinden en bij de volgende voorjaarsnota concreter zullen worden.

Met bovenstaande ontwikkelingen is de ruimte binnen het fonds volledig belegd. Alle activiteiten uit het stedelijk mobiliteitsfonds en het meerjareninvesteringsprogramma zijn als bijlage opgenomen. De volledige lijst met gehonoreerde en afgefallen investeringen is opgenomen in het MIP SMF.

Tabel 4 Meerjarenvoorstel 2018-2021 Stedelijk Mobiliteitsfonds

Openbare Ruimte	2018	2019	2020	2021
Geluidsschermen Adelaarsweg	1.000.000			
Weteringscircuit korte Termijn en middellange termijn	250.000	250.000	250.000	250.000
Tuindorp Oostzaan (Fruitbuurt)	35.000	50.000		
De Entree	1.400.000	1.400.000	1.400.000	2.846.000
Voetgangersverwijssysteem metrostations Noord/Zuidlijn	100.000			
Leidseplein	2.300.000	6.100.000	6.100.000	995.000
Dotatie Rode Loper		1.000.000		
Ferdinand Bolstraat Zuid		375.000		
Eilandenboulevard, herprofilering	500.000			
Wijdesteeg	270.000			
Plantage Parklaan versmallen en uitbreiding Wertheimpark	200.000	1.146.700		
Herprofilen Roeterstraat	100.000			
Amstel tussen nieuwe Keizers- en nieuwe Prinsengracht	802.000			
Herprofilering Kerkstraat, tussen Spiegelstraat en Vijzelstraat	100.000	836.850		
Westerdokskade tussen Westerdoksdijk en Korte Prinsengracht	100.000	459.600		
Knip Paleisstraat	50.000	335.000		
Gebiedsbudget	250.000			
Kunst in de openbare ruimte	50.000	50.000	50.000	50.000
Waterlooplein	460.000			
Eilandenboulevard	2.200.000	1.004.602		
Opheffen parkeerplaatsen westerstr	450.000	50.000		

Openbare Ruimte	2018	2019	2020	2021
Brug 82 Museumbrug	550.000			
Derkindstraat tussen Jongkindstraat-Postjesweg	675.000	630.064		
Tooropstraat tussen Bauerstraat en Jongkindstraat	560.000	526.000		
Vergroten bereikbaarheid Koningin Wilhelminaplein	200.000		200.000	
Vergroten verblijfskwaliteit Reimerswaalbuurt	250.000	250.000	250.000	
Vergroten bereikbaarheid Aireystrook	500.000	500.000		
Verbeteren bereikbaarheid watersporeiland door	250.000	250.000		
Vliegenbos	300.000			
Sumatraplantsoen en Sumatrastraat	50.000	190.000		
Rietlandpark	970.000			
Don Bosco integrale buurtaanpak	200.000	600.000	600.000	
Diemerzeedijk	135.000	1.250.000		
Archimedesweg aansluiting Oostpoort	135.000			
Linnaeuskade	600.000	867.000		
Cruquiusgebied herontwikkeling	28.000	100.000		
Tilanusstraat functiewijziging	75.000	625.000		
Van der Madeweg tussen Spaklerweg en Entrada	1.000.000	1.030.000		
Linnaeusstraat/Middenweg	200.000	200.000	1.650.000	
Eerste van Swindenstraat	250.000	950.000	275.000	
Eerste Oosterparkstraat	190.000			
Verbeteren straatmeubilair bij ontmoetingsplekken	75.000	48.000		
Subsidie sportvelden en Veemkade	36.000	36.000	36.000	36.000
Taluds Polderweggebied, Muiderpoortstation, Roomtuintjes				800.000
1e Hugo de Grootstraat tussen Nassaukade & G. Ledenbergstr	4.000			
Amaliastraat tussen F. Henderikplts & 1e Kostverlorenkade	162.000			
Bellamyplein	187.000			
Bellamystraat tussen 2e Kostverlorenkade & Ten Katestraat	467.000	5.000		
Bilderdijkkade tussen Kinkerstraat & Jacob van Lennepkade	500.000			
Bilderdijkkade tussen Kinkerstraat & Kwakersstraat	49.000	328.000		
Bos en Lommerplantsoen def. inrichting GAK-terrein	778.000	4.000		
Bos en Lommerplantsoen herinrichting Erasmusgracht noord	431.000	2.000		
Douwes Dekkerstraat tussen J. Hansenstraat en Tolbrugstraat	261.000	3.000		
Fagelstraat tussen Nassaukade & 1e Kostverlorenkade	606.000			
Frederik Hendrikstraat tussen plantsoen & H.d. Grootkade	1.800.000			
Gerard Schaepstraat tussen Fagelstraat & F. Hendsrikplts	100.000			
Hasebroekstraat tussen Ten Katestraat & J.P. Heijestraat	629.000	2.000		
Hugo de Grootkade tussen FH-straat & v. Reigersbergenstr.	10.000	37.000		
Lodewijk Tripstraat tussen J. Catskade & F. Henderikplts	309.000			
Nassaukade tussen Jacob Catskade & 2e Hugo de Grootstraat		19.000		
Oostzaanstraat tussen Spaarndammerplantsoen en -dijk	181.328	938.000		
Rombout Hogerbeetstraat	9.000			
Schimmelstraat tussen A. Dekenstraat & 2e Kostverlorenkade	292.000	3.000		
Tolbrugstraat tussen Korte Blekerstraat & 2e Kostverlorenkade	120.000			
Tweede Kostverlorenkade tussen Kinkerstraat & J. Hansenstraat	48.000	538.000		
Van Houweningenstraat & 3e H. de Grootstraat	24.000	90.000	700.000	
Van Oldenbarneveldtstraat tussen plein & 3e H. de Grootstraat	8.000			
Van Reigersbergenstraat tussen 2e H.de Grootstraat & -kade		102.000		
Bos en Lommerplantsoen tussen GAK-gebouw en A10	800.000			
Gulden Winckelplatsoen tussen B&L-weg en Leeuwendalersweg	200.000	1.162.000		
Bilderdijkkade tussen De Clercqstraat en kwakersstraat	49.000	328.000		

Openbare Ruimte	2018	2019	2020	2021
Speelplein Hasebroekstraat en JP Heijestraat	490.000			
Nieuwpoortstraat tussen Bos en Lommerweg en Den Brielstraat	540.000			
V Effenstraat tussen Bellamystraat en Hasebroekstraat	95.000			
Korte Schimmelstraat	96.000	1.000		
Sara Burgerhartstraat	275.000			
Bos en Lommerweg, ventweg	475.000			
Adm. de Ruyterweg tussen H'merweg en Willem Leevendstraat	470.000			
Domela Nieuwenhuisplantsoen	560.000			
Aanpassing Buysbrug	300.000			
Herprofilering Kinkerstraat midden en west	200.000			
Stenenhoofd	20.000			
Kleine projecten openbare ruimte	100.000	100.000	100.000	
Amstedijk aanpassen van waterzijde		200.000	200.000	
Cornelis Krusemanstraat	300.000			
De Lairessestraat	600.000			
Aanpassingen openbare ruimte uitrol OAIS	140.000			
Archiefsterrein inrichtingsplan openbare ruimte	73.341			
Bloeiende stationsomgeving bij onderdoorgangen metro	500.000	500.000		
Bereikbaarheidsmaatregelen Waterland		250.000		
Van Oldenbarneveldtplein	3.000			
Aanpassen onderdoorgang A10 Leeuwendalersweg	50.000	250.000		

Duurzaamheid	2018	2019	2020	2021
Groengelden	12.670.000	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Programma Luchtkwaliteit	11.690.000			
Dotatie groenfonds	200.000			
Leefmilieu / reinigingspolitie	715.000	715.000	715.000	715.000

Rainproof	2018	2019	2020	2021
Spaarndammerbuurt	25.000	25.000		
Willemspark en omgeving	20.000	20.000		
Buitenveldert	40.000	40.000		
Oosterparkbuurt	35.000	35.000	10.000	
Kamperfoelieweg	40.000	40.000		
Gebied rond A5 Westrandweg Noord	100.000			
Frederik Hendrikstraat (tussen H.de Groot- en Van Oldenb.plein)	20.000	10.000		
Bosleeuw Midden	30.000	20.000		
Bellamybuurt	50.000	25.000		
Johannes Verhulststraat	10.000			
Roelof Hartplein en omgeving	100.000	10.000		
De Lairessestraat - Van Baerlestraat	175.000			
Stadionplein en omgeving	30.000	20.000		
Haarlemmermeerstation (rotonde)	75.000	40.000		
Rivierenbuurt	180.000	100.000		
Laplacestraat, J. Keplerstraat, Copernicusstraat en Galileiplants.	50.000			
Nieuwe Zijdsvoorburgwal			150.000	
Waterlooplein	25.000			
Banne (Scheepenvuurt)	80.000			

Fiets	2018	2019	2020	2021
Bijdrage investeringskosten fietsenstallingen	500.000			
Herinrichting Weesperplein	20.250			
Fietspad Spieringhorn tussen Heatrowstraat en Seineweg	150.000			
Vervolg Binnenring - OV fietscorridor	2.520.000	1.540.000	330.000	
Fietsbrug Elzenhagen Noord (schakel 24)	100.000	100.000	788.000	788.000
Oost-Westfietsroute CAN (schakel 20)	100.000	100.000	1.297.000	1.297.000
Fietsparkeren Stationseiland	1.983.000	5.147.000	2.930.000	140.000
Uitvoering Meerjarenprogramma Fiets 2017 - 2022	6.000.000	6.000.000	6.400.000	5.600.000
Fietsparkeren Rembrandtplein, Munt en Rokin	200.000	300.000	1.500.000	1.500.000
Schinkelroute fiets tramremise (schakel 48)			600.000	
Fietspad Dijksgracht, ten oosten van brug 272 Mariniersbrug	550.000	400.000		
Leidseplein fietsproject	430.000	430.000	430.000	
Weesperzijde fietsstraat	280.000	2.950.000	3.000.000	
Jan Vroegopsingel verbeteren fietsverbinding	710.000			
Subsidieregeling fietsenstalling	6.000	6.000		
Nicolaas Beetsstraat tussen Hasebroekstraat en Bellamystraat	205.000			
Fietsparkeren op straat (uitbreiding)	250.000			
Storting Reserve Fietsenstalling	500.000	500.000	500.000	500.000
Inpandige fietsenstallingen rondom station De Pijp	176.000	176.000	176.000	176.000
Fietsparkeerruimte op straat en bevordering doorstroming	69.000	75.000	75.000	
Fietsroutes Station Bijlmer ArenA	50.000			
Sloterdijk Centrum	1.000.000	1.000.000		
Programmareservering Koers en Sprong	3.000.000	3.000.000	12.000.000	20.000.000

Verkeersveiligheid	2018	2019	2020	2021
Veilige infrastructuur	2.550.000	2.550.000	2.550.000	2.550.000
Verkeersveiligheid overgangsregeling bestuurscommissies	525.000			
Brom- en snorfiets	1.250.000	350.000	210.000	150.000
Verkeersveiligheid gedragsbeïnvloeding	1.324.000	1.324.000	1.324.000	1.324.000
Verkeersveiligheid en plaatsen van nietjes	102.556	102.556	102.556	102.556
Duurzaam veilig inrichten van de Burg. van Leeuwenlaan	23.500	450.000		
Vergroten verkeersveiligheid Vrijburg	100.000	130.000		
Vergroten verkeersveiligheid rotonde Delflandl-/Schipluidenlaan	200.000	200.000	200.000	200.000
Vorbereiding van verkeersmaatregelen	24.081	24.081	24.081	24.081
Duurzaam veilig inrichten Volendammerweg	245.000			
Duurzaam veilig inrichten Wingerdweg		898.000		
Herinrichting Rode Kruisstraat	942.000			
Programma Veilig naar school	17.500	17.500	17.500	17.500
Verkeerssituatie kruispunt Ruijsstraat – Weesperzijde		50.000		
Afwaardering route De Clercq-Adm. De Ruyter-Jan Eef	600.000			
Verbeteringen verkeersveiligheid	200.000			
Verkeersonderwijs	20.000	20.000	20.000	20.000
Verkeershandhaving Stadsdeel	467.000	467.000	467.000	467.000
Paasheuvelweg van 50 naar 30 km	75.000			

Openbaar Vervoer	2018	2019	2020	2021
Renovatie Oostlijn en Stationsrenovaties.	960.000			
Ombouw Amstelveenlijn	2.800.000	2.800.000		
ZuidasDok, Aanpassingen aan Strawinskylaan	1.500.000			
ZuidasDok, Configuratie metrosporen			171.000	
ZuidasDok, Robuustheidsmaatregelen Tram ZuidasDok			235.000	
Tractie fase II	184.680	305.000	120.000	
Generieke maatregelen Metro en Tram	197.500	175.000	60.000	
Aanpassing en optimalisaties traminfra	50.000	50.000	50.000	
Uitbreiden metrohal station RAI	800.000	114.000		
IJ-tram werkzaamheden aan (baan, stalling en keerlus)	415.000			
Ophogen tramhaltes (verbeteren toegankelijkheid)	150.000	150.000	150.000	
Koninginneweg	100.000	50.000	50.000	
Heemstedestraat	100.000	50.000		
Cuyperstrap metrostation CS		2.720.000		
OV-Knooppunt Lelylaan	69.000	134.000	529.000	464.000
Investeringsagenda OV - traject 2 – Olympiabuurt	150.000	225.000	250.000	764.000
Investeringsagenda OV - traject 3, 5 en 6	120.000	480.000		
Investeringsagenda OV - traject 4 - Ruit Schinkelbuurt	200.000	300.000	175.000	812.000
Investeringsagenda OV - traject 9 – Oosttangent	38.000	23.000		
Investeringsagenda OV - traject 10a- Oost. Binnenring	120.000	104.000	201.000	223.000
Investeringsagenda OV - traject 1 Marnixstr - De Clerqstr	222.000	387.000	487.000	410.000
OV-bereikbaarheid IJ-burg II	85.000	67.000		
Investeringsagenda OV - Tweede tranche	400.000	800.000	800.000	
Aanleg 3e spoor Magna Plaza en 30km-zone	1.212.000	150.000		
Raadhuisstraat-Rozengracht	1.050.000	1.000.000	500.000	500.000
Investeringsagenda OV - Amstel – Sciencepark - traject 8	57.000			
OV-bereikbaarheid Zeeburgereiland/Sluisbuurt	85.000	67.000		
Investering eerste tranche: OV Knoop Amstelveenseweg	500.000			
Keerlus Amstelstation	185.000	100.000		
HOV – Westtangent	457.000	146.000		
OV-Knooppunt Amstel	1.975.000	100.000		
OV-knoop Sloterdijk	500.000	300.000	1.020.000	
Opstarten IJ-tram 2e fase	200.000			
Impactanalyse NZL	100.000	100.000	100.000	
Investeringsagenda OV - programma- en beleidscoördinatie	70.000	70.000		
Ring Oud-Zuid Ceintuurbaan - fase 5B		300.000		

Personenvervoer	2018	2019	2020	2021
Verbetering Doelgroepenvervoer	665.000			
Touringcar en alternatief personenvervoer	650.000	600.000	580.000	580.000
Aanpak, voorzieningen en vergunningen taximarkt	1.250.000	1.250.000	1.250.000	1.250.000
Mobility as service aan de Zuidas	1.000.000			

Doorstroming	2018	2019	2020	2021
Aanleg nieuwe verkeersregelininstallaties	800.000	500.000	500.000	500.000
Openstelling Overdiemerweg	800.000			
T106, Ronde Amsterdamse Baan (Badhoevedorp)	500.000			
Investeringsplan Dynamisch VerkeersManagement	1.731.667	2.181.667	2.481.667	
Incidentmanagement	179.500	179.500	179.500	179.500
Praktijkproef Amsterdam	225.000			
Verkeersmanagement	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000
Crowdmonitoring systeem Amsterdam CMSA	100.000	100.000	100.000	
Spaklerweg deel 1			500.000	
Spaklerweg deel 3			1.500.000	
Wegslepen en incidentmanagement	580.000	580.000	580.000	580.000

Uitvoeringsagenda Mobiliteit	2018	2019	2020	2021
Ronde Ganzenhoef	260.000			
Uitvoeringsagenda mobiliteit	4.000.000	4.000.000	3.900.000	3.250.000
Herinrichting Plantage Middenlaan	650.000	1.000.000		
Verkeersmaatregelen Omgeving Munt (UMA m2 + m16)	100.000			
Transferium voor touringcars en rondvaartboten (UAM m23)	2.773.000	500.000		
Realisatie route fietsers via Haarlemmerhouttuinen (UAM m8)		550.000	4.400.000	2.800.000
Parkeergarage Willibrordus (voorbereiding)		1.900.000		
Bijdrage VOM Amstel	200.000			
Amstel ts Munt en Amstelstraat	3.000.000	644.000		
Nieuwezijds Voorburgwal	4.800.000			
Herprofilen Van Woustraat	500.000	700.000		

Parkeren	2018	2019	2020	2021
P+R uitbreiding	430.000			
Parkeerplan	5.023.000	5.489.000	5.564.000	5.585.000
Alternatieve Centrum Check P+R	15.000			
Slim handhaven en beter benutten van parkeercapaciteit	272.000			
Parkeerverwijssysteem Centrum	470.000	100.000		
Parkeren – algemeen	213.000	213.000	213.000	213.000
Parkeren – algemeen	41.103	41.103	41.103	41.103
Betaald parkeren	352.800	352.800	352.800	352.800
Blauwe Zone handhaving	101.640	101.640	101.640	101.640
Handhaving fout parkeren en wegslepen	245.000	245.000	245.000	245.000
Kosten Mulderhandhaving van stadsdelen	450.000	450.000	450.000	450.000
Huur 27 plaatsen in De Piramides	65.000	65.000	65.000	65.000
Huur 170 Q-park plekken Westersluisgarage	236.500	236.500	236.500	236.500
Jaarlijkse bijdrage 7 plekken Houtmangarage	2.979	2.979	2.979	2.979
Ambtelijke inzet parkeerregulering	76.000	78.000	80.000	80.000
Onderzoeken parkeerregulering	40.000	40.000	40.000	40.000
Dotatie aan BIPV	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000

Beleidsontwikkeling	2018	2019	2020	2021
Verkeersbeleid	485.195	485.195	485.195	485.195
Bereikbaarheid	178.544	178.544	178.544	178.544
Gebiedscoördinator	372.018	372.018	372.018	372.018
Onderzoeken Parkeer	75.000		75.000	
Beleidsuitvoering en kaderstelling Verkeer & Openbare Ruimte	3.485.000	3.485.000	3.485.000	3.485.000

Overig	2018	2019	2020	2021
Vervanging Sloterbrug				3.800.000
Programma Zelfrijdende voertuigen	200.000	200.000	200.000	200.000
Passantentellingen Albert Cuypmarkt	10.000	10.000	10.000	10.000

4.8

A photograph of an industrial waterfront under a dramatic, cloudy sky. On the left, a white wind turbine stands prominently. In the center and right, a series of large white cylindrical storage tanks are visible, with several cranes positioned around them. A small blue boat is on the water in the foreground. The bottom of the image is overlaid with a solid red rectangle containing white text.

Investeringsparagraaf

4.8 Investeringsparagraaf

4.8.1. Algemeen

Meerjareninvesteringsplan

We investeren jaarlijks voor honderden miljoenen euro's in onder meer:

- fysieke infrastructuur;
- onderwijs(huisvesting);
- sportvoorzieningen;
- bedrijfsmiddelen;
- ICT.

Het bijzondere van deze investeringen is dat zij hun nut over meerdere jaren bewijzen. Daarom verdelen we de (kapitaal)lasten van een investering (de toegerekende rente en afschrijving) over meerdere jaren. Op dit punt wijkt een investeringsbudget af van een regulier budget in de begroting. Een regulier budget heeft een looptijd van maar één jaar. Het wordt aan het einde van het jaar via de jaarrekening afgerekend. Een investeringsbudget wordt veelal pas na meerdere jaren afgerekend en afgesloten.

De raad autoriseert de in deze paragraaf benoemde nieuwe investeringen voor 2018 door deze begroting vast te stellen. Dit is conform de 'Financiële verordening gemeente Amsterdam 2017'. Uitzondering zijn de investeringen waarvan de raad bij de begrotingsbehandeling besluit om deze afzonderlijk te behandelen. Daarbij geldt voor investeringsprojecten vanaf € 20 miljoen dat de kredietverlening voor deze projecten altijd aan de gemeenteraad ter goedkeuring wordt voorgelegd.

De gegevens in deze paragraaf komen uit het Meerjareninvesteringsplan (MIP) 2018-2021. Daarin staan alleen de investeringen in de materiële bezittingen van de gemeente, de zogenaamde 'materiële vaste activa' (MVA). Deze paragraaf geeft daarom een overzicht van:

- de investeringen;
- de ontwikkeling van de materiële vaste activa;
- de nadere omschrijvingen van de nieuwe investeringsvoorstellen 2018.

Voorjaarsnota 2017

Sinds de Begroting 2016 houden we in het meerjarig financieel kader rekening met de kapitaallasten van nieuwe investeringen die in de jaren ná het eerstvolgende begrotingsjaar ter besluitvorming worden voorgelegd. De meerjarenbegroting wordt hierdoor reëler en de kans op onverwachte uitgaven neemt af.

Bij de Voorjaarsnota 2017 zijn de ramingen voor investeringen onder en boven de 'activeringsgrens' geactualiseerd. De in deze paragraaf opgenomen voorstellen blijven binnen dit financieel kader.

In de Voorjaarsnota 2017 gaven wij u een overzicht van de geplande nieuwe investeringen voor 2018 tot en met 2021. De in de voorjaarsnota opgenomen investeringen voor 2018 zijn opgenomen in deze paragraaf. Deze investeringen voor 2018 worden met de Begroting 2018 vastgesteld. De investeringen voor 2019 en verder worden bij de steeds bij de begroting voor dat jaar vastgesteld. Bij het bepalen van de kapitaallasten gebruikten we een interne rekenrente van 1,3 procent. Voor tarief-gerelateerde activa (zoals activa voor riolering en drinkwater) hanteren we een rente van 2,4 procent. Tot en met de Begroting 2017 rekenden we met een interne rekenrente van 3,5 procent. Maar door de BBV-notitie rente 2017¹ hebben we dit naar beneden bijgesteld. In die notitie staat namelijk dat de interne rekenrente niet te veel mag afwijken van de werkelijke betaalde rente.

¹ De commissie BBV (Besluit begroting en verantwoording) heeft in juli 2016 de Notitie rente uitgebracht. Daarin staat als 'stellige uitspraak' dat de aan de programma's toegerekende rente niet substantieel af mag wijken van de werkelijk betaalde rente.

4.8.2 Kredietstatus investeringen

Voor een investering kunnen we op basis van een kredietbesluit verplichtingen aangaan. Vanaf bestuurlijk instemmen met de investering ('autoriseren') tot financieel afronden van het investeringskrediet doorloopt een investeringsvoorstel vier fases. Deze fases duiden we met de term 'kredietstatus':

- afgeronde kredieten, die opgenomen zijn op de balans onder de vaste activa met hun boekwaarde en waarop wordt afgeschreven.
- al geautoriseerde, maar nog niet afgeronde kredieten, met een raming van de projectuitgaven en bijdragen voor de periode 2017-2021.
- de al bestuurlijk toegestane investeringen, waarbij de betreffende kredieten nog niet geautoriseerd zijn. Dit zijn de investeringen waar de gemeenteraad (of de voormalige stadsdeelraad) al mee heeft ingestemd, maar waarvoor het college en/of raad nog geen krediet voor heeft geautoriseerd, met een raming van de projectuitgaven, de bijdragen voor de periode 2017-2021 en het moment van activering.
- voorgestelde nieuwe investeringen voor de periode 2018-2021 waarover nog besluitvorming plaats moet vinden (bij de respectievelijke begrotingen).

Een investering doorloopt de fases van kredietstatus (d) naar (a). Nadat de raad de Begroting 2018 vaststelt, verandert de status van nieuwe investeringen (d) in kredietstatus (c). Dat betekent dat de raad instemde met de investeringsuitgave en de dekking voor de kapitaallasten opnam in de Begroting 2018. Dat noemen we de zogenaamde 'allocatie'. De kapitaallasten van onrendabele investeringen komen op een centrale lastenstelpost (kapitaallasten van voorgenomen onrendabele investeringen).

De tabel hieronder geeft een overzicht van de investeringen per kredietstatus.

Krediet status (bedragen x € 1 miljoen)	Bruto inves- teringssom	Netto Boekwaarde inves- teringssom	Netto project ultimo 2016	Netto project uitgaven 2017	Netto project uitgaven 2018	Netto project uitgaven 2019	Netto project uitgaven 2020	Netto project uitgaven 2021
a. Reeds afgesloten	0	0	10.368	0	0	0	0	0
b. Reeds geautoriseerd, nog niet afgerond	5.908	1.863	1.041	474	195	77	37	13
c. Reeds gealloceerd, nog niet geautoriseerd	154	154	0	56	35	26	17	5
d. Nieuwe investeringen	1.241	1.226	0	0	243	251	313	262
Eindtotaal	7.303	3.243	11.409	530	472	355	366	281

De bruto investeringssom is het totale bedrag waarvoor we de raad toestemming hebben gevraagd of nog vragen om deze investeringen te doen. De netto investeringssom is het bedrag dat overblijft als we bijdragen van derden (bijvoorbeeld van het Rijk of de Vervoersregio Amsterdam) aftrekken van het bruto investeringsbedrag. Deze netto investeringssom is het bedrag dat tot activering leidt op de gemeentebalans. In de kolom boekwaarde ultimo 2016 staat welk deel van het netto investeringsbedrag reeds is geactiveerd. De kolommen netto projectuitgaven volgen het investeringsritme van de investeringsportefeuille. Een deel van de projectuitgaven ligt na 2021. De investeringen met 'kredietstatus a' hebben per ultimo 2016 een boekwaarde van € 10,4 miljard. Daarnaast is een deel van de investeringen met 'kredietstatus b' (nog lopende investeringen) ultimo 2016 reeds geactiveerd, voor een bedrag van € 1,0 miljard. Er staan dus voor € 11,4 miljard aan materiële vaste activa op de balans. Deze boekwaarde leidt tot afschrijvingslasten en rentelasten in de gemeentebegroting.

Met € 7,2 miljard is in erfpacht uitgegeven grond de grootste component van de gemeentelijke materiële vaste activa. Dat de boekwaarde van in erfpacht uitgegeven grond de komende jaren flink stijgt, is niet uit tabel 1 te halen. Grondexploitaties in uitvoering worden immers niet gezien als materiële vaste activa, maar als voorraden ('onderhanden werk'). Daarom hebben we deze niet in bovenstaand overzicht opgenomen. De op de balans als materiële vaste activa opgenomen grondwaarde neemt pas toe bij het (tussentijds) afsluiten van een grondexploitatie. Naar verwachting stijgt de boekwaarde van in erfpacht uitgegeven grond de komende jaren met € 1,3 miljard en bedraagt deze ultimo 2021 € 8,5 miljard.

De investeringen met 'kredietstatus b' van bruto € 5,9 miljard hebben na aftrek van bijdragen van derden een boekwaarde van € 1,9 miljard. Daarvan is € 1,0 miljard ultimo 2016 reeds geactiveerd. In de jaren 2017 tot en met 2021 zijn de voorspelde netto projectuitgaven in totaal € 795 miljoen. De vijf grootste investeringen die onder deze categorie vallen zijn:

1. Aanleg Noord/Zuidlijn: € 3,1 miljard;
2. Uitvoeringskrediet Amsterdam Metro System (AMSYS): € 831 miljoen;
3. Investerings in onderwijshuisvesting: € 554 miljoen;
4. Renovatie Oostlijn Metro: € 348 miljoen;
5. IJzijde Stationseiland (IJsei): € 173 miljoen.

De investeringen met 'kredietstatus c' van € 154 miljoen zijn in de Begroting 2017 of eerder door de raad goedgekeurd. Na een kredietbesluit door het college (en zo nodig de raad) kunnen we de investering in uitvoering nemen. De grootste investeringen in deze categorie zijn de volgende:

- Tunnelveiligheid (2014): € 19,7 miljoen;
- Vernieuwing bruggen Vijzelstraat: € 18,2 miljoen;
- Vervangingsinvesteringen Wagenpark: € 13,2;
- Modernisering gemeentelijke basisadministratie: € 12,4 miljoen;
- Vervanging en herprofilering Openbare verlichting (2017): € 9,6 miljoen.

De reeks investeringen met 'kredietstatus d' van € 1.241 miljoen gaat over alle voorgenomen nieuwe investeringen die we in de begrotingen tot en met 2021 aan de raad zullen voorleggen:

- Begroting 2018 (€ 409 miljoen);
- Begroting 2019 (€ 272 miljoen);
- Begroting 2020 (€ 320 miljoen);
- Begroting 2021 (€ 239 miljoen).

De grootste investeringen in deze categorie zijn:

- Onderwijshuisvesting: € 682 miljoen;
- Drinkwatervoorziening: € 132 miljoen;
- Rioleringsstaken: € 127 miljoen;
- Ondergrondse afvalcontainers: € 53 miljoen;
- Bruggen: € 47 miljoen.

De kapitaallasten (rente- en afschrijvingslasten) die horen bij de investeringsvoorstellen 2018 van € 409 miljoen bedragen € 24,8 miljoen. Voor de rendabele investeringen worden de kapitaallasten gedekt uit het investeringsproject zelf, veelal uit tarieven of bijdragen van derden. De kapitaallasten van onrendabele investeringen worden gedekt uit de algemene dekkingsmiddelen. Ze zijn in de Begroting 2018 opgenomen op een stelpost (kapitaallasten voor onrendabele investeringen, in het onderdeel A.8 Overige eigen middelen in het overzicht Algemene dekkingsmiddelen), totdat de investeringen gerealiseerd en geactiveerd zijn. Daarna doen de kapitaallasten zich in de desbetreffende programma's voor en worden zij daarnaar overgeheveld.

De kapitaallasten zijn voor € 16,7 miljoen onrendabel en voor € 8,0 miljoen rendabel. De kapitaallasten voor onrendabele investeringen blijven binnen de daarvoor gereserveerde ruimte in de Voorjaarsnota 2017. Een verdere verduidelijking met toelichting van de nieuwe investeringsvoorstellen 2018 staat in paragraaf 'nieuwe investeringsvoorstellen 2018' 4.8.3.

In tabel 2 staat een totaaloverzicht van de nieuwe voorgenomen investeringen met bijbehorend ritme van de projectuitgaven. Een deel van de uitgaven ligt na 2021.

Tabel 2. Nieuwe voorgenomen investeringen (kredietstatus d) (bedragen x € 1 miljoen)

Begrotingsjaar	Bruto Investeringsom	Netto Investeringsom	Netto project- uitgaven 2018	Netto project- uitgaven 2019	Netto project- uitgaven 2020	Netto project- uitgaven 2021
2018	409	406	243	82	64	12
2019	272	268	0	170	57	31
2020	320	317	0	0	192	71
2021	239	236	0	0	0	149
Eindtotaal	1.241	1.226	243	251	313	262

4.8.3 Nieuwe investeringsvoorstellen 2018

In tabel 3 staat een overzicht van de nieuwe voorgenomen investeringen per programma. De investeringen in tabel 3 leiden tot kapitaallasten omdat de netto investeringsom boven de activeringengrens valt. Deze grens ligt:

- voor investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut op € 5 miljoen,
- voor investeringen met een economisch nut op € 0,1 miljoen.

Voor investeringsvoorstellen die boven de activeringengrens vallen moeten de kapitaallasten ('structureel') gedekt worden binnen de Begroting 2018.

Voor investeringen die onder de activeringengrens vallen (zie tabel 4) moet de investeringsom ('incidenteel') gedekt worden in de Begroting 2018. Dit gebeurt volgens de richtlijnen in de beleidsnota Activeren, waarderen en afschrijven. We maken een uitzondering voor investeringen die door middel van tarieven door externe partijen worden betaald. Het doorberekenen van de eventuele incidentele lasten (van het niet activeren) kan immers tot ongewenste schommelingen in de tarieven of problemen bij de externe partij leiden. Daarnaast maken we ook een uitzondering voor indexeringen en deeltranches.

Tabel 3. Nieuwe te activeren bruto investeringsvoorstellen 2018 per programma

Programma (bedragen x € 1 miljoen)	Bruto Investeringsom	Uitgaven 2018	Maximale kapitaallasten
Dienstverlening en informatie	14,9	14,9	0,9
Verkeer en Openbare Ruimte	94,1	21,2	4,8
Onderwijs, jeugd en	166,3	83,2	7,2
Welzijn, zorg en sport	7,7	7,7	0,9
Duurzaamheid en water	99,3	98,2	6,7
Stedelijke ontwikkeling en	0,6	0,6	0,0
Bestuur en ondersteuning	2,8	2,6	0,6
Bedrijfsvoering	23,6	22,6	3,6
Eindtotaal	409,4	251,0	24,8

Tabel 4. Investeringsvoorstellen 2018 onder de activeringsgrens per programma

Programma (bedragen x € 1 miljoen)	Bruto Investeringsom	Uitgaven 2018
Verkeer en Openbare Ruimte	14,2	4,1
Onderwijs, jeugd en	3,0	3,0
Bedrijfsvoering	0,8	0,8
Eindtotaal	18,0	7,9

4.8.4 Specificatie nieuwe investeringsvoorstellen

Hieronder volgt de specificatie van de investeringsvoorstellen voor de Begroting 2018. Deze presenteren we in twee paragrafen. Allereerst de investeringen die geactiveerd worden, daarna de investeringen die in één keer uit de Begroting 2018 worden gedekt.

Voor elke investering geven we aan of deze rendabel dan wel onrendabel is. Daarbij zien we een investering als rendabel wanneer hij geen beslag op het begrotingssaldo legt. We zien het als onrendabel wanneer hiervoor extra begrotingsruimte gevonden moet worden.

Verder geven we van elke investering aan tot welke categorie hij behoort.

De investeringen zijn onderverdeeld in de volgende soorten categorieën:

1. Stad zijn: investeringen die wettelijk verplicht zijn of erop gericht zijn het bestaande voorzieningenniveau van de stad te handhaven.
2. Stad verbeteren: voorzieningen die erop gericht zijn de levensduur van een bestaande bezitting ('activum') te verlengen of de prestaties van het activum te verbeteren (geen onderhoud).
3. Stad maken: investeringen die een geheel nieuw activum opleveren.

4.8.5 Overzicht van in 2018 te starten investeringsprojecten boven de activeringsgrens

Programma 1 Dienstverlening en informatie

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn					
42.18.0001	Uitbreiding archiefbewaarplaats Stadsarchief	O	14.050.913	14.050.913	729.945
37.18.0001	Klachtensysteem	R	336.444	336.444	71.663
43.18.0001	Vernieuwing Informatievoorziening Stadsbank van Lening	R	539.000	539.000	114.807
Totaal Dienstverlening en informatie			14.926.357	14.926.357	916.414

Toelichting

42.18.0001 Uitbreiding archiefbewaarplaats Stadsarchief (€ 14.050.913, max. kapitaallasten: € 729.945)

Het Stadsarchief beheert de archiefbewaarplaats van de gemeente Amsterdam en is het historisch documentatiecentrum van de stad. Daarmee is het Stadsarchief verantwoordelijk voor het bewaren van documenten die belangrijk zijn voor de kennis van de geschiedenis van Amsterdam. Het

Stadsarchief neemt de archieven van de gemeente en van in Amsterdam gevestigde particulieren, instellingen en bedrijven in beheer. De archieven worden toegankelijk gemaakt zodat iedereen deze kan raadplegen in De Bazel en op de website van het Stadsarchief. Jaarlijks groeien de archieven en collecties met vijfhonderd tot duizend meter. De huidige depotcapaciteit van het Stadsarchief is onvoldoende om de aanwas van de afgelopen en de komende jaren te kunnen opslaan. En om daarmee aan de wettelijke eisen te voldoen. Op dit moment wordt al depotruimte gehuurd bij het Regionaal Archief Alkmaar (RAA). Het huidige kelderdepot in de Bazel, met een capaciteit van 13 km archief, is afgekeurd als Archiefbewaarplaats door de provinciale toezichthouder (interbestuurlijk toezicht). Het kelderdepot voldoet niet aan de wettelijke eisen die worden gesteld aan een archiefbewaarplaats. Aanvullende depotcapaciteit is nodig. Archivering zal in de toekomst uitsluitend digitaal zijn. Daarom verwachten we dat dit de laatste depotuitbreiding is die voor de gemeente Amsterdam nodig is. De totaal benodigde depotcapaciteit, inclusief de vervanging van het kelderdepot, is 45km. De investeringskosten voor grond, gebouw en stellingen bedragen iets meer dan € 14,0 miljoen.

37.18.0001 Klachtensysteem (€ 336.444, max kapitaallasten: € 71.663)

Het College van B en W heeft op 18 november 2015 de stedelijke klachtenregeling vastgesteld. We behandelen klachten volgens deze klachtenregeling. De burgemeester heeft de wettelijke zorgplicht om te zorgen voor een zorgvuldige behandeling van klachten. Er is een generiek inzetbaar systeem nodig voor vastleggen en analyseren van klachten van Amsterdammers die via verschillende kanalen bij ons binnenkomen. Zo kunnen we op een goede manier de gemeentelijke klachtenregeling uitvoeren waarbij we als één Amsterdam werken. Doel is één systeem voor de klachtenafhandeling in te voeren. Dat moet de standaard processtappen van vastlegging en klachtafhandeling kunnen ondersteunen. En het moet daarnaast een uniforme manier van rapporteren en monitoren van klachtenafhandeling opleveren.

43.18.0001 Vernieuwing Informatievoorziening Stadsbank van Lening (€ 539.000, max kapitaallasten: € 114.807)

We moeten het huidige beleensysteem vervangen. We gebruiken het systeem ongeveer vijftien jaar en de leverancier ondersteunt het niet meer. Daarnaast is een nieuw systeem noodzakelijk om de reeds ingeboekte efficiency-maatregelen vanuit slagvaardige overheid te kunnen halen. Het is economisch niet verantwoord om dit in het huidige systeem in te voeren. De totale investering is circa € 0,5 miljoen en wordt deels gedekt uit reserves en deels uit het positieve resultaat over 2016 van de Stadsbank van Lening.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
70.16.0006	Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2018	O	8.800.000	0	701.067
95.15.0013	Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2018	O	6.180.000	850.000	492.340
68.16.0012	Parkeergarages Haardstee en Hoptille	R	1.765.000	1.765.000	93.545
1. Stad zijn / wettelijke verplichtingen					916.414
95.14.0074	Grotere scope renovatie Piet Heintunnel	O	23.000.000	8.000.000	1.219.000
70.18.0006	Uitvoering vernieuwing brug 8 Raadhuisstraat over de Singel	O	5.750.000	0	304.750
70.18.0007	Uitvoering vernieuwing brug 167 Rozengracht over de Singelgracht	O	5.900.000	0	312.700
70.18.0008	Uitvoering vernieuwing brug 22 Raadhuisstraat over de Herengracht	O	5.050.000	0	267.650
70.18.0009	Uitvoering vernieuwing brug 63 Raadhuisstraat Rozengracht over de Prinsengracht	O	5.750.000	0	304.750
2. Stad verbeteren / indexeringen					
70.18.0004	Indexatiekrediet De Entree Stationseiland 2018	O	1.495.000	1.495.000	69.268
96.14.0003	Indexatiekrediet Noord/Zuidlijn	O	2.130.000	2.130.000	70.290
96.14.0012	Bijdrage financiële vraagstukken Vervoersregio	O	4.000.000	4.000.000	132.000
70.18.0001	Realiseren van een ondergrondse fietsenstalling Waterfront IJzijde Stationseiland	O	16.050.000	2.232.000	609.900
70.18.0005	Verplaatsing IJpleinveer inclusief herpositionering riviercruises	O	8.200.000	700.000	270.600
Totaal Verkeer en Openbare Ruimte			94.070.000	21.172.000	4.847.860

Toelichting

70.16.0006 Vervanging en herprofilering Openbare verlichting 2018
(€ 8.800.000; max kapitaallasten € 701.067)

De vervanging van de openbare verlichting kent twee sporen:

1. het vervangingsprogramma;
2. de herprofileringen.

Het vervangingsprogramma voor Openbare Verlichting moet op tijd palen, armaturen en lampen vervangen. Zo blijft de kwaliteit en veiligheid van de openbare verlichting gehandhaafd. Bij vervanging van lichtmasten van veertig jaar en ouder beoordelen we de toestand door een stabiliteitsmeting. We vervangen alleen afgekeurde lichtmasten. Bij een gunstige Total Cost of Ownership-berekening vervangen we conventionele armaturen daarbij door een LED-uitvoering. Bij herprofilering van een straat kan de reconstructie aanleiding zijn om de openbare verlichting te moeten verplaatsen. Het gaat hierbij niet alleen om definitieve verplaatsingen, maar ook om verplaatsing die het werk aan de weg mogelijk maken. De kosten voor vervanging van openbare verlichting in herprofileringprojecten komen ten laste van de projectbudgetten. In totaal bedraagt de benodigde investering 2018 € 8,8 miljoen.

95.15.0013 Vervanging en aanpassing VRI's en VKM-installaties 2018
(€ 6.180.000; max kapitaallasten € 492.340)

We moeten verkeerssystemen na gemiddeld twintig jaar vervangen. Dat moet om een goede doorstroming en verkeersveiligheid te kunnen garanderen. De masten en detectielussen gaan veelal langer mee en deze vervangen we dan ook afhankelijk van hun toestand.

Binnen het hele systeem proberen we zoveel mogelijk om de levensduur te verlengen. Voor vervangen van verkeersregelininstallaties gebruiken we het zogenoemde "nee, tenzij-beleid".

Naast regelininstallaties maken ook systemen als de beeldschermen van de verkeersleiding en de dynamische routeinformatiepanelen onderdeel uit van dit investeringsvoorstel. In 2018 wordt € 6.180.000 aangevraagd. Dit bedrag is hoger dan in andere jaren, omdat in dit jaar specifiek aandacht is voor het vervangen van Dynamisch Verkeersmanagementsystemen (kosten: € 650.000).

68.16.0012 Parkeergarages Haardstee en Hoptille
(€ 1.765.000; max kapitaallasten € 93.545)

Haardstee en Hoptille zijn twee bewonersgarages in stadsdeel ZuidOost. Vooral mensen die daar in de buurt wonen of werken hebben een commercieel abonnement afgesloten. In Haardstee zijn 155 parkeerplekken en in Hoptille 254. Beide garages kennen een positief exploitatieresultaat.

Als juridisch eigenaar van deze garages moeten we de technische veiligheid van de garages garanderen. De garages zijn geïnspecteerd volgens de NEN2767 methodiek. Hieruit bleek dat levensduurverlengend onderhoud nodig is om deze garages nog vijftien jaar in bedrijf te kunnen houden. Daarnaast zijn er aanpassingen nodig om te voldoen aan de geldende kaders van regelgeving en brandveiligheid. In totaal is hiermee een investering van € 1,7 miljoen gemoeid. De financiële dekking wordt gevonden binnen de bestaande begroting.

95.14.0074 Grotere scope renovatie Piet Heintunnel
(€ 23.000.000; max kapitaallasten € 1.219.000)

We moeten de Piet Heintunnel renoveren om te kunnen voldoen aan de wettelijk aangescherpte tunnelveiligheidseisen. Dit betreft alleen de twee autobuizen. De trambuis is pas in 2005 in gebruik genomen en hoeft nog niet te worden gerenoveerd. In de begrotingen van 2012 en 2013 is voor investeringen in tunnelveiligheid een bedrag € 75 miljoen gereserveerd, waarvan € 24,2 miljoen voor de Piet Heintunnel. Dit bedrag was gebaseerd op een plan en raming uit 2009.

In 2017 maakten we een nieuwe raming op grond van de scope die eind 2016 is bepaald. Deze gewijzigde scope baseerden we op de uitkomst van technische onderzoeken. Die zijn in 2016 uitgevoerd naar de stand van de installaties. Een extern ingenieursbureau stelde een raming op en gemeentelijke kostenexperts toetsten dat. De nieuwe raming komt uit op een investeringsbedrag van € 47 miljoen. In de raadsvergadering van 19 juni 2017 hebben we u geïnformeerd over de oorzaken van deze kostenstijging.

De werkzaamheden moeten vóór 1 mei 2019 starten. Om dit op tijd uit te voeren leggen we eind 2017 een planbesluit en een bijbehorend uitvoeringskrediet voor aan de raad. Op dat moment is de opgave in detail inzichtelijk en daarmee ook de definitieve kostenraming.

70.18.0006 t/m 70.18.0009 Uitvoering vernieuwing bruggen 8, 22, 63 en 167
(€ 22.450.000; max kapitaallasten € 1.189.850)

Omdat het steeds drukker wordt in de Raadhuisstraat en de Rozengracht willen we de inrichting veranderen. De Raadhuisstraat en de Rozengracht is een belangrijke verkeersader in de stad. Daarom plannen we het werk ruim van tevoren in. Daarbij stemmen we af met ander werk zoals renoveren van bruggen en herinrichten van de Vijzelgracht.

Binnen de scope van dit herinrichtingsproject bevinden zich zes bruggen (8, 22, 63, 106, 117 en 167) in de Raadhuisstraat, Westermarkt, Rozengracht en De Clerckstraat. De zes bruggen hebben we onderzocht en getoetst op constructieve veiligheid. De bruggen voldoen niet aan de geldende belastingnormen. Maatregelen zijn noodzakelijk. De kosten voor de aanpak van de bruggen komen voor rekening van Amsterdam als eigenaar.

De uitvoering van de vernieuwing van brug 106 en 117 valt onder de activeringsgrens. De hiermee gemoeide investeringssom staat daarom in de volgende paragraaf. Daar staan ook de benodigde budgetten voor de voorbereiding van de uitvoering van het werk per brug.

**70.18.0004 Indexatiekrediet De Entree Stationseiland 2018
(€ 1.495.000; max kapitaallasten € 69.268)**

Voor een aantal langlopende grootschalige projecten in de openbare ruimte geldt een indexeringsregime, mede geënt op de methodiek Noord/Zuidlijn. Het project De Entree Stationseiland is inclusief indexering geraamd op € 145,5 miljoen. De dekking voor € 6,6 miljoen aan geraamde indexatielasten komen voor rekening van Amsterdam. Dat is bij het vaststellen van het uitvoerings- en kredietbesluit van de Entree op 20 januari 2016 bevestigd. De berekening van de indexatie voor 2018 is inclusief een tussentijdse herberekening 2017. De afschrijvingstermijn is conform het hoofdkrediet in 30 jaar.

96.14.0003 Indexatiekrediet Noord/Zuidlijn (€ 2.130.000; max kapitaallasten € 70.290)

Voor een aantal langlopende projecten, zoals de Noord/Zuidlijn, geldt een 'indexeringsregime'. Het indexatiekrediet voor 2018 is berekend op € 2,1 miljoen. De afschrijvingstermijn volgt het hoofdkrediet en bedraagt 50 jaar.

**96.14.0012 Bijdrage financiële vraagstukken Vervoersregio
(€ 4.000.000; max kapitaallasten € 132.000)**

Met de Vervoersregio Amsterdam (VRA) hebben we overeenstemming bereikt over hoe we de tekorten op enkele investeringsprojecten metro infrastructuur terugdringen. Voor ons leidt dit tot een financiële bijdrage van € 4 mln.

**70.18.0001 Realiseren van een ondergrondse fietsenstalling Waterfront IJzijde Stationseiland
(€ 16.050.000; max kapitaallasten € 609.900)**

De investering betreft de realisatie van een ondergrondse fietsenstalling voor tenminste 4.000 fietsparkeerplaatsen aan de IJzijde van Stationseiland. Die liggen tussen de waterpleinen en niet hoger dan het niveau van de huidige kade. De fietsenstalling en aanvaarbescherming worden als een integraal ontwerp vormgegeven. Op de fietsenstalling en aanvaarbescherming wordt nieuw maaiveld (openbare ruimte) gerealiseerd met een hoogwaardige verblijfskwaliteit. Dit investeringsvoorstel gaat om extra benodigde dekking bovenop de vanuit de Totaalopgave Fietsparkeren Stationseiland (TOF) aan te vragen subsidie en de reeds binnen IJsei beschikbare dekking voor de aanvaarbescherming. Het gaat om een bedrag van € 16,05 miljoen op een totaal benodigde dekking van € 43,9 miljoen voor de aanvaarbescherming, ondergrondse fietsenstalling en het maaiveld daar bovenop. De subsidie vanuit TOF bedraagt € 10,8 miljoen. Dat is gebaseerd op twee bovengrondse stallingen in meerdere bouwlagen aan de buitenzijdes van de waterpleinen, qua uitstraling vergelijkbaar met de fietsflat. De subsidieaanvraag is deel van een gezamenlijke aanvraag (door) voor alle nieuwbouw stallingen op Stationseiland bij Ministerie van I&M en VRA. Hierover is met de TOF-partners (Prorail, NS, VRA en gemeente Amsterdam) ambtelijk overeenstemming. De ondergrondse fietsenstalling wordt voorgesteld als voorkeursalternatief. Dit omdat we vrij zicht over het water op deze unieke plek in Amsterdam erg belangrijk vinden. En omdat dit omvorming mogelijk maakt van doorgangsgebied naar verblijfsruimte met een uitstekende kwaliteit en ruimte voor de voetganger. De ondergrondse stalling kan niet alleen worden gedekt vanuit het te ontvangen subsidiebedrag.

**70.18.0005 Verplaatsing IJpleinveer inclusief herpositionering riviercruises
(€ 8.200.000; max kapitaallasten € 270.600)**

Onderdeel van het voorkeursbesluit Sprong van 23 december 2016 is het verplaatsen van het IJpleinveer. Dit om het toenemende verkeer van fietsers en voetgangers in het centrale deel van het IJ op te vangen. Voor de verplaatsing van het IJpleinveer keken we naar de inpassing aan de Ruyterkade Oost. Hiervoor moeten we drie aanlegplaatsen van riviercruises verplaatsen.

In het B&W-besluit is € 5,1 miljoen aan verwachte investeringskosten opgenomen. Uit een nadere analyse van de onderliggende raming blijkt dat de investeringsraming niet volledig was. Vanuit de huidige inzichten gaan wij uit van een benodigde investeringsom van € 8,2 miljoen. In deze bijgestelde raming zijn de in deze fase gebruikelijke percentages voor risico-opslagen verwerkt.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn					
55.17.0005	Onderwijshuisvestingsprogramma 2018 brand en inbraak	O	3.200.000	1.600.000	361.600
2. Stad verbeteren					
37.15.2297	Onderwijshuivestingsprogramma 2018 PO	O	2.755.000	1.377.500	311.315
37.15.2306	Onderwijshuivestingsprogramma 2018 V(S)O	O	5.400.000	2.700.000	610.200
3. Stad maken					
55.15.0004	Onderwijshuivestingsprogramma 2018 nieuwbouw V(S)O	O	102.600.000	51.300.000	3.898.800
37.15.2293	Onderwijshuivestingsprogramma 2018 nieuwbouw PO	O	52.345.000	26.172.500	1.989.110
Totaal Onderwijs, jeugd en diversiteit			166.300.000	83.150.000	7.171.025

Toelichting

55.17.0005+37.15.2297+37.15.2306+55.15.0004+37.15.2293:

Investeringen in onderwijshuisvesting (€ 166.300.000; max kapitaallasten € 7.171.025)

De opgave voor onderwijshuisvesting beweegt mee met de dynamiek van de stad. We zien zowel krimp- als groeigebieden in de stad. De groei van de stad, Koers 2025 Ruimte voor de Stad, betekent groei van het onderwijsaanbod.

De gemeenteraad stelde in juli 2015 de Integraal Huisvestingsplannen 2016 – 2020 PO, VO en (V) SO vast. Koers 2025 is in september 2016 in de gemeenteraad behandeld. De Voorjaarsnota 2017, MIP 2018-2021, is de eerstmogelijke vertaling van Koers 2025 naar de bijbehorende opgave voor onderwijshuisvesting.

Vanuit het aantal en type woningen bepalen we het aantal scholen in een nieuw te ontwikkelen gebied. Voor vijftigduizend tot vijfenzeftigduizend woningen gaan we uit van ongeveer veertig tot vijftig nieuwe basisscholengebouwen, inclusief gymzalen. In het voortgezet onderwijs gaan we uit van ongeveer acht tot tien nieuwe scholen, inclusief gymzaal, waarvan één internationale school.

Voor het MIP 2018–2021 keken we naar de start van de woningbouw in de verschillende gebieden met ruimteclaims voor onderwijs. We willen schoolgebouwen gelijktijdig aan de oplevering van de eerste woningen opleveren. Vervolgens rekenden we terug naar het benodigde jaar van aanvraag voor het Onderwijshuisvestingsprogramma (OHP). Daarbij houden we rekening met 10% toekennen van een voorbereidingskrediet en 90% voor de realisatie van de nieuwbouw. Voor de reservering onderwijshuisvesting MIP 2018–2021 gaan we uit van de feitelijke kavelclaims en de oplevering van woningen in deze specifieke gebieden, zoals op 1 februari 2017 bekend. In de periode 2018–2021 moeten we in deze nieuwbouwwijken voor achttien basisscholen en zeven VO-scholen financiële middelen opnemen op de onderwijshuisvestingsprogramma's.

Voor het MIP 2018 – 2021 betekent dit een investering van € 220 miljoen, inclusief grondkosten:

- € 120 miljoen voor het Primair Onderwijs;
- € 100 miljoen voor het Voortgezet en Voortgezet Speciaal Onderwijs.

Naast de groei van de stad, zien we ook dat er steeds meer jonge gezinnen uit de stad trekken. De stad groeit en krimpt dus op hetzelfde moment. Naast ontwikkel- en verdichtingsgebieden zijn er bestaande wijken in Amsterdam waar het leerlingenaantal de komende jaren zal afnemen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Oud-Noord;
- het Oostelijk Havengebied;
- Zuidoost.

Maar ook binnen de verschillende gebieden zijn er scholen die groeien en scholen die krimpen.

De huidige normvergoeding voor onderhuisvesting is niet langer toereikend om een school te bouwen. We kunnen met de huidige normvergoeding geen (vervangende) nieuwbouw realiseren van voldoende kwaliteit. De schoolgebouwen die opgenomen worden op het onderwijshuisvestingprogramma 2018 toetsen we (afhankelijk van snelheid voorbereiding) bij de aanvraag voor een omgevingsvergunning op bouwbesluit 2018/bouwbesluit 2020. Om hieraan te voldoen in de huidige markt is een normbedrag van € 2.050 per m² noodzakelijk.

De totale aanvraag voor de investeringen voor 2018 bedraagt € 163,1 miljoen. Op basis van dit investeringsbedrag is voor de dekking van de kapitaallasten € 6,8 miljoen nodig.

Voor de investeringen in brand en inbraakinstallaties is aanvullend jaarlijks een investeringsbedrag nodig van € 3,2 miljoen. De kapitaallasten hiervan bedragen € 0,4 miljoen. Deze investeringen zijn nodig om te zorgen dat de onderwijsgebouwen voldoen aan de MARSH-eisen. Daarmee zijn de gebouwen zo veilig mogelijk en de blijven premies zo laag mogelijk zullen. Hierover hebben we afspraken gemaakt met de verzekeraar.

In december 2017 zullen we de onderwijshuisvestingsprogramma's 2018 voor het primair en het voortgezet (speciaal) onderwijs ter vaststelling aan de raad voorleggen.

Programma 6 Welzijn, zorg en sport

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
56.18.0001	Vervangen top laag kunstgras SPP Drieburg (De Meer veld 2)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0002	Vervangen top laag kunstgras SPP Drieburg (Jos-W'meer veld 2)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0003	Vervangen top laag kunstgras SPP Middenmeer (TOG)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0004	Vervangen top laag kunstgras SPP ijborg	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0005	Vervangen top laag kunstgras SPP Olympiaplein (Swift veld 2)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0006	Vervangen top laag kunstgras SPP Olympiaplein (Swift veld 3)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0007	Vervangen top laag kunstgras SPP Kadoelen (veld 2)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0008	Vervangen top laag kunstgras SPP Oostzanerwerf (OSV veld 3)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0009	Vervangen top laag kunstgras SPP Buiksloterbanne (DWV veld 3)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0010	Vervangen top laag kunstgras SPP Multatuli (veld 1)	O	387.000	387.000	43.731

56.18.0011	Vervangen top laag kunstgras SPP Multatuli (veld 2)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0012	Vervangen top laag kunstgras SPP Spieringhorn (DWS veld 9)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0013	Vervangen top laag kunstgras SPP Ookmeer (veld 14)	O	387.000	387.000	43.731
56.18.0014	Vervangen top laag kunstgras SPP Kadoelen (Fit veld 3) en inslagveld	O	430.000	430.000	48.590
56.18.0015	Vervanging Wielerbaan Ulysses	O	200.000	200.000	10.600
56.18.0016	Vervangen natuurgras sportpark Ookmeer, Loopveld en Oostzanerwerf	O	350.000	350.000	18.550
56.18.0017	Vervangen opstal sportpark Middenmeer	O	400.000	400.000	15.200
56.18.0018	Vervangen inventaris (incl. sportvloeren)	O	250.000	250.000	53.250
56.18.0019	Vervangen materialen en tractoren	O	500.000	500.000	106.500
57.18.0004	Vervanging medische apparatuur	R	50.000	50.000	10.650
57.18.0005	Vervanging meubilair	R	50.000	50.000	10.650
57.18.0006	Elektronisch patiëntendossier MGGZ	R	100.000	100.000	21.300
57.18.0007	Verbetering informatievoorziening MGGZ	R	250.000	250.000	53.250
57.18.0008	Vervanging apparatuur Streeklaboratorium	R	40.000	40.000	8.520
57.18.0009	Vervanging laboratoriumapparatuur	R	80.000	80.000	17.040
Totaal Welzijn, zorg en sport			7.731.000	7.731.000	942.603

Toelichting

56.18.0001 t/m 56.18.0019 Investerings in sportvelden (€ 7.161.000; max kapitaallasten € 821.193)

Voor 2018 willen we de top laag van veertien sportvelden vervangen, vanwege het einde van de technische levensduur (totaal € 5,5 miljoen). De Wielerbaan Ulysses in Amsterdam Noord moeten we om dezelfde reden vervangen (€ 200.000). Dat geldt ook voor het gras op zes sportvelden (€ 350.000). Voor investeringen in wagenpark en machines om sportvelden in goede conditie te houden is een totale investering van € 500.000 nodig. De beheersruimte op sportpark Middenmeer is technisch afgeschreven en moet worden vervangen (€ 400.000). De inventaris van verschillende sporthallen is aan vervanging toe (€ 250.000).

57.18.0004 t/m 57.18.0009 Investerings GGD in het primair proces (€ 570.000; max kapitaallasten € 121.410)

Diverse kleine en middelgrote investeringen zijn in 2018 nodig bij de GGD. MGGZ wil gezien de complexiteit en diversiteit aan profielen van de patiënten/cliënten investeren in een elektronisch patiëntendossier (€ 100.000). Om de informatievoorziening te verbeteren is bij de MGGZ een investering in twee software pakketten nodig van € 250.000. Medische apparatuur en laboratoriumapparatuur is aan vervanging toe, een investering van in totaal € 170.000. Daarnaast moeten we meubilair vervangen (€ 50.000). De financiële dekking hiervoor wordt gevonden binnen de bestaande begroting.

Programma 8 Duurzaamheid en water

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
66.18.0001	Vervanging en uitbreiding ondergrondse afvalcontainers 2018	R	21.000.000	21.000.000	2.373.000
66.18.0002	Afvalpunt Toetsenbordweg	R	5.100.000	4.600.000	193.800
63.15.0009	Rioolgemalen 2018	R	2.850.000	2.850.000	227.665
63.15.0011	Renovatie riolen 2018	R	19.500.000	19.500.000	841.850
63.15.0013	Distributie drinkwater 2018	R	22.150.000	22.150.000	1.085.350
63.15.0014	Productie drinkwater 2018	R	14.245.000	14.245.000	1.232.193
63.15.0015	Bron- en natuurbeheer 2018	R	1.270.000	1.270.000	93.980
95.18.0001	Vervanging vloot binnenwaterbeheer	O	3.200.000	2.600.000	216.600
1. Stad zijn / wettelijke verplichtingen					
63.15.0010	Eerste Aanleg Riolering 2018	R	10.000.000	10.000.000	431.718
Totaal Duurzaamheid en water			99.315.000	98.215.000	6.696.156

Toelichting

66.18.0001 Vervanging en uitbreiding ondergrondse afvalcontainers 2018 (€ 21.000.000; max kapitaallasten € 2.373.000)

In Amsterdam zamelen we huishoudelijk afval voornamelijk met ondergrondse inzamelcontainers in. Op dit moment heeft Amsterdam ruim 10.500 ondergrondse inzamelcontainers. In 2018 moeten we een aantal ondergrondse afvalcontainers vervangen. Deze containers hebben hun technische levensduur bereikt. Tevens plaatsen we vanwege gebiedsuitbreidingen en nieuwe (ver) bouwprojecten nieuwe containers. Bij het plaatsen van de nieuwe containers houden we rekening met de ambitie en de doelstellingen uit het Uitvoeringsplan Afval om meer afval te scheiden. Dat doen we door het aantal containers voor verschillende afvalstoffen uit te breiden en waar mogelijk het aantal containers voor restafval te verminderen.

66.18.0002 Afvalpunt Toetsenbordweg (€ 5.100.000; max kapitaallasten € 193.800)

Deze investering is voor het oprichten van een nieuw afvalpunt in stadsdeel Noord aan de Toetsenbordweg. Die vervangt het huidige afvalpunt Struisgrasstraat. Verplaatsing van het afvalpunt is nodig vanwege geplande gebiedsontwikkeling. Het betreft een rendabele investering waarmee € 5,1 miljoen gemoeid is.

63.16.0009 Rioolgemalen 2018 (€ 2.850.000; max kapitaallasten € 227.665)

Voor 2018 hebben we vervanging gepland van de elektrotechnische besturing van 121 rioolgemalen en van het ventilatiesysteem van een aantal gemalen die niet voldoen aan de huidige ARBO-eisen. Gelijktijdig met de vervanging van de elektrotechnische besturing voeren we voor een aantal gemalen bouwkundig en civieltechnisch levensduur verlengend onderhoud uit aan de gebouwen en ontvangstkelders. Dit om toekomstige grootschalige vervangingsinvesteringen te kunnen voorkomen. Zoals bij het hoofdrioleringsgemaal Zeeburgerdijk. Uit inspecties in 2016 bleek dat we dit gemaal grootschalig moeten renoveren. Het gaat om:

- vervangen van de elektrotechnische installatie en besturing;
- het vervangen van pompen;
- het verbeteren van de brandveiligheid;
- het herstellen van bouwkundige gebreken.

Naast de genoemde activiteiten bereiden we in 2018 vervanging van het gemalenbeheersysteem Midas voor. Dit systeem voldoet niet meer aan de huidige beveiligingsstandaard en is softwarematig sterk verouderd

63.15.0011 Renovatie riolen 2018 (€ 19.500.000; max kapitaallasten € 841.850)

In het "Gemeentelijk Rioleringsplan Amsterdam 2016-2021" (GRP) staat dat we in de planperiode 2016 tot en met 2021 ongeveer 38 kilometer riool per jaar moeten vervangen. Dit om het functioneren van de riolering op het vereiste niveau te houden. De noodzakelijke vervanging van aangetaste of verzakte riolen voeren we zo veel mogelijk samen uit met vervanging van de wegbedekking. Hiermee beperken we overlast voor de burgers en extra kosten in latere jaren. Daarnaast hebben we een verdere toename van de investeringen in de vervangingsprogramma's van de wegen opgevoerd. In 2018 is dit vooral in de stadsdelen Noord, Zuid en Oost. Waternet gaat gelijktijdig de aangetaste of verzakte riolen in de betreffende wegen vervangen. Het gevolg hiervan is dat het aantal kilometer te vervangen riool hoger wordt dan aangegeven in het GRP. De verwachting is dat vijftig kilometer riool vervangen wordt. Voor het jaar 2018 vragen we een krediet van € 19,5 miljoen aan. Waarschijnlijk is de komende jaren een renovatiekrediet van eenzelfde omvang nodig.

63.15.0013 t/m 63.15.0015 Routinematige vervangingsinvesteringen drinkwater (€ 37.665.000; max kapitaallasten € 2.411.523)

Deze investeringen zijn routinematige (jaarlijks terugkerende) investeringen. Het productieproces omvat de bediening en het vaste onderhoud van de productieapparaten die gaan over:

- oppompen van (oever)grondwater;
- innemen, voorzuiveren, transporteren van ruw water;
- infiltreren en winnen van oppervlaktewater;
- zuiveren en behandelen van ruwwater tot zuiver drinkwater.

Het distributieproces betreft maken en onderhouden van zuiver watervoerende transport-, distributie- en aansluitleidingen en het onderhouden van watermeters. Voor het behoud en de kwaliteit van de bronnen worden investeringen in het duin- en plassen gebied gericht op natuur en recreatie. Bij distributie drinkwater loopt in 2018 het grote project N200 vervanging Haarlemmerweg. Alle kosten voor de drinkwatervoorziening worden betaald uit de drinkwatertarieven.

95.18.0001 Vervanging vloot binnenwaterbeheer (€ 3.200.000; max kapitaallasten € 216.600)

Voor Nautisch Toezicht en Handhaving zijn schone boten nodig. Alleen zo kunnen we per 2020 voldoen aan de Amsterdamse doelstelling om emissievrij te varen op de Amsterdamse binnenwateren. De totale investering komt uit op € 3,2 miljoen. De bijbehorende kapitaallasten bedragen € 0,2 miljoen.

63.15.0010 Eerste Aanleg Riolering 2018 (€ 10.000.000; max kapitaallasten € 431.718)

De eerste aanleg van riolering wordt sinds 2011 uit de rioolheffing betaald. Het kredietbedrag van € 10,0 miljoen voor het jaar 2018 baseren we onder meer op beschikbare informatie van lopende en nog te plannen rioleringsprojecten binnen het bouw- en woonrijp maken van plangebieden van de afdeling Grond en Ontwikkeling. Waternet is volgend waar het gaat om de planning en de prioriteitstelling van deze projecten.

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
71.18.0003	Vernieuwing gebouwen Vondeltuין	R	580.000	580.000	22.040
Totaal Stedelijke ontwikkeling en wonen			580.000	580.000	22.040

Toelichting

71.18.0003 Vernieuwing gebouwen Vondeltuין (€ 580.000; max kapitaallasten € 22.040)

We moeten twee van de drie gebouwen in de Vondeltuין vervangen. De te vervangen gebouwen voldoen niet aan de eisen gesteld in het Bouwbesluit 2012. De vernieuwing moet een verbetering opleveren van dit deel van het monument Vondelpark. We verbeteren de relatie tot de naastgelegen speeltuin. We maken een betere toegankelijkheid voor omwonenden met kinderen. Het betreft een rendabele investering. Na oplevering zullen we een marktconforme huur rekenen.

Programma 10 Bestuur en ondersteuning

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
13.18.0001	Contractmanagementsysteem (CMS)	O	644.000	644.000	137.172
13.18.0002	Vervanging Andreas	O	2.193.600	1.924.296	467.237
Totaal Bestuur en ondersteuning			2.837.600	2.568.296	604.409

Toelichting

13.18.0001 Contractmanagementsysteem (CMS) (€ 644.000; max kapitaallasten € 137.172)

Op dit moment gebruiken we voor het contractbeheer verschillende systemen en oplossingen. Via deze investering willen we één systeem voor Contractmanagement voor de hele gemeente. Met dit CMS kunnen we een transparante, uniforme en efficiënte werkwijze invoeren. Daarbij kunnen we de contracten vastleggen, beheren en onderhouden in het CMS. Hierdoor krijgen we een goed, actueel en volledig overzicht van de lopende contracten. En we verstevigen ook de control positie. Uiteindelijk kunnen we contracten doelmatiger en effectiever en daarmee professioneler managen. De stad krijgt waar ze voor betaald en leveranciers houden zich aan contractueel gemaakte afspraken. Tevens levert de investering een rationalisatie op van een aantal softwarepakketten binnen de applicatiefamilie Inkoop.

13.18.0002 Vervanging Andreas (€ 2.193.600; max kapitaallasten € 467.237)

We moeten de applicatie voor bestuurlijke besluitvorming Andreas vervangen. Andreas is gedeeltelijk vervangen (Andreas 2). De eerste fase van de vervanging leveren we in 2017 op. De vervanging van het gehele systeem is onder meer noodzakelijk vanwege:

- implementatie van wettelijke archief-eisen, privacy en informatie beveiligingsrichtlijnen;
- decentrale regelgeving officiële publicaties (DROP).

De huidige applicatie (Andreas 1) is verouderd en wordt per juni 2018 niet langer technisch ondersteund. De investering in 2018 omvat onder andere:

- vervanging van de raadsmodule;
- ondersteuning van wethouders-staven en -mappen;
- oplevering van de archieffunctie.

Bedrijfsvoering

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018	Max kapitaallasten
1. Stad zijn / vervangingsinvesteringen					
11.15.0001	Hardware werkstations	O	5.956.277	5.956.277	1.566.501
11.15.0004	Hardware overig	O	1.176.111	1.176.111	250.512
11.15.0005	Software	O	1.736.300	1.736.300	601.339
57.18.0001	Verbouwingen GGD	R	1.000.000	1.000.000	53.000
57.18.0002	Diverse hardware GGD	R	500.000	500.000	106.500
57.18.0003	Ontwikkelkrediet informatisering Software GGD	R	500.000	500.000	106.500
71.18.0002	Nieuwbouw werf Fogostraat 1	R	5.495.344	5.495.344	295.603
2. Stad verbeteren					
24.18.0001	Centraal Toegangscontrole systeem	O	275.000	275.000	21.908
71.18.0001	Verbouwing begane grond stadhuis	R	7.000.000	6.000.000	557.667
Totaal Bedrijfsvoering			23.639.032	22.639.032	3.559.530

Toelichting

**11.15.0001+ 11.15.0004 + 11.15.0005 Vervangingsinvesteringen ICT
(€ 8.868.688; max kapitaallasten € 2.418.351)**

Het genormeerde jaarlijkse vervangingsinvesteringsbudget voor ICT bedraagt € 8,9 miljoen. Vervangingsinvesteringen in software zijn nodig om de Amsterdamse digitale werkplekken werkend te houden. Het betreft ook de gebruiksrechten (licenties) voor onbepaalde duur. Deze onderdelen gaan gemiddeld drie jaar mee. Vervangingsinvesteringen in hardware werkstations zijn nodig om de Amsterdamse digitale werkplekken en servers te vervangen aan het einde van hun levensduur. Deze onderdelen gaan gemiddeld vier jaar mee. Vervangingsinvesteringen in hardware overig zijn nodig om de digitale verbindingen tussen en in de gemeentelijke panden te vervangen aan het einde van hun levensduur. Deze onderdelen gaan gemiddeld vijf jaar mee.

57.18.0001 Verbouwingen GGD (€1.000.000, max kapitaallasten € 53.000)

Betreft een bundeling van drie verbouwingen:

1. het algemeen verbouwingskrediet (waarmee de diverse jaarlijkse verbouwingen bekostigd worden (€500.000);
2. inrichting van vlekflexplekken (€ 250.000);
3. inrichting frictieruimte tijdens de gevelrenovatie aan het hoofdkantoor van de GGD aan de Nieuwe Achtergracht (€ 250.000).

De financiële dekking hiervoor wordt gevonden binnen de bestaande begroting.

57.18.0002 Diverse hardware GGD (€ 500.000; max kapitaallasten € 106.500)

Deze investeringen gaan over de reguliere vervanging van een deel van het serverpark bij de GGD (€100.000). En vervangen van hardware voor werkplekken inclusief laptops(€ 400.000) om instabiliteit te voorkomen én te zorgen dat deze hardware weer mee kan met de eisen van de huidige tijd. Verlengen van onderhoudscontracten langer dan vijf jaar is over het algemeen een te kostbaar alternatief. De financiële dekking hiervoor wordt gevonden binnen de bestaande begroting.

**57.18.0003 Ontwikkelkrediet informatisering software GGD
(€ 500.000; max kapitaallasten € 106.500)**

Het algemeen ontwikkelkrediet voor de GGD is bedoeld voor onvoorziene aanpassingen aan applicaties door bijvoorbeeld gewijzigde wet en regelgeving. En voor onvoorziene doorontwikkeling van applicaties en onvoorziene nieuwe projecten.

71.18.0002 Nieuwbouw werf Fogostraat 1 (€5.495.344; max kapitaallasten € 295.603)

Voor de uitvoering van werfactiviteiten van Stadsdeel Nieuw-West is passende huisvesting nodig. De huidige semi-permanente huisvesting op de Seineweg en Fogostraat met op beide locaties werkplekken, kled- en doucheruimten en kantine voldoen niet aan de minimale onderhoudsnormen. De gebouwen hebben het einde van hun technische levensduur bereikt. Ze zijn niet duurzaam te vernieuwen. Er komt een nieuw gebouw in de Fogostraat waar de activiteiten van de Seineweg in worden geïntegreerd. De financiële dekking hiervoor wordt gevonden binnen de bestaande begroting.

24.18.0001 Centraal Toegangscontrole systeem (€ 275.000; max kapitaallasten € 21.908)

Op dit moment is er geen eenduidig toegangssysteem voor onze gemeentelijke panden. Daardoor is de beveiliging niet goed geregeld. Er zijn elf panden aangewezen die in de eerste tranche een nieuw toegangssysteem krijgen. We hebben proof of concept in de markt gezet. We hebben vijf partijen uitgenodigd om een werkende technische oplossing te laten zien. Om uiteindelijke invoering voor de gehele stad is een investering nodig van € 275.000.

71.18.0001 Verbouwing begane grond stadhuis (€ 7.000.000; max kapitaallasten € 557.667)

College en raad hebben eerder keuze gemaakt voor verbetering van de begane grond van het stadhuis. De herontwikkeling van de begane grond van het stadhuis maakt aan de Waterloopleinzijde de verhuur van circa 2.300m² commerciële ruimte mogelijk. Daarbij accommoderen we een programma volgens de uitgangspunten van 'Gemaakt in Amsterdam'. Dat concept heeft de Amsterdamse maakindustrie als uitgangspunt. We hebben dit concept in 2016 onder leiding van een onafhankelijk programmeur ontwikkeld in een voortraject met een grote groep Amsterdammers. Onder de paraplu van dit concept kunnen ondernemers uit Amsterdam in het stadhuis letterlijk laten zien wat zij allemaal maken. Bezoekers kunnen de ondernemers spreken, de productieprocessen zien en verschillende producten kopen. Ook moet het mogelijk zijn om bijeenkomsten, zoals proeverijen en demonstraties, en kleine evenementen (bijvoorbeeld markten en tentoonstellingen) te organiseren.

Via een selectieprocedure kiezen we een of meer geschikte kandidaat-huurders voor de begane grond ruimten. Op 21 maart 2017 is het College van B&W akkoord gegaan met de te hanteren procedure. De definitieve selectie staat gepland voor het vierde kwartaal van 2017. Na de selectie en nadat de raad formeel heeft ingestemd met het investeringsvoorstel en de nodige procedurele stappen zijn doorlopen, kan de verbouwing van de begane grond starten. We verwachten is dat in de eerste helft van 2018.

4.8.6 Overzicht van in 2018 te starten investeringsprojecten onder de activeringsgrens

De investeringen in deze paragraaf vallen onder de activeringsgrens en komen daarmee rechtstreeks ten laste van de begroting. In totaal gaat het hier om een bedrag van € 18,0 miljoen aan investeringsvoorstellen.

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018
1. Stad zijn				
37.15.2330	Amsterdamse Bos, vervangen machines 2018	O	135.096	135.096
37.15.2331	Amsterdamse Bos, renovatie woningen 2018	O	53.095	53.095
37.15.2332	Amsterdamse Bos, vervangen beschoeiing 2018	O	220.660	220.660
37.15.2334	Amsterdamse Bos, renovatie infrastructuur 2018	O	133.174	133.174
56.17.0002	Amsterdamse Bos, vervangen beplanting 2018	O	100.000	100.000
70.18.0016	Vervanging Stadsilluminatie 2018	O	480.000	240.000
70.18.0023	Voorbereiding ophogen Kruispunt Basisweg-Seineweg	O	250.000	150.000
70.18.0026	Walter Suskindbrug, extra aanvraag	O	2.900.000	1.900.000
70.18.0027	Uitvoering vernieuwing brug 106 Raadhuisstraat Westermarkt over de Keizersgracht	O	4.600.000	0
70.18.0028	Uitvoering vernieuwing brug 117 Rozengracht over de Lijnbaansgracht	O	2.950.000	0
70.18.0010	Voorbereiding werkzaamheden brug 8 Raadhuisstraat over de Singel	O	400.000	200.000
70.18.0011	Voorbereiding werkzaamheden brug 167 Rozengracht over de Singelgracht	O	400.000	200.000
70.18.0012	Voorbereiding werkzaamheden brug 22 Raadhuisstraat over de Herengracht	O	400.000	200.000
70.18.0013	Voorbereiding werkzaamheden brug 63 Raadhuisstraat Rozengracht over de Prinsengracht	O	400.000	200.000
70.18.0014	Voorbereiding werkzaamheden brug 106 Raadhuisstraat Westermarkt over de Keizersgracht	O	400.000	200.000
70.18.0015	Voorbereiding werkzaamheden brug 117 Rozengracht over de Lijnbaansgracht	O	400.000	200.000
Totaal Verkeer en Openbare Ruimte			14.222.025	4.132.025

Toelichting

37.15.2330 t/m 37.15.2334 + 56.15.0002 Vervangingsinvesteringen Amsterdamse Bos (€ 642.025)

Er staan voor 2018 diverse kleinere vervangingsinvesteringen en renovaties in het Amsterdamse Bos op het programma. Bij vervanging kiezen we standaard voor de duurzaamste, minst vervuilende en Arbo-technisch meest verantwoorde optie. Een deel van de machines voor onderhoud van het Bos is aan het eind van de economische levensduur (€ 135.096). Het Amsterdamse Bos bezit een aantal gebouwen. In 2018 renoveren we een woning (€ 53.095). De meeste beschoeiingen in het Bos zijn ruim zestig jaar oud en voldoen niet meer aan de gestelde eisen (grondkering). In 2014 hebben we alle oevers geïnspecteerd en hebben we een plan van aanpak opgesteld. In 2015 vernieuwden we de eerste beschoeiingen. De uitvoering loopt tot 2024.

We vervangen boom- en bosgroepen die op beeldbepalende locaties staan. Bijvoorbeeld op de kop van de Bosbaan, bij het dagrecreatieterrein. Deze zijn aan het eind van hun levenscyclus en dreigen een gevaar te vormen voor de bezoekers door takval of omwaaien. In 2014 begonnen we met het uitvoeren van het vervangingsplan.

De ruim honderd bruggen en vele kilometers voet- en fietspaden die in het bos liggen moeten voldoen aan de wettelijke (CROW) veiligheidseisen. Ieder jaar renoveren we een deel van deze infrastructuur (€ 133.174).

70.18.0016 vervanging Stadsilluminatie 2018 (€ 480.000)

Stadsilluminatie is een aparte vorm van verlichting naast openbare verlichting (zie boven). Het bestaat uit tweehonderdvijftig installaties die 's avonds en 's nachts bijzondere gebouwen, kunstobjecten en monumenten aanlichten. Voorts worden tachtig bruggen in de grachtengordel door verlichting verfraaid. Stadsilluminatie draagt bij aan de sfeer en beleving van de stad en richt zich op bewoners, toeristen en uitgaanspubliek. Hierdoor heeft illuminatie een economische en een sociale veiligheidsdimensie. Bij vervanging vervangen we zoveel als mogelijk door LED.

70.18.0023 Voorbereiding ophogen Kruispunt Basisweg-Seineweg (€ 250.000)

Het kruispunt Seineweg-Basisweg ligt te laag. Bij heftige regenval komt het kruispunt onder water te staan. Dan moeten we het afsluiten, met overlast voor het verkeer tot gevolg. Het riool op deze locatie voldoet wel en is geen oorzaak van wateroverlast. Door het kruispunt op te hogen lossen we het probleem op. In 2018 en 2019 bereiden we voor, in 2020 start de uitvoering. Het kruispunt is ook als knelpunt opgenomen in Amsterdam Rainproof. Met dit programma werken we samen bij het definitief bepalen van de beste oplossing voor het kruispunt.

70.18.0026 Walter Suskindbrug, extra aanvraag (€ 2.900.000)

Het betreft hier een extra aanvraag bovenop het eind 2014 toegekende krediet van € 900.000. Deze € 900.000 betrof alleen het onderhoud aan de elektrische en mechanische installaties. Bij de voorbereiding van de werkzaamheden bleek de bovenbouw van de brug zo slechte te zijn dat vervangen de enige optie is. Na uitgebreid onderzoek blijkt dat de fundering van de brug voldoet, maar dat we de onderbouw wel moeten versterken. Het gaat om een aanvullende investering van € 2,9 miljoen.

70.18.0027 en 70.18.0028 Uitvoering vernieuwing bruggen 106 en 117 (€ 7.550.000)

Brug 106 - tussen Raadhuisstraat en Westermarkt over de Keizersgracht – en brug 117 – op de Rozengracht over de Lijnbaansgracht – vallen binnen de scope van het herinrichtingsproject Raadhuisstraat – Rozengracht. We hebben de bruggen onderzocht en getoetst op constructieve veiligheid. De bruggen voldoen niet aan de geldende belastingnormen. De kosten voor de aanpak van de bruggen vallen onder de geldende activeringsgrens en komen voor rekening van Amsterdam als eigenaar.

70.18.0010 t/m 70.18.0015 Voorbereiding werkzaamheden bruggen (€ 2.400.000)

Binnen het kader van het herinrichtingsproject Raadhuisstraat – Rozengracht vallen zes bruggen die we moeten renoveren. Voor de voorbereiding van uitvoeringswerkzaamheden is per brug een bedrag van € 400.000 nodig.

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018
2. Stad verbeteren				
55.17.0010	Investerings < 100.000 Onderwijshuisvestingsprogramma 2018 VO	O	2.000.000	2.000.000
55.17.0011	Investerings < 100.000 Onderwijshuisvestingsprogramma 2018 PO	O	1.000.000	1.000.000
Totaal Onderwijs, jeugd en diversiteit			3.000.000	3.000.000

Toelichting

55.17.0010 + 55.17.0011 Kleine investeringen Onderwijshuisvesting (€ 3.000.000)

Een deel van de investeringen in het IHP 2018 bestaat uit investeringen die kleiner zijn dan € 100.000. Geheel volgens het activeringsbeleid van de gemeente Amsterdam moeten we deze kosten direct ten laste van de Begroting 2018 boeken. De totale aanspraak van investeringen die kleiner zijn dan € 100.000 bedraagt € 3.000.000 voor investeringen in het IHP voor 2018.

Bedrijfsvoering

MIP nummer	Omschrijving nieuwe investering	R/O	Investerings som	Uitgaven 2018
2. Stad verbeteren				
24.18.0002	Verbeteren toegankelijkheid 15 panden	O	800.000	800.000
Totaal Bedrijfsvoering			800.000	800.000

Toelichting

24.18.0002 Verbeteren toegankelijkheid 15 panden (€ 800.000)

In november 2015 is er een motie aangenomen door de gemeenteraad rond de toegankelijkheid van panden. We willen een organisatie zijn die ruimte biedt aan iedereen. En die de kracht van diversiteit van medewerkers gebruikt om betere resultaten te behalen. Fysieke toegankelijkheid voor mensen met een beperking is een noodzakelijk middel om dit te bereiken.

In 2016 inventariseerden we de fysieke toegankelijkheid van de vijftien grootste panden van de gemeentelijke huisvesting. Dit gebeurde op basis van het ITS-keurmerk (Integrale Toegankelijkheid Standaard). Vanuit de inventarisatie blijkt dat we voor noodzakelijke aanpassingen van de vijftien panden een budget van € 800.000 nodig hebben. In de motie (nr.1132, 5 november 2015) staat dat wanneer bestaande budgetten ontoereikend zijn we bij de raad terug kunnen komen met een verzoek tot aanvullende middelen

4.9

Subsidieoverzicht

4.9 Subsidieoverzicht

4.9.1 Inleiding

Subsidies verlenen is één van de middelen die we inzetten om de doelstellingen te halen. Het subsidieoverzicht is onderdeel van de toelichting bij de begroting. Het is een specificatie van de geraamde subsidiebedragen die in de programma's en programmaonderdelen van de gemeentebegroting staan.

Bestuursopdracht subsidies 2016-2018

In 2018 eindigt de bestuursopdracht subsidies. De hiermee samenhangende subsidievermindering van bijna € 5 miljoen hebben we in de Begroting 2018 en in het subsidieoverzicht verwerkt.

Nominale bijstelling

In de Begroting 2018 hebben we een nominale bijstelling subsidies verwerkt. Deze bijstelling van € 5,6 miljoen hebben we ook in het subsidieoverzicht verwerkt.

4.9.2 Subsidiebudgetten

Binnen de gemeente onderscheiden we verschillende soorten subsidies. In het Subsidieoverzicht staan de volgende subsidiesoorten:

Begrotingspostsubsidies - subsidies 'op instellingsnaam'	€ 206 miljoen
Subsidies op basis van subsidieregelingen en – verordeningen	€ 455 miljoen
Overige subsidies	€ 35 miljoen

In het subsidieoverzicht specificeren we deze subsidiesoorten op programma en programmaonderdeel.

Per programma zijn de subsidiebudgetten (inclusief nominale bijstelling) als volgt:

Programma	in €
Openbare orde en veiligheid	7.508.735
Verkeer en openbare ruimte	8.816.526
Werk, inkomen en participatie	36.536.791
Onderwijs, jeugd en diversiteit	314.655.939
Welzijn, zorg en sport	116.077.523
Economie en Cultuur	176.711.366
Duurzaamheid en Water	4.922.953
Stedelijke Ontwikkeling en Wonen	27.756.142
Bestuur en ondersteuning	2.558.044
Totaal	695.544.018

Het subsidieoverzicht een bedrag van in totaal € 696 miljoen. Dit is inclusief € 222 miljoen voor onderwijshuisvesting.

Verdere opmerkingen bij het subsidieoverzicht:

Ontwikkeling subsidiebudgetten ten opzichte van het Subsidieoverzicht 2017

1. Ten opzichte van 2017 stijgt het totale bedrag in de subsidiestaat met € 40 miljoen.
2. De stijging ten opzichte van 2017 wordt vooral verklaard door een stijging in de subsidiebudgetten voor Onderwijshuisvesting (€ 67 miljoen), programma Onderwijs, jeugd en diversiteit. Daar tegenover staat binnen hetzelfde programma een daling van het budget voor de Subsidieregeling voorschoolse educatie en peuterspeelzaalwerk met ruim € 26 miljoen.
3. Een andere grote stijging ten opzichte van 2017 is te zien bij het programma Werk, inkomen en participatie (€10 miljoen). Dit wordt onder andere verklaard door meer subsidiebudgetten vanuit de participatiewet en Wet sociale Werkvoorziening. Eveneens is een hoger subsidiebedrag begroot voor Stichting Vluchtelingenwerk.
4. Op het programma Economie en Cultuur is een daling ten opzichte van 2017 te zien van € 7 miljoen. Dit komt vooral doordat er minder subsidiebudget is voor de Subsidieregeling economische ontwikkeling en innovatie.

Subsidieregeling Basisvoorzieningen voor stadsdelen

De subsidieregeling Basisvoorzieningen voor stadsdelen bevat een aantal hoofdstukken. Voor bovengenoemde hoofdstukken of deel van een hoofdstuk kan het AB een subsidieplafond vaststellen. Binnen het subsidieplafond kunnen deelplafonds worden vastgesteld voor verschillende activiteiten en gebieden. Enkele stadsdelen hebben de subsidiebudgetten gespecificeerd per hoofdstuk aangeleverd. Voor de eenduidigheid kiezen we er voor om de subsidieregeling Basisvoorzieningen voor stadsdelen in het Subsidieoverzicht op totaalniveau (per programma en programmaonderdeel) te presenteren.

4.9.3 Overzicht subsidies

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
2 Openbare orde en veiligheid	7.508.735
022 OOV-vergunningen, toezicht	81.826
Subsidieregeling economische stimulering binnen het gebiedsgerichte werken	81.826
023 Veiligheid	7.426.909
Spirit, Stichting	1.945.796
SAOA, Stichting	3.155.606
Beter Buren, Stichting	291.022
Instelling X	125.000
Instelling Y	10.000
Spirit, Stichting	71.598
Combiwel	73.644
Combiwel	53.372
Streetcornerwork	333.095
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	939.063
Overig	428.713

Programma (onderdeel)		Begroting 2018 in €
3	Verkeer en Openbare Ruimte	8.816.526
32	Parkeren	346.525
	Subsidieregeling Langparkeren Amsterdam	346.525
033	Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	340.354
	Subsidieregeling maatschappelijke initiatieven in Noord	58.865
	Subsidieverordening Fietsparkeren	281.489
	Instelling X	125.000
035	Groen en Recreatie	8.129.647
	Natura Artis Magistra	3.850.811
	Hortus Botanicus	474.541
	Dierenambulance	275.375
	Dierenbescherming	18.358
	Dierenopvangcentrum Amsterdam	576.573
	De Toevlucht	113.983
	Kinderboerderij: Strohalm, Uylenburg en Sloterpark	264.466
	Natuurtuin Cintetol, Stichting	7.734
	Manege voor gehandicapten, Stichting	13.706
	Sporthal Gaasperdam	20.000
	Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	1.411.695
	Subsidieregeling groene daken en gevels Amsterdam 2016-2018	550.000
	Subsidieregeling Groen in de Buurt en Stadslandbouw-Voedselinitiatieven	470.000
	Subsidieregeling Groen in de Buurt en Stadslandbouw-Voedselinitiatieven	457
	Subsidieregeling maatschappelijke initiatieven in Noord	39.941
	Overig	42.007
4	Werk, inkomen en participatie	36.536.791
041	Werk	7.928.204
	Axios, Stichting	100.000
	GGZ inGeest	174.259
	De Regenbooggroep	18.001
	Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	927.996
	Re-integratieverordening Participatiewet	2.079.474
	Motie 937 (motie Sargentini)	700.000
	Verordening WSW (Wet sociale werkvoorziening)	2.412.474
	Overig	1.516.000
043	Armoedebestrijding	23.006.745
	Fonds Bijzondere Noden Amsterdam	187.615
	Voedselbank Amsterdam	104.626
	Leefkringhuis, Stichting	20.316
	Fonds Bijzondere Noden Amsterdam	200.947
	Leergeld, Stichting	150.000
	PuurZuid	236.629
	PuurZuid	65.439
	PuurZuid	17.541
	De Regenbooggroep	6.501
	Voedselbank	37.673
	Stichting SINA	54.201
	Subsidieregeling Basisvoorzieningen	18.773.820
	Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	2.602.609
	Subsidieregeling Stadspasinitiatieven	25.000
	Overig	523.828
044	Participatie	441.902
	Participatieraad	60.000
	Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	381.902
045	Educatie en inburgering	5.159.940
	Vluchtelingenwerk Noord West Nederland, Stichting	4.157.811
	Amsterdamse Buurvrouwen Contact	20.123
	Samenspraak Gilde	3.159

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
Werkgroep Vluchtelingen	2.302
Steunpunt Vluchtelingen/ASKV	2.045
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	153.040
Subsidieregeling Taal- en Ouderbetrokkenheid	409.132
Subsidieregeling Project Taalcoaches	412.328

5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

314.655.939

051 Onderwijs en voorschoolse educatie	294.823.554
Onderwijs Zieke Kinderen, Stichting	124.237
Onderwijs Consumenten Organisatie	306.849
ROCVA + ROC TOP	2.700.000
Track the talent	24.168
School's Cool	53.397
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	2.007.627
Subsidieregeling individuele voorschoolplaatsen kindercentra	6.003.370
Subsidieregeling maatschappelijk initiatief stadsdeel Oost	177.643
Subsidieregeling voorschoolse educatie en peuterspeelzaalwerk	25.000.000
Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs Amsterdam 2016	207.722.263
Verordening op het lokaal onderwijsbeleid in de gemeente Amsterdam	30.248.539
Overig	20.455.461
053 Jeugd en Jeugdzorg	17.578.940
Argan	314.356
Agnes	90.431
Scouting Nederland	70.356
Gespuis	51.663
Halt	125.205
Het Landje	202.009
Combiwel	999.863
Combiwel	246.532
Combiwel	171.660
Kinderboerderij De Pijp	44.241
Dynamo	308.421
Combiwel	410.087
Humanitas	25.000
Stichting OCCI	23.075
Stichting WOOR	5.441
Stichting Latijns Amerika jongeren	1.830
Buurt en speeltuinvereniging Amsterdam Zuid	39.071
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	14.352.227
Subsidieregeling maatschappelijk initiatief stadsdeel Oost	97.472
054 Diversiteit	2.253.445
Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis (Ninsee)	160.359
Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA), Stichting	425.907
Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis (Keti Koti)	178.997
ASKV	52.165
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	795.968
Subsidieregeling burgerschap en diversiteit	640.049

6 Welzijn, zorg en sport

116.077.524

061 Gezondheidszorg	135.864
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	135.864
062 Maatschappelijke Ondersteuning	39.405.564
ATA, Stichting	836.573
WTV	1.186
CentraM	836.656
Sezo	2.090.412
Doras	2.251.744

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
Civic	709.217
Dynamo	1.442.461
Combiwel	2.952.110
PuurZuid	1.923.328
MadiZO	1.511.662
MEE Amstel en Zaan, Stichting	5.328.707
Welzijn Doven en Slechthorenden, Stichting	196.578
Sensor	333.382
Jam/ouderenfestival, Stichting	19.393
Cen Hui	9.369
Chineze ouderenvereniging Tung Lok	16.089
Humanitas Afdeling Amsterdam	30.644
Joods Maatschappelijk werk/Maatschapp.werk	391.136
Joods Maatschappelijk werk/Sociaal Cult. Clubwerk	89.518
Kenniscentr. Voor Ouderen (Stichting Hofje)	4.695
Vrijwilligersacademie	212.790
Vrijwilligerscentrale Amsterdam	359.299
Vrijwilligersverzekering Amsterdam	188.059
Cliëntenbelang, Stichting	1.865.929
Prisma, Stichting	270.405
GGZ inGeest	154.722
De Regenbooggroep	31.145
Stichting Welkom in de Stadionbuurt	31.843
Cordaan	6.730
Dynamo	67.506
Combiwel	38.643
Team Ed	20.584
Diaconie evangelisch lutherse gemeente Amsterdam	11.382
39 Stichting	2.000
PuurZuid	95.016
De Regenbooggroep	57.135
De Regenbooggroep	30.685
Vers aan tafel	36.382
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	8.166.366
Subsidieregeling Ondersteuning Mantelzorg en Vrijwillige Inzet	2.363.699
Overig	4.420.384
063 Maatschappelijke Opvang	30.193.819
Blijf Groep voorlichting	188.302
FairWork Stichting	69.506
Centram Stichting	72.141
HVO-Querido Stichting	53.742
Blijf Groep Stichting	25.281
SOMOSA	25.350
COC Amsterdam	10.130
MaDi Amsterdam Zuidoost	6.591
Stichting Dynamo Oost	68.986
Spirit Stichting	39.146
MaDi Amsterdam Zuidoost	67.885
De Regenboog Groep	18.252
Verwey Jonker Instituut	15.210
MDA++	40.560
Bijzondere subsidie verordening opvang en begeleiding van kwetsbare burgers	24.591.188
Overig	4.901.548
064 Welzijn	31.276.920
Voedselbank	29.755
Dorpsraad	39.198
Combiwel	129.859
CHAZG	78.583
Combiwel	117.625
Algemene Hulpdienst Buitenveldert	91.933

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
Cordaan	31.510
PuurZuid	32.730
Combiwel	178.145
Dynamo	183.023
Zonnebloem	2.045
Zuideramstel	10.837
Buurt en speeltuinvereniging Amsterdam Zuid	2.103
Societeit de Goede Herder	1.850
Stichting Thomas Open	2.000
Woongroep Ouderen	225
Genootschap de Kunstgezellen	3.500
Thomas van Aquino	1.680
SOOZ	202.314
Wijkcentrum de PijP	132.744
WOGB	237.199
Cordaan	25.571
Combiwel	613.116
Dynamo	291.505
WOOR	136.090
Plan C	8.725
Combiwel	30.685
Combiwel	62.596
SOOZ	102.499
WOOR	111.079
WOGB	94.106
Combiwel	20.454
Liberaal Joodse Gemeente	30.685
Cordaan	15.344
Pride Photo Award	11.252
Dialogo in Actie	2.000
Felicitatieproject	9.973
Rode Kruis	18.709
Humanitas	40.014
Vrijwilligerscentrale	101.326
Vrijwilligersacademie	15.343
Nederland Cares	20.456
Stichting Burennetwerk	10.228
SOOZ	6.710
Dialogo in Actie	3.000
Stichting Mattheus Amsterdam	4.500
Cordaan	23.525
Dynamo	58.301
Combiwel	102.577
PuurZuid	9.285
Dynamo	46.027
Aktie Gezondheid Gaasperdam St	1.521
Vliegverkeer Bijlmermeer Stg W	4.969
4en5 mei Comité Adam ZO	14.498
Subsidieregeling basisvoorzieningen in de stadsdelen	27.021.129
Subsidieregeling maatschappelijke initiatieven in Noord	10.000
Subsidieregeling maatschappelijk initiatief stadsdeel Oost	425.341
Subsidieregeling bewonersinitiatieven stadsdeel Zuidoost	204.923
Subsidieregeling maatschappelijk initiatief Zuidoost	60.000
065 Sport	15.065.357
Sporthal Gaasperdam, Stichting	49.300
Jaap Eden IJscap	943.029
Exploitatie Olympisch Stadion, Stichting	405.592
Space Amsterdam, Stichting	1.723.244
Optisport Amsterdam Zuid-oost	1.234.167
Sportservice Amsterdam, Stichting	4.474.813

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
Jeugdsportfonds NL, Stichting	1.216.749
Sportevenementen Le Champion, Stichting	341.008
Jumping amsterdam	100.140
Topsport Amsterdam, Stichting	916.534
Samen in Amsterdam, Stichting	20.313
SportsGen sportmarketing & events	70.000
Stichting meer bewegen voor ouderen	158.388
Combiwel	58.494
Combiwel	278.737
Dynamo	247.336
Prisma	20.456
Subsidieregeling verenigingsaccommodaties buitensport	650.000
Subsidieregeling lokale sportstimulering	1.128.408
Overig	1.028.648

7 Economie en cultuur

176.711.365

071 Kunst en Cultuur	158.129.015
Openbare Bibliotheek Amsterdam - huur	3.491.730
Openbare Bibliotheek Amsterdam	22.510.901
Leerorkest Amsterdam	689.928
Aslan Muziekcentrum	759.594
Muziekschool Amsterdam	3.566.598
Het Concertgebouw	293.195
Muziekschool Amsterdam Noord	49.520
Mocca	1.349.367
Voucherbeheer	1.718.977
Jongerencultuurfonds	1.107.054
Muziekcentrum Zuid oost	150.000
Bau, Stichting	40.913
Stadsschouwburg Amsterdam - kapitaallasten	1.943.377
Concertgebouworkest	6.246.462
De Balie	680.468
De Toneelmakerij	920.547
FOAM	877.589
Het Bimhuis	1.022.830
Het Concertgebouw	1.032.966
ICK	675.068
IDFA	613.698
Muziekgebouw aan 't IJ	2.823.010
Nationale Opera & Ballet	11.502.664
Paradiso	665.147
Stadsschouwburg Amsterdam	4.570.423
Toneelgroep Amsterdam	3.327.305
Bijlmer Parktheater	1.319.450
De Meervaart	2.713.118
Podium Mozaiek	775.306
Tolhuistuin	562.556
Frascati	2.039.203
Holland Festival	797.807
BAMB, Stichting	478.828
Stedelijk Museum Amsterdam - cultureel beleggen	4.116
Carré - cultureel beleggen	9.236
Muziekgebouw aan het IJ - cultureel beleggen	3.669
Stadsschouwburg - cultureel beleggen	4.078
Cultuur-connect	125.000
Stadsschouwburg Amsterdam - huursubsidie	3.611.540
Stedelijk Museum Amsterdam - huursubsidie	5.542.630
Stedelijk Museum Amsterdam - huursubsidie depot	748.130

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
BAMB, Stichting - huursubsidie	2.667.210
Stedelijk Museum Amsterdam - gemeentelijke kunst aankopen	196.558
Amsterdam Museum	8.246.331
Stedelijk Museum Amsterdam	12.171.675
Amsterdam Museum - huursubsidie	1.232.780
Amsterdam Museum - huursubsidie depot	767.930
Funx	51.141
Publieke Omroep Amsterdam	3.728.489
Stichting Centrum Beeldende Kunst Zuidoost	560.000
Muziekschool - Wachtgelden	9.695
Muziekschool Amsterdam Noord	1.008.067
Historisch Centrum Amsterdam Noord	20.000
Ransdorper Toren, Stichting	3.000
Museum Amsterdam Noord	27.500
Museumwoning Amsterdam Noord, Stichting	5.830
Historisch Archief T-O, Stichting	9.738
A. Volten, Stichting	15.000
Ostadetheater	166.000
CCA	25.571
Ostadetheater	41.644
CBK Zuidoost, stichting	100.000
Bijzondere Subsidieverordening periodieke subsidiëring in het kader van de Hoofdpijnennota en het Kunstenplan 2017 -2020	66.264
Subsidieregeling Stimulering buitenschoolse cultuureducatie in het kader van het Aanvalsplan armoede	256.164
Regeling projectsubsidies Professionele kunst 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	5.660.299
Regeling projectsubsidies Amateurkunst 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	1.230.800
Amsterdamprijs voor de kunst (uitvoering bij AFK)	106.726
Regeling tweejarige subsidies Amateurkunst 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	680.280
Regeling Vierjarige subsidies AFK 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	22.415.317
Regeling projectsubsidies innovatie 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	1.534.245
Regeling Tweejarige subsidies AFK 2017-2020 (uitvoering bij AFK)	1.022.830
Subsidieregeling gebiedsgebonden kunst- en cultuuractiviteiten	2.622.428
Overig	115.506
073 Economie	18.582.350
Amsterdam Marketing, Stichting	3.737.895
Amsterdam Economic Board	1.414.000
SADC	170.000
AMS	5.000.000
Amsterdam Marketing, Stichting	300.000
Zuidoost Partners	51.141
Bijzondere subsidie verordening Evenementen	2.552.941
Subsidieregeling economische ontwikkeling en innovatie 2017	1.532.282
Subsidieregeling economische stimulering binnen het gebiedsgerichte werken	438.282
Subsidieverordening Bedrijven Investeringszone	3.019.020
Overig	366.789

8 Duurzaamheid en Water 4.922.953

081 Duurzaamheid	4.922.953
ANMEC, Stichting	562.721
De Gezonde Stad, Stichting	160.232
Subsidieregeling elektrische voertuigen voor zakelijk gebruik in Amsterdam 2016-2018	1.400.000
Subsidieregeling Projectvoorbereiding duurzame initiatieven in Amsterdam	300.000
Subsidieregeling 'Nul op de Meter'	2.500.000

Programma (onderdeel)	Begroting 2018 in €
9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	27.756.142
092 Ruimtelijke Ordening en bouwtoezicht	129.592
Van Easterenmuseum	94.224
Subsidieregeling gebiedsgebonden kunst- en cultuuractiviteiten	10.820
Subsidieregeling maatschappelijke initiatieven in Noord	5.115
Overig	19.433
093 Wonen en Stedelijke Vernieuwing	26.777.178
Emil Blaauw Proceskosten Fonds (EBF)	138.493
Huurdersvereniging Amsterdam	671.541
!WOON	5.417.084
Bijzondere subsidieverordening stedelijke vernieuwing Amsterdam	20.000.000
Subsidieregeling wonen boven winkels en bedrijven Amsterdam 2017	350.000
Overig	200.060
094 Grond en Ontwikkeling	849.372
Overig	849.372
10 Bestuur en ondersteuning	2.558.044
101 Bestuur	86.709
Bijzondere subsidieverordening fractieondersteuning bestuurscommissies 2014	86.709
102 Bestuursondersteuning	928.082
Subsidieregeling bewonersinitiatieven stadsdeel Oost	150.188
Subsidieregeling bewonersinitiatieven stadsdeel Zuid	163.120
Subsidieregeling bewonersinitiatieven stadsdeel West	555.749
Overig	59.025
103 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	1.543.253
Verordening op de fractieondersteuning 2009	1.543.253
Totaal subsidieoverzicht	695.544.018

4.10

Bedrijfsvoering

4.10 Bedrijfsvoering

4.10.1 Toenemende drukte in de stad vraagt meer van bedrijfsvoering

Nu we een aantal jaren na de reorganisatie bezig zijn, lukt het ons steeds beter om onze werkprocessen efficiënter te organiseren. Aan de andere kant neemt door de toegenomen drukte in de stad de vraag naar juridische en financiële ondersteuning, communicatie, en faciliteiten op het gebied van ICT, informatievoorziening en huisvesting toe.

Bedrijfsvoering staat in 2018 in het teken van het verbeteren van de interne dienstverlening. Daarin maken wij de omslag van aanbodgericht naar vraaggericht werken. Waarbij het werken voor de Amsterdammer steeds centraal staat. Vanuit die blik kunnen we namelijk prioriteren, slimmer werken en onze inzet beter benutten. Duurzaamheid blijft een belangrijk thema, ook in 2018. Duurzaamheid is een belangrijk thema bij het opstellen van meerjarenonderhoudsplannen, maar ook bij inkoop, in onze facilitaire voorzieningen en bij personeel en organisatie, wanneer we beleid maken voor het duurzaam inzetten van onze medewerkers. De verbouwing van het stadhuis loopt door in 2018 en leidt tot efficiënter ruimtegebruik en tot besparingen op de huisvestingskosten. Onze aandacht voor de financiële processen blijft ook in 2018 onverminderd groot. In 2018 hebben we aandacht voor het verbeteren en efficiënter maken van de betaalprocessen. Op het gebied van subsidieverlening hebben we aandacht voor de doelmatigheid van de verstrekking van subsidies, de innovatie van de werkprocessen en de communicatie.

In 2018 wordt de organisatie van de inkoopfunctie met de lead buyers op het domein van Personeel en Organisatieadvies, van ICT, van facilitaire zaken, van Ingenieursdiensten en van Subsidies & Inkoop Sociaal definitief neergezet. In 2018 besteden we aandacht voor het goed op elkaar afstemmen van de centrale inkoop en de decentrale organisatieonderdelen, zodat de doelstellingen van inkoop, zoals duurzaam inkopen en inkopen bij het midden- en kleinbedrijf, ook in onze dagelijkse processen tot uiting komen.

Personeel en organisatie staat in 2018 in het teken van het verder ontwikkelen van de organisatie naar 1Amsterdam. De afgelopen jaren is gewerkt aan de professionalisering en éénwording. In 2018 gaan we onder andere door met het ontwikkelen van de Amsterdamse werkwijze om bij de uitvoering in de gebieden altijd actief de belanghebbenden (uitvoerders, gebiedsmanagers, bewoners) te bevragen en te betrekken. Daarnaast gaan we verder met de bestuursopdracht flexibele inzet van medewerkers en externe inhuur en hebben we veel aandacht voor duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers en het terugdringen van verzuim.

4.10.2 Financiën op orde en in control

Dit college heeft financiën op orde als één van de prioriteiten opgenomen in zowel het coalitieakkoord 'Amsterdam is van iedereen', als het hernieuwd coalitieakkoord 'Amsterdam blijft van iedereen'. Uitgangspunten hierbij zijn één concernadministratie met betrouwbare financiële gegevens, een uniforme administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) en een goed toegeruste controlorganisatie als één van de strategische partners voor het management.

In 2016 en 2017 zijn de aanbevelingen uit de raadsenquête een belangrijke leidraad geweest bij het versterken van control en financieel beheer. De aanbevelingen zijn alle conform de afspraken tussen het college en de raad opgepakt. Daarnaast is een eindbeeld tot en met 2018 voor de financiële functie vastgesteld in vijf speerpunten:

1. Organisatie, inclusief taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op orde;
2. Opzet, bestaan en werking van de AO/IC van financieel kritische processen op orde;
3. Financiële administratie op orde;
4. Financiële managementinformatie op orde;
5. Stimuleren op gewenst gedrag en een lerende organisatie.

Uitgangspunt is dat aan het einde van de collegeperiode een beheerste organisatie staat. We zijn dan echter nog niet klaar. Ook in 2018 zullen we nog meer inzetten op kennis en kunde binnen én buiten de organisatie om de financiële functie te versterken van een beheerst naar een voorspelbaar niveau en op termijn naar een excellent niveau zoals de raad heeft aangegeven.

Verder inbedden van de administratieve organisatie en interne controle (AO/IC)

De versterking van de AO/IC krijgt per organisatieonderdeel opvolging aan de hand van een jaarplan AO/IC 2018. Vanaf de tweede helft van 2017 zorgen we ervoor dat de activiteiten van de taskforce AO/IC uitgevoerd worden door de afdeling Interne Audit bij DMC. Dit ondersteunt dat AO/IC beschreven en interne controle maatregelen gemeentebreed en in samenhang, worden uitgevoerd.

Procesoptimalisatie financiële processen

In 2018 werken we verder aan het optimaliseren van de financieel-administratieve processen. Een essentiële factor daarbij is zorgen dat de medewerkers hierin goed worden meegenomen en opgeleid, zowel binnen als buiten de financiële afdelingen. Een belangrijk onderdeel is de verdere ingebruikname van E-facturatie. E-facturatie betekent dat gestandaardiseerde databestanden met factuurgegevens van onze leveranciers direct in de financiële administratie terechtkomen voor verdere verwerking. Scannen van papieren facturen behoort daarmee tot het verleden. In 2017 komt 10% van de facturen op deze wijze binnen. In 2017 is een nieuwe applicatie in gebruik genomen die onder meer een lage gebruiksdrempel voor leveranciers heeft, waardoor naar verwachting over 4 jaar 90% van de facturen via E-facturatie kunnen binnenkomen. Een tweede aspect is dat we de sturing gaan opzetten vanuit de processen in plaats van organisatie-onderdelen. Ondersteunende methodes zoals LEAN, scrum en process mining dragen bij aan directe procesverbeteringen. Tot slot wordt 2018 het eerste jaar waarin we het begrotingsproces volledig beheeren in een nieuwe applicatie, wat effect zal hebben op de transparantie en verwerking van de besluitvorming. Dit zijn voorwaarden om de Planning & Controlproducten efficiënter en betrouwbaarder tot stand te brengen.

Dienstverlening financiële functie

In het verlengde van de procesoptimalisatie gaan we de dienstverlening verbeteren. Uitgangspunt voor de financiële dienstverlening is dat medewerkers en leveranciers een groot deel van de gevraagde handelingen, benodigde informatie en antwoorden op hun vragen zelfstandig op het intra- en internet kunnen achterhalen. Daarnaast kunnen zij ook telefonisch advies inwinnen. In geval van maatwerkbehoefte leveren medewerkers van de afdeling financiën persoonlijk financieel advies. In de ontwikkeling van deze dienstverlening trekken we op met de afdelingen binnen het cluster Bedrijfsvoering die met eenzelfde type ontwikkeling te maken hebben.

Stimuleren gewenst gedrag en een lerende organisatie in het financieel domein

Mede als uitvloeisel van de aanbevelingen 12, 13 en 14 (Personeel en lerende organisatie) van de raadsenquête financiële functie 2002-2014, zullen we in 2018 extra inspanningen plegen op het stimuleren van gewenst gedrag en leren en ontwikkelen.

In 2018 worden loopbaanpaden voor alle financiële medewerkers met bijbehorende ontwikkelpaden verder uitgewerkt. Hierin is aandacht vanuit het management voor instroom, doorstroom en uitstroom van de medewerkers.

Voor de ontwikkeling van alle controllers van de gemeente Amsterdam verdiepen we het zogenoemde leerhuis van de controlorganisatie. Hierin staan de thema's verbinden, verbeteren, binden en boeien centraal, waarbij we zoveel mogelijk op maat, gericht op de leerbehoefte van de individuele medewerkers een aanbod realiseren. Daarnaast is er blijvend ruimte om elkaar te ontmoeten en van elkaar te leren.

Na de afronding van het reorganisatietraject bij de afdeling Financiën zullen we in 2018 qua opleiding en ontwikkeling kijken wat er op individueel-, team en afdelingsniveau nog extra nodig is om de medewerkers fit for the job te laten zijn. Dat betekent dat we naast een passend opleidings- en ontwikkeltraject op gebied van vakopleidingen en competenties, ook samen met de Amsterdamse School kijken naar interventies op bijvoorbeeld teamsturing, werken aan ontwikkeling van gedrag en lerende organisatie, alsook naar leiderschap van het management.

Fiscale beheersing

De fiscale beheersing van de gemeente is een continu proces. De fiscale beheersing is erop gericht dat de gemeente met een redelijke mate van zekerheid kan aantonen dat de ingediende belastingaangiften juist zijn. Daarmee geeft de gemeente ook in 2018 uitvoering aan het convenant Horizontaal Toezicht dat met de Rijksbelastingdienst is gesloten.

4.10.3 Innovatieve en doelmatige subsidieverlening

Met het stedelijk Subsidiebureau hebben we in 2017 een grote stap gezet in de dienstverlening rondom subsidies aan de Amsterdammer (online loket, digitaal subsidieproces, één herkenbare manier van werken). De snel veranderende en digitaliserende maatschappij stelt echter andere normen en eisen aan dienstverlening door de overheid: online moet het mogelijk zijn alles goed, veilig en snel te kunnen regelen, waarbij nieuwe manieren van communiceren worden gebruikt. Dit geldt in belangrijke mate ook voor de subsidiedienstverlening.

In 2018 gaan we de subsidieverlening in Amsterdam verder verbeteren door:

1. *Versterken van de aandacht voor rechtmatigheid en doelmatigheid van de verleende subsidies. Het gaat hierbij om de volgende specifieke taken:*

- het toetsen op de naleving van het toetsingskader subsidies (uit de Visie op Subsidies);
- het screenen van onze subsidieontvangers en hierover adviseren aan de subsidieverstrekkers;
- het actief sturen op wettelijke termijnen (AWB) en doorlooptijden subsidieproces;
- het toetsen of subsidies op een juiste en volledige wijze zijn verwerkt en verantwoord.

2. *Inzicht, Innovatie & vernieuwing van de subsidie(dienst)verlening.*

Voorbeelden hiervan zijn: klantgericht werken (meer maatwerk), het automatiseren van het subsidieproces (met behulp van machine learning en koppelingen aan andere gemeentelijke systemen) waardoor er voor de aanvrager met minder inspanning sneller duidelijkheid is, alsook het onderliggende subsidiebeheersysteem doorontwikkelen naar een systeem dat ondersteunend is aan deze verbeteringen in de dienstverlening (van een processysteem voor interne bedrijfsvoering naar een dienstverlenend en klantgericht systeem). En tot slot geven we met het publiceren van de verleende subsidies in het online subsidieregister inzicht in de subsidies die door de gemeente zijn verstrekt en wordt zo bijgedragen aan transparantie aan de burgers.

Ter ondersteuning hiervan en om de implementatie van de Visie op Subsidies vast onderdeel van het proces te maken, bieden we een structureel leerprogramma aan alle medewerkers die bij het subsidieproces betrokken zijn. Het Leerprogramma Lerend Veranderen bestaat uit leermodules met praktische kennis (juridisch en financieel) en via intranet te downloaden uitleg, en richt zich daarnaast ook op succesvol werkgedrag.

4.10.4 Werken aan een duurzame en flexibele organisatie

Ook het jaar 2018 zal in het teken staan van het verder ontwikkelen van onze organisatie naar 1 Amsterdam en het ondersteunen van leidinggevend en medewerkers om deze ambities waar te maken.

Organisatieontwikkeling

In 2017 heeft de onderzoekscombinatie van de Nederlandse School voor het Openbaar Bestuur en de Universiteit van Utrecht het evaluatierapport naar de 'organisatieontwikkeling 2014-2016' gepresenteerd. Mede op basis van dit rapport heeft de gemeenteraad medio 2017 kennis genomen van het 'handelingsperspectief op organisatieontwikkeling'. Voor 2017 en 2018 hebben we zeven kernopgaven benoemd: we zetten de uitvoering op één, we werken vooral gebiedsgericht, we sturen vanuit de 1 Amsterdam gedachte, we ontwikkelen op het gebied van leiderschap, we

vergroten de samenwerking, we creëren een flexibele organisatie en we verbeteren onze interne dienstverlening. De kernacties voor 2018 zijn:

- Het doorontwikkelen van de Amsterdamse werkwijze om bij de uitvoering in de gebieden altijd actief belanghebbenden (uitvoerders, gebiedsmanagers, bewoners) te bevragen en te betrekken.
- Het versterken van de status en de positionering van de 22 gebiedsplannen. Jaarlijks komen de gebiedsplannen aan bod in een stedelijke conferentie. De benodigde kwantitatieve en kwalitatieve gegevens voor de gebiedsplannen worden verder ontwikkeld en ontsloten.
- Het expliciet maken van de rules of engagement van concernsturing, waarbij we beginnen met een actuele concernbrede thema's, die, waar relevant, worden gekoppeld met gebiedsgericht werken.
- Het versterken van de gemeenschappelijke teamspirit van de ambtelijke leiding, waarbij we in de leiderschapsprogramma's meer aandacht besteden aan de gezamenlijke managementopgaven, onze ketenprocessen en de wederzijdse afhankelijkheid in de afgesproken prestaties.
- Het bevorderen van de flexibiliteit en de innovatiekracht van de organisatie door het verminderen van de interne bureaucratie, onder meer door het versnellen van besluitvormingsprocedures. Naast het inzetten van het instrument agile werken, willen we een broedplaats inrichten waar we kunnen experimenteren met nieuwe werkwijzen en goede ideeën.
- In de bedrijfsvoering werken met multidisciplinaire teams die gericht werken vanuit de gezamenlijke opgave en meer organisatieonderdeel-overstijgend dan nu.

Realisatie bestuursopdracht Flexibele inzet van medewerkers en externe inhuur

In 2017 heeft het college de bestuursopdracht Flexibele inzet medewerkers en externe inhuur vastgesteld. Het uitwerken en implementeren van de uitkomsten van deze bestuursopdracht, levert voor 2018 de volgende kernactiviteiten op:

- Het inrichten van een centrum voor mobiliteit. Dit centrum geldt als dé plek in de organisatie waar mobiliteit wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Onderdeel van het centrum vormt de organisatie van een concernbrede flexibele schil van waaruit medewerkers flexibel ingezet kunnen worden.
- Het concernbreed invoeren van Strategische Personeelsplanning (SPP). De SPP-methodiek wordt in 2018 verder doorontwikkeld van een vraaggericht instrument dat vooral op de huidige situatie is gericht tot een concernbreed meer voorspellend instrument. Uitgangspunt is om de juiste persoon op de juiste plek op het juiste moment te plaatsen.
- Het versterken van beleid op duurzame inzetbaarheid, ook voor medewerkers in fysiek zware beroepen (beleid op de tweede loopbaan). Doel van dit beleid is tijdig te anticiperen op mogelijk verminderde inzetbaarheid.

P&O-prioriteiten

In 2018 zal een vervolg worden gegeven aan de uitvoering van de volgende P&O-beleid:

- Goed werkgeverschap en leiderschap: Goed werkgeverschap betekent dat we werken aan de doorontwikkeling van onze medewerkers. We vertalen onze visie op leiderschap naar beleid op het gebied van opvolgingsplanning, talentmanagement, leiderschapsprogramma's en resultaatgericht managen. Bij goed werkgeverschap hoort ook moderne medezeggenschap en participatie, waarbij we onze medewerkers in een vroegtijdig stadium bij de ontwikkelingen in de organisatie betrekken. Goed werkgeverschap betekent verder dat wij een uitdagende en veilige omgeving creëren voor onze medewerkers en dat we investeren in vertrouwen.
- Leren en Ontwikkelen: Amsterdam wil een werkgever zijn waar talent de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen. De Amsterdamse School zal in 2018 nog meer inzetten op het verhogen van vakmanschap van specifieke groepen medewerkers, opleidingstrajecten bieden voor moeilijk vervulbare functies en op-, om- en bijscholing bieden aan medewerkers wiens baan op houdt te bestaan.
- Terugdringen verzuim: In 2017 hebben extra verzuimadviseurs managers ondersteund om eerder in te kunnen grijpen als één van hun medewerkers frequent verzuimt. In 2018 wordt

deze aanpak doorgezet. We organiseren in 2018 een arbo-expertisecentrum met de nu nog decentraal werkende bedrijfsartsen samen met de P&O-medewerkers die zich bezighouden met verzuim en re-integratie. Werkwijzen rondom verzuim gaan we uniformeren met als uiteindelijk doel het terugdringen van verzuim. In 2018 wordt ook de aanbesteding van de collectieve ziektekosten verzekering voorbereid. De aanbesteding vindt plaats in 2019.

- **Vitaliteit:** Als organisatie willen we graag dat medewerkers fit en gezond zijn en blijven én hun werk met plezier kunnen doen. Daarom werken we in 2018 aan een vitaliteitskader met concrete acties voor medewerkers en management voor een vitaal 1Amsterdam. Managers en medewerkers worden hierbij betrokken.
- **Inclusief:** Amsterdam wil een diverse en inclusieve werkgever zijn, waarin iedereen zich thuis voelt en zijn talenten ten volle kan benutten. In 2017 hebben we extra aandacht besteed aan drie prioriteiten: deskundigheidsbevordering, lhbt'i'ers, en het proces rond werving, selectie en door groei. Aan de hand van de uitkomsten van de evaluatie zullen we, in samenspraak met de deelnemers uit de medewerkersnetwerken, nieuwe prioriteiten voor 2018 bepalen.
- **Vernieuwing applicaties P&O-dienstverlening:** Amsterdam wil een goede én moderne werkgever zijn. Medewerkers verwachten immers steeds meer digitale faciliteiten van de werkgever. We willen enerzijds de registratie verbeteren van o.a. externe inhuur, de gevolgde opleidingen, de functioneren- en beoordelingscyclus en werktitels. Anderzijds worden innovatieve digitale hulpmiddelen ontwikkeld die medewerkers kunnen gebruiken op mobiele apparaten (o.a. een onboarding app voor nieuwe medewerkers, vitaliteits-app, verlof- en verzuim-app).
- **Jong talent:** De gemeente Amsterdam heeft ook in 2018 de ambitie om jongeren kansen te bieden op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld via stageopdrachten en traineeships.

Salarislasten

In 2018 neemt de formatie af door o.a. de verwerking van de taakstellingen vanuit Slagvaardige Overheid, reorganisaties en afname van het werkaanbod op een aantal terreinen. Daarnaast neemt de formatie toe door o.a. uitbreiding van werkaanbod op andere terreinen en verschuiving van externe inhuur naar vaste medewerkers. De formatie wijzigt van 14.018 fte per 1 januari 2017 naar 14.072 fte in 2018. De totale begrote salarislasten (vaste en variabele lasten) in 2018 komen uit op € 993 miljoen (dat is exclusief de lasten van de politieke ambtsdragers).

Externe inhuur

Voor de beheersing van de inzet van externe inhuur en in het kader van goed werkgeverschap heeft het college de eindrapportage van de opdracht "Flexibele inzet medewerkers en externe inhuur," vastgesteld. In deze eindrapportage zijn concrete voorstellen ten aanzien van het werkprocessen, de kaders, financiën, de systemen en control opgenomen rondom de inzet van flexibele medewerkers met als doel meer eenduidige sturing op de flexibele inzet van medewerkers en externe medewerkers. Organisatieonderdelen geven vanaf en gedurende 2017 al invulling aan de bestuursopdracht door de omzetting van externe inhuur naar vast personeel. Het effect op de externe inhuurbegroting is een begrote daling van ca. € 127 miljoen in 2017 en ca. € 111 miljoen in 2018. Echter de ervaring leert dat bij de begrotingsopstelling nog maar beperkt zicht is op reëel te verwachten inhuur gedurende het begrotingsjaar. Dit wordt mede veroorzaakt doordat niet te voorzien is welk deel vanuit de vacatureruimte gebruikt zal worden voor tijdelijke vervanging en de inhuur ten behoeve van de bestuurlijke vastgestelde prioriteiten. Daarnaast worden voor projecten totaal budgetten opgenomen, die nog niet zijn gespecificeerd naar de verschillende kostensoorten, zoals externe inhuur, uitbesteding van diensten, etc. De begrotingscijfers van de externe inhuur zijn daarom indicatief.

4.10.5 Duurzame inkoop in Amsterdam

In 2017 is de organisatie van de inkoopfunctie met lead buyers op de domeinen Personeel en Organisatieadvies, ICT, Facilitaire zaken, Ingenieursdiensten, Subsidies en Inkoop Sociaal definitief neergezet. De inkoop van producten, goederen en diensten binnen de gemeente Amsterdam vindt langs deze weg plaats. In 2018 besteden we extra aandacht aan het leggen van de verbinding tussen gecentraliseerde inkoop en de decentrale organisatieonderdelen. We willen dat budgethouders en afdelingshoofden zich niet alleen ondersteund voelen door de lead buyers voor hun eigen processen, maar zich ook realiseren welke impact Amsterdam kan hebben op de omgeving met onze inkoop, door het maken van keuzes in bijvoorbeeld duurzaamheid, circulaire economie en sociaal en mkb-vriendelijk inkopen.

Naast de blijvende aandacht voor rechtmatigheid en doelmatigheid, krijgt ook het daadwerkelijk goed benutten van de afgesloten contracten (contractbeheer en contractmanagement) meer aandacht. Met de 500 belangrijkste en grootste leveranciers onderhouden we een actieve relatie waarbij binnen de gemeente helder is wie op de realisatie van het contract stuurt en wie op de relatie. Het programma '10 wegen naar een innovatiever aanbestedingsbeleid en professioneler opdrachtgeverschap' bevat producten zoals het prestatiemeten, het inschakelen van Tenderboards (voor zowel het fysieke-, sociale- als het bedrijfsvoering domein), het uniformeren van werkprocessen en het ontsluiten van vakspecifieke kennis. Die producten worden stapsgewijs in 2018 in de ketenprocessen van de lead buyers, opdrachtgevers, projectmanagers en andere belanghebbenden vastgelegd.

4.10.6 Een nieuwe fase voor de ICT en informatievoorziening

In de jaren 2013 – 2017 is een centrale gemeentebrede ICT-infrastructuur gerealiseerd, voor zowel medewerkers als externen. Parallel is al het ict-personeel voor het beheer van de ICT-infrastructuur en de helpdesk gecentraliseerd. De ICT-organisatie kent drie speerpunten ten behoeve van de kwaliteit en het functioneren van de ICT-prestaties:

- Consolidatie van beheer en onderhoud;
- Permanente innovatie van de ICT-infrastructuur;
- Doorontwikkeling van de samenwerking met externe partners.

Het beheer en onderhoud van een grote ICT-infrastructuur als de Amsterdamse is een complexe zaak. Er zijn voortdurend veel ontwikkelingen gaande in de stad die consequenties hebben voor de infrastructuur, leidend tot jaarlijks duizenden wijzigingen. Dit vergt een grote mate van zorgvuldigheid om de infrastructuur stabiel te houden, temeer omdat de beschikbaarheid 24 uur per dag 7 dagen per week moet zijn. Hiervoor zal in 2018 de focus liggen op het uitvoeren van het beheer en het onderhoud. Een belangrijk aspect voor 2018 daarin is informatiebeveiliging en het beheersen van risico's die gepaard gaan met cybercrime.

Naast het beheer van de ICT-infrastructuur vergt de permanente innovatie ervan de nodige aandacht. Stapsgewijs passen we onderdelen van de infrastructuur aan om de kwaliteit verder te verbeteren en nieuwe technologische mogelijkheden beschikbaar te maken. We sluiten daarbij aan op ontwikkelingen vanuit het rijk.

Hiertoe werken we nauw samen met een aantal strategische partners. In 2017 zijn er belangrijke stappen gezet om die samenwerking structureel vorm te geven, dat zal in 2018 worden voortgezet. Die samenwerking is erop gericht om kennis, schaalgrootte en uitvoeringskracht in de markt zo goed mogelijk te benutten en risico's zoveel mogelijk te beheersen. Dit betekent dat de gemeente activiteiten regisseert en door marktpartijen laat uitvoeren. Voor kritische taken zal juist de gemeente zelf de uitvoering ter hand nemen. Ook in 2018 zetten we weer stappen in de ontwikkeling van een uitvoeringsorganisatie naar een regie-organisatie.

Gemeentelijke informatievoorziening

De belangrijkste ontwikkeling voor de gemeentelijke informatievoorziening (IV) zijn nieuwe taken gericht op gemeentelijke innovatie. De gemeente stelt nieuwe eisen, onder andere met betrekking tot innovatie en het datagericht werken. En het is onze ambitie dat we als gemeente een digitale transformatie ondergaan, als randvoorwaarde voor moderne dienstverlening en samenwerking in ketens. We zijn deze transformatie in 2017 gestart en gaan daar mee door in 2018.

Deze ontwikkelingen leiden tot aanpassingen in de organisatie en de governance van de IV, en tot andere vormen van samenwerking binnen en buiten de gemeente. De control op kritische projecten binnen de gemeente is geborgd in de IV-governance, waarvoor het Project Portfoliomanagementbeleid is vastgesteld.

4.10.7 Vraag naar juridische capaciteit neemt toe

Ten behoeve van Slagvaardige overheid (Voorjaarsnota 2015) hebben we voor het juridisch domein geanalyseerd hoe de juridische vraag en het aanbod beter bij elkaar kunnen worden gebracht en wie daarbij stuurt op kwaliteit en capaciteit. De bevindingen brengen we, ook in 2018, verder in de praktijk. Zo wordt er in 2018 meer juridische capaciteit geleverd via een flexibele pool, bestaande uit interne en externe juridische capaciteit. Door het sluiten van raamcontracten met een aantal leveranciers voor juridisch personeel kunnen we externe capaciteit sneller en tegen betere condities inzetten.

Juridische ontwikkelingen in 2018

Vanaf 1 januari 2018 is de digitale rechtspraak een feit. De uniformering en standaardisering van de bezwaar- en beroepafhandeling binnen de gemeente is nagenoeg gereed. De gemeente hanteert dan één applicatie voor alle bezwaar – en beroepprocessen. De Europese Privacy Verordening (AVG) die per 25 mei 2018 van toepassing is, zal impact hebben op de gemeentelijke gegevensverwerkingen alsook op privacygevoelige projecten, zoals het gebruik van bodycams door handhavers.

Vraag naar juridisch advies neemt toe

In 2018 verwachten we een toenemende vraag naar juridische expertise en capaciteit in verband met dossiers als drukte in de stad, wijziging van het bestuurlijk stelsel, de invoering van de nieuwe omgevingswet, de vernieuwing van het erfpachtstelsel (nieuwe en gewijzigde erfpachtaanbiedingen) en de aantrekkende woningbouw en de ruimtelijke ontwikkeling. Daarnaast spelen onder andere de volgende juridische vraagstukken: de inning Bestuurlijke Boetes, het bouwlegesdossier, de invoering van vermakelijkhedenretributie voor hop-on-hop-offbussen, de invoering van twee tarieven voor toeristenbelasting, privacyaspecten en vraagstukken inzake de inkoop en aanbesteding van de diverse jeugd- en zorgvoorzieningen.

In 2017 zijn veranderingen aangebracht in het beleid en de regelgeving van de Wmo-voorzieningen zoals maatschappelijke opvang, hulp bij het huishouden en dagbesteding en ambulante ondersteuning. In 2018 moet blijken of er nog meer ontwikkelingen zijn op dit dossier met juridische consequenties.

Bezwaar & Beroep: zowel daling als toename

In het sociaal domein verwachten we dat de ingezette daling van binnengekomen bezwaarschriften en beroepszaken zich voortzet, onder andere omdat we meer inzetten op daadwerkelijke oplossingen voor de bezwaarmakers en omdat we steeds meer maatwerk toepassen. Dit doen we door rekening te houden met de beleving en gedachtewereld van de Amsterdammer en via projecten voor alternatieve geschilbeslechting in het kader van het programma Gedragsbeïnvloeding.

Verder werken we ook in 2018 aan het verder uitbouwen en borgen van de informele aanpak in bezwaar en aan het optimaliseren van het bezwaarproces. De invoering van de bestuurlijke boete zal naar verwachting leiden tot een toename van bezwaren.

De intensivering van handhaving in de stad leidt in het algemeen ook tot meer wegsleepacties van voertuigen en een stijgend aantal bezwaren daarover. Door de uitbreiding van de milieuzone in 2018 naar scooters, taxi's en autobussen verwachten we meer bezwaren over niet toegekende ontheffingen.

Deze vraagstukken vragen een goede verbinding in de organisatie tussen de juridische afdelingen en de afdelingen die primair verantwoordelijk zijn voor voldoende juridische kwaliteit van de dossiers. Via een systeem van juridische control zullen we ook in 2018 werken aan het verbeteren van juridisch kwaliteit en het verminderen van juridische kwetsbaarheid.

4.10.8 Communicatie, meer met minder

De realisatie van de bezuinigingsopgave in het kader van slagvaardige overheid van € 5 miljoen die de gemeenteraad heeft opgelegd aan het communicatiedomein, wordt conform planning uitgevoerd in 2018. Naast de krimp in formatie zijn we bezig met een inhoudelijke doorontwikkeling en investeren we in verbeteringen van de werkwijze en de kwaliteit van medewerkers. Zo hebben we een leerhuis Communicatie opgezet en een vakinhoudelijke training in G4-verband. Ook werken we aan de opzet van een nieuwsredactie en werken de medewerkers communicatie aan de hand van de Amsterdamse communicatiemethodiek. Tegelijkertijd is de ambitie voor de stad groot. De vraag naar communicatiespecialisten vanuit bestuurlijke projecten en prioriteiten blijft naar verwachting fors in 2018. We zullen de verschillende vragen steeds meer tegen elkaar moeten afwegen, omdat er minder communicatiecapaciteit beschikbaar is dan de vraag.

4.10.9 Huisvesting van ambtenaren wordt steeds flexibeler

De huisvesting van onze ambtenaren is in ontwikkeling. Het flexibel werkenconcept voeren we in steeds meer gebouwen in. Tegelijkertijd spelen we eenvoudiger in op nieuwe huisvestingsvragen. Programma's en projecten zoals "één stad één pas" en verdere uitrol van de Amsterdamse digitale werkplek en wifi, ondersteunen de gewenste flexibiliteit. De in 2016 gestarte verbouwing van het stadhuis loopt in 2018 door. In enkele stadsdeelkantoren doen we verbouwingen om onderdelen van de Huisvestingsvisie te implementeren. Efficiënt ruimtegebruik leidt tot een besparing op de huisvestingskosten van de gemeente. In dat kader wordt ook een optimalisatie van de werven meegenomen als gevolg van stedelijke programma's op het gebied van schoon & heel en afval & grondstoffen. Duurzaamheid en toegankelijkheid nemen we mee in zowel de planvorming als de meerjarenonderhoudsplanung van gemeentelijke gebouwen.

4.10.10 Gastvrij en duurzaam

Gastvrij en toegankelijk

We werken met elkaar in 121 gemeentelijke panden in deze stad. Dat eist nogal wat op het gebied van gastvrij zijn en toch ook veiligheid bieden aan de bestuurders en de medewerkers. Gezien het verhoogde veiligheidsniveau in Nederland is het voor de gemeentelijke organisatie inclusief politieke bestuurders van groot belang veiligheidsincidenten zoveel mogelijk te voorkomen of in een vroeg stadium te kunnen ingrijpen. Daarnaast willen we nog steeds een toegankelijke organisatie zijn, ook in de gebouwen.

Binnen de gemeente Amsterdam is op dit moment een grote verscheidenheid aan toegangscontrolesystemen en toegangspassen in gebruik om toegang te verlenen tot de gemeentelijke panden. Deze systemen harmoniseren we vanaf 2018 tot één centraal toegangscontrolesysteem. Daarnaast worden beveiligingscamera's en randapparatuur vernieuwd. We beginnen met de 30 panden van de gemeente Amsterdam, waarin de meeste medewerkers werkzaam zijn.

Wij willen een organisatie zijn die ruimte biedt aan iedereen en die de kracht van diversiteit van mensen gebruikt om betere resultaten te behalen. Het verbeteren van de fysieke toegankelijkheid van de gebouwen voor medewerkers met een beperking is een noodzakelijk middel om dit te bereiken.

Inbesteden schoonmaak

In november 2016 heeft de gemeenteraad besloten tot het inbesteden van de schoonmaakwerkzaamheden en het in dienst nemen van schoonmakers van de gemeentelijke panden. Deze schoonmaak wordt nu nog uitgevoerd door schoonmaakbedrijven. We werken er aan om in 2018 de schoonmaak conform de besluitvorming uit te voeren.

Duurzaamheid bedrijfsvoering

De Agenda Duurzaamheid van 11 maart 2015 geeft doelen, ambitie en richting op de thema's duurzame energie, schone lucht, circulaire economie, klimaatbestendige stad en verduurzaming van de bedrijfsvoering. De verduurzaming van de bedrijfsvoering richt zich op drie onderdelen: de CO₂-uitstoot, duurzame inkoop en duurzame investeringen.

De routekaart CO₂-neutraal geeft richting aan de vermindering van de CO₂ uitstoot van de organisatie. Met hard werken en aanvullende maatregelen worden de doelen van de Routekaart CO₂ gerealiseerd. In 2018 ligt het accent op het (verder) uitwerken, voorbereiding gereed maken of uitvoeren van de volgende additionele maatregelen in 2018:

- Invoeren van energiezuinige verlichting in de gemeentelijke parkeergebouwen;
- Verduurzamen van de infrastructuur voor metro en tram (energiebesparing, zonnepanelen en duurzaam inkopen);
- Invoeren van energiezuinige verlichting in Piet Heintunnel (uitvoering 2019);
- Uitvoeren van de aanbevelingen uit het onderzoeksadvies over de invoering van onderhouds- en prestatiecontracten (n.a.v. initiatiefvoorstel 'meer energie besparen binnen gemeentelijk vastgoed' door onderhouds- en energieprestatiecontracten);
- Verduurzamen van het wagenpark binnen de afvalketen;
- Vergroenen van de stroom.

Papierarme organisatie

We verkennen methoden en acties die bijdragen aan het verminderen van papiergebruik binnen de ambtelijke organisatie. Ons doel is om in 2020 een aanzienlijke vermindering te bereiken.

Vergroenen van stroom

De gemeenteraad heeft in januari 2017 het college de opdracht gegeven om aanvullende maatregelen te nemen om het energieverbruik van de gemeente Amsterdam verder te verduurzamen. Om dit te realiseren is er bij de voorjaarnota 2017 € 0,286 miljoen toegekend om de volledige elektriciteitsafname te verduurzamen met Garanties van Oorsprong (certificaten) van Nederlandse windmolens (was biomassa). Deze toekenning is ook van toepassing op het jaar 2018. Ondertussen werken we hard aan een nieuwe aanbesteding op het gebied van groene stroom waarin we voor 1 januari 2019 een nieuwe leverancier zoeken die aansluit op de duurzame ambities van de gemeente Amsterdam. Als ook een leverancier die voor het elektriciteitsverbruik van de gemeente zoveel mogelijk investeert in nieuwe, extra opwekcapaciteit van zonne- en windenergie.

5

5

Bijlagen

5.1	Baten en lasten per programmaonderdeel	524
5.2	Samenvattend overzicht programmabegroting	544
5.3	Productenraming	548
5.4	Taakveldenraming	578
5.5	Reserves	582
5.6	Voorzieningen	600
5.7	Begrotingsregels	610
5.8	Verschillen doelen, activiteiten en indicatoren	614
5.9	Overzicht incidentele baten en lasten	626

5.1

Bijlage 1

Baten en lasten per programmaonderdeel

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 1 Dienstverlening en informatie						
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening						
Baten	42.873	39.147	39.374	39.374	39.374	39.374
Lasten	94.052	61.732	61.568	62.218	55.433	63.315
Saldo van baten en lasten	-51.180	-22.585	-22.194	-22.844	-16.059	-23.941
Onttrekking reserves	0	570	0	127	123	119
Toevoeging reserves	202	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-202	570	0	127	123	119
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	-51.382	-22.015	-22.194	-22.717	-15.936	-23.822
Programmaonderdeel 1.2 Informatie						
Baten	7.403	2.831	2.831	2.831	2.831	2.831
Lasten	34.043	28.456	29.110	27.355	27.604	27.604
Saldo van baten en lasten	-26.640	-25.625	-26.279	-24.524	-24.773	-24.773
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	-26.640	-25.625	-26.279	-24.524	-24.773	-24.773
Programmaonderdeel 1.3 Gebiedsgericht werken						
Baten	7.559	7.472	7.562	7.562	7.562	7.562
Lasten	9.745	6.681	6.371	6.359	6.358	6.358
Saldo van baten en lasten	-2.186	791	1.190	1.203	1.203	1.203
Onttrekking reserves	685	374	276	271	271	271
Toevoeging reserves	0	242	255	271	271	271
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	685	132	20	0	0	0
Programmaonderdeel 1.3 Gebiedsgericht werken	-1.501	923	1.211	1.203	1.203	1.203
Programma 1 Dienstverlening en informatie	-79.523	-46.717	-47.262	-46.038	-39.506	-47.392

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 2 Openbare orde en veiligheid						
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing						
Baten	224	1.014	1.014	1.014	1.014	1.014
Lasten	78.436	74.661	74.061	73.436	73.436	73.436
Saldo van baten en laten	-78.211	-73.648	-73.048	-72.423	-72.423	-72.423
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	-78.211	-73.648	-73.048	-72.423	-72.423	-72.423
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving						
Baten	8.320	4.854	4.854	4.854	4.854	4.854
Lasten	25.757	16.639	18.213	18.146	18.079	18.079
Saldo van baten en laten	-17.438	-11.784	-13.358	-13.292	-13.225	-13.225
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	-17.438	-11.784	-13.358	-13.292	-13.225	-13.225
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid						
Baten	5.081	923	735	735	735	735
Lasten	28.305	43.830	41.032	29.404	26.204	26.204
Saldo van baten en laten	-23.224	-42.908	-40.297	-28.669	-25.469	-25.469
Onttrekking reserves	2.320	6.573	1.260	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2.320	6.573	1.260	0	0	0
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	-20.903	-36.335	-39.037	-28.669	-25.469	-25.469
Programmaonderdeel 2.4 Gebiedsgericht werken						
Baten	6.550	2.888	3.074	2.888	2.888	3.074
Lasten	33.644	24.539	24.873	24.866	24.840	24.827
Saldo van baten en lasten	-27.094	-21.651	-21.799	-21.979	-21.953	-21.752
Onttrekking reserves	1.593	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.593	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 2.4 Gebiedsgericht werken	-25.501	-21.651	-21.799	-21.979	-21.953	-21.752
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	-142.053	-143.418	-147.242	-136.362	-133.069	-132.869

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte						
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer						
Baten	196.594	72.111	74.311	74.311	74.311	74.311
Lasten	258.933	235.785	154.602	111.702	106.638	106.671
Saldo van baten en laten	-62.340	-163.673	-80.290	-37.391	-32.326	-32.359
Onttrekking reserves	146.061	121.151	55.714	4.782	0	0
Toevoeging reserves	121.900	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	24.161	121.151	55.714	4.782	0	0
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	-38.179	-42.523	-24.576	-32.609	-32.326	-32.359
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren						
Baten	414.042	225.473	226.284	226.284	225.966	225.966
Lasten	383.112	263.454	285.466	246.254	225.631	204.021
Saldo van baten en laten	30.930	-37.981	-59.181	-19.970	335	21.945
Onttrekking reserves	114.043	163.440	184.501	143.650	123.389	103.468
Toevoeging reserves	136.567	105.627	106.230	105.649	101.905	101.594
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-22.525	57.813	78.271	38.002	21.485	1.875
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	8.406	19.832	19.090	18.032	21.820	23.820
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte						
Baten	15.769	14.790	14.790	14.790	14.790	14.790
Lasten	45.703	115.393	50.000	34.068	33.604	33.645
Saldo van baten en laten	-29.934	-100.603	-35.210	-19.279	-18.814	-18.856
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	-29.934	-100.603	-35.210	-19.279	-18.814	-18.856
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen						
Baten	1.643	22.983	22.748	22.816	22.909	22.909
Lasten	54.695	148.381	100.291	88.061	81.673	78.129
Saldo van baten en laten	-53.052	-125.397	-77.542	-65.245	-58.764	-55.220
Onttrekking reserves	5.727	43.837	26.197	21.673	16.601	14.014
Toevoeging reserves	13.317	12.694	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-7.590	31.143	26.197	21.673	16.601	14.014
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	-60.642	-94.254	-51.346	-43.572	-42.163	-41.205

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie						
Baten	7.060	524	524	524	524	524
Lasten	23.499	37.781	18.147	14.784	14.659	15.335
Saldo van baten en lasten	-16.439	-37.256	-17.623	-14.260	-14.135	-14.810
Onttrekking reserves	1.030	3.502	1.006	0	0	657
Toevoeging reserves	2.748	2.300	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-1.718	1.202	1.006	0	0	657
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	-18.158	-36.055	-16.617	-14.260	-14.135	-14.153
Programmaonderdeel 3.6 Gebiedsgericht werken						
Baten	120.651	20.958	20.035	18.662	18.662	18.662
Lasten	312.323	169.096	114.817	104.547	114.442	99.842
Saldo van baten en lasten	-191.672	-148.138	-94.782	-85.885	-95.780	-81.180
Onttrekking reserves	48.757	43.078	19.281	10.273	19.164	4.307
Toevoeging reserves	26.225	14.452	14.195	13.109	12.859	12.850
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	22.532	28.626	5.086	-2.836	6.305	-8.542
Programmaonderdeel 3.6 Gebiedsgericht werken	-169.139	-119.512	-89.696	-88.721	-89.475	-89.722
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	-307.647	-373.115	-198.355	-180.408	-175.093	-172.476

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 4 Werk, inkomen en participatie						
Programmaonderdeel 4.1 Werk						
Baten	15.584	12.411	11.266	7.488	7.772	7.921
Lasten	184.984	173.504	169.048	150.260	143.880	140.046
Saldo van baten en laten	-169.400	-161.094	-157.782	-142.772	-136.109	-132.125
Onttrekking reserves	19.998	7.115	0	0	0	0
Toevoeging reserves	5.400	2.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	14.598	5.115	0	0	0	0
Programmaonderdeel 4.1 Werk	-154.802	-155.979	-157.782	-142.772	-136.109	-132.125
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen						
Baten	577.455	592.600	618.300	631.800	640.000	646.200
Lasten	658.548	666.603	686.924	695.491	704.609	711.329
Saldo van baten en laten	-81.093	-74.003	-68.624	-63.691	-64.609	-65.129
Onttrekking reserves	34.360	29.212	17.118	11.082	11.282	11.882
Toevoeging reserves	3.981	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	30.379	29.212	17.118	11.082	11.282	11.882
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	-50.714	-44.791	-51.505	-52.609	-53.327	-53.247
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding						
Baten	1.643	2.591	1.391	1.391	1.391	1.391
Lasten	100.251	106.767	113.066	91.338	91.474	91.457
Saldo van baten en laten	-98.608	-104.176	-111.675	-89.947	-90.083	-90.066
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	-98.608	-104.176	-111.675	-89.947	-90.083	-90.066
Programmaonderdeel 4.4 Participatie						
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	28.089	23.794	26.046	26.506	26.414	26.389
Saldo van baten en laten	-28.089	-23.794	-26.046	-26.506	-26.414	-26.389
Onttrekking reserves	1.275	150	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.275	150	0	0	0	0
Programmaonderdeel 4.4 Participatie	-26.815	-23.644	-26.046	-26.506	-26.414	-26.389

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering						
Baten	8.796	10.095	9.547	9.116	7.216	6.116
Lasten	21.863	16.999	16.795	12.438	8.912	7.808
Saldo van baten en lasten	-13.068	-6.903	-7.248	-3.322	-1.696	-1.692
Onttrekking reserves	4.422	2.700	2.700	0	0	0
Toevoeging reserves	8.300	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-3.879	2.700	2.700	0	0	0
Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	-16.946	-4.203	-4.548	-3.322	-1.696	-1.692
Programmaonderdeel 4.6 Gebiedsgericht werken						
Baten	1.875	0	0	0	0	0
Lasten	13.628	9.507	8.997	9.013	9.013	9.012
Saldo van baten en lasten	-11.753	-9.507	-8.997	-9.013	-9.013	-9.012
Onttrekking reserves	222	1.809	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	222	1.809	0	0	0	0
Programmaonderdeel 4.6 Gebiedsgericht werken	-11.531	-7.698	-8.997	-9.013	-9.013	-9.012
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	-359.416	-340.491	-360.553	-324.169	-316.642	-312.532

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit						
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie						
Baten	70.525	64.178	60.322	58.659	57.859	56.959
Lasten	276.544	259.321	241.567	229.467	225.694	225.362
Saldo van baten en laten	-206.019	-195.144	-181.244	-170.808	-167.835	-168.404
Onttrekking reserves	10.072	4.830	4.800	3.900	100	100
Toevoeging reserves	392	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	9.680	4.830	4.800	3.900	100	100
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	-196.339	-190.314	-176.444	-166.908	-167.735	-168.304
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens						
Baten	64	0	0	0	0	0
Lasten	4.316	3.863	4.866	1.668	1.672	1.671
Saldo van baten en laten	-4.252	-3.863	-4.866	-1.668	-1.672	-1.671
Onttrekking reserves	289	504	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	289	504	0	0	0	0
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	-3.963	-3.359	-4.866	-1.668	-1.672	-1.671
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg						
Baten	1.018	584	678	678	678	678
Lasten	229.145	260.259	253.654	247.879	249.343	250.332
Saldo van baten en laten	-228.127	-259.676	-252.976	-247.200	-248.665	-249.654
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	1.000	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	-1.000	0	0	0	0
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	-228.127	-260.676	-252.976	-247.200	-248.665	-249.654
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit						
Baten	97	0	0	0	0	0
Lasten	4.773	4.946	5.143	4.443	4.447	4.446
Saldo van baten en laten	-4.676	-4.946	-5.143	-4.443	-4.447	-4.446
Onttrekking reserves	0	373	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	373	0	0	0	0
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	-4.676	-4.573	-5.143	-4.443	-4.447	-4.446

Programma­begroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmaonderdeel 5.5 Gebiedsgericht werken						
Baten	438	-38	-38	-38	-38	-38
Lasten	34.559	22.432	22.452	22.418	22.408	22.402
Saldo van baten en lasten	-34.121	-22.470	-22.490	-22.456	-22.446	-22.440
Onttrekking reserves	748	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	748	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 5.5 Gebiedsgericht werken	-33.373	-22.470	-22.490	-22.456	-22.446	-22.440
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	-466.478	-481.391	-461.919	-442.676	-444.965	-446.515

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 6 Welzijn, zorg en sport						
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg						
Baten	100.498	61.822	58.243	58.058	58.005	58.329
Lasten	142.322	91.630	89.770	89.709	88.573	88.471
Saldo van baten en laten	-41.824	-29.808	-31.527	-31.651	-30.568	-30.142
Onttrekking reserves	2.416	2.125	2.024	2.024	944	524
Toevoeging reserves	524	524	524	524	524	524
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.892	1.601	1.500	1.500	420	0
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	-39.932	-28.207	-30.027	-30.151	-30.148	-30.142
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning						
Baten	10.265	11.947	11.947	11.823	11.823	11.823
Lasten	202.624	207.717	213.386	196.565	197.244	199.097
Saldo van baten en laten	-192.359	-195.770	-201.439	-184.742	-185.421	-187.273
Onttrekking reserves	1.240	3.000	3.000	0	0	0
Toevoeging reserves	0	2.500	2.500	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.240	500	500	0	0	0
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	-191.119	-195.270	-200.939	-184.742	-185.421	-187.273
Programmaonderdeel 6.3 Opvang						
Baten	18.030	10.548	10.185	10.185	10.185	10.185
Lasten	213.585	218.708	217.201	206.230	206.328	206.333
Saldo van baten en laten	-195.555	-208.159	-207.016	-196.045	-196.143	-196.148
Onttrekking reserves	1.726	1.055	1.055	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.726	1.055	1.055	0	0	0
Programmaonderdeel 6.3 Opvang	-193.829	-207.104	-205.961	-196.045	-196.143	-196.148
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn						
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en laten	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	0	0	0	0	0	0

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmaonderdeel 6.5 Sport						
Baten	17.000	15.583	12.963	12.963	12.963	12.963
Lasten	91.126	67.629	63.486	59.672	59.085	59.085
Saldo van baten en lasten	-74.126	-52.046	-50.523	-46.709	-46.122	-46.122
Onttrekking reserves	11.104	6.809	874	186	186	186
Toevoeging reserves	8.410	11.860	1.002	975	975	975
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	2.695	-5.051	-127	-788	-788	-788
Programmaonderdeel 6.5 Sport	-71.431	-57.097	-50.651	-47.497	-46.911	-46.911
Programmaonderdeel 6.6 Gebiedsgericht werken						
Baten	10.551	142	142	142	142	142
Lasten	78.580	63.939	64.098	60.522	60.594	60.584
Saldo van baten en lasten	-68.029	-63.797	-63.956	-60.380	-60.452	-60.443
Onttrekking reserves	4.018	453	350	0	0	0
Toevoeging reserves	886	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	3.132	453	350	0	0	0
Programmaonderdeel 6.6 Gebiedsgericht werken	-64.897	-63.344	-63.606	-60.380	-60.453	-60.443
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	-561.208	-551.022	-551.184	-518.815	-519.075	-520.917

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 7 Economie en cultuur						
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur						
Baten	649	400	400	400	400	400
Lasten	145.440	157.960	160.771	158.205	158.080	157.251
Saldo van baten en laten	-144.792	-157.560	-160.371	-157.805	-157.680	-156.851
Onttrekking reserves	835	4.495	1.423	911	842	0
Toevoeging reserves	673	2.579	94	53	12	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	162	1.916	1.329	858	829	0
Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	-144.630	-155.644	-159.042	-156.947	-156.851	-156.851
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed						
Baten	394	244	244	244	244	244
Lasten	5.338	3.336	3.615	2.985	2.984	2.984
Saldo van baten en laten	-4.944	-3.092	-3.370	-2.741	-2.740	-2.740
Onttrekking reserves	23	353	196	17	17	17
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	23	353	196	17	17	17
Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	-4.922	-2.739	-3.174	-2.724	-2.723	-2.723
Programmaonderdeel 7.3 Economie						
Baten	10.339	13.256	9.954	9.831	9.845	9.860
Lasten	37.214	68.773	46.470	28.023	28.028	28.044
Saldo van baten en laten	-26.875	-55.517	-36.516	-18.192	-18.183	-18.183
Onttrekking reserves	8.153	7.942	12.155	426	426	426
Toevoeging reserves	36.685	586	586	586	586	586
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-28.532	7.356	11.568	-160	-160	-160
Programmaonderdeel 7.3 Economie	-55.408	-48.161	-24.948	-18.352	-18.343	-18.343
Programmaonderdeel 7.4 Gebiedsgericht werken						
Baten	8.347	8.328	7.785	7.785	7.785	7.785
Lasten	32.504	25.472	21.714	21.265	20.454	20.452
Saldo van baten en lasten	-24.157	-17.145	-13.929	-13.480	-12.669	-12.667
Onttrekking reserves	1.533	931	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	1.533	931	0	0	0	0
Programmaonderdeel 7.4 Gebiedsgericht werken	-22.624	-16.214	-13.929	-13.480	-12.669	-12.667
Programma 7 Economie en cultuur	-227.583	-222.757	-201.094	-191.503	-190.585	-190.583

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 8 Duurzaamheid en water						
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid						
Baten	8.945	0	0	0	0	0
Lasten	24.458	33.064	24.940	14.823	14.115	13.864
Saldo van baten en lasten	-15.513	-33.064	-24.940	-14.823	-14.115	-13.864
Onttrekking reserves	557	10.432	10.452	980	380	128
Toevoeging reserves	6	30	118	240	363	363
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	551	10.402	10.335	740	18	-234
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	-14.963	-22.662	-14.605	-14.083	-14.098	-14.098
Programmaonderdeel 8.2 Afval						
Baten	119.015	115.808	116.808	116.808	116.808	116.808
Lasten	22.489	24.835	23.186	23.186	23.186	23.186
Saldo van baten en lasten	96.526	90.972	93.622	93.622	93.622	93.622
Onttrekking reserves	2.620	3.410	533	533	448	448
Toevoeging reserves	10.748	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-8.128	3.410	533	533	448	448
Programmaonderdeel 8.2 Afval	88.398	94.382	94.155	94.155	94.070	94.070
Programmaonderdeel 8.3 Water						
Baten	191.297	189.502	182.732	184.950	187.178	189.220
Lasten	206.239	210.876	199.482	196.561	197.498	198.971
Saldo van baten en lasten	-14.942	-21.374	-16.750	-11.611	-10.320	-9.750
Onttrekking reserves	0	487	3.102	1.786	356	0
Toevoeging reserves	2.328	767	0	0	0	207
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-2.328	-280	3.102	1.786	356	-207
Programmaonderdeel 8.3 Water	-17.270	-21.654	-13.648	-9.825	-9.964	-9.957
Programmaonderdeel 8.4 Gebiedsgericht werken						
Baten	15.475	12.117	12.058	12.058	12.143	12.143
Lasten	128.496	94.239	94.791	94.793	94.706	94.690
Saldo van baten en lasten	-113.021	-82.122	-82.733	-82.735	-82.563	-82.546
Onttrekking reserves	553	2.120	65	79	79	-75
Toevoeging reserves	285	1.534	285	285	285	50
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	268	585	-220	-206	-206	-125
Programmaonderdeel 8.4 Gebiedsgericht werken	-112.753	-81.537	-82.953	-82.940	-82.768	-82.671
Programma 8 Duurzaamheid en water	-56.588	-31.471	-17.052	-12.693	-12.761	-12.657

Programma-begroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen						
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed						
Baten	93.040	110.650	94.100	69.850	72.350	73.850
Lasten	72.992	56.549	42.919	42.431	41.939	41.939
Saldo van baten en laten	20.048	54.101	51.180	27.419	30.411	31.911
Onttrekking reserves	3.397	1.643	1.596	1.575	1.575	1.575
Toevoeging reserves	2.535	290	290	290	290	290
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	862	1.353	1.306	1.285	1.285	1.285
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	20.910	55.454	52.486	28.704	31.696	33.196
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht						
Baten	43.330	10.250	10.250	10.250	10.250	10.250
Lasten	52.447	31.348	31.671	21.796	21.774	21.774
Saldo van baten en laten	-9.118	-21.098	-21.421	-11.546	-11.524	-11.524
Onttrekking reserves	1.481	1.633	0	0	0	0
Toevoeging reserves	3.114	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-1.633	1.633	0	0	0	0
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	-10.750	-19.465	-21.421	-11.546	-11.524	-11.524
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing						
Baten	53.000	5.225	1.870	1.870	1.870	1.713
Lasten	49.952	43.900	44.784	40.889	20.914	20.682
Saldo van baten en laten	3.048	-38.675	-42.915	-39.019	-19.044	-18.968
Onttrekking reserves	21.361	21.077	20.727	20.427	462	0
Toevoeging reserves	32.939	2.156	2.156	2.156	156	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-11.578	18.921	18.571	18.271	305	0
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	-8.530	-19.754	-24.344	-20.748	-18.739	-18.968
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling						
Baten	740.665	755.828	512.219	492.807	448.255	399.071
Lasten	637.934	808.594	632.446	397.080	362.354	307.448
Saldo van baten en laten	102.731	-52.766	-120.227	95.727	85.901	91.623
Onttrekking reserves	354.921	312.840	294.234	18.197	17.377	15.739
Toevoeging reserves	470.754	244.849	189.118	142.409	127.722	125.896
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-115.833	67.991	105.116	-124.212	-110.345	-110.157
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	-13.102	15.225	-15.111	-28.485	-24.444	-18.534

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmaonderdeel 9.5 Gebiedsgericht werken						
Baten	85.546	52.994	33.190	42.981	28.506	37.412
Lasten	116.749	82.916	57.007	65.475	50.038	59.526
Saldo van baten en lasten	-31.203	-29.922	-23.817	-22.495	-21.532	-22.114
Onttrekking reserves	12.767	4.984	1.487	207	207	50
Toevoeging reserves	1.640	4.317	3.019	3.019	3.019	3.019
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	11.127	666	-1.532	-2.812	-2.812	-2.969
Programmaonderdeel 9.5 Gebiedsgericht werken	-20.075	-29.255	-25.349	-25.307	-24.343	-25.084
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	-31.548	2.204	-33.739	-57.383	-47.355	-40.914

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma 10 Bestuur en ondersteuning						
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur						
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	24.339	8.935	9.142	8.935	8.935	8.935
Saldo van baten en laten	-24.339	-8.935	-9.142	-8.935	-8.935	-8.935
Onttrekking reserves	0	0	207	0	0	0
Toevoeging reserves	0	516	52	52	52	52
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	-516	155	-52	-52	-52
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	-24.339	-9.451	-8.987	-8.987	-8.987	-8.987
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning						
Baten	698	0	0	0	0	0
Lasten	60.658	12.847	20.946	9.739	8.917	8.939
Saldo van baten en laten	-59.960	-12.847	-20.946	-9.739	-8.917	-8.939
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	-59.960	-12.847	-20.946	-9.739	-8.917	-8.939
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM						
Baten	3.120	3.140	3.156	3.156	3.156	3.156
Lasten	12.429	12.179	12.352	12.349	12.346	12.346
Saldo van baten en laten	-9.309	-9.039	-9.196	-9.193	-9.190	-9.190
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	52	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-52	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM	-9.360	-9.039	-9.196	-9.193	-9.190	-9.190
Programmaonderdeel 10.4 Gebiedsgericht werken						
Baten	744	70	70	70	70	70
Lasten	28.287	19.675	21.101	18.682	18.715	18.716
Saldo van baten en lasten	-27.543	-19.605	-21.031	-18.612	-18.645	-18.646
Onttrekking reserves	7.986	593	418	418	418	0
Toevoeging reserves	200	618	418	418	418	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	7.786	-25	0	0	0	0
Programmaonderdeel 10.4 Gebiedsgericht werken	-19.757	-19.630	-21.031	-18.612	-18.645	-18.646
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	-113.417	-50.966	-60.161	-46.532	-45.740	-45.762

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021

Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Programmaonderdeel A.1 Erfpacht

Baten	251.816	225.996	188.891	180.986	182.139	188.611
Lasten	106.566	-206.121	47.118	49.185	52.044	53.470
Saldo van baten en laten	145.249	432.117	141.773	131.801	130.094	135.141
Onttrekking reserves	7.000	7.000	2.217	0	0	0
Toevoeging reserves	115.303	407.040	59.643	47.895	46.141	49.597
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-108.303	-400.040	-57.425	-47.895	-46.141	-49.597
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	36.946	32.077	84.348	83.907	83.954	85.543

Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds

Baten	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268
Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en laten	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	2.000.285	1.961.559	2.039.597	2.084.730	2.118.663	2.149.268

Programmaonderdeel A.3 Financiering

Baten	-4.564	21.307	22.141	12.339	12.111	11.964
Lasten	-154.316	-90.600	59.827	68.440	79.162	75.571
Saldo van baten en laten	149.753	111.908	-37.686	-56.101	-67.051	-63.607
Onttrekking reserves	0	121.697	0	0	0	0
Toevoeging reserves	67.942	84.800	15.600	1.000	3.000	3.000
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	-67.942	36.897	-15.600	-1.000	-3.000	-3.000
Programmaonderdeel A.3 Financiering	81.811	148.805	-53.286	-57.101	-70.051	-66.607

Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve

Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo van baten en laten	0	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	159.802	10.000	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	159.802	10.000	0	0	0
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	0	159.802	10.000	0	0	0

Programma­begroting per programma­onderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma­onderdeel A.5 Dividenden deelnemingen						
Baten	149.187	104.837	93.237	93.037	93.037	93.037
Lasten	29.503	24.387	9.058	9.058	9.058	9.058
Saldo van baten en laten	119.684	80.451	84.179	83.979	83.979	83.979
Onttrekking reserves	0	304.824	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	304.824	0	0	0	0
Programma­onderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	119.684	385.275	84.179	83.979	83.979	83.979
Programma­onderdeel A.6 Lokale heffingen						
Baten	269.579	253.647	267.659	270.101	270.471	270.671
Lasten	38.175	18.711	16.114	15.703	15.081	15.081
Saldo van baten en laten	231.404	234.935	251.544	254.398	255.390	255.590
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programma­onderdeel A.6 Lokale heffingen	231.404	234.935	251.544	254.398	255.390	255.590
Programma­onderdeel A.7 Onvoorzien						
Baten	0	0	0	0	0	0
Lasten	1.123	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Saldo van baten en laten	-1.123	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Onttrekking reserves	0	0	0	0	0	0
Toevoeging reserves	0	0	0	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	0	0	0	0	0
Programma­onderdeel A.7 Onvoorzien	-1.123	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
Programma­onderdeel A.8 Overige eigen middelen						
Baten	168.238	53.686	4.184	4.184	4.184	4.184
Lasten	180.789	369.561	75.767	138.937	166.242	202.813
Saldo van baten en lasten	-12.552	-315.874	-71.583	-134.752	-162.058	-198.628
Onttrekking reserves	160.589	193.078	152.349	33.098	2.353	1.853
Dotatie reserves	111.780	145.434	16.325	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	48.809	47.644	136.024	33.098	2.353	1.853
Programma­onderdeel A.8 Overige eigen middelen	36.257	-268.230	64.441	-101.654	-159.705	-196.776
Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	2.505.264	2.652.224	2.478.824	2.346.258	2.310.230	2.308.998

Programmabegroting per programmaonderdeel (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 (bijgesteld)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programma Overhead						
Programmaonderdeel 13.1 Overzicht overhead						
Baten	0	9.447	5.597	5.997	5.997	5.997
Lasten	0	428.845	409.557	397.344	392.934	392.687
Saldo van baten en lasten	0	-419.398	-403.960	-391.347	-386.937	-386.690
Onttrekking reserves	0	6.420	3.856	1.691	1.530	327
Toevoeging reserves	0	0	115	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en toevoegingen	0	6.420	3.742	1.691	1.530	327
Programmaonderdeel 13.1 Overzicht overhead	0	-412.978	-400.218	-389.656	-385.407	-386.364
Resultaat	159.802	102	47	23	32	18

5.2

Bijlage 2

Samenvattend overzicht programmabegroting

5.2 Samenvattend overzicht programmabegroting

Samenvattend overzicht (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Begroting 2017 Bijgesteld	Begroting 2018
Baten per programma			
Programma 1 Dienstverlening en informatie	57.834	49.450	49.767
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	20.175	9.678	9.677
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	755.758	356.839	358.693
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	605.353	617.697	640.504
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	72.142	64.723	60.962
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	156.344	100.042	93.480
Programma 7 Economie en cultuur	19.728	22.228	18.383
Programma 8 Duurzaamheid en water	334.731	317.427	311.598
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	1.015.581	934.948	651.628
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	4.562	3.210	3.226
3.A Algemene dekkingsmiddelen	2.834.541	2.621.033	2.615.710
3.B Overhead	0	9.447	5.597
Heffing VPB	0	0	0
Bedrag onvoorzien	0	0	0
Totaal Baten	5.876.750	5.106.723	4.819.225
Lasten per programma			
Programma 1 Dienstverlening en informatie	137.840	96.869	97.049
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	166.142	159.669	158.179
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	1.078.264	969.888	723.322
Programma 4 Werk, inkomen en participatie	1.007.364	997.174	1.020.876
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	549.337	550.821	527.681
Programma 6 Welzijn, zorg en sport	728.237	649.622	647.941
Programma 7 Economie en cultuur	220.497	255.541	232.570
Programma 8 Duurzaamheid en water	381.682	363.015	342.398
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	930.075	1.023.307	808.828
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	125.713	53.636	63.542
3.A Algemene dekkingsmiddelen	198.917	113.938	205.885
3.B Overhead	0	428.845	409.557
Heffing VPB	1.800	2.000	2.000
Bedrag onvoorzien	1.123	2.000	2.000
Totaal lasten programma's	5.526.991	5.666.325	5.241.827
Saldo van baten en lasten	349.759	-559.602	-422.602
Onttrekkingen aan reserves	995.880	1.608.419	835.173
Dotaties aan reserves	1.185.838	1.048.715	412.524
Totale mutatie reserves	-189.957	559.704	422.649
Resultaat	159.802	102	47

5.3

Bijlage 3

Productenraming

(bedragen x € 1.000)

Programma 1 Dienstverlening en informatie

Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
004 Begraafplaatsen en crematoria	7.562	7.562	0
008 Dienstverlening overig	86	0	86
012 Klantcontactkanalen	26.765	0	26.765
016 Pandhuis	12.524	0	12.524
020 Verkiezingen, referenda en enquêtes	0	0	0
Baten	46.936	7.562	39.374
004 Begraafplaatsen en crematoria	6.448	6.448	0
008 Dienstverlening overig	780	0	780
012 Klantcontactkanalen	54.110	-77	54.187
016 Pandhuis	3.008	0	3.008
020 Verkiezingen, referenda en enquêtes	3.593	0	3.593
Lasten	67.939	6.371	61.568
Saldo van baten en lasten	-21.003	1.190	-22.194
004 Begraafplaatsen en crematoria	276	276	0
008 Dienstverlening overig	0	0	0
012 Klantcontactkanalen	0	0	0
016 Pandhuis	0	0	0
020 Verkiezingen, referenda en enquêtes	0	0	0
Onttrekking reserves	276	276	0
004 Begraafplaatsen en crematoria	255	255	0
008 Dienstverlening overig	0	0	0
012 Klantcontactkanalen	0	0	0
016 Pandhuis	0	0	0
020 Verkiezingen, referenda en enquêtes	0	0	0
Dotatie reserves	255	255	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	20	20	0
Programmaonderdeel 1.1 Dienstverlening	-20.983	1.211	-22.194

Programmaonderdeel 1.2 Informatie

028 Informatiebeheer documenten	392	0	392
032 Informatiebeheer gegevens	1.925	0	1.925
036 Onderzoek en advies	514	0	514
Baten	2.831	0	2.831
028 Informatiebeheer documenten	8.860	0	8.860
032 Informatiebeheer gegevens	13.228	0	13.228
036 Onderzoek en advies	7.022	0	7.022
Lasten	29.110	0	29.110
Saldo van baten en lasten	-26.279	0	-26.279
028 Informatiebeheer documenten	0	0	0
032 Informatiebeheer gegevens	0	0	0
036 Onderzoek en advies	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
028 Informatiebeheer documenten	0	0	0
032 Informatiebeheer gegevens	0	0	0
036 Onderzoek en advies	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 1.2 Informatie	-26.279	0	-26.279

Programma 1 Dienstverlening en informatie

-47.262 1.211 -48.473

(bedragen x € 1.000)

Programma 2 Openbare orde en veiligheid**Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing**

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
040 Brandweer en crisisbeheersing	1.014	0	1.014
Baten	1.014	0	1.014
040 Brandweer en crisisbeheersing	74.061	0	74.061
Lasten	74.061	0	74.061
Saldo van baten en lasten	-73.048	0	-73.048
040 Brandweer en crisisbeheersing	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
040 Brandweer en crisisbeheersing	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 2.1 Brandweer en crisisbeheersing	-73.048	0	-73.048

Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving

044 Toezicht en handhaving openbare ruimte	4.814	0	4.814
052 Vergunningen en handhaving horeca en evenementen	2.687	2.687	0
060 Verkeerstoezicht en handhaving	40	0	40
Baten	7.542	2.687	4.854
044 Toezicht en handhaving openbare ruimte	12.116	0	12.116
052 Vergunningen en handhaving horeca en evenementen	6.479	6.479	0
060 Verkeerstoezicht en handhaving	6.097	0	6.097
Lasten	24.692	6.479	18.213
Saldo van baten en lasten	-17.150	-3.792	-13.358
044 Toezicht en handhaving openbare ruimte	0	0	0
052 Vergunningen en handhaving horeca en evenementen	0	0	0
060 Verkeerstoezicht en handhaving	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
044 Toezicht en handhaving openbare ruimte	0	0	0
052 Vergunningen en handhaving horeca en evenementen	0	0	0
060 Verkeerstoezicht en handhaving	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving	-17.150	-3.792	-13.358

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid			
064 Buurtgerichte veiligheid	43	43	0
068 Jeugdveiligheid	0	0	0
072 Veiligheidsprojecten	1.079	344	735
Baten	1.122	387	735
064 Buurtgerichte veiligheid	9.992	9.992	0
068 Jeugdveiligheid	5.767	4.750	1.016
072 Veiligheidsprojecten	43.667	3.651	40.016
Lasten	59.426	18.394	41.032
Saldo van baten en lasten	-58.304	-18.007	-40.297
064 Buurtgerichte veiligheid	0	0	0
068 Jeugdveiligheid	0	0	0
072 Veiligheidsprojecten	1.260	0	1.260
Onttrekking reserves	1.260	0	1.260
064 Buurtgerichte veiligheid	0	0	0
068 Jeugdveiligheid	0	0	0
072 Veiligheidsprojecten	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.260	0	1.260
Programmaonderdeel 2.3 Veiligheid	-57.044	-18.007	-39.037
Programma 2 Openbare orde en veiligheid	-147.242	-21.799	-125.443

(bedragen x € 1.000)

Programma 3 Verkeer en openbare ruimte

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer				
088	Metro/tram/bus	73.439	0	73.439
092	Veren	872	0	872
	Baten	74.311	0	74.311
088	Metro/tram/bus	141.387	0	141.387
092	Veren	13.215	0	13.215
	Lasten	154.602	0	154.602
	Saldo van baten en lasten	-80.290	0	-80.290
088	Metro/tram/bus	55.714	0	55.714
092	Veren	0	0	0
	Onttrekking reserves	55.714	0	55.714
088	Metro/tram/bus	0	0	0
092	Veren	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	55.714	0	55.714
	Programmaonderdeel 3.1 Openbaar vervoer	-24.576	0	-24.576
Programmaonderdeel 3.2 Parkeren				
096	Fietsparkeren	0	0	0
100	Parkeren (auto)	226.464	180	226.284
104	specifieke vergunningen parkeren	18	18	0
	Baten	226.483	198	226.284
096	Fietsparkeren	411	411	0
100	Parkeren (auto)	248.925	-36.540	285.466
104	specifieke vergunningen parkeren	122	122	0
	Lasten	249.458	-36.007	285.466
	Saldo van baten en lasten	-22.975	36.206	-59.181
096	Fietsparkeren	0	0	0
100	Parkeren (auto)	187.563	3.061	184.501
104	specifieke vergunningen parkeren	0	0	0
	Onttrekking reserves	187.563	3.061	184.501
096	Fietsparkeren	0	0	0
100	Parkeren (auto)	106.230	0	106.230
104	specifieke vergunningen parkeren	0	0	0
	Dotatie reserves	106.230	0	106.230
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	81.333	3.061	78.271
	Programmaonderdeel 3.2 Parkeren	58.357	39.267	19.090

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte			
108 Specifiek verkeersbeleid	0	0	0
112 Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte	814	754	60
116 Verkeersvoorzieningen	2.175	0	2.175
120 Beheer openbare ruimte algemeen	16.103	3.548	12.555
Baten	19.092	4.302	14.790
108 Specifiek verkeersbeleid	6.092	74	6.018
112 Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte	2.891	2.891	0
116 Verkeersvoorzieningen	30.691	543	30.149
120 Beheer openbare ruimte algemeen	36.259	22.425	13.833
Lasten	75.933	25.933	50.000
Saldo van baten en lasten	-56.841	-21.631	-35.210
108 Specifiek verkeersbeleid	0	0	0
112 Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte	0	0	0
116 Verkeersvoorzieningen	0	0	0
120 Beheer openbare ruimte algemeen	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
108 Specifiek verkeersbeleid	0	0	0
112 Vergunningen/handhaving verkeer en openbare ruimte	0	0	0
116 Verkeersvoorzieningen	0	0	0
120 Beheer openbare ruimte algemeen	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 3.3 Verkeersmaatregelen en openbare ruimte	-56.841	-21.631	-35.210
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen			
124 Dagelijks onderhoud en beheer	18.408	7.475	10.933
128 Groot onderhoud en vervanging	15.227	3.470	11.758
132 Kades, bruggen en tunnels	57	0	57
136 Straatreiniging en gladheidsbestrijding	2.975	2.975	0
Baten	36.668	13.920	22.748
124 Dagelijks onderhoud en beheer	29.206	18.834	10.373
128 Groot onderhoud en vervanging	54.962	12.960	42.002
132 Kades, bruggen en tunnels	46.811	11.858	34.954
136 Straatreiniging en gladheidsbestrijding	63.552	50.590	12.962
Lasten	194.532	94.241	100.291
Saldo van baten en lasten	-157.864	-80.322	-77.542
124 Dagelijks onderhoud en beheer	0	0	0
128 Groot onderhoud en vervanging	34.600	8.403	26.197
132 Kades, bruggen en tunnels	7.423	7.423	0
136 Straatreiniging en gladheidsbestrijding	0	0	0
Onttrekking reserves	42.023	15.826	26.197
124 Dagelijks onderhoud en beheer	0	0	0
128 Groot onderhoud en vervanging	7.842	7.842	0
132 Kades, bruggen en tunnels	5.853	5.853	0
136 Straatreiniging en gladheidsbestrijding	0	0	0
Dotatie reserves	13.695	13.695	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	28.328	2.131	26.197
Programmaonderdeel 3.4 Wegen, straten en pleinen	-129.536	-78.190	-51.346

(bedragen x € 1.000)

Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
076 Openbaar groen	2.070	1.561	510
080 Overig groen en recreatie	69	54	15
084 Voorzieningen voor kinderen	0	0	0
Baten	2.139	1.615	524
076 Openbaar groen	36.999	25.668	11.332
080 Overig groen en recreatie	10.647	3.831	6.816
084 Voorzieningen voor kinderen	1.151	1.151	0
Lasten	48.797	30.650	18.147
Saldo van baten en lasten	-46.658	-29.035	-17.623
076 Openbaar groen	1.399	393	1.006
080 Overig groen en recreatie	0	0	0
084 Voorzieningen voor kinderen	0	0	0
Onttrekking reserves	1.399	393	1.006
076 Openbaar groen	500	500	0
080 Overig groen en recreatie	0	0	0
084 Voorzieningen voor kinderen	0	0	0
Dotatie reserves	500	500	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	899	-107	1.006
Programmaonderdeel 3.5 Groen en recreatie	-45.759	-29.142	-16.617
Programma 3 Verkeer en openbare ruimte	-198.355	-89.696	-108.659

(bedragen x € 1.000)

Programma 4 Werk, inkomen en participatie

Programmaonderdeel 4.1 Werk

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
172	Naar werk geleiden	7.138	0	7.138
173	Sociale werkvoorziening	3.043	0	3.043
180	Werk bieden	1.085	0	1.085
181	Bestrijding jeugdwerkloosheid	0	0	0
	Baten	11.266	0	11.266
172	Naar werk geleiden	72.973	3.230	69.743
173	Sociale werkvoorziening	88.685	0	88.685
180	Werk bieden	6.604	0	6.604
181	Bestrijding jeugdwerkloosheid	4.016	0	4.016
	Lasten	172.279	3.230	169.048
	Saldo van baten en lasten	-161.012	-3.230	-157.782
172	Naar werk geleiden	0	0	0
173	Sociale werkvoorziening	0	0	0
180	Werk bieden	0	0	0
181	Bestrijding jeugdwerkloosheid	0	0	0
	Ottrekking reserves	0	0	0
172	Naar werk geleiden	0	0	0
173	Sociale werkvoorziening	0	0	0
180	Werk bieden	0	0	0
181	Bestrijding jeugdwerkloosheid	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel 4.1 Werk	-161.012	-3.230	-157.782

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen			
156 Bijstandsverlening	609.800	0	609.800
157 Project wijzigingen WWB	0	0	0
158 Bijstandsverlening zelfstandigen	8.000	0	8.000
159 Handhaving	0	0	0
160 Inkomensvoorzieningen	500	0	500
Baten	618.300	0	618.300
156 Bijstandsverlening	645.475	0	645.475
157 Project wijzigingen WWB	0	0	0
158 Bijstandsverlening zelfstandigen	13.648	0	13.648
159 Handhaving	0	0	0
160 Inkomensvoorzieningen	27.800	0	27.800
Lasten	686.924	0	686.924
Saldo van baten en lasten	-68.624	0	-68.624
156 Bijstandsverlening	17.118	0	17.118
157 Project wijzigingen WWB	0	0	0
158 Bijstandsverlening zelfstandigen	0	0	0
159 Handhaving	0	0	0
160 Inkomensvoorzieningen	0	0	0
Onttrekking reserves	17.118	0	17.118
156 Bijstandsverlening	0	0	0
157 Project wijzigingen WWB	0	0	0
158 Bijstandsverlening zelfstandigen	0	0	0
159 Handhaving	0	0	0
160 Inkomensvoorzieningen	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	17.118	0	17.118
Programmaonderdeel 4.2 Inkomen	-51.505	0	-51.505
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding			
140 Maatregelen Armoedebestrijding	540	0	540
144 Schuldhulpverlening	851	0	851
148 Tegemoetkomingen	0	0	0
Baten	1.391	0	1.391
140 Maatregelen Armoedebestrijding	84.843	866	83.977
144 Schuldhulpverlening	33.034	3.945	29.089
148 Tegemoetkomingen	0	0	0
Lasten	117.878	4.811	113.066
Saldo van baten en lasten	-116.487	-4.811	-111.675
140 Maatregelen Armoedebestrijding	0	0	0
144 Schuldhulpverlening	0	0	0
148 Tegemoetkomingen	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
140 Maatregelen Armoedebestrijding	0	0	0
144 Schuldhulpverlening	0	0	0
148 Tegemoetkomingen	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 4.3 Armoedebestrijding	-116.487	-4.811	-111.675

(bedragen x € 1.000)

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
	Programmaonderdeel 4.4 Participatie			
164	Participatie	0	0	0
	Baten	0	0	0
164	Participatie	26.428	382	26.046
	Lasten	26.428	382	26.046
	Saldo van baten en lasten	-26.428	-382	-26.046
164	Participatie	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
164	Participatie	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel 4.4 Participatie	-26.428	-382	-26.046
	Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering			
152	Educatie en inburgering	9.547	0	9.547
	Baten	9.547	0	9.547
152	Educatie en inburgering	17.368	573	16.795
	Lasten	17.368	573	16.795
	Saldo van baten en lasten	-7.821	-573	-7.248
152	Educatie en inburgering	2.700	0	2.700
	Onttrekking reserves	2.700	0	2.700
152	Educatie en inburgering	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	2.700	0	2.700
	Programmaonderdeel 4.5 Educatie en inburgering	-5.121	-573	-4.548
	Programma 4 Werk, inkomen en participatie	-360.553	-8.997	-351.557

(bedragen x € 1.000)

Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit**Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie**

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
212 Handhaving leerplicht	2.485	0	2.485
216 Leerlingenvervoer	0	0	0
220 Onderwijs - huisvesting	2.065	0	2.065
224 Organisatie onderwijs	-68	-68	0
228 Passend Onderwijs	0	0	0
232 Primair onderwijs	0	0	0
236 Voortgezet onderwijs / MBO	1.800	0	1.800
240 VVE, Kinderopvang en peuterspeelzalen	53.973	0	53.973
Baten	60.254	-68	60.322
212 Handhaving leerplicht	12.819	0	12.819
216 Leerlingenvervoer	4.290	0	4.290
220 Onderwijs - huisvesting	105.618	0	105.618
224 Organisatie onderwijs	5.686	1.263	4.424
228 Passend Onderwijs	709	0	709
232 Primair onderwijs	27.634	0	27.634
236 Voortgezet onderwijs / MBO	17.187	0	17.187
240 VVE, Kinderopvang en peuterspeelzalen	68.886	0	68.886
Lasten	242.830	1.263	241.567
Saldo van baten en lasten	-182.575	-1.331	-181.244
212 Handhaving leerplicht	0	0	0
216 Leerlingenvervoer	0	0	0
220 Onderwijs - huisvesting	4.700	0	4.700
224 Organisatie onderwijs	0	0	0
228 Passend Onderwijs	0	0	0
232 Primair onderwijs	0	0	0
236 Voortgezet onderwijs / MBO	0	0	0
240 VVE, Kinderopvang en peuterspeelzalen	100	0	100
Onttrekking reserves	4.800	0	4.800
212 Handhaving leerplicht	0	0	0
216 Leerlingenvervoer	0	0	0
220 Onderwijs - huisvesting	0	0	0
224 Organisatie onderwijs	0	0	0
228 Passend Onderwijs	0	0	0
232 Primair onderwijs	0	0	0
236 Voortgezet onderwijs / MBO	0	0	0
240 VVE, Kinderopvang en peuterspeelzalen	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	4.800	0	4.800
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie	-177.775	-1.331	-176.444

Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens

208 Kwetsbare Huishoudens	0	0	0
Baten	0	0	0
208 Kwetsbare Huishoudens	4.866	0	4.866
Lasten	4.866	0	4.866
Saldo van baten en lasten	-4.866	0	-4.866
208 Kwetsbare Huishoudens	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
208 Kwetsbare Huishoudens	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 5.2 Kwetsbare huishoudens	-4.866	0	-4.866

(bedragen x € 1.000)

Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
192 Jeugdwelzijn	708	30	678
193 Algemene Jeugdvoorzieningen	0	0	0
196 Ouder- en kindteams & inzet jeugd in Samen Doen-teams	0	0	0
200 Stedelijke en regionale voorzieningen jeugdzorg	0	0	0
201 Individuele Jeugdhulpvoorzieningen	0	0	0
225 Digitaal platform jeugdzorg	0	0	0
229 Flexibel aanbod jeugdzorg	0	0	0
Baten	708	30	678
192 Jeugdwelzijn	38.158	20.307	17.852
193 Algemene Jeugdvoorzieningen	94.527	0	94.527
196 Ouder- en kindteams & inzet jeugd in Samen Doen-teams	0	0	0
200 Stedelijke en regionale voorzieningen jeugdzorg	0	0	0
201 Individuele Jeugdhulpvoorzieningen	141.275	0	141.275
225 Digitaal platform jeugdzorg	0	0	0
229 Flexibel aanbod jeugdzorg	0	0	0
Lasten	273.960	20.307	253.654
Saldo van baten en lasten	-273.253	-20.277	-252.976
192 Jeugdwelzijn	0	0	0
193 Algemene Jeugdvoorzieningen	0	0	0
196 Ouder- en kindteams & inzet jeugd in Samen Doen-teams	0	0	0
200 Stedelijke en regionale voorzieningen jeugdzorg	0	0	0
201 Individuele Jeugdhulpvoorzieningen	0	0	0
225 Digitaal platform jeugdzorg	0	0	0
229 Flexibel aanbod jeugdzorg	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
192 Jeugdwelzijn	0	0	0
193 Algemene Jeugdvoorzieningen	0	0	0
196 Ouder- en kindteams & inzet jeugd in Samen Doen-teams	0	0	0
200 Stedelijke en regionale voorzieningen jeugdzorg	0	0	0
201 Individuele Jeugdhulpvoorzieningen	0	0	0
225 Digitaal platform jeugdzorg	0	0	0
229 Flexibel aanbod jeugdzorg	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 5.3 Jeugd en jeugdzorg	-273.253	-20.277	-252.976

Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit

230 Diversiteit en mensenrechten	0	0	0
Baten	0	0	0
230 Diversiteit en mensenrechten	6.025	882	5.143
Lasten	6.025	882	5.143
Saldo van baten en lasten	-6.025	-882	-5.143
230 Diversiteit en mensenrechten	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
230 Diversiteit en mensenrechten	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 5.4 Diversiteit	-6.025	-882	-5.143
Programma 5 Onderwijs, jeugd en diversiteit	-461.919	-22.490	-439.430

(bedragen x € 1.000)

Programma 6 Welzijn, zorg en sport**Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg**

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
244 Forensische artsen en medische advisering (FMA)	3.241	0	3.241
248 Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR)	3.324	0	3.324
252 Gezondheidsbevordering	0	0	0
256 Infectieziektebestrijding	24.190	0	24.190
260 Jeugdgezondheidszorg	9.437	0	9.437
264 Milieu en Gezondheid	1.611	0	1.611
268 Onderzoek en Gezondheidsbevordering	3.894	0	3.894
272 Openbare Geestelijke Gezondheidszorg	10.408	0	10.408
276 Overige activiteiten gezondheidszorg	2.138	0	2.138
Baten	58.243	0	58.243
244 Forensische artsen en medische advisering (FMA)	3.752	0	3.752
248 Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR)	3.462	0	3.462
252 Gezondheidsbevordering	602	602	0
256 Infectieziektebestrijding	28.150	0	28.150
260 Jeugdgezondheidszorg	11.242	0	11.242
264 Milieu en Gezondheid	3.242	0	3.242
268 Onderzoek en Gezondheidsbevordering	13.137	0	13.137
272 Openbare Geestelijke Gezondheidszorg	24.697	0	24.697
276 Overige activiteiten gezondheidszorg	2.087	0	2.087
Lasten	90.372	602	89.770
Saldo van baten en lasten	-32.129	-602	-31.527
244 Forensische artsen en medische advisering (FMA)	0	0	0
248 Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR)	0	0	0
252 Gezondheidsbevordering	0	0	0
256 Infectieziektebestrijding	0	0	0
260 Jeugdgezondheidszorg	0	0	0
264 Milieu en Gezondheid	0	0	0
268 Onderzoek en Gezondheidsbevordering	1.500	0	1.500
272 Openbare Geestelijke Gezondheidszorg	0	0	0
276 Overige activiteiten gezondheidszorg	524	0	524
Onttrekking reserves	2.024	0	2.024
244 Forensische artsen en medische advisering (FMA)	0	0	0
248 Gemeenschappelijke Hulp bij Ongevallen en Rampen (GHOR)	0	0	0
252 Gezondheidsbevordering	0	0	0
256 Infectieziektebestrijding	0	0	0
260 Jeugdgezondheidszorg	0	0	0
264 Milieu en Gezondheid	0	0	0
268 Onderzoek en Gezondheidsbevordering	0	0	0
272 Openbare Geestelijke Gezondheidszorg	0	0	0
276 Overige activiteiten gezondheidszorg	524	0	524
Dotatie reserves	524	0	524
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.500	0	1.500
Programmaonderdeel 6.1 Gezondheidszorg	-30.629	-602	-30.027

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning			
280 Begeleiding	0	0	0
292 Maatschappelijke dienstverlening	0	0	0
296 Stelpost 3D Wmo taken alle gemeenten	0	0	0
300 Uitvoering nieuwe Wmo verordening	11.947	0	11.947
308 Wmo Inspraak	0	0	0
Baten	11.947	0	11.947
280 Begeleiding	275	0	275
292 Maatschappelijke dienstverlening	37.403	3.409	33.994
296 Stelpost 3D Wmo taken alle gemeenten	0	0	0
300 Uitvoering nieuwe Wmo verordening	179.115	-2	179.115
308 Wmo Inspraak	9.837	9.837	0
Lasten	226.630	13.244	213.386
Saldo van baten en lasten	-214.682	-13.244	-201.439
280 Begeleiding	0	0	0
292 Maatschappelijke dienstverlening	0	0	0
296 Stelpost 3D Wmo taken alle gemeenten	0	0	0
300 Uitvoering nieuwe Wmo verordening	3.000	0	3.000
308 Wmo Inspraak	0	0	0
Onttrekking reserves	3.000	0	3.000
280 Begeleiding	0	0	0
292 Maatschappelijke dienstverlening	0	0	0
296 Stelpost 3D Wmo taken alle gemeenten	0	0	0
300 Uitvoering nieuwe Wmo verordening	3.000	0	3.000
308 Wmo Inspraak	0	0	0
Dotatie reserves	2.500	0	2.500
Saldo van onttrekkingen en dotaties	500	0	500
Programmaonderdeel 6.2 Maatschappelijke ondersteuning	-214.182	-13.244	-200.939

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 6.3 Opvang			
316 Begeleiding en Zorg voor Dak- en Thuislozen	9.375	0	9.375
320 Crisishulp	810	0	810
324 Opvang Specifieke Doelgroepen	0	0	0
328 Stelpost 3D Wmo taken centrum gemeenten	0	0	0
Baten	10.185	0	10.185
316 Begeleiding en Zorg voor Dak- en Thuislozen	198.816	0	198.816
320 Crisishulp	1.049	0	1.049
324 Opvang Specifieke Doelgroepen	17.336	0	17.336
328 Stelpost 3D Wmo taken centrum gemeenten	0	0	0
Lasten	217.201	0	217.201
Saldo van baten en lasten	-207.016	0	-207.016
316 Begeleiding en Zorg voor Dak- en Thuislozen	1.055	0	1.055
320 Crisishulp	0	0	0
324 Opvang Specifieke Doelgroepen	0	0	0
328 Stelpost 3D Wmo taken centrum gemeenten	0	0	0
Onttrekking reserves	1.055	0	1.055
316 Begeleiding en Zorg voor Dak- en Thuislozen	0	0	0
320 Crisishulp	0	0	0
324 Opvang Specifieke Doelgroepen	0	0	0
328 Stelpost 3D WMO taken centrum gemeenten	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.055	0	1.055
Programmaonderdeel 6.3 Opvang	-205.961	0	-205.961
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn			
336 Overlast	0	0	0
340 Sociale redzaamheid en zelfstandige huishouding	0	0	0
344 Sociale samenhang en actief burgerschap	0	0	0
348 Vrijwilligerswerk en Mantelzorg	0	0	0
Baten	0	0	0
336 Overlast	331	331	0
340 Sociale redzaamheid en zelfstandige huishouding	1.487	1.487	0
344 Sociale samenhang en actief burgerschap	37.270	37.270	0
348 Vrijwilligerswerk en Mantelzorg	4.832	4.832	0
Lasten	43.919	43.919	0
Saldo van baten en lasten	-43.919	-43.919	0
336 Overlast	0	0	0
340 Sociale redzaamheid en zelfstandige huishouding	0	0	0
344 Sociale samenhang en actief burgerschap	350	350	0
348 Vrijwilligerswerk en Mantelzorg	0	0	0
Onttrekking reserves	350	350	0
336 Overlast	0	0	0
340 Sociale redzaamheid en zelfstandige huishouding	0	0	0
344 Sociale samenhang en actief burgerschap	0	0	0
348 Vrijwilligerswerk en Mantelzorg	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	350	350	0
Programmaonderdeel 6.4 Welzijn	-43.569	-43.569	0

(bedragen x € 1.000)

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
	Programmaonderdeel 6.5 Sport			
349	Sport Beleid en advies	0	0	0
350	Sportaccommodaties	12.908	0	12.908
351	Sportactiviteiten	196	142	54
	Baten	13.105	142	12.963
349	Sport Beleid en advies	251	0	251
350	Sportaccommodaties	49.858	37	49.821
351	Sportactiviteiten	19.710	6.296	13.414
	Lasten	69.819	6.333	63.486
	Saldo van baten en lasten	-56.714	-6.191	-50.523
349	Sport Beleid en advies	0	0	0
350	Sportaccommodaties	874	0	874
351	Sportactiviteiten	0	0	0
	Onttrekking reserves	874	0	874
349	Sport Beleid en advies	0	0	0
350	Sportaccommodaties	1.002	0	1.002
351	Sportactiviteiten	0	0	0
	Dotatie reserves	1.002	0	1.002
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	-127	0	-127
	Programmaonderdeel 6.5 Sport	-56.842	-6.191	-50.651
	Programma 6 Welzijn, zorg en sport	-551.184	-63.606	-487.577

(bedragen x € 1.000)

Programma 7 Economie en cultuur**Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur**

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
352	Bibliotheek	0	0	0
356	Kunstenplan	400	0	400
360	Lokale media	0	0	0
364	Overige cultuur	352	352	0
	Baten	752	352	400
352	Bibliotheek	26.205	66	26.139
356	Kunstenplan	129.996	0	129.996
360	Lokale media	3.846	0	3.846
364	Overige cultuur	10.234	9.443	790
	Lasten	170.281	9.510	160.771
	Saldo van baten en lasten	-169.529	-9.158	-160.371
352	Bibliotheek	0	0	0
356	Kunstenplan	1.423	0	1.423
360	Lokale media	0	0	0
364	Overige cultuur	0	0	0
	Onttrekking reserves	1.423	0	1.423
352	Bibliotheek	0	0	0
356	Kunstenplan	94	0	94
360	Lokale media	0	0	0
364	Overige cultuur	0	0	0
	Dotatie reserves	94	0	94
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.329	0	1.329
	Programmaonderdeel 7.1 Kunst en cultuur	-168.200	-9.158	-159.042

Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed

368	Bureau Werelderfgoed	0	0	0
380	Instandhouding monumenten	244	0	244
384	Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed	0	0	0
	Baten	244	0	244
368	Bureau Werelderfgoed	272	0	272
380	Instandhouding monumenten	3.342	0	3.342
384	Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed	141	141	0
	Lasten	3.755	141	3.615
	Saldo van baten en lasten	-3.511	-141	-3.370
368	Bureau Werelderfgoed	0	0	0
380	Instandhouding monumenten	196	0	196
384	Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed	0	0	0
	Onttrekking reserves	196	0	196
368	Bureau Werelderfgoed	0	0	0
380	Instandhouding monumenten	0	0	0
384	Voorlichting, kennisoverdracht Erfgoed	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	196	0	196
	Programmaonderdeel 7.2 Erfgoed	-3.315	-141	-3.174

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 7.3 Economie			
370 Acquisitie en Citymarketing	2.278	625	1.653
372 Markten en straathandel	5.693	5.693	0
374 Strategie en Ontwikkeling Economie	6.791	0	6.791
376 Verbeteren ondernemersklimaat	2.625	1.116	1.510
Baten	17.387	7.433	9.954
370 Acquisitie en Citymarketing	14.932	1.715	13.218
372 Markten en straathandel	7.076	7.076	0
374 Strategie en Ontwikkeling Economie	24.838	0	24.838
376 Verbeteren ondernemersklimaat	11.687	3.273	8.414
Lasten	58.534	12.064	46.470
Saldo van baten en lasten	-41.147	-4.631	-36.516
370 Acquisitie en Citymarketing	426	0	426
372 Markten en straathandel	0	0	0
374 Strategie en Ontwikkeling Economie	11.728	0	11.728
376 Verbeteren ondernemersklimaat	0	0	0
Onttrekking reserves	12.155	0	12.155
370 Acquisitie en Citymarketing	586	0	586
372 Markten en straathandel	0	0	0
374 Strategie en Ontwikkeling Economie	0	0	0
376 Verbeteren ondernemersklimaat	0	0	0
Dotatie reserves	586	0	586
Saldo van onttrekkingen en dotaties	11.568	0	11.568
Programmaonderdeel 7.3 Economie	-29.579	-4.631	-24.948
Programma 7 Economie en cultuur	-201.094	-13.929	-187.164

(bedragen x € 1.000)

Programma 8 Duurzaamheid en water**Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid**

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
412 Handhaving milieu	170	170	0
416 Luchtkwaliteit	0	0	0
420 Duurzaamheidsactiviteiten	0	0	0
Baten	170	170	0
412 Handhaving milieu	10.115	271	9.844
416 Luchtkwaliteit	0	0	0
420 Duurzaamheidsactiviteiten	15.498	403	15.095
Lasten	25.614	674	24.940
Saldo van baten en lasten	-25.444	-504	-24.940
412 Handhaving milieu	0	0	0
416 Luchtkwaliteit	0	0	0
420 Duurzaamheidsactiviteiten	10.592	140	10.452
Onttrekking reserves	10.592	140	10.452
412 Handhaving milieu	0	0	0
416 Luchtkwaliteit	0	0	0
420 Duurzaamheidsactiviteiten	402	285	118
Dotatie reserves	402	285	118
Saldo van onttrekkingen en dotaties	10.190	-145	10.335
Programmaonderdeel 8.1 Duurzaamheid	-15.254	-649	-14.605

Programmaonderdeel 8.2 Afval

400 Afvalverwerking	0	0	0
404 Contractanten-afvalinzameling	5.721	5.721	0
408 Vuilinzameling reinigingsrecht	122.898	6.090	116.808
Baten	128.619	11.811	116.808
400 Afvalverwerking	40	40	0
404 Contractanten-afvalinzameling	4.353	4.353	0
408 Vuilinzameling reinigingsrecht	109.748	86.562	23.186
Lasten	114.141	90.956	23.186
Saldo van baten en lasten	14.477	-79.145	93.622
400 Afvalverwerking	0	0	0
404 Contractanten-afvalinzameling	0	0	0
408 Vuilinzameling reinigingsrecht	458	-75	533
Onttrekking reserves	458	-75	533
400 Afvalverwerking	0	0	0
404 Contractanten-afvalinzameling	0	0	0
408 Vuilinzameling reinigingsrecht	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	458	-75	533
Programmaonderdeel 8.2 Afval	14.935	-79.220	94.155

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 8.3 Water			
424 Drinkwater	105.725	0	105.725
428 Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer	903	0	903
432 Rioleringstaken	74.123	0	74.123
436 Vergunningen en handhaving binnenwater	2.058	77	1.981
Baten	182.809	77	182.732
424 Drinkwater	109.728	0	109.728
428 Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer	23.692	2.073	21.619
432 Rioleringstaken	68.134	0	68.134
436 Vergunningen en handhaving binnenwater	1.089	1.089	0
Lasten	202.643	3.162	199.482
Saldo van baten en lasten	-19.834	-3.084	-16.750
424 Drinkwater	3.102	0	3.102
428 Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer	0	0	0
432 Rioleringstaken	0	0	0
436 Vergunningen en handhaving binnenwater	0	0	0
Onttrekking reserves	3.102	0	3.102
424 Drinkwater	0	0	0
428 Oppervlaktewater- en vaarwegbeheer	0	0	0
432 Rioleringstaken	0	0	0
436 Vergunningen en handhaving binnenwater	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	3.102	0	3.102
Programmaonderdeel 8.3 Water	-16.733	-3.084	-13.648
Programma 8 Duurzaamheid en water	-17.052	-82.953	65.902

(bedragen x € 1.000)

Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed				
456	Vastgoed	94.100	0	94.100
	Baten	94.100	0	94.100
456	Vastgoed	43.081	161	42.919
	Lasten	43.081	161	42.919
	Saldo van baten en lasten	51.019	-161	51.180
456	Vastgoed	1.596	0	1.596
	Onttrekking reserves	1.596	0	1.596
456	Vastgoed	290	0	290
	Dotatie reserves	290	0	290
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	1.306	0	1.306
	Programmaonderdeel 9.1 Gemeentelijk vastgoed	52.325	-161	52.486
Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht				
488	Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed	0	0	0
492	Stedenbouwkundige plannen	0	0	0
496	Structuurvisie en stedelijke beleidskaders	0	0	0
500	WABO vergunningen en bouwtoezicht	45.133	34.883	10.250
	Baten	45.133	34.883	10.250
488	Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed	1.511	11	1.500
492	Stedenbouwkundige plannen	771	2.594	-1.823
496	Structuurvisie en stedelijke beleidskaders	20.339	0	20.339
500	WABO vergunningen en bouwtoezicht	46.555	34.901	11.654
	Lasten	69.176	37.505	31.671
	Saldo van baten en lasten	-24.042	-2.622	-21.421
488	Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed	0	0	0
492	Stedenbouwkundige plannen	579	579	0
496	Structuurvisie en stedelijke beleidskaders	0	0	0
500	WABO vergunningen en bouwtoezicht	0	0	0
	Onttrekking reserves	579	579	0
488	Ruimtelijke kwaliteit en Erfgoed	0	0	0
492	Stedenbouwkundige plannen	0	0	0
496	Structuurvisie en stedelijke beleidskaders	0	0	0
500	WABO vergunningen en bouwtoezicht	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	579	579	0
	Programmaonderdeel 9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	-23.463	-2.042	-21.421

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing			
504 Stedelijke Vernieuwing	136	136	0
508 Uitvoering Huisvestingswet	1.693	304	1.388
512 Wonen	483	2	481
Baten	2.311	442	1.870
504 Stedelijke Vernieuwing	36.604	14.116	22.488
508 Uitvoering Huisvestingswet	14.368	700	13.668
512 Wonen	15.454	6.826	8.628
Lasten	66.426	21.641	44.784
Saldo van baten en lasten	-64.114	-21.200	-42.915
504 Stedelijke Vernieuwing	21.457	907	20.550
508 Uitvoering Huisvestingswet	0	0	0
512 Wonen	177	0	177
Onttrekking reserves	21.634	907	20.727
504 Stedelijke Vernieuwing	5.019	3.019	2.000
508 Uitvoering Huisvestingswet	0	0	0
512 Wonen	156	0	156
Dotatie reserves	5.175	3.019	2.156
Saldo van onttrekkingen en dotaties	16.459	-2.112	18.571
Programmaonderdeel 9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	-47.655	-23.311	-24.344

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling			
460 Beheer Vereveningsfonds	0	0	0
464 Bodemsanering en nazorg	720	0	720
468 Grondexploitatie	508.564	-2.135	510.699
472 Grondprijsbeleid en advisering	0	0	0
476 Tijdelijke en permanente transformaties	0	0	0
480 Woningbouw	800	0	800
Baten	510.084	-2.135	512.219
460 Beheer Vereveningsfonds	0	0	0
464 Bodemsanering en nazorg	4.923	0	4.923
468 Grondexploitatie	587.062	-2.301	589.363
472 Grondprijsbeleid en advisering	0	0	0
476 Tijdelijke en permanente transformaties	1.000	0	1.000
480 Woningbouw	37.161	0	37.161
Lasten	630.146	-2.301	632.446
Saldo van baten en lasten	-120.062	166	-120.227
460 Beheer Vereveningsfonds	0	0	0
464 Bodemsanering en nazorg	3.982	0	3.982
468 Grondexploitatie	258.121	0	258.121
472 Grondprijsbeleid en advisering	0	0	0
476 Tijdelijke en permanente transformaties	0	0	0
480 Woningbouw	32.131	0	32.131
Onttrekking reserves	294.234	0	294.234
460 Beheer Vereveningsfonds	0	0	0
464 Bodemsanering en nazorg	24.221	0	24.221
468 Grondexploitatie	164.897	0	164.897
472 Grondprijsbeleid en advisering	0	0	0
476 Tijdelijke en permanente transformaties	0	0	0
480 Woningbouw	0	0	0
Dotatie reserves	189.118	0	189.118
Saldo van onttrekkingen en dotaties	105.116	0	105.116
Programmaonderdeel 9.4 Grond en ontwikkeling	-14.945	166	-15.111
Programma 9 Stedelijke ontwikkeling en wonen	-33.739	-25.349	-8.390

(bedragen x € 1.000)

Programma 10 Bestuur en ondersteuning

Programmaonderdeel 10.1 Bestuur

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
516 Bestuurscommissies	0	0	0
520 College	0	0	0
524 Raad	0	0	0
Baten	0	0	0
516 Bestuurscommissies	4.659	3.218	1.441
520 College	2.074	0	2.074
524 Raad	5.627	0	5.627
Lasten	12.360	3.218	9.142
Saldo van baten en lasten	-12.360	-3.218	-9.142
516 Bestuurscommissies	0	0	0
520 College	0	0	0
524 Raad	207	0	207
Onttrekking reserves	207	0	207
516 Bestuurscommissies	103	103	0
520 College	0	0	0
524 Raad	52	0	52
Dotatie reserves	154	103	52
Saldo van onttrekkingen en dotaties	52	-103	155
Programmaonderdeel 10.1 Bestuur	-12.307	-3.320	-8.987

Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning

528 Bestuursondersteuning bestuurscommissies	70	70	0
532 Bestuursondersteuning college	0	0	0
536 Buurtgerichte aanpak	0	0	0
Baten	70	70	0
528 Bestuursondersteuning bestuurscommissies	3.798	3.798	0
532 Bestuursondersteuning college	20.946	0	20.946
536 Buurtgerichte aanpak	14.085	14.085	0
Lasten	38.830	17.884	20.946
Saldo van baten en lasten	-38.760	-17.814	-20.946
528 Bestuursondersteuning bestuurscommissies	418	418	0
532 Bestuursondersteuning college	0	0	0
536 Buurtgerichte aanpak	0	0	0
Onttrekking reserves	418	418	0
528 Bestuursondersteuning bestuurscommissies	315	315	0
532 Bestuursondersteuning college	0	0	0
536 Buurtgerichte aanpak	0	0	0
Dotatie reserves	315	315	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	103	103	0
Programmaonderdeel 10.2 Bestuursondersteuning	-38.657	-17.711	-20.946

(bedragen x € 1.000)

	Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM			
540 ACAM	496	0	496
544 Griffie	0	0	0
548 Ombudsman	1.412	0	1.412
552 Rekenkamer	1.249	0	1.249
Baten	3.156	0	3.156
540 ACAM	4.119	0	4.119
544 Griffie	2.131	0	2.131
548 Ombudsman	3.178	0	3.178
552 Rekenkamer	2.923	0	2.923
Lasten	12.352	0	12.352
Saldo van baten en lasten	-9.196	0	-9.196
540 ACAM	0	0	0
544 Griffie	0	0	0
548 Ombudsman	0	0	0
552 Rekenkamer	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0
540 ACAM	0	0	0
544 Griffie	0	0	0
548 Ombudsman	0	0	0
552 Rekenkamer	0	0	0
Dotatie reserves	0	0	0
Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
Programmaonderdeel 10.3 Griffie, rekenkamer, ombudsman en ACAM	-9.196	0	-9.196
Programma 10 Bestuur en ondersteuning	-60.161	-21.031	-39.130

(bedragen x € 1.000)

Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel A.1 Erfpacht				
572	Uitvoering erfpachtbeleid	188.891	0	188.891
	Baten	188.891	0	188.891
572	Uitvoering erfpachtbeleid	47.118	0	47.118
	Lasten	47.118	0	47.118
	Saldo van baten en lasten	141.773	0	141.773
572	Uitvoering erfpachtbeleid	2.217	0	2.217
	Onttrekking reserves	2.217	0	2.217
572	Uitvoering erfpachtbeleid	59.643	0	59.643
	Dotatie reserves	59.643	0	59.643
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	-57.425	0	-57.425
	Programmaonderdeel A.1 Erfpacht	84.348	0	84.348
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds				
580	Algemene Uitkering	2.039.597	0	2.039.597
	Baten	2.039.597	0	2.039.597
580	Algemene Uitkering	0	0	0
	Lasten	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	2.039.597	0	2.039.597
580	Algemene Uitkering	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
580	Algemene Uitkering	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	2.039.597	0	2.039.597
Programmaonderdeel A.3 Financiering				
576	Financieringsfunctie	22.141	0	22.141
	Baten	22.141	0	22.141
576	Financieringsfunctie	59.827	0	59.827
	Lasten	59.827	0	59.827
	Saldo van baten en lasten	-37.686	0	-37.686
576	Financieringsfunctie	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
576	Financieringsfunctie	15.600	0	15.600
	Dotatie reserves	15.600	0	15.600
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	-15.600	0	-15.600
	Programmaonderdeel A.3 Financiering	-53.286	0	-53.286

(bedragen x € 1.000)

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve				
560	Algemene reserve	0	0	0
	Baten	0	0	0
560	Algemene reserve	0	0	0
	Lasten	0	0	0
	Saldo van baten en lasten	0	0	0
560	Algemene reserve	10.000	0	10.000
	Onttrekking reserves	10.000	0	10.000
560	Algemene reserve	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	10.000	0	10.000
	Programmaonderdeel A.4 Algemene reserve	10.000	0	10.000
Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen				
564	Deelnemingen beheer	93.237	0	93.237
	Baten	93.237	0	93.237
564	Deelnemingen beheer	9.058	0	9.058
	Lasten	9.058	0	9.058
	Saldo van baten en lasten	84.179	0	84.179
564	Deelnemingen beheer	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
564	Deelnemingen beheer	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel A.5 Dividenden deelnemingen	84.179	0	84.179
Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen				
588	Overige heffingen	100.198	0	100.198
592	OZB	167.460	0	167.460
	Baten	267.659	0	267.659
588	Overige heffingen	7.901	0	7.901
592	OZB	8.214	0	8.214
	Lasten	16.114	0	16.114
	Saldo van baten en lasten	251.544	0	251.544
588	Overige heffingen	0	0	0
592	OZB	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
588	Overige heffingen	0	0	0
592	OZB	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel A.6 Lokale heffingen	251.544	0	251.544

(bedragen x € 1.000)

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien				
596	Onvoorzien	0	0	0
	Baten	0	0	0
596	Onvoorzien	2.000	0	2.000
	Lasten	2.000	0	2.000
	Saldo van baten en lasten	-2.000	0	-2.000
596	Onvoorzien	0	0	0
	Onttrekking reserves	0	0	0
596	Onvoorzien	0	0	0
	Dotatie reserves	0	0	0
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	0	0	0
	Programmaonderdeel A.7 Onvoorzien	-2.000	0	-2.000
Programmaonderdeel A.8 Overige eigen middelen				
600	Fondsbeheer AIF	0	0	0
604	Nader in te vullen na opschoning	4.184	389	3.795
607	Centrale budgetten	0	0	0
608	Stadsdeelmiddelen (uitfaseren)	0	0	0
	Baten	4.184	389	3.795
600	Fondsbeheer AIF	500	0	500
604	Nader in te vullen na opschoning	17.705	-3.008	20.713
607	Centrale budgetten	57.562	0	57.562
608	Stadsdeelmiddelen (uitfaseren)	0	0	0
	Lasten	75.767	-3.008	78.775
	Saldo van baten en lasten	-71.583	3.397	-74.979
600	Fondsbeheer AIF	760	0	760
604	Nader in te vullen na opschoning	151.589	0	151.589
607	Centrale budgetten	0	0	0
608	Stadsdeelmiddelen (uitfaseren)	0	0	0
	Onttrekking reserves	152.349	0	152.349
600	Fondsbeheer AIF	0	0	0
604	Nader in te vullen na opschoning	16.325	0	16.325
607	Centrale budgetten	0	0	0
608	Stadsdeelmiddelen (uitfaseren)	0	0	0
	Dotatie reserves	16.325	0	16.325
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	136.024	0	136.024
	Programmaonderdeel A.8 Overige eigen middelen	64.441	3.397	61.045
	Programma A Overzicht algemene dekkingsmiddelen	2.478.824	3.397	2.475.427

(bedragen x € 1.000)

Overzicht overhead**Overzicht overhead**

		Totaal Begroting 2018	Begroting 2018 (bestuurs- commissies)	Begroting 2018 (stedelijk)
990	Product Overhead	5.597	0	5.597
	Baten	5.597	0	5.597
990	Product Overhead	409.557	53.655	355.901
	Lasten	409.557	53.655	355.901
	Saldo van baten en lasten	-403.960	-53.655	-350.304
990	Product Overhead	3.856	0	3.856
	Onttrekking reserves	3.856	0	3.856
990	Product Overhead	115	0	115
	Dotatie reserves	115	0	115
	Saldo van onttrekkingen en dotaties	3.742	0	3.742
	Overzicht overhead	-400.218	-53.655	-346.563
	Overzicht overhead	-400.218	-53.655	-346.563
	Resultaat	47	-398.898	398.945

5.4

Bijlage 4

Taakveldenraming

(bedragen x € 1.000)

		Baten	Lasten	Totaal
Taakveld 0. BESTUUR EN ONDERSTEUNING				
0.1	Bestuur	2.660	28.671	-26.011
0.2	Burgerzaken	29.504	71.922	-42.418
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	93.354	42.851	50.502
0.4	Overhead	7.422	452.964	-445.541
0.5	Treasury	221.104	178.696	42.408
0.61	OZB woningen	60.823	8.000	52.823
0.62	OZB niet-woningen	106.638	-	106.638
0.63	Parkeerbelasting	196.000	195.673	327
0.64	Belastingen overig	4.467	428	4.039
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	2.039.597	-	2.039.597
0.8	Overige baten en lasten	14.492	70.406	-55.914
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-	2.000	-2.000
0.10	Mutaties reserves	835.173	412.524	422.649
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-	-	-
	Totaal Taakveld 0	3.611.234	1.464.135	2.147.099
Taakveld 1. VEILIGHEID				
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.338	77.523	-73.185
1.2	Openbare orde en veiligheid	6.062	83.700	-77.638
	Totaal Taakveld 1	10.400	161.223	-150.823
Taakveld 2. VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT				
2.1	Verkeer en vervoer	54.945	290.908	-235.963
2.2	Parkeren	30.483	17.936	12.547
2.3	Recreatieve havens	1.981	-	1.981
2.4	Economische havens en waterwegen	980	24.263	-23.283
2.5	Openbaar vervoer	74.311	166.295	-91.984
	Totaal Taakveld 2	162.701	499.402	-336.702
Taakveld 3. ECONOMIE				
3.1	Economische ontwikkeling	20.430	31.213	-10.783
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.687	4.103	-1.416
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	9.279	14.735	-5.456
3.4	Economische promotie	85.625	16.135	69.490
	Totaal Taakveld 3	118.021	66.186	51.835
Taakveld 4. ONDERWIJS				
4.1	Openbaar basisonderwijs	-	-	-
4.2	Onderwijshuisvesting	1.997	106.881	-104.884
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	58.006	134.020	-76.014
	Totaal Taakveld 4	60.003	240.901	-180.897
Taakveld 5. SPORT, CULTUUR EN RECREATIE				
5.1	Sportbeleid en activering	196	19.731	-19.535
5.2	Sportaccommodaties	12.908	50.088	-37.180
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	752	140.230	-139.478
5.4	Musea	636	12.616	-11.980
5.5	Cultureel erfgoed	-	11	-11
5.6	Media	-	30.051	-30.051
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.085	46.626	-44.541
	Totaal Taakveld 5	16.578	299.352	-282.774

		Baten	Lasten	Totaal
Taakveld 6. SOCIAAL DOMEIN				
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.846	186.294	-184.448
6.2	Wijkteams	-	42.371	-42.371
6.3	Inkomensregelingen	618.840	771.767	-152.927
6.4	Begeleide participatie	3.043	92.110	-89.067
6.5	Arbeidsparticipatie	17.770	127.389	-109.619
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	-	8.745	-8.745
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	12.798	201.741	-188.943
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-	107.731	-107.731
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	9.352	216.675	-207.323
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-	32.786	-32.786
Totaal Taakveld 6		663.649	1.787.609	-1.123.960
Taakveld 7. VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU				
7.1	Volksgezondheid	54.919	109.881	-54.962
7.2	Riolering	74.123	68.652	5.471
7.3	Afval	128.619	114.141	14.477
7.4	Milieubeheer	170	29.413	-29.243
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	7.562	6.448	1.113
Totaal Taakveld 7		265.392	328.535	-63.144
Taakveld 8. VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING				
8.1	Ruimtelijke ordening	-	21.049	-21.049
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	698.175	638.613	59.562
8.3	Wonen en bouwen	48.245	147.345	-99.100
Totaal Taakveld 8		746.420	807.008	-60.588
Totaal taakvelden		5.654.397	5.654.351	47

5.5

Bijlage 5

Reserves

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
12001	1995	Nee	*	516.957	357.155	-	-10.000	-	347.155	347.155	347.155	347.155
Algemene Reserve												
Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers												
* Afhankelijk van de geïnventariseerde risico's.												
12002	1990	Nee	196 miljoen	9.217	2.217	-	-2.217	-	-	-	-	-
Meerwaarden afkoopsonnen Grondbedrijf												
Het genereren van een jaarlijkse renteopbrengst die structureel toevalt aan de algemene dienst												
12006	2000	Ja	7,3 miljoen	7.293	7.293	-	-	-	7.293	7.293	7.293	7.293
Reserve financiering Bouwfonds												
De reserve dekt door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de kapitaallasten van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV Zeedijk en het verlies aan dividend van Bouwfonds.												
12008	1987	Ja	nvt	1.969	-	-	-	-	-	-	-	-
Garantiefonds Gemeentelijke Kredietbank												
Fonds voor het dekken van door de Gemeentelijke Kredietbank Amsterdam (GKA-DWI) af te boeken delen van leningen												
12010	1997	Nee	16,9 miljoen	44.954	42.884	-	-1.583	-	41.302	39.719	38.136	36.554
Reserve fusie waterbeheer												
Compensatie van de nagelaten tariefsverhoging bij de fusie in 1997 gedurende een periode van 50 jaar. Gedurende deze periode wordt ten laste van deze reserve jaarlijks een bedrag ten gunste van de exploitatie gebracht.												
12013	2015	Ja	nvt	52.000	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve fonds zorg en werk												
Het noodfonds dient ter dekking van onvoorziene tegenvallers en risico's in de uitvoering tijdens de transitiefase van de 3 decentralisaties.												
12019	2015	Nee	nvt	108.027	55.599	3.575	-57.974	-	1.200	0	0	0
Reserve ambities coalitieakkoord												
Alloceren van middelen ter uitvoering van de in het coalitieakkoord opgenomen ambities.												
12072	2014	Ja	nvt	32.795	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve budgetoverheveling restanten incidentele middelen												
Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van incidenteel toegekende middelen												
12084	2004	Ja niet gelimiteerd		81.213	52.000	-	-17.118	-	34.882	23.801	12.519	638
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur												
Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Wet Werk en Bijstand voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen)												
12096	2007	Ja	78,8 miljoen	78.830	78.830	-	-	-	78.830	78.830	78.830	78.830
Reserve financiering deelneming GVB												
De reserve dekt, door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de kapitaallasten van de deelneming in de NV GVB.												
12100	2008	Nee	nvt	37.699	30.444	1.700	-	-	32.144	32.144	32.144	32.144
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave												
In 2013 is voor de dekking van verwachte frictiekosten voor diverse organisatieonderdelen m.b.t. de operatie 1 Stad 1 Opgave een reserve ingesteld. Het betreft hier diverse maatregelen (21) die gepaard kunnen gaan met frictiekosten.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings-jaar	Evaluatie/systeem-reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
12115	2017	Nee	nvt	-	109.950	11.050	-91.450	-	29.550	-	-	-
Meerjarige Intertemporele Compensatie												
Het doel is, is het verevenen van de begrotingsruimte zodat de begroting meerjarig per jaar sluitend wordt gehouden, terwijl de begroting ook reeel en structureel in evenwicht is.												
12158	2011	Ja	11,3 miljoen	11.345	11.345	-	-	-	11.345	11.345	11.345	11.345
Reserve financiering lening NEMO												
Deze reserve dekt, door de bespaarde rente die met de reserve wordt gegenereerd, de rentelasten van de gemeentelijke lening aan NEMO.												
12164	2013	Nee	nvt	14.000	14.000	-	-	-	14.000	14.000	14.000	14.000
Reserve verzelfstandiging AEB												
Het opvangen van de effecten van het niet volledig terugbetalen van de achtergestelde lening ad € 138 miljoen door AEB met een looptijd van 12 jaar												
12165	2013	Ja	*	304.824	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve financiering deelneming Havenbedrijf Amsterdam												
Bij de verzelfstandiging is bepaald dat deelneming NV Haven gewaardeerd zal worden voor de verkrijgingsprijs en dat de verkrijgingsprijs de te vormen agioreserve bij NV Haven omvat. Deze reserve heeft tot doel tot uitdrukking te brengen welk deel van de verkrijgingsprijs wordt gefinancierd uit de inzet van eigen middelen.												
* Maximaal gelijk aan de omvang van de financiële participatie in de deelneming waarbij het nominale aandelenkapitaal (€ 45.000) buiten beschouwing blijft. In 2013 is 304,8 miljoen gedoteerd aan de reserve												
12168	2014	Nee	nvt	7.043	7.043	-	-3.100	-	3.943	3.287	2.574	2.574
Reserve verbouwing stadhuis												
Dekking van het kasritme verschil/ongedekte kosten in 2014-2017 van de verbouwing van het stadhuis.												
12201	2015	Ja	nvt	67.942	31.045	15.600	-	-	46.645	47.645	50.645	53.645
Reserve bijdrage Schuldaflossing												
De verbetering van het renteresultaat komt conform het bestaande beleid ten gunstevan de schuldreductie.												
12560	2014	Ja	nvt	51.950	48.895	-	-	-260	48.635	48.370	48.100	47.830
Amsterdams Investeringsfonds financieel												
Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking op gang te brengen in de stad, die een grote waarde hebben voor Amsterdam. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het investeringsfonds niet van de grond komen. Investerings uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen, zodat de middelen in de toekomst opnieuw besteedbaar zijn.												
12561	2014	Ja	nvt	18.954	12.569	-	-500	-	12.069	12.069	12.069	12.069
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk												
Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking op gang te brengen in de stad, die een grote waarde hebben voor Amsterdam. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het investeringsfonds niet van de grond komen. Investerings uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen, zodat de middelen in de toekomst opnieuw besteedbaar zijn.												
13003	2001	Ja	nvt	16.734	11.984	-	-700	-	11.284	11.284	11.284	11.284
Reserve project 1012												
Deze reserve is bestemd voor planschadekosten in het kader van Project 1012 en voor de proceskosten van het programma.												
14063	2011	Nee	nvt	485	300	-	-300	-	-	-	-	-
Decentralisatiegelden OOV												
Deze reserve is gevormd uit Decentralisatie-uitkeringen Veiligheid en Leefbaarheid en Marokkaans Nederlands Probleemjongeren; Polarisation en Radicalisering. De middelen worden ingezet voor de gefaseerde afbouw van de inzet van SAOA en voor de ombouw van de recidivebeperkende trajecten tot één programma - IFA- voor de zwaardere doelgroepen (Top600)												
14070	2012	Nee	nvt	1.938	300	-	-260	-	40	40	40	40
Regie-unit OBT												
Deze reserve is bedoeld voor de implementatie van Organisatie Bestuurlijk Toezicht (OBT)												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
17202	2006	Nee	nvt	46	46	-	-	-	46	46	46	46
Reserve WW (Raadsgriffie)												
Deze reserve wordt aangehouden om de WW kosten ten gevolge van boventalligheid te dekken.												
17203	2007	Nee	0,2 miljoen	104	156	52	-207	-	1	53	105	156
Vierjarige reserve Raadsgriffie												
ter dekking van kosten voortvloeiend uit de raadsverkiezingen 2018.												
17204	2007	Nee	1,5 miljoen	640	1.104	-	-	-	1.104	1.104	1.104	1.104
Raadsonderzoeken												
Dekking van de kosten als de raad besluit tot een onderzoek												
18001	1992	Ja	10% van de omzet	885	786	-	-83	-	703	703	703	703
Reserve bedrijfsvoering ACAM												
Het opvangen van schommelingen in het bedrijfsresultaat van ACAM												
21043	2007	Nee	nvt	2.117	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve AFS												
Deze reserve is bedoeld om het meerjarenprogramma AFS te dekken. Financiering vindt plaats in 4 tranches, waarvan de laatste in 2014. In de huidige planning loopt het programma tot en met 2015												
21073	2013	Ja	nvt	817	536	-	-	-230	306	127	0	0
Egalisatiereserve AFS												
Deze egalisatiereserve is bedoeld om schommelingen in de interne AFS-tarieven tijdens de AFS-uitrol zoveel mogelijk tegen te gaan. Deze egalisatiereserve is een geïntegreerd onderdeel van het bekostigingsmodel dat door de Raad is goedgekeurd op 11 juli 2012.												
23001	2015	Nee	nvt	3.441	1.800	-	-200	-	1.600	1.200	1.200	1.200
Reserve WW												
De reserve dient ter dekking van toekomstige WW verplichtingen.												
25017	2010	Nee	34,1 miljoen	2.845	1.000	-	-	-	1.000	1.000	1.000	1.000
Transitieplan												
De uitrol van een gestandaardiseerde stadsbrede digitale werkplek, de migratie van alle applicaties, het centraliseren van het desbetreffende personeel en budget, en het ontmantelen van de achtergebleven computers (servers) in de huidige decentrale datacenters van diensten en stadsdelen.												
25019	2010	Nee	25,6 miljoen	209	0	-	-	-	0	0	0	0
Uitvoeringsplan												
Het stabiliseren van de ICT qua techniek, financiën en organisatie binnen de scope van dienst ICT in de periode tot april 2013.												
26003	2012	Ja	nvt	2.875	2.875	-	-	-	2.875	2.875	2.875	2.875
Reserve bedrijfsvoering DAO ABC												
Algemene bedrijfsreserve van ABC bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken.												
28004	2012	Ja	nvt	311	311	-	-	-	311	311	311	311
Reserve bedrijfsvoering DAO AGA												
Algemene bedrijfsreserve van AGA bedoeld om risico's voortvloeiend uit de facilitaire werkwijze te dekken.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings-jaar	Evaluatie/systeem-reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
39002	1997	Ja	2,5 miljoen	2.317	2.413	-	-	-	2.413	2.413	2.413	2.413
Reserve commerciële bedrijfsvoering DBGA												
Het dekken van initiële kosten en het opvangen van eventuele exploitatieverliezen op het gebied van waarderen, heffen, innen en invorderen in de toekomst.												
43001	2006	Ja	nvt	4.873	4.873	-	-	-	4.873	4.873	4.873	4.873
Reserve goudprijsrisico Stadsbank van Lening												
Het afdekken van het goudprijsrisico in de bedrijfsvoering.												
43002	2006	Ja	nvt	2.072	1.502	-	-	-	1.502	1.375	1.252	1.133
Reserve bedrijfsvoering Stadsbank van Lening												
Reserve is bedoeld om bepaalde projecten van Stadsbank van Lening te kunnen bekostigen. Daarnaast is ook bedoeld om tarief zo laag mogelijk te houden												
44003	2009	Nee	nvt	5.177	5.160	-	-17	-	5.143	5.126	5.109	5.092
Amsterdams Restauratiefonds												
In 2009 is de Gemeente Amsterdam een samenwerkingsovereenkomst aangegaan met de Stichting Nationaal Restauratiefonds (NRF). De gemeente heeft €3,4 miljoen beschikbaar gesteld voor storting in het Amsterdams Restauratiefonds. Dit fonds heeft een revolverend karakter. Dit houdt in dat uitgeleende bedragen inclusief rente op termijn terugvloeien in het fonds en opnieuw ter beschikking kunnen worden gesteld. Dit zelfde geldt voor rekening-courant rente over het niet uitgeleende gedeelte.												
44035	2014	Nee	nvt	515	179	-	-179	-	-	-	-	-
Reserve Kunstvorming Metrostation Rokin												
Het beheren en conserveren van de Amsterdamsse archeologiecollectie												
53043	2012	Nee	0,02 miljoen	45	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve preventieve onderwijs uitgaven												
Met ingang van medio 2012 zijn preventieve onderwijsuitgaven, die voorheen gedekt werden uit het participatiebudget, niet langer declarabel uit dit budget. In 2012 is een reserve gevormd om deze uitgaven de komende jaren te kunnen blijven financieren. Inmiddels is door aangekondigde wetswijziging de mogelijkheid ontstaan om de preventieve onderwijsactiviteiten als voorheen ten lasten te brengen van het W-deel. In 2013 worden er derhalve naast de activiteiten die gefinancierd worden uit de reserve preventieve onderwijsuitgaven ook preventieve onderwijsactiviteiten gefinancierd uit het participatiebudget, o.a. Amsterdams Bos (0,4 miljoen) en Streetcornerwork (0,5 miljoen).												
53061	2016	Nee	nvt	5.069	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve Investerings Koersbesluit												
De middelen worden gebruikt voor de investeringen die naar verwachting nodig zijn als gevolg van het Koersbesluit.												
54056	2014	Ja	1,4 mln	1.351	1.201	-	-	-	1.201	1.201	1.201	1.201
Reserve Sociale Firma's												
De gemeente Amsterdam (uitvoering van de motie 330' (2013) van de raadsleden Hoek en Ulichki inzake de Kadernota 2014) ondersteunt sociale firma's ofwel ondernemingen die zich richten op zowel bedrijfseconomische continuïteit als op het creëren van plekken voor arbeidsmatige dagbesteding en werk onder begeleiding.												
De ondersteuning van sociale firma's vindt plaats langs de volgende actielijnen (werkplan sociale firma's):												
1. het bieden van financiële ondersteuning bij investeringen in Sociale firma's;												
2. het bevorderen van de inkoop van producten en diensten door de gemeente bij sociale firma's;												
3. het bevorderen van de invulling van Social Return door leveranciers van de gemeente door het inschakelen van sociale firma's;												
4. het bieden van non-financial support (bv. begeleiding en advies) voor sociale firma's.												

In het kader van actielijn 1 zal separate besluitvorming plaatsvinden over een te vormen investeringsfonds. Er wordt hierbij gezocht naar een vorm waarbij de leningen vanuit het in-vesterings-fonds worden terugbetaald. Hierdoor kan een revolverend fonds ontstaan zodat voor een langere periode sociale firma's kunnen worden bediend. Het vormen van een systeemreserve sluit hierop aan. De terugbetalingsverplichting wordt breed gedragen in de sector van sociale firma's. Sociale firma's krijgen van banken immers vaak geen krediet voor een investering maar hebben wel de ambitie om als ondernemer onafhankelijk te blijven van donaties en subsidies.

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
54062	2016	Nee	nvt	5.400	2.700	-	-2.700	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Educatie en Inburgering												
De middelen worden gebruikt voor de kosten van reguliere taaltrajecten, maatschappelijke begeleiding en flankerende taalsubsidies												
55013	2013	Nee	nvt	504	0	-	-	-	0	0	0	0
Samen Doen												
Kosten uitrol programma over de hele stad												
55017	2014	Nee	nvt	1.830	1.830	-	-	-	1.830	1.830	1.830	1.830
Reserve Onderwijshuisvesting PO												
Dekking voor de rentecomponent voor de investeringen die betrekking hebben op de scholen "de Kleine Reus" (stadsdeel Centrum) en "de Notenkraker" (stadsdeel Zuid)												
55023	2014	Nee	nvt	13.904	9.174	-	-4.700	-	4.474	674	674	674
Reserve onderwijs huisvesting PO (algemeen)												
Het dekken van de kosten van toekomstige afboekingen van activa die in de periode 2015-2020 gesloopt gaan worden.												
55024	2014	Nee	nvt	3.304	3.204	-	-100	-	3.104	3.004	2.904	2.804
Reserve VVE (voorm. Stadsdelen)												
Het doen van aanpassingen voor scholen (stadsdeel West) en realisatie VVE-lokalen (stadsdeel Nieuw-West)												
55044	2006	Ja	*	16.912	13.912	-	-3.000	-	10.912	10.912	10.912	10.912
Reserve egalisatie Wmo												
Opvangen fluctuaties Wmo openende-regeling												
* 10% van het budget voor de Wmo openende-regelingen in het betreffende boekjaar												
55068	2012	Nee	nvt	2.936	1.881	-	-1.055	-	826	826	826	826
Reserve voorzieningen begeleid wonen												
Realiseren opvangvoorzieningen												
55083	2010	Nee	€ 0,9 mln	835	462	-	-	-	462	462	462	462
Tegengaan Radicalisering en Polarisatie												
De middelen worden ingezet voor het tegengaan van radicalisering en polarisatie op basis van concrete aanleidingen.												
55085	2015	Nee	nvt	678	678	-	-	-	678	678	678	678
Reserve Binnenklimaat												
Verbeteren binnenklimaat schoolgebouwen												
55089	2017	Nee	nvt	-	2.500	2.500	-	-	5.000	5.000	5.000	5.000
Knelpuntenfonds toegankelijkheid												
Heeft als doel knelpunten in de stad op het gebied van fysieke en sociale toegankelijkheid op te lossen												
55115	2017	Nee	nvt	-	1.000	-	-	-	1.000	1.000	1.000	1.000
Egalisereserve Jeugd												
Het doel van de reserve is het opvangen van fluctuaties in de door de gemeente verplichte levering van jeugdzorg met een open einde karakter.												
56007	2013	Nee	nvt	960	1.324	365	-	-	1.689	2.054	2.419	2.783
Renovatie/onderhoud Sport												
Het egaliseren van uitgaven voor renovatie en vernieuwing aan sportvelden en het baggeren van de bijbehorende sloten.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
56025	2015	Nee	22 miljoen	12.186	10.619	-	-555	-	10.064	10.064	10.064	10.064
Reserve sport-accommodatiefonds												
Deze reserve dient ter dekking van uitbreiding en aanpassingen van sportvelden, zwembaden en andere sportfaciliteiten daar waar een tekort is in de stad (en de 1/3 regeling). Via het sportaccommodatiefonds investeren we in nieuwe sportvoorzieningen maar daarnaast ook in de verbetering van kwaliteit en efficiënter gebruik van bestaande voorzieningen. (Begroting 2015, p. 40)												
56027	2015	Nee	nvt	8.691	14.703	-	-	-	14.703	14.703	14.703	14.703
Systeemreserve kapitaallasten sportaccommodaties 9803825/3779805304												
De reserve is de dekking voor de kapitaallasten van de kredieten uit het sportaccommodatiefonds.												
56041	2012	Nee	nvt	250	200	-	-50	-	150	100	50	-
Verevening Sportcentrum Ookmeer												
Dekking van verwachte exploitatiekosten Sportcentrum Ookmeer												
56048	2012	Ja	nvt	2.858	3.134	472	-269	-	3.336	3.645	3.954	4.263
Kapitaallasten Sporthallen en parken en Zwembaden												
Het jaarlijks gelijk houden van de kapitaallasten voor sporthallen, -parken en zwembaden.												
56056	2016	Nee	2,3 miljoen	-	800	-	-800	-	-	-	-	-
ABOS reserve herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan												
Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan gericht op vervangen slecht wegdek, vergroten verkeersveiligheid en uitbreiden parkeerplekken.												
56070	2013	Nee	0,1 miljoen	337	187	-	-	-	187	187	187	187
Kapitaallasten sport												
Dekking van de kapitaallasten van de bij de Begroting 2013 vastgestelde investeringen Perron Brediusbad en Kunstgrasveld Transformatorweg (t/m 2016)												
56080	2014	Nee	5 miljoen	5.445	5.445	-	-	-	5.445	5.445	5.445	5.445
Reserve sportevenementen												
Het doel is conform de motie Van Dantzig om middelen te reserveren voor toekomstige topsportevenementen, zoals het EK 2020. Niet bestede middelen voor topsport kunnen conform deze motie aan deze reserve worden toegevoegd.												
57002	2014	Nee	nvt	5.343	3.743	-	-1.500	-	2.243	743	323	323
Reserve Health Valley												
De investering in de onderzoeksinfrastructuur omvat de oprichting van het Sarphati Cohort en de uitbreiding van de bestaande Amsterdamse cohorten Helius en ABCD. Hiermee wordt het instituut een aantrekkelijke partner voor (private) partijen om mede te investeren in specifieke onderzoeksvragen die met behulp van deze onderzoeksinfrastructuur beantwoord kunnen worden. Daarnaast brengt de gemeente de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht in voor onderzoeken van het Sarphati Institute. De kennis die binnen het onderzoeksprogramma wordt verworven, wordt direct omgezet in effectieve preventiestrategieën. Dit versterkt de Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht en verhoogt de kwaliteit van activiteiten binnen de aanpak, zoals Jump-in. Hiermee krijgt de investering voor de gemeente een no regret karakter.												
57010	2003	Ja	nvt	913	1.413	524	-524	-	1.413	1.413	1.413	1.413
Reserve frictiekosten GGD												
Opvangen van frictiekosten uitgeplaatst personeel												
57015	2005	Ja	nvt	1.268	768	-	-	-	768	768	768	768
Reserve Research en Development GGD												
In 2001 is besloten dat een positief resultaat bij B taken geld mag worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve RenD. B taken zijn de niet wettelijke taken die de GGD verricht. Alle middelen zijn belegd in lopende projecten. Het doel is realisatie van (onderzoeks)-projecten die de openbare gezondheid in Amsterdam ten goede komen.												
57031	2007	Ja	nvt	500	500	-	-	-	500	500	500	500
Reserve omvangrijke en niet jaarlijks terugkerende kosten (GGD)												
Egalisatie van de lasten extern gefinancierde activiteiten Streeklaboratorium en Dierplaaagbeheersing.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
67001	2000	Ja	nvt	2.919	2.919	-	-	-	2.919	2.919	2.919	2.919
Reserve bedrijfsvoering DRO												
Buffer voor eventuele toekomstige tegenvallers en/of noodzakelijke incidentele bijzondere uitgaven.												
67004	2003	Ja	nvt	1.358	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve incidentele groenmiddelen												
Het doel van de reserve is de kwaliteit van het groen in en om de stad te behouden en te versterken, te investeren in parken, postzegelparkjes en het instandhouden van cultuurhistorisch landschap en groen rond de stad. De scheggen, waar het groen tot diep in de stad doordringt, blijven behouden. Ecologische verbindingen worden gelegd en waar mogelijk versterkt. Er wordt invulling gegeven aan het Convenant Biodiversiteit.												
67018	2015	Nee	nvt	51.953	44.543	118	-7.460	-	37.200	36.740	37.003	37.265
Reserve duurzaam energiefonds												
Alloceren van middelen en het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing												
67024	2014	Nee	8 miljoen	7.828	4.836	-	-2.992	-	1.844	1.564	1.284	1.256
Reserve energie verduurzaming van woningen												
Uitvoeren motie 825 'sterker uit de crisis' van 7/12/12, om structuurversterking voor te bereiden op het terrein van energieverduurzaming van woningen												
67027	2014	Nee	3,4 miljoen	3.363	2.719	-	-206	-	2.513	2.513	2.513	1.856
Reserve onderhoud Vinkeveense plassen												
Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij uittreding door Amsterdam uit het recreatieschap												
67030	2015	Ja	nvt	5.151	5.151	-	-	-	5.151	5.151	5.151	5.151
Egalisatiereserve afval												
Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren.												
67041	2016	Ja	nvt	1.633	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve Actieplan bouwstimulering, deel R&D												
Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam												
67042	2016	Ja	nvt	2.748	2.748	-	-	-	2.748	2.748	2.748	2.748
Reserve Herplantfonds												
De algemene Herplantplicht, geïntroduceerd in de bomenverordening in 2008, schrijft voor dat een te kappen boom wordt vervangen door één of meer bomen van in totaal gelijke 'boomwaarde'. Ook voorziet de verordening sinds 2008 in een gemeentelijk herplantfonds, dat financiële compensatie van bomen mogelijk maakt. Wanneer gekapte bomen niet fysiek gecompenseerd kunnen worden, wordt de geldwaarde die deze bomen vertegenwoordigen, in het fonds gestort. Met ingang van 1 oktober van 2016 geldt de door de gemeenteraad op 12 februari 2014 vastgestelde bomenverordening stadsbreed. Hierin staat in artikel 7 de Herplantplicht, waarbij het mogelijk is om bomen fysiek (een op een) te compenseren of als dat niet mogelijk is dat de monetaire waarde wordt gestort in het gemeentelijk herplantfonds. Op 14 september 2016 heeft de gemeenteraad besloten tot instelling van een systeemreserve.												
68005	2009	Ja	nvt	5.002	4.912	464	-569	-	4.808	4.737	4.347	3.958
Reserve egalisatie CAN-gebied												
Dekking van de aanloopverliezen van het Parkeerschap Boven 't IJ												
68008	2015	Ja	nvt	9.827	9.741	341	-590	-	9.491	9.242	8.993	8.743
Tijdelijke reserve exploitatie Parkeergarages.												
Bestemd voor gedeeltelijke dekking van rente en afschrijvingen van Parkeergarages. Rokin €6,5 mln en Peit hein 3,5 mln												
69001	2005	Ja	nvt	2.873	2.873	-	-	-	2.873	2.873	2.873	2.873
Reserve bedrijfsvoering IBA algemeen												
De algemene reserve van IBA wordt tot een maximum van 10% van de omzet opgebouwd. Bedoelde omzet is verkochte uren maal tarief. Projectresultaten vallen buiten de omzetdefinitie.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
69002	2006	Ja	nvt	2.110	2.110	-	-500	-	1.610	1.110	610	610
Reserve bedrijfsvoering IBA winstreserve												
Deze reserve is gevormd om extra te kunnen investeren in de kennis van medewerkers en de innovatie van producten en processen.												
70001	2002	Ja	nvt	12.971	-	41.504	-41.504	-	-	-	-	-
Tijdelijk parkeerfonds												
Egalisatiereserve voor niet geraamde inkomsten en uitgaven van de bestemmingsreserve Mobiliteitsfonds. Minimum omvang is bepaald op € 1,5 mln.												
70002	2016	Ja	nvt	182.385	137.721	63.921	-141.839	-	59.803	22.121	1.275	39
Reserve Mobiliteitsfonds bestemd deel												
Financiering projecten die passen in de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds.												
70006	2000	Nee	nvt	8.015	5.582	-	-2.036	-	3.546	2.168	2.168	2.168
Gemeentelijk aandeel in kosten busstation / auto-onderdoorgang CS												
Financiële dekking van het gemeentelijk aandeel in de aanlegkosten voor het busstation / auto-onderdoorgang.												
70060	2008	Ja	nvt	20.815	20.702	-	-8.799	-	11.902	4.852	2.018	1.270
Reserve beheer stedelijke infrastructuur												
Dekking kosten van het onderhoud van de stedelijke infrastructuur												
70063	2009	Nee	nvt	1.859	0	-	-	-	0	0	0	0
IJweg West (VE)												
Dekking tbv project												
70077	2014	Nee	nvt	42.248	37.248	-	-8.800	-	28.448	19.648	10.848	1.048
Stationseiland												
Dekking van de projectkosten Stationseiland / De Entree												
71003	2015	Ja	nvt	4.894	5.345	405	-7	-	5.743	6.244	6.746	7.247
Vastgoedreserve												
Dekking tekorten												
71004	2015	Ja	nvt	2.426	2.426	-	-	-	2.426	1.968	1.279	952
Kapitaallasten huisvesting gemeentelijk apparaat												
Doel reserve: egalisatiereserve ter dekking van een deel van de kapitaallasten												
71005	2015	Ja	nvt	49.075	46.944	-	-1.916	-	45.028	43.242	41.456	39.669
Kapitaallasten gemeentelijk vastgoed												
Doel reserve: egalisatiereserve ter dekking van een deel van de kapitaallasten												
72001	2008	Ja	1% tot 1,5% van omzet	6.179	6.179	-	-	-	6.179	6.179	6.179	6.179
Reserve bedrijfsvoering PMB												
Weerstandsreserve/continuïteit van de bedrijfsvoering												
73004	1985	Ja	nvt	2.128	1.288	411	-251	-	1.448	1.608	1.768	1.928
Reserve Fonds Ontwikkelings Maatschappij												
Voor deelname in rechtspersonen die bedrijfsactiviteiten ontplooiën met een structuurversterkende uitstraling. Voor het leveren van een bijdrage in de voorbereidings- en aanloopkosten die (kunnen) leiden tot de eerder genoemde bedrijfsactiviteiten. Voor de kapitaallasten volgens uit de kapitaalinvesteringen. Voor vestigingsbijdragen voor buitenlandse bedrijven. Het fonds kan aangesproken worden voor actualiteiten passend binnen de doelstelling.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
73015	2009	Ja	nvt	661	661	175	-175	-	661	661	661	661
Reserve Holland Casino												
De reserve is gevormd in samenspraak met Holland Casino en wordt gevoed vanuit de bezoekersafdracht. De reserve wordt tevens Holland Casino promotiefonds genoemd. Gezamenlijk met de gemeente worden hier projecten uit gefinancierd welke als doel hebben om de (marketing) doelen van zowel Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken.												
73023	2010	Ja	nvt	2.576	2.576	-	-	-	2.576	2.576	2.576	2.576
Reserve financiering Amsterdam Science Park (FOM)												
Ter dekking van de risico's van de investering Amsterdam Science Park is deze reserve gevormd.												
73031	2014	Nee	nvt	43.176	38.176	-	-4.071	-	34.105	34.105	34.105	34.105
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions												
Voor de dekking van het final contract ter realisering van het Amsterdam Metropolitan Solution is bij de Begroting 2014 een reserve gevormd. De besteding vindt plaats in de jaren 2014 t/m 2023.												
73035	2015	Ja	nvt	11.744	10.228	-	-7.657	-	2.571	2.571	2.571	2.571
Reserve Economische structuurversterking												
Ter dekking van de uitvoering van de actieplannen in de periode 2015-2018												
74001	2004	Ja	nvt	4.813.494	5.201.526	34.643	-	-	5.236.169	5.266.064	5.295.205	5.325.802
Reserve afkoopsummen erfpacht												
Deze reserve dient voor de financiering van de waarde van de in erfpacht uitgegeven gronden. Hierdoor heeft de gemeente Amsterdam deze grondwaarde niet te financieren bij externe partijen												
74002	2004	Ja	nvt	380.794	234.738	104.138	-255.067	-	83.809	173.498	275.917	385.101
Reserve Vereveningsfonds algemeen deel												
Tweeledig doel een deel van de reserve is benodigd vermogen aangemarkt als weerstandvermogen conform vastgestelde regels in 2013. Het deel boven het berekende weerstandvermogen is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling												
74003	2004	Ja	nvt	4.287	3.584	-	-703	-	2.882	2.279	1.678	1.076
Reserve Vereveningsfonds bestemd deel												
Bestemd voor specifieke plannen of doelen binnen de plannen												
74009	1998	Ja	nvt	6.062	6.062	-	-	-	6.062	6.062	6.062	6.062
Reserve afkoopsummen 2e termijn												
Deze reserve zorgt er voor dat van de afgekochte erfpachtrechten die in een volgend tijdvak canonbetalend worden de grondwaarde niet extern gefinancierd hoeft te worden.												
74022	2004	Ja	nvt	2.163	2.163	-	-	-	2.163	2.163	2.163	2.163
Reserve egalisatie splitsingsunit erfpacht												
De egalisatiereserve splitsingsunit is ingesteld om toekomstige verliezen die verband houden met het splitsen van corporatiewoningen te dekken met splitsingswinsten die in het verleden zijn ontstaan.												
74027	2009	Ja	nvt	12.108	5.008	-	-3.500	-	1.508	1.508	1.508	1.508
Zuidelijke IJ-oever (POR)												
De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke IJ-oever (Oosterdok en Stationsplein). De uitvoering van de projecten loopt door tot ca. 2020.												
74040	2016	Ja	nvt	62.264	82.091	24.057	-3.536	-	102.611	123.180	140.533	152.778
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg												
Doel van de reserve is tweeledig : Bij de voorziening Bodemsanering Grondexploitaties worden de verplichtingen vastgelegd voor de verstrekte machtigingen voor het uitvoeren van bodemsaneringen binnen grondexploitatie-plannen. Het doel van de voorziening Bodemsanering nazorg is het dekken van de toekomstige kosten die gemaakt worden voor Bodemsaneringen en nazorgactiviteiten.												
74041	2015	Nee	nvt	50.329	31.429	-	-31.429	-	0	0	0	0
Reserve Actieplan bouwstimulering												
Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings-jaar	Evaluatie/systeem-reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
75004	2012	Ja	nvt	175.800	57.083	-	-53.678	-	3.404	0	0	0
Reserve gemeentelijk aandeel kosten noord zuidlijn (dienst Metro)												
De reserve betreft de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de Noord/Zuidlijn bovenop de Rijksbijdrage en het deel wat geactiveerd is.												
76002	1992	Ja	nvt	317	297	156	-177	-	276	256	235	235
Reserve besluit woninggebonden subsidies 5e fonds												
Reserve dient voor de inzet van de middelen in het kader van het Besluit woninggebondensubsidies 5e fonds.												
76005	2004	Ja	nvt	502	502	-	-	-	502	502	502	502
Reserve KTA-deel Stimuleringsfonds Volkshuisvesting												
Stimulering herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam												
76006	2004	Ja	nvt	81.750	61.750	-	-20.000	-	41.750	21.750	21.750	21.750
Reserve Corporatebudget												
Stimulering herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam												
76019	2013	Nee	Investerings-bedrag	850	450	-	-200	-	250	-	-	-
Reserve warme voeten												
Stimulering van isolatiebesparende maatregelen aan woningen												
76049	2013	Nee	nvt	-	2.000	2.000	-	-	4.000	6.000	5.716	5.716
Hervorming stedelijke vernieuwing												
Projecten Hervorming Stedelijke Vernieuwing												
76050	2016	Nee	nvt	1.549	1.049	-	-350	-	699	699	699	699
Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven												
Vanaf 1-1-2017 subsidies verstrekken voor de hele stad o.b.v. de nieuwe verordening voor Wonen boven Winkels en bedrijven (uitvoering motie van Rhee)												
77002	2009	Ja	nvt	207.875	311.823	85.923	-	-	397.746	430.302	438.477	446.806
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties												
Dekking bieden aan de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van de Dokzone/ZuidasDok												
70048	2007	Ja	*	15.475	13.975	-	-3.500	-	10.475	6.975	3.975	2.475
Leidseplein												
De opgave is om de herinrichting van het Leidseplein en omgeving middels het samenwerkingsproject Leidseplein gecoördineerd uit te voeren. Het uiteindelijke doel is om het gebied beter te laten functioneren als ontmoetingsplek en als cultureel centrum van Amsterdam.												
* De actuele projectkostenraming voor het gehele samenwerkingsproject is € 49,3 mln. Dat betekent niet dat dit ook de gewenste omvang van de reserve is. Niet alle middelen van derden zullen aan deze reserve worden toegevoegd.												
70050	2005	Ja	*	37.821	15.150	-	-5.097	-	10.052	7.729	5.762	3.796
Rode Loper												
Door de bouw van vier stations voor de Noord/Zuidlijn in het stadsdeel centrum en stadsdeel Zuid is het nodig om de openbare ruimte rond die nieuwe stations opnieuw in te richten vanwege de verandering van de functie en slijtage van de openbare ruimte door de vele werkzaamheden. Bij besluitvorming in gemeente- en stadsdeelraad is in december 2012 het coalitiebesluit vastgesteld, waarin de werkzaamheden en de verplichtingen van de coalitiepartijen zijn opgenomen. Bij separate besluitvorming door het college van B&W en het DB van Centrum in april 2013 is de scope van het project Rode Loper uitgebreid met een walnuurvernieuwing aan het Natte Damrak.												
* De projectkostenraming inclusief walnuur-vernieuwing Natte Damrak en verwachte nadeelcompensatie bedraagt € 89,6 miljoen. Dat betekent niet dat dit ook de gewenste omvang van de reserve is. Niet alle middelen van derden zullen aan deze reserve van bestuurscommissie Centrum worden toegevoegd. De bijdrage vanuit Centrum aan het project bedraagt € 32,9 miljoen.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
78001	1990	Ja	nvt	1.914	1.914	-	-	-	1.914	1.914	1.914	1.914
Reserve bedrijfsvoering materiaalendienst IVV												
Schommelingen in het exploitatieresultaat kunnen opvangen.												
79024	2008	Ja	nvt	827	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve egalisatie huisvestingslasten Cultuurpanden												
Meerjarig budgettair neutraal exploiteren van de cultuurpanden, waarbij rekening gehouden wordt met onvoorzijne gebeurtenissen en benodigde werkzaamheden om de panden functioneel te houden. Het saldo van baten en lasten van de twaalf cultuurpanden van DMO in het centrum wordt verevend via deze reserve. Het gaat om de Appel, de Balie, FOAM, de Hollandsche Schouwburg, het Marionettentheater, de Melkweg, het Multatulumuseum, het vm. Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMK), Paradiso, het Rembrandthuis, het Rozentheater en de Waag. Aan de Melkweg, het Multatulumuseum en het Rozentheater zijn in totaal negen woningen verbonden.												
79050	2014	Nee	0,5 miljoen	313	188	-	-125	-	63	-	-	-
Reserve Stimuleringsregeling Eigentijdse Dans												
Uit het krediet Danshuis is door de Raad 500k herbestemd voor een stimuleringsregeling moderne dans. Dit bedrag wordt in 4 jaar uitgegeven.												
79059	2014	Ja	nvt	161	161	-	-	-	161	161	161	161
Egalisatiereserve Kunstenplan												
Bij de vaststelling KP belooft de Raad dat KP middelen binnen het KP moeten blijven. De reserve dient hiertoe. De middelen zullen worden ingezet voor een weerbaarheidsfonds om instellingen die in problemen verkeren tegemoet te komen.												
79068	2008	Nee	nvt	1.580	-	-	-	-	-	-	-	-
Urgent onderhoud cultuurinstellingen												
Oplossing van knelpunten op het terrein van cultureel vastgoed en een jaarlijkse onttrekking van € 0,3 miljoen de kapitaallasten Vlakke Vloertheater van de Stadsschouwburg voor de periode van het kunstenplan 2013-2016.												
79080	2007	Ja	nvt	2.548	2.121	94	-648	-	1.567	972	336	336
Reserve cultureel beleggen												
Enerzijds het voldoen aan de wettelijke voorschriften omtrent cultureel beleggen, anderzijds de uitgaven dekken voor de implementatie van het basispakket cultuureducatie in de periode 2013 - 2016.												
79090	2017	Ja	nvt	-	1.043	-	-650	-	393	193	-	-
Optimaliseren cultureel vastgoed												
Het ondervangen van calamiteiten, het in goede staat en functioneel houden van cultureel vastgoed en het verduurzamen van regulier meerjaren onderhoud												
87036	1997	Ja	*	682	532	-	-150	-	382	232	82	82
Woningonttrekking												
Het bevorderen van het woningbestand in de binnenstad door het subsidiëren van de omzetting van bedrijfsruimten naar woningen en het heffen van een compensatiebijdrage voor de omgekeerde beweging. * Toereikend voor de uitbetaling van tien uit te keren subsidies in het kader van de Subsidieverordening Fonds Woningonttrekking (in totaal €227.000) vermeerderd met bestedingsruimte ten behoeve van woon-/werkruimte voor doelgroepen en ten behoeve van de subsidies in het kader van het project Wonen boven bedrijven, de Regeling Beter Funderen en voor Cascofunderingsonderzoeken (p.m).												
87038	2013	Ja	*	-	-28	-	75	-	47	122	197	272
Egalisatieres Afsvalstoffenheffing												
Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren. * Bij het vaststellen van de Heffingsverordening wordt jaarlijks aan de raad met redenen omkleed aangegeven wat er met de middelen in deze reserve staat te gebeuren.												
87043	2013	Ja	nvt	9.084	4.544	5.853	-9.273	-	1.124	2.074	1.727	7.300
Vernieuwing walmuren en bruggen												
Het door vernieuwing in stand houden van de waterbouwkundige werken, zoals bruggen, walmuren en glooiingen. Dit ter behoud van de functionele eigenschappen van deze werken en ter verbetering van de kwaliteit van de openbare ruimte.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
87047 Garagefonds Het verbeteren van de leefbaarheid en de kwaliteit van de openbare ruimte en het waarborgen van de bereikbaarheid van de binnenstad door in pandige / ondergrondse parkeervoorzieningen voor auto en fiets te (helpen) realiseren c.q. of deze beter te benutten ter vervanging van straatparkeerplaatsen. Het Garagefonds is bedoeld ter dekking van incidentele kosten. Structurele kosten die met de doelstelling samenhangen, dienen te worden gedekt uit verhoging van de tarieven voor vergunninghouders. * Ter financiering van de in de Perspectiefnota 2014 genoemde plannen: de stand per 1-1-2013 (€ 9,9 miljoen) plus de toevoeging van jaarlijks € 1,2 miljoen uit de Parkeergelden t/m 2016.	2005	Ja	*	372	372	-	-	-	372	372	372	372
87052 Groenfond Het kunnen uitvoeren van de voorstellen voor het uitbreiden, vernieuwen en verbeteren van het groen en het daarmee samenhangende beheer.	2007	Ja	nvt	490	33	360	-393	-	-	160	320	480
87061 Verevening onroerend goed Het dekken van de onrendabele top van panden die met een beleidsmatig doel worden aangeschaft (zgn. strategische aankopen) en het egaliseren van exploitatieresultaten in de vastgoedportefeuille van BC Centrum."	1999	Ja	nvt	4.459	4.284	-	-	-	4.284	4.284	4.284	4.284
87084 Overheveling oude geïmmerkte middelen Het naar volgende boekjaren meenemen van restanten van binnengemeentelijke doeluitkeringen	2014	Nee	nvt	429	-	-	-	-	-	-	-	-
88009 Onderh. Waterbouwk werken Het egaliseren van onderhouds uitgaven aan waterbouwkundige werken	2015	Nee	nvt	1.379	1.379	-	-	-	1.379	1.379	1.379	1.379
88011 Vervangen bomen Vanuit de Groenvisie en het Bomenbeleidsplan is een MJOP Groen en Bomen opgesteld. In het MJOP zijn bomen aangemerkt die vervangen moeten worden als gevolg van de slechte groeiplaatsomstandigheden.	2015	Nee	nvt	440	440	-	-	-	440	440	440	440
88014 Woonboten Dekken van de uitgaven ivm de inrichting van de oeverstrook langs de woonboten Zwartepad/ Ringvaartdijk	2015	Nee	nvt	440	440	-	-	-	440	440	440	440
88015 Groene AS Realiseren van de deelprojecten onder de titel Groene AS	2015	Nee	nvt	222	222	-	-	-	222	222	222	222
88019 Bestemmingsplannen Het zo soepel mogelijk kunnen uitvoeren van de wettelijke taak om iedere tien jaar bestemmingsplannen te actualiseren	2015	Nee	nvt	390	-	-	-	-	-	-	-	-
88044 Eg. Vervanging materieel openbare ruimte Deze reserve is bedoeld voor een overbruggingsperiode waarin verdere oplossingen worden onderzocht en geïmplementeerd	2011	Nee	nvt	227	-	-	-	-	-	-	-	-
88045 Egalisatie MJOP verhandelingen Egalisatiefunctie voor de kapitaallasten voortkomend uit het meerjaren onderhoudsplan verhandelingen	2013	Ja	nvt	4.973	3.059	1.745	-3.158	-	1.647	2.410	2.924	3.524

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
88048 Baggeren Uitvoeren baggerwerkzaamheden tbv natuurvriendelijke oevers aan de Sloterplas	2012	Ja	0,5 miljoen	395	415	235	-140	-	510	591	672	672
88050 Stedelijke Vernieuwing Het opvangen van de risico's binnen de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen tbv het nakomen van met partners overeengekomen verplichtingen ivm de stedelijke ontwikkeling. Het reserveren van middelen om aanvullende voorzieningen te treffen. Het opvangen van risico's als gevolg van planschade. Interimbeheer bij herinrichting. 10% bijdrage aan de kosten voor inrichting woonomgeving bij stedelijke vernieuwingsplannen.	2012	Nee	nvt	2.632	590	-	-7	-	583	575	568	568
88054 Eg. vervanging automatisering Dekking van uitgaven voor vervanging van ICT apparatuur (telefoons, computers, servers en netwerk)	2012	Ja	1,5 miljoen	-	-	418	-418	-	-	-	-	-
88080 Reserve Budgetoverheveling Budgetoverheveling restant in. Middelen/overheveling oude geoordeelde middelen JR 2014	2014	Nee	nvt	1.201	1.080	-	-	-	1.080	1.080	1.080	1.080
89033 Res. egalisatie kwaliteit openbare ruimte Egalisatie uitgaven onderhoudsprojecten in openbare ruimte	2007	Ja	nvt	7.712	1.887	1.559	-2.370	-	1.076	988	980	839
89045 Res. Groencompensatie Noord/Zuidlijn Verplichting van het herplanten ter vervanging van gekapte bomen rond het project Noord/Zuidlijn.	2014	Nee	nvt	496	1	-	-	-	1	1	1	1
90032 Res Egal expl Nieuwe Ooster Doel van de reserve is de opvang van fluctuaties in de exploitatie van de De Nieuwe Ooster (DNO)	2014	Nee	0,9 miljoen	152	20	255	-276	-	0	0	0	0
90043 Reserve lasten Huisvesting BC Oost Doel van deze reserve is het verlagen van de exploitatielasten van het Stadsdeelkantoort, Brede School alsmede de verplaatsing van de werf.	2011	Nee	nvt	937	937	-	-	-	937	937	937	937
90045 Reserve meerjarenonderhoud OR Voorzien in middelen voor meerjarig integraal planmatig onderhoud in de openbare ruimte.	2010	Ja	nvt	5.825	2.073	4.084	-	-	6.157	10.241	14.326	18.410
90048 Reserve egalisatie projectontwikkeling Het afwikkelen van positieve- en negatieve projectkosten op het gebied van stedelijke ontwikkeling	<2005	Ja	nvt	1.082	-	140	-	-	140	280	420	560
56051 Reserve grootonderhoud vastgoed Egalisatie van de kosten van groot onderhoud voor de werf, het stadsdeelkantoort, het vastgoed en de sport- en welzijnsaccommodaties.	2010	Ja	nvt	446	611	165	-	-	776	941	1.106	1.271
90053 Reserve Indische buurt De reserve Indische Buurt is ingesteld om het incidenteel voordeel uit de verkoop vastgoed te parkeren om vervolgens investeringen in de Indische Buurt mogelijk te maken. (besluit: programmabegroting 2011).	2011	Ja	nvt	248	0	-	-	-	0	0	0	0

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings-jaar	Evaluatie/systeem-reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
90055	2011	Nee	nvt	906	906	-	-	-	906	906	906	906
Reserve vastgoed exploitatie												
Door de verkoop vastgoed ontstaat er een structureel begrotingstekort. Deze reserve is ingesteld om de exploitatietekorten in de begroting van vastgoed in 10 jaar in te lopen (besluit: programmabegroting 2011).												
90061	2013	Nee	nvt	153	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve knelpunten sociaal domein												
Pro-actief inspelen op lopende en komende wijzigingen en bezuinigingen in de zorg en welzijnsstructuur die Bestuurscommissie Oost raken(motie 3 DS)												
90063	2014	Nee	nvt	1.599	1.599	-	-800	-	799	399	399	399
Reserve Uitvoeringsagenda 2013/2014												
De bestemmingsreserve Uitvoeringsagenda 2013-2014 is bedoeld om alle vastgestelde budgetten incidentele middelen te doteren na aftrek van de reeds onttrokken c.q. bestede middelen.												
90065	2013	Nee	nvt	91	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve FD, SD en VH (1051.15)												
Op 31 oktober 2013 heeft de deelraad besloten, middels amendement 487, met het vormen van bestemmingsreserve Fysiek, Sociaal, Veilig 2014-2015												
90085	2014	Nee	nvt	271	-	-	-	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve Voormalige binengemeentelijke geldstromen BC Oost												
De gemeenteraad heeft besloten dat iedere bestuurscommissie in de Jaarrekening 2014 één nieuwe zogenaamde 'overige bestemmingsreserve' mag vormen. De bestuurscommissies doteren aan deze reserve dan alle ISV-middelen en andere van de centrale stad verkregen doeluitkeringen als deze bij de huidige taken van de bestuurscommissies horen. In 2015 en 2016 mogen bestuurscommissies middelen aan deze reserve onttrekken ter dekking van al gestarte activiteiten.												
90087	2012	Nee	nvt	284	0	-	-	-	0	0	0	0
Kunstwerk Oostelijk Havengebied BC Oost												
Bij de jaarlijkse beoordeling transitorische posten is gebleken dat deze post, naar aanleiding van het gerealiseerde kunstwerk in de Bogortuin, voor een bedrag van € 350.247 vrij kan vallen ten gunste van het resultaat. Gelet op de voorwaarden van het ter beschikking gestelde bedrag door AFK (Amsterdam Fonds voor de Kunst) dient Stadsdeel Oost in overleg te treden met DMO over de besteding van het resterende bedrag. Het resterende bedrag kan worden ingezet voor het oorspronkelijke doel, namelijk het ontwikkelen van een nieuw kunstwerk ten behoeve van de openbare ruimte in het Oostelijk Havengebied. Het dagelijks bestuur stelt voor om deze middelen beschikbaar te houden en te doteren in een bestemmingsreserve Kunstwerk Oostelijk Havengebied.												
91058	2011	Ja	nvt	542	0	-	-	-	0	0	0	0
De Hallen												
Ontwikkeling van voormalige Tramremise (rijksmonument) Bellamybuurt en bouw van ongeveer 390 woningen												
91060	2012	Nee	nvt	375	-	-	-	-	-	-	-	-
Duurzaam Wonen												
Realiseren van in 2012 door stadsdeelraad vastgesteld actieprogramma Duurzaam Wonen												
91070	2013	Nee	nvt	4.169	4.169	-	-	-	4.169	4.169	4.169	4.169
Begrotingsuitgaven 2013 3)												
Het doel van de reserve is allereerst het reserveren van overschotten in het lopend begrotingsjaar om tekorten in de begroting (2014 en volgende jaren) te kunnen opvangen. Tevens is bij de bestemming van het rekeningresultaat 2012 eenmalig een bedrag gestort als buffer voor de realisatie van bestaande en nieuwe taakstellingen.												
91078	2014	Ja	nvt	1.000	700	-	-700	-	-	-	-	-
Stimuleringsfonds SEG												
Opvangen wegvallen ISV-middelen na 2014												
91094	2014	Nee	nvt	980	980	-	-	-	980	980	980	980
Reserve Bredius Sportcentrum (compensatie plankosten)												
In 2013 is de planschade, met betrekking tot de ontwikkeling van de sporthal, afgewikkeld met de Key voor € 1,8 miljoen.												

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel reserves	Instellings- jaar	Evaluatie/ systeem- reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
92039	2014	Ja	nvt	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bevordering woningen middensegment												
Het tekort aan woningen in Amsterdam (Zuid) met een zogenaamde 'modale huur' beperken door het stimuleren van projecten voor huurwoningen in het middensegment, zodat deze (versneld) van de grond komen.												
92040	2010	Ja	nvt	1.890	1.515	-	-345	-	1.170	825	-	-
Bestemmingsreserve Extra Kwaliteit Openbare Ruimte (BEKOR)												
Deze bestemmingsreserve is ingesteld om arealen in de Openbare Ruimte een kwaliteitsimpuls te geven waarvoor geen technische noodzaak is maar een economisch of sociaal stimulans.												
92045	2010	Ja	nvt	23.475	20.329	3.019	-2.716	-	20.631	20.994	13.763	14.681
Bestemmingsreserve Inpandige parkeervoorzieningen (BIPV)												
De ambitie van het stadsdeel is om inpandige parkeerplaatsen te realiseren.												
Deze reserve kan worden ingezet voor de voorbereiding, realisatie en de exploitatie van de parkeervoorzieningen en de herinrichting van de openbare ruimte direct daaromheen.												
92049	2013	Nee	nvt	116	-	-	-	-	-	-	-	-
Kunst in de openbare ruimte												
Stadsdeel Zuid streeft naar een kwalitatieve collectie kunstwerken in de openbare ruimte. Doel van deze bestemmingsreserve is deze collectie uitbreiden en behouden.												
Met deze bestemmingsreserve worden de volgende concrete doelen nagestreefd:												
a) Het bekostigen van de eerste fases van het realiseren van nieuwe kunstwerken in de openbare ruimte (haalbaarheidsonderzoek, schetsontwerp, voorlopig- en definitief ontwerp);												
b) Het leveren van een bijdrage aan de realisatiefase van nieuwe kunstwerken. Voor de realisatie van een kunstwerk wordt doorgaans een beroep gedaan op speciale fondsen en worden sponsors gezocht.												
Gezien de bezuinigingen binnen het kunstveld is het te verwachten dat een financiële bijdrage van de opdrachtgever een randvoorwaarde is.												
c) Het in het bijzonder onderhouden van bestaande beelden en andere decoratieve elementen binnen de collectie.												
92051	2010	Ja	nvt	650	350	-	-350	-	-	-	-	-
Multifunctionele Centra (MFC's)												
Het dekken van eventuele exploitatiekortingen van MFC's (exclusief scholen) en van onrendabele investeringen.												
92068	2010	Ja	nvt	101	-	-	-	-	-	-	-	-
Volkshuisvesting												
Het financieren van projecten in de volkshuisvesting en woningonttrekking.												
92073	2014	Ja	nvt	1.718	978	503	-274	-	1.207	1.437	1.666	1.895
Fietsenstallingen												
Het in stand houden en waar mogelijk vergroten van het aanbod aan buurt- en bestemmingsfietsenstallingen.												
92084	2014	Nee	nvt	2.059	218	-	-1	-	216	215	213	212
Bestemmingsreserve Voormalige binnengemeentelijke geldstromen BC Zuid												
Het reserveren van voormalige binnengemeentelijke geldstromen van BC Zuid.												
92090	2015	Ja	nvt	2.250	2.250	-	-	-	2.250	2.250	2.250	2.250
Investeringsreserve												
Reserve Ondergrondse Afval-InzamelingsSystemen (AOIS) en Reserve Groene As												
93044	2010	Ja	nvt	431	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve Onderhoud Arena												
De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaaroverschrijdend project zijn opgenomen. Het Kaderplan Beheer Arenagebied gaat uit van normatieve jaarbedragen. Het gebied is nog in ontwikkeling en de beheeruitgaven zullen de komende jaren stijgen. In het kaderplan is een jaarlijkse extra uitkering opgenomen van de gemeente Amsterdam. Deze bijdrage is € 300.000 lager dan in het kaderplan is opgenomen. In het huidige beheerplan Arena is de reserve gedeeltelijk opgenomen als dekking voor het uitvoeren van noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden (ruim € 400.000) in de planperiode 2012-2016.												

Bedragen x € 1.000												
ID-nr, naam en doel reserves	Instellings-jaar	Evaluatie/systeem-reserve	Maximaal toegestane omvang	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
93045	2005	Ja	nvt	632	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve Onderhoud woondekken Amsterdamse Poort												
Het kunnen uitvoeren van Groot onderhoud woondekken Amsterdamse Poort die dringend toe zijn aan een groot onderhoudsbeurt c.q. herinrichting. In de notitie doorrekening beheerbudgetten Beheerkwaliteitsplan is ruim € 2 miljoen aan achterstallig onderhoud bij de woondekken geïnventariseerd.												
93046	2012	Ja	nvt	2.693	0	-	-	-	0	0	0	0
Reserve Beheerplan verhandelingen												
De beheerplannen openbare ruimte bestaan uit tal van samenhangende beheeractiviteiten die per jaarschijf of als jaaroverschrijdend project zijn opgenomen. In het huidige beheerplan Verhandelingen is de reserve opgenomen als dekking voor het uitvoeren van de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden in de planperiode 2012-2016.												
93061	2014	Ja	nvt	900	1.200	-	-	-	1.200	1.200	1.200	1.200
Reserve Bewonersgarages												
De reserve is ingesteld om voldoende parkeervoorziening in het stadsdeel te kunnen realiseren.												
93062	2014	Ja	nvt	600	800	-	-	-	800	800	800	800
Reserve Kansen voor West EFRO Programma 2014-2020												
Het hebben van voldoende middelen voor de cofinanciering van EFRO-projecten in de periode 2014-2020												
93090	2016	Nee	nvt	-	579	-	-579	-	-	-	-	-
Reserve Oogst van de Floriade												
Het kunnen realiseren van de door de Stadsdeelraad Zuidoost genomen besluiten.												
96001	2006	Ja	nvt	10.620	11.386	-	-3.102	-	8.285	6.499	6.143	6.350
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet												
Afdекken risico's van afwijkingen in het resultaat drinkwatervoorziening												
66103	2015	Ja	nvt	14.924	11.513	-	-533	-	10.981	10.448	10.000	9.552
Investeringsreserve afval												
Het verevenen van overschotten of tekorten inzake de afvalstoffenheffing ten behoeve van de burgers die bij de jaarrekening zijn ontstaan en, zo mogelijk, te verevenen met een tarief in volgende jaren.												
				8.053.773	7.494.069	412.524	-834.683	-490	7.071.421	7.112.037	7.212.086	7.355.343

5.6

Bijlage 6

Voorzieningen

Bedragen x € 1.000										
ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
12041 Juridische risico's Het afdekken van risico's van belang bij juridische aangelegenheden.	2002	16.095	16.095	-	-	-	16.095	16.095	16.095	16.095
12042 Sophia Augusta / Lopez Suasso Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het woonhuis en inboedel in het museum.	1890	781	809	28	-	-	837	866	896	925
12043 Willem Holthuysen Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het woonhuis en inboedel in het museum Willem Holthuysen.	1889	190	196	7	-	-	203	210	218	225
12116 Voorziening exogene risico's Noord/Zuidlijn Deze voorziening dient ter dekking van mogelijke exogene risico's die zich voordoen bij de Noord/Zuidlijn, bedoeld om stagnatie en vertragingkosten in het project te voorkomen.	2013	12.907	12.907	-	-	-	12.907	12.907	12.907	12.907
12118 Voorziening Sluisjes Halfweg Voorziening ter dekking van de afkoop van € 4,0 miljoen van haar in het verleden gemaakte verplichtingen om bij te dragen aan de kosten voor een veilige afvoer van het boezemwater in het kanaal Halfweg.	2014	4.000	4.000	-	-	-	4.000	4.000	4.000	4.000
12120 Voorziening Stichting Allard Pierson Het inzetten van de inkomsten van het ontvangen kapitaal ten behoeve van de stichting Allard Pierson.	2016	156	156	-	-	-	156	156	156	156
13004 Vicarygoederen "Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie. Na 2053 kan het B&W een andere invulling geven aan deze voorziening.	1496	125	125	-	-	-	125	125	125	125
13015 Gildenfondsen Het kapitaal is eeuwigdurend uitgeleend aan het Ministerie van Financien d.m.v. Grootboekleningen.	1820	576	576	-	-	-	576	576	576	576
13016 Liefdadigheidsdoelen De Burgemeester kan hieruit vanuit zijn functie donaties doen aan personen en/of instanties in schrijnende gevallen.	1820	810	810	-	-	-	810	810	810	810
13061 Voorziening nasleepende kosten uit eerdere privatiseringen en verzelfstandigingen Deze voorziening is bestemd voor gehonoreerde claims van voormalig personeel GVB dat asbestklachten ondervindt.	2011	162	162	-	-	-	162	162	162	162
13076 Niet opgevraagde tegoeden Op 10 september 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot het terugbetalen van de door de gemeente opgelegde boetes over de niet-tijdig betaalde canon tijdens de Tweede Wereldoorlog (ad € 821.017,13) en het terugbetalen van niet opgevraagde tegoeden bij de Gemeentegiro (ad € 51.078,20). Voor de uitvoering hiervan is een bedrag van € 1.000.000,- ter beschikking gesteld voor de terugbetalingen, de kosten van vervolgonderzoek en kosten van de onafhankelijke stichting die de aanvragen tot terugbetaling van de boetes en de gemeentegiro behandelt. In 2015 is de stichting van start gegaan, ook in 2016 zullen aanvragen behandeld worden. Indien niet alle bedragen worden teruggevraagd, zal het overige bedrag worden gerestitueerd aan één of meer (Joods(e)) goed(e) doelen.	2016	815	815	-	-	-	815	815	815	815
23002 Dekking financiële risico's (voormalig) personeel De dotatie betreft overheveling en samenvoeging voorzieningen conform raadsbesluit.		8.550	6.447	-	-841	-	5.606	4.967	4.626	4.344

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
23003	2001	17.870	17.250	-	-620	-	16.630	16.010	15.390	14.770
Waardeoverdracht pensioenen (gewezen) wethouders										
Bekostiging van waarde-overdracht en -overname van pensioenrechten van (gewezen) wethouders.										
23005	1956	264	182	-	-82	-	100	18	18	18
Pensioenfonds Concertgebouworkest										
Uitbetaling van (aanvullend) pensioen aan gepensioneerden van het Concertgebouworkest of hun nabestaanden.										
23026	2014	44.037	42.695	-	-1.342	-	41.353	40.011	38.669	37.327
Pensioenfonds SD Wethouders										
Het afdekken van financiële risico's voor de pensioenen van voormalige wethouders.										
40004		507	497	-	-139	-	358	183	19	-
Dekking van extra kosten van boventalligheid en arbeidsgeschiktheid										
Het dekken van salaris en WW en WIA lasten als gevolg van SPP.										
41001	2011	308	370	62	-	-	432	494	556	618
Meten NAP net in 2004										
De voorziening is noodzakelijk voor het vernieuwen van de geografische bestanden eens in de vijf jaar en wordt sinds 2011 weer opgebouwd.										
42001	< 2000	31	31	-	-	-	31	31	31	31
Legaat van Eck										
Het legaat Van Eck is bedoeld voor aankopen. Daar het SAA het vruchtgebruik heeft, worden de rente-inkomsten jaarlijks gedoteerd.										
55001		51	53	2	-	-	55	57	59	61
Onbekende gever										
Belegd (onderwijs)fonds.										
55002		116	116	-	-	-	116	116	116	116
Linnenbeursje										
Belegd (onderwijs)fonds										
55003		72	72	-	-	-	72	72	72	72
Voormalige tussenscholen										
Belegd (onderwijs)fonds										
55004		7	7	-	-	-	7	7	7	7
Openbare scholen BLO										
Belegd (onderwijs)fonds										
55005		31	31	-	-	-	31	31	31	31
Ontslagen meisjes										
Belegd (onderwijs)fonds										
55006		13	13	-	-	-	13	13	13	13
De Geijselaar										
Belegd (onderwijs)fonds										
55007		1	1	-	-	-	1	1	1	1
Quien										

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
Belegd (onderwijs)fonds										
55022	2014	980	980	-	-	-	980	980	980	980
Voorziening Onderwijshuisvesting PO										
Diverse voorzieningen Onderwijshuisvesting van de stadsdelen: Centrum 0,3 miljoen; Noord 1,1 miljoen; Nieuw West 1,2 miljoen; Zuid 0,6 miljoen. Tegenover deze voorzieningen staan diverse verplichtingen jegens verschillende schoolbesturen.										
55026	1966	395	395	-	-	-	395	395	395	395
Verzorgingshuizen ouden van dagen										
Fonds tbv ouderen.										
55027	1968	1.070	1.102	33	-	-	1.135	1.167	1.200	1.233
Burgerlijke instellingen maatschappelijke Zorg										
Fonds tbv noodruftigen.										
55051	2014	250	250	-	-	-	250	250	250	250
Voorziening onderhoud Schooltuinen										
Groot en achterstallig onderhoud schooltuinen.										
55064	2012	2.049	2.049	-	-	-	2.049	2.049	2.049	2.049
Voorziening Verhuiskostenvergoeding WMO										
Dekking kosten verhuiskosten vergoeding WMO oude jaren.										
55085	2013	199	199	-	-	-	199	199	199	199
Toekomstig onderhoud nieuwbouw Professor Waterinkschool										
Voorziening voor de toekomstig onderhoud.										
55086	2014	11	11	-	-	-	11	11	11	11
Voorziening onderhoud revalidatiecentrum Mytyl/Tylyl										
Voorziening vormen voor de toekomstige onderhoud										
55092	2015	706	706	-	-	-	706	706	706	706
Veilig thuis										
Personele frictiekosten veilig thuis.										
55093	2016	400	400	-	-	-	400	400	400	400
Onvolledige facturatie Leerlingenvervoer										
Sinds 2011 heeft vervoerder Connexion verzuimd het overeengekomen tarief in rekening te brengen voor het vervoer van leerlingen. Er heeft een herberekening plaatsgevonden waardoor er in 2017 een nabetalng van +/- €600.000 wordt verwacht.										
56002	2008	632	124	124	-	-	248	371	495	619
Groot onderhoud hallen (DAB / Sporthallen Zuid)										
Groot onderhoudkosten.										
56007		0	0	-	-	-	0	365	729	1.094
Renovatie/onderhoud Sport										
Het egaliseren van uitgaven voor renovatie en vernieuwing aan sportvelden en het baggeren van de bijbehorende sloten.										

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
56011 Groot onderhoud Brediusbad Bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan het casco en de installaties van het familiebad Bredius te kunnen dekken. Hiervoor is een meerjarenonderhoudsprogramma opgesteld.	2010	163	30	30	-	-	60	90	120	150
56050 Voorziening Groot Onderhoud Sport Meerjarig grootonderhoud van Sporthallen, Sportparken en zwembaden.	2017	-	1.515	4.414	-940	-	4.989	6.425	7.862	9.298
56087 Voorziening groot onderhoud Amsterdamse Bos Groot onderhoud aan wegen en fietspaden op basis Meerjarenonderhoudsplan (MOP).	2014	161	0	-	-	-	0	0	0	0
57009 Groot onderhoud huisvesting (GGD) Egaliseren m2 prijs panden.	2001	4.119	4.393	885	-610	-	4.668	4.942	5.217	5.491
57059 Frictiekosten Uitplaatsing Ambulancedienst Onttrekkingen betreffen frictiekosten 2012.	2011	1.479	1.479	-	-	-	1.479	1.479	1.479	1.479
68002 Groot onderhoud Parkeergebouwen Voorziening wordt gevormd voor het te plegen groot onderhoud.	1995	7.632	7.610	1.484	-2.015	-	7.079	8.274	9.469	11.664
68072 Sociaal Plan Cition (DIW) Deze voorziening heeft als doel het verschil tussen het huidige loon en de inschaling in de overheid BV Cition te betalen, conform de gemaakte afspraken bij de overgang van het personeel.	2013	2.500	2.200	-	-300	-	1.900	1.600	1.300	1.000
68075 Voorziening ontruimingskosten garages Zuid Oost Dekking ontruimingskosten parkeergarages Zuid Oost.	2013	125	-	-	-	-	-	-	-	-
70024 Brandwerende coating Piet Heintunnel Bijdrage in de vervanging van de in 1997 foutief aangebrachte brandwerende bekleding van de stalen damwand en stempelconstructie aan de oostelijke in- en uitgang van de Piet Heijn tunnel.	2003	125	-	-	-	-	-	-	-	-
70058 Integraal vervoerssysteem veren Langdurige exploitatie (inclusief beheer, onderhoud en vervangings-investeringen) van de veren.	2007	245.767	234.424	9.631	-28.207	-	215.848	202.123	206.247	210.371
70065 Bijdrage OGA Fietsenstalling Zuid/WTC Bijdrage van OGA in de huurkosten van de fietsenstalling Zuid/WTC.	2009	406	255	6	-167	-	94	1	1	1
71002 Onderhoudsfonds (DFM) Doel van de voorziening is om groot onderhoud van het stadhuis, Muziektheater, Ambtswoning en de parkeergarages mee te dekken.	2005	13.873	11.132	4.266	-4.170	-	11.228	11.877	14.211	14.858
71006 Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat	2015	14.127	11.675	4.425	-1.309	-	14.790	18.281	18.140	21.630

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
Doel voorziening: Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van huisvesting gemeentelijk apparaat.										
71007	2015	20.124	18.264	11.724	-4.722	-	25.266	26.322	27.665	32.770
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed										
Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed.										
74011	2004	22.700	13.700	-	-	-	13.700	13.700	13.700	13.700
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexten										
De voorziening betreft externe verplichte bijdragen aan derden die op grond van afspraken op termijn moeten worden vergoed bij voltooiing van deze projecten. Anderzijds betreft dit verplichte bijdragen aan derden die samenhangen met toekomstige planontwikkeling of plannen in het verleden.										
75036	2001	40.100	40.100	-	-	-	40.100	40.100	40.100	40.100
Risicofondsen N/Z-lijn										
Afdeking van de bouw- en VAT risico's.										
76063	2010	131	131	-	-	-	131	131	131	131
Voorziening Nationaal Restauratie Fonds										
Kosten garantstelling NRF.										
76070	2012	244	214	-	-35	-	179	139	139	139
Voorziening Energieleningen										
Dekking kosten Energieleningen.										
79019	2016	347	347	-	-	-	347	347	347	347
Danscentrum Dansmakers Amsterdam										
"De gemeente Amsterdam heeft € 600.000 geïnvesteerd in een productiehuis met podium Dans in de Overkant in Amsterdam-Noord. Het Storchgebouw is eigendom van Eigenhaard. De investering van € 400.000 is geactiveerd en als financieel activum op de balans van Kunst en Cultuur opgenomen. Dansmakers ontvangt subsidie uit het Kunstenplan 2013-2016 (€ 399.570 per jaar). Voor de periode 2017-2020 hebben zij een aanvraag bij het Amsterdamse Fonds voor de Kunst (AFK) gedaan van € 700.000 per jaar. In augustus heeft het AFK de subsidiebesluiten bekend gemaakt. Dansmakers ontvangt voor 2017-2020 € 155.000 per jaar (https://www.amsterdamsfondsvoordekunst.nl/toekenningen/toekenningen-vierjarige-subsidies/dansmakers-amsterdam/). En heeft aangegeven de huur vanaf 2017 niet meer te kunnen voldoen. De boekwaarde van het danspodium in het gebouw van Eigenhaard, zou hierdoor eigenlijk afgeboekt moeten worden. Eigenhaard en de gemeente zijn in overleg om het danspodium wel te behouden voor de gemeente Amsterdam. Daarom wordt het activum nietafgeboekt, maar een voorziening ingesteld. De voorziening kan de afwaardering van het activum dekken als dit in 2017 alsnog moet gebeuren omdat het podium afgebroken moet worden en/of niet meer voor dans gebruikt ondanks de inspanningen.										
87001	2013	679	697	430	-400	-	727	757	787	1.217
Vervanging en Onderhoud beheer Werf										
Ter dekking van de kosten van groot- en planmatig onderhoud aan de reinigingswerf Jacob Bontiusplantsoen, zowel voor wat betreft het gebouw als voor de gebouwgebonden voorzieningen inclusief het deel dat binnen de WvE valt.										
87006	2014	22	-	-	-	-	-	-	-	-
Sportfaciliteiten										
Er is sprake van een financieel onzekere situatie bij de exploitant van de sportaccommodaties in Centrum. De verwachting is dat incidenteel een bijdrage moet worden geleverd om de exploitant een financieel gezonde toekomst te kunnen bieden.										
88005		42	42	-	-	-	42	42	42	42
Voorziening Dierdengelden										
Reserveren van geïmmerkte derden gelden in één voorziening.										
88010		3.995	1.495	-	-454	-	1.041	1.041	1.041	1.041
Onderhoud verhandelingen										

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
Planmatig en groot onderhoud en investeringen verhardingen (wegen).										
88012		330	330	-	-	-	330	330	330	330
Klein onderhoud plantsoenen										
Het dekken van kosten van klein onderhoud aan plantsoenen.										
88016		56	38	0	-	-	37	37	37	37
Sloterplas wateroverl/blauwalg										
Aanpak wateroverlast Sloterpark, incl. bestrijding blauwalg.										
89012	2010	131	161	31	-	-	192	222	253	283
Vrz. groot onderhoud Crematorium										
Groot onderhoud Nieuwe Noorder.										
89024	2014	68	91	23	-	-	113	136	159	181
VRZ Gr. Onderh. Garage Bezaanj.										
Deze voorziening is ingesteld voor groot onderhoud van parkeergarage Bezaanjachtplein aan de hand van een meerjarendoorkijk.										
89026	2014	368	49	138	-	-	187	372	556	740
Vrz. groot onderhoud Noorderparkbad										
Groot onderhoud Noorderparkbad.										
90007	2004	562	562	-	-	-	562	562	562	562
Verwervingsfonds CBK										
Pensioenvoorziening DB leden.										
90011	2013	450	450	-	-	-	450	450	450	450
Belastingverplichting										
Het opvangen van fiscale risico's n.a.v. de uitgevoerde boekencontrole door de Belastingdienst in 2013.										
90012	1999	89	99	10	-	-	109	119	129	139
Monumenten DNO										
Dekking van uitgaven voor groot onderhoud en restauratie van monumentale graven en gedenkplaatsen.										
90013	1999	100	111	11	-	-	122	133	144	155
Ruimen algemene graven DNO										
1x per 10 jaar ruimen van algemene graven.										
90014	1999	82	156	75	-	-	231	305	380	454
Gebouwen DNO										
Dekking van uitgaven voor groot onderhoud en eventuele aanpassingen van de -deels monumentale- gebouwen.										
91004		11	11	-	-	-	11	11	11	11
Promotie markt										
De voorziening betreft gelden van derden (marktkooplieden) die door het stadsdeel beheerd worden t.b.v. promotieactiviteiten.										
91009	2010	8	8	-	-	-	8	8	8	8
Fonds Peddemors										
Betreft een legaat van een particulier. Doel is om jaarlijks een bedrag van circa € 5.000 beschikbaar te stellen voor activiteiten voor kwetsbare ouderen in West.										
91010	2010	171	1	45	-	-	46	91	136	181

Bedragen x € 1.000

ID-nr, naam en doel voorzieningen	Jaar van ontstaan	Rekening 2016	Verwachte stand ultimo 2017	Totale dotatie 2018	Totale onttrekking 2018	Totale vrijval 2018	Verwachte stand ultimo 2018	Verwachte stand ultimo 2019	Verwachte stand ultimo 2020	Verwachte stand ultimo 2021
Groot onderhoud van Hogendorphal										
Is bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan de binnenkant van het Van Hogendorp Sportcentrum. Het onderhoud is opgenomen in een Meerjarenonderhouds-programma.										
91014	2010	38	88	50	-	-	138	188	238	288
Onderhoud panden										
Is ingesteld om de kosten die samenhangen met het uitvoeren van groot onderhoud aan panden in het bezit van het stadsdeel gelijkmatig te verdelen over een aantal begrotingsjaren. Aan de voorziening ligt een meerjarig onderhoudsprogramma ten grondslag, dat gespecificeerd naar pand opgenomen is in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen in de programmabegroting.										
91022	2014	178	60	60	-	-	120	180	240	300
Groot Onderhoud Sporthal Laan van Spartaan binnenkant										
Is bestemd voor het uitvoeren van onderhoud aan de binnenkant van de sporthal Laan van Spartaan. Het onderhoud is opgenomen in een Meerjarenonderhouds-programma.										
92003	2010	8.195	2.493	6.791	-8.504	-	781	1.188	189	1.513
Voorziening Groot onderhoud openbare ruimte (VGO)										
Doel van deze voorziening is de openbare ruimte op een aanvaardbaar kwalitatief niveau te behouden.										
92005	2012	599	755	755	-	-	1.509	2.264	3.018	3.773
Groot onderhoud sporthallen en parken en zwembaden										
Bekostiging van periodiek onderhoud aan de sporthallen en -parken en zwembaden.										
93003	2013	31	31	-	-	-	31	31	31	31
Voorziening Promotie gelden Warenmarkt										
In het tarief Warenmarkten Stadsdeel Zuidoost is een aantal jaar een promotieheffing opgenomen om de ontwikkeling van de warenmarkten te stimuleren.										
93007	2010	384	-	-	-	-	-	-	-	-
Voorziening onderhoud Bijlmer sportcentrum										
Het financieren van pieken in de onderhoudsplanning.										
93008	2011	104	-	-	-	-	-	-	-	-
Voorziening onderhoud Bijlmersportpark										
De extra middelen zijn nodig om de pieken in de onderhoudsplanning te kunnen financieren. De onderhoudsopgave zal zich met name na 2017 voordoen.										
96001	2005	14.583	12.479	-	-	-1.115	11.364	10.944	10.838	10.989
Rioolrecht										
Egalisatiefonds voor de tarieven rioolheffing.										
		520.561	478.307	45.539	-54.858	-1.115	467.872	460.868	469.487	487.995

5.7

Bijlage 7

Begrotingsregels

5.7 Begrotingsregels

De begrotingsregels hebben tot doel om gedurende het begrotingsjaar te komen tot een beheerste uitvoering van de begroting, inclusief de daarin afgesproken ombuigingen en prioriteiten. Ze zorgen ook voor herstel van de uitvoering als blijkt dat onverhoopt buiten de budgettaire en beleidskaders is of wordt getreden. Het college is bevoegd om binnen de door de raad gestelde kaders op het niveau van de programmaonderdelen de uitvoering van de begroting op het niveau van producten te beïnvloeden. De begrotingsregels grijpen daarom aan op dat niveau. In de regeling budgetbeheer heeft het college de bevoegdheden voor de budgethouders op het vlak van budgetbeheer vastgesteld. Deze regeling is de uitwerking van de begrotingsregels voor de ambtelijke organisatie en de bestuurscommissies en benoemd verder welke regels gevolgd moeten worden bij compensaties tussen lasten of baten. De begrotingsregels zijn ten opzichte van 2017 inhoudelijk minimaal gewijzigd.

1. Het college stelt de productenraming vast binnen de door de raad vastgestelde budgettaire kaders per programma(-onderdeel). Deze productenraming is integraal, dat wil zeggen inclusief de producten voor de bestuurscommissies.
2. Per product wijst het college één collegelid aan dat verantwoordelijk is voor de uitvoering daarvan. Elk collegelid kan verantwoordelijk zijn voor meerdere producten, maar per product is er maar één verantwoordelijk collegelid.
3. Het college stelt per bestuurscommissie een budget per programma vast. Het totaal van de zeven budgetten van de bestuurscommissies is in ieder programma gelijk aan het door de raad vastgestelde programmaonderdeel 'gebiedsgericht werken' voor dat programma.
4. Een bestuurscommissie kan een door het college aan hen toegekend programmabudget uitsluitend besteden aan eigen activiteiten en binnen de programmaonderdelen in dat programma die door de raad zijn vastgesteld. Bestuurscommissies zijn bevoegd om af te wijken van de productenraming van het college mits dat het toegekende budget in het programma niet verandert.
5. Elk collegelid voorkomt dat het verwezenlijken van producten binnen hetzelfde programmaonderdeel voor zover die niet worden geleverd door bestuurscommissies in het gedrang komt door:
 - overschrijding van gebudgetteerde lasten, of hoger dan begrote dotaties aan reserves bij een product;
 - onderschrijding van gebudgetteerde baten, of lager dan begrote onttrekkingen aan reserves bij een product.
6. Begrotingsregel 5 geldt analoog voor elke bestuurscommissie voor het toegekende budget in een programma.
7. In het geval dat een over- of onderschrijding op een product, zoals bij 5 bedoeld, zich dreigt voor te doen of zich al heeft voorgedaan, meldt het verantwoordelijk collegelid dit direct aan de wethouder Financiën. Hiermee wordt niet gewacht op het eerstvolgende reguliere planning en controlmoment.
8. Begrotingsregel 7 geldt analoog voor elke bestuurscommissie voor een toegekende budget in een programma, met dien verstande dat zij de melding doen aan zowel de wethouder Financiën als aan de wethouder in wiens portefeuille zich de overschrijding dreigt voor te doen of heeft voorgedaan.

9. Bij iedere overschrijding stelt het betreffende collegelid met de wethouder Financiën vast of de raad moet worden geïnformeerd (actieve informatieplicht). De raad wordt in ieder geval een begrotingswijziging voorgelegd ingevolge de financiële verordening ex artikel 212 als:
 - het totaal van de baten of lasten van een programmaonderdeel, of als die ontbreken een programma, het overzicht kosten van overhead of het overzicht algemene dekkingsmiddelen met meer dan € 1 miljoen op- of neerwaarts afwijkt van de eerder vastgestelde begroting;
 - of
 - mutaties in reserves zullen worden overschreden of onderschreden buiten de door de raad daarvoor vastgestelde toleranties in de beleidsnota Reserves en Voorzieningen;
 - of
 - lasten van investeringskredieten zullen worden overschreden of onderschreden met meer dan € 1 miljoen of 10% van het beschikbaar gestelde investeringskrediet als dat lager is dan € 1 miljoen.
10. Elk collegelid is verantwoordelijk voor de compensatie van overschrijdingen bij de eigen producten. Deze compensatie gaat in eerste instantie via compensatie van lasten binnen het betreffende product en als dat niet kan door een aanpassing van de lasten bij andere producten binnen hetzelfde programmaonderdeel waarvoor de wethouder verantwoordelijk is. Als dat ook niet kan, dan zorgt het collegelid voor een sluitend voorstel voor compensatie uit overige budgetten in hetzelfde programma.
11. Begrotingsregel 10 geldt analoog voor bestuurscommissies voor de aan haar toegekende budgetten in de programma's. Daarboven geldt dat de compensatie past binnen de beperkingen die de regeling budgetbeheer oplegt aan het zelfstandig muteren van baten, apparaats- en programmakosten en de verder benoemde specifieke kostensoorten salarisbegroting, kapitaallasten en bedrijfsvoeringskosten. Als compensatie niet kan of niet zelfstandig is toegestaan, dan doen zij melding aan zowel de wethouder Financiën als aan de wethouder in wiens portefeuille zich de overschrijding dreigt voor te doen of heeft voorgedaan.
12. Overschrijdingen van lasten in een boekjaar worden gecompenseerd in datzelfde boekjaar.
13. Als de gemeente Amsterdam een lager dan begrote bijdrage in de lasten verkrijgt van een medeoverheid – anders dan de algemene uitkering uit het gemeentefonds - wordt dit door het college gecompenseerd door het betreffende budget in de productenraming navenant te verlagen.
14. Hoger dan begrote inkomsten bij producten komen ten gunste van de algemene dekkingsmiddelen en worden niet direct of automatisch ingezet voor extra uitgaven.
15. Lager dan begrote uitgaven mogen worden ingezet ter compensatie van tegenvallers binnen hetzelfde programmaonderdeel.
16. Mee- en tegenvallers in de algemene dekkingsmiddelen in het lopende begrotingsjaar komen ten gunste, of ten laste van het rekeningresultaat. Een meevaller in de algemene dekkingsmiddelen wordt in het betreffende begrotingsjaar niet gebruikt voor extra uitgaven. Tegenvallers in de algemene dekkingsmiddelen leiden in beginsel in het betreffende begrotingsjaar niet tot bezuinigingen op budgetten.
17. Het college kan, op voorstel van de wethouder Financiën, op ieder moment besluiten andere budgettaire kaders onder de begrotingsregels te brengen.
18. De wethouder Financiën is binnen het college specifiek belast met het onderhouden en toepassen van deze begrotingsregels. Bij gebleken strijdigheid met andere regelgeving besluit het college, op voorstel van de wethouder Financiën, over een oplossing.

5.8

Bijlage 8

Verschillen doelen, activiteiten en indicatoren

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigt?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.

1 Dienstverlening en informatie

1.1 Dienstverlening	Activiteit C	Percentage jaarlijks met alle betrokken partijen uitgewerkte gevallen van tegenstrijdige of verbodige regelgeving tegenover het totaal aantal door burgers en ondernemers ingediende gevallen. (Paarse Krokodillenteam).	Percentage jaarlijks met alle betrokken partijen uitgewerkte gevallen van tegenstrijdige of verbodige regelgeving tegenover het totaal aantal door burgers en ondernemers ingediende gevallen.	Ja	Activiteit C gewijzigd. Paarse Krokodillenteam
1.2 Informatie	Doel 2.1	2.1 De gemeente benut alle beschikbare informatiebronnen en werkt hierdoor effectief en efficiënt.	2.1 Percentage jaarlijkse groei van het aantal informatie-raadplegingen uit DataPunt.	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd.

2 Openbare orde en Veiligheid

2.1 Brandweer en crisisbeheersing	Activiteit D	De burgemeester adviseren over demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van zijn bevoegdheden.	De burgemeester van Amsterdam adviseren over demonstraties, manifestaties en evenementen op basis van zijn bevoegdheden.	Ja	Activiteit D gewijzigd. (+ Amsterdam).
2.2 OOV-vergunningen, toezicht en handhaving					
2.3 Veiligheid					

3 Verkeer en openbare ruimte

3.1 Openbaar vervoer	Doel 2	De taxiklant kan rekenen op betrouwbaar taxivervoer vanaf standplaatsen.	De taxiklant kan rekenen op betrouwbaar taxivervoer.	Ja	Doel 2 gewijzigd. vanaf standplaatsen
3.1 Openbaar vervoer	Activiteit C	Invloed aanwenden bij partijen als het Rijk, NS, Prorail om stedelijke doelen te behalen.	Invloed aanwenden bij partijen als het Rijk, Vervoerregio, NS en ProRail om stedelijke doelen te behalen.	Ja	Activiteit C gewijzigd. Prorail Vervoerregio, stedelijke
3.2 Parkeren	Doel 1	Doel 1 bevat activiteit C.	Doel 1 bevat activiteit C en D.	Ja	Activiteit D toegevoegd aan doel 1.
3.2 Parkeren	Doel 3.1	3.1 Aantal opgeheven straatparkeerplekken.	X	Verwij- derd	Indicator 3.1 verwijderd.
3.2 Parkeren	Doel 3	Doel 3 bevat activiteit A B C E.	Doel 3 bevat activiteit A B C D E.	Ja	Activiteit D toegevoegd aan doel 3.
3.2 Parkeren	Activiteit D	Activiteit D bevat doel 3.	Activiteit D bevat doel 1, 2 en 3.	Ja	Doel 1 en 2 toegevoegd aan activiteit D.
3.2 Parkeren	Activiteit D	Contracten afsluiten met parkeerexploitanten over parkeerplekken voor vergunninghouders (Beter benutten).	Contracten afsluiten met parkeerexploitanten over parkeerplekken voor vergunninghouders.	Ja	Activiteit D gewijzigd. Beter benutten
3.3 Verkeersmaatregelen	Doel 1	Percentage 'plusnet' autoroutes dat voldoet aan toetswaarde voor gemiddelde traject snelheid uit de MobiliteitsAanpak Amsterdam.	Percentage 'plusnet' autoroutes dat voldoet aan toetswaarde voor gemiddelde traject snelheid uit de MobiliteitsAanpak Amsterdam (gerelateerd aan de autoroutes die gemonitord worden).	Ja	Doel 1 gewijzigd. (gerelateerd aan de autoroutes die gemonitord worden)
3.3 Verkeersmaatregelen	Doel 3	Beter gebruik van de openbare ruimte door minder auto's en ongebruikte fietsen op straat en meer ruimte voor fiets- en voetgangersverkeer.	De openbare ruimte is schoon, heel, veilig, toegankelijk en herkenbaar Amsterdams.	Ja	Doel 3 gewijzigd.

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
3.3 Verkeersmaatregelen	Activiteit E	Uitwerken en invoeren en van de Puccini-methode.	X	Verwij- derd	Activiteit E verwijderd.
3.4 Wegen, straten en pleinen	Doel 1.1	1.1 Percentage kilometer van de wegen op gewenst beheerniveau (niveau: sober).	1.1 Percentage kilometer van de wegen op beheerniveau sober.	Ja	Indicator 1.1 gewijzigd. niveau: sober
3.4 Wegen, straten en pleinen	Doel 2	Doel 2 bevat activiteit A B C D E	Doel 2 bevat activiteit A B C D.	Ja	Activiteit E verwijderd uit doel 2.
3.4 Wegen, straten en pleinen	Activiteit E.1	E.1 Uitwerken en implementeren van de Puccini- methode groen, blauw en paars.	E.1 Uitwerken en implementeren van de Puccini- methode.	Ja	Indicator E.1 gewijzigd. groen, blauw en paars
3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	3.5	Groen en recreatie	Groen, dierenwelzijn en recreatie.	Ja	Programma onderdeel 3.5 gewijzigd. dierenwelzijn
3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Activiteit B.1	X	Aantal knelpunten.	Nieuw	Indicator B.1 toegevoegd.
3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Activiteit D	Hulp aan huisdieren van minima, verbeteren kwaliteit dierenwelzijn op Amsterdamse kinderboerderijen.	Hulp aan huisdieren van minima.	Nee	Activiteit D gewijzigd. verbeteren kwaliteit dierenwelzijn op Amsterdamse kinderboerderijen
3.5 Groen, dierenwelzijn en recreatie	Activiteit E	Uitvoeren Agenda Dieren; kennis over dierenwelzijn vergroten via voorlichting, inzet handhaving op dierenwelzijn, opstellen bijprotocol en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezonde gevolgen van voeren.	Uitvoeren Agenda Dieren; kennis over dierenwelzijn vergroten via voorlichting, inzet handhaving op dierenwelzijn en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezone gevolgen van voeren.	Ja	Activiteit E gewijzigd. opstellen bijprotocol en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezone gevolgen van voeren en overlast van dieren voorkomen door bewustwording over de ongezonde gevolgen van voeren

4 Werk, inkomen en participatie

4.1 Werk	Doel 2.2	2.2 Percentage doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een voltijdbaan.	2.2a Percentage doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een bijsandsonafhankelijk inkomen.	Ja	Indicator 2.2 gewijzigd naar 2.2a. bijsandsonafhankelijk inkomen
4.1 Werk	Doel 2.2a	2.2a Percentage doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een bijsandsonafhankelijk inkomen.	2.2a Percentage van mensen met een deeltijdbaan dat doorstroomt naar een bijsandsonafhankelijk inkomen.	Ja	Indicator 2.2a gewijzigd. doorstroom dat doorstroomt
4.1 Werk	Doel 2.2b	X	2.2b Doorstroom van mensen met een deeltijdbaan naar een bijsandsonafhankelijk inkomen (in aantallen).	Nieuw	Indicator 2.2b toegevoegd.
4.1 Werk	Doel 2.3	2.3 Aantal lopende re-integratievoorzieningen.	"2.3 Aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar.	Ja	Indicator 2.3 gewijzigd. per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar
4.1 Werk	Doel 3.4	3.4 Aantal Sw-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever.	3.4 Aantal Sw-werknemers gedetacheerd of werkzaam bij een werkgever.	Ja	Peilwaarde en streefwaardes conform VJN gewijzigd.
4.2 Inkomen	Activiteit A.1	A.1 Percentage aanvragen dat digitaal wordt afgehandeld.	A.1 Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt.	Ja	Indicator A.1 gewijzigd. wordt afgehandeld binnenkomt
4.3 Armoedebestrijding	Activiteit A.3	A.3 Bereik kledingbonnen, speelgoedbonnen en babybonnen onder kinderen uit minimahuishoudens.	X	Verwij- derd	Indicator A.3 verwijderd.
4.3 Armoedebestrijding	Activiteit B	Schuldenproblematiek zo vroeg mogelijk aanpakken door te signaleren met onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak.	Schuldenproblematiek zo vroeg mogelijk aanpakken door vroegsignalering (door onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak en Geregelde betaling).	Ja	Activiteit B gewijzigd. te signaleren met onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak vroegsignalering (door onder andere de Vroeg Eropaf-aanpak en Geregelde betaling).

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
4.3 Armoedebestrijding	Activiteit B.1	B.1 Aandeel Voeg Eropaf-meldingen over huurachterstanden dat leidt tot contact en een plan van aanpak.	B.1 Aandeel voegsignalering (Voeg Eropaf en Geregelde betaling) meldingen over huurachterstanden dat leidt tot een adviesgesprek en/of een plan van aanpak.	Ja	Indicator B.1 gewijzigd. contact en voegsignalering, adviesgesprek, en/of
4.4 Participatie	Doel 1	Meer Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt zijn zelfredzaam.	Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk zijn zelfredzaam.	Ja	Doel 1 gewijzigd. met een afstand tot de arbeidsmarkt zijn zelfredzaam die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk zijn zelfredzaam
4.4 Participatie	Doel 1.1	1.1 Percentage bijstandsklanten dat door Meedoen Werkt is bereikt en binnen een jaar meer zelfredzaam is geworden op het gebied van participatie.	1.1 Percentage bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht op betaald werk hebben dat zelfredzaam is op de 2 domeinen maatschappelijke participatie en sociaal netwerk.	Ja	Indicator 1.1 gewijzigd.
4.4 Participatie	Doel 1.2	1.2 Groei in zelfredzaamheid van Amsterdammers op een participatieplek ten opzichte van een controlegroep zonder participatieplek.	1.2 Verschil in zelfredzaamheid tussen bijstandsgerechtigden die participeren en die (nog) niet participeren.	Ja	Indicator 1.2 gewijzigd.
4.4 Participatie	Doel 2	Meer Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt participeren.	Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk participeren.	Ja	Doel 2 gewijzigd. met een afstand tot de arbeidsmarkt participeren die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk participeren
4.4 Participatie	Doel 2.1	2.1 Percentage Amsterdammers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, dat is bereikt via Meedoen Werkt en dat van inactief actief is geworden op een participatieplek (voor minimaal 6 maanden).	2.1 Percentage bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk dat participeert.	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd. Amsterdammers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, dat is bereikt via Meedoen Werkt en dat van inactief actief is geworden op een participatieplek (voor minimaal 6 maanden) bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk dat participeert
4.4 Participatie	Doel 2.2b	2.2 Percentage Amsterdammers dat de participatieplek waardeert met een rapportcijfer van minimaal 7.	2.2 Waardering (rapportcijfer) door bijstandsgerechtigden die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk van de dienstverlening door de gemeente op het gebied van participatie.	Ja	Indicator 2.2 gewijzigd.
4.4 Participatie	Doel 3	Dit doel bevat activiteit A	Dit doel bevat activiteit A en D.	Ja	Activiteit D toegevoegd.
4.4 Participatie	Doel 3	Meer Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt ontwikkelen zich richting werk.	Meer Amsterdammers die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk ontwikkelen zich richting van naar werk.	Ja	Doel 3 gewijzigd. met een afstand tot de arbeidsmarkt ontwikkelen zich richting werk die (nog) geen uitzicht hebben op betaald werk ontwikkelen zich richting of naar werk
4.4 Participatie	Doel 3.1	3.1 Aantal Amsterdammers dat duurzaam van participatie naar re-integratie is gegaan (minimaal 6 maanden).	3.1 Aantal Amsterdammers dat van participatie naar re-integratie is gegaan.	Ja	Indicator 3.1 gewijzigd. duurzaam van participatie naar re-integratie is gegaan (minimaal 6 maanden) van participatie naar re-integratie is gegaan
4.4 Participatie	Activiteit A.1	A.1 Aantal gesprekken dat is gevoerd met Amsterdammers om te bepalen of en in hoeverre zij ondersteuning nodig hebben om te participeren.	A.1 Aantal persoonlijke gesprekken (telefonisch of face to face) dat is gevoerd met bijstandsgerechtigden om te bepalen of en in hoeverre zij ondersteuning nodig hebben om te participeren.	Ja	Indicator A.1 gewijzigd. dat is gevoerd met Amsterdammers persoonlijke, telefonisch of face to face) dat is gevoerd met bijstandsgerechtigden

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
4.4 Participatie	Activiteit B	Wij bieden begeleiding, training, cursussen en participatieaanbod gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid rond participatie.	Wij bieden ondersteuning, training, cursussen en participatieaanbod, aanvullend op basisvoorzieningen stadsdelen, gericht op het vergroten van de zelfredzaamheid rond participatie.	Ja	Activiteit B gewijzigd. aanvullend op basisvoorzieningen stadsdelen
4.4 Participatie	Activiteit B.1	B.1 Aantal extra participatieplekken waar Amsterdammers zijn geplaatst.	B.1 Aantal extra participatieplekken dat is gerealiseerd waardoor Amsterdammers meer kans hebben een passend aanbod te vinden.	Ja	Indicator B.1 gewijzigd. waar Amsterdammers zijn geplaatst dat is gerealiseerd waardoor Amsterdammers meer kans op een passend aanbod te vinden
4.4 Participatie	Activiteit C	Wij leiden Amsterdammers waar nodig toe naar het participatieaanbod of naar het Wijkzorgnetwerk.	Wij leiden Amsterdammers waar nodig toe naar het participatieaanbod, vrijwilligerswerk, taal of naar het Wijkzorgnetwerk.	Ja	Activiteit C gewijzigd. vrijwilligerswerk, taal
4.4 Participatie	Activiteit C.1	C.1 Percentage van de benaderde Amsterdammers met een bijstandsuitkering dat actief wordt op een participatieplek.	C.1 Aantal Amsterdammers met een bijstandsuitkering die (nog) geen uitzicht op betaald werk hebben dat participeert.	Ja	Indicator C.1 gewijzigd.
4.5 Educatie en inburgering	Doel 2	Doel 2 bevat activiteiten B D E	Doel 2 bevat activiteiten B C D E.	Ja	Activiteit C toegevoegd.
4.5 Educatie en inburgering	Doel 2.1	2.1 Percentage van de vluchtelingen dat binnen 3,5 jaar na vestiging in Amsterdam participeert in het arbeidsproces.	2.1 Percentage van de Amsterdamse vluchtelingen dat gemiddeld 3,5 jaar in Amsterdam is gevestigd en op 1 januari van dat jaar participeert in het arbeidsproces.	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd. de vluchtelingen dat binnen 3,5 jaar na vestiging in Amsterdam participeert in het arbeidsproces Amsterdamse vluchtelingen dat gemiddeld 3,5 jaar in Amsterdam is gevestigd en op 1 januari van dat jaar participeert in het arbeidsproces
4.5 Educatie en inburgering	Activiteit E	Het starten en afronden van inburgering door vluchtelingen stimuleren door het aanbieden van een Taal- en Oriëntatieprogramma inclusief ondertekenen Participatieverklaring.	Aanbieden van een Taal- en Oriëntatieprogramma om de inburgering van vluchtelingen te stimuleren met daarbij: maatschappelijke begeleiding en voorbereiding op het teken van Participatieverklaring.	Ja	Activiteit E gewijzigd.

5 Onderwijs, jeugd en diversiteit

5.1 Onderwijs en voorschoolse educatie					
5.2 Kwetsbare huishoudens					
5.3 Jeugd en jeugdzorg	Activiteit D.1	D.1 Percentage jeugdigen/ouders dat stabilisatie of significante verbetering van problemen ervaart na specialistische jeugdhulp.	D.1 Percentage cliënten specialistische jeugdhulp dat een significante verbetering ervaart.	Ja	Indicator D.1 gewijzigd.
5.4 Diversiteit	Doel 2.1	2.1 Het percentage personen van niet-westerse afkomst dat zich gediscrimineerd voelt (Bron ABM).	2.1 Het percentage personen van niet-westerse afkomst dat zich gediscrimineerd voelt (Bron Veiligheidsmonitor).	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd. ABM Veiligheidsmonitor

Programma(onderdeel)		Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigt?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
5.4 Diversiteit	Activiteit B	Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, schoolbezoeken voortgezet onderwijs, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.	Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, schoolbezoeken voortgezet onderwijs, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.	Aanpak discriminatie op de arbeidsmarkt: bevorderen gelijke kansen, aanpak discriminatie in het uitgaansleven. Programma 'Amsterdam Inclusieve Arbeidsmarkt'.	Ja	Activiteit B gewijzigd. Schoolbezoeken voortgezet onderwijs
5.4 Diversiteit	Activiteit C.1	C.1 Aantal ondersteunende activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	C.1 Aantal ondersteunende activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	C.1 Aantal (ondersteunende) activiteiten ter bevordering van de kennis van de geschiedenis van de stad en haar inwoners.	Ja	Indicator C.1 gewijzigd.
5.4 Diversiteit	Activiteit F	Aanpak Radicalisering en Polarisation.	Aanpak Radicalisering en Polarisation.	Aanpak Radicalisering en Polarisation. Het Project DNA van Amsterdam is een multidisciplinair Private Public Partnership project waarmee op een creatieve manier communicatie wordt ingezet om groepen in de stad met elkaar te verbinden.	Ja	Activiteit F gewijzigd. Het Project DNA van Amsterdam is een multidisciplinair Private Public Partnership project waarmee op een creatieve manier communicatie wordt ingezet om groepen in de stad met elkaar te verbinden

6 Welzijn, zorg en sport

6.1 Gezondheidszorg	Activiteit E.1	E.1 Aantal calamiteiten/ meldingen bij Veilig Thuis.	E.1 Aantal calamiteiten/ meldingen bij Veilig Thuis.	E.1 Aantal meldingen bij Veilig Thuis.	Ja	Indicator E.1 gewijzigd. calamiteiten
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	Doel 1.3	1.3 Aantal Amsterdamers met een individuele Wmo voorziening (aantal per 10.000 inwoners)	1.3 Aantal Amsterdamers met een individuele Wmo voorziening (aantal per 10.000 inwoners)	1.3 Aantal Amsterdamers met een Wmo voorziening (aantal per 10.000 inwoners).	Ja	Indicator 1.3 gewijzigd. Individuele Wmo
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	Activiteit A	Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding een/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2017 is het eerste jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.	Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding een/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2017 is het eerste jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.	Uitvoeringspartijen contracteren die maatschappelijke ondersteuning en/of dagbesteding en/of hulp bij het huishouden uitvoeren. 2018 is het tweede jaar van de vierjarige raamovereenkomst tussen gemeenten en zorgaanbieders.	Ja	Activiteit A gewijzigd. 2017 2018
6.2 Maatschappelijke ondersteuning	Activiteit A.1	A.1 Aantal gecontracteerde partijen	A.1 Aantal gecontracteerde partijen	A.1 Aantal unieke gecontracteerde partijen.	Ja	Indicator A.1 gewijzigd. unieke
6.3 Opvang	Doel 1	Doel is dat Amsterdamers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad. (De omschrijving past niet bij het doel en de indicatoren. Door deze omschrijving zou je iets over dagbesteding en vrijwilligerswerk verwachten).	Doel is dat Amsterdamers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad. (De omschrijving past niet bij het doel en de indicatoren. Door deze omschrijving zou je iets over dagbesteding en vrijwilligerswerk verwachten).	Doel is dat Amsterdamers mee kunnen doen aan de maatschappij en hiervoor passende ondersteuning ontvangen. Dit verbetert de gezondheidsbeleving en het welbevinden en draagt bij aan de sociale samenhang in de stad.	Ja	Doel 1 (toelichting) gewijzigd. De omschrijving past niet bij het doel en de indicatoren. Door deze omschrijving zou je iets over dagbesteding en vrijwilligerswerk verwachten
6.3 Opvang	Activiteit A	We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2017 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2017 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	We contracteren organisaties voor beschermd wonen, daklozenopvang en ondersteuning. In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	Ja	Activiteit A gewijzigd. 2017 2018
6.3 Opvang	Activiteit C	We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2017 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2017 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	We contracteren organisaties voor opvang van en ondersteuning aan specifieke groepen (mensenhandel, prostitutie, vrouwenopvang). In 2018 gebeurt dit voornamelijk via inkoop in plaats van via subsidie.	Ja	Activiteit C gewijzigd. 2017 2018

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
6.3 Opvang	Activiteit D	Opdrachtgeverschap Veilig Thuis in samenwerking met regio's. Onderdelen zijn preventie, ontwikkeling passend aanbod en verbeteren keten en signalering.	Opdrachtgeverschap Veilig Thuis in samenwerking met regio's. Onderdelen zijn preventie, ontwikkeling passend aanbod en verbeteren ketensamenwerking en signalering.	Ja	Activiteit D gewijzigd. Keten ketensamenwerking
6.3 Opvang	Activiteit D.1	D.1 Aantal afgehandelde adviesvragen (a) en meldingen (m) over huiselijk geweld en kindermishandeling.	D.1 Aantal afgehandelde adviesvragen (a) en meldingen (m) over huiselijk geweld en kindermishandeling. (Amsterdam (A) + regio (R))	Ja	Indicator D.1 gewijzigd. (Amsterdam (A) + regio (R))
6.3 Opvang	Activiteit E	Tijdelijk Huisverbod inzetten als middel bij meldingen van huiselijk geweld, om voor een afkoelperiode te zorgen, waarin we met zowel achterblijver als uithuisgeplaatste kijken welke hulp en acties opgestart moeten worden.	Tijdelijk Huisverbod inzetten als middel bij meldingen van huiselijk geweld, om voor een afkoelperiode te zorgen, waarin we met zowel achterblijver als uithuisgeplaatste gekeken wordt welke hulp en acties opgestart moeten worden.	Ja	Activiteit E gewijzigd. Kijken gekeken wordt
6.4 Welzijn	Activiteit C	Aantal mantelzorgers die worden bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	Aantal mantelzorgers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	Ja	Act C gewijzigd. die worden dat wordt
6.4 Welzijn	Activiteit C.2	x	Aantal vrijwilligers dat wordt bereikt met stadsbrede waarderingsactiviteit (schatting).	Nieuw	Indicator C.2 toegevoegd.
6.4 Welzijn	Activiteit F	x	De Aanpak Eenzaamheid Amsterdam loopt vanaf 2017: 300 Aandeelhouders zijn actief in de aanpak, zij bereiken 75% van de eenzame Amsterdammers.	Nieuw	Act F toegevoegd.
6.5 Sport					

7 Economie en cultuur

7.1 Kunst en Cultuur	Doel 1	Dit doel bevat activiteit A D	Dit doel bevat activiteit A B C D.	Ja	Activiteit B en C toegevoegd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 1	1.2 Aantal internationale activiteiten van culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2013-2016.	Indicator 1.2 wordt verplaatst naar Doel 2.	Ja	Indicator verplaatst.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 2	Dit doel bevat activiteit B.	Dit doel bevat geen activiteit.	Ja	Activiteit B verwijderd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 2	2.1 Percentage leerlingen van 4-12 jaar dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie krijgt via het Basispakket.	2.1 wordt verplaatst naar doel 3.	Ja	Indicator verplaatst.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 2.1	2.1 Aantal internationale activiteiten van culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2013-2016.	2.1 Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het kunstenplan in het buitenland.	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd. internationale, programma's, opgenomen, 2013-2016 producties, in het buitenland
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3.1	3.1 Aantal leden bibliotheken	X	Verwij- derd	Indicator verwijderd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3	Dit doel bevat activiteit C	Dit doel bevat activiteit E	Ja	Doel 3 gewijzigd. C E
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3.1	3.1 Percentage leerlingen van 4-12 jaar dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie krijgt via het Basispakket.	3.1 In dit doel zijn de streefwaardes gewijzigd conform VJN.	Ja	Streefwaarde conform VJN gewijzigd.

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3.1	3.1 Percentage leerlingen van 4-12 jaar dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie krijgt via het Basispakket.	3.1 Percentage leerlingen van 4-12 jaar dat tenminste 2 doorlopende leerlijnen kunst- en cultuureducatie krijgt.	Ja	Indicator 3.1 gewijzigd. via het Basispakket
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3.2	X	3.2 Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar 12-18 jaar.	Nieuw	Indicator 3.2 toegevoegd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 3.3	X	3.3 Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds.	Nieuw	Indicator 3.3 toegevoegd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 4	X	Lokale publieke media hebben een groot bereik en een aanbod dat een afspiegeling van de stad is.	Nieuw	Doel 4 toegevoegd incl. 5 indicatoren.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 4 en 5	X	Doel 4 is nu doel 5 en i.p.v. doel 4 is een nieuw doel toegevoegd.	Ja	Doel toegevoegd en nummering gewijzigd.
7.1 Kunst en Cultuur	Doel 4	X	Amsterdam heeft een netwerk van bibliotheekvestigingen dat toegankelijk is voor alle Amsterdammers.	Nieuw	Doel 4 toegevoegd.
7.1 Kunst en Cultuur	Activiteit F.1	X	F Subsidie verstrekken aan alle vestigingen van Openbare Bibliotheek Amsterdam en toezien op prestatieafspraken.	Nieuw	Activiteit F toegevoegd.
7.1 Kunst en Cultuur	Activiteit F.1	X	F.1 Aantal gesubsidieerde bibliotheekvestigingen.	Nieuw	Indicator F.1 toegevoegd.
7.2 Erfgoed	Doel 2	Dit doel bevat activiteiten A B C D.	Dit doel bevat activiteiten A B C D E.	Ja	Activiteit E toegevoegd.
7.3 Economie	Activiteit A	De Kennis- en Innovatieagenda 2017 uitvoeren.	De Kennis- en Innovatieagenda 2017 uitvoeren. Het actieprogramma Valorise: Talent voor innovatie, moet een schaa sprong realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam en geeft kennisvalorisatie ook op de middellange termijn een centrale plek in het innovatie-ecosysteem van Amsterdam.	Ja	Activiteit A gewijzigd. Het actieprogramma Valorise: Talent voor innovatie, moet een schaa sprong realiseren voor kennisvalorisatie in Amsterdam en geeft kennisvalorisatie ook op de middellange termijn een centrale plek in het innovatie-ecosysteem van Amsterdam.
7.3 Economie	Activiteit C	Actief regionaal arbeidsmarktbeleid uitvoeren, met een geïntegreerde aanpak van onderwijs en scholing in opleidingshuizen. Nieuwe Amsterdammers met vluchtelingenstatus snel naar werk begeleiden.	Actief regionaal arbeidsmarktbeleid uitvoeren, met een geïntegreerde aanpak van onderwijs en scholing in opleidingshuizen. Nieuwe Amsterdammers met vluchtelingenstatus snel naar werk begeleiden via het actieplan 'Ondernemerschap en werk: kansen voor en door vluchtelingen'.	Ja	Activiteit C gewijzigd. via het actieplan 'Ondernemerschap en werk: kansen voor en door vluchtelingen'

8 Duurzaamheid en water

8.1 Duurzaamheid	Activiteit B	B.1 Aantal woning-equivalenten aangesloten op stadswarmte.	B.1 Aantal woning-equivalenten aardgasloos.	Ja	Indicator B.1 gewijzigd. aangelosten op stadswarmte aardgasloos
8.1 Duurzaamheid	Activiteit B	X	B.2 'Nul op de meter'-woningen geregeld.	Nieuw	Indicator B.2 toegevoegd.

Programma(onderdeel)		Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
8.1 Duurzaamheid	Activiteit C.1	C.1 'Nul op de meter'-woningen geregeld.		C.1 Oplaadpunten elektrisch vervoer.	Ja	Indicator C.1 gewijzigd. 'Nul op de meter'-woningen geregeld Oplaadpunten elektrisch vervoer
8.1 Duurzaamheid	Activiteit C.1	C.1 Oplaadpunten elektrisch vervoer.		C.1 Aantal geladen elektrische kilometers op het publieke netwerk.	Ja	Indicator C.1 gewijzigd.
8.1 Duurzaamheid	Activiteit C.2	C.2 Aantal cargohubs.		C.2 wordt C.3	Ja	Indicator C.2 wordt C.3.
8.1 Duurzaamheid	Activiteit C.2	X		C.2 Aantal unieke gebruikers op het publieke netwerk.	Nieuw	Indicator C.2 toegevoegd.
8.1 Duurzaamheid	Activiteit C.2	X		C.2 Aantal cargohubs.	Nieuw	Indicator C.2 toegevoegd.
8.2 Afval	Doel 1	Het huishoudelijk afval van Amsterdam wordt gescheiden voor hergebruik, recycling en overige nuttige toepassingen.		Het huishoudelijk afval van Amsterdam wordt gescheiden voor hergebruik, recycling en andere nuttige toepassingen.	Ja	Doel 1 gewijzigd. Overige andere
8.2 Afval	Doel 1.2	1.2 Omvang huishoudelijk restafval.		1.2 Omvang huishoudelijk restafval (per inwoner).	Ja	Indicator 1.2 gewijzigd. per inwoner
8.2 Afval	Doel 2	Weten wat de Amsterdammer van de dienstverlening vindt, om deze verder te kunnen verbeteren.		Optimaliseren van de dienstverlening op basis van inzicht in gebruik inzamelvoorzieningen door Amsterdammers	Ja	Doel 2 gewijzigd.
8.3 Water	Activiteit A	Opdracht geven aan Waternet voor de productie en distributie van drinkwater.		De productie en distributie van drinkwater.	Ja	Activiteit A gewijzigd. Opdracht gegeven aan Waternet voor
8.3 Water	Activiteit B	Opdracht geven aan Waternet voor de aanleg, het beheer en het onderhoud van riolering en de grondwaterzorg.		De aanleg, het beheer en het onderhoud van riolering en de grondwaterzorg.	Ja	Activiteit B gewijzigd. Opdracht gegeven aan Waternet voor
8.3 Water	Activiteit C	Opdracht geven aan Waternet voor het baggeren, verwijderen van drijfvuil en grofvuil uit openbaar water.		Het baggeren, verwijderen van drijfvuil en grofvuil uit openbaar water.	Ja	Activiteit C gewijzigd. Opdracht gegeven aan Waternet voor
8.3 Water	Activiteit E	Opdracht geven aan Waternet voor kaderstelling, vergunningverlening en handhavingsactiviteiten op het water.		Kaderstelling, vergunningverlening en handhavingsactiviteiten op het water.	Ja	Activiteit E gewijzigd. Opdracht gegeven aan Waternet voor

9 Stedelijke ontwikkeling en wonen

9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Doel 2	2 bevat activiteiten A C D E		2 bevat activiteiten C D E.	Ja	Activiteit A verwijderd.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Doel 3.1	3.1 Percentage gebouwen dat voldoet aan NEN 2767 onderhoudsniveau 3 (redelijk).		3.1 Percentage gebouwen dat voldoet aan NEN 2767 onderhoudsniveau 3 (sober en doelmatig).	Ja	Indicator 3.1 gewijzigd. (redelijk) (sober en doelmatig)
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Doel 4	4 bevat activiteiten A		4 bevat activiteiten A B.	Ja	Activiteit B toegevoegd.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed		4.1 Aantal verkochte panden aan de hand van de vastgestelde lijst van te verkopen panden.		4.1 In deze indicator zijn de streefwaardes aangepast conform VJN.	Ja	Streefwaarde conform VJN gewijzigd (in de VJN staat van 18 naar 32 en in de begroting 2017 was de streefwaarde van 2018 60.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed		4.2 Bruto verkoopwaarde in € mln. van verkochte panden.		4.2 In deze indicator zijn de streefwaardes aangepast conform VJN.	Ja	Streefwaarde conform VJN gewijzigd.

Programma(onderdeel)		Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigd?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed			4.2 Bruto verkoopwaarde in € mln. van verkochte panden.	4.2 Netto verkoopwaarde in € mln. van verkochte panden.	Ja	Indicator 4.2 gewijzigd. Bruto Netto
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit A	Activiteit A	Activiteit A bevat doel 1 2 en 4	Activiteit A bevat doel 1 en 4.	Ja	Doel 2 verwijderd.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit A	Activiteit A	Percentage gebouwen zonder beleidsdoel.	Aantal panden zonder beleidsdoel einde jaar.	Ja	Activiteit gewijzigd.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit A.1	Activiteit A.1	Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik met handhavingmaatregelen	In A.1 zijn de streefwaardes aangepast.	Ja	Act A is gewijzigd conform VJN.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit B	Activiteit B	Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen. Dit doen we door een huisvestingsstrategie per beleidsdoel te formuleren en beschikbare panden transparant toe te wijzen (vastgoedscan).	Jaarlijks het gemeentelijk vastgoed toetsen aan de beleidsdoelen en daaruit volgende de verkoopstrategie bepalen (halfjaarlijkse rapportage aan de raad over het huisvesten van de verschillende beleidsdoelen).	Ja	Act B is gewijzigd conform VJN.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Act B	Act B	Activiteit B bevat doel 1	Activiteit B bevat doel 1 en 4.	Ja	Doel 4 toegevoegd.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit C.1	Activiteit C.1	C.1 Percentage gebouwen waarvoor een meerjaren-onderhoudsplan is opgesteld.	C.1 Percentage gebouwen waarvoor een meerjaren-onderhoudsplan is opgesteld (excl. slooppanden e.d.).	Ja	Indicator C.1 gewijzigd. (excl. Slooppanden e.d.)
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit C.1 en C.2	Activiteit C.1	Bij activiteit C zijn er 4 indicatoren	Bij activiteit zijn indicatoren 2 en 3 samengevoegd.	Ja	Act C is gewijzigd conform VJN.
9.1 Gemeentelijk Vastgoed	Activiteit D.2	Activiteit D.2	X	D.2 Aantal malen per jaar toets uitgevoerd.	Nieuw	Indicator D.2 toegevoegd.
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Doel 1.3	Doel 1.3	X	1.3 Thematische studies gereed.	Nieuw	Indicator 1.3 toegevoegd.
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Doel 1.3	Doel 1.3	1.3 Thematische studies gereed.	X	Verwij- derd	Indicator 1.3 verwijderd.
9.2 Ruimtelijke ordening en bouwtoezicht	Doel 2.4	Doel 2.4	2.4 Bewegende stad: Ontwerp gezond ingerichte wijk (Centrumland IJburg).	2.4 Bewegende stad: Ontwerp gezond ingerichte wijk.	Ja	Indicator 2.4 gewijzigd. (Centrumland IJburg)
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Doel 2.1	Doel 2.1	2.1 Aandeel aanpasbaar gebouwde nieuwe sociale huurwoningen, exclusief jongeren en studentenhuysvesting.	2.1 Aandeel percentage aanpasbaar gebouwde nieuwe sociale huurwoningen, exclusief jongeren en studentenhuysvesting.	Ja	Indicator 2.1 gewijzigd. Percentage
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Doel 2.2	Doel 2.2	2.2 Aanbod sociale huurwoningen onder lage en hoge aftoppingsgrens (€ 586,68 resp. € 628,76).	2.2 Aanbod sociale huurwoningen onder lage en hoge aftoppingsgrens (€ 576. resp. € 618).	Ja	Indicator 2.2 gewijzigd. (€ 586,68 resp. € 628,76 576 resp. 618)
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Doel 3	Doel 3	Er is meer ruimte voor zeggenschap voor bewoners, zowel huurders als eigenaren.	Meer ruimte voor zeggenschap voor bewoners, zowel huurders als eigenaren.	Ja	Doel 3 gewijzigd. Er is
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Doel 3.1	Doel 3.1	3.1 Aantal contacten Wijk Steunpunt Wonen (IWOON).	3.1 Aantal contacten IWOON.	Ja	Indicator 3.1 gewijzigd. Wijk Steunpunt Wonen
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Doel 1.3	Doel 1.3	1.3 Aantal afgehandelde signalen per jaar.	1.3 Aantal door Handhaving en Toezicht afgehandelde meldingen per jaar.	Ja	Indicator 1.3 gewijzigd.
9.3 Wonen en stedelijke vernieuwing	Activiteit B.1	Activiteit B.1	B.1 Aantal vragen en klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld.	B.1 Percentage van het aantal vragen en klachten die naar tevredenheid zijn afgehandeld.	Ja	Indicator B.1 gewijzigd. Aantal Percentage
9.4 Grond en Ontwikkeling	Activiteit C.3	Activiteit C.3	C.3 Aantal nieuwe woningen voor jongeren (nieuw en transformatie).	X	Verwij- derd	Indicator C.3 verwijderd.

Programma(onderdeel)	Doel/ activiteit	Was Begroting 2017 Doel/activiteit Begroting 2017 (zwarte tekst) VJN (blauwe tekst)	Wordt Begroting 2018 Doel/activiteit Begroting 2018	Gewij- zigt?	Opmerking Rood: verwijderd uit indicator 2018. Groen: toegevoegd in indicator 2018.
9.4 Grond en Ontwikkeling	Activiteit C.4	C.4 Nieuw gerealiseerde middeldure huurwoningen.	C.3 Nieuw gerealiseerde middeldure huurwoningen.	Ja	Activiteitsnummer gewijzigd.
10 Bestuur en ondersteuning					
10.1 Bestuur	Activiteit E	X	Samenwerkingsbanden onderhouden, zoals met G4, de Metropoolregio Amsterdam en de VNG.	Nieuw	Activiteit E toegevoegd.
10.2 Bestuurs-ondersteuning					
10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Activiteit B	De rekeningencommissie en raadscommissie (Duisenberg methode) ondersteunen bij het onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer. Onderzoeken en concernaudits ten behoeve van het college uitvoeren. De Rekenkamer voert onafhankelijke onderzoeken uit en brengt daar openbare rapporten over uit.	De rekeningencommissie en raadscommissie ondersteunen bij het onderzoek naar de jaarrekening en het financiële beheer. Onderzoeken uitvoeren. De Rekenkamer voert onafhankelijke onderzoeken uit en brengt daar openbare rapporten over uit.	Ja	Activiteit B gewijzigd. (Duisenberg methode), en concernaudits ten behoeve van het college
10.3 Griffie, Rekenkamer, Ombudsman en ACAM	Activiteit B.1	B.1 Gerealiseerd concernaudits jaarplan.	B.1 Controleverklaring beschikbaar gelijktijdig met publicatie gemeenterekening.	Ja	Indicator B.1 gewijzigd.
A Algemene dekkingsmiddelen					
	Activiteit A	Implementeren overgangsregeling van voortdurende erfpacht naar eeuwigdurende erfpacht.	Faciliteren overstap naar eeuwigdurende erfpacht door efficiënt werkend overstapportaal.	Ja	Activiteit A gewijzigd.

5.9

Bijlage 9

Overzicht incidentele baten en lasten

Programma	2018	2019	2020	2021	Oorsprong
Incidentele lasten x € 1 miljoen					
1. Dienstverlening en informatie					
- Nieuw depot stadsarchief	1,8	-	-	-	VJN 2017
- Erfgoedregistratie en -gegevens	0,1	-	-	-	B2017
2. Openbare orde en veiligheid					
- Top 600	2,0	-	-	-	B2017
- Top1000	2,5	-	-	-	B2017
- Bedreigde instellingen	0,5	-	-	-	B2017
- Veiligheidskosten evenementen en manifestaties	0,5	-	-	-	B2017
- Veiligheidskosten evenementen en manifestaties	0,1	-	-	-	B2017
- Budget veiligheid en openbare orde	1,3	-	-	-	B2017
- Handhaving basis op orde - Pijler 3	1,7	2,2	-	-	VJN 2017
- Veiligheids- en antiterreurmaatregelen	1,0	-	-	-	B2018
3. Verkeer en Openbare Ruimte					
- Groot onderhoud buurten.	14,0	-	-	-	B2017
- Constructieve veiligheid bruggen.	5,3	-	-	-	VJN 2017
- Versnelde ontwikkeling assetmanagement	1,5	-	-	-	VJN 2017
- Herinrichting markt Waterlooplein	0,6	-	-	-	VJN 2017
- Voorbereidingskosten Sixhaven	1,0	-	-	-	VJN 2017
- Aanschaf pontveren	4,0	-	-	-	VJN 2017
- Handhaving veren	0,3	-	-	-	VJN 2017
- Extra ureninzet bestaand veren	0,6	-	-	-	VJN 2017
- Onderzoek reizigers en veerverbindingen	0,2	-	-	-	VJN 2017
- Extra aanlandplek IJ-plein Noord	1,9	-	-	-	VJN 2017
- Handhaving taxi's	0,9	-	-	-	VJN 2017
- Herinrichting Nieuwe Kalfjeslaan	0,8	-	-	-	VJN 2017
- Canadese Populieren	1,2	-	-	-	VJN 2017
- Groot onderhoud Middenmeer	0,8	0,4	-	-	B2018
- Uitvoering 325 haltes	2,0	1,4	-	-	B2018
- Gemeentelijk aandeel kosten Noord Zuidlijn	53,7	3,4	-	-	B2018
- Bijdrage Onderhoud Vinkeveense plassen n.a.v. uittrekking	0,2	-	-	-	B2018
- Projecten Mobiliteitsfonds	141,8	102,7	89,9	78,0	B2018
- Beheer stedelijke infrastructuur	8,8	7,1	2,8	0,7	B2018
- Project Stationsplein	8,8	8,8	8,8	9,8	B2018
- Herinrichting Leidseplein	3,5	3,5	3,0	1,5	B2018
- Project Rode Loper	5,1	2,3	2,0	2,0	B2018
4. Werk, inkomen en participatie					
- Armoedebeleid	20,0	-	-	-	B2017
- Schuldaanpak	2,5	-	-	-	B2017
- Motie faciliteren mantelzorgverrichtende minima - vergoedingen OV	1,1	-	-	-	B2017
- Werkbrigade	4,0	-	-	-	B2017
- Educatiewerk	5,0	-	-	-	B2017
- Dagbesteding en sociale firma's	1,3	-	-	-	B2017

Programma	2018	2019	2020	2021 Oorsprong
- Sociale werkvoorziening	2,0	2,1	2,5	-1,2 VJN 2017
- Continuïteit stichting Pantar	4,6	-	-	- VJN 2017
- Kinderen in armoede	1,0	-	-	- VJN 2017
- Handhaving basis op orde - (Pantar)	2,0	-	-	- VJN 2017
- Werkbrigade	1,5	3,0		B2018
- Volwasseneducatie	-	1,7	-	- B2018
5. Onderwijs, jeugd en diversiteit				
- Onderwijs (incidentele lasten 2017 en 2018 uit coalitieakkoord)	4,5	-	-	- B2017
- Meldpunt discriminatie	0,1	-	-	- B2017
- Groei ontwikkelgebieden onderwijs	0,5	-	-	- VJN 2017
- Afboeken activa onderwijshuisvesting i.v.m. sloop	4,7	3,8		B2018
- Inzet vrijval noodfonds ZWJ naar Jeugd	1,7	-	-	- VJN 2017
- Lerarentekort	1,5	-	-	- B2018
- Gedeelde geschiedenis	0,1	-	-	- B2018
6. Welzijn, zorg en sport				
- Bijdrage medische dierenzorg minima en kinderboerderijen	1,0	-	-	- B2017
- Hulp bij huishouden	2,0	-	-	- B2017
- Maatschappelijke opvang	0,5	-	-	- B2017
- Prostitutie / Stille dilemma's	0,5	-	-	- B2017
- 1/3 regeling	0,5	-	-	- B2017
- Gebiedsgerichte preventieve activiteiten op het terrein van zorg en welzijn	0,3			B2017
- Inzet vrijval noodfonds ZWJ naar Zorg (maatsch. ondersteuning)	12,9	-	-	- VJN 2017
- Inzet vrijval noodfonds ZWJ naar Zorg (maatsch. opvang)	10,6	-	-	- VJN 2017
- Later realiseren subsidietaakstelling Beschermd wonen	1,5	-	-	- VJN 2017
- Inzet reserve sportaccommodatiefonds 2018	0,6	-	-	- B2018
- Inzet werkbrigade domein S&B	0,3	0,3	-	- B2018
- Exploitatie nieuwe sportaccommodaties	0,6			B2018
- Knelpunt exploitatie verenigingshallen	0,6			B2018
- Sportaccommodatiefonds (koers 25)	0,2	0,2		B2018
7. Economie en cultuur				
- Evenementen	2,0	-	-	- B2017
- Evenementen	0,3	-	-	- B2017
- International trade desk	0,3	-	-	- B2017
- Amsterdam Metropolitan Solutions	4,1	-	-	- B2018
- Evenementenbeleid	2,3	-	-	- VJN 2017
- Volle en aantrekkelijke markten	1,1	0,8	-	- VJN 2017
- Actieplan economische structuurversterking	7,7	-	-	- B2018
- Kunst in openbare ruimte	1,8	-	-	- B2018
- 50 jaar Bijlmer	0,1	-	-	- B2018
8. Duurzaamheid en water				
- Klimaatbureau	0,8	-	-	- B2017

Programma	2018	2019	2020	2021 Oorsprong
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen				
- Havenstad	1,0	-	-	- B2017
- Broedplaatsen	1,0	-	-	- B2017
- Zelfbouw	1,0	-	-	- B2017
- Bestuursopdracht Ontwikkelbuurten	1,0	-	-	- B2017
- Programma Haven-Stad	0,2	-	-	- VJN 2017
- Programmamanagement	0,4	-	-	- VJN 2017
- Voorbereidingskosten Javabrug	7,7	-	-	- VJN 2017
- Afwijkingen materieel en commercieel vastgoed	2,8	-	-	- VJN 2017
- ZAL oogst van de floriade (SD Zuidoost)	0,6	-	-	- B2018
- Subsidies wonen boven winkels en bedrijven	0,4	-	-	- B2018
- Actieplan bouwstimulering	31,4	-	-	- B2018
- Begrotingsknelpunt Wonen	4,8	-	-	- VJN 2017
- Voorbereidingskosten plan openbare ruimte Zuidelijke IJ-oever	3,5	-	-	- B2018
- Lasten ten laste van vereveningsfonds	241,2	15,4	15,4	14,6 B2018
- Stedelijke bodemsanering en nazorg	3,5	2,8	1,9	1,1 B2018
- Herstructurering en verbetering woningvoorraad	20,0	20,0	-	- B2018
- Project warme voeten	0,2	-	-	- B2018
- Kostprijsdekkende huur	0,8	-	-	- B2018
10. Bestuur en ondersteuning				
- Opvolgen aanbevelingen rapport enquêtecommissie financiële functie 2002 - 2014	0,7	-	-	- B2017
- Joodse tegoeden	10,0	-	-	- B2017
- Gemeenteraadsverkiezingen 2018	0,2	-	-	-
- Correctie begroting gemeenteraad (2019 e.v.)	-	-0,2	-0,2	- B2017
12. Algemene dekkingsmiddelen				
- Jeugdcultuurfonds en jeugd sportfonds	3,0	-	-	- B2017
- Stelpost investeringen onder de activeringsgrens	18,0	6,1	11,3	1,9 VJN 2017
- Actualisatie bestaande investeringen	-13,6	-3,0	-5,0	- VJN 2017
- Incidentele vrijval kapitaallasten nieuwe investeringen (onderuitputting)	-16,8	-10,8	-13,5	-9,9 B2018
- Stelpost ingroei bijdrage stadsdelen	3,5	-	-	- B2017
- Stelpost vluchtelingen	2,0	-	-	- B2017
- Vertraging realisatie INCAM-taakstelling	1,6	-	-	- VJN 2017
- Sociaal werk	1,5	1,9	-	- B2018
- Kostprijsdekkende huur	0,3	4,0	-	- B2018
Decentralisatie- en integratieuitkeringen				
- Stadstoezicht	0,6	-	-	- B2017
Diverse programma's				
- Vluchtelingen	1,3	-	-	- VJN 2017
- Amsterdamse aanpak (statushouders) en vluchtelingen	5,1	-	-	- VJN 2017
- Inzet stelpost tussen VJN en BG bij raadsbehandeling VJN	5,0	-	-	- VJN 2017
- WW verplichtingen	0,2	0,4	-	- B2018
- Wereld Aidsconferentie	0,5	-	-	- B2018
- Kasritmeverschil/ongedekte kosten verbouwing stadhuis	3,1	0,7	0,7	- B2018

Programma	2018	2019	2020	2021 Oorsprong
Reserves				
- Incidentele toevoegingen aan reserves	396,8	317,8	295,5	296,2 B2018
Totaal incidentele lasten	1.123,2	498,7	415,2	394,7

Incidentele baten x € 1 miljoen

3. Verkeer en Openbare Ruimte				
- Resultaatbestemming Nieuwe Kalfjeslaan	0,8	-	-	- VJN 2017
- Projecten Mobiliteitsfonds	63,9	65,0	69,0	76,8 B2018
9. Stedelijke ontwikkeling en wonen				
- Herbestemming ISV-middelen (dekking ontwikkelbuurten)	1,0	-	-	- B2017
- Baten ten gunste van vereveningsfonds	104,1	104,5	117,3	123,2 B2018
- Stedelijke bodemsanering en nazorg (bijdrage Rijk)	24,1	23,3	19,3	13,3 B2018
- Dokzone / ZuidasDok (baten grondexploitatie ten gunste van reserve Zuidas)	85,9	32,6	8,2	8,3 B2018
12. Algemene dekkingsmiddelen				
- Precariobelasting	2,6	-	-	- VJN 2017
Reserves				
Incidentele onttrekkingen aan reserves	803,5	258,1	176,8	140,4 B2018
Totaal incidentele baten	1.085,9	483,5	390,6	362,1
Saldo incidentele baten en lasten	37,3	15,2	24,6	32,6

6

6

Afkortingen

A	A-bis	Amsterdamse Basisinfrastructuur	BORI	Beheer en Onderhoud van de Railinfrastructuur	
	AAGG	Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht	BP	Basisregistratie Personen	
	AAS	Amsterdamse Aanpak Statushouders	BTW	Belasting over de toegevoegde waarde	
	AB	Algemeen bestuur	B&W	Burgemeester en wethouders	
	ABM	Amsterdamse burgermonitor			
	ACAM	Accountancy en Advies Amsterdam	C	CAP	Concern Audit Programma
	ACVZ	Actie Centrum Veiligheid en Zorg		CBK	Centrum Beeldende Kunst Amsterdam
	ADAM	Amsterdamse Dierenhulp aan Minima		CCA	Call Center Amsterdam
	AEB	Afval Energie Bedrijf		CEO	Cliëntervaringsonderzoek
	AEB	Amsterdam Economic Board		CIO	Chief Information Officer
	AFK	Amsterdams Fonds voor de Kunst		CNB	Centraal Nautisch Beheer
	AFWC	Amsterdamse Federatie voor woningcorporaties		COB	Centrale Object Bediening
	AGV	Amstel, Gooi en Vecht		CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Weg- en Waterbouw en de Verkeerstechniek
	AIB	Amsterdam in Business		CS	Centraal Station
	AIF	Amsterdams Investeringsfonds		CTO	Centra voor Topsport en Onderwijs
	AM	Amsterdam Marketing		CMS	Contractmanagementsysteem
	AMHK	Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling			
	AMI	Amsterdam Management Informatie			
	AMS	Amsterdam Metropolitan Solutions	D	DAC	De Amsterdamse Compagnie
	AMSYS	Amsterdam Metro Systeem		DB	Dagbesteding
	AO	Ambulante ondersteuning		DIV	Document en informatievoorziening
	AO/IC	Administratieve Organisatie/ Interne Controle		DMC	Directie Middelen en Control
	AOP	Amsterdams Ondernemersprogramma		DOA	Doelgericht op Afstand
	AOV	Aanvullend openbaar vervoer		DORA	Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam
	APV	Algemene Plaatselijke Verordening		DROP	Decentrale Regelgeving Officiële Publicaties
	ARCNL	Advanced Research Centre for Nanolithography		DVO	Dienstverleningsovereenkomst
	ASH	Afvalstoffenheffing			
	ASP	Amsterdam Science Park	E	EED	Ernstige Enkelvoudige Dyslexie
ASW	Afvalservice West	EFRO		Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling	
AVG	Europese Verordening Gegevensbescherming	EK		Europees Kampioenschap	
		EMU		Europese Economische en Monetaire Unie	
BAW	Bestuursakkoord Water	ERF		Eindejaarsrapportage Fondsen	
BBV	Besluit begroting en verantwoording	ESF		Europees Sociaal Fonds	
BENG	Bijna Energieneutraal Gebouw	ETS		Essentaksterfte	
BIE	Bouwgronden in Exploitatie	EU		Europese Unie	
BIZ	Bedrijfsinvesteringszones				
BOB	Bewoners, ondernemers en bezoekers				
BON	Beheren op niveau				

F	FIT	Flexibel inzetbare teams	K	K&R	Kiss&Ride
	FMA	Forensische artsen en medische advisering		KvB	Kortdurend verblijf
	FOM	Fonds Ontwikkelingsmaatschappij		KRW	Kaderrichtlijn Water
	Fte	Fulltime-equivalent	L	LetOp	Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten
G	G4	de vier grootste steden in Nederland		LHBTI	Lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele, transgender en interseksuele
	GAAP	Gezamenlijke Aanpak Afval Problematiek		LSFA	Life Sciences Fund Amsterdam BV
	GFT	Groente, Fruit en Tuinafval	M	MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
	GGD	Geneeskundige Gezondheidsdienst		MDRA	Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam
	GGW	Gebiedsgericht werken		(M)GGZ	(Militaire) Geestelijke Gezondheidszorg
	GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg		MIC	Matrix Innovation Center
	GHOR	Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio		MIP	Meerjareninvesteringsplan
	GR	Gemeenschappelijke Regeling		MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
	GREX	Grondexploitatie		MJP	Meerjarenplan
	GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan		MJOP	Meerjarig onderhoudsplan
	GVB	Gemeentelijk Vervoerbedrijf		MKB	Midden- en kleinbedrijf
				MO	Maatschappelijke opvang
H	HA	Huurdersvereniging Amsterdam		MORA	Meldingen in de openbare ruimte
	HALT	Het ALTERNatief		MRA	Metropoolregio Amsterdam
	HbH	Hulp bij het huishouden		MVA	Materiële vaste activa
	HBO	Hoger Beroepsonderwijs		MVP	Meerjarig Vervangingsprogramma
	HOV	Hoogwaardig openbaar vervoer		MZWO	Meldpunt Zorg en Woonoverlast
I	ICT	Informatie Communicatie Technologie	N	NCW	Netto Contante Waarde
	IGH	Informatiegestuurde handhaving		NDSM	Nederlandse Dok- en Scheepsbouw Maatschappij
	IFA	Intensieve Forensische Aanpak		NiNsee	Nationaal instituut Slavernijverleden en Erfenis
	IHP	Instandhoudingsplan		NPR	Nationaal Parkeer Register
	IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers		NS	Nederlandse Spoorwegen
	IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen		NUG	Niet-uitkeringsgerechtigden
	ISV	Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing		NWP	Nationaal Waterplan
	ITS	Integrale Toegankelijkheid Standaard			
J	JCFA	Jongerencultuurfonds Amsterdam			
	JGZ	Jeugd Gezondheidszorg			
	JJI's	Justitiële jeugdinrichtingen			

O	OBA	Openbare Bibliotheek Amsterdam	S	S&B	Science en Business
	ODNZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied		SADC	Schiphol Area Development Company
	ODE	Oosterdokseiland		SAF	Sport Accommodatiefonds
	OGGZ	Openbare Gezondheidszorg		SAOA	Stichting Aanpak Overlast Amsterdam
	OHP	Onderwijshuisvestingsprogramma		SBL	Stadsbank van Lening
	OIS	Onderzoek Informatie en Statistiek		SEG	Sociaal Economische Gebiedsontwikkeling
	OJZ	Onderwijs, Jeugd en Zorg		SHPV	Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten
	OKT	Ouder en Kind Teams		SJSO	Specialistische Jeugdhulp Speciaal Onderwijs
	OM	Openbare ministerie		SKJ	Stichting Kwaliteitsregister jeugd
	OOV	Openbare Orde en Veiligheid		SKM	Standaardkostenmodel
P	OV	Openbaar Vervoer	SM	SM	Smart Mobility
	OZB	Onroerendezaakbelasting		SMF	Stedelijk Mobiliteitsfonds
	P&C	Planning en Control		SO	Speciaal onderwijs
	P&O	Personeel en Organisatie		SPP	Strategische Personeelsplanning
	PDA	Personal Digital Assistant		SpACe	Stichting Sport Amsterdam Centrum
	P+R	Park and Ride		SW	Sociale werkvoorziening
	PGB	Persoonsgebonden budget		SWOR	Slagvaardig Werken in de Openbare Ruimte
	PI's	Penitentiaire inrichtingen	T	TOF	Totaalopgave Fietsparkeren Stationseiland
	PIOFACH	Personeel Informatievoorziening Organisatie Financiën Automatisering Communicatie Huisvesting		TOM	Transparant, Openbaar en Marktconform
	PO	Primair onderwijs		TOV	Taalverwerving & Oriëntatieprogramma voor Vluchtelingen
R	POA	Publieke Omroep Amsterdam		TTO	Toegelaten Taxi-Organisaties
	PvA	Plan van Aanpak		TTR	Opstapunt voor touringcars en rondvaartboten
	RAA	Regionaal Archief Alkmaar		TW	Tram waarschuwingsinstallatie
	RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centrum Amsterdam-Amstelland	U	UAM	Uitvoeringsagenda Mobiliteit
	RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu		UvA	Universiteit van Amsterdam
	RMA	Rekenkamer Metropool Amsterdam		UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
	ROL	Renovatie Metro Oostlijn		USLA	Uitvoeringsagenda Stedelijke Logistiek Amsterdam
	ROT	Regionaal Ondersteuningsteam			
	RPV	Regionale Veiligheidsplan			
	RRB	Roerenderuimtebelasting			
	RRP	Regeling Risicovolle Projecten			
	RSO	Richtlijn Sportdeelname Onderzoek			
	RVE	Resultaatverantwoordelijke eenheid			
RVP	RVP	Regionale Veiligheidsplan			
	RVV	Regionaal Verkeer en Vervoerplan			

V	VEF	Vereveningsfonds
	VIS	Verkeersinformatiesysteem
	VJN	Voorjaarsnota
	V&J	Veiligheid en Justitie
	VMBO	Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
	VMR	Vermakelijkhedenretributie
	VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
	Vpb	Vennootschapsbelasting
	VRA	Vervoerregio Amsterdam
	VrAA	Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland
	VRI	Verkeersregelininstallaties
	VSK	Veilig Sport Klimaat
	VSV	Voortijd Schoolverlaters
	VTO	Vroegtijdige Onderkenning
	VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
	VvE	Vereniging van Eigenaren
	VO	Voortgezet onderwijs
	VOG	Verklaring Omtrent het Gedrag
	VWO	Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
	V&OR	Verkeer en Openbare Ruimte
W	WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
	WACC	Weighted Average Cost of Capital
	WARVW	Wet Aanvullende Regels Veiligheid Wegtunnels
	Wet FIDO	Wet Financiering decentrale overheden
	WEW	Waarborgfonds Eigen woningen
	Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
	WIA	Wonen in Amsterdam
	WK	Wereld Kampioenschap
	WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
	WO	Wetenschappelijk Onderwijs
	WOL	Wet op de Lijkbezorging
	WOZ	Waardering onroerende zaken
	WPG	Wet Publieke Gezondheid
	WPI	Werk Participatie en Inkomen
	WPW	Westpoort Warmte
	WSM	Wettelijk Sociaal Minimum
	WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
	WWB	Wet werk en Bijstand
Z	ZRM	Zelfredzaamheidsmatrix
	ZWJ	Zorg, werk en jeugdzorg
	Zzp	Zelfstandige Zonder Personeel

